

Tam İlmihal

TAKLİT HÜKÜMLERİ

Hüküm 1- Müslüman'ın Usûl-i Din (dinin temel inançları) hususundaki inancı basiret ve delile dayalı olmalıdır. Dinin temel inançlarında taklit edemez. Yani temel inançlarda başka birinin sözünü, o söylediği için kabul edemez. Ama bir kimsenin Hak İslami inançlara yakini olur ve bunu da açıkça söylerse, bu inanç basiretle olmasa bile, o şahıs Müslüman ve mümin sayılır. Bütün İslam ve iman hükümleri de onun hakkında geçerlidir.

Ancak dinin zarurî [=Müslümanların hepsinin kabullendiği tartışma götürmeyen kesin] hükümleri dışında ya müçtehit olup hükümleri delillerden çıkarabilmeli ya bir müçtehid taklit etmeli; yani onun emirlerine göre hareket etmeli ya da üzerine düşen görevini yerine getirdiğinden emin olabilecek bir şekilde ihtiyat yoluyla amel etmelidir. Örneğin müçtehitlerden bazılarının görüşüne göre haram, bazılarının görüşüne göre de haram olmayan bir ameli yapmamalı ve yine bazılarına göre farz ve bazılarına göre müstehap bilinen bir ameli de yapmalıdır. Böylece müçtehit olmayan ve ihtiyata uyamayan kimselerin bir müçtehid taklit etmeleri gerekir.

2- Hükümlerde taklit etmek; bir müçtehidin fetvalarına göre amel etmek demektir. Taklit edilecek müçtehit erkek, bulûğ çağına ermiş, akıllı, Şia-i İsnâ Aşeriyye (=İmamiyye Şiası), helâlzade, yaşayan ve adil olmalıdır. Adil ise; üzerine farz olan farizeleri yerine getirip, ona haram olan şeylerden sakınan kimsedir. İnsanın görünüşte adil olması bunun belirtisidir; öyle ki onunla aynı yerde yaşayan halktan, komşularından veya onunla ilişkili olan kimselerden onu sorduklarında, iyi bir insan olduğunu tasdik ederler. İhtiyaç duyulan meselelerde müçtehitler arasında görüş farklılığı olduğu bilindiği takdirde, insanın taklit ettiği müçtehit a'lem olmalıdır. Yani Allah'ın hükümlerini anlamada kendi zamanının müçtehitlerinin hepsinden daha bilgili olmalıdır.

3- Müçtehit ve müçtehitler arasında en bilgili olanını üç

yolla tanımak mümkündür:

a) İnsanın kendisinin bu hususta kesin bilgi edinmesi; meselâ, kendisi ilim ehlerinden olup müçtehid ve müçtehitler arasında en bilgili olanı tanıma gücüne sahip birisi olması gibi.

b) Müçtehid ve müçtehitler arasında en bilgili olanını tanıma gücüne sahip iki adil ve âlim şahıs, bir kimsenin müçtehit veya müçtehitler arasında en bilgili olduğunu tasdik etmeleri ki, bu da diğer iki adil âlimin onların sözlerine karşı çıkmaması şartıyla olur. Hatta daha güçlü görüşe göre, bir kimsenin müçtehit ve a'lem oluşu, insanın güveni olan bir tek kişinin sözüyle de ispatlanır.

c) Müçtehit ve müçtehitler arasında en bilgili olanını tanıyabilecek güçte olan ve sözleri insana güven veren bir grup ilim ehlinin [=ulemanın] bir kimsenin müçtehit veya müçtehitler arasında en bilgili olduğunu tasdik etmesiyle.

4- Müçtehidin fetvasını elde etmenin dört yolu vardır:

1) Müçtehidin kendisinden işitmek.

2) Müçtehidin fetvasını nakleden iki adil kişiden işitmek.

3) Güvenilir bir kimseden işitmek.

4) Müçtehidin doğruluğuna güvenilen ilmihâl kitabında görmek.

5- İnsan müçtehidin fetvasının değiştiğine dâir kesin bilgisi olmazsa, ilmihâl kitabında yazılı olana göre amel edebilir; fetvasının değiştiğine ihtimal verse bile, araştırması gerekmez.

6- En bilgili müçtehidin fetva verdiği konuda [şer'î hükümde], onun mukallidi, yani onu taklit eden kimse, başka bir müçtehidin fetvasına uyamaz. Ama eğer fetva vermez de "İhtiyata uygun, şu şekilde amel etmektir." derse, meselâ; İhtiyat, namazın birinci ve ikinci rekâtında, fatihayı okuduktan sonra bir kâmil süre okumaktır derse, mukallit, ya farz ihtiyat denen bu ihtiyata göre amel etmeli

ya da taklit edilmesi caiz olan diğerk bir müctehidin fetvasına göre amel etmelidir. Bu durumda eğer o, yalnızca fatiha okumayı yeterli görürse, fatihadan sonra ayrı bir süre okumayabilir.

En bilgili müçtehit; "Hüküm, üzerinde teemmül edilmesi (=genişçe durulması) gereken veya sakıncalı bir hükümdür." derse, yine aynı durum geçerlidir.

7- En bilgili müçtehit, bir konuda fetva verdikten sonra veya önce o hususta ihtiyata uygun bir hüküm açıklarsa, meselâ, "Necis kap, bir defa kür suda yıkanırpa pak olur; ancak üç defa yıkamak ihtiyata uygundur." derse, onu taklit eden şahıs bu konuda ihtiyata amel etmeyebilir. Buna, "müstehap ihtiyat" denir.

8- İnsanın taklit ettiğı müctehit dünyadan giderse, vefatından sonra da, hayat zamanının hükmünü taşır. Buna göre vefat eden müctehit hayatta olan müçtehitten daha bilgili olursa "ihtiyaç duyulan meselelerde fetva farklılığına sahip oldukları bilindiğı taktirde" onun taklidinde baki kalması gerekir. Ama eğer hayatta bulunan müctehit ondan daha bilgili ise, hayatta olan müctehide dönmesi gerekir. Onların arasında a'lem olan belli olmaz veya eşti olurlarsa, onlardan herhangi birinin fetvasına göre amel edebilir. Fakat icmali bir ilim olduğunda veya teklif için icmali bir delil bulunduğunda -Seferi ve tamam olarak namazı kılma konusunda olduğu gibi- farz ihtiyat gereğı her iki fetvaya da riayet etmelidir.

Meselenin başında geçen taklit etmekten kasıt, müctehidin fetvasına amel etmeyi kendisine görev olarak bilmesidir. Onun fetvasına amel etmiş olması şart değildir.

9- Mükellef bir meseleyi bilmediğinden dolayı günaha düşeceğine -yani vacip bir ameli yerine getiremeyeceğine veya haram bir işi yapacağına- ihtimal verirse, onu öğrenmesi gerekir.

10- İnsan, hükmünü bilmediğı bir konuyla karşılaşırpa, ihtiyat etmelidir. Ya da zikredilen şekilde davranmalıdır.

Ama o konuda en bilgili müctehidin fetvasına ulaşamazsa, a'lem olmayan müctehitten taklit edebilir. Fakat onun da diğer müctehitlerden daha bilgili olması gerekir.

11- Bir kimse, müctehidin fetvasını başka birine söylese, müctehidin fetvası değiştğinde, fetvanın değiştğini ona iletmesi gerekmez; ama fetvayı söyledikten sonra hata yaptığını anlar ve bu fetva o şahısın şer'i olmayan bir iş yapmasına sebep olacağını bilirse mümkün olduğu takdirde yaptığı yanlışlığı gidermesi, ihtiyaten vaciptir.

12- Amellerini bir müddet taklit etmeden yapan bir mükellefin amelleri, gerçeğe uygunsu veya şu anda taklit edebileceği müctehidin fetvalarına uygun olursa doğrudur. Bunun dışında eğer kasır cahil ise ve yanlış yaptığı ameller rükûn ve rükûn gibi değilse sahihtir. Ama cahilliği kendi hatasından dolayı ise ve yanlış yaptığı ameller; bilmeyerek yapıldığında doğru olan amellerden ise, örneğin; sesli namaz kılması gerekirken sessiz olarak kılmışsa veya tersine, amelleri sahihtir.

"TAHARET" TEMİZLİK HÜKÜMLERİ

Mutlak ve Muzaf Su

13- Su ya mutlaktır, ya muzaf. Muzaf su; bir şeyden çıkarılan karpuz suyu, gül suyu gibi veya başka bir şeyle karışmış örneğin, artık kendisine su denilmeyecek şekilde çamur ve benzeri bir şeyle karışmış suya denir. Bunlar dışında kalanlar da mutlak sudur. Bu da beş kısımdır:

1) Kür su (Kür su)

2) Az su (Kalil su)

3) Akarsu

4) Yağmur suyu

5) Kuyu suyu

1- Kür su

14- Kür su; uzunluğu, genişliği ve derinliğinden her biri üç buçuk karış (her karış takriben 22 cm dir) ölçüğünde olan bir kabı dolduracak miktardaki suya denir. Onun ağırlığı 384 kilogramdır.

15- Kan ve idrar gibi necasetler veya necis olan şey, elbise gibi kür suya ulaşır ve suyun kokusunu, rengini ve tadını değiştirirse necis olur. Değiştirmese necis olmaz.

16- Kür suyun kokusu, rengi veya tadı necasetten başka bir şeyle değişirse necis olmaz.

17- Kür su miktarından fazla olan bir suyun bir bölümünün koku, renk veya tadı kan gibi bir şeyle necis olursa ve değişmeyen bölümü kür miktarından az olursa suyun tamamı necis olur. Ama değişmeyen bölümü kür su miktarında veya daha fazla olursa, sadece koku, renk veya tadı değişen bölümü necis geri kalan kısmı temizdir.

18- Kür suya bağlı olan fiskiye, necis suyu temizler. Ama necis suyun üzerine damla damla dökülürse onu pak etmez. Fakat fiskiye üzerine bir şey takarlar ve damlalara ayrılmadan necis suya ulaşır ve ona karışırsa yine pak eder.

19- Kür suya bağlı bir musluk altında yıkanan necis bir şeyden dökülen su, eğer kür suya bağlı olur ve necasetin koku, renk ve tadını almaz, necasetin özü de onda olmazsa temizdir.

20- Kür suyun bir miktarı buz tutar ve geriye kalan kısmı da kür su miktarına ulaşmazsa, necaset değdiğinde necis olduğu gibi buzdan eriyen kısım da necistir.

21- Kür su miktarında olan bir suyun, bu miktardan azalıp azalmadığında şüpheye düşülürse, kür su hükmündedir; yani necis olan bir şey onunla pak olur ve necasetin ona isabet etmesiyle necis olmaz. Kür su miktarından az olan

bir suyun, kr su miktarına ulaşıp ulaşmadığında şüpheye dşlrse, kr suyun hükmünü taşımaz.

22- Suyun, kr su miktarında olduğu iki yolla anlaşılır:

1) İnsanın kendisinin tespit etmesiyle

2) İki adil erkeğin bildirmesiyle. Ama bir adil veya güvenilir şahıs bildirir veya kr su elinde olan haber verirse, insanın emin olmasına faydası olmazsa, ona güvenmek sakıncalıdır.

2- Az Su

23- Yerden kaynamayan ve kr su miktarından az olan suya "az su" denir.

24- Az su necis bir şeyin üzerine dökülür veya necis bir şey ona isabet ederse, necis olur. Ama yukarıdan hızla necis bir şeyin üzerine dökülürse, necis şeye değen kısmı necis, yukarıda kalan kısmı ise temizdir.

25- Necaseti gidermek için necis olan bir şey üzerine dökülen ve ondan ayrılan az su necistir. Necasetin z giderildikten sonra necislenmiş şeyi yıkamak için üzerine dökülüp ondan ayrılan az sudan da kaçınmak ihtiyaten vaciptir.

26- İdrar ve dışkı mahallinin yıkandığı az su, beş şartla değdiği başka bir şeyi necis etmez:

1) Kullanılan suyun necaset vasıtasıyla tadının, kokusunun ve renginin değişmemesi.

2) Başka bir necasetin ona değmemesi.

3) İdrar ve dışkıyla birlikte kan gibi başka bir necasetin

dışarı çıkmaması.

4) Suyun içinde dışkı zerrelerinin belli olmaması.

5) Çıkış yerinin kenarlarına normal miktardan fazla necasetin değmemesi.

3- Akarsu

1-Tabii kaynağı olmalıdır.

2- Bir vesileyle dahi yapsalar, akmalıdır.

3- Akıcılığı devam etmelidir.

Tabii kaynağa bağlı olmasına gerek yoktur. Tabii bir şekilde ondan ayrılırsa, örneğin, damlalar şeklinde yukarıdan damlar ve yerde akarsa, akarsu hesap edilir. Fakat bir şey kaynakla bağlantısını keserse, örneğin damlamasını veya akmasını engellerse, geri kalan aksa dahi, akarsu hükmünde değildir.

27- Akarsu, kür su miktarından az bile olsa, necaset değdiğinde tadı, kokusu ve renginden biri necaset vasıtasıyla değişmedikçe paktır.

28- Akarsuya necaset değerse, necaset vasıtasıyla tadı veya kokusu ya da rengi değişen miktarı necistir. Kaynağa bağlı olan kısmı, kür sudan az bile olsa paktır. Kanalin diğer kısımları ise kür su miktarı kadar olur veya tadı, kokusu ve rengi bozulmamış bölüm vasıtasıyla kaynağa bağlıysa [yani kaynakla diğer kısımlar arasında kopukluk olmaksızın pak suyla bağlantılıysa] paktır; aksi hâlde necistir.

29- Akmayan çeşme suyu, ondan su alındığında tekrar kaynıyorsa, akarsu hükmünde değildir. Yani ona necaset değdiğinde, kür su miktarından az ise necis olur.

30- Nehir kenarında biriken ama akarsuya bağlı olan durgun su, akarsu hükmünde değildir.

31- Bazı zamanlar kaynayan ve bazen kuruyan örneğin kışın kaynayan ve yazın kaynaması kesilen bir pınar sadece, kaynadığı zamanlarda akarsu hükmündedir.

32- Hamam havuzunun suyu, kür su miktarından az olur, fakat kendisiyle birlikte kür su miktarını tamamlayan bir depoya bağlı olursa, necis ile karışarak rengi kokusu ve tadı da değişmemişse necis olmaz.

33- Musluk ve duşlardan akan hamam borularındaki su, bağlı olduğu deponun suyu kür su miktarında olursa, kür su hükmündedir.

34- Yer üzerinde akan, ancak yerden kaynamayan su, kür su miktarından az ise necaset değiştiğinde necis olur. Ama hızla yukarıdan aşağıya dökülürse, alt kısmı necasete değiştiğinde üst kısmı necis olmaz.

4- Yağmur Suyu

35- Üzerinde necasetin kendisi bulunmayan necasetlenmiş bir şeye, bir defa yağmur yağarsa, yağmurun değiştiği yerler pak olur. Ama idrarla necis olan beden ve elbisede, ihtiyaten iki defa yağmur yağması gerekir. Halı ve elbiseyi sıkmaya da gerek yoktur. İki üç damla yağmur yağmasının da faydası yoktur. Yağmur yağıyor denilebilecek şekilde yağmalıdır.

36- Yağmur, necaset üzerine yağar ve başka bir yere de sıçrarsa, sıçrayan su kendisiyle birlikte necaset taşımaz ve necasetin tadını veya kokusunu yahut rengini almazsa paktır. Öyleyse yağmur, kan üzerine yağar ve etrafa sıçrarsa, sıçrayan suda bir zerre kan olur veya kanın tadını veya kokusunu yahut rengini almışsa necistir.

37- Bir yapının tavanı veya damı üzerinde necasetin

kendisi bulunursa, necis Şeye değip tavandan veya damdaki oluktan dökülen su, yağmur yağdığı müddetçe temizdir. Yağmur kesildikten sonra, dökülmekte olan suyun necasete değdiği anlaşılırsa necistir.

38- Necis olan yere (toprağa) yağmur yağarsa temiz olur. Eğer yağmur akar ve tavan altındaki necis bir yere ulaşırsa orayı da temizler.

39- Necis bir toprağın her tarafını yağmur suyu kaplarsa temiz olur. Fakat suyun toprakla karışması nedeniyle muzaaf olmaması gerekir.

40- Yağmur suyu bir yerde toplanırsa, kür su miktarından az bile olsa, yağmur yağdığı zaman, içerisinde necis bir Şeyi yıkasalar ve su, necasetin tadını veya kokusunu yahut rengini almazsa, o necis Şey temiz olur.

41- Necis bir yere serili olan pak yayğı üzerine yağmur yağar ve necis yer üzerinden akarsa; yayğı necis olmaz, yer de pak olur.

5- Kuyu Suyu

42- Yerden kaynayan kuyu suyu, kür su miktarından az olsa bile, ona necaset değdiğinde, necaset dolayısıyla tadı veya kokusu yahut rengi değişmezse temizdir.

43- Kuyuya düşen necaset vasıtasıyla suyun tadı veya kokusu yahut rengi bozulursa, kuyudaki mevcut su, ancak meydana gelen bozulma yok olduktan sonra temiz olur. fakat vacip ihtiyata göre, kuyudan kaynayan suyla karışması gerekir.

SULARIN HÜKÜMLERİ

44- Anlamı önceden açıklanmış olan muzaf su necis bir şeyi temizlemez, onunla alınan abdest ve gusül (=boy abdesti) de batıldır.

45- Muzaf suya kür su (kür su) miktarında da olsa, bir zerre kadar necaset değerse, necis olur. Ama hızla yukarıdan necis bir şeyin üzerine dökülürse, sadece necis şeye değen kısım necis olur ve yukarıda kalan kısım ise temizdir. Meselâ, gül suyunu, gülabdandan necis olan el üzerine dökerlerse, ele ulaşan kısmı necis, ele ulaşmayan kısmı ise temizdir.

46- Necis olan muzaf su, kür suya veya akarsuya, mu-zaf su denilmeyecek derecede karışırsa temiz olur.

47- Mutlak suyun, muzaf olup olmadığı bilinmezse mutlak su hükmünü taşır; yani necis şeyi temizler, onunla abdest ve gusül almak da sahihtir. Muzaf bir suyun, mutlak olup olmadığı bilinmezse muzaf su hükmünü taşır; yani necis şeyi temizlemez ve onunla alınan abdest ve gusül de batıldır.

48- Muzaf veya mutlak olduğu bilinmeyen bir suyun önceden muzaf veya mutlak olduğu da bilinmezse, necaseti temizlemez ve onunla alınan abdest ve gusül de batıldır. Kür su miktarından az olursa necis bir şeyin karışmasıyla necis olur. Kür su miktarında veya daha fazla olsa da vacip ihtiyata göre yine necis olur.

49- Kan ve idrar gibi necasetlerin değmesiyle tadı veya kokusu yahut rengi değişen su, kür su veya akarsu olsa bile necis olur. Ancak tadı veya kokusu ya da rengi, suyun dışarısında bulunan bir şeyin etkisiyle yitiren örneğin, suyun yakınında bulunan bir leşin etkisiyle kokusu değişen su, vacip ihtiyat gereği yine necis olur.

50- İçine kan ve idrar gibi necasetler dökülen ve tadını veya kokusunu ya da rengi değişen su, kür suya veya

akarsuya bağlanır, üzerine yağmur yağar, rüzgâr yağmuru onun üzerine döker, yağmur yağdığı zaman oluktan üzerine su akar ve bunlardan biri neticesinde su eski hâline döner ve değişikliği yok olursa temiz olur. Ama yağmur suyu veya kür su veyahut akarsuyun ona karışmış olması gerekir.

51- Necis bir şeyi kür su veya akar su içerisinde yıkarlarsa, o şeyi temizleyen yıkamadan sonra, çıkarıldığında ondan dökülen su temizdir.

52- Önceden temiz olan ancak sonradan necis olup olmadığı bilinmeyen su, temizdir. Önceden necis olan ancak daha sonra pak olup olmadığı bilinmeyen su, necistir.

İDRAR VE BÜYÜK ABDESTLE İLGİLİ HÜKÜMLER

53- Bir insan, idrar ve büyük abdestini yaparken ve diğer zamanlarda kendi avret yerini bulûğ çağına erenlerden - annesi ve kız kardeşi gibi kendine mahrem olanlardan bile- ayrıca iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt eden deli ve çocuklardan gizlemesi farzdır. Ancak karı-kocanın, avret yerlerini birbirlerinden gizlemeleri gerekmez.

54- Avret mahallinin, özel bir şeyle örtülmesi gerekmez; el vasıtasıyla örtülmesi de yeterlidir.

55- İdrar ve büyük abdest yapılırken bedenın ön tarafının, yani karın ve göğüsün ve arka tarafının kibleye doğru olmaması vacip ihtiyat gereğidir.

56- İdrar ve büyük abdest yaparken ön veya arka tarafı kibleye doğru olan bir kimsenin, yalnızca avret mahallini kible tarafından çevirmesi yeterli olmaz. Fakat bedeninin ön veya arka tarafı kibleye olmayan kimsenin müstehap ihtiyat gereği, avret mahalli de kibleye doğru olmamalıdır.

57- Hükmü daha sonra açıklanacak olan, istibra sırasında, idrar ve gaitanın çıkış yerlerini temizlerken, bedenın ön veya arka tarafının kibleye doğru olmaması ihtiyaten müstehaptır.

58- Nâmahrem birinin kendisini bu hâlde görmemesi için önü veya arkası kibleye gelecek şekilde oturmaya mecbur kalırsa, arka tarafı kibleye gelecek şekilde oturması ihtiyaten vaciptir.

59- Müstehap ihtiyat gereği, idrar ve büyük abdest yaparken çocukların önleri veya arkaları kibleye doğru getirilmemelidir.

60- Dört yerde idrar ve büyük abdest yapılması haramdır:

1) Sahipleri izin vermedikçe çıkmaz sokaklarda. Ayrıca yayaya zarar verecek umumi yol ve sokaklarda.

2) İzni olmayan birinin mülkünde.

3) Belirli bir grup için vakfedilmiş yerlerde (örneğin bazı medreseler gibi).

4) Kendilerine bir saygısızlık sayıldığı takdirde müminlerin kabri üzerine. Hatta saygısızlık sayılmasa bile hüküm aynıdır. Ayrıca dinin ve mezhebin mukaddesatına saygısızlık sayılacak her yerde.

61- Gaitanın çıkış yeri, üç durumda yalnızca su ile temizlenir:

1) Gaitayla birlikte kan gibi başka bir necasetin gelmesi

2) Başka bir necasetin büyük abdest mahalline değmesi. Kadınlarda gaita yerine idrar değmesi bu hükmün dışındadır.

3) Çıkış yerinin etrafının normalden daha fazla bulaşmış olması.

Bu üç durum dışında çıkış yeri hem suyla yıkanabilir hem de ilerde anlatılacağı üzere bez, taş ve benzeri şeylerle temizlenebilir; ancak su ile temizlenmesi daha iyidir.

62- İdrar mahalli, sudan başka bir şeyle temizlenmez. Suyla bir kere yıkanması yeterlidir. Elbette iki kere yıkanması ihtiyat gereği müstehaptır; üç kere yıkanması ise daha iyidir.

63- Büyük abdest mahallinde, suyla yıkandığında asla pislik kalmamalı; ama renginin ve kokusunun kalmasında sakınca yoktur. İlk defasında pislikten bir zerre bile kalmayacak şekilde yıkanır, ikinci kez yıkamak gerekmez.

64- Büyük abdest mahalli kuru ve temiz olan taş, toprak,

bez ve benzeri şeylerle temizlenebilir. Temizlenen yeri ıslatmaması şartıyla biraz rutubetli olmasının sakıncası yoktur.

65- Büyük abdest mahallini bir taş veya bir bez parçasıyla tamamen temizlemek yeterlidir. Ancak üç parçayla üç kere temizlemek daha iyidir. Üç defayla temizlenmezse, tamamen temizlenecek kadar izafi etmek gerekir. Genellikle suyla yıkanmadan gitmeyen eserin sakıncası yoktur.

66- Büyük abdest yerini ihtiramı vacip olan şeylerle, örneğin üzerine Allah ve peygamberlerin adı yazılı olan bir kâğıtla temizlemek haramdır. Kemikle temizlemenin de sakıncası yoktur.

67- Avret mahallini temizleyip temizlemediğinden şüphe eden kimse, idrar ve büyük abdestten sonra hemen kendisini temizlemeği kendine âdet edinmiş olsa bile, kendisini temizlemelidir.

68- Namazdan sonra, namaz öncesi avret mahallini temizleyip temizlemediğinde şüphe ederse, kıldığı namaz sahihtir. Ancak sonraki namazlar için kendisini temizlemesi gerekir.

İDRAR TEMİZLİĞİ USULÜ (İSTİBRA)

69- İstibra, erkeklerin mahreçte idrar kalmadığına emin olmak için, idrardan sonra yaptıkları müstehap bir ameldir. Değişik şekilleri vardır, onlardan biri şöyledir: İdrar kesildikten sonra, eğer büyük abdest mahalli necis olmuşsa önce onu temizlemeli, sonra üç defa sol elin orta parmağıyla büyük abdest mahallinden alete kadar çekmeli ve daha sonra başparmağı aletin üzerine ve şahadet parmağını da aletin altına koyup üç defa aletin dibinden sünnet yerine kadar çekmeli ve sonra aletin ucunu üç defa sıkmalıdır.

70- İnsanın bazen şehveti tahrik olduğunda ondan çıkan ve ismine "mezy" denilen ve yine bazen meniden sonra çıkan ve "vezy" denen. Bazen idrardan sonra çıkan ve "vedy" denilen ıslaklığa idrar değmemişse paktır. Eğer insan idrardan sonra istibra yapar ve sonra ondan bir su çıkar, idrar veya bu sayılanlardan biri olduğunda şüphe ederse pak sayılır.

71- İstibrâ (=özel idrar temizleme usulü) yapıp yapılmadığında şüphe edilir ve insandan bir rutubet gelir ancak pak veya necis olduğu bilinmezse necistir ve eğer abdest alınmışsa batıldır. Ama temizlik usûlünün tam olarak yapıp yapılmadığında şüpheyeye düşülür ve insandan bir rutubet gelir ancak pak olup olmadığı anlaşılmazsa, paktır; abdest de batıl olmaz.

72- İdrar temizleme usûlünü uygulamayan bir kimse, idrarın üzerinden bir müddet geçtiği için, idrar yolunda idrar kalmadığından emin olur, sonra bir rutubet görür ve bunun pak olup olmadığında şüphe ederse, o rutubet paktır ve abdesti de bozmaz.

73- İdrardan sonra idrar temizliği usulü uygulanıp abdest alınır ve abdestten sonra meni ya da idrar olduğu bilinen bir rutubet görülürse, farz ihtiyat gereği hem gusledilmeli ve hem de abdest alınmalıdır. Ama rutubet görülmeden

önce abdest alınmamışsa, yalnızca abdest alınması yeterlidir.

74- Kadın için idrar yaptıktan sonra istibra yoktur. Bir ıslaklık görür de pak olup olmadığına şüphe ederse paktır; onun abdest ve guslünü de bozmaz.

İDRAR VE BÜYÜK ABDESTLE İLGİLİ MÜSTEHAAP VE MEKRUHLAR

75- İdrar ve büyük abdesti yaparken, kimsenin görmeyeceği bir yere oturmak, helâya sol ayakla girmek ve helâdan sağ ayakla çıkmak müstehaptır. Ayrıca idrar ve büyük abdest yaparken, başı örtmek ve bedenini ağırlığını sol ayak üzerine vermek de müstehaptır.

76- İdrar ve büyük abdesti yaparken, güneş ve aya karşı oturmak mekruhtur. Ancak avret mahallini bir şeyle örterse mekruh olmaz. Ve yine rüzgâra karşı, yol üzerine, caddeye, sokağa, evin kapısının önüne, meyve veren ağaçların altına idrar ve büyük abdest yapmak ve o hâlde bir şey yemek, fazla durmak ve sağ el ile temizlik yapmak mekruhtur. Ayrıca o hâlde konuşmak da mekruhtur; ama mecbur kalır veya Allah'ı zikrederse sakıncası yoktur.

77- Ayakta idrar yapmak, bütün sulara özellikle durgun suya, böceklerin yuvalarına ve sert yerlere idrar yapmak mekruhtur.

78- İdrar ve büyük abdest yapmayı geciktirmek mekruhtur. Eğer genel bir zararı olacaksa geciktirilmesi haramdır.

79-82- Namazdan, uykudan ve cinsel ilişkiden önce ve yine meni çıkışından sonra idrar yapmak müstehaptır.

NECASETLER

80- Necasetler on tanedir:

- 1) İdrar
- 2) Dışkı
- 3) Meni
- 4) Lâşe
- 5) Kan
- 6) Köpek
- 7) Domuz
- 8) Kâfir
- 9) Şarap
- 10) Pislik yiyen devenin teri.

1-2- İdrar ve Dışkı

81- İnsanın ve eti yenmeyen ve damarı kesildiğinde kanı akan (=sıçrayan) her hayvanın gaita ve sidiği necistir. Ama sıçrayan kanı olmayan ve eti yenmeyen balıkların, ayrıca eti olmayan sinek ve sivrisineğin dışkısı temizdir. Ama eti yenmeyen ve sıçrayan kanı olmayan diğer hayvanların sidiğinden kaçınmak ihtiyaten farzdır.

82- Yenmesi haram olan kuşların pislikleri temizdir. Ama kaçınmak daha iyidir.

83- Pislik yiyen hayvanların sidiği ve gaitası necistir. Yine açıklaması yiyecek ve içecekler kısmında geleceği gibi

domuz sütü içen keçi yavrusunun ve insanın cinsel temasta bulunduğu hayvanın gaita ve sidiği necistir.

3- Meni

84- İnsanın ve akıcı (=sıçrayan) kanı olup eti yenmeyen bütün hayvanların menisi necistir. 345. meselede de açıklanacağı gibi, kadından Şehvetle çıkan ve onun cünüp olmasına neden olan Şey de meni hükmündedir. Farz ihtiyat gereği, akıcı kanı olup eti yenen hayvanların menisinden de, kaçınmak gerekir.

4- Lâşe

85- İnsan ls ve ister kendisi ölmüş olsun, ister Şer'i usllere göre kesilmemiŐ olsun, akıcı kanı olan hayvanın ls necistir. Balık akıcı kanı olmadığından dolayı su içinde lse bile paktır.

86- (Köpek gibi necis hayvanlar dışındaki) l hayvanların yn, kıl, krk, kemik ve diş gibi ruhu olmayan kısımları paktır.

87- İnsan ve akıcı kanı olan hayvandan diri iken et veya ruhu olan bölümleri koparılırsa necistir.

88- Kendiliğinden düşecek duruma gelen dudak ve vücudun diğer yerlerine ait deri parçaları kolaylıkla kopar ve ruhu da olmazsa paktır.

89- Ölen tavuğun karnından çıkan yumurta, kabuğu sertleŐmemiŐ olsa dahi paktır; ama dıŐının yıkanması gerekir.

90- Ot yemeye başlamadan önce ölen kuzu ve oğlağın karnından çıkan peynir mayası temizdir. Genellikle maya olmadığı anlaşılırsa murdar hayvanın bedeniyle mülakat eden zahiri yıkanmalıdır.

91- İnsanın yabancı ülkelerden getirilen sıvı ilaç, esans,

yağ, ayakkabı boyası ve sabunun necis olduğuna dair kesin bilgisi olmazsa, paktır.

92- İslami kurallara uygun olarak kesildiğine ihtimal verilen hayvanın eti, derisi ve içyağı paktır. Fakat kâfirden alınır veya kâfirden alan bir Müslüman'dan alınır ve İslami kurallara göre kesilip kesilmediğini de araştırmamışsa yenilmesi haramdır. Fakat böyle bir deride namaz kılmak caizdir. Bununla birlikte Müslümanların pazarından veya kâfirden almış olduğu bilinmeyen veyahut kâfirden alınmışsa da araştırdığı ihtimal verilen bir Müslüman'dan alınan et ve iç yağının yenmesi caizdir. Elbette bu; o Müslüman'ın, yemek için satması gibi, helal ete mahsus olan bir tasarruf yapmış olması şartıyladır.

5- Kan

93- İnsanın ve akıcı kanı olan yani damarı kesildiğinde kanı sıçrayan her hayvanın kanı necistir. Öyleyse balık ve sivrisinek gibi akıcı kan taşımayan hayvanların kanı paktır.

94- Şer'î usûllere göre kesilen eti yenen hayvandan normal miktarda kan aktıktan sonra, damarlarda ve ette kalan kan paktır. Ama nefes alma veya başı yukarıda olduğundan hayvanın bedenine geri dönen kan necistir.

95- Tavuk yumurtasında bulunan kandan kaçınmak ihtiyaten müstehaptır. Ama kan yumurtanın sarısında ve zarı da patlamamış olursa beyazlığı paktır.

96- Süt sağılırken bazen görülen kan necistir ve sütü de necis eder.

97- Dişlerin arasından çıkan kan ağzın suyuyla karışma sonucu kaybolursa paktır ve tükürüğü yutmanın sakıncası da yoktur.

98- Ezilmeden dolayı tırnak veya deri altında toplanan kan, kan denmeyecek bir duruma gelirse paktır. Kan

denebilecek durumda ise ve kan dışarı çıkıyorsa necistir. Tırnak veya deri delindiği takdirde zahmeti olmazsa gusül ve abdest için dışarı çıkarılmalı, ama çok zahmeti olursa teyemmüm etmelidir.

99- Deri altında toplanan, ölü kan veya etin ezilme sonucu o hâle gelmiş olduğu bilinmezse paktır.

100- Yemek kaynarken içine bir zerre kadar kan düşerse yemek ve kabı necis olur ve ondan kaçınmak ihtiyaten vaciptir. Kaynama, sıcaklık ve ateş paklayıcı değildir.

101- Yara iyileşirken, etrafında meydana gelen irinin kanla karıştığı bilinmezse paktır.

6 -7- Köpek ve Domuz

102- Köpek ve domuz, onların kılı, kemiği, pençesi, tırnağı ve rutubetleri necistir.

8- Kâfir

103- Kâfir yani Allah'a ve onun bir olduğuna inanmayan ve yine Ğulat, Yani İmamlardan (Allah'ın selamı onlara olsun) birisinin Allah olduğuna inanan veya Allah'ın onlarda hülul ettiğini söyleyen kimse; Hariciler ve Nasibiler, yani imamlara açıkça düşmanlık eden kimseler necistirler. Aynı şekilde Allahın peygamberlerini, namaz ve oruç gibi dinin zaruri [tartışma götürmez apaçık] hükümlerini inkar eden kimse, eğer bu inkarı peygamberi inkara neden olursa necistir. Ama Kitap Ehli yani; Yahudiler, Hıristiyanlar ve Mecusiler) temizdir.

104- Kâfirin bütün bedeni hatta tırnağı, kılı ve bütün rutubeti necistir.

105- Babası, annesi, dedesi ve büyük annesi kâfir olan, bulûğ çağına ermemiş çocuk da necistir. Ama mümeyyiz

olur ve Müslüman olduğunu izhar ederse temiz olur. Anne babasından yüz çevirir, İslam dinine de alakası olursa veya araştırma halinde olursa necis olduğuna hükmetmek zordur. Babası, annesi, dedesi ve büyük annesinden biri Müslüman olursa 210. meselede de açıklanacağı üzere çocuk paktır.

106- Müslüman olup olmadığı bilinmeyen bir kimse pak sayılır; ama Müslüman olduğuna dair belirti olmazsa, Müslümanların diğer hükümlerine haiz değildir. Meselâ, Müslüman bir hanımla evlenemez ve Müslüman mezarlığına da gömülmemelidir.

107- On iki Ehlîbeyt İmamlarından birine küfreden veya onlara düşmanlık besleyen necistir.

9- Şarap

108- Şarap necistir. Şarap dışında insanı sarhoş eden şeyler necis değildir.

109- Sanat ve tıbbi alkolün tüm çeşitleri paktır.

110- Üzüm suyu kendiliğinden veya kaynatılma suretiyle kaynarsa, içilmesi haramdır; ama necis değildir. Aynı şekilde üzüm kaynarsa vacip ihtiyata göre yenilmesi haramdır, fakat necis değildir.

111- Hurma, çekirdekli ve çekirdeksiz kuru üzüm ve onların suyu kaynarsa paktır ve içilmesi de helâldir.

112- Arpadan çıkarılan ve hafif bir sarhoşluk veren arpasuyunun içilmesi haramdır. Vacip ihtiyat gereği de necistir. Fakat kesinlikle hiçbir sarhoşluğa yol açmayan arpa suyu (mâü'ş-şair de denmektedir) paktır.

10- Pislük Yiyen Hayvanın Teri

113- İnsan pisliği yemeği alışkanlık eden devenin teri necistir. Bu şekilde olan diğer hayvanların terlerinden kaçınmakta ihtiyaten vaciptir.

114- Haram yolla cünüp olanın teri paktır ve onunla kıldığı namaz da doğrudur.

NECASETİ TESPİT ETME YOLU

115- Bir şeyin necis olduğu üç yolla anlaşılır:

1) İnsanın kendisinin yâkin etmesiyle. Eğer bir şeyin necis olduğuna dair zannı olursa (=büyük ihtimal verirse) kaçınması gerekmez. Buna göre lâubalî, necislik ve temizliği gözetmeyen insanların yemek yediği kahvehane ve lokantalarda verilen yemeğin necis olduğuna dair kesin bilgi olmazsa, orada yemek yemenin sakıncası yoktur.

2) Bir kimsenin elinde bulunan şeyin necis olduğunu söylemesiyle. Meselâ, insanın hanımı ya da hizmetçisinin, elinde bulunan kap veya başka bir şeyin necis olduğunu söylemesi gibi.

3) İki âdil erkeğin bildirmesiyle. Elbette necis olma sebebini söylemelidirler. Örneğin; o şeye kan veya idrar değmiştir, demelidirler. Bir âdil kişi bile bir şeyin necis olduğunu söylerse, farz ihtiyat gereği ondan kaçınılmalıdır.

116- Bilgisizliği yüzünden bir şeyin meselâ, Fare dışkısının pak veya necis olduğunu bilmezse, konunun hükmünü sorup öğrenmesi gerekir. Ama hükmü bildiği hâlde bir şeyin pak veya necis olduğunda şüpheye düşerse, meselâ kanın necis olduğunu bilir de bir şeyin kan olup olmadığına ya da insan kanı veya sivrisinek kanı olduğundan şüpheye düşerse, o şey paktır. Araştırmak veya sormak gerekli değildir.

117- Önceden necis olan bir şeyin sonradan temizlenip temizlenmediğinden şüpheye düşülürse, necis olduğuna hükmedilir ve önceden pak olan bir şeyin sonradan necis olup olmadığından şüpheye düşülürse pak olduğuna hükmedilir. Hatta necis veya pak olduğunu araştırıp öğrenme imkânı olsa bile, araştırması gerekmez.

118- Kullandığı iki kaptan veya giydiği iki elbiseden birinin necis olduğunu bilir, ancak hangisi olduğunu bilmezse, her

ikisinden de sakınması gerekir. Ama, eğer iki elbiseden birinin necis olduğunu bilir, ancak bunun kendi elbisesi mi, yoksa başkasının malı olup hiç kullanmayacağı elbise mi olduğunu bilmezse, kendi elbisesinden kaçınmasına gerek yoktur.

PAK ŞEYLER NASIL NECİS OLUR?

119- Pak şey necis bir şeye değer ve onlardan biri veya her ikisi rutubeti birbirine geçecek şekilde ıslak olursa, pak olan şey necis olur. Ama vasıtalar çoksa necis olmaz. Örneğin; sağ elimiz idrar değmesi sonucu necis olursa, o elde yeni bir rutubetle sol ele değerse, sol el de necis olur. Ama sol el kurduktan sonra rutubetli elbiseye değdiğinde onu da necis eder. Ama o elbise nemli olarak başka bir şeye değerse onu necis etmez. Aynı şekilde ıslaklık öbürüne geçmeyecek kadar az olursa, necasetin özü olsa dahi, temiz olan şey necis olmaz.

120- Pak olan şey necis bir şeye değer ve insan her ikisinin veya birisinin ıslak olup olmadığından şüphe ederse, pak olan şey necis olmaz.

121- Hangisinin necis, hangisinin pak olduğu bilinmeyen iki şeyden birine yaş bir şey değerse, necis olmaz. Ama her ikisi de önceden necis olursa veya yaş olan ayrı bir şey öteki tarafa dokunursa necis olur.

122- Yer, kumaş ve benzeri şeyler ıslak olduğunda, sadece necasetin değdiği alan necis olur; diğer tarafları necis olmaz. Salatalık, kavun ve benzeri şeyler de böyledir.

123- Şıra ve yağ ve emsalleri, üzerinden biraz alınınca yeri hemen dolacak şekilde akıcı olursa, onun bir yeri necis olursa hepsi necis olur. Ama yeri boş kalacak şekilde katı olursa, sonradan dolsa bile, sadece necis şeyin değdiği yer necis olur. Şu halde eğer fare dışkısı düşerse dışkının düştüğü yer necis geri kalan kısmı paktır.

124- Sinek veya benzeri bir hayvan, ıslak olan necis bir

şeyin üzerine konduktan sonra, ıslak olan pak bir şeyin üzerine konar ve insan, hayvanın necaseti kendisiyle birlikte taşıdığını bilirse, pak şey necis olur; eğer bilmezse paktır.

125- Bedenin terleyen kısmı necis olur ve ter de oradan başka yerlere akarsa, terin ulaştığı her yer necis olur. Ter, olduğu yerden başka bir yere akmazsa, bedenin diğer kısımları paktır.

126- İçinde kan olan katı balgam ve sümüğün sadece kan olan kısımları necis, diğer kısımları paktır. Öyleyse balgam ve sümük ağız ve burnun dış kısmına değerse, sadece balgam ve sümüğün necis kısmının değdiği kesin olarak bilinen yerler necis olur ve şüphe edilen yerler ise paktır.

127- Altı delik olan bir ibrik, necis bir zemin üzerine konulur ve altında ibrikteki suyla bir sayılabilecek şekilde su birikirse, ibriğin suyu necis olur. Ama ibriğin suyu basınçla akarsa necis olmaz.

128- Bedene batıp necasete ulaşan bir şey, dışarı çıkarıldığında necasete bulaşık değilse paktır. Buna göre, büyük abdest mahalline sokulan tenkiye aleti ve suyu veya bedene batan iğne, bıçak ve benzeri şeyler dışarı çıkarıldığında necaset bulaşmış olmazsa necis değildir. Aynı şekilde tükürük ve sümük de içeride kana değer ve dışarı çıkarıldığında kanlı olmazsa, necis değildir.

MÜTEHHİRAT (TEMİZLEYİCİLER)

129- Kurân'ın yazı ve sayfasını necis etmek saygısızlık olması durumunda, şüphesiz haramdır ve anında yıkanması gerekir. Hatta saygısızlık olmasa bile ihtiyaten vacip olarak onu necis etmek haram ve necis olmuşsa, yıkanması farzdır.

130- Kurân'ın cildi necis olduğunda, Kurân'a saygısızlık sayıldığı takdirde yıkanması gerekir.

131- Kurân'ı, murdar ve kan gibi necasetlerin üzerine koymak, necaset kuru bile olsa Kurân'a saygısızlık olursa haramdır.

132- Kurân'ın bir harfini bile necis mürekkeple yazmak haramdır. Yazıldığı takdirde yıkanmalı veya yontma ve benzeri bir yolla silinmelidir.

133- Kâfire Kurân vermek, Kuran'a saygısızlık sayılırsa haramdır ve geri almak vaciptir.

134- Kurân sayfası veya üzerinde Allah'ın, Resulullah'ın (s.a.a) veya Ehlibeyt İmamlarının (a.s) adı yazılı bir kağıt gibi, saygı gösterilmesi gereken bir şey, tuvalete düşerse, onu dışarı çıkarıp yıkamak, masrafı bile gerektirse, farzdır. Eğer çıkarmak mümkün olmazsa, o sayfanın çürüdüğüne yâkin edilene dek o tuvalet kullanılmamalıdır. Yine Türbet (Hz. Hüseyin'in -a.s- türbesine ait toprak) tuvalete düşer ve onu çıkarmak mümkün olmazsa, dağılıp tamamen yok olmasından emin olana dek o tuvalet kullanılmamalıdır.

135- Necis olan şeyi yiyip içmek haramdır. Onu başkalarına yedirmekte haramdır. Ama çocuğa ve deliye yedirmek caizdir. Delinin ve çocuğun kendisi necis olan bir yiyeceği yerse veya necis elleriyle yiyeceği necis ederek yerse onu engellemek gerekli değildir.

136- Yıkanıp temizlenmesi mümkün olan necis bir şeyi satmanın ve kiraya vermenin sakıncası yoktur. İki şartla

onu karşı tarafa demesi gerekir:

1) Tarafın uyulması gereken bir hükme uymama imkânı varsa veya onu yiyecek ve içecekte kullanacaksa. Ama böyle olmazsa söylemesi gerekmez. Örneğin, taraf onunla namaz kılmak isterse bile, ona elbisesinin necis olduğunu bildirmesi gerekmez. Zira namazda elbisenin temiz olması asli şart değildir.

2) Tarafın onun sözüne itina edeceğine ihtimal vermelidir. İtina etmeyeceğini bilirse söylemesi gerekmez.

137- Eğer bir kimse, birinin necis olan bir şeyi yediğini veya necis elbiseyle namaz kıldığını görürse, ona söylemesi gerekmez.

138- Evinin veya yaygısının bir yeri necis olan kimse, o eve giren kimselerin beden veya elbise veya başka bir şeylerinin rutubetli olarak necis yere düştüğünü görürse, bir önceki meselede açıklanan iki şartla durumu onlara söylemelidir.

139- Ev sahibi, yemek yerken yemeğin necis olduğunu anlarsa, 136. meselede geçen ikinci şartla misafirlere söylemesi gerekir. Misafirlerden biri anlarsa, diğerlerine söylemesi gerekmez; ama birbirleriyle olan ilişkilerinin çok sıkı olduğundan söylemediği takdirde kendisinin de necis olacağını ve zorunlu hükme müptela olacağını biliyorsa, onlara söylemesi gerekir.

140- İnsanın kiraladığı bir şey necis olursa 136. meselede geçen iki şartla sahibine söylemesi gerekir.

141- Eğer çocuk, bir şeyin necis olduğunu veya necis bir şeyin yıkandığını söylerse, sözü kabul edilmemelidir. Fakat buluş çağına ulaşmış mümeyyiz (pak ve necisi ayırt edebilen) bir çocuk, necis ve pak olmayı iyice bilen bir çocuk, necis bir şeyi yıkadığını söylerse, o şey onun kullanımındaysa veya sözüne güvenilirse, sözü kabul edilir. Aynı şekilde bir şeyin necis olduğunu söylerse yine hüküm aynıdır.

MÜTEHHİRAT (TEMİZLEYİCİLER)

142- On İki şey necaseti temizler ve onlara mutahhirat (=temizleyiciler) denir:

- 1) Su.
- 2) Yer.
- 3) Güneş.
- 4) Özniteliğini Kaybetme (=istihâle).
- 5) İnkılap. (Değişim)
- 6) İntikal
- 7) İslâm.
- 8) Tebeyyet.
- 9) Necisin özünün giderilmesi.
- 10) Necaset yiyen hayvanı istibrası.
- 11) Müslüman'ın kayıp olması.
- 12) Başı kesilen hayvandan bir miktar kan akması.
Bunlarla ilgili hükümler ayrıntılarıyla ilerideki konularda açıklanacaktır.

1- Su

143- Su, dört şartla necis bir şeyi temizler:

- 1) Mutlak olmalı. O hâlde gülsuyu ve salkım söğütten çıkarılan esans gibi muzaf su, necis bir şeyi paklamaz.
- 2) Pak olmalı.

3) Necis bir şeyi yıkarken mevcut su, muzaf suya dönüşmemeli ve bir daha yıkamanın gerekli olmadığı son yıkamada su, necasetin koku, renk veya tadını almış olmamalıdır. Ama ondan önceki yıkamalarda değişmesinin bir zararı yoktur. Mesela iki defa yıkanması gereken bir şeyi, kür veya az su ile yıkadığında, birinci yıkamada su değişmişse bile, ikinci yıkamada su değişmezse o şey temiz olur.

4) Necis bir şeyi yıkadıktan sonra, onda necasetin küçük parçacıkları kalmamalı.

Necis olan bir şeyin az su ile yani kür su miktarından az suyla paklanmasının diğer bir takım şartları da vardır ki bunlara sonraki konularda değinilecektir.

144- Necis bir kabın az su ile üç defa yıkanması gerekir. Hatta kür su ve akarsuda üç kere yıkamak ihtiyaten farzdır. Ancak bir kabı köpek yalamışsa ya da o kaptan su veya başka bir sıvı şey içmişse, önce temiz toprakla ovmalı ve ardından iki defa kür su, akarsu veya az su ile yıkanmalıdır. Aynı şekilde köpeğin yaladığı kabı da yıkamadan önce toprakla ovulmalıdır. Köpeğin salyasının aktığı veya bir yerinin değdiği kap, vacip ihtiyat gereği toprakla ovulmalı sonra üç kere su ile yıkanmalıdır.

145- Köpeğin ağzını sürdüğü kabın ağzının dar olması nedeniyle toprakla ovulamazsa, içerisine toprak atılmalı ve her tarafa ulaşacak şekilde şiddetle hareket ettirilmeli ve sonra söylendiği şekilde yıkanmalıdır.

146- Domuzun yaladığı veya içinde sıvı bir şey içtiği yahut içinde çöl faresi ölen bir kap az, kür veya akarsuda yedi kere yıkanmalıdır. Toprakla yıkanması gerekli değildir.

147- Şarap vasıtasıyla necis olan bir kap, kür, akarsu ve benzeri suyla dahi olsa üç kere yıkanmalıdır. Yedi kere yıkanması ise ihtiyaten müstehaptır.

148- Necis çamurdan yapılmış veya içine necis su işlemiş olan bir testi, akarsu veya kür su içine bırakılırsa, suyun ulaştığı her yer temizlenir. İçinin de temiz olmasını isterlerse, tamamına işleyecek şekilde kür veya akarsuda kalması gerekir. Eğer kaptaki sunun her yere işlemesini engelleyen bir rutubet varsa, önce onu kurutmalı sonra kür su veya akarsuya bırakmalıdırlar.

149- Necis bir kabın az suyla paklanması iki şekilde olur:

1) Üç defa doldurulup boşaltılır.

2) Üç defa içerisine bir miktar su dökülür ve her defasında necis yerlerine ulaşacak şekilde su çalkalanır ve boşaltılır.

150- Kazan ve küp gibi büyük kaplar necis olduğunda, üç kez suyla doldurulup boşaltılırsa pak olur. Yine her tarafını kapsayacak şekilde yukarıdan üzerine su dökülür ve her defasında dibinde toplanan su dışarı boşaltılırsa pak olur. Ancak müstehap ihtiyat gereği ikinci ve üçüncü defada suları dışarı çıkarmak için kullanılan kap yıkanmalıdır.

151- Eğer necis olan bakır ve benzeri şeyler eritilir ve yıkanırsa, dış kısmı pak olur.

152- İdrar vasıtasıyla necis olan bir tandırın üzerine, her tarafını kapsayacak şekilde bir kez yukarıdan su dökülürse temizlenir. Bu işlemin iki kere yapılması ihtiyaten müstehaptır. İdrar dışında başka bir şeyle necis olduğunda, necaset giderildikten sonra, üzerine söylendiği şekilde bir kez su dökülürse yeterli olur. Tandırın içine bir çukur kazarak, suların orada toplanmasını sağlamak ve suyu boşaltmak ve daha sonra çukuru temiz toprakla doldurmak daha iyidir.

153- Necis bir şeyi tamamına su ulaşacak şekilde bir kez, kür su veya akarsuya sokulursa pak olur. Yaygı elbise ve benzeri şeyleri sıkmak, ayaklamak veya sıvazlamak gerekmez. Ama beden veya elbise idrar ile necis olmuşsa,

kür suda da iki kez yıkanması gerekir. Ama akarsuda bir kez yıkanması yeterlidir.

154- İdrar vasıtasıyla necis olmuş bir şey az su ile yıkanmak istenirse, bir defa üzerine su dökülüp su ondan ayrıldıktan sonra, artık o şeyde idrar kalmazsa, temiz olur. Fakat beden ve elbiseyi iki kez yıkamak gerekir. Az suyla yıkanan elbise, yaygı ve benzeri şeyleri yıkarken su döküldükten sonra sıkılarak "güsale" dışarı çıkarılmalıdır. (Güsale, genelde yıkama anında ve yıkadıktan sonra yıkanan şeyden kendiliğinden veya sıkılmak suretiyle akan sudur.)

155- Yemek yemeye başlamış süt emen erkek veya kız çocuğun idrarı vasıtasıyla necislenmiş bir şeyin üzerine bütün necis yerlere ulaşacak şekilde bir kez su dökülürse temizlenir; ama bir kez daha su dökülmesi müstehap ihtiyata uygundur. Elbise, yaygı ve benzeri şeyleri de sıkılmak gerekmez.

156- İdrar dışında başka bir şey vasıtasıyla necis olan bir şeyin necaseti giderildikten sonra üzerine bir kez su dökülür ve su süzülürse temizlenir. Ancak her hâlükârda elbise ve benzeri şeylerin güsalesi dışarı çıkarılması amacıyla sıkılmaları gerekir.

157- İple örülmüş necis hasır, kür su veya akarsuya sokulursa, necaset kaybolduktan sonra pak olur. Ama az suyla yıkamak isterlerse mümkün olduğu şekilde, hatta çiğnemek yoluyla da olsa güsalesini çıkarmak gerekir.

158- Dışı necis olan buğday, pirinç ve benzeri şeyler kür su veya akarsuya sokulmakla temizlenirler. Ancak içleri necis olursa kür su ve akarsu içlerine ulaşmasıyla pak olurlar.

159- Sabunun dışı necis olursa temizlenmesi mümkündür. Ama içi necis olursa ve temizlenmesi mümkün değildir. Necis şeyin onun içine geçip geçmediğinde şüphe edilirse içi paktır.

160- Pirinç, et ve benzeri şeylerin dış kısımları necis olduğunda onları temiz bir kaba koyup bir kez üzerinden su döküp boşaltmakla pak olur. Ama necis kaba konulursa üç kere bu işlemi yapmalıdırlar, bu surette kap da pak olur. Ancak sıkılması gereken elbise veya başka bir şey bir kaba konulup yıkamak istenilirse, üzerine su döküldüğü her defa sıkılmalı ve kabı eğerek içinde toplanan su dökülmelidir.

161- Çivit ve benzeri bir renkle boyanmış necis bir elbise kür su veya akarsuya sokulur ve su elbisenin rengiyle muzaf suya dönüşmeden önce her tarafını kapsarsa pak olur. Az suyla yıkandığında da sıkıldığında ondan çıkan su muzaf olmazsa pak olur.

162- Kür su veya akarsuda yıkandıktan sonra elbise üzerinde örneğin suyun balçığı görülürse, ancak bunun, suyun geçmesine engel olduğu ihtimali verilmezse elbise paktır.

163- Suda yıkandıktan sonra elbise ve benzeri şey üzerinde çamur veya sabun kalırsa, bunların suyun necis şeye ulaşmasını engellediğini ihtimal vermezlerse elbise paktır. Ama necis su eğer çamurun veya sabunun içine işlerse dış yüzleri pak içleri ise necistir.

164- Necis bir şeyden necasetin kendisi giderilmedikçe pak olmaz; ama necasetin kokusu veya renginin kalmasının sakıncası yoktur. Öyleyse elbisede bulunan kan giderildikten sonra yıkanır, ancak kanın rengi kaybolmazsa paktır.

165- Vücutta bulunan necaset kür su veya akarsuda giderilirse, beden pak olur. Ama idrar vesilesiyle necis olmuşsa, kür suyla bir kere yıkamakla beden pak olmaz. İki kere suya dalmak da gereksizdir. Sadece suyun altında necis olan yeri, suyun bedenden çıkıp ikinci defa bedene ulaşmasını sağlayacak şekilde, elle temizlemek yeterlidir.

166- Dişlerin arasına giren necis yemek, ağza necis

yemeğin her tarafına ulaşacak şekilde su alıp çalkalamakla temiz olur.

167- [Necis olan] saç ve sakal fazla değilse, az suyla yıkandığında güsâlenin süzülmesi için sıkılmasına gerek yoktur. Zaten kendi kendine normalde su süzülmemektedir.

168- Elbise veya beden her hangi bir yeri az su ile yıkanır, yıkanan yerin bitişik çevresi (ki necis yeri yıkarken genellikle orası da necis olur); necis mahallini temizlenmesiyle temiz olur. Yeniden etrafı yıkamaya gerek yoktur. Necis yer ve onun etrafı birlikte temiz olurlar. Yine, necis bir şeyin yanına pak bir şey konur ve her ikisinin üzerine su dökülürse hüküm aynıdır. Buna göre, necis bir parmağı yıkamak için parmaklarının tümünün üzerine su dökülür, necis ve pak su onların tamamına ulaşırsa, necis olan parmak pak olduğunda öteki parmaklar da pak olur.

169- Necis olan et ve kuyruk da diğer şeyler gibi suda yıkanır [ve suyla temizlenir]. Beden elbise veya kap biraz yağlı olur da suyun geçmesine engel olmazsa, yine aynıdır.

170- Kap veya beden, necis olduktan sonra suyun bunlara ulaşmasını engelleyecek ölçüde yağlı olursa, yıkanıldığında ilk önce suyun bunlara ulaşmasını sağlamak amacıyla yağları giderilmelidir.

171- Çok (kür) suya bağlı olan musluk suyu, kür su hükmündedir.

172- Bir şeyi yıkadıktan ve temizlendiğine dair kesin bilgi edindikten sonra, necasetin giderilip giderilmediğine dair şüpheye düşülürse, necasetin giderildiğine emin olmak için yeniden yıkamak gerekir.

173- Üzeri ince veya kalın kumla kaplı olan yer gibi, suyun hemen battığı yer az suyla da temizlenir.

174- Taş ve tuğla döşeli yer ve suyu içine emmeyen sert yer necis olduğunda, az su ile temizlenir; ancak su

akıncaya kadar dökülmelidir. Dökülen su bir delikten dışarı akarsa bütün yer temizlenir; dışarı akmazsa, toplanan suyun bir bez parçası veya kapla dışarı atılması gerekir.

175- Tuz taşı ve benzeri şeylerin dış kısmı necis olursa, az miktardaki bir suyla da temizlenir.

176- Eğer erimiş necis bir şekerden kesme şeker yapıлып kür su veya akarsuya daldırılırsa temizlenmez.

2- Yer

177- Yer, ayağın ve necis ayakkabının altını dört şartla temizler:

1) Yer temiz olmalıdır.

2) İhtiyaten kuru olmalıdır.

3) Farz ihtiyat gereğince ayak veya ayakkabının altı, yerde yürümek dolayısıyla necis olmuş olmalıdır.

4) Ayağın veya ayakkabının altında kan ve idrar gibi necaset veya örneğin çamur gibi necislenmiş bir şey olursa, yol yürümek veya ayağı yere sürmekle giderilmelidir. dolayısıyla eğer necaset önceden giderilmiş olursa, farz ihtiyat gereği ayak veya ayakkabının altı yol yürümek veya yere sürmekle temiz olmaz. Yine yer; toprak, taş, tuğla ve benzeri şeyle döşeli olmalıdır. Halı, hasır ve çimen üzerinde yürümekle necis ayak veya ayakkabının altı temizlenmez.

178- Necis olan ayak ve ayakkabı altının ağaçla döşenmiş bir yer veya asfalt üzerinde yol yürümekle temizlenmesi şüphelidir.

179- Ayak ve ayakkabı altı her ne kadar on beş arşın (her arşın yaklaşık 46 cm dir.) az yürümekle veya yere sürmekle necaset giderilirse de, on beş arşın veya daha

fazla yürümek daha iyidir.

180- Necis olan ayak ve ayakkabı altının ıslak olması gerekmez, kuru olsa da yol yürümele temizlenir.

181- Yol yürümele temiz olan necis ayak veya ayakkabı altının, normalde çamura bulaşan diğer kısımları da temizlenir.

182- Elleri ve dizleri üzerinde yol yürüyen birisinin el ve dizleri necis olursa, el ve dizlerinin yol yürümele temizlenmesi şüphelidir. Yine bastonun alt kısmı, yapma ayakların alt kısmı, hayvanların nalı, otomobil ve fayton tekerleği ve benzerinin de yol gitmekle temizlenmesi şüphelidir.

183- Yol gittikten sonra ayağın altında veya ayakkabının altında [normalde] kalan koku, renk ve görünmeyen küçük necaset zerrelere sakıncası yoktur. Elbette onların da kalmayacağı kadar yol yürümek ihtiyaten müstehaptır.

184- Ayakkabının içi yol gitmekle temizlenmez. Çorap altının da yol gitmekle temizlenmesi şüphelidir. Ama çorabın alt kısmı deriden yapılmış olursa ve onunla yürümek de normale yol yürümele temizlenir.

3- Güneş

185- Güneş, yeri, binayı ve duvarı beş şartla temizler:

1) Necis olan şey, öylesine ıslak olmalıdır ki, başka bir şey ona geçecek olursa, ıslaklığı ona geçmeli ve onu ıslatmalıdır. Eğer kuru olursa, güneş ışığıyla kurumaması için ilk önce herhangi bir şeyle ıslatılması gerekir.

2) O şeyde necasetin özü olursa, güneş ışığının ulaşmasından önce giderilmelidir.

3) Güneş ışığının [direkt olarak] ulaşmasını engelleyecek

bir şey olmamalı. Eğer güneş ışığı perde, bulut veya benzeri bir şeyin arkasından vurarak necis olan şeyi kurutursa, o şey temizlenmez. Ama bulut, güneş ışığının ulaşmasına engel olmayacak kadar ince olursa sakıncası yoktur.

4) Necis şeyi, yalnızca güneş ışığının kurutması gerekir. Buna göre, necis olan şey, rüzgâr ve güneş ışığının etkisiyle kurursa temizlenmez. Ancak "güneş necis olan şeyin kuruttu" denilecek kadar etkili olursa sakıncası yoktur.

5) Güneş ışığı, necaseti içine emmiş olan yapının iç ve dış kısmını bir defada kurutmalıdır. Öyleyse güneş ışığı necis yer ve binanın ilk seferinde dış kısmını ve ikinci defasında da iç kısmını kurutursa, yalnızca onun dış ve görünen kısmı temizlenmiş olur ve iç kısmı necis kalır.

186- Güneş ışığı, necis hasırı temizler; fakat hasır eğer iple dokunmuşsa ipleri temizlemez. Yine ağacın, bitkinin, kapı ve pencerenin güneşle temiz olması şüphelidir.

187- Güneş ışığı, necis yere ulaştıktan sonra, güneş ışığının ulaştığı anda yerin ıslak olup olmadığı veya yerin sadece güneş ışığı vasıtasıyla kuruyup kurumadığı hususunda şüpheyeye düşülürse, o yer necistir. Yine güneş ışığının ulaşmasından önce necasetin giderilip giderilmediği veya güneş ışığının ulaşmasına engel olan bir şeyin olup olmadığı konusunda tereddüt edilirse temizlenmesi şüphelidir.

188- Güneş ışığı, necis duvara sadece bir taraftan ulaşır ve öbür tarafı da kurursa iki tarafın da temizlenmesi uzak bir ihtimal değildir. Ama bir gün dışını diğer bir gün içini kurutursa, sadece dışı temizlenir.

4- İstihale (Öz niteliğini kaybetme)

189- Necis olan bir şeyin cinsi, temiz bir şey sayılacak şekilde değişirse temiz olur ve buna "istihale=başkalaşım" denir. Örneğin necis bir ağacın yanıp kül olması veya köpeğin tuzlaya gömülüp tuza dönüşmesi gibi. Ama necis buğdayın öğütülüp un yapılması veya ekmek pişirilmesi örneklerinde olduğu gibi necis şeyin cinsi değişmezse temizlenmez.

190- Necis topraktan yapılmış olan saksı ve benzeri şeyler necistir. Necis odundan elde edilen kömür, odunun özelliklerini taşımazsa temizdir. Necis çamur pişirilerek tuğla ve çömleğe dönüşürse, farz ihtiyat gereği necistir.

191- İstihale olup olmadığı belli olmayan necis bir şey necistir.

192- Şarap, kendi kendine veya içine sirke ve tuz katmak suretiyle sirkeye dönüşürse temizlenmiş olur.

193- Necis üzümünden yapılan şarap, sirkeye dönüşmekle temizlenmez. Hatta şaraba bir necaset isabet ederse, sirkeye dönüştükten sonra da farz ihtiyat gereği ondan sakınılmalıdır.

194- Necis olan üzüm, kuru üzüm ve hurmadan yapılan sirke necistir.

195- Üzüm veya hurmayı küçük kırıntı ve çör çöpüyle birlikte sirke yaparlarsa sakıncası yoktur. Yine hurma, kuru üzüm ve üzüm sirke olmadan önce salatalık, patlıcan ve benzeri şeyleri de içine katarlarsa sakıncası yoktur. Ama sirke olmadan önce alkol olursa sakıncalıdır.

196- Üzüm suyu ateşte veya kendiliğinden kaynarsa haram olur. Ama eğer kaynayarak üçte ikisi gider, üçte biri kalırsa, helal olur. 110. meselede üzüm suyunun kaynamakla necis olmadığına dair hüküm zikredilmişti.

197- Kaynamadan üçte ikisi azalan üzüm suyunun geriye kalan kısmı kaynarsa ve ona şıra değil üzüm suyu denirse, farz ihtiyat gereği haramdır.

198- Kaynayıp kaynamadığı belli olmayan bir üzüm suyu helaldir. Ama eğer kaynarsa, insan onun üçte ikilik kısmının kaynatarak azaldığına yakın etmedikçe helal olmaz.

199- Bir koruk salkımında bir miktar üzüm tanesi bulunur ve ondan alınan suya da üzüm suyu denmiyorsa kaynadığı taktirde içilmesi helaldir.

200- Ateşte kaynayan bir şeyin üzerine bir üzüm tanesi düşer ve onda kaybolmazsa, sadece o taneyi yemek farz ihtiyat gereği haramdır.

201- Birkaç ayrı kazanda şıra kaynatırken kaynamış kazanın karıştırıldığı kepçe ile henüz kaynamayan kazanın karıştırılması caizdir.

202- Koruk veya üzüm olduğu belli olmayan bir şey kaynatılırsa, haram [necis] olmaz.

6- İntikal

203- İnsan kanı veya akıcı kana sahip olan (=kesildiğinde kanı sıçrayarak çıkan) hayvanın kanı, akıcı kanı olmayan bir hayvanın vücuduna nakledilir ve artık o hayvanın kanı sayılırsa temiz olur. Bu işlemin adına "İntikal" denir. Buna göre sülüğün insandan emdiği kana "sülüğün kanıdır" denmeyip "insanın kanıdır" dendiğinden necistir.

204- İnsan bedenine konan sivrisineği öldürür ve emdiği kan çıkarsa temizdir. Zira her ne kadar kanın emilmesi ile sineğin öldürülmesi arasındaki süre çok az olsa da, o kan sineğe yemek olmak durumunda idi. Elbette o kandan sakınmak ihtiyaten müstehaptır.

7- İslâm

205- Eğer kâfir, şahadeteini "Eşhedu enla ilâhe illellah ve eşhedu enne Muhammeden resulullah" ¹getiri, yani; Allah'ın birliğini ve Hz. Muhammed'in (s.a.a) onun peygamberi olduğunu kabul ederse, hangi dilde söylerse söylesin Müslüman olur. Müslüman olduktan sonra bedeni, tükürüğü, salyası ve teri temizdir. Ama Müslüman olduğunda, bedeninde necaset bulunursa giderilmesi ve yerinin yıkanması gerekir. Ancak Müslüman olmadan önce necaset giderilmiş olursa, Müslüman olduktan sonra o yeri yıkaması ihtiyaten vaciptir.

206- Kâfir olduğu dönemde ıslak olarak bedenine değen elbisesi, Müslüman olduğu zaman üzerinde olmuş olsun veya olmasın vacip ihtiyata göre ondan kaçınılmalıdır.

207- İnsan, kelime-i şahadet getiren bir kâfirin, kalben Müslüman olup olmadığını bilmezse temizdir. Kalben Müslüman olmadığını dahi bilse, ondan söylediği kelime-i şahadete aykırı bir hareket görmezse de hüküm ayındır.

8- Tabeiyet

208- Tabeiyet; necis olan bir şeyin, temiz olan başka bir şey vesilesiyle, temiz olmasıdır.

209- Eğer şarap sirkeye dönüşürse, onu içeren kabın da şarabın kaynarken ulaştığı yere kadar olan bölümü temiz olur. Normalde üzerine konulan bez parçası veya başka şey de onun rutubetiyle necis olmuşsa, temiz olur. Ama kaynarken taşıp kabın dış yüzeyine bulaşmışsa, sirke olduktan sonra, kabın dışında kalan kısmından, şarap sirke olduktan sonra da ihtiyaten kaçınmak vaciptir.

210- İki yerde kâfirin çocuğu tabeiyet yoluyla pak olur:

1) Bir kâfir Müslüman olursa, çocuğu da temiz olmada ona tabidir. Yine kâfir çocuğunun annesi, büyük babası ve büyük annesi Müslüman olursa, çocuk da temiz olur. Elbette bu durumda çocuğun yeni Müslüman'ın yanında veya onun kefaleti altında olması, ayrıca ondan çocuğa daha yakın olan bir kâfirin çocuğun yanında olmaması gerekir.

---

(1)[Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Şahadet ederim ki Muhammed, Allah'ın elçisidir.]

2) Kâfir bir çocuk bir Müslüman'ın yanında esir olursa, onun yanında baba veya cedlerinden biri yoksa temiz olur. Zikredilen her iki durumda da, çocuğun tabeiyet yoluyla temiz olması, çocuk mümeyyiz ise kâfir olduğunu izhar etmemesine bağlıdır.

211- Üzerinde ölü yıkanan tahta veya taş, ölünün avret yeri üzerine örtülen bez ve ölüyü yıkayanın eli, ölünün guslü sona erdikten sonra temiz olur.

212- Eliyle bir şeyi yıkayan kimse, o şeyi ve elini birlikte yıkarsa, o şeyin temizlenmesiyle eli de temiz olur.

213- Elbise ve benzeri şeyler az su ile yıkandıklarında, üzerine dökülen suyun giderilmesi amacıyla normal şekilde sıkıldıktan sonra, geride kalan ıslaklıkları temizdir.

214- Az su ile yıkanan necis kabın üzerine dökülen suyun süzülmesinden sonra, kabın üzerinde kalan su damlacıkları temizdir.

9- Necasetin Özünün Giderilmesi

215- Bir hayvanın bedeni, kan gibi necaset veya necis su gibi necasetlenmiş bir şeye bulaşırsa, onlar giderildikten sonra hayvanın bedeni temiz olur. Aynı şekilde insan bedeninin iç kısımları (meselâ, ağız ve burnun içi) aynıdır. Yani dıştan geçen bir necaset dolayısıyla necis olur ve onun bertaraf olmasıyla da temiz olur. Dişlerin arasından gelen kan gibi, bedenin iç kısmına ait bir necaset, bedenin iç kısmının necis olmasına sebep olamaz. Nitekin dıştan bir şey bedenin içine gider ve batında olan necasete değerse necis olmaz. Dolayısıyla ağızda bulunan takma dişe, diğer dişin dibinden gelen kan değerse, onu yıkamak gerekmez. Ama necis bir yemek değerse onu yıkamak gerekir.

216- Dişlerin arasında yemek artığı kalır ve ağız da kanarsa, ağzın içinin kanı onu necis etmez.

217- Göz kapakları ve dudakların kapandığı zaman

birbirinin üzerine gelen miktarı, bedenın iç kısmının hükmündedir. Dolayısıyla ona dıştan bir necis değerse, yıkamak gerekmez. Ama bedenın iç veya dış kısmında olduğunu bilmediği bir yerine, dıştan bir necis değerse, yıkaması gerekir.

218- Kuru elbise, halı ve benzeri şeylere necis toz konarsa, silkerek o toz çıkarılırsa temizlenir ve yıkanmaları da gerekmez.

10- Necaset Yiyen Hayvanı

Temizleme Usûlü

219- İnsan pisliği yemeyi alışkanlık edinmiş bir hayvanın idrarı ve dışkısı necistir. Temiz olması için istibra [=özel temizleme usûlü] uygulanmalıdır. Yani "pislik yiyendir" denilmemesi için gerekli süre içinde pislik yemesi önlenmeli ve ona temiz yiyecekler verilmelidir. Müstehap ihtiyat gereği pislik yiyen deve kırk gün, sığır yirmi gün, koyun on gün, ördek yedi veya beş gün, tavuk üç gün pislik yemekten alıkonulmalı ve onlara temiz yiyecekler yedirilmelidir.

11- Müslüman'ın Kayıp Olması

220- Buluğ çağına ermiş, necaset ve paklığı ayırt edebilen bir Müslüman'ın bedeni, elbisesi ya da ihtiyarında olan kap, halı ve benzeri şeyler necis olduğunda o Müslüman kayıp olursa, insan onu yıkadığına ihtimal verirse, o şey temiz sayılır.

221- Necis olan bir şeyin temizlendiği kesin olarak bilinir veya iki adil kimse temizlendiğini söylerse, o şey temizdir. Örneğin, idrarla necis olan elbisenin iki kez yıkandığını söylerlerse o elbise temizdir. Güvenilir biri, kendi ihtiyarında olan necis bir şeyin temizlendiğini söyler veya Müslüman, necis şeyi yıkarsa, onu kurallarına uygun

olarak temizleyip temizlemediği belli olmasa bile yine temizdir.

222- İnsanın elbisesini yıkamak için vekil olan ve elbise de elinde bulunan kimse, elbiseyi yıkadığını söylerse, elbise temizdir.

223- Necis olan bir şeyi yıkadığında, temizlendiğine dair yakîn edemeyen bir ruh hâline sahip olan vesvas kimse, normal insanların yıkadığı şekilde yıkarsa yeterlidir.

12- Normal Kanın Akması

224- Şer'i usullere göre başı kesilen hayvanın normal miktarda kanı aktıktan sonra, onun içinde kalan kan temizdir.

225- Önceki meselede açıklanan hüküm, ihtiyat gereği olarak eti helal hayvanlara mahsustur. Eti haram olan hayvanlarda geçerli değildir.

KAPLARLA İLGİLİ HÜKÜMLER

226- Köpek, domuz veya murdar derisinden yapılan kapta, rutubet içindekini necis ederse bir şey yemek, içmek haramdır ve o kabın abdest, gusül ve temiz bir şeyle yapılması gereken işlerde kullanılmaması gerekir. Müstehap ihtiyat gereği kap olarak da köpek, domuz ve murdarın derisi kullanılmamalıdır.

227- Altın ve gümüş kaptan yemek, içmek; hatta farz ihtiyat gereği mutlak olarak onları kullanmak haramdır. Ama odaların süslenmesinde kullanılması ve yine insanın onları bulundurması haram değildir. Elbette en iyisi bunun da terk edilmesidir. Aynı şekilde altın ve gümüşten kap yapmak, onları ziynet için veya saklamak için alıp satmak da aynıdır.

228- Altın veya gümüşten yapılmış bardak mahfazasına, kap denirse, altın ve gümüş bardak hükmündedir. Ancak kap denilmezse kullanılmasının sakıncası yoktur.

229- Altın veya gümüş suyuna batırılmış kabın kullanılmasının sakıncası yoktur.

230- Altın veya gümüşle karıştırılan başka bir metali kap yaparlarsa, kaptaki maden miktarı, ona altın veya gümüş kap denilmeyecek kadar fazla olursa, onu kullanmanın sakıncası yoktur.

231- İnsan, altın veya gümüş bir kapta olan yemeği, başka bir kaba dökerse ve bu işlem birinci kaptan yemek için vasıta sayılmazsa sakıncası yoktur.

232- Nargilenin ağızlığı, kılıç ve bıçak kını ve Kurân kabı altın veya gümüşten olursa, kullanılmasının sakıncası yoktur; Altın ve gümüşten yapılan esans kabı, sürme kabı ve tütün kabını kullanmamak ihtiyaten müstehaptır.

233- Çaresizlik hâlinde zararı uzaklaştıracak kadar altın veya gümüş kap kullanmanın sakıncası yoktur. Fakat bundan fazlası caiz değildir.

234- Altın veya gümüşten mi ya da başka bir şeyden mi olduğu belli olmayan bir kabı kullanmanın sakıncası yoktur.

ABDEST

235- Abdestte yüzü ve elleri yıkamak, başın ön kısmını ve ayakların üzerini meshetmek farzdır.

236- Yüzü, uzunlamasına, alnın yukarisından yani saçların bittiği yerden çenenin sonuna kadar yıkamak gerekir. Enine ise orta parmakla başparmağın arası kadar yıkanması gereklidir. Eğer bu miktardan az bir kısım bile yıkanmazsa, abdest batıl olur. Bu miktarın tamamen yıkandığından kesin olarak emin olmak için belirlenen miktardan biraz fazla bir alan yıkanmalıdır.

237- Yüzü veya eli, normal insanlardan daha küçük veya daha büyük olan kimse, normal halkın nereye kadar yıkadığına dikkat etmeli ve o miktarı yıkamalıdır. Yine alnında saç biten veya başının ön tarafında saç olmayan kimse normal miktarda alnını yıkar.

238- Kaşlarında, göz kenarlarında ve dudaklarında suyun geçmesini engelleyecek kir veya başka bir şey olduğuna ihtimal veren kimse, ancak bu ihtimali halka göre yerinde bir ihtimal olursa, abdestten önce var olması muhtemel olan engeli gidermek amacıyla araştırmalıdır.

239- [Sakal seyrek olunca yani] yüzün derisi sakalın arasından görünürse, suyu deriye ulaştırmak gerekir. [Sakal sık ise yani deri] görünmüyorsa altına su ulaştırmak gerekmez; bu durumda sakalı yıkamak yeterlidir.

240- Sakalın arasından derinin görünüp görünmediğinden şüphe eden kimse, farz ihtiyat gereği hem sakalı yıkamalı ve hem de suyu deriye ulaştırmalıdır.

241- Burunun içini ve kapatıldığında göz ve dudağın görünmeyen miktarını yıkamak farz değildir. Ancak yıkanması gereken yerlerin tamamen yıkandığından emin olmak amacıyla bunlardan bir miktarını yıkamak farzdır. Bu miktarın yıkanmasının gerekli olduğunu bilmeyen kimse, şimdiye kadar almış olduğu abdestlerde bu miktarı

yıkayıp yıkamadığını bilemezse, geçmişte kıldığı namazlar sahihtir. Bir sonraki namaz için abdest alması da gerekmez.

242- Yüzü ve elleri yukarıdan aşağıya doğru yıkamak gerekir; eğer aşağıdan yukarıya doğru yıkanırsa, alınan abdest batıldır.

243- Eğer elini ıslatıp yüzüne ve kollarına sürerse, elindeki ıslaklık bu sürülmeye azalar üzerinde biraz su akmasını sağlayacak kadar olursa, yeterlidir. Suyun onların üzerinden akacak kadar olmasına gerek yoktur.

244- Yüzü yıkadıktan sonra sağ eli, daha sonra sol eli dirseklerden parmakların ucuna kadar yıkamak gerekir.

245- Dirseklerin kesin olarak yıkandığından emin olmak amacıyla, dirseklerin biraz üstünü de yıkamak gerekir.

246- Yüzünü yıkamadan önce ellerini bileklerine kadar yıkayan kimse, abdest alırken dirsekten parmak uçlarına kadar yıkamalıdır; eğer yalnızca bileklerine kadar yıkarsa abdesti batıl olur.

247- Abdestte yüzü ve elleri bir kez yıkamak farz, iki kez yıkamak müstehap, üç kez ve daha fazlası haramdır. Birinci defa yıkamak, abdest kastiyla yüz ve koluna döktüğü su, onun tamamını kapsadığı ve hiçbir ihtiyat yeri kalmadığı zaman tamam olur. Dolayısıyla birinci defayı yıkamak kastiyla, on defa bile yüzüne su dökerse sakıncası yoktur. Buna göre yüzün tamamını birkaç defa yıkayıp sonuncusunda abdest niyetiyle yıkamayı kastedebilir. Fakat ikinci yıkamada niyetin gerekli olduğu görüşü sakıncasız değildir. İhtiyaten farz olarak birinci yıkamadan sonra, yüzü ve kolları abdest kasti olmasa bile bir defadan fazla yıkamamalıdır.

248- Her iki kol yıkandıktan sonra elde kalan abdest suyunun ıslaklığı ile başın üstü mesh edilmelidir; sağ el ile ve yukardan aşağıya doğru meshetmek ihtiyaten

müstehaptır.

249- Başın dört kısmından alın hizasına düşen kısmı, mesh yeridir. Bu kısmın her bir tarafı, ne ölçüde mesh edilirse edilsin yeterlidir. Ancak bu meshin uzunluğunun bir parmak boyu, genişliğinin ise kapalı üç parmak eninde olması müstehap ihtiyata uygundur.

250- Başın üzerine yapılan meshin deri üzerinden olması gerekmez; başın ön kısmındaki saçların üzerinden de olsa sahihtir; ama başının ön tarafındaki saçları, tarandığında yüzünün üzerine dökülecek veya başının diğer taraflarına ulaşacak kadar uzun olan kimse saçlarının dibine veya saçlarını aralayarak başın derisine meshetmelidir. Eğer yüzüne sarkan saçlarını veya başının diğer taraflarına dağılmış olan saçlarını başının üstünde topak yapsa ve onların üzerine mesh ederse yahut da başının diğer yerlerine ait olup ön tarafına gelmiş saçların üzerine mesh ederse abdest batıl olur.

251- Baş mesh edildikten sonra elde kalan abdest suyunun ıslaklığı ile ayakların üzeri parmakların birinin ucundan ayak üzerindeki çıkıntıya kadar mesh edilmelidir. Sağ el ile sağ ayağı ve sol el ile de sol ayağı meshetmek ihtiyaten müstehaptır.

252- Ayağa yapılan meshin genişliği ne kadar olursa olsun yeterlidir; ama daha iyisi hatta ihtiyata en uygun olanı, elin iç kısmının bütünüyle ayağın üzerini mesh yapmaktır.

253- Ayağa mesh ederken eli parmak uçlarına bırakması sonrada elini çekmesi gerekmez. Elin hepsini ayak üzerine koymak ve biraz çekmek sahihtir.

254- Baş ve ayağa mesh ederken elleri onlar üzerine çekmek gerekir. Ellerini sabit tutar baş ve ayağını hareket ettirir ve onları ellerine çekerse, abdest batıldır. Ancak elleri çekerken baş veya ayağın birazcık hareket etmesinin sakıncası yoktur.

255- Mesh edilecek yerin kuru olması gerekir. El ıslaklığının onda etki etmeyeceği ve belirginleşmeyeceği kadar ıslak olursa mesh batıldır. Ancak ıslaklık elin rutubetinde yok olup gidecek kadar az olursa sakıncası yoktur.

256- Meshetmek için elin içinde ıslaklık kalmamışsa, dışarıdaki su ile el ıslatılarak meshedilmez; bu durumda sakalında bulunan rutubetle elini ıslatarak meshetmelidir. Sakaldan başka bir yerden ıslaklık alıp meshetmek sakıncalıdır.

257- Eğer elinin içindeki ıslaklık yalnızca başını mesh edecek kadar ise, o ıslaklıkla başını meshetmesi ihtiyaten farzdır. Ayaklarını meshetmek için de sakalının ıslaklığından rutubet almalıdır.

258- Çorap ve ayakkabı üzerinden meshetmek batıldır; ama şiddetli soğuk, hırsız ve yırtıcı havyan tehlikesi ve benzeri şeyler nedeniyle ayakkabı ve çorabını çıkaramazsa çorap ve ayakkabısının üzerinden meshetmeli ve teyemmüm de almalıdır. Ama takkiye söz konusu olursa, çorap ve ayakkabıya meshetmek yeterlidir.

259- Ayağın üzeri necis olur ve mesh için yıkanamazsa, teyemmüm edilmelidir.

İRTİMASÎ ABDEST

260- İrtimasî abdest insanın, yüzünü ve ellerini abdest niyetiyle suya daldırmasına denir. İhtiyata aykırı olmasına rağmen zahiren irtimasi olarak yıkanan elin ıslaklığıyla meshetmenin de bir sakıncası yoktur.

261- İrtimasî abdestte de yüz ve ellerin yukarıdan aşağı yıkanması gerekir. O hâlde yüz ve elleri suya daldırırken abdeste niyet ederse, yüzü alın tarafından ve elleri dirsek tarafından suya daldırılmalıdır.

262- Abdestte, azaların bazısını irtimasî ve bazısını da gayri irtimasî olarak yıkamanın sakıncası yoktur.

Abdestin Duaları

263- Abdest alan kimsenin, gözü suya iliştiğinde şu duayı okuması müstehaptır:

(بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا وَ لَمْ يَجْعَلْهُ نَجِسًا)

"Bismillahi ve billahi ve'l-hemdu lillahillezî ce'ele'l mâe ÷ehûren ve lem yec'elhu necisa." ²

Abdestten önce ellerini yıkarken şu duayı okusun:

(اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَ اجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ)

"Allahummecc'elnî min'et-tevvabîn vec'elnî min'el-mute÷eh-hirîn." ³

Ağzına su alırken şu duayı:

(اللَّهُمَّ لَقْنِي حُجَّتِي يَوْمَ أَلْقَاكَ وَ أَطْلِقْ لِسَانِي بِذِكْرِكَ)

"Allahumme lekkinî hucetî yevme elkake ve e÷lik lisanî bizikrik" ⁴

Burnuna su alırken şu duayı:

(اللَّهُمَّ لَا تُحَرِّمْ عَلَيَّ رِيحَ الْجَنَّةِ وَ اجْعَلْنِي مِمَّنْ يَشْتُمُّ رِيحَهَا وَ رَوْحَهَا وَ طِيبَهَا)

"Allahumme la tuherrim 'eleyye ri÷el-cenneti vec'elnî mim-men yeşummu riheha ve revheha ve ÷îbeha." ⁵

Yüzünü yıkarken şu duayı:

(اللَّهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِي يَوْمَ تَسْوَدُ فِيهِ الْوُجُوهُ وَ لَا تَسْوَدْ وَجْهِي يَوْمَ تَبْيِضُ فِيهِ الْوُجُوهُ)

"Allahumme beyyî÷ vechî yevme tesveddu fi÷i'l-vucûh, vela tusevid vechî yevme tebye÷÷u fi÷i'l-vucûh." ⁶

Sağ elini yıkarken de şu duayı:

(اللَّهُمَّ أَعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي وَ الْخُلْدَ فِي الْجَنَانِ بِيَسَارِي وَ حَاسِبِنِي حِسَابًا يَسِيرًا)

"Allahumme e'÷inî kitabî biyemîni ve'l-hulde fi'l-cinani biyesarî ve hasibnî hisaben yesîra." ⁷

Sol elini yıkarken şu duayı:

² 2 [Allah'ın adıyla ve Allah'ın yardımıyla. Hamd, suyu temizleyici kılan ve onu necis kılmayan Allah'a mahsustur.]

³ [Allah'ım! Beni (her günah işledikçe) tövbe edenlerden kıl ve yine beni tertemiz (günahlardan kaçınan) kullarından kıl.]

⁴ [Allah'ım! Likana erişeceğim gün bana hüccetimi ve delilimi telkin et ve dilimi senin zikrin hususunda serbest kıl.]

⁵ [Allah'ım! Cennet kokusunu bana haram kılma. Beni cennetin kokusunu, esintisini ve itırını alan kimselerden kıl.]

⁶ [Allah'ım! Bazı yüzlerin siyah olacağı bir günde yüzümü ak et. Bazı yüzlerin ak olacağı günde yüzümü siyah etme.]

⁷ [Allah'ım! Amel defterimi sağ elime ve cennetlerde ebedi kalma belgesini de sol elime ver ve beni kolay hesaba çek.]

اللَّهُمَّ لَا تُعْطِنِي كِتَابِي بِشِمَالِي وَلَا مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي وَلَا تَجْعَلْهَا مَغْلُولَةً إِلَيَّ عُنُقِي وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُقَطَّعَاتِ النَّيِّرَانِ

"Allahumme la tu'tini kitabî bişimalî vela min verâi zehrî vela tec'elha meğlûleten ila 'unukî ve eûzu bike min mukette'-at'in-nîran." ⁸

Başını mesh ederken şu duayı:

(اللَّهُمَّ غَشِّنِي بِرَحْمَتِكَ وَ بَرَكَاتِكَ وَ عَفْوِكَ)

"Allahumme gëşşini birehmetike ve berekâtike ve 'efvik." [footnote]⁹ [/footnote]

Ve ayağını mesh ederken de şu duayı:

اللَّهُمَّ تَبَتَّنِي عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَنْزِلُ فِيهِ الْأَقْدَامُ وَاجْعَلْ سَعْيِي فِي مَا يُرْضِيكَ عَنِّي يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

"Allahumme sebbitni 'ele's-siraţi yevme tezillu fihi'l-ekdam, vec'el s'e'yî fîma yurżike 'ennî ya zelcelali ve'l-ikram." ¹⁰

---

⁸ [Allah'ım! Kitabımı (amel defterimi) soldan ve arka tarafımdan verme. Amel defterimi boynuma asılı da kılma. Ateş parçalarından sana sığınırım.]

⁹ [Allah'ım! Rahmetin, bereketlerin ve affınla beni örtüver.]

¹⁰ [Allah'ım! Birtakım ayakların kaydığı günde, beni sırat üzerinde sabit kıl. Çabamı seni benden razı kılacak şeyde kıl, ey celâl ve ikram sahibi!]

Abdestin Şartları

Abdestin sahih olmasının birkaç şartı vardır:

1) Abdestin suyu, pak olmalıdır. Ayrıca bir görüşe göre de, şer'i açıdan pak olsa bile, eti helal hayvanın beveli, pak olan murdarın eti ve yara iltihabı gibi insanın tiksindiği şeylerle de karışık olmamalıdır. Bu görüş ihtiyata uygundur.

2) Su, mutlak olmalıdır.

264- Necis su ve muzaf su ile alınan abdest insan, suyun necis veya muzaf olduğunu bilmese yahut unutsa bile batıldır. Eğer o abdestle namaz da kılmışsa, o namazı sahih abdestle yenilemesi gerekir.

265- Eğer, abdest alması için çamurlu muzaf sudan başka bir su olmaz ve namazın vakti de dar olursa teyemmüm etmeli; eğer vakit genişse, suyun durulmasını beklemeli veya bir şey vesilesiyle durultmalı ve daha sonra abdest almalıdır. Elbette çamurla karışmış su, artık ona su denilmezse muzaf olur.

3) Abdest suyu mubah (=gasp edilmemiş) olmalıdır.

266- Gasp edilmiş veya sahibinin razı olup olmadığı belli olmayan su ile abdest almak haram ve batıldır. Aynı şekilde abdestin suyu yüz ve ellerden gasp olan bir yere dökülür veya abdest aldığı yer gasp olursa, o yerden gayrisinde abdest alma imkânı yoksa görevi teyemmüm etmektir. Aynı bir yerde abdest alabilmesi mümkünse gasp edilmeyen yerde abdest almalıdır. Bununla birlikte eğer, her iki taktirde de günah işleyip orada abdest alırsa, abdesti sahihtir.

267- İnsanın, herkes için mi yoksa sadece o medrese-nin talebeleri için mi vakfedildiğini bilmediği bir merde-senin havuzundan abdest almasının eğer genelde halk o havuzdan abdest alıyorsa, sakıncası yoktur.

268- Bir kimse, namaz kılmak istemediği bir caminin havuzunun bütün halk için mi yoksa sadece orada namaz kılanlar için mi vakfedildiğini bilmezse, o havuzdan abdest alamaz. Ancak genelde orada namaz kılmak istemeyen kimseler de o havuzdan abdest

alıyorlarsa, o havuzdan ab-dest alabilir.

269- Hanların, otellerin ve benzeri yerlerin havuzlarından mezkûr yerlerde kalmayan insanların abdest almaları, ancak genelde buralarda oturmayan kimselerin de abdest alması ve birinin onu engellememesi durumunda, sahih olur.

270- Akıl sahiplerinin abdest almanın caiz olduğuna hükmettikleri nehirlerden abdest almanın sakıncası yoktur. Sahibinin büyük ya küçük olması veya sahibinin razı olduğunun bilinmesi gerekmez. Hatta sahibi abdest alınmasına izin vermez veya insan sahibinin razı olmadığını bilse ya da sahibi deli veya çocuk olsa bile suyu kullanmak caizdir.

271- Bir suyun gasp edilmiş olduğu unutulmuş onunla abdest alınırsa sahihtir. Ama kendisi suyu gasp eder ve gasp edildiğini unutarak abdest alırsa abdesti sakıncalıdır.

272- Abdest suyu onun malı olur ama gasp edilmiş kaptı olursa, ondan başka da suyu olmazsa; bu surette şer'i şekilde başka bir kaba boşaltması mümkünse, bu işlemi yaparak abdest almalıdır. Mümkün değilse teyemmüm etmelidir. Başka bir suyu olursa onunla abdest almalıdır. Her iki surette de muhalefet ederek gasp edilmiş kaptı abdest alırsa abdesti sahihtir.

273- Bir tuğlası veya bir taşı gasp olan bir havuzdan su almak, örfün nazarında o tuğla ve taşta tasarruf etmek sayılmazsa, onda abdest almanın sakıncası yoktur. Tasarruf etmek sayıldığı taktirde de, ondan su almak haramdır ama abdesti sahihtir.

274- Ehlibeyt İmamlarından veya imam zadelere birine ait olan avluda (ki önceden mezarlık imiş) havuz yaparlar veya ırmak akıtılırsa, eğer o avlunun mezarlık için vakfedildiği bilinmezse, o havuz ve ırmakta abdest almanın sakıncası yoktur.

4. Şart) Abdest uzuvları, yıkandığında ve meshedilir-ken temiz olmalıdır. Abdest halinde yıkamadan veya meshetmeden önde temizleyebilir. Kür ve benzeri suyla yıkanırse, yıkamadan önce temizlemeye gerek yoktur.

275- Abdest tamamlanmadan önce yıkanılan veya meshedilen bir yer necis olursa, abdest sahihtir.

276- Bedenin abdest organlarından başka bir yeri necis olursa, abdest sahihtir. Ama, idrar veya dışkı mahalli yıkanmamışsa, ilk önce onun temizlenmesi ve daha sonra abdest alınması ihtiyaten müstehaptır.

277- Abdest uzuvlarından biri necis olursa ve abdest-ten sonra, abdestten önce orayı yıkayıp yıkamadığı hususunda şüphe ederse, abdesti sahihtir. Ama necis olan yeri yıkaması gerekir.

278- Yüzde ve ellerde kanaması durmayan ve sudan da zarar görmeyen kesiklik veya bir yara olursa, tertib üzere o uzvun sağlam yerlerini yıkadıktan sonra kesik veya yara olan yeri kür veya akar suya daldırıp kanı kesilinceye kadar sıkmalı ve onun üzerinden su akması için suyun altında yukarıdan aşağıya doğru parmağıyla yarayı veya kesigi sıvazlamalıdır, sonra da yaranın aşağı kısmını yıkamalıdır. Böylece alınan abdest sahihtir.

5. Şart) Abdest ve namaz için yeterli vakit olmalıdır.

279- Vakit öylesine dar olur ki, abdest alındığı takdirde namazın hepsi veya bir miktarı vakit dışında kalacak olursa, teyemmüm edilmeli; ama teyemmüm ve abdest için aynı ölçüde vakit gerekiyorsa abdest alınmalıdır.

280- Namaz vaktinin darlığı yüzünden teyemmüm etmesi gereken kimse kurbet kastıyla veya Kurân okumak gibi müstehap bir amel için abdest alırsa, abdesti sahihtir. Aynı şekilde o namazı kılmak için abdest almış olursa hüküm aynıdır. Ama kurbet kastı onun için hasıl olmamışsa hüküm değişir.

6. Şart) Abdest, kurbet kastıyla yani Âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek için alınmalıdır. Serinlemek için veya başka bir amaçla abdest alınırsa batıldır.

281- Abdestin niyetini diliyle söylemesi veya kalbinden geçirmesi gerekmez. Abdestin bütün işlerini Allah'ın emrini yerine getirmek için yaparsa kifayet eder.

7. Şart) Abdest, söylenen tertip üzerine alınmalıdır. Şöyle ki; önce yüz, sonra sağ kol, sonra sol kol yıkanmalı ve ondan sonra baş, sonra da ayaklar mesh edilmelidir. Müstehap ihtiyat gereği ayakların ikisini de aynı anda mes-hetmemelidir. Sol ayağı sağ ayaktan sonra meshetmelidir.

8. Şart) Abdest amelleri aralıksız ve peş peşe yapılmalıdır.

282- Abdest işleri arasında, halkın nazarında peş peşe sayılmayacak kadar ara verirse, abdest batıl olur. Ama insan için unutmak veya suyun bitmesi gibi bir mazereti olduğunda, peş peşe olması şart değildir. Evet, bir yer yıkanmak veya meshedilmek istenildiğinde ondan önce yıkanan veya meshedilen yerlerin ıslaklığı kuruyacak kadar ara verilirse, abdest batıldır. Fakat yalnızca yıkanmak veya meshedilmek istenen organdan önceki yerin ıslaklığı kurursa, meselâ, sol kol yıkanırken sağ kolun ıslaklığı kurur da yüzün ıslaklığı kalırsa, abdest sahihtir.

283- Abdest gerekleri aralıksız yapıldığı hâlde, hava-nın sıcaklığı veya beden ısısının fazla olması ve benzeri sebeplerden dolayı önceki yerlerin ıslaklığı kurursa, abdest sahihtir.

284- Abdest arasında yürümenin sakıncası yoktur. Şu halde yüz ve kollar yıkandıktan sonra birkaç adım atılır ve sonra baş ve ayak mesh edilirse, abdest sahihtir.

9. Şart) Yüz ile kolların yıkamasını ve baş ile ayakların mes-hini insanın kendisi yapmalıdır. Başka biri insana abdest aldırırsa veya suyu yüzüne ve kollarına ulaştırmasında, baş ve ayaklarını meshetmesinde yardımcı olursa, abdest batıldır.

285- Kendisi abdest alamayan kimse, yıkama ve meshetme işini ikisi ortaklaşa yapsalar bile, başkasından yardım almalıdır. Yardımcı ücret ister ve buna da gücü olursa ve durumunda da zarar vermezse ödemesi gerekir. Ama niyeti kendi yapmalı kendi eliyle meshetmelidir. Eğer kendisinin de katılması mümkün olmazsa, başkasından ona abdest aldırmasını istemelidir. Bu durumda abdest niyetini ihtiyaten farz olarak her ikisi de yapmalıdır. Kendisinin meshetmesi mümkün değilse, yardımcısı onun elinden tutarak

meshedilmesi gereken yerlere çekmelidir. Eğer bu da mümkün değilse yardımcısı onun elindeki ıslaklıktan alarak başını ve ayaklarını meshetmelidir.

286- Abdestin amellerinden hangisini tek başına yapabiliyorsa onu kendisi yapmalı ve yardım almamalıdır.

10. Şart) Su kullanmanın abdest alan için bir sakıncası olmamalıdır.

287- Abdest aldığıında hastalanacağından veya suyu ab-deste harcadığı takdirde, susuz kalacağından korkan kimse, abdest almamalıdır. Suyun kendisine zarar vereceğini bilmeyip abdest alır ve sonra da zararlı olduğunu anlarsa ab-desti batıldır.

288- Abdestin sahih olacağı miktarda az bir suyla yüzünü ve ellerini yıkadığında zararı olmaz da ondan fazlasının zararı olursa, o miktar suyla abdest almalıdır.

11. Şart) Abdest organlarında suyun bedene ulaşmasını önleyecek bir engel bulunmamalıdır.

289- Abdest organlarına bir şeyin yapıştığı bilinir ama onun, suyun ulaşmasına engel olup olmadığına şüpheye düşülürse, o şey giderilmeli veya suyun, onun altına geçmesi sağlanmalıdır.

290- Eğer tırnağın altı kirli olursa, alınan abdestin sakıncası yoktur. Ama tırnak kesilirse, abdest için kirlerin temizlenmesi gerekir. Yine eğer tırnak normalden uzun olursa, normalden fazlanın altındaki kirlerin temizlenmesi gerekir.

291- Yüzde, ellerde, başın ön kısmında ve ayakların üzerinde yanık veya başka bir sebepten dolayı şişkinlik oluşursa, onun üzerinin yıkanması veya üzerinin mesh edilmesi yeterlidir. Şişkinlik delinse bile, suyu derinin altına ulaştırmak gerekmez. Hatta derinin bir kısmı kopsa bile, suyu kopmayan kısmın altına ulaştırmak gerekmez. Ancak soyulmuş deri, bazen bedene yapışıyor bazen ayrılıyorsa, koparılmalı veya altına su ulaştırılmalıdır.

292- İnsan, abdest organlarına bir şeyin yapışıp yapışmadığından şüphe ederse, verdiği ihtimal halkın nazarında yerinde bir ihtimal

sayılırsa -meselâ, çamurla uğraştıktan sonra çamurun eline yapışıp yapışmadığından şüpheye düşerse- organlarını incelemeli ve yahut giderildiğine veya suyun onun altına ulaştığına dair kanaat hâsıl oluncaya kadar eliyle sürtmelidir.

293- Yıkanması ve meshedilmesi gereken bir yer, her ne kadar kirli olursa olsun, kir suyun organa ulaşmasına engel olmazsa sakıncası yoktur; yine badana ve benzeri işlerden sonra el üzerinde kalan ve suyun deriye geçmesine engel olmayan beyazlıklar da sakıncasızdır. Ama bunların bulunmasıyla, suyun organa ulaşıp ulaşmadığı hususunda şüpheye düşülürse, onların temizlenmesi gerekir.

294- Abdestten önce, abdest organlarının bazısında suyun ulaşmasını önleyecek bir engelin olduğunu bilir ve abdestten sonra da, abdest anında suyu oraya ulaştırıp ulaştırmadığı hakkında şüphe ederse, abdesti sahihtir.

295- Abdest organlarının bazısında, suyun bazen kendiliğinden altına geçtiği bazen geçmediği bir engel bulunur ve insan, abdestten sonra onun altına suyun ulaşıp ulaşmadığı hakkında şüpheye düşerse, abdest alırken suyun onun altına geçmesinin farkında olmadığını bilirse, müstehap ihtiyata göre, abdestini yenilemesi gerekir.

296- Abdestten sonra, abdest organlarında suyun geçmesini önleyecek bir engel olduğunu görür ve abdest zamanı mı, yoksa abdest sonrası mı bulunduğunu bilmezse, abdesti sahihtir. Ama abdest zamanı o engelin farkında olmadığını bilirse, müstehap ihtiyat gereği yeniden abdest almalıdır.

297- Abdestten sonra, abdest organlarında suyun geçmesini önleyecek bir engelin olup olmadığı hakkında şüpheye düşülürse, abdest sahihtir.

Abdest Hükümleri

298- Abdestle ilgili işlerde ve abdestin şartlarında -su-yun temiz ve gasp edilmemiş olması gibi- çok şüpheye düşen birisi, kendi şüphesine itibar etmemelidir.

299- İnsan abdestin bozulup bozulmadığından şüpheye düşerse, bozulmadığını kabul eder. Ama idrardan sonra is-tibra (=idrarı temizleme usûlünü) uygulamadan abdest almış ve abdestten sonra idrar olup olmadığını bilmediği bir yaşlık çıkarsa, abdesti batıldır.

300- Abdest alıp almadığı hususunda şüpheye düşen kimse, abdest almalıdır.

301- Abdest aldığını ve kendisinden de idrar gibi ab-desti bozan bir şeyin sadır olduğunu bilen kimse, hangisinin önce gerçekleştiğini bilmiyorsa, namazdan önce ise yeniden abdest almalı; namaz esnasında ise, namazı bırakmalı ve abdest almalı; namazdan sonra ise kıldığı namaz doğrudur. Sonraki namazlar için de yeniden abdest almalıdır.

302- Abdesti aldıktan sonra veya abdest aldığı esnada, abdest uzuvlarının bazılarını yıkamadığını veya meshetmediğini anlarsa; bu durumda o yerden önceki yerlerin rutubeti fazla zaman geçmesi yüzünden kurumuşsa, yeniden abdest almalıdır; ama henüz kurumamış olur, havanın sıcak olması ve benzeri bir nedenden dolayı olursa, unuttuğu yeri ve ondan sonra gelen yerleri yıkamalı veya meshetmelidir. Abdest aldığı sırada bir yerin yıkanmasında veya meshedilmesinde şek ederse, bu hükme göre amel etmelidir.

303- Namazdan sonra, abdest alıp almadığı hususunda şüpheye düşerse namazı sahihtir; ama sonraki namazlar için abdest alması gerekir.

304- Namazdayken abdest alıp almadığı hususunda şüpheye düşerse, vacip ihtiyata göre; abdest alıp namazı baştan kılmalıdır.

305- Namazdan sonra, abdestinin namazdan önce mi, yoksa sonra mı bozulduğu konusunda şüpheye düşerse, kıldığı namaz sahihtir.

306- Hastalık nedeniyle kendisinden damla damla idrar akan veya gaitasının çıkmasını önleyemeyen kimse, namaz vaktinin evvelinden sonuna kadar olan süre içerisinde abdest alıp namaz kılmak kadar fırsat bulabileceğini kesin olarak biliyorsa, namazı fırsat bulduğu vakitte kılmalıdır. Bulduğu fırsat yalnızca namazın farzlarına yetecek kadarsa, yalnızca namazın farzlarını yerine getirmeli, ezan, ikamet ve kunut gibi müstehap olan şeyleri terk etmelidir.

307- Sadece abdest ve namazın bir bölümüne yetecek kadar fırsat oluyorsa ve namaz esnasında bir veya birkaç defa ondan idrar veya gaita çıkıyorsa, ihtiyaten farz olarak bulduğu bu zaman süresinde abdest alarak namazını kılmalıdır. Namaz esnasında çıkan gaita veya idrar için namazını bozarak abdestini yenilemesine gerek yoktur.

308- Abdest ve namazın bir bölümü için dahi fırsat bulamayacak şekilde, idrar veya gaitası peş peşe çıkan kimsenin birden fazla namaz için, bir abdest alması kifayet eder. Ama uyumak gibi veya tabii bir şekilde idrar ve gaitanın çıkması gibi abdesti batıl eden başka bir şey olmuşsa, her namaz için bir abdest alması daha iyidir. Fakat kaza edilen teşehhüd ve secde veya ihtiyat namazı için başka abdest gerekli değildir.

309- Kendisinden idrar ve gaitanın peş peşe çıktığı kimsenin abdesten sonra hemen namaz kılması zorunlu değildir. Elbette erken namaz kılması daha iyidir.

310- Kendisinden idrar ve gaitanın peş peşe çıktığı kimsenin, namaz hali dışında olsa bile abdest aldıktan sonra Kurân'ın yazılarına dokunması caizdir.

311- İdrarı damla damla süzülen kimse, namaz için, içinde pamuk veya başka bir şey bulunan ve idrarın başka yerlere bulaşmasını önleyen bir keseyle kendini korumalıdır ve farz ihtiyat gereği her namazdan önce necis olan idrar mahallini yıkamalıdır. Yine gaitasını tutamayan kimse, mümkün olduğu takdirde namaz süresince gaitanın başka yerlere bulaşmasını önlemelidir. Meşakkati olmadığı takdirde, farz ihtiyat gereği her namaz için gaita mahallini yıkamalıdır.

312- İdrar ve gaitasının çıkmasını engelleyemeyen kimse, namaz

süresince kendisinden idrar veya gaita çıkmasını engelleyebiliyorsa, masrafa da neden olsa bu işi yapması iyidir. Hatta hastalığı kolay tedavi edilebiliyorsa, kendisini tedavi ettirmesi daha iyidir.

313- İdrar ve gaitasını tutamayan kimsenin, hastalığı zamanında vazifesi gereği kıldığı namazları, hastalıktan kurtulduktan sonra kaza etmesi gerekmez. Ama namaz vakti geçmeden hastalığı iyileşirse, farz ihtiyata göre, o vakitte kıldığı namazı yeniden kılmalıdır.

314- Hastalıktan dolayı kendisinden yel çıkmasını önleyemeyen kimse, idrar veya gaitasını önleyemeyen kimsenin hükmüyle amel etmelidir.

Abdesti Gerektiren Şeyler

315- Altı şey için abdest almak farzdır:

- 1) Cenaze namazı dışındaki bütün farz namazlar için abdest şarttır. müstehap namazlarda ise, namazın sahih olması için şarttır.
- 2) Unutulmuş secde ve teşehhüt için abdest alınmalıdır. Ancak bu, onlarla namaz arasında idrar yapmak gibi abdesti bozan bir hâlin gerçekleşmesi durumunda, gereklidir. Ama sehiv secdesi için abdest almasına gerek yoktur.
- 3) Haccın ve umrenin bir bölümü olan Kâbe'nin farz tavafı için.
- 4) Abdest almayı nezreder, ahdeder veya yemin ederse.
- 5) Örneğin, Kurân'ı öpmeği nezretmişse.
- 6) Necis olmuş Kurân'ı yıkamak, tuvalet vb. yerden çıkarmak için. Ancak bu, elini veya bedeninin herhangi bir yerini, Kurân'ın yazısına sürmek zorunda kaldığı takdirdedir. Ama abdest almak kadar gecikmek, Kurân'a saygısızlık sayılacaksa, abdest almadan Kurân'ı tuvalet ve benzeri yerden çıkarmalı veya necis olmuşsa, yıkamalıdır.

316- Kurân'a dokunmak yani bedeninden bir yeri Kurân'ın yazısına sürmek, abdestsiz kimse için haramdır; ama Kurân'ın Türkçeye veya başka bir dile yapılmış tercümesine dokunmanın sakıncası yoktur.

317- Çocukların ve delilerin Kurân yazısına dokunmalarına engel olmak, farz değildir; ama onların dokunması Kurân'a hürmetsizlik olursa, önlemek gerekir.

318- Abdesti olmayan kimsenin, hangi dille yazılmış olursa olsun Allah-u Teala'nın ismine, onun özel sıfatlarına dokunması, vacip ihtiyata göre haramdır. En iyisi, Hz. Peygamber Efendimizin, Ehlibeyt İmamlarının ve Hz. Zehra'nın (Allah'ın selâmı onlara olsun) mübarek isimlerine de dokunmamasıdır.

319- Namazın vakti girmeden önce veya vakit girdikten sonra Allah'a yakınlaşmak için abdest alırsa, abdesti doğrudur. Vacip veya

müstehap niyeti etmeye gerek yoktur. Farz niyetiyle abdest alır sonra da müstehap olduğunu anlarsa abdesti sahihtir.

320- Vaktin girdiğine emin olarak farz abdest niyeti eder ve abdestten sonra vaktin girmediğini anlarsa, abdesti sahihtir.

321- Abdesti olan birinin her namazdan önce yeniden abdest alması müstehaptır. Bazı fakihler cenaze namazı, kabir ehlini ziyaret, camiye ve Ehlibeyt İmamlarının (Allah'ın selâmı onlara olsun) haremlerine gitmek, Kurân taşımak, Onu okumak, yazmak, kenarlarına dokunmak ve yatmadan önce, abdest almanın müstehap olduğunu söylemişlerdir. Fakat bu yerlerde abdest almanın müstehap olduğu kesin değildir. Evet, müstehap olması ihtimaliyle abdest alırsa abdesti sahihtir. Abdestle yapılması gereken işleri bu abdestle yerine getirebilir ve onunla namaz kılabilir.

Abdesti Bozan Şeyler

322- Yedi şey, abdesti bozar:

- 1) İdrar.
- 2) Gaita.
- 3) Mide ve bağırsaktan gelip arka taraftan çıkan yel.
- 4) Gözün görmeyeceği ve kulağın işitmeyeceği kadar uykuya dalmak. Ancak, göz görmez ama kulak işitirse, abdest bozulmaz.
- 5) Delilik, sarhoşluk ve baygınlık gibi aklın fonksiyonunu yitirdiği şeyler.
- 6) Kadınların istihaze hâlleri ki, ileride açıklanacaktır.
- 7) Cünüp olmak, hatta ihtiyaten müstehap olarak guslü gerektiren tüm hâller, abdesti bozar.

Cebire Abdestinin Hükümleri

Kırık ve yaralara sarılan şeylere, yara ve benzeri şeyler üzerine konulan ilaçlara, “cebire” denir.

323- Abdest organlarından birinde yara, çıban veya kırılma olursa, üzeri açık olur ve su da ona zarar vermezse, normal şekilde abdest alınmalıdır.

324- Yara, çıban veya kırıklık yüzde veya kollarda olur, üstü açık ama üzerine su değdirmek zararlı olursa, onun etrafının adeste olduğu gibi, yukarıdan aşağıya yıkanmalıdır. Islak eli üzerine sürmek zarar vermezse, önce ıslak eli üzerine çekmek ve daha sonra temiz bir bezi üzerine koyup ıslak eli onun üzerine de çekmek, daha iyidir. Kırık olması durumunda teyemmüm almak gerekir

325- Yara, çıban veya kırıklık başın ön kısmında veya ayakların üzerinde olur ve üzeri açık olmasına rağmen onu mesh edemezse, yara tamamen meshedilecek yeri kaplamışsa, sağlam yerleri dahi meshetmesi mümkün değilse, teyemmüm etmelidir. Müstehap ihtiyata göre abdest de almalı, temiz bir parça yaranın üzerine bırakmalı ve elindeki ıslaklıkla üzerini meshetmelidir.

326- Yara, çıban veya kırığın üzeri bağlı ise, eğer zahmetsiz üzerinin açılması mümkün olursa, suyun da zararı yoksa üzerini açmalı ve abdest almalıdır. Yaranın yüzde veya ellerde olması veyahut başın ön tarafı veya ayakların üzerinde olması arasında fark yoktur.

327- Yara, çıban ve kırık, yüzde veya kollarda olur ve üzeri de açılabilir; ancak üzerine su dökmenin zararı olursa; mümkün olduğu kadar etrafı yıkanmalı ve farz ihtiyata göre cebirenin üzeri de meshedilmelidir.

328- Yaranın üzeri açılmıyor ama yara ve üzerine konulan şey temiz ve yaraya su ulaştırmak mümkün olur; zarar, zahmet ve meşakkati de olmazsa suyu yara üzerine yukarıdan aşağıya doğru dökmek gerekir.

Eğer yara veya üzerine konulan şey necis ise bu durumda onu yıkamak ve yaranın üzerine suyu ulaştırmak zahmetsiz ve meşakkatsiz mümkün olursa, onu yıkamalıdır ve abdest alırken suyu

yaraya ulaştırmalıdır. Suyun yaraya zararı olmamasına rağmen yaranın üzerine suyu ulaştırmak m¼mk¼n değilse veya zarar ve zorluğa neden olursa teyemm¼m etmelidir.

329- Cebire abdest uzuvlarından herhangi birini tamamen kaplarsa, cebire abdesti yeterlidir. Ama b¼t¼n abdest uzuvlarını kaplarsa ihtiyat gereği teyemm¼m etmeli ve cebire abdesti de almalıdır.

330- Cebirenin, namazın sahih olduğu Şeylerin cinsinden olmasına gerek yoktur. İpekten veya eti yenmeyen hayvanların derisinden dahi olsa ¼zerini meshetmek caizdir.

331- Elinin içinde ve parmaklarında cebire olan kimse, abdest zamanı, ıslak eli onun ¼zerinden ekmiŐe, aynı ıslaklıkla başı ve ayağı da mesh edebilir.

332- Cebire, ayak ¼zerinin hepsini kaplamış, ama parmakların olduğu taraftan ve ayağın ¼st tarafından bir miktar açık kalmışsa, açık olan yerlerde ayak ¼zerine ve cebire olan yerlerde cebire ¼zerine meshetmelidir.

333- Y¼zde veya ellerde bir kaç tane cebire olursa, onların arasını yıkamalıdır. Eğer cebireler başta veya ayaklar ¼zerinde olursa onların arasını meshetmelidir; cebire olan yerlerde de cebire h¼k¼mlerine g¼re amel etmelidir.

334- Cebire, yaranın etrafında normalden fazla yer kaplamışsa ve onu kaldırmak da m¼mk¼n olmazsa, teyemm¼m etmelidir. Ama cebire teyemm¼m uzuvlarında olursa o zaman hem teyemm¼m almalı hemde cebire abdesti. Her iki Şekilde de cebireyi kaldırmak zahmetsiz olursa kaldırmalıdır. Yara y¼z ve ellerde olursa etrafını yıkamalı, baş veya ayak ¼zerinde olursa etrafını meshetmeli, yaralı b¼l¼mlerde ise cebire h¼k¼mlerine g¼re amel etmelidir.

335- Abdest yerinde yara, cerahat ve kırıklık bulunmaz, başka bir sebep y¼z¼nden su, y¼z ve kolların tamamı için zararlı olursa, teyemm¼m etmelidir.

336- Abdest organlarından birinden kan akar ve onu yıkayamıyorsa teyemm¼m etmelidir. Suyun zararı olursa cebire h¼k¼mlerine g¼re

amel etmelidir.

337- Abdest veya gusül organlarına bir şey yapışır ve kaldırılması mümkün olmazsa veya dayanılamayacak kadar meşakkatli olursa, teyemmüm almalıdır. Ama o şey teyemmüm uzuvlarında olursa o zaman, hem teyemmüm etmeli hem de cebire abdesti almalıdır. Yapışan şey ilaç olursa, cebire hükmündedir.

338- Meyyit guslü hariç diğer gusüller ve cebire guslü aynen cebire abdesti gibidir. Ama ihtiyaten farz olarak onu tertibi olarak yapmalıdır. Bedende yara veya çıban olduğu takdirde, mükellef teyemmüm veya gusül arasında tercih hakkına sahiptir. Hangisini isterse yapabilir. Gusül yapmayı seçtiği takdirde; onların üzerinde cebire yoksa, üzeri açık olan yara veya çıbanın üzerine temiz bir bez koyup onun üzerine meshetmesi ihtiyaten müstehaptır. Bedende kırıklık olduğu takdirde ise; gusletmeli ve ihtiyaten cebirenin üzerine de meshetmelidir. cebirenin üzerine meshetmek mümkün olmaz veya kırığın üzeri açık olursa, teyemmüm etmesi gerekir.

339- Vazifesi teyemmüm olan birisinin, teyemmüm organlarının bazısında yara, çıban veya kırıklık olursa, cebire ab-destinin hükümlerine göre cebire teyemmümü yapmalıdır.

340- Cebire abdesti veya cebire guslüyle namaz kılması gereken kimse, özrünün vaktin sonuna kadar devam edeceğini bilmesi hâlinde, vaktin evvelinde namaz kılabilir; ama vaktin sonuna kadar özrünün sürmeyeceğine ümidi olursa, farz ihtiyat gereği beklemelidir. Eğer özrü devam ederse, vaktin sonunda namazı cebire abdesti veya cebire guslü ile kılar. Namazı vaktin evvelinde kılar ve vaktin sonuna doğru özrü ortadan kalkarsa, abdest alarak veya guslederek namazını yeniden kılması ihtiyaten müstehaptır.

341- İnsan, gözünde olan bir hastalık sebebiyle alt ve üst kirpiğini birbirine yapıştırırsa, teyemmüm etmelidir.

342- Vazifesinin teyemmüm mü yoksa cebire abdesti mi olduğunu bilmeyen kimse, farz ihtiyat gereği, her ikisini de yapmalıdır.

343- İnsanın, cebire abdestiyle kıldığı namazlar sahihtir aynı abdestle sonraki namazları da kılabilir.

FARZ GUSÜLLER

Farz gusüller yedi tanedir:

1) Cenabet guslü.

2) Hayız guslü.

3) Nifas guslü.

4) İstihaze guslü.

5) Ölüye dokunma guslü.

6) Ölü guslü.

7) Nezir, yemin vb. şeyler nedeniyle farz olan gusül.

Ayrıca tam güneş tutulması veya ay tutulmasında, bilerek namazını geciktirerek kazaya bırakırsa; vacip ihtiyata göre, kaza namazını kılmak için gusül almalıdır.

Cenabet Hükümleri

344- İnsan, iki yolla cünüp olur:

1) Cinsel ilişkide bulunmak.

2) İnsandan meni çıkması. İster uyku hâlinde olsun, ister uyanık; az olsun veya çok olsun; olsun veya şehvetsiz; ihtiyarî olsun veya gayriihtiyarî, fark etmez.

345- İnsandan bir ıslaklık gelir ve meni mi, idrar mı veya bunlardan başka bir şey mi olduğunu bilmezse; eğer şehvetle ve atılarak dışarı çıkar ve akmasından sonra bedende gevşeklik meydana gelirse o ıslaklık meni hükmündedir. Çıkan yaşlıkta, bu üç özellikten hiçbirisi veya bunlardan birisi olmazsa, meni hükmünü taşımaz. Ama hastalarda bu rutubetin atılarak çıkmasına ve akmasından sonra bedenin gevşemesi gerekmez, şehvetle çıkarsa meni hükmündedir. Şakalaşma esnasında veya şehveti düşüncelerden dolayı kadının kendisinden gelen rutubet temizdir, gusul gerektirmez ve abdesti de bozmaz. Fakat kadınlardan genellikle şehvetin doruğunda gelen, meni geldi denilecek derecede olan, elbiseye de bulaşan sıvı necistir ve cenabete sebep olur. Yine farz ihtiyat gereği zevkin doruğuna ulaşmadan gelen, benzerinin ise tam doyuma ulaştıktan sonra geldiği fazla sıvı da aynı hükümdedir.

346- Hasta olmayan birinden bir akıntı olur ve önceki hükümde açıklanan üç özellikten birini taşır ancak diğer özellikleri taşıyıp taşımadığını bilmezse, önceden abdest almış idiyse o abdestiyle namaz kılabilir. Abdesti yok idiyse abdest almalıdır, gusul almasına gerek yoktur.

347- Meni çıktıktan sonra idrar yapılması müstehaptır. İdrar yapılmaz da gusülden sonra meni mi, yoksa başka bir akıntı mı olduğu bilinmeyen bir rutubet çıkarsa, meni hükmünü taşır.

348- Cinsel ilişki hâlinde, sünnet yeri kadar bir kısım veya daha fazlası dâhil olursa, önden olsun veya arkadan, bulûğ çağına ermiş olsunlar veya ermemiş olsunlar meni gelmese bile, her ikisi de cünüp olur.

349- Cinsel ilişkide sünnet yerine kadar bir kısmın dâhil olup olmadığında şüpheye düşülürse, gusül farz olmaz.

350- Eğer insan "Allah'a sığınırız" bir hayvanla cinsel ilişkide bulunur ve ondan meni gelirse, yalnızca gusül kâfidir. Meni gelmezse, ilişki öncesi abdesti varmışsa yine yalnızca gusül kâfidir; ancak abdesti yokmuşsa farz ihtiyat gereği gusül etmeli ve abdest de almalı. Erkek olan cinsi temas da aynı hükmü taşır.

351- Meni, kendi yerinden hareket eder, ancak dışarı çıkmazsa veya meninin dışarı çıkıp çıkmadığından şüpheye düşülürse, gusül gerekmez.

352- Gusül edemeyen, ama teyemmüm edebilecek durumda olan bir kimse, namaz vakti girdikten sonrada eşiyle ilişkide bulunabilir.

353- Kendi elbisesinde meni görür, kendisinden olduğunu ve onun için gusletmediğini bilirse, gusletmelidir ve meninin gelmesinden sonra kıldığını kesin olarak bildiği namazları kaza etmelidir; ama meninin dışarı çıkmadan önce kıldığını ihtimal verdiği namazları kaza etmesi gerekmez.

Cünüplü Kimseye Haram Olan Şeyler

354- Beş şey cünüp olan kimseye haramdır:

- 1) Bedeninden bir yeri Kurân yazısına veya herhangi bir dilde Allah'ın ismine sürmesi haramdır. Peygamberler ve Ehlibeyt İmamlarının ve Hz. Zehra'nın (Allah'ın selâmı onlara olsun) isimlerine de dokunmaması daha iyidir.
- 2) Mescid-i Haram'a ve Mescid-i Nebevî'ye girmek, bir kapıdan girip diğer bir kapıdan çıkılsa bile.
- 3) Diğer camilerde, aynı şekilde farz ihtiyat gereği İmamların (a.s) türbelerinde durması haramdır. Ama bir kapıdan girer diğer kapıdan çıkarsa mahsuru yoktur.
- 4) Bir şeyi almak amacıyla mescide girmek ve yine ihtiyaten farz olarak, mescide bir şey koymak.
- 5) Farz secdesi olan sureleri okumak. Bunlar dört suredir:
  - a) Secde Suresi (32. sure)
  - b) Fussilet Suresi (41. sure)
  - c) Necm Suresi (53. sure)
  - d) Alak Suresi (96. sure).

Cünüplü Kimseye Mekruh Olan Şeyler

355- Dokuz şey cünüp olan kimse için mekruhtur:

- 1-2) Yemek ve içmek. Ancak yüzünü ve ellerini yıkar, ağzını çalkalarsa mekruh değildir. Sadece ellerini yıkarsa mekruhluğu azalır.
- 3) Farz secdesi olmayan surelerin yedi ayetinden fazlasını okumak.
- 4) Bedenin herhangi bir yerini Kurân'ın cildine, kenarına ve yazıları arasına dokundurmak.
- 5) Üzerinde Kurân bulundurmak.
- 6) Uyumak. Ancak, abdest aldıktan veya su olmadığından gusül yerine teyemmüm ettikten sonra uyumak, mekruh değildir.
- 7) Kına ve benzeri şeyler sürmek.
- 8) Bedene yağ sürmek.
- 9) İhtilam olduktan, yani uykuda kendisinden meni çıktıktan sonra, cinsel ilişkide bulunmak.

Cenabet Guslü

356- Cenabet guslü farz namazlar ve benzeri şeyler için farz olur. Ancak cenaze namazı, şükür secdesi sehiv secdesi ve Kurân'ın farz olan secdelerini yapmak için cenabet guslünün alınması gerekmez.

357- Guslederken örneğin “farz gusül alıyorum” diye gusül yaptığını belirlemesine gerek yoktur. Yalnızca kur-bet yani Âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek kastıyla gusletmek kâfidir.

358- Namaz vaktinin girdiğini bildiğinden farz gusül yaptığına niyet eder ve sonra, namaz vaktinden önce guslettiği anlaşılırsa, guslü sahihtir.

359- Cenabet guslü iki şekilde yapılabilir:

- 1) Tertibî.
- 2) İrtimasî.

Tertibî Gusül

360- Tertibî gusülde gusül niyetiyle farz ihtiyat gereği önce baş ve boyun, sonra beden yıkanmalıdır. Önce sağ tarafın, sonra sol tarafın yıkanması daha iyidir. Üç uzuvdan her birini su altında gusül niyetiyle hareket ettirmek sakıncasız değildir. Dolayısıyla yalnız buna iktifa etmemek ihtiyat gereğidir. Baş ve boynunu yıkamadan bilerek bedeni yıkarsa ihtiyat gereği guslü batıldır.

361- Vücudunu kafasından önce yıkarsa, guslünü yeniden almasına gerek yoktur. Vücudunu yeniden yıkarsa guslü doğrudur.

362- Her iki tarafı yani, baş ve boyun ile bedenini tamamen yıkadığına emin olmazsa, emin olmak için her kısmı yıkarken diğer kısımdan da bir miktar yıkamalıdır.

363- Gusülden sonra, belirli bir yerin yıkanmadığı anlaşılırsa, ve neresi olduğunu bilmez ise, yeniden başını yıkamasına gerek yoktur. Sadece yıkamadığına ihtimal verdiği yerleri yıkamalıdır.

364- Gusülden sonra, belirli bir yerin yıkanmadığı anlaşılırsa; eğer sol tarafta ise, sadece o yerin yıkanması yeterlidir. Sağ tarafta olursa, müstehap ihtiyat gereği, orası yıkandıktan sonra sol taraf da yıkamalıdır. Başta ve boyunda ise, orası yıkandıktan sonra bedenini yıkamalıdır.

365- Gusül bitmeden önce sol tarafın veya sağ tarafın bir miktarını yıkadığı hususunda şüpheye düşerse, o miktarı yıkaması yeterlidir. Ancak baş ve boyunun bir miktarının yıkanmasında şüphe ederse farz ihtiyata göre o miktarı yıkadıktan sonra yeniden bedeni yıkamalıdır.

İrtimasî Gusül

İrtimasî gusül iki şekilde alınır:

- a) Ani
- b) Tedrici

366- Ani irtimasi gusülde, su bedenini tamamını bir anda kaplamalıdır; gusle başlamadan önce bedeninin tamamının sudan dışarıda olması şart değildir. Sadece bedeninin bir kısmı dışarıda olur ve gusül niyetiyle suya daldırılırsa yeterlidir.

367- Tedrici olarak yapılan irtimasi gusülde, bedeni, örfi birliği korumak şartıyla, yavaş yavaş suya daldırmak gerekir. Bu tür irtimasi gusülde, gusle başlamadan önce, bedeninin tamamının suyun dışında olması gerekir.

368- İrtimasî gusülden sonra, bedeninin bir miktarına su ulaşmadığını anlarsa, ister yerini bilsin, ister bilmesin, yeniden gusletmelidir.

369- Tertibî gusül edecek vakti yoksa ve irtimasî gusül etmek için vakti olursa, irtimasî gusül etmelidir.

370- Hac veya umre için ihrama giren kimse, irtimasî gusül etmemelidir. Ancak, unutkanlık yüzünden irtimasî gusül ederse, guslü sahihtir.

Gusletmenin Hükümleri

371- İrtimasî gusülde, gusülden önce bedenin tamamının pak olmasına gerek yoktur. Eğer gusül niyetiyle suya dalmakla veya aynı niyetle bedene su dökmekle beden pak olursa gusül gerçekleşmiş olur. Elbette guslettiği su pak olmaktan çıkmamalıdır. Örneğin çok (kür) suyla gusletmelidir.

372- Haram yolla cünüp olan kimse sıcak su ile guslederken terlese de guslü sahihtir.

373- Guslederken, bedende bir iğne ucu kadar bile yer yıkanmamış olarak kalsa, gusül batıldır. Ama kulak ve burun içi gibi, bedenin görünmeyen yerlerini yıkamak farz değildir.

374- Bedenin görünen veya görünmeyen kısımlarından olduğu hakkında şüpheye düşülen yerin yıkanması gerekir.

375- İçi görünecek kadar geniş olan küpe ve benzeri şeylerin deliğini yıkamak gerekir. Ama içleri görünmezse, yıkamak gerekmez.

376- Suyun bedene ulaşmasına engel olan şeyin giderilmesi gerekir; giderildiğinden emin olmadan gusledilirse, alınan gusül batıldır.

377- Guslederken, suyun bedene ulaşmasına engel olan herhangi bir şeyin bedeninde olup olmadığı hususunda şüpheye düşerse, şüpheye kapılması halkın nazarında yerinde sayılırsa, engelin olmamasından emin oluncaya kadar, araştırması gerekir.

378- Guslederken, bedenin bir parçası sayılan kısa kıllar yıkanmalıdır; uzun kılların yıkanması vacip değildir. Onlara değmeden suyu bedene ulaştırırsa guslü sahihtir. Ama onları yıkamadan bedene suyun ulaşması mümkün değilse onları yıkamalıdır.

379- Abdestin sahih olması için açıklanan, örneğin suyun temiz ve gasp edilmemiş olması gibi şartların hepsi, guslün sahih olması için de şarttır. Ama gusülde bedeni yukardan aşağıya doğru yıkamak şart değildir. Yine tertibi gusülde baş ve boynunu yıkadıktan sonra hemen bedenin yıkanması da gerekmez. Hatta başı ve boynu yıkadıktan sonra bir miktar bekleyip sonra bedeni yıkamasının sakıncası yoktur. Bir defada tamamen başı boynu ve bedeni yıkaması gerekmez. Şu halde başı yıkadıktan bir müddet sonra boynu yıkayabilir. Ama idrar ve gaitasını tutamayan kimse gusledip namaz kılma miktarınca kendisinden idrar ve gaita dışarı çıkmıyorsa hemen gusletmeli sonra da namazını bir an önce kılmalıdır.

380- Hamam parasını hamam sahibinin razı olduğunu bilmeden ücreti veresiye bırakmak isteyen kimse, sonradan hamamcıyı razı etse bile yapmış olduğu gusül batıldır.

381- Hamamcı alacağıının veresiye olmasını kabullenir ancak, gusleden kimsenin maksadı, borcu vermemek veya haram maldan vermek ise, aldığı guslü batıldır.

382- Humusu verilmemiş parayı hamamcıya vermek isterse, her ne kadar haram iş yapmış olsa da guslünün sahih olduğu güçlü görüştür. Fakat humusa müstahak olan kimselere borçlanır.

383- Gusül yapıp yapmadığı hakkında şüpheye düşen kimse, gusletmelidir. Ama gusülden sonra guslünün doğru olup olmadığı hakkında şüpheye düşen kimsenin yeniden gusletmesi gerekmez.

384- Guslederken hades-i asgar meydana gelir örneğin idrar yaparsa, guslü bırakıp yeniden gusle başlaması gerekmez. Guslünü tamamlayabilir. Farz ihtiyata göre abdest de almalıdır. Ama irtimasi gusülden tertibi gusle veya tertibi gusülden irtimasi gusle geçerse, abdest alması

da gerekmez.

385- Vaktin az olmasından dolayı vazifesi teyemmüm olan mükellef, gusledip namaz kılacak kadar vaktin olduğunu sanıp gusleden kimse, guslü namaz için yapmış olsa da, Allah'a yakınlaşma niyetiyle yerine getirmişse sahihtir.

386- Cünüplü kimse, namazdan sonra gusledip etmediği hususunda şüpheye düşerse, kıldığı namazları sahihtir; ancak sonraki namazlar için gusletmelidir. Eğer namazdan sonra ondan küçük hades meydana gelmişse, abdest de alması gerekir. Fakat vakti varsa kıldığı namazı yeniden kılması ihtiyaten vaciptir.

387- zerine birkaç gusül farz olan kimse, hepsinin niyetiyle bir gusül yapabilir. Zahirn onlardan birini niyet ederse, diğerleri için de geçerli olur.

388- Cünüp bir kimsenin bedeninin herhangi bir yerine Kurân ayeti veya Yüce Allah'ın ismi yazılı ise, abdest ve gls tertibi olarak yerine getirmek isterse, suyu bedenine eli yazıya değmeyecek şekilde ulaştırmalıdır.

389- Cenabet guslü alan kimsenin namaz için abdest almaması gerekir. Hatta abdest alması ihtiyaten müstehap olmasına rağmen -orta istihaze guslnden başka- ayrı farz gusüller ve 634. meselede açıklanacak olan müstehap gusllerle de abdest almadan namaz kılabilir.

İSTİHAZE

Kadından gelen kanlardan biri "istihaze" kanıdır ve bu kanı gördüğünde kadına "müstehaze" denir.

390- İstihaze kanı genellikle sarı renkli ve soğuk olur. Sızarak ve yakmadan çıkar ve katı da olmaz. Ama bazen siyah veya kırmızı, sıcak ve katı da olabilir ve yine basınçlı ve yakarak da gelebilir.

391- İstihaze kanı üç kısımdır: Az, normal ve çok. Az istihaze, kadının kendisiyle bulundurduğu pamuğa değen fakat pamuğa işlemeyen kandır. Normal (Orta) istihazede kan bir köşesinden bile olsa pamuğa işler, ama pamuktan, kadınların genellikle kanı önlemek için koydukları mendile akmaz. Çok istihazede ise, kan, pamuktan geçip beze de işler.

İSTİHAZE HÜKÜMLERİ

392- Az istihazede kadın, her namaz için bir abdest almalıdır. Pamuğu yıkaması veya değiştirmesi ihtiyaten müstehaptır. Ama fercin dış kısmına da kan değmiş ise, yıkaması gerekir.

393- Normal istihazede, ihtiyaten farz olarak kadın, günlük namazları için bir gusül etmeli ve ayrıca önceki meselede açıklanan az istihaze görevine amel etmelidir. buna göre eğer, sabah namazından önce veya o anda istihaze olmuşsa, sabah namazı için gusül etmelidir. Bilerek veya unutarak sabah namazı için gusül etmezse, öğlen ve ikindi namazı için gusül etmelidir. Öğlen ve ikindi namazları için gusül etmezse, ister kan henüz gelsin veya kesilmiş olsun, akşam ve yatsı namazından önce gusletmelidir.

394- Çok istihazede ihtiyaten farz olarak, kadın her namaz için pamuk ve bezi değiştirmeli veya yıkamalıdır. Sabah namazı için bir gusül, öğlen ve ikindi namazları için bir gusül, akşam ve yatsı namazları için de bir gusül etmelidir. Ayrıca öğlen ve ikindi namazları için ara vermemeli, eğer ikindi namazı için ara verirse ikindi namazı için yeniden gusül etmelidir. Eğer akşam ve yatsı namazlarında ara verirse yatsı namazı için yeniden gusül etmelidir. Bütün bunlar kanın devamlı pamuktan beze aktığı durumdadır. Ama eğer kan, kadının arada bir veya daha fazla namaz kılabileceği kadar arayla pamuktan mendile akarsa, ihtiyaten vacip olarak yalnızca kan pamuktan mendile ulaşınca pamuk ve mendili değiştirmeli veya yıkamalı ve gusletmelidir.

Bununla birlikte, eğer kadın gusleder ve örneğin, öğlen namazını kılar, ama ikindi namazını kılmadan önce veya onun arasında kan yeniden beze akarsa ikindi namazı için de gusletmelidir. Ama fasıla bu arada iki veya daha fazla namaz kılabilecek miktarda olursa, örneğin kanın yeniden beze ulaşmasına kadar akşam ve yatsı namazını da kılabilir durumda olursa, o namazlar için ayrıca gusül etmesi gerekmez. Her nasıl olursa olsun, çok istihaze için yapılan gusül, abdest yerine de geçerlidir.

395- İstihaze kanı namaz vaktinden önce de gelse, kadın o kandan dolayı abdest ve gusül almamış veya gusül etmemiş olsa bile, namaz vakti istihaze olmasa bile abdest veya gusül almalıdır.

396- Hem abdest, vacip ihtiyata göre hem de gusül alması gereken orta istihaze gören kadın, önce gusül, sonra abdest almalıdır. Ama çok istihazede abdest almak isterse, gusülden önce abdest almalıdır.

397- Az istihaze gören kadın, sabah namazından sonra orta istihaze kanı görmeye başlarsa, öğlen ve ikindi namazları için gusletmesi gerekir. Öğlen ve ikindi namazından sonra orta istihaze kanı görmeye başlarsa, akşam ve yatsı namazları için gusletmelidir.

398- Kadının görmüş olduğu az veya orta istihaze kanı, sabah namazından sonra çok istihaze kanına dönüşür ve bu hali devam ederse, 394. meselede açıklandığı gibi amel etmelidir.

399- Çok istihaze olan kadın 394. meselede açıklandığı gibi, guslüyle namazı arasında fasıla bırakılmaması gerektiği durumda, namaz vakti girmeden önce gusletmesi, araya fasıla düşmesine sebep olursa, vakitten önce yapılan guslün faydası yoktur. Namaz için yeniden gusletmesi gerekir. Bu hüküm orta istihaze gören kadınlar için de geçerlidir.

400- Az ve orta istihaze gören kadın -Hükmü önceki konularda açıklanan günlük namazlar dışında- ister farz olsun ister müstehap, her namaz için abdest almalıdır. Yine kıldığı günlük namazı ihtiyat olarak veya yalnız kıldığı namazı cemaate katılarak tekrar kılmak isterse, istihazede gereken bütün işleri yapmalıdır. Ama namazın hemen ardından ihtiyat namazı, unutulmuş secde, unutulmuş teşehhüt ve sehiv secdesini hemen yerine getirirse, istihazede gereken işleri yapması gerekmez.

401- İstihaze gören kadın, kanı kesildikten sonra yalnızca, ilk namaz için istihaze işlerini yerine getirmelidir. Sonraki namazlar için gerekli değildir.

402- Görmüş olduğu kanın istihaze kanının hangi türünden olduğunu bilmeyen kadın, namaz kılmak istediği zaman farz ihtiyat gereği, fercine bir miktar pamuk bırakıp biraz beklemeli ve daha sonra çıkarmalıdır. Üç kısım istihaze kanının hangisi olduğunu belirledikten sonra, o kısım için öngörülen işleri yapmalıdır. Eğer namaz kılacağı vakte kadar istihaze kanının değişmeyeceğini bilirse, namaz vakti girmeden önce de kendisini kontrol edebilir.

403- İstihaze kanı gören bir kadın, kendisini kontrol etmeden namaza başlarsa, ancak kurbet kastı [bu ameliyle Allah'a yakınlaşmayı amaç edinmiş] olur ve üzerine düşen vazifesini yapmış ise -meselâ, istihaze kanı az olur ve az istihaze gören kadının görevlerini yaparsa- namazı sahihtir. Kurbet kastı olmaz veya vazifesine uygun hareket etmemişse -meselâ, normal istihaze kanı gördüğü hâlde, az istihaze gören kadının yapması gereken şeyleri yapmışsa- namazı batıldır.

404- İstihaze gören kadın, kendisini kontrol etme imkânı bulamazsa, üzerine kesinlik kazanan şeyi yapmalıdır. Örneğin, az istihaze kanı mı, orta istihaze kanı mı gördüğünü bilmeyen kadın, az istihaze gören kadının görevlerini yapmalıdır. Yine orta istihaze kanı mı, yoksa çok istihaze kanı mı gördüğünü bilmeyen birisi, orta istihaze gören kadının yapması gerekenleri yapmalıdır. Ama önceden kesinlik kazanan istihaze kanının üç türünden hangisini gördüğünü biliyorsa, o türün vazifesine göre amel etmelidir.

405- İstihaze kanı başlangıcından içeride olur da dışarı gelmezse, abdest ve gusül batıl olmaz; ama eğer dışarı gelirse her ne kadar az olsa bile, abdest ve guslü batıl eder.

406- İstihaze gören kadın, namazdan sonra kendisini

kontrol eder ve kan görmezse, tekrar kanın geleceğini bilse de, almış olduğu abdestle namaz kılabilir.

407- İstihaze gören kadın, abdest veya gusle başladığı zamandan bu yana kendisinden kan gelmediğini ve namazdan sonraya kadar da vajinada kan bulunmadığını bilirse, namaz kılmayı temiz kalacağını bildiği zamana kadar geciktirebilir.

408- İstihaze gören kadın, namaz vakti bitmeden önce tamamen temizleneceğini veya namaz kılabilceği bir süre kala kanın tamamen duracağını bilirse, Farz ihtiyat gereği beklemeli ve temiz olduğu vakitte namazı kılmalıdır.

409- Abdest ve gusülden sonra zahirde kan kesilir ve müstehaze kadın da namazı geciktirdiği takdirde, abdest, gusül ve namazı yerine getirmek için gerekli bir süre kala tamamen temizleneceğini bilirse, farz ihtiyata göre, namazı geciktirmeli ve tamamen temizlenince yeniden abdest ve gusül alıp namazı kılmalıdır. Eğer kanın zahiren kesildiği zaman, namazın vakti daralırsa, yeniden abdest alıp gusletmesi gerekmez. Önceden aldığı abdest ve guslü ile namazını kılabilir.

410- Çok istihaze gören kadın, kandan tamamen kesildikten sonra, önceki namaz için gusletmeye başladığı andan itibaren, artık kan gelmediğini bilirse, ikinci kez gusletmesi gerekmez. Aksi takdirde gusletmesi gerekir. Elbette bu hüküm ihtiyat gereğidir. Ama orta istihazede; kandan tamamen temiz olduğu için gusletmesi gerekmez.

411- Az istihaze gören kadın, abdest aldıktan hemen sonra, orta istihaze gören kadın gusül ve abdestten hemen sonra ve çok istihaze gören kadın gusülden hemen sonra namaza başlamalıdır. 395. ve 407. meselelerde açıklanan iki yer bu hükümden istisnadır. Ama namazdan önce ezan ve ikame okumalarının sakıncası yoktur. Namazda da kunut gibi müstehap amelleri yapabilirler.

412- Vazifesi, gusül veya abdest ile namaz arasında fasıla

birakmamak olan kadın vazifesi gereğince amel etmezse, yeniden abdest alıp veya guslederek hemen namaza başlaması gerekir.

413- İstihaze gören kadının kanı sürekli akarsa, kendisine zararı olmadığı takdirde vacip ihtiyat gereği, gusülden önce kanın akmasını önlemelidir. Bu işi yapmaz ve kan dışarı çıkarsa, kıldığı namazı yenilemelidir. Hatta müstehap ihtiyata göre yeniden gusletmelidir.

414- Guslederken kan kesilmezse, alınan gusül sahihtir; ama gusül esnasında orta istihaze çok istihazeye dönüşürse, guslü yeniden almalıdır.

415- Müstehap ihtiyat gereği istihaze gören kadın, oruç tuttuğu gün boyunca, mümkün olduğu kadar kanın dışarı çıkmasını önlemelidir.

416- Meşhur görüşe göre, çok istihaze olan kadının orucu, ancak ertesi günü oruç tutacağı gecenin akşam veya yatsı namazının guslünü ve gündüzün de gündüz namazları için gerekli olan gusüllerini yaptığı takdirde sahihtir. Ancak orucunun sahih olmasında guslün şart olmadığı görüşü uzak bir görüş değildir. Nitekin daha güçlü görüş gereğince, orta istihaze olan kadında gusül şart değildir.

417- İkinci namazından sonra istihaze görmeye başlayan kadın, güneş batıncaya kadar gusletmezse, orucu sahihtir.

418- Az istihaze gören kadın, namazdan önce normal veya çok istihaze görmeye başlarsa, normal veya çok istihaze gören kadın için açıklanan amelleri yerine getirmelidir. Normal istihaze gören kadın, çok istihaze görmeye başlarsa, çok istihaze gören kadının yapması gereken işleri yapmalıdır. Hatta normal istihaze gördüğünden dolayı gusletmiş olsa bile, faydası yoktur; yeniden çok istihaze kanı gördüğü için gusletmelidir.

419- Namaz esnasında normal istihaze gören kadın, çok

istihaze görmeye başlarsa, namazı bozmalı ve çok istihaze için gusül alıp diğer gereken şeyleri yapmalı ve aynı namazı yeniden kılmalıdır. Müstehap ihtiyata göre gusülden önce abdest almalıdır.

Eğer gusül için yeterli vakit olmazsa teyemmüm etmelidir. Ancak teyemmüm için de vakit yoksa namazı bozmayıp tamamlaması gerekir ve vaktin dışında kaza da etmelidir. Az istihaze gören kadın, namaz esnasında normal veya çok istihaze görmeye başlarsa, namazı bozmalı orta ve çok istihazenin hükmünü yerine getirmelidir.

420- Namaz esnasında kan kesilir ve müstehaze kadın o anda içeride kanın kesilip kesilmediğini bilmezse veya kanın kesilmesinin abdest veya gusül için, namazın tamamı veya bir kısmını kılabilcek kadar yeterli olacağını bilmezse; farz ihtiyata göre abdest almalı veya guslederek namazı yeniden kılmalıdır.

421- Çok istihaze gören kadın normal istihaze görmeye başlarsa, kılacağı ilk namaz için çok istihaze kanın hükümlerini ve sonraki namazlar için normal istihaze hükümlerini uygulamalıdır. Örneğin, bu durum öğlen namazından önce gerçekleşirse, sadece öğlen namazı için gusletmeli; ikindi, akşam ve yatsı namazları için yalnızca abdest almalıdır. Ama öğlen namazı için gusletmez ve yalnızca ikindi namazı için yeterli vakit olursa, ikindi namazı için gusletmelidir. Eğer ikindi namazı için de gusletmezse, akşam namazı için gusletmelidir. Akşam namazı için gusletmezse ve sadece yatsı namazı miktarınca vakit olursa, yatsı namazı için gusletmelidir.

422- Her namazdan önce gördüğü çok istihaze kanı kesilir ve tekrar gelmeye başlarsa, her namaz için gusletmesi gerekir.

423- Çok istihaze gören kadının durumu değişir ve az istihaze kanı görmeye başlarsa, kılacağı ilk namaz için çok istihaze ve sonraki namazlar için az istihaze hükümlerini uygulamalıdır. Aynı şekilde normal istihaze gören kadın, artık az istihaze kanı görmeye başlarsa, kılacağı ilk namaz

için normal istihazenin ve sonraki namazlar için de az istihazenin hükümlerini uygulamalıdır.

424- İstihaze gören kadın, üzerine farz olan işlerden herhangi birini terk ederse, namazı batıl olur.

425- Az veya orta istihaze gören kadın, namaz dışında, abdestli olmayı gerektiren bir iş yapmak isterse, örneğin, herhangi bir yerini Kurân'ın yazısına dokundurmak isterse, namaz bittikten sonra olursa, farz ihtiyat gereği, abdest almalıdır ve namaz için almış olduğu abdest de yeterlidir.

426- İstihaze olan kadın, üzerine farz olan gusülleri yapmışsa; mescide girmek, mescitte durmak, farz secdesi olan ayeti okumak ve kocasıyla ilişkide bulunmak -gerçi namaz için yaptığı, pamuk ve bezi değiştirme işlemini yapmamış olsa bile- ona helal olur. Bu işlerin gusülsüz olarak yapılması caizdir. Sadece ilişki farz ihtiyata göre caiz değildir.

427- Normal veya çok istihaze gören kadın, namaz vaktinden önce vacip secdesi olan ayeti okumak veya mescide gitmek isterse, müstehap ihtiyata göre gusül almalıdır. Aynı şekilde kocası onunla ilişkide bulunmak isterse, gusül alması ihtiyaten müstehaptır.

428- Âyat namazı, istihaze gören kadına da farzdır. Âyat namazı için de günlük namazlar için açıklanan şeyleri yapması gerekir.

429- Günlük namaz vaktinde üzerine âyat namazı farz olan müstehaze kadın, her ikisini peş peşe kılmak istese de, farz ihtiyata göre her ikisini bir gusül ve abdestle kılamaz.

430- İstihaze gören kadın, kaza namazı kılmak isterse, eda olarak kıldığı namazlar için kendisine vacip olan bütün şeyleri her kaza namazı için de yapmalıdır. İhtiyat gereği kaza namazında, eda namazı için yerine getirmiş olduğu işlere iktifa edemez.

431- Kadın, kendisinden gelen kanın, yara kanı olmadığını bilirse ve istihaze mi, hayız mı, yoksa nifas (=lohusalık) kanı mı olduğunu bilmezse ve şer'i açıdan hayız ve nifas kanı özelliğini taşımazsa istihaze hükmüne amel etmelidir. Hatta eğer istihaze kanı mı yoksa diğer kanlar mı olduğunda şüphe ederse, onların özelliklerini taşımıyorsa, ihtiyaten farz olarak istihaze işlerini yapmalıdır.

HAYIZ

Hayız, genellikle her ay birkaç gün kadınların rahminden gelen kana denir. Hayız kanı gördüğünde kadına "hayızlı kadın" denir.

432- Hayız kanı genellikle, katı ve sıcak, rengi ise kırmızı veya siyaha çalan kırmızı, ayrıca basınçlı ve biraz yakıcı olur.

433- Kadınların altmış yaşından sonra gördükleri kan, hayız hükmünü taşımaz. Kureyş sonundan olmayan kadınların, elli yaşından sonra altmış yaşını dolduruncaya kadar –elli yaşından önce gördükleri taktirde, kesin olarak hayız hükmünde olan- bir kan görürlerse, istihaze gören kadının vazifesiyle hayızlı kadının yapmaması gereken işleri birleştirerek amel etmelidirler.

434- Dokuz yaşını doldurmadan önce kız çocuğunun gördüğü kan, hayız kanı değildir.

435- Hamile ve çocuğuna süt veren kadın, hayız kanı görebilir. Hamile kadınla hamile olmayan kadın arasında fark yoktur. Ancak hamile kadın, adetinin ilkinden yirmi gün geçtikten sonra, hayız özelliklerini taşıyan bir kan görürse, ihtiyaten hayızlıya haram olan şeyleri terk etmeli ve istihaze gören kadının yapması gereken şeyleri de yapmalıdır.

436- Dokuz yaşını tamamlayıp tamamlamadığını bilmeyen kız çocuğu, hayız kanın özelliklerini taşımayan bir kan görürse, hayız kanı sayılmaz. Hayız kanın özelliklerini taşısa da onun hayız olduğuna hükmetmek zordur. Ancak onun hayız kanı olduğuna kanaat getirirse, hayız kanı sayılır ve bu husustan dokuz yaşını tamamladığı da ortaya çıkmış olur.

437- Altmış yaşına ulaşip ulaşmadığı hakkında şüpheye düşen kadın, hayız olup olmadığını çıkaramadığı bir kan görürse, altmış yaşına ulaşmadığına karar vermelidir.

438- Hayızın süresi üç günden [72 saatten] az ve on günden [240 saatten] fazla olmaz. Üç günden biraz eksik olarak görülen kan, hayız kanı sayılmaz.

439- Hayız kanı, ilk üç günde kesintisiz olarak görülmelidir. Öyleyse, iki gün kan görür, arada bir gün temiz olur ve sonraki gün yine kan görürse, bu hayız sayılmaz.

440- Hayızın başlangıcında kanın dışarı çıkması gerekir. Ama üç günün tamamında kanın dışarı çıkması gerekli değildir. Vajinanın içinde kan olursa yeterlidir. Eğer üç gün esnasında bütün veya bazı kadınlar arasında normal olduğu gibi, azıcık temiz olursa da hayızdır.

441- Birinci ve dördüncü gecede kan görmesi gerekmez; ama ikinci ve üçüncü gecede kan kesilmemelidir. Öyleyse birinci günün sabah ezanından üçüncü günün gün batışına kadar kesilmeden kan gelirse veya birinci günün ortalarında başlar ve dördüncü gün aynı vakitte kesilirse, hayızdır.

442- Üç gün aralıksız kan görür ve daha sonra kesilirse, eğer tekrar kan görür ve kan gördüğü günlerle arada pak olduğu günlerin sayısı hepsi bir arada on günü aşmazsa, arada pak olduğu günler de âdet sayılır. Farz ihtiyata göre arada pak olduğu günlerde hayız olmayan kadının yapması gereken işleri yapmalı, haize haram olan şeylerden de uzaklaşmalıdır.

443- Üç günden fazla ve on günden az bir sürede görülen kanın çıban kanı mı veya yara kanı mı yoksa hayız kanı mı olduğu bilinmezse; hayız kanı saymamalıdır.

444- Kadın, yara veya hayız kanı olduğunu bilmediği bir kan görürse önceki durumu hayız olmadığı taktirde ibadetlerini yerine getirmelidir.

445- Kanın hayız kanı mı, yoksa istihaze kanı mı olduğundan şüpheye düşülürse, eğer hayızın şartlarını

taşıyorsa, hayız olduğuna karar verilmelidir.

446- Bir kanın hayız kanı mı, yoksa bekâret kanı mı olduğu bilinmezse, kadın kendisini kontrol etmelidir. Şöyle ki, fercine bir miktar pamuk sokup bekler. Biraz sonra çıkarır. Pamuğun etrafı kanlanırsa, bekâret kanıdır; pamuğun hepsi kanlanırsa, hayız kanıdır.

447- Üç günden az bir süre kan görür ve temizlenir, sonra üç gün kan görürse, görülen ikinci kan hayızdır. İlk gördüğü kan, âdet günlerinde olsa bile, hayız değildir.

Hayız Hükümleri

448- Âdet gören kadına aşağıda açıklanan birkaç şey haramdır:

1) Namaz gibi abdest, gusül veya teyemmümle yapılması gereken ibadetler. Âdet gören kadın bu gibi amelleri sahih amel niyetiyle yapması caiz değildir. Fakat cenaze namazı gibi, abdest, gusül ve teyemmümü gerektirmeyen ibadetleri yerine getirmesinde sakınca yoktur.

2) Cünüp olan kimse için haram olan şeylerin hepsi. Bunlar, cenabet bölümünde açıklanmıştır.

3) Sünnet yerine kadar dâhil olup, meni gelmese dahi cinsel ilişkide bulunmak hem erkeğe hem kadına haramdır. Hatta farz ihtiyata göre sünnet yerinden azını da dahil etmemelidir.

449- Kadının âdet görmesinin kesinlik kazanmadığı ama şer'i açıdan kendisini âdetli sayması gereken günlerde de cinsel ilişkide bulunmak, haramdır. O hâlde on günden fazla kan gören ve hükmü sonra açıklanacağı üzere kendi akrabalarının âdet günlerini kendine âdet edinmesi gereken kadınla kocası, cinsel ilişki kuramaz.

450- Eğer erkek karısıyla adet günlerinde cinsel ilişkide bulunursa istiğfar etmesi gerekir. İyi olmasıyla birlikte kefareti vermek farz değildir. Kefareti adetin başlarında sikkeli bir miskal altın, yarısında yarım miskal ve sonunda dörtte bir miskaldır. Şer'i bir miskal, 18 nohuttur.

451- Cima hariç, hayızlı kadını öpmek veya oynaşmak gibi diğer zevk alma şekillerinin sakıncası yoktur.

452- Kadın hayızlı iken yapılan boşama geçersizdir.

453- Âdet gördüğünü veya adetten kesildiğini söyleyen kadının, yalan konuşma konumunda değilse, sözünü kabul etmek gerekir. Aksi taktirde sözünün kabul edilmesi

şüphelidir.

454- Kadın namaz esnasında adet görürse namazı batıldır. Hatta son secdeden sonra ve namazın son harfini söylemeden önce dahi olsa vacip ihtiyat gereği batıldır.

455- Kadın namaz arasında hayız olup olmadığına şüphe ederse, namazı sahihtir. Ama namazdan sonra, namaz esnasında hayız olduğunu anlarsa, kılmış olduğu namaz batıldır.

456- Kadın adetten kesildikten sonra abdest, gusül veya teyemmümle yerine getirmesi gereken namaz ve diğer ibadetler için gusül almalıdır. Bu gusül hükmü de cenabet guslü gibidir. Abdest almaya gerek kalmaz. Gusülden önce abdest alması daha iyidir.

457- Kadının görmüş olduğu hayız kanı tamamen kesildikten sonra, gusletmemiş olsa bile, talâk verilirse sahihtir; kocası onunla cinsel ilişki kurabilir. Ancak farz ihtiyata göre vajinayı yıkadıktan sonra yapılmalıdır. Bununla birlikte gusletmeden önce onunla cinsel ilişkiden sakınmak ihtiyaten müstehaptır. Ama camide durmak, Kurân yazısına dokunmak gibi âdet görürken haram olan şeyler, gusletmedikçe helâl olmaz. Yine farz ihtiyat gereği mescit de durmak gibi, taharet şartından dolayı haram olmaları sabit olmayan yerler için de hüküm aynıdır.

458- Abdest ve gusül için yeterli su olmaz ve mevcut su ancak gusle yetecek miktarda olursa, gusletmeli ve abdest yerine teyemmüm etmelidir. Su sadece abdeste yetecek kadar olur ve gusle yetmezse, abdest alıp gusül yerine teyemmüm etmelidir. Eğer hiç birisi için su olmazsa, guslün yerine teyemmüm etmelidir. Abdestin yerine de teyemmüm etmesi daha iyidir.

459- Âdet gören bir kadının bu hâle ait günlerde terk ettiği günlük farz namazların kazası yoktur; fakat Ramazan ayında terk ettiği farz oruçları sonradan kaza etmelidir. Yine ihtiyaten farz olarak nezir sebebiyle belirli zamanla

farz olup hayız halinde tutmamış olduğu oruçları da kaza etmesi gerekir.

460- Namazı geciktirdiği takdirde hayız göreceğini bilen bir kadın, vakit girer girmez, hemen namazını kılmalıdır. Aynı şekilde ihtiyaten farz olarak, namazı geciktirdiği takdirde hayız olacağına ihtimal verirse hüküm aynıdır.

461- Kadın namazı geciktirir ve vaktin evvelinden, temiz elbise giymesi ve abdest alması gibi namazın mukaddimesini tamamlayarak bir namaz kılabilcek vakit geçer, sonra adet olursa, o namazın kazası ona farzdır. Hata vakit girdikten sonra abdest ya gusül alarak veya teyemmümle bir namaz kılabilme imkanı olmasına rağmen kılmazsa, diğer şartlar için vakit yeterli olmasa da, farz ihtiyat gereği o namazı kaza etmelidir. Ama hızlı okuma, yavaş okuma ve diğer şeylerde kendi halini göz önüne almalı; örneğin, seferi olmayan bir kadın eğer öğlen vaktinin evvelinde namaz kılmazsa, onun kazası ancak öğlenin evvelinden, su ile taharet sağlayıp 4 rekât namaz kılabilcek kadar bir süre geçtikten sonra hayız olursa farz olur. Seferi olan kadın içinse taharet sağlayarak iki rekât namaz kılabilcek kadar bir zamanın geçmesi yeterlidir.

462- Kadın, namazın son vakitlerinde tamamen âdetten temizlenir ve gusül edip vakit geçmeden bir rekât veya daha fazla namaz kılabilcek kadar vakti varsa o namazı kılmalıdır. Kılmazsa onu kaza etmelidir.

463- Âdet gören kadının gusül almak için yeterli vakti olmaz; ancak teyemmümle namazı vaktinde kılabilcekse, farz ihtiyate göre o namazı teyemmüm ederek kılmalıdır. Kılmazsa da kaza etmelidir. Ama vaktin darlığından başka ayrı bir nedenden dolayı vazifesi de teyemmüm etmek olursa suyun ona zararı olursa, teyemmüm edip o namazı kılmalı, Kılmazsa kaza etmelidir.

464- Âdet gören kadın, temizlendikten sonra namaz için yeterli vakit olup olmadığı hakkında şüpheye düşerse, namazı kılmalıdır.

465- Namaz için gerekli hazırlıkları yapıp, bir rekât namaz kılacak kadar vakit olmadığını sanıp namaz kılmaz ve daha sonra yeterli vakit olduğunu anlarsa, o namazın kazasını kılmalıdır.

466- Hayızlı kadının âdet gördüğü hâlde namaz vakitlerinde, kanı temizlemesi, pamuk ve bezi değiştirmesi ve abdest alması, eğer abdest alamıyorsa teyemmüm etmesi ve önceden namaz kıldığı yerde kibleye doğru oturup zikir, dua ve salavatla meşgul olması müstehaptır.

467- Âdet gören kadının, üzerinde Kurân taşıması ve onu okuması, herhangi bir yerini Kurân'ın kenarına ve yazı aralarına değdirmesi ve yine kına ve benzeri şeyler yakması, bir kısım fakihlere göre mekruhtur.

HAYIZ GÖREN KADINLARIN KISIMLARI

468- Hayız gören kadınlar, altı kısımdır:

1) Belli zaman ve sayıda âdet gören: İki ay peş peşe aynı zamanda âdet gören ve âdet gördüğü günlerin miktarı da aynı olan kadınlardır. Örneğin, iki ay peş peşe ayın ilk gününden yedinci gününe kadar kan gören kadın.

2) Belli zamanda âdet gören: İki ay peş peşe aynı zamanda âdet gören, ama iki ayda gördüğü âdet günlerinin sayısı değişik olan kadınlardır. Örneğin, iki ay peş peşe ayın ilk gününden itibaren kan görür; ama birinci ay yedinci günde, ikinci ay ise sekizinci günde kan kesilir.

3) Belli sayıda âdet gören: İki ay peş peşe âdet gördüğü günlerin sayısı eşit olan, ama iki aydaki kan görme zamanları değişik olan kadınlardır. Örneğin, ilk ayda ayın beşinden onuna kadar, ikinci ayda ise ayın on ikisinden on yedisine kadar kan görür.

4) Kendisine âdet edinememiş kadın: Bir kaç ay âdet görmüş, ama kendisine belli bir âdet edinemeyen veya âdeti değişmiş ve yeni bir âdet yerleşmemiş olan kadındır. Ki buna "muztaribe" denir.

5) İlk kez âdet gören kadın: Ki buna "mübtedia" denir.

6) Âdetini unutan kadın: Ki buna "nâsiye" denir. Bunların her birine ait özel hükümleri vardır ki ilerdeki konularda açıklanacaktır.

1- Belli Zaman Ve Sayıda Âdet Gören Kadın

469- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadınlar, iki grupturlar:

1) İki ay peş peşe aynı zamanda âdet kanı gören ve aynı zamanda kanı tamamen kesilen kadın. Meselâ, iki ay peş peşe ayın ilk gününden âdet görmeye başlar ve yedinci gün kanı kesilir. Demek bu kadının âdeti ayın birinden yedisine kadardır.

2) Kadın peş peşe iki ay hayız kanı görür fakat şöyle ki 3 gün veya daha fazla kan gördükten sonra bir gün veya daha fazla kesilir ve yeniden kan görür ama kan gördüğü günlerin tamamı arada kesildiği günlerle birlikte on günden fazla olmaz ve her iki ayda da kan gördüğü günlerle arada kesildiği günler üst üste aynı ölçüde olursa, böyle bir kadının adeti arada temiz olduğu günler hariç kan gördüğü günleri miktarıncadır. Dolayısıyla kan gördüğü ve arada kesildiği günlerin sayısı her iki ayda da aynı ölçüde olması gerekir. Örneğin, birinci ve ikinci ayda ilk günden başlayıp 3 gün kan görür 3 gün temiz olur ve yeniden 3 gün kan görürse bu kadının adeti 6 gün olur. Ortada temiz olduğu üç gün farz ihtiyat gereği, hayız kadına haram olan şeylerden kaçınarak, istihaze hükümlerinde göre de amel etmelidir. Ama ikinci ayda gördüğü kanın sayısı daha fazla veya daha az olursa, böyle bir kadın vakit yönünden adet sahibidir. Sayı yönünden değil

470- Vakit yönünden adet sahibi olan bir kadın ister sayı yönünden adeti olsun veya olmasın, adet vaktinde veya adetini ileri atmış denecek şekilde birkaç gün adet vaktinden önce kan görürse, o kan hayız özelliklerini taşımasa bile, hayızlı kadınlar için söylenen hükümlere göre amel etmelidir. Sonradan hayızlı olmadığını anlarsa, örneğin, 3 günden önce temizlenirse, yerine getirmediği ibadetleri kaza etmelidir.

471- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, âdetinden birkaç gün önce, âdet günlerinin hepsini ve âdetinden birkaç gün sonra kan görür ve hepsi üst üste on günden fazla olmazsa, hepsi hayız sayılır. Ancak on günden fazla olursa, yalnızca âdet günlerinde gördüğü kan hayız sayılır; âdetinden önce ve sonra gördüğü kan, istihaze kanıdır. Âdetinden önce ve sonra yerine getirmediği ibadetleri kaza etmesi gerekir.

Eğer âdet günlerinde ve bir kaç gün öncesinde kan görür ve üst üste on günden fazla olmazsa, hepsi hayız sayılır. Ancak on günü geçerse –hayız özelliklerini taşımaz ve önceki günlerde hayız kanı özelliklerini taşımış olsa bile– sadece âdet günleri hayız sayılır ve önce gördüğü kan, istihaze kanıdır. Bu günlerde ibadet etmemişse, kaza etmelidir.

Eğer âdet günlerinde ve birkaç gün sonrasında kan görür ve tümü on günü geçmezse hepsi hayız sayılır. Ancak on günden fazla olursa, yalnızca âdet günleri hayız ve geri kalanı, istihaze kanı sayılır.

472- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, bir kaç gün âdet günlerinden ve birkaç gün de âdet günlerinden önce kan görür ve tümü on günden fazla olmazsa, hepsi hayız sayılır. Ancak tümü on günden fazla olursa, âdet günlerinde kan gördüğü günler ve önceki günlerden âdet günlerinin sayısını tamamlayacak miktarı hayız, geriye kalan ilk günlerde gördüğü kan ise, istihaze kanı sayılır. Bir kaç gün âdet günlerinden ve bir kaç gün de âdet günlerinden sonra kan görür ve tümü on günden fazla olmazsa, hepsi hayız sayılır. Ancak fazla olursa, âdet günlerinde kan gördüğü günler ve sonraki günlerden, âdet günlerinin sayısını tamamlayacak miktarı, hayız ve geri kalanı istihaze kanı sayılır.

473- Belli hayız âdeti olan bir kadın, üç gün veya daha fazla kan görür, daha sonra temizlenir ve yeniden kan görmeye başlar; ancak iki kan arası on güne ulaşmaz; ama kan gördüğü günlerin tümü ile arada temizlendiği günler hepsi birlikte on günden fazla olursa; meselâ, beş gün kan

görür, beş gün temizlenir ve yeniden beş gün kan görür, bu bir kaç şekilde olabilir:

1) İlk defada gördüğü kanın hepsi veya bir miktarı hayız âdeti günlerinde gerçekleşir ve temizlendikten sonra ikinci kez gördüğü kan ise, âdet günlerinin dışında olursa, ilk kez görülen kan, hayız kanı ve ikinci kez görülen kan ise, istihaze kanı sayılmalıdır. Ama ikinci kan hayız özelliklerini taşırsa birinci kısım ile temiz olduğu günlerin toplamı on günü geçmez ise hayızdır. Geri kalanı ise istihazedir. Örneğin 3 gün kan görür, 3 gün temizlenir sonra 5 gün yine kan görürse ve hayız özelliklerini de taşırsa ilk 3 gün ve son gördüğü kanın ilk 4 günü hayız kanıdır. Temiz olduğu ortadaki 3 günde ise hayız olmayan kadının yapması gereken amelleri yapmalı ve yapmaması gereken şeyleri de terk etmesi ihtiyaten farzdır.

2) İlk kez görülen kan, âdet günlerinde olmaz; ancak ikinci kez görülen kanın hepsi veya bir miktarı âdet günlerinde gerçekleşirse, bu durumda ikinci kez görülen kanın hepsini hayız ve ilk görülen kanı, istihaze kanı saymak gerekir.

3) İlk ve sonraki görülen kanın bir miktarı âdet günlerinde olur ve birinci kanın âdet günlerine rastlayan kısmı üç günden az ve bununla arada temiz olduğu günler ve yine ikinci kez görülen kanın âdet günlerine rastlayan kısmı, hepsi bir arada on günden fazla olmazsa, bu durumda bunların hepsi hayız sayılır. Temiz olduğu ortadaki günlerde hayız olmayan kadının yapması gereken amelleri yapmalı ve yapmaması gereken şeyleri de terk etmesi ihtiyaten farzdır.

İkinci kanın adet günlerinden sonra olan kısmı ise istihazedir. Birinci kanın adet günlerinden önce olan kısmına gelince; örfeye göre ona adet ileri kaymıştır denilirse, o da hayız hükmünü taşır. Fakat bununla birlikte hayızlı olduğuna hükmetmek ikinci kanın adet günlerinde olan kısmının bir miktarının veya tamamının hayızın on gününden fazla olmasına sebep olursa bu durumda o istihaze hükmünü taşır. Örneğin kadının adeti ayın

üçünden onuna kadar olur, ama bir ay ayın evvelinden altısına kadar kan görür ve sonra iki gün temizlenir ve daha sonra yeniden on beşine kadar kan görürse ayın evvelinden onuna kadar gördüğü kanlar hayızdır. On birinden on beşine kadar ise istihazedir.

4) İlk ve sonraki görülen kanın bir miktarı âdet günlerinde olur; ancak âdet günlerinde görülen kanın miktarı üç günden az olursa bu durumda, ilk kanın son üç gününü hayız karar vermelidir. Aynı şekilde ilk üç gün ve ortadaki temizlendiği günlerle beraber ikinci kanın toplamı on gün olursa fazla günler istihazedir. Temiz olduğu günler yedi gün olursa ikinci kanın hepsi istihazedir. Bazı yerlerde ise iki şartla birinci kanın tamamını hayız kanı saymalıdır.

a) O kan adetini öne almıştır denecek miktarda adetten önce olursa.

b) Onu hayız sayması, ikinci kanın adet günlerinde olan miktarının bir kısmının, hayızın on günden fazla olmasına yol açmamalıdır. Örneğin, kadının adeti ayın üçünden onuna kadar olur ama o ayın birinden dördüncü gününün sonuna kadar kan görür ve iki gün temiz olursa, sonra da ayın on beşine kadar kan görürse, ilk kanın hepsi ve ikinci kanın onuncu günün sonuna kadar olanı hayızdır.

474- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, âdet günlerinin dışında ancak âdet günleri sayısınca kan görürse, ister bu âdet günlerinden önce olsun, ister sonra olsun, onu hayız saymalıdır.

475- Belli zamanlarda ve sayıda adet gören kadın kendi adeti zamanında üç gün veya daha fazla kan görür ve onun günlerini sayısı adet günlerinden az veya çok olur; pak olduktan sonra da yeniden adet günleri sayısınca kan görürse bunun birkaç şekli vardır:

1) O iki kanın toplamı aradaki temiz günleriyle birlikte on günden fazla olmaz ise, o iki kanın toplamı bir hayız sayılır.

2) İki kan arasında temiz olduğu günler on gün veya daha fazla olursa, o kanların her birinin ayrı bir hayız olduğuna

karar verilir.

3) İki kan arasında olan temizlik on günden az olur ama iki kanın toplamı aradaki pak olduğu günlerle birlikte on günden fazla olursa, birinci kanı hayız ikinci kanı ise istihaze saymalıdır.

476- Belli zaman ve sayıda âdet gören kadın, on günden fazla kan görürse, âdet günlerine rastlayan kan, hayız kanının özelliklerini taşımasa bile hayızdır; âdet günlerinden sonra gördüğü kan, hayız özelliklerini taşısa bile, istihaze kanıdır. Meselâ, devamlı ayın birinden yedisine kadar âdet gören bir kadın, ayın evvelinden on ikisine kadar kan görürse, ilk yedi gün hayız ve sonraki beş gün istihaze kanı sayılır.

2- Belli Zamanda Âdet Gören Kadın

477- Belli zamanda âdet gören ve adetlerinin başlangıcı belli olan kadınlar, iki kısımdır:

1) İki ay peş peşe belirli zamanda hayız kanı gören ve sonra temizlenen ama her iki ayda âdet gördüğü günlerin sayısı aynı olmayan kadın. Meselâ iki ay peş peşe ayın birinden itibaren kan görür; ama birinci ay yedinci günde ve ikinci ay ise sekizinci günde kan kesilir. Böyle bir kadın ayın birinci gününü âdetinin ilk günü kabul etmelidir.

2) İki ay peş peşe belli vakitte üç gün veya daha fazla hayız kanı gören, sonra temizlenen ve ikinci defa kan gören ve kan gördüğü günlerle arada temizlendiği günlerin tümü on günden fazla olmayan ama ikinci ay birinci aydan az veya çok âdet gören kadın. Meselâ, birinci ay sekiz gün, ikinci ay dokuz gün kan görür. Fakat her ikisini de ayın evvelinde görürse, böyle bir kadın da ayın birinci gününü âdetinin birinci günü saymalıdır.

478- Belli zamanda âdet gören kadın, âdet vaktinde, âdetinden iki üç gün önce kan görürse hayızlı kadınlar için söylenen hükümler gereğince amel etmesi gerekir. Bu konunun geniş açıklaması 470. meselede geçti. Ama bu iki durum dışında, örneğin “adeti ileri alındı” denmeyip; “kendi vaktinin dışında adet gördü” denecek kadar uzak bir zamanda adet görürse veya adeti geçtikten sonra kan görürse, gördüğü kan hayız özelliklerini taşırsa, hayızlı kadınlar için söylenen hükümler gereğince amel etmelidir. Yine eğer, hayız özelliklerini taşımadığı halde, o kanın 3 gün devam edeceğini bilse de hüküm aynıdır. Ama 3 gün devam edip etmeyeceğini bilmezse, ihtiyaten farz olarak hem istihaze kadına farz olan işleri yapmalı, hem de hayızlı kadına haram olan şeylerden sakınmalıdır.

479- Belli zamanlarda adet gören kadın, kendi adet döneminde on günden fazla kan görürse; bu durumda bazı günler hayız özelliklerini taşırsa, üç günden az ve on günden fazla olmazsa onu hayız kanı olarak kabul etmeli geri kalanını da istihaze saymalıdır. Böyle bir kan aynı şartla iki defa tekrar olursa örneğin, dört gün hayız özelliklerini dört günde istihaze özelliklerini taşırsa, yine ikinci defa dört gün hayız özellerini taşırsa, sadece ilk kanı hayız hesap etmeli geri kalanını da istihaze saymalıdır. Ama hayız özelliklerine sahip olan kan üç günden az olursa, onu hayız saymalı, sayısını da gelecekte açıklanacak iki yolla tayin etmelidir. (Bu iki yol; akrabalara müracaat etmek veya adet tayini şeklindedir.) On günden fazla olursa onun bir kısmını bu yollardan biriyle hayız karar vermelidir. Ama hayız miktarını hayız özelliklerinden faydalanarak tespit edemiyorsa (yani bütün kanların özellikleri aynı olursa veya hayız özelliklerini taşıyan kan üç günden az veya on günden fazla olursa) akrabalarından bazılarının adet günlerine ölçü alarak kendine adet zamanı belirlemelidir. Bu yakınlarının anne veya baba tarafından olmasını, diri veya ölü olmasının farkı yoktur. Bu iki şartladır:

1) Onun adet miktarının, kendi adet miktarına aykırı olduğunu bilmemelidir. Örneğin, kendisi mizacın güçlü

olduğu gençlik döneminde olur, o da genellikle adet süresinin azaldığı zaman olan yaiseliğe yakın bir dönemde olursa veyahut bunun aksi durumunda ve 489. meselede adetini unutan kadın bölümünde geleceği gibi, kendisine ölçü olarak alamaz.

2) Kadının adet miktarının birinci şartta sahip olan diğer akrabalarının adet süresi ile farklı olduğunu bilmemelidir. Ama aralarında olan fark, sayılmayacak kadar az olursa bir zararı yoktur. Yine vakit yönünden adet sahibi olan bir kadın eğer adet vaktinde kan görmez ve o vakit dışında on günden fazla kan görür hayız kanını da özelliklerinden ayırt edemezse aynı hükmü taşır.

480- Belli zamanlarda adet gören kadın, adet vakti dışında gördüğü kanı hayız sayamaz. Dolayısıyla eğer, adet zamanının başlangıcı bilinirse, örneğin, her ayın ilk gününde kan görüyor, bazen ayın beşinde bazen de altısında temizleniyorduyrsa, eğer bir ay on iki gün kan görür ve hayız özellikleriyle, onun sayısını belirleyemezse, ayın ilk gününü hayızın başlangıcı kabul etmeli. Sayılarda ise, önceki meselede açıklanan hükme göre amel etmelidir. Eğer, adetinin ortası veya sonu belli olursa on günden fazla kan gördüğü taktirde, hayız sayılarını onun ortası ve sonu adet vaktine uygun olacak şekilde düzenlemelidir.

481- Vakıt yönünden adet sahibi olan bir kadın, on günden fazla kan görürse, 479. meselede açıklanan hüküm gereğince tayin edemezse, üç günden on güne kadar, hayız miktarı ile uygun gördüğü herhangi bir miktarı hayız kabul etmek hususunda seçme hakkına sahiptir. Kendi durumuna uygun görüyorsa, yedi günü hayız kabul etmesi daha iyidir. Elbette önceki meselede açıklandığı üzere hayız karar verdiği günlerin sayısı adet vakti ile uygun olması gerekir.

3- Belli Sayıda Âdet Gören Kadın

482- Belli sayıda âdet gören kadınlar, iki gruba ayrılır:

1) İki ay arka arkaya hayız günlerinin sayısı bir ölçüde ama kan görme zamanı değişik olur ki, bu durumda, kan gördüğü günler ne kadar olursa onun âdeti sayılır. Meselâ, birinci ay, ayın birinden beşine kadar ve ikinci ay, on birinden on beşine kadar kan görürse, âdeti beş gün olur.

2) İki ay arka arkaya üç gün veya daha fazla kan görür ve bir gün veya daha fazla temizlenir ve yeniden kan görürse, birinci ay ve ikinci ayda kan gördüğü vakit, farklı olur; ancak her iki ayda da kan gördüğü ve arada temizlendiği günlerin tümü on günden fazla olmazsa ve gördüğü kan sayısı aynı ölçüde olursa; bu durumda, kan gördüğü ve arada temiz olduğu günlerin tümü onun hayız âdeti sayılır. Arada temiz olduğu günlerde de ihtiyat gereği olarak, temiz kadına farz olan şeyleri yerine getirmeli, hayızlı kadına haram olan şeylerden de sakınmalıdır. Meselâ ilk ay, ayın birinden üçüne kadar kan görür ve iki gün temizlenir ve yeniden üç gün kan görür; ikinci ay on birinden on üçüne kadar kan görür, iki gün temizlenir ve yeniden kan görürse bu durumda, onun âdeti altı gün olmuş olur. Ama birinci ay sekiz gün, ikinci ay dört gün kan görürse sonra temizlenir, sonra yeniden kan görürse; ortadaki temiz olduğu günlerle beraber sekiz gün olursa, bu kadın sayı bakımından adet sahibi olmayıp, daha sonra hükmü açıklanacak olan muztaribe hükmündedir.

483- Belli sayıda âdet gören kadın, âdet günlerinin sayısından az veya fazla kan görürse ve kan gördüğü günlerin sayısı on günü aşmazsa hepsini hayız kanı saymalıdır. On günü aşarsa, bu durumda gördüğü kanların hepsi aynı niteliğe sahip olursa, kan gördüğü andan itibaren âdet günlerinin sayısınca hayız ve geri kalanını istihaze kanı saymalıdır.

Ancak gördüğü kanların hepsi aynı nitelikte olmazsa, birkaç günü hayız kanının ve geri kalanı ise istihaze kanının özelliklerini taşırsa, bu durumda hayız kanı

özelliklerini taşıyan günler, âdet günleriyle eşit olursa, o günleri hayız ve geri kalanı istihaze kanı olarak saymalıdır. Eğer hayız özelliklerini taşıyan günler, âdet günlerinden fazla olursa, yalnızca âdet günleri kadarı hayız ve geri kalanı istihaze kanıdır. Eğer hayız kanı özelliklerini taşıyan günler, âdet günlerinden az olursa, o günleri ve diğer günlerden hesaplandığında âdet günlerinin sayısını tamamlayacak kadarı, hayız ve geri kalanını istihaze olarak kabul etmelidir.

4- Kendisine Âdet Edinememiş Kadın (Muztaribe)

484- Birkaç ay arka arkaya kan görmüş; ama ne vakit yönünden ne de sayı yönünden bir adet edinmemiş kadındır. Böyle bir kadın, on günden fazla kan görür ve gördüğü kanların hepsi aynı niteliğe sahip olursa, yani onların hepsi ya hayız özelliklerini yada istihaze özelliklerini taşırsa, bu kadın kendi adeti vaktinin dışında kan görüp, hayız istihazeden ayırt edemeyen vakit yönünden adet sahibi kadının hükmünü taşır. Hayız kanını istihaze kanından ayırt edemezse o zaman akrabalarından bazılarını adet gününü kendisine hayız günü edinmelidir. Bu da mümkün değilse 479. ve 481. meselelerde de açıklandığı üzere üç günle on gün arasında birkaç günü kendisine hayız karar vermelidir.

485- Kendisine âdet edinmemiş kadın, on günden fazla kan görür ki, bunun bir kaç günü hayız kanının özelliklerini ve diğer birkaç günü istihaze kanının özelliklerini taşırsa, 479. meselede geçen hükme amel etmelidir.

5- İlk Kez Âdet Gören Kadın

486- İlk kez kan gören kadın, on günden fazla kan görür ve gördüğü kanların hepsi aynı nitelikte olursa, 479.

meselede açıklanan iki şartla akrabalarından birinin âdet miktarını hayız ve geri kalanı istihaze kanı olarak kabul etmelidir. Eğer bu mümkün olmazsa 481. meselede söylenen hüküm gereğince, üç ile on gün arasında olan birkaç günü hayız kabul etmesi gerekir.

487- İlk kez âdet gören kadın, on günden fazla kan görür; ancak birkaç günü hayız kanının ve diğer birkaç günü de istihaze kanının özelliklerini taşırsa, hayız özelliklerine sahip olan kan üç günden az ve on günden fazla olmadığı takdirde, hepsi hayız sayılır. Ama hayız özelliklerine sahip olan kanın üzerinden on gün geçmeden yeniden hayız özelliklerini taşıyan kan görürse, meselâ, beş gün siyah ve dokuz gün sarı ve yeniden beş gün siyah kan görürse, hayız özelliklerini taşıyan ilk kanın görülmesinden itibaren hayız saymalı diğer iki kanı da istihaze kanı saymalıdır.

488- İlk kez âdet gören kadın, on günden fazla kan görürse, bu kanın bir kaç günü hayız kanının, diğer birkaç günü de istihaze kanının özelliklerine sahip olursa ve hayız özelliklerini taşıyan kan üç günden az veya on günden fazla olursa, 479. meselede açıklanan hükme göre amel etmelidir.

6- Âdetini Unutan Kadın

489- Adetinin zamanını veya miktarını ya da her ikisini de unutan kadına “nasiye” denir.

Böyle bir kadın on günden fazla ve üç günden az olmayan bir kan görürse hepsi hayızdır. On günden fazla olursa bu surette birkaç kısma ayrılır:

1) Önceden hem adet zamanı hem de adet miktarı belli olan kadın, her ikisini de tamamen unutursa, bu kadının hükmü, daha önce açıklanan mübtedie (ilk kez kan gören kadın) hükmündedir.

2) belirli vakitlede adet gören kadın, ister adedini bilsin veya bilmesin kendi adetinin vaktini icmali olarak biliyorsa,

örneğin, falanca günün adet gördüğü günlerden olduğunu veya ayın ortasında adet olduğunu bilirse, böyle bir kadının da ilk kez adet olan kadın hükmündedir. Ama hayız günlerini kesin olarak adet olduğu zamanların aksine gelecek şekilde karar vermemelidir. Örneğin, ayın on yedisinin hayız olduğu günlerden biri olduğunu veya ayın on beşinden sonra adet olduğunu bilirse, şu anda da ayın başından yirmisine kadar kan görürse, bütün adetini hayız özelliklerini taşısa da, ilk on gün olarak belirleyemez.

3) Belli sayıda adet gören kadın adet sayısını unutursa ilk kez kan gören kadın hükmündedir. Fakat hayız olarak karar vereceği günler, kesin olarak daha az olmadığını bildiği sayıdan, daha az olmamalıdır. Aynı şekilde daha fazla olmadığını bildiği sayıdan, fazla olarak da belirlememelidir.

Bunun benzerini belli sayılarda adet gören "nakise" kadın konusunda da riayet etmek gerekir. Nakise Yani, adet sayıları üç günden çok ile on günden az arasında tereddütlü olan kadına denir. Örneğin, her ay altı veya yedi gün adet gören kadın, hayız alametlerine, akrabalarının adet sayısına bakarak veya on günden fazla adet görmesi durumunda, adet sayısında belirleme hakkına sahip olması nedeniyle; adet olduğu günlerin sayısını altı günden az ve yedi günden fazla olarak belirleyemez.

Hayızla İlgili Diğer Hükümler

490- İlk kez âdet gören (=mübtedia), kendine âdet edinemeyen (=muztariba), âdetini unutan (=nasiye) ve belli sayıda âdet gören kadınlar, hayız özelliklerini taşıyan bir kan görürler veya üç gün süreceğini kesin olarak bilirlerse, ibadetlerini terk etmeleri gerekir. Sonradan hayız olmadıkları anlaşılırsa, yerine getirmedikleri ibadetleri kaza etmelidirler.

491- Belli âdeti olan kadın, ister belli zamanda âdet görüyor olsun, ister belli sayıda veya hem belli zamanda ve hem de belli sayıda âdet görüyor olsun, eğer iki ay peş peşe âdetinin tersine kan görür ve bu iki ayda gördüğü kanın zamanı veya günlerinin sayısı ya da hem zamanı hem de günlerinin sayısı birbiriyle aynı olursa, kadının âdeti bu iki ayda gördüğü şekle dönüşmüş olur. Meselâ, ayın birinden yedisine kadar kan gören ve sonra temizlenen kadın, iki ay peş peşe, ayın onundan on yedisine kadar kan görür ve temizlenirse, artık bundan böyle âdeti ayın onundan on yedisine kadar olur.

492- "Bir ay"dan kastedilen, kan görmeyen başlangıcından otuz gün geçen süredir. Yoksa ayın birinci gününden sonuna kadar ki zaman süreci değildir. Elbette adet vakitlerini belirleme yerleri bunun dışındadır. Belirli zamanlarda olan adeti belirlemedeki süreden kasıt kameri aydır, şemsi ay değil.

493- Normal olarak ayda bir defa kan gören kadın, bir ayda iki defa kan görür ve arada temizlendiği günler on günden az olmadığı takdirde, hayız kanı özelliklerine sahip olmasa da, her ikisini hayız kanı saymalıdır.

494- Kanın değişik özelliklerinden hayız kanını belirlemesi gereken kadın, üç gün veya daha fazla hayız özellikleri taşıyan kan görürse, daha sonra on günden fazla istihaze özelliklerini taşıyan kan görürse, daha sonra üç gün yeniden hayız özelliklerini taşıyan bir kan görürse; hayız özellikleri taşıyan ilk üç günü ve son üç günü hayız

saymalıdır. Ama iki kandan biri adet günlerinde olur, fakat oradaki on günün hepsinin istihazen kanı olduğunu veya bir miktarının hayız kanı olduğunu bilmezse, bu surette adet günlerinde olan kan hayız, geri kalan ise istihazedir.

495- Kadın, on günden önce temizlenir ve fercinde kan olmadığını bilirse, on gün tamamlanmadan önce yeniden kan geleceğini zannetse bile ibadetleri için gusletmeli; ama on gün tamamlanmadan önce yeniden kan göreceğini kesin olarak bilirse, daha önce de denildiği gibi, ihtiyaten gusletmeli, ibadetlerini yerine getirmeli, hayız kanı gören kadına haram olan şeylerden kaçınmalıdır.

496- Kadın on gün olmadan temizlenir; ancak fercinde kan olduğuna ihtimal verirse; ya ihtiyaten ibadetlerini yerine getirmeli veya istibra etmelidir. İstibra yapmadan ibadetlerini terk etmesi caiz değildir.

İstibra ise şudur: Fercine bir miktar pamuk sokup bir miktar bekledikten sonra çıkarmalıdır. Eğer pamuk temiz ise gusledip ibadetlerini yerine getirmelidir; eğer temiz değilse, sarı renkte olan suya bulaşmış olsa da, belli âdeti yoksa veya âdeti on gün ise veya adet günlerinde ise beklemelidir; on günden önce temizlenirse gusleder. Eğer on günün başında temizlenir veya kanı on günü geçerse, onuncu günün başlangıcında gusleder.

Eğer âdeti on günden az olursa, on gün tamamlanmadan veya onuncu günün başında temizleneceğini bilirse gusletmemelidir.

497- Bir kaç günü hayız sanıp ibadet etmez ve sonradan hayız olmadığını anlarsa, o günlerde yerine getirmediği namaz ve oruçları kaza etmelidir. Eğer birkaç günü hayız görmüyor zannıyla ibadet eder ve sonra hayız olduğunu anlarsa, oruç tutmuş olduğu günleri kaza etmelidir.

Nifas (=Lohusalık)

508- Çocuğun ilk kısmı ana karnından çıkmaya başladığı andan itibaren kadından on gün boyunca gelen kan, nifas kanıdır. Nifas ve lohusa olan kadına "nefsâ" denir.

499- Çocuğun hiçbir parçası dışarı çıkmadan önce kadından gelen kan, nifas değildir.

500- Çocuğun vücut yapısının tamamlanmış olması gerekmez; eğer pıhtılaşmış kan ve et parçası olmaktan çıkar ve düşerse on gün içinde gördüğü kan nifas kanıdır.

501- Nifas kanının âsgari süresi, bir an gelmesidir. Azamî süresi ise, on gündür; yani on günden fazlası nifas sayılmaz.

502- Kadın, bir şeyin düşüp düşmediği veya düşen şeyin, çocuk olup olmadığına şüphe ederse araştırma yapmasına gerek yoktur. Gelen kan da şer'i olarak nifas kanı değildir.

503- Adet kanı gören kadının yapması haram olan şeyler, nifas kanı gören lohusa kadına da haramdır. Camide durmak, Mescidu'l-Haram ve Mescidu'n-Nebi'den geçmek, vacip secde ayetlerini okumak, Kurân yazısına ve Allah'ın ismine dokunmak ihtiyaten farz olarak haramdır.

504- Nifas durumunda olan bir kadını boşamak batıl ve onunla cinsel ilişkide bulunmak haramdır. Ama keffareti yoktur.

505- Belli sayıda adet görmeyen kadın, ondan gelen kan on günden fazla olmazsa hepsi nifas kanıdır. Şu halde on günden önce temizlenirse, gusletmeli ve ibadetlerini yerine getirmelidir. Sonra bir veya daha fazla kan görürse, kan gördüğü günlerle temiz olduğu günlerin sayısı on günü geçmezse bütün gördüğü kanları nifas kanı saymalıdır. Temiz olduğu günlerde ise vacip ibadetlerini ihtiyaten yerine getirmeli, nifas kanı gören kadına haram

olan şeylerden de kaçınmalıdır. Oruç tutmuşsa kaza etmelidir. Sonradan gördüğü kan on günü geçerse, on gün içerisinde gördüğü kanı nifas, on günden sonrasını da istihaze kanı saymalıdır.

506- Belli âdeti olan bir kadın, on günü geçmese dahi, adet günlerinden fazla kan görürse, adet günleri geçtikten sonra, nifas kanı gören kadına haram olan şeyleri terk ederek, istihaze olan kadının yapması gereken şeyleri de yapmalıdır. Bir kereden fazla kan görürse; aradaki temiz olduğu günler adet günü sayısınca olursa kanı nifas kanı saymalıdır. Ortadaki temiz olduğu ve adetinden fazla olan günlerde ihtiyat gereği nifas kanı gören kadına haram olan şeylerden kaçınmalı ve vacip amelleri de yapmalıdır.

507- Nifas kanından temizlenen kadın, eğer içeride kan bulunduğuna ihtimal verirse, ya farz ihtiyat gereği guslederek ibadetlerini yapmalı veya istibra etmelidir. İbadetlerini istibra etmeden terk etmesi caiz değildir. İstibranın yapılış şekli 496. meselede açıklandı.

508- Kadının nifas kanı on günü geçerse, gördüğü adet sayıları da belli ise, adet günleri kadar nifas geri kalan ise istihazedir. Adet sayısı belli değilse on gün nifas geri kalan ise istihazedir. Adetini unutmuşsa ihtimal verdiği en yüksek rakamı göz önünde bulundurmalıdır. Adeti olan adetten sonra, adeti olmayan doğumun onuncu günden on sekizinci gününe kadar, istihaze hükmünü yerine getirmeli, nifas kanı gören kadına haram olan şeylerden de kaçınmalıdır.

509- Belli sayıda adet gören kadın, doğumdan sonra bir ay boyunca kan görürse, adet günleri miktarınca nifas kanıdır. Nifastan sonra on gün gördüğü kan ise; belli vakitlerde hayız görse ve kan da aylık adet dönemine rastlamış olsa bile istihazedir. Örneğin her ayın yirmisinden yirmi yedisine kadar adet görüyorsa, ayın onunda da doğum yapmışsa, bir ay boyunca da devamlı kan görmüşse, bu durumda; ayın on yedisine kadar nifas,

ondan sonra on gün -ayın yirmisinden yirmi yedisine kadar adet dönemi de olsa- istihazedir.

On gün geçtikten sonra belirli vakitlerde adet oluyorsa, gördüğü kan da adet günlerinde değilse, bir ay veya daha fazla beklemek zorunda kalsa veya kan bütün hayız özelliklerini taşısa bile, adet günlerini beklemelidir. Ama belli zamanlarda adet görmüyorsa, mümkünse hayız olup olmadığını kanın özelliklerinden saptamalıdır. Bunun yöntemi de 479. meselede geçti. Mümkün değilse örneğin, nifasın on gününden sonra gördüğü kanın hepsinin bir özelliği olursa ve daha sonraki aylarda da bu devam ederse, 479. meselede geçtiği gibi; her ay akrabalarından bazılarını kendisine ölçü almalı, bu şekilde adetini belirlemelidir. Bu da mümkün olmazsa, kendisine uygun olan adedi seçmelidir. Bunun açıklaması da 481. meselede geçti.

510- Belirli sayıda hayız kanı görmeyen kadın, doğumdan sonra bir ay veya daha fazla kan görürse, bunun ilk on günü nifas kanı, ikinci on günü istihazedir. Ondan sonra gördüğü kan hem hayız hem de istihaze olabilir. hayız kanını belirlemek için bir önceki meselede ki hükümlere göre amel etmelidir.

ÖLÜYE DOKUNMA GUSLÜ

511- Ölü insanın soğumuş ve yıkanılmamış bedenine dokunan yani kendi bedeninin bir kısmını ona dokunduran kimsenin üzerine, bu dokunma ister uykuda olsun ister uyanıkken, ister ihtiyarî olsun, ister gayriihtiyarî, gusl-ü mess-i meyyit (=ölye dokunduğundan dolayı gusül) farz olur. Hatta tırnak veya kemiği ölünlün tırnak veya kemiğine dokunursa gusletmelidir. Ancak ölü hayvana dokunmadan dolayı insanın üzerine gusül farz olmaz.

512- Tümü soğumamış bir ölünlün bedeninin soğumuş kısmına bile dokunulsa, gusül farz olmaz.

513- Saçını ölünlün bedenine veya saçına veyahut bedenini ölünlün saçına dokunduran kimsenin üzerine gusül farz olmaz.

514- Çocuk ölü olarak dünyaya gelirse, vacip ihtiyata göre annesi gusletmelidir. Ama annesi ölürse çocuğun buluş çağından önce gusletmesi ihtiyaten vaciptir.

515- Üç guslü tam olarak verilmiş olan meyyite dokunan kimseye, gusül farz olmaz. Ama üçüncü gusül tamamlanmadan, ölünlün herhangi bir yerine dokunan kimseye, hatta dokunduğu bölgenin üçüncü guslü verilmiş olsa dahi, gusül farz olur.

516- Deli veya bulûğ çağına ermemiş çocuk, ölye dokunursa, deli akıllandıktan ve çocuk bulûğ çağına erdikten sonra gusletmesi gerekir. Mümeyyiz olursa guslü sahihtir.

517- Guslü verilmemiş ölünlün veya hayatta olan bir insanın bedeninden bir parça kopar ve gusül vermeden önce ona dokunulursa, kopmuş parça kemikli de olsa ölye dokunma guslü almaya gerek yoktur. Ama ölü parçalanırsa ve biri hepsine veya büyük bir bölümüne dokunursa gusül vacip olur.

518- Gusül verilmemiş kemiğe dokunmak, ister ölüden kopmuş olsun, ister canlı insandan, guslü farz etmez. Ölü veya canlı insandan ayrılan dişe dokunmak da aynı hükmü taşır.

519- Ölye dokunma guslü, cenabet guslü gibi alınmalıdır. Namaz

kılmak isterse abdest almasına da gerek yoktur.

520- Birkaç ölüye dokunan veya bir ölüye birkaç kez dokunan kimsenin, bir gusül alması yeterlidir.

521- Ölüye dokunduktan sonra gusletmeyen bir kimsenin camide durmasının, cinsel ilişkide bulunmasının ve içinde farz secde bulunan sureleri okumasının sakıncası yoktur; ancak namaz ve benzeri şeyler için gusletmelidir.

MUHTAZAR HÜKÜMLERİ

522- Muhtazar, yani ölmek üzere olan bir Müslüman, erkek olsun veya kadın, büyük olsun veya küçük, ayaklarının altı kıbleye doğru olacak şekilde arkası üstüne yatırmak ihtiyaten farzdır.

523- Ölü guslü tamam olmadan ölüyü sırt üstü kıbleye doğru yatırmaları daha iyidir. Guslü tamamlandıktan sonra ise ölüyü, cenaze namazı kılınırken bırakılan şekilde bırakmaları daha iyidir.

524- Ölmek üzere olan kimsenin yüzünü kıbleye çevirmek, her Müslüman'a ihtiyaten farzdır. Muhtazarın kendisi razı olur, özrü de olmazsa, bu iş için onun velisinden izin almaya gerek yoktur. Aksi taktirde velisinden izin almak ihtiyaten farzdır.

525- Kelime-i şahadeti [Tevhit ve Resulullah'a şahadet kelimelerini], on iki Ehlibeyt İmamlarını (onlara selâm olsun) ve diğer hak inançları ikrar etmeyi, ölmek üzere olan kimseye anlayacağı şekilde telkin etmek, müstehaptır ve yine bu söylenen şeyleri ölünceye dek tekrarlamak müstehaptır.

526- Şu duayı anlayacağı şekilde ölmek üzere olan kimseye telkin etmek, müstehaptır:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الْكَثِيرَ مِنْ مَعْاصِيكَ وَأَقْبِلْ مِنِّي الْيَسِيرَ مِنْ طَاعَتِكَ يَا مَنْ يَقْبَلُ الْيَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ أَقْبِلْ مِنِّي الْيَسِيرَ وَأَعْفُ عَنِّي الْكَثِيرَ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُوفُ الْغَفُورُ اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي فَإِنَّكَ رَحِيمٌ

Okunuşu: "Ellahummeğfir liye'l-kesire min me'âsike vekbel minni'l-yesire min ta'etike ya men yekbel'ul-yesire ve ye'fû 'eni'l-kesir, ikbel minni'l-yesire ve'fu 'enni'l-kesir. İnneke 'entel 'efuvv'ul-ğefûr. Ellahummerhemni, feinneke rehîm." ¹¹

¹¹ [Anlamı: Allah'ım! Sana karşı işlediğim çok günahları bağışla ve benim az itaatimi kabul eyle. Ey azı kabul edip çoğu (çok günahı) bağışlayan! Benden azı kabul eyle ve çok günahımı affet; şüphesiz sen affeden ve bağışlayansın. Allah'ım! Bana acı; hiç şüphesiz sen esirgeyensin.]

527- Zor can veren bir kimseyi, rahatsız olmadığı takdirde, namaz kıldığı yere götürmek müstehaptır.

528- Ölmek üzere olan kimsenin rahat olması için başı ucunda Yâsîn, Sâffât ve Ahzâb Surelerini, Ayet'el-Kürsî'yi, A'râf Suresi'nin 54. ayetini, Bakara Suresi'nin son üç ayetini ve Kurân'dan mümkün olduğu miktarda okumak müstehaptır.

529- Ölmek üzere olan kimseyi yalnız bırakmak, karnı üstüne ağır bir şey koymak, yanında cünüp ve hayız hâllerinde olanların bulunması ve ayrıca fazla konuşmak, ağlamak ve kadınları yalnız onun yanında bırakmak, mekruhtur.

ÖLÜM SONRASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

Öldükten sonra açık kalmaması için ölünün ağzını kapatmak, gözlerini yummak ve çenesini [bir bez ile iyice çekip tepesine] bağlamak, ellerini ve ayaklarını uzatmak, üzerine bir örtü çekmek, gece ölmüşse öldüğü yerde ışık yakmak, cenazenin teşyii için müminlere haber vermek ve gömülmesinde acele etmek müstehaptır. Ama öldüğü kesin olarak bilinmezse, kesinleşinceye dek beklenilmelidir. Yine ölü, hamile ve karnındaki çocuk da canlı olursa, sol tarafı yarılıp çocuk çıkarılıncaya ve yarılan yere dikiş atılıncaya kadar gömme işleri ertelenmelidir.

CENAZELERLE İLGİLİ HÜKÜMLER

531- On iki İmam Şiası olmasa da bir Müslüman öldüğünde onu yıkamak, hunutlamak, kefenlemek ve üzerine namaz kılıp bir kabre gömmek, velisine farzdır. velinin kendisi ya bu işleri yapmalı ya da başka birini bu işleri yapması için görevlendirmelidir. Bu işleri velinin izniyle birisi yaparsa velinin boynundan kalkar. Hatta velinin izni olmadan da biri yerine getirirse velinin boynundan kalkar. Ölenin velisi olmaz veya ölünün işlerini yapmaktan kaçınırsa, diğer mükelleflerin üzerine kifayeten farzdır. Yani bazıları yaparsa, bu görev diğerlerinin üzerinden kalkmış olur. Hiç kimse bu görevi yapmazsa, bütün herkes günah işlemiş olur. Veli bu işleri yapmak istemezse, iznini almaya gerek yoktur.

532- Ölünün işleriyle ilgilenen biri olursa, diğerlerinin teşebbüs etmeleri farz olmaz. Ancak o, yarıda bırakırsa, diğerlerinin mezkur işleri tamamlaması gerekir.

533- İnsan, başka birisinin cenaze işleriyle ilgilendiğinden emin olursa, cenaze işleriyle ilgilenmesi gerekmez. Ancak bu konuda şüphesi veya zannı olursa, ilgilenmesi gerekir.

534- Cenazenin yıkanma, kefenlenme, namaz veya defin işlerinin batıl olarak yapıldığını bilen kimse, mezkûr işleri yeniden yapmalıdır. Ama batıl olduğuna dair zannı olur veya doğru yapıp yapılmadığı hususunda şüpheye düşerse, mezkûr işleri yapması gerekmez.

535- Kadının velisi kocasıdır. Bunun dışında ölünün velisi miras bölümünde geleceği gibi sırasıyla varisleridir. Meyyitin erkek varisleri her tabakada diğerlerinden önce gelir. Meyyitin babasının meyyitin oğluna, ceddinin kardeşine, baba ve ana bir olan kardeşinin, yalnızca baba veya ana tarafından olan kardeşine, baba tarafından olan kardeşinin ana tarafından olan kardeşine, amcasının dayısına mukaddem olması şüphelidir. Dolayısıyla böyle yerlerde ihtiyata göre amel edilmelidir. Birden fazla veli

olursa birisinin izni yeterlidir.

536- Buluğa ermemiş çocuk ve deli, ölünün işlerini görmek hususunda veli sayılmazlar. Bizzat kendisi veya başka birini görevlendirerek meyyitin işlerini üstlenme imkânı olmayan gaip birinin de velayeti yoktur.

537- Birisi; "Ben ölünün velisi veya vasisiyim" ya da; "Ölünün velisi tarafından, yıkama, kefenleme ve gömme işleri hakkında izinliyim" der ve sözlerine de güvenilirse veya ölü onun elindeyse ya da iki adil şahit onun sözlerinin doğruluğuna şahadet verirlerse, sözlerini kabul etmek gerekir.

538- Ölü kendisinin yıkanma, kefenlenme, kabre konulma ve namazıyla ilgili olarak velisi dışında bir başkasını [yetkili olarak] belirlese bu işi yapma yetkisi ona aittir. Elbette öldükten sonra gerekli işlemleri yapması için ölünün vasiyet ettiği kişi, bunu kabul etmeyebilir. Fakat kabul ettikten sonra vasiyeti yerine getirmelidir.

CENAZEYİ YIKAMA HÜKÜMLERİ

539- Cenazeye üç gusül vermek farzdır:

1) Sidr ile karışık suyla.

2) Kâfur ile karışık suyla.

3) Saf su ile.

540- Sidr ve kâfur, suyun muzaf suya dönüşeceğine sebep olacak ölçüde fazla ve yine "sidr ve kâfurla karıştırılmamış sudur" denecek ölçüde az olmamalıdır.

541- Gereken miktarda sidr ve kâfur bulunmazsa, müstehap ihtiyat gereği bulunan miktarın suya katılması gerekir.

542- İhramlı iken ölen kimseyi kafurlu suyla gusül vermemek gerekir. Onun yerine halis suyla gusül verilmelidir. Ama temettü haccı ihramında olursa, tavaf, tavaf namazı ve sa'yi yerine getirmişse veyahut kıran haccında tıraş olmuşsa kafurlu suyla gusül verilmelidir.

543- Sidr ve kâfur veya bunlardan herhangi biri bulunmazsa ya da bulunur ama örneğin gasp olmasından dolayı kullanılması caiz olmazsa, ihtiyat gereği bir teyemmüm vermeli ve mümkün olmayanın yerine de halis suyla bir kere gusül vermelidirler.

544- Ölüyü yıkayan kimsenin Akıllı, Müslüman ve ihtiyat gereği on iki İmam'a (a.s) inanan şia olması ve ayrıca gusül hükümlerini bilmesi gerekir. Mümeyyiz bir çocuk da guslü doğru bir şekilde yapabilirse yeterlidir. On iki imam şiası olmayan bir Müslüman'a, aynı mezhepten biri kendi mezhebine göre gusül verirse, teklif on iki imam şiası müminlerden kalkar. Ama ölünün velisi Şii olursa teklif kalkmaz.

545- Ölüyü yıkayan kimse bu işi kurbet kastıyla yapmalıdır

yani ölüyü yıkama işini, Âlemlerin Rabbi'nin emrini yerine getirmek için yapmalıdır

546- Zinadan doğmuş olsa da Müslüman çocuğu yıkamak, farzdır. Kâfiri ve evladını yıkamak, kefenlemek ve gömmek vacip değildir. Çocuk mümeyyiz olur ve Müslüman olduğunu izhar ederse, Müslüman hükmündedir. Çocukluktan deli olup bu durumu üzere bulûğa eren bir kimsenin, babası veya annesi Müslüman olduğu takdirde, gusledilmesi gerekir.

547- Düşük çocuk dört aylık veya dört aylıktan daha fazla olursa, gusledilmelidir. Hatta dört aylık dahi olmaz, fakat vücut yapısı tamamlanmış olursa ihtiyat gereği gusledilmelidir. Bu durumlar dışında ihtiyat gereği bir bez parçasına sarılmalı ve gusülsüz defnedilmelidir.

548- Erkek mahrem olmayan kadına, kadın da mahrem olmayan erkeğe gusül veremez. Karı koca birbirlerine gusül verebilirler.

549- Mümeyyiz olmayan bir kız çocuğuna, erkek ölü guslü verebildiği gibi, mümeyyiz olmayan erkek çocuğuna da kadın gusül verebilir.

550- Mahrem olan kimseler birbirlerine ölü guslü verebilirler. Bu mahremlik bağı ister anne, kız kardeş gibi nispi bağ olsun isterse süt emme yoluyla veya evlilikten doğan mahremiyet olsun aynıdır. İhtiyata uygun olmasına rağmen elbise altından gusül verilmesi gerekmez. Elbette farz ihtiyata göre; ölen kadına, gusül verecek kadın bulunmaması halinde mahremi olan erkek ona gusül vermelidir. Bunun aksi durumda da hüküm aynıdır.

551- Ölü ve onu yıkayan, her ikisi de erkek veya kadın olursa, cenazenin avret dışındaki yerlerinin açık olması caizdir. Fakat elbise altından gusül verilmesi daha iyidir.

552- Ölünün avret yerine bakmak karı koca dışındakiler için haramdır. Onu yıkayan baktığı takdirde, günah işlemiş

olur; ancak verilen gusül, batıl olmaz.

553- Ölünün herhangi bir yeri necis olursa, mezkûr yerin guslüne başlamadan önce yıkanmalıdır. Ölünün yıkama işine başlanmadan önce bütün bedeninin temizlenmesi daha iyidir.

554- Ölüyü yıkama şekli, cenabet guslü gibidir. Farz ihtiyat gereği, tertibî olarak yıkama mümkün olduğu takdirde, irtimasî olarak yıkamamalıdır. Tertibî gusülde de bedenin sağ tarafı sol taraftan önce yıkanmalıdır.

555- Âdetli veya cünüp iken ölen bir kimseye, hayız ve cenabet guslü vermek gerekmez; cenaze guslü yeterlidir.

556- Ölüyü yıkamak için ücret almak, ihtiyat gereği haramdır. Allah'a yakınlaşma niyetine ters olacak şekilde biri gusül için ücret alırsa, o gusül batıldır. Ancak yıkama öncesi gerekli hazırlıklar için ücret almak, haram değildir.

557- Ölü guslünde, Cebire-i Gusül meşru değildir. Su bulunmaz veya suyu kullanmanın sakıncası olursa, her yıkama yerine ölüye bir teyemmüm ettirilir. Üç teyemmüm ettirilmesi ise ihtiyaten müstehaptır.

558- Ölüye teyemmüm ettiren kimse, kendi ellerini toprağa vurmalı sonra ölünün yüzüne ve ellerinin arkasına sürmelidir. Eğer mümkün olursa ölünün elini toprağa vurarak yüzüne ve ellerinin üstüne çekmek de ihtiyat gereği müstehaptır.

CENAZENİN KEFENLENME HÜKÜMLERİ

559- Müslüman'ın cenazesini "izar, Kamis ve lifafe" olmak üzere üç parça bezle kefenlemek gerekir.

560- İzar, bedenın göbekten dize kadar olan kısmını örtmelidir. Göğüsten ayak üzerine kadar uzun olması daha iyidir. Farz ihtiyat gereği, Kamis omuzdan baldırın yarısına kadar olan kısmı tamamen örtmelidir. Ayak üzerine kadar örtmesi daha iyidir. Lifafe, bedenın tamamını örtecek kadar uzun olmalıdır. Baş ve ayak tarafları düğümlenebilecek kadar uzun olması ve eninin ise, bir ucunun diğerinin üzerine gelecek kadar olması ihtiyaten farzdır.

561- Önceki hükümde açıklanđıđı gibi, kefenin farz miktarı ölünün malından alınır. Hatta ölünün şanına layık olacak şekilde mamul bir çerçevede kefenin müstehap kısmı da ölünün malından alınabilir. Elbette baliğ olmayan varisin malından, farz kısımdan fazlasının alınmaması ihtiyaten müstehaptır.

562- Bir kimse, önceki iki hükümde açıklanan kefenin sünnet miktarını geriye bıraktığı malın üçte birinden alınmasını yahut malının üçte birinin, -ister masraf yerlerini asla belirtmesin, ister sadece bir bölümünü belirlesin- kendi masrafları için harcanmasını vasiyet etmişse, normal miktarın üzerinde de olsa kefenin müstehap miktarı onun malının üçte birinden alınabilir.

563- Kefenin malının üçte birinden alınmasını vasiyet etmemiş ve malın aslından almak isterlerse; 561. meselede denildiğinden fazlasını almamaları gerekir. Örneğın ölünün durumunun iktiza etmediği şekilde, mamul olmayan müstehap miktarın, malın aslından almamaları gerekir. Aynı şekilde kefen için normalin üzerinde bir ücret ödenirse, fazlalığı malın aslından almamaları gerekir. Baliğ varislerin izniyle onların malından alınabilir.

564- Kadının kefeni mal sahibi olsa dahi, kocasına aittir. Yine talâk bölümünde açıklanacağı üzere kadına ric'î talâk verilir ve iddeti tamamlanmadan önce ölürse, kefeni kocasına aittir. Eğer kocası bulûğ çağına ermemiş veya deli olursa, kocasının velisi kadının kefenini onun malından vermelidir.

565- Yakınları, ölünün hayatta iken nafakasını vermekle yükümlü olsalar da, öldükten sonra kefenini temin etmek onların üzerine farz değildir.

566- Ölünün kefen temin edecek kadar malı olmazsa, onun kefensiz defnedilmesi caiz değildir. İhtiyat gereği Müslümanlara onu kefenlemek vaciptir. Onun ücretini de zekâttan hesaplayabilirler.

567- İhtiyat gereği, üç kefen parçası ölünün bedenini gösterecek şekilde ince olmamalıdır. Ama her üçü birlikte, ölünün bedeninin görülmesini engellerlerse yeterlidir.

568- Başka bir şey bulunmasa bile, gasp edilmiş bir şeyle ölüyü kefenlemek caiz değildir. Eğer kefen gasp edilmiş olur ve sahibi de razı olmazsa, kabre konulmuş olsa bile ölünün üzerinden çıkarılması gerekir. Birkaç yer hariç ki, burada ona değinmek gerekmez.

569- Cenazeyi necis bir şeyle ve saf ipekten yapılmış bezle kefenlemek, caiz değildir; aynı şekilde ihtiyat gereği altın işlemeyle dikilen elbiseyle de kefenlenmemelidir. ama çaresizlik hâlinde olursa sakıncası yoktur.

570- Normal hâlde yani zaruret olmaksızın eti yenmeyen murdar bir hayvanın derisiyle ölüyü kefenlemek caiz değildir. Hatta eti yenilen murdar hayvanın derisiyle de kefenlemek caiz değildir. Aynı şekilde eti yenmeyen hayvanın yününden veya kılından yapılmış olan bezle ölüyü kefenlemek de zaruret olmadığı durumda ihtiyat gereği caiz değildir. Elbette müstehap ihtiyat gereği bu ikisinden de kefenlenmemelidir. Eti yenen hayvanın tüy ve

yününden kefenlemenin sakıncası yoktur.

571- Kefen, ölüye ait olan veya ona ait olmayan necaset vasıtasıyla necis olduğunda, eğer kefen zayi olmayacaksa, kabre konulmuş olsa bile, necis olan miktarı yıkanmalı veya kesilip çıkarılmalıdır. Eğer necis olan miktarın yıkanması veya kesilmesi mümkün olmazsa, değiştirilmesi mümkün olduğu takdirde kefeni değiştirilmelidir.

572- Hac veya umre için ihram giymiş bir kimse ölürse, diğerleri gibi kefenlenmesi gerekir; başını ve yüzünü örtmenin sakıncası yoktur.

573- İnsanın, sağlığında kendi kefenini, sidr ve kâfuru-nu hazırlaması, müstehaptır.

HANUT HÜKÜMLERİ

574- Ölüyü yıkadıktan sonra belirli yerlerine hanut konulması farzdır; yani [secde yerleri olan] alınına, ellerinin içine, dizlere, ayak başparmaklarının ucuna, kâfur konulması vaciptir. Burnunun ucuna da kâfur sürmek müstehaptır. Kâfur taze ve ezilmiş temiz ve gasp edilmemiş olmalıdır. Eski olduğu için kokusu gitmiş olursa yeterli değildir.

575- Kâfurun secde yerlerinin sırasına göre konulması gerekmez. Ancak önce alına konulması ihtiyaten müstehaptır.

576- Ölüye, kefenlemeden önce hanut konulması daha iyidir. Ancak kefenlerken veya ondan sonra yapılmasının herhangi bir sakıncası yoktur.

577- Hac ve umre için ihrama giren biri ölürse, 542. meselede geçen durumun dışında, onu hanutlamak caiz değildir.

578- İtikâfa giren ve kocası ölüp iddeti bitmemiş olan bir kadının, her ne kadar güzel koku kullanması haram ise de, öldüğü takdirde ona hanut konulması farzdır.

579- İhtiyat gereği ölüyü amber, misk, ud ve diğer ıtrılar vurmak veya hanut için bunlarla kâfuru karıştırmak müstehaptır.

580- Kâfuru, Şehitlerin Efendisi Hz. İmam Hüseyin'in (Allah'ın selâmı ona olsun) türbetiyle karıştırmak, müstehaptır. Ama bu tür kâfurun saygısızlık sayılacak yerlere değdirilmemesi gerekir ve yine türbetin, karıştırıldığı takdirde "bu kâfur değildir" denecek kadar fazla olmaması gerekir.

581- Kâfur bulunmaz veya sadece gusle yetecek kadar olursa hanutlamak gerekmez. Eğer yedi uzva yetecek kadar olmazsa, müstehap ihtiyat gereği önce alına daha

sonra da diğer uzuvlara ulaştığı kadar konulmalıdır.

582- İki tane yaş ve taze ağaç dalını cenazeyle beraber kabre koymak müstehaptır.

CENAZE NAMAZI HÜKÜMLERİ

583- Müslüman bir ölünün veya altı yaşını tamamlamış Müslüman çocuğun namazını kılmak, farzdır.

584- Altı yaşını doldurmamış ama namazın ne olduğunu anlayacak durumda olan çocuğun namazının kılınması ihtiyaten farzdır. Eğer namazın ne olduğunu bilmiyor idiye yine ona Allah rızası için namaz kılmanın sakıncası yoktur. Ama ölü dünyaya gelen çocuğun namazını kılmak müstehap değildir.

585- Cenaze namazı; yıkama, hanut koyma ve kefenleme işi bittikten sonra kılınmalıdır. Bu işlerden önce veya bunların arasında kılınan cenaze namazı, ister unutkanlık, ister şer'i hükmü bilmemek yüzünden olsun, yeterli değildir.

586- Cenaze namazı kılmak isteyen kimsenin abdest, gusül veya teyemmüm almış olması ve yine beden ve elbisesinin temiz olması gerekmez; elbisesi gasp edilmiş bile olsa, sakıncası yoktur. Ancak diğer namazlarda gerekli olan her şeye bu namazda da uymak, daha uygundur.

587- Cenaze namazı kılan kimse, kibleye yönelmelidir. Yine cenaze sırt üstü, baş tarafı namaz kılanın sağına ve ayakları ise soluna gelecek şekilde karşısına konulmalıdır.

588- Namaz kılanın yeri, cenazenin bulunduğu yerden çok aşağı ve çok yukarı olmamalıdır. Ancak biraz alçak veya yüksek olmasının sakıncası yoktur. Yine namaz kılanın yerinin gasp edilmiş olmaması ihtiyaten müstehaptır.

589- Namaz kılan, cenazeden uzak olmamalı; ama cenaze namazını cemaatle kılan kimsenin cenazeden uzak olmasının saflar birbirine bağlı olduğu takdirde, sakıncası yoktur.

590- Namaz kılan, cenazenin karşısında durmalı; ama eğer namaz cemaatle kılınırsa cenazenin karşısında

olmayanların namazının sakıncası yoktur.

591- Cenazeyle namaz kılan arasında perde, duvar veya benzeri bir şey bulunmamalıdır. Ama cenazenin tabut ve benzeri bir şeyde olmasının sakıncası yoktur.

592- Namaz kılınırken cenazenin avret yerinin örtülü olması gerekir. Eğer onu kefenlemek mümkün değilse, avret yeri tahta, tuğla veya benzeri bir şeyle de olsa, örtülmelidir.

693- Cenaze namazı ayakta ve kurbet (=Allah'a yaklaşma) kastıyla kılınmalıdır. Niyet edilirken ölü belirtilmeli, meselâ, "Allah rızası için şu ölünün namazını kılıyorum" diye niyet edilmelidir. Yine farz ihtiyate göre günlük namazdaki istikrar burada da riayet edilmelidir.

594- Cenaze namazını ayakta kılabilen bir kimse bulunmazsa, oturarak kılınabilir.

595- Ölü, cenaze namazını belirli bir şahsın kılmasını vasiyet etmişse, izin almak daha iyi olmakla beraber, o şahsın, ölünün velisinden izin alması gerekmez.

596- Bazı fakihler, ölü için birkaç defa cenaze namazı kılmayı mekruh bilmektedirler. Elbette bu görüş kanıtlanmış değildir. Ama ölen ilim ve takva ehlinden olursa, mekruh olmaz.

597- Bilerek veya unutulmuş veya bir özür sebebiyle namaz kılınmayarak gömülen ya da gömüldükten sonra, kılınan namazın batıl olduğu anlaşılan cenazeye namaz kılmak için kabrini açmaları caiz değildir. Fakat cesedi dağılmamışsa, sevap kastıyla cenaze namazı için açıklanan şartlara uyularak, kabri üzerinden ona namaz kılınabilir.

Cenaze Namazı

598- Cenaze namazı beş tekbir alınarak kılınır. Namaz kılan kimse, beş tekbiri açıklanacak şekilde alırsa yeterlidir.

Niyet ettikten ve birinci tekbiri aldıktan sonra şöyle der: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)

"Eşhedu enla ilâhe illellah ve enne Muhemmeden Resûlullah" ¹²

İkinci tekbirden sonra ise: (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ اٰلِ مُحَمَّدٍ)

"Ellahumme selli 'ela Muhemmedin ve âl-i Muhemmed." ¹³

Üçüncü tekbirden sonra da: (اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ)

"Ellahummeğfir li'l-mû'minîne ve'l-mû'minât." ¹⁴

Dördüncü tekbiri aldıktan sonra, ölen erkek ise:

(اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِهٰذَا الْمَيِّتِ) "Ellahummeğfir lihaze'l-meyyit." ¹⁵

Ve eğer ölen kimse kadın ise: (اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِهٰذِهِ الْمَيِّتِ) "Ella-

hummeğfir lihazihi'l-meyyit." ¹⁶ der ve sonra beşinci tekbiri alır.

Ancak cenaze namazını şu şekilde kılmak, daha iyidir.

Şöyle ki: Birinci tekbirden sonra şöyle der:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ أَرْسَلَهُ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا بَيْنَ يَدَيْ السَّاعَةِ

Okunuşu: "Eşhedu enla ilâhe illellahu vehdehu la şerike leh, ve eşhedu enne Muhemmeden 'abduhu ve Resûluh, erse-lehu bi'l-hekki beşîren ve nezîren beyne yedeyi's-sâ'e." ¹⁷

İkinci tekbirden sonra ise:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ اٰلِ مُحَمَّدٍ وَ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ اٰلِ مُحَمَّدٍ وَ اَرْحَمْ مُحَمَّدًا وَ اٰلَ مُحَمَّدٍ
كَأَفْضَلِ مَا صَلَّيْتَ وَ بَارَكْتَ وَ تَرَحَّمْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَ اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ وَ صَلِّ
عَلٰى جَمِيْعِ الْاَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِيْنَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصِّدِّيقِيْنَ وَ جَمِيْعِ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِيْنَ

Okunuşu: "Ellahumme selli 'ela Muhemmedin ve âl-i Muhemmed, ve barik 'ela Muhemmedin ve âl-i Muhemmed,

¹² [Allah'tan başka, bir ilâh olmadığına ve Hz. Muhammed'in (s.a.a) O'nun elçisi olduğuna şahadet ederim.]

¹³ [Allah'ım! Muhammed ve Ehlibeysi'ne rahmet et.]

¹⁴ [Allah'ım! Mümin erkek ve mümin kadınları bağışla.]

¹⁵ [Allah'ım! Şu ölü erkeği bağışla.]

¹⁶ [Allah'ım! Şu ölü kadını bağışla.]

¹⁷ [Anlamı: Şahadet ederim ki Allah'tan başka, bir ilâh yoktur; tektir, ortağı yoktur. Şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Onu hak üzere kıyamet öncesine kadar müjdeleyici ve korkutucu olarak göndermiştir.]

ver-hem Muhemmeden ve âl-e Muhemmed, keefzeli ma selleyte ve barekte ve terehhemte 'ela İbrahime ve âli İbrahîm. İnneke he-mîdun mecîd. Ve selli 'ela cemî'il enbiyâi ve'l-murselîne ve's-şuhedâi ve's-siddikîne ve cemî'i 'ibadillah'is-salihîn." ¹⁸

Üçüncü tekbirden sonra ise:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ تَابِعْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُمْ بِالْخَيْرَاتِ إِنَّكَ مُجِيبُ الدَّعَوَاتِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Okunuşu: "Ellahummeğfir li'l-mû'minîne ve'l-mû'minat, ve'l-muslimîne ve'l-muslimat, el-ehyâi minhum ve'l-emvat. Tabi" bey-nena ve beynehum bi'l-heyrat. İnneke mucîb'ud-de'evat. İnneke 'ela kulli şey'in kedîr." ¹⁹

Dördüncü tekbirden sonra, ölen erkek ise şöyle der:

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ نَزَلَ بِكَ وَ أَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَعْلَمُ مِنْهُ إِلَّا خَيْرًا وَ أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنَّا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَ إِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ وَ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِنْدَكَ فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ وَ اخْلُفْ عَلَى أَهْلِهِ فِي الْغَابِرِينَ وَ ارْحَمْهُ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

Okunuşu: "Ellahumme inne haza 'ebduke vebnu 'ebdike vebnu emetike, nezele bike ve ente heyru menzûlin bih. Ellahumme inna la ne"lemu minhu illa heyren ve ente e"lemu bihi minna. Ellahumme in kane muhsinen fezid fi ihsanihi ve in kane musien fetecavez 'enhu veğfir leh. Ellahumme"elhu 'indeke fi e"la 'illiyîne, vehluf 'ela ehlihi fi'l-ğabirîne, verhemhu birehmetike ya erhem'er-rahimîn." ²⁰

Ölü, kadın ise şöyle der:

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذِهِ أَمَتُكَ وَابْنَةُ عَبْدِكَ وَابْنَةُ أَمَتِكَ نَزَلَتْ بِكَ وَ أَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَعْلَمُ مِنْهَا إِلَّا خَيْرًا وَ أَنْتَ أَعْلَمُ بِهَا مِنَّا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ مُحْسِنَةً فَزِدْ فِي إِحْسَانِهَا وَ إِنْ كَانَتْ مُسِيئَةً فَتَجَاوَزْ عَنْهَا وَ اغْفِرْ لَهَا اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا عِنْدَكَ فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ وَ اخْلُفْ عَلَى أَهْلِهَا فِي الْغَابِرِينَ

¹⁸ [Anlamı: Allah'ım! İbrahim ve soyuna ettiğin rahmetin ve onları mazhar kıldığın rahmet ve bereketinin en üstünü gibi, Muhammed ve Ehlibeiti'ne rahmet et; Muhammed ve Ehlibeiti'ne bereket ver; Muhammed ve Ehlibeiti'ne merhamet eyle. Şüphesiz sen beğenilen ve yücesin. [Allah'ım!] Peygamberlerin, resullerin, şehitlerin, sıddıkların ve salih kullarının hepsine rahmet et.]

¹⁹ [Anlamı: Allah'ım! Bütün mümin erkek ve mümin kadınları, Müslüman erkek ve Müslüman kadınları, onlardan hayatta olanları ve ölenleri bağışla. Hayırlarla bizimle onların arasındaki ilişkiyi koru. Şüphesiz sen duaları kabul eden ve her şeye güç yetirensin.]

²⁰ [Anlamı: Allah'ım! Bu senin kulundur. Senin erkek ve kadın kulunun evladıdır. O sana misafir oldu ve sen huzuruna varılanların en hayırlısıdır. Allah'ım! Biz bunun hakkında iyilikten başka hiç bir şey bilmiyoruz. Ancak sen onu bizden daha iyi bilirsin. Allah'ım! Eğer o, iyilikte bulunan kimselerden ise, iyiliğini artır; eğer kötülükte bulunan kimselerden ise, ondan geç ve onu bağışla. Allah'ım! Ona kendi katında en yüce derecelerde yer ver. Geride bırakılanlar arasında ailesi hakkında onun yerine geç. Kendi rahmetinle ona rahmet et, ey merhametlilerin en merhametlisi.]

وَأَرْحَمَهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

Okunuşu: "Allahumme inne hazihi emetuke vebnetu 'ebdi-ke vebnetu emetike, nezelet bike ve ente heyru menzûlin bih. Allahumme inna la ne'lemu minha illa heyren ve ente e'lemu biha minna. Allahumme in kanet muhsineten fezid fi ihsaniha ve in kanet musîeten fetecavez 'enha veğfir leha. Allahummec'el-ha 'indeke fi e'la 'illiyîne vehluf 'ela ehliha fi'l-ğabirîne, verhem-ha birehmetike ya erhem'er-rahimîn." ²¹

Dördüncü tekbiri müteakip beşinci tekbir alınır [beşinci tekbirle namaz son bulur].

599- Tekbirler ve dualar namaz hâlinden çıkmayacak şekilde peş peşe olmalıdır.

600- Cenaze namazını cemaatle kılan kimse, imama da uysa, tekbirleri alıp duaları da kendisi okumalıdır [imamın okumasıyla yetinilmez].

---

²¹ [Anlamı: Allah'ım! Bu senin kadın kulundur. Senin erkek ve kadın kulunun kızıdır. O sana misafir oldu ve sen huzuruna varılanların en hayırlısıdır...]

Cenaze Namazının Müstehapları

601- Cenaze namazında birkaç şey müstehaptır:

- 1) Cenaze namazı kılan kimsenin abdest veya gusül veyahut teyemmüm almış olması. Abdest ve gusül almak mümkün olmadığı veya abdest veya gusül alındığında cenaze namazına yetiilmeyeceğinden korkulduğu takdirde, teyemmüm edilmesi ihtiyata uygundur.
- 2) Cemaat imamının veya yalnız olarak ona namaz kılan kimsenin, ölü erkek ise, boyunun ortası karşısında ve eğer kadın ise, göğsü hizasında durması.
- 3) Yalın ayak namaz kılınması.
- 4) Her tekbirde ellerin kaldırılması.
- 5) Ölü ile arasındaki mesafenin, rüzgâr elbisesini hareket ettirdiği takdirde cenazeye degecek miktarda az olması.
- 6) Cenaze namazının cemaatle kılınması.
- 7) Tekbir ve duaları, cemaat imamının yüksek sesle ve ona uyanların ise sessiz okumaları.
- 8) Cemaat namazında imama uyacak olanın bir tek kişi bile olsa, imamın arkasında durması.
- 9) Namaz kılanın, ölüye ve müminlere çok dua etmesi.
- 10) Namazdan önce üç defa "es-salât" demesi.
- 11) Cenaze namazının, halkın cenaze namazı için genellikle gittiği yerde kılınması.
- 12) Âdet gören kadının, cenaze namazını cemaatle kılmak istediği takdirde cemaatten ayrı tek başına bir safta yer alması.

602- Cenaze namazının camilerde kılınması, mekruh-tur; ama Mescid-i Haram'da mekruh değildir.

CENAZEYİ DEFNETME HÜKÜMLERİ

603- Cenazeyi, toprağa kokusu dışarı çıkmayacak ve yırtıcı hayvanların cesedi çıkaramayacakları şekilde gömmek farzdır. Yırtıcı hayvanın cesedi çıkarması korkusu olursa mezarın etrafını tuğla ve benzeri şeylerle sağlamlaştırmak gerekir.

604- Cenazeyi toprağa gömmek mümkün olmazsa, gömmek yerine bir binaya veya tabuta konulabilir.

605- Cenaze kabirde, ön tarafı kıbleye gelecek şekilde sağ tarafı üzerine yatırılmalıdır.

606- Gemide ölen bir kimse, gemide kalmasının bir sakıncası olmaz ve bekletilmesi ile de bozulmazsa, karaya çıkarılıncaya kadar bekletilmeli ve toprağa gömülmelidir. Aksi takdirde, gemide yıkanır, hanut bırakılır; kefenlenir ve namazı kılındıktan sonra, ya ayağına ağır bir şey bağlanarak ya da bir fıçıya bırakılıp ağzı kapatılarak denize bırakılmalıdır. Mümkün olduğu takdirde, hayvanlara çabuk yem olmayacağı bir yerde denize bırakılmalıdır.

607- Düşmanın, kabri açıp cesedi çıkarmasından ve kulağını, burnunu veya başka organlarını keseceğinden korkulduğunda, mümkün olduğu takdirde önceki hükümde açıklandığı üzere, denize bırakılmalıdır.

608- Cenazenin denize bırakılması veya gerekiyorsa mezarının sağlam yapılması gibi masraflar, ölünün geriye bıraktığı malın aslından alınabilir.

609- Kâfir bir kadın ölür ve karnında ölü bir çocuk bulunursa, çocuğun babası Müslüman olduğu takdirde, çocuğun kıbleye yönelik olması için kadın sol tarafı üzerine ve arkası kıbleye gelecek şekilde yatırılmalıdır. Hatta müstehap ihtiyat gereği, çocuğun bedenine ruh girmemiş olsa da, bu hükme göre amel edilmelidir.

610- Müslümanın, kâfir mezarlığına ve kâfirin de

Müslüman mezarlığına gömülmesi, caiz değildir.

611- Müslümanın çöp ve pislik dökülen yerler gibi kendisine saygısızlık sayılacak yerlere gömülmesi, caiz değildir.

612- Cenaze, gasp edilmiş bir yere gömülmemelidir. Cami gibi cenaze gömülmesi dışında başka amaçlar için vakfedilmiş yere ve yine vakfa zarar verecek veya engelleyecek şekilde gömülmesi de caiz değildir. Zarar ve engele neden olmasa da ihtiyaten farz olarak gömülmemelidir.

613- Ölüyü başka bir ölünün kabrine gömmek, caiz değildir. Ama kabir eski olur, birinci ceset tamamen yok olursa sakıncası yoktur.

614- Ölüden ayrılan şeyler kıl, tırnak ve diş bile olsa, onunla birlikte gömülmelidir. Ölü gömüldükten sonra bazı parçaları bulunursa; kıl, tırnak ve diş dahi olsa başka bir yerde gömülmesi ihtiyaten farzdır. Hayattayken insandan ayrılan tırnak ve dişin gömülmesi ise müstehaptır.

615- Kuyuda ölen birisinin çıkarılması mümkün olmazsa, kuyu kapatılıp ona mezar yapılmalıdır.

616- Çocuk ana rahminde ölür ve orada kalması anne için tehlikeli olursa, en basit yöntemle dışarı çıkarılmalıdır. Hatta çocuğun parça parça edilmesini gerektirse dahi, sakıncası yoktur. Ancak bunu, becerebilen kocası veya bir kadın yapmalıdır; mümkün olmazsa, bu işi daha iyi yapabilecek ve kendi durumuna uygun olacak birine, mahrem olmasa dahi müracaat edebilir.

617- Anne ölür ancak karnındaki çocuk sağ olursa, çocuğun az bir müddet sağ kalacağına ümit olsa bile, çocuğun sağlam daha rahat çıkarılacağı yerden çıkararak yerini dikmelidirler. Ama bu işlemle çocuğun öleceği kesin olarak bilinirse caiz değildir.

Cenaze Defniyle İlgili Müstehaplar

618- Allah'ın rızasına uygun düşeceği ümit edilerek şu işlerin yapılması iyidir:

- 1) Kabrin, normal bir adam boyu kadar derin kazılması.
- 2) Cenazenin, en yakın mezarlığa gömülmesi; ancak uzakta bulunan mezarlık iyi insanların gömülmüş olması veya halkın kabir ehline Fatiha okumak amacıyla oraya daha fazla gitmeleri gibi olumlu yönü olursa o başka.
- 3) Cenazenin kabre bir kaç arşın kala yere koyulması, üç defada yavaş yavaş kabre yaklaştırılması, her defasında yere bırakılıp kaldırılması ve dördüncü defada kabre konulması.
- 4) Ölü erkek ise, üçüncü defada baş tarafı mezarın aşağı tarafına gelecek şekilde yere koyulması ve dördüncü defada baş tarafından mezara koyulması; eğer ölü, kadın ise üçüncü defada mezarın kible tarafına koyulması ve yanlamasına mezara indirilmesi ve kabre indirilirken kabrin üzerine bir perde çekilmesi.
- 5) Cenazenin, tabuttan yavaşça alınıp mezara koyulması.
- 6) Definden önce ve defin sırasında emredilen duaların okunması.
- 7) Cenaze mezara konulduktan sonra kefenin bağlarının çözülmesi.
- 8) Ölünün yüzünün toprağa bırakılması.
- 9) Ölünün başının altına topraktan bir yastık yapılması.
- 10) Arkası üzerine dönmemesi için ölünün arkasına pişmemiş toprak veya kesek koyulması.

11) Mezarı toprakla doldurulmadan önce sağ elle cenazenin sağ omzuna vurulması ve sol elle de sol omzundan sıkıca tutulması ve ağzın ölünün kulağına yaklaştırılarak şiddetle hareket ettirilmesi ve üç defa şöyle denilmesi:

(اِسْمَعُ اِفْهَمْ يَا فُلَانُ بِنَ فُلَانٍ) "İsme", ifhem ya fulanebne fulan."

²²Fulan yerine ölünün ve babasının ismi söylenilmelidir.

Şöyle ki, eğer ölünün ismi Muhammed ve babasının ismi de Ali ise, üç defa şöyle denilmelidir: (اِسْمَعُ اِفْهَمْ يَا مُحَمَّدَ بِنَ عَلِيٍّ)

"İsme", ifhem ya Muhammed'ebne Ali."

Daha sonra da şöyle denilmelidir:

هَلْ اَنْتَ عَلِيَّ الْعَهْدِ الَّذِي فَاَرَقْنَا عَلَيْهِ مِنْ شَهَادَةِ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ اَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ اٰلِهِ عِبْدُهُ وَ رَسُوْلُهُ وَ سَيِّدُ النَّبِيِّينَ وَ خَاتَمَ الْمُرْسَلِيْنَ وَ اَنَّ عَلِيًّا اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ وَ سَيِّدُ الْوَصِيِّيْنَ وَ اِمَامٌ اَفْتَرَضَ اللهُ طَاعَتَهُ عَلٰى الْعَالَمِيْنَ وَ اَنَّ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ وَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ وَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ وَ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ وَ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى وَ مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ وَ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ وَ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَ الْقَائِمَ الْحُجَّةَ الْمَهْدِيَّ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ اَيَّمَّةُ الْمُؤْمِنِيْنَ وَ حُجُّجُ اللهِ عَلٰى الْخَلْقِ اَجْمَعِيْنَ وَ اَيَّمَّتِكَ اَيَّمَّةُ هُدٰى اَبْرَارٍ يَا فُلَانُ بِنَ فُلَانٍ

Okunuşu: "Hel ente 'elel 'ehdillezî farektena 'eleyhi min şhadeti en la ilâhe illellahu vehdehu la şerîke lehu ve enne Muhemmeden sellallahu 'eleyhi ve alihi 'ebduhu ve resûluhu ve seyyid'un-nebiyyîne ve hatem'ul-murselin. Ve enne 'Eliyyen Emîr'- ul-Mû'minîne ve seyyid'ul-vesiyyîne ve imamun ifterezellahu ta'etehu 'elel-'âlemîn. Ve enne'l-Hesene ve'l-Huseyne ve 'Eliyyebnel Huseyni ve Muhammedebne 'Eliyyin ve Ce'ferebne Mu-hemmedin ve Musebne Ce'ferin ve 'Eliyyebne Musa ve Mu-hemmedebne 'Eliyyin ve 'Eliyyebne Muhammedin ve'l-Hesenebne 'Eliyyin ve'l-Kâim'el-Huccet'el-Mehdiyye selevatullahi 'eleyhim eimmet'ul-mû'minîne ve hucecullahi 'ele'l-helki 'ecme'îne ve eimmetuke eimmetu huden ebrarun ya fulanebne fulan" ²³

²² [Ey falanın oğlu falan! (Söylediklerimi) dinle ve anla.]

²³ [Anlamı: Bizden ayrıldığında bulunduğun ahit üzere misin sen? O ahit:

Allah'tan başka ilâh olmadığına, tek ve ortağı bulunmadığına, Hz.

Muhammed'in (Allah, ona ve tertemiz Ehlibeyti'ne rahmet et-sin) O'nun kulu,

elçisi, peygamberlerin efendisi ve resullerin sonuncusu olduğuna, Hz. Ali'nin

müminlerin emiri, vasilerin efendisi ve Allah'ın itaatini bütün âlemlere farz

kıldığı imam olduğuna, Hasan, Hüseyin, Ali b. Hüseyin (Zeynelabidin),

Muhammed b. Ali (Bakır), Cafer b. Muhammed (Sadık), Musa b. Cafer (Kazım),

Ali b. Musa (Rıza), Mu-hammed b. Ali (Cevad), Ali b. Muhammed (Hadi), Hasan

Cümlelerin sonunda yer alan "fulanebne fulan" yerine ölen insanın ve babasının ismi söylenir. Daha sonra şunlar eklenir:

إِذَا آتَاكَ الْمَلَكَانِ الْمُقَرَّبَانِ رَسُولَيْنِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَ سَلَاكَ عَنْ رَبِّكَ وَ عَنْ نَبِيِّكَ وَ عَنْ دِينِكَ وَ عَنْ كِتَابِكَ وَ عَنْ قِبْلَتِكَ وَ عَنْ أَيْمَتِكَ فَلَا تَخَفْ وَ لَا تَحْزَنْ وَ قُلْ فِي جَوَابِهِمَا اللَّهُ رَبِّي وَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ نَبِيِّي وَ الْإِسْلَامُ دِينِي وَ الْقُرْآنُ كِتَابِي وَ الْكَعْبَةُ قِبْلَتِي وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ إِمَامِي وَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْمُجْتَبَى إِمَامِي وَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الشَّهِيدُ بِكَرْبَلَا إِمَامِي وَ عَلِيُّ زَيْنُ الْعَابِدِينَ إِمَامِي وَ مُحَمَّدٌ الْبَاقِرُ إِمَامِي وَ جَعْفَرُ الصَّادِقُ إِمَامِي، وَ مُوسَى الْكَاطِمُ إِمَامِي، وَ عَلِيُّ الرَّضَا إِمَامِي، وَ مُحَمَّدٌ الْجَوَادُ إِمَامِي، وَ عَلِيُّ الْهَادِي إِمَامِي وَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ إِمَامِي وَ الْحُجَّةُ الْمُنْتَظَرُ إِمَامِي هُوَ لِأَنَّ صَلَوَاتِ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ أَيْمَتِي وَ سَادَتِي وَ قَادَتِي وَ شَفَعَائِي، بِهِمْ أَتَوَلَّى وَ مِنْ أَعْدَائِهِمْ أَتِيرُّ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ. ثُمَّ اعْلَمْ يَا فُلَانُ بَيْنَ فُلَانٍ

Okunuşu: "İza etake'l-melekan'il-mukerrebani resûleyni min 'indillahi tebareke ve te'ala ve seelake 'en rebbike ve 'en nebiy-yike ve 'en dinike ve 'en kitabike ve 'en kiblelike ve 'en eimme-tike fela tehaf vela tehzen ve kul fi cevabihima: Ellahu rebbî ve Muhemmedun sellellahu 'eleyhi ve alihi nebiyyî ve'l-İslâmu dînî ve'l-Kurânu kitabî ve'l-Ke'betu kibleti ve Emîr'ul-Mû'minîne 'Eliyyubnu Ebitalibin imamî ve'l-Hesenubnun 'Eliyyin'il-Mucteba imamî ve'l-Huseynubnu 'Eliyyin, eş-şehîdu bi-Kerbelâ imamî ve 'Eliyyun Zeynu'l-'Abidîne imamî ve Muhemmedun el-Bakiru ima-mî ve Ce'ferun es-Sadiku imamî ve Musa el-Kazimu imamî ve 'Eliyyun er-Rîza imamî ve Muhemmedun el-Cevadu imamî ve 'Eliyyun el-Hadî imamî ve'l-Hesen'ul-'Eskeriyyu imamî ve'l-Hucet'ul-Muntezeru imamî. Hâulâi selevatullahi 'eleyhim 'ec-me'îne eimmetî ve sadetî ve kâdetî ve şufe'âi. Bihim etevella ve min e'dâihim eteberreu fi'd-dunya ve'l-ahireti, summe'lem ya fulanebne fulan." ²⁴

b. Ali (As-keri), "Kaim, Hüccet ve Mehdi" hazretlerinin (Allah'ın rahmeti onlara olsun) müminlerin imamları, bütün yaratıklara Allah'ın hüccetleri, se-nin imamların, hidayet imamları ve iyiler olduklarına dair şahadet et-mendir. Ey falanın oğlu falan.]

²⁴ [Anlamı: Allah Teala tarafından elçi olarak yakınlaştırılmış (yüksek derece sahibi) iki melek sana gelip Rabbin, Peygamberin, dinin, kitabın, kıblen ve imamların hakkında sorduklarında, korkma, hüz-ne kapılma ve onların cevabında şöyle de:

"Allah, Rabbidir. Hz. Muhammed, (Allah, ona ve tertemiz Ehlibeyti'ne rahmet etsin) peygamberimdir. İslâm, dinimdir. Kur'an, kitabımdır. Kâbe, kiblemdir. Müminlerin emiri Ali b. Ebutalib, imamımdır. Ali'nin oğlu Hasan

Yine cümlelerin sonundaki "fulanebne fulan" yerine ölen insanın ve babasının ismi söylenir ve şöyle devam edilir:

أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى نِعْمَ الرَّبُّ وَأَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ نِعْمَ الرَّسُولُ وَأَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَآوَادَهُ الْمَعْصُومِينَ الْأَيَّمَةَ الْإِثْنَى عَشَرَ نِعْمَ الْأَيَّمَةُ وَأَنَّ مَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَقٌّ وَأَنَّ الْمَوْتَ حَقٌّ وَسُؤَالَ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ فِي الْقَبْرِ حَقٌّ وَالْبَعْثَ حَقٌّ وَالنُّشُورَ حَقٌّ وَالصِّرَاطَ حَقٌّ وَالْمِيزَانَ حَقٌّ وَتَطَايِيرَ الْكُنُوبِ حَقٌّ وَأَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ

Okunuşu: "Ennellahe tebareke ve te'ala ni"me'r-rebbu ve enne Muhemmeden sellellahu 'eleyhi ve alihi ni"me'r-resûlu ve enne 'Eliyyebne Ebîtalibin ve evladehu'l-me"sûmine el-eimmet'el- isna 'eşere ni"me'l-eimmetu ve enne ma câe bihi Muhemmedun sellellahu 'eleyhi ve alihi hekkun ve enne'l-mevte hekkun ve suale munkerin ve nekîrin fi'l-kebri hekkun ve'l-be"se hekkun ve'n-nuşûre hekkun ve's-sıraçe hekkun ve'l-mîzane hekkun ve teşayur'el-kutubi hekkun ve enne'l-cennete hekkun ve'n-nare hekkun ve enne's-sa'ete atiyetun la reybe fiha ve ennellahe yeb"esu men fi'l-kubûr." ²⁵

Daha sonra, "Efehimte ya fulan" der ve fulan kelimesi yerine ölen insanın ismini söyler. Daha sonra da şu duayı ekler:

ثَبَّتَكَ اللَّهُ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ وَ هَدَاكَ اللَّهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ عَرَفَ اللَّهُ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ أَوْلِيَائِكَ فِي مُسْتَقَرٍّ مِنْ رَحْمَتِهِ

Müçteba, imamımdır. Kerbela'da şehit edilen Ali oğlu Hüseyin, imamımdır. Ali Zeynelabidin, imamımdır. Muhammed Bakır, imamımdır. Cafer Sadık, imamımdır. Musa Kazım, imamımdır. Ali Rıza, imamımdır. Muhammed Cevad, imamımdır. Ali Hadi, imamımdır. Hasan Askeri, imamımdır. Beklenen Hücet, imamımdır. Bunlar, (Allah'ın rahmeti hepsinin üzerine olsun) benim imamlarım, efendilerim, önderlerim ve şefaatçilerimdir. Onları seviyor; dünya ve ahirette düşmanlarından teberri ediyorum. O hâlde ey filan oğlu filan! Bil ki:]

²⁵ [Anlamı: Şüphesiz Allah Tealâ, ne güzel Rabdir. Hz. Muhammed (Allah, ona ve tertemiz Ehlibeiti'ne rahmet etsin) ne güzel elçidir. Hz. Ali ve masum evlatları olmak üzere on iki imam, ne güzel imamlardır. Hz. Muhammed'in (Allah, ona ve tertemiz Ehlibeiti'ne rahmet etsin) getirdiği, haktır. Ölüm, haktır. Kabirde Münker ve Nekir (denen iki meleğ)in sorgulaması, haktır. Yeniden dirilme, haktır. Dirilip yayılma, haktır. Sırat, haktır. Mizan, haktır. Amel defterlerinin dağıtılması, haktır. Cennet, haktır. Cehennem, haktır. Kıyamet gelmektedir; onda hiçbir şüphe yoktur. Gerçekten Allah kabirde olanları diriltecektir.]

Okunuşu: "Sebbetekellahu bi'l-kevli's-sabiti ve hedakellahu ila siraṭin mustekîm. 'Errefellahu beyneke ve beyne evliyâike fî mustekerrin min rehmetih." ²⁶

Son olarak şu duayı da okur:

اللَّهُمَّ جَافِ الْأَرْضَ عَن جَنَّبِيهِ وَأَصْعَدْ بِرُوحِهِ إِلَيْكَ وَ لَقَّهِ مِنْكَ بُرْهَانًا اللَّهُمَّ عَفْوِكَ عَفْوِكَ

Okunuşu: "Ellahumme cafi'l-erze 'en cenbeyhi ves'ed birû-hihi ileyke ve lekkihi minke burhana. Ellahumme 'efveke 'efvek." ²⁷

619- Cenazeyi kabre koyan kimsenin taharetli (=abdest veya gusül almış olması), başı açık, yalın ayak olması ve cenazenin ayakları tarafından kabirden çıkması ve ölünün akrabaları dışında orada bulunanların, ellerinin arkasıyla kabre toprak dökmeleri ve "İnna lillahi ve inna ileyhi raci'ün" ²⁸ demeleri iyidir. Ölü kadın olursa, mahrem olanların ve eğer mahremi olmazsa akrabalarının onu kabre koymaları gerekir.

620- Kabrin kare veya dikdörtgen şeklinde yapılması ve topraktan dört parmak kadar yükseltilmesi, yanlışlık olmaması için üzerine bir işaret konulması, kabir üzerine su serpilmesi, su serpildikten sonra orada bulunanların ellerini kabir üzerine koyarak parmaklarını açıp toprağa batırmaları ve yedi defa Kadir suresini okumaları ve ölü için Allah'tan bağış dilemeleri ve şu duayı okumaları iyidir:

اللَّهُمَّ جَافِ الْأَرْضَ عَن جَنَّبِيهِ وَأَصْعَدْ إِلَيْكَ رُوحَهُ وَ لَقَّهِ مِنْكَ رِضْوَانًا وَ أَسْكِنْ قَبْرَهُ مِنْ رَحْمَتِكَ مَا تُغْنِيهِ بِهِ عَن رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ

Okunuşu: "Ellahumme cafil erze 'en cenbeyhi, ves'ed iley-ke rûhehu ve lekkihi minke rişvana. Ve eskin kebrehu min reh-metike ma tuğnihi bihi 'en rehmeti men sivak." ²⁹

---

²⁶ [Anlamı: Allah, seni gerçek söz üzerinde sabit kıl; seni doğru yola hidayet etsin ve seni sevdiğinle rahmet yurdunda (cennette) tanıştırsın.]

²⁷ [Anlamı: Allah'ım! Toprağı (yerin sıkıntısını) yanlarından uzaklaştır. Ruhunu kendine yücelt. Kendi katından onu bir delile kavuştur. Allah'ım! Affını dileriz, affını dileriz.]

²⁸ [Biz Allah'tanız ve O'na döneceğiz. -Bakara, 156-]

²⁹ [Anlamı: Allah'ım! Toprağı (yerin sıkıntısını) yanlarından uzaklaştır. Ruhunu kendine yücelt. Onu rızana kavuştur. Kabrini, kendisini diğerlerinin rahmetinden muhtaçsız kılacak derecede rahmetinle doldur.]

621- Cenazeyi takip edenler gittikten sonra, ölünün velisinin veya velisi tarafından izinli birisinin, emredilen duaları ölüye telkin etmesi, müstehaptır.

622- Definden sonra, ölü sahiplerine başsağlığı dileğinde bulunmak, müstehaptır. Ama üzerinden bir müddet geçer ve başsağlığı dilemek musibetin yenilenmesine ve hatırlatılmasına sebep olacaksa, terk edilmesi daha iyidir. Yine üç güne kadar ölünün ev halkına yemek ikram edilmesi müstehap, onların yanında ve evlerinde yemek yenilmesi, mekruhtur.

623- İnsanın, kendi yakınlarının özellikle çocuğunun ölümünde sabretmesi, ölüyü hatırlarken "İnna lillahi ve inna ileyhi raciün" ³⁰ demesi, ölü için Kurân okuması, ana ve ba-basının kabri başında Allah'tan istekte bulunması ve çabuk bozulmayacak şekilde kabri sağlam yapması müstehaptır.

624- Birisinin ölümünden dolayı, insanın kendi saçını başını yolması, yüzünü ve vücudunu yaralaması, ihtiyaten caiz değildir. Fakat başına ve yüzüne vurması caizdir.

625- Baba ve erkek kardeşin ölümü dışında yaka parçalamak, ihtiyaten caiz değildir. Hatta onların cenazesinde de yakasını parçalamaması ihtiyaten müstehaptır.

626- Kadın, ölünün mateminde kan gelecek şekilde yüzünü yırtar veya saçlarını yolarsa, müstehap ihtiyat gereği, ya bir köle azat etmeli, ya on fakiri doyurmalı veya onlara giysi giydirmelidir. Yine erkek, eşinin ve çocuğunun ölümünden dolayı yakasını veya elbisesini parçalarsa hüküm aynıdır.

627- Müstehap ihtiyat gereği, ölünün yasında yüksek sesle ağlanılmamalıdır.

---

³⁰ [Biz Allah'tanız ve O'na döneceğiz. -Bakara, 156-]

KABRİ AÇMAK

631- Müslüman'ın kabrini açmak, çocuk veya deli olsa da haramdır. Ancak ölünün cesedi çürür ve toprak olursa, sakıncası yoktur.

632- İmamzadelerin, şehitlerin ve alimlerin kabirlerini açmak saygısızlık sayılırsa, üzerinden yıllar geçse ve bedenleri yok olsa dahi, haramdır.

633- Bir kaç durumda kabri açmak, haram değildir:

1) Cenaze gasp edilmiş bir yerde gömülür ve yer sahibi de onun orada bulunmasına razı olmaz ve kargaşaya yol açmazsa. Aksi taktirde sadece gasp eden şahıs sorumludur. Eğer kabri açmanın daha önemli bir engeli olursa gerekmez, hatta caiz bile değildir. Örneğin; kabrin açılması cesedin parçalanmasına sebep olursa caiz olmaz. Hatta saygısızlık sayılması durumunda, ölünün kendisi gasp etmemişse farz ihtiyata göre yine caiz değildir.

2) Kefen ya da cenazeyle gömülen başka bir şey gasp edilmiş olur ve sahibi onun kabirde kalmasına rıza göstermezse kabri açmak haram olmaz. Ölüden vereseye intikal eden bir mal cenazeyle birlikte gömülür ve verese o malın kabirde kalmasına razı olmazsa, yine hüküm aynıdır. Ancak kendisi dua kitabının, Kurân'ın veya yüzüğün kendisiyle birlikte gömülmesini vasiyet etmişse, vasiyeti de geçerli olursa, bunları çıkarmak için kabri açamazlar. Bu durumda da önceki meselede söylenen istisna geçerlidir.

3) Kabri açmak ölünün hürmetini çiğnemek sayılmazsa, ölü yıkanmadan veya kefenlenmeden gömülmüşse yahut kabirde kıbleye doğru koyulmadığı anlaşılır.

4) Kabri açmanın hürmetinden daha önemli olacak şekilde, bir hakkın ispatlanması için ölünün bedeni görülmek istenirse.

5) Cenaze, kâfirlerin mezarlığı veya pislik dökülen yerler gibi kendisine saygısızlık sayılan bir yere gömülür.

6) Canlı olduğu hâlde annesiyle birlikte gömülen çocuğun çıkarılması gibi, şer'î açıdan kabri açmaktan daha önemli olan bir konu için açılması gerekli olur.

7) Ölünün bedenini, yırtıcı hayvanların parçalayacağından, sel götüreceğinden veya düşman çıkaracağından korkulursa.

8) Ölü mukaddes mekânlara gömülmeyi vasiyet etmişse kabri açmak haram değildir. Elbette bu nâkilin mahzuru olmamalıdır. Ama bilerek, bilmeyerek veya unutkanlıktan dolayı başka bir yerde defnedilmişse; ihtiramsızlık sayılmayacaksa ve başka bir engelde yoksa kabrini açarak bedenini mukaddes mekâna nakledebilirler. Hatta bu durumda kabri açmak ve cesedi nakletmek vaciptir.

MÜSTEHAAP GUSÜLLER

634- Mukaddes İslâm dininde birçok müstehap gusül vardır. Onlardan bazıları şunlardır:

1) Cuma guslü: Zamanı cuma günü sabah ezanından akşam ezanına kadardır. Öğlene yakın yapılması daha iyidir. Eğer öğlene kadar yapılmazsa, eda ve kaza olduğu niyet edilmeksizin cumanın akşam vaktine kadar yapılması iyidir. Cuma günü gusül yapılmazsa, cumartesi gününün sabahından güneş batıncaya kadar kaza olarak yapılması, müstehaptır. Cuma günü su bulamayacağından korkan kimse perşembe günü cuma guslünü yapabilir. Hatta cuma gecesi, Âlemlerin Rabbi'nin rızasını kazanma ümidiyle gusül yapılırsa, sahihtir. Cuma guslü yapılırken şu duanın okunması müstehaptır:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَ اجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

Okunuşu: "Eşhedu enla ilâhe illellahu vehdehu la şerike lehu ve enne Muhammeden 'ebduhu ve resûluh.

Ellahumme selli 'ela Muhammedin ve al-i Muhammed, vec'elnî mine't-tevvabîne vec'elnî min'el-muteşehhirîn." ³¹

2-7) Ramazan ayının ilk, on yedinci, on dokuzuncu, yirmi birinci, yirmi üçüncü ve yirmi dördüncü geceleri.

8-9) Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı gününün guslü. Vakti, sabah ezanından güneş batıncaya kadardır. Bayram namazından önce yapılması, daha iyidir.

10-11) Zilhicce ayının sekizinci ve dokuzuncu günlerinin guslü. Dokuzuncu günde öğlene yakın gusledilmesi, daha iyidir.

12) Cenaze guslü verilen ölünün bedenine dokunan

³¹ [Anlamı: Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; tektir, ortağı yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah'ım! Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet et. Beni (her günah işledikçe) tövbe edenlerden kıl ve yine beni tertemiz (günahlardan kaçınan) kullarından kıl.]

kimsenin guslü.

13) İhram guslü.

14) Mekke şehrinin harem sınırlarına girme guslü.

15) Mekke şehrine girme guslü.

16) Kâbe ziyareti guslü.

17) Kâbe'ye girme guslü

18) Hacda kurban kesme guslü.

19) Hacda başı tıraş etme (hâlk) guslü.

20) Medine-i Münevvere haremine girme guslü.

21) Medine-i Münevvere şehrine girme guslü.

22) Mescidu'n Nebi'ye girme guslü.

23) Peygamberimizin pak kabrinden ayrılma (veda) guslü.

24) Düşmanla lanetleşme guslü.

25) Dünyaya yeni gelen çocuğa verilen gusül.

26) İstihare için alınan gusül.

27) İstisga guslü

635- Fakihler müstehap birçok gusül nakletmişlerdir. Bu gusülden bazıları şunlardır:

1) Mübarek Ramazan ayının bütün tek gecelerinin guslü ile Ramazan ayının son on gününün bütün gecelerinin guslü ve ayrıca yirmi üçüncü gecenin sonunda yapılan gusül.

2) Zilhicce ayının yirmi dördüncü gününün guslü.

3) Navruz bayramı günü, Şaban ayının on beşinci, Rebue'l Evvel ayının dokuzuncu ve on yedinci, Zilkade ayının yirmi beşinci günü gusülleri.

4) Kocası dışında bir başkası için güzel koku kullanan kadının guslü.

5) Sarhoşken uyuyan kimsenin guslü.

6) Darağacına asılmış kimseyi görmek amacıyla gidip onu gören kimsenin gusletmesi. Ama tesadüfen veya çaresizlikten görür ya da şahitlik yapmak için gitmiş olursa, gusletmesi müstehap değildir.

7) Masum İmamları (a.s) uzaktan veya yakından ziyaret etmek için yapılan gusül.

Bu gusüllerin müstehap olması kanıtlanmamıştır, yapmak isteyen de reca kastıyla yerine getirmelidir.

636- İnsan şer'i olarak müstehap oldukları kanıtlanan gusüllerle (634. meselede açıklandı) namaz gibi abdest gerektiren amelleri yerine getirebilir. Ama reca kastıyla yerine getirilen gusüller (635. meselede geçti) abdest yerine kifayet etmez.

637- İnsanın üzerine bir kaç çeşit müstehap gusül olur ve hepsinin niyetiyle bir gusül yaparsa, yeterlidir. Ama, guslü verilmiş cenazeye dokunmak gibi, mükellefin yaptığı bir işten dolayı kendisine müstehap olan gusüllerde, birkaç sebepten dolayı bir gusle iktifa etmek, sakıncasız değildir.

TEYEMMÜM

Teyemmümü Mubah Kılan Birinci

Durum:

Teyemmümü Mubah Kılan Birinci Durum:

Abdest veya gusle yetecek kadar suyun temin edilmesinin mümkün olmaması.

638- İnsan bayındır yerlerde, abdest ve gusül suyu bulmak için ümitsizliğe kapılıncaya kadar aramalıdır. Göçebeler gibi çölde çadırlarda yaşıyorsa hüküm aynıdır. Ama insan çölde yolculuk halinde olursa, yolda ve durak yerlerine yakın olan yerlerde su aramalıdır. Su aradığı yer inişli çıkışlı tepelerden veya yürümeyi güçleştiren ağaçlardan oluşmuşsa ihtiyaten farz olarak eski zamanlarda yayla atılan bir ok atımı mesafesi kadar (yaklaşık 220 m.) dört tarafı aramalıdır. Zemin düz olursa iki ok atımı (yaklaşık 440 m.) dört tarafı aramalıdır.

639- Dört taraftan bazısı düzlük ve diğer bazısı dereli tepeli olur veya oralardan geçmek zor olursa, düzlük olan tarafta iki ok atımı ve böyle olmayan tarafta ise, bir ok atımı gidilip su aranması gerekir.

640- Su olmadığı kesin olarak bilinen tarafta, su aramak gerekmez.

641- Namaz vakti dar olmaz ve su aramak için vakit müsait olursa, su aranması gereken mesafeden biraz uzakta su olduğu kesin olarak bilinir ve herhangi bir engel ve zorluk söz konusu olmazsa, su bulmak amacıyla oraya gidilmelidir. Ancak örfi olarak suyu yok denilecek kadar su uzakta olduğu tahmin edilirse, oraya gidilmesi gerekmez.

642- Bizzat insanın kendisinin su araması gerekmez. Suyu arayan ve güvenilir olan birisinin sözlerine de iktifa edebilir.

643- Eğer kendi yolculuk eşyasının içinde, evde veya kâfilede su olduğuna ihtimal verirse, suyun olmadığından emin oluncaya veya bulunmasından ümitsizliğe düşünceye kadar araması gerekir. Ama önceden su olmadığı bilinir ve sonradan suyun olabileceğine ihtimal verilirse, bu durumda aramak gerekmez.

644- Namaz vakti girmeden su arar; ancak bulamaz ve namaz vakti girinceye kadar orada kalırsa, su bulacağına ihtimal verirse yeniden su bulmak için gitmesi ihtiyaten müstehaptır.

645- Namaz vakti girdikten sonra su aramaya koyulur ve su bulamazsa ve öbür namaz vaktine kadar orada kalırsa, su bulacağına ihtimal verirse yeniden su bulmak için gitmesi ihtiyaten müstehaptır.

646- Namaz vakti dar olur veya hırsız ve yırtıcı hayvan korkusu olur, ya da suya ulaşması genellikle tahammül edilemeyecek kadar zor olursa aramak vacip değildir.

647- Namaz vakti dar oluncaya dek su aramaya gitmezse, gittiği takdirde su bulacak idiyse, günah işlemiş olur; ama teyemmümle kıldığı namaz sahihtir.

648- Su bulamayacağından emin olan bir kimse, su aramaz ve teyemmümle namaz kılar; ancak namazdan sonra aradığı takdirde su bulunacağını anlarsa, ihtiyat gereği abdest almalı, namazı yeniden kılmalıdır.

649- Su arayıp bulamaz, bulma ümidi de kalmaz ve teyemmümle namazı kıldıktan sonra aradığı yerde suyun olduğunu anlarsa kıldığı namaz sahihtir.

650- Namaz vaktinin dar olduğuna inanarak su aramadan teyemmümle namazını kılar, namazdan sonra vakit bitmeden su arayacak vakti olduğunu anlarsa, farz ihtiyata göre yeniden namazını kılmalıdır.

651- Namaz vaktinden önce abdestli olur ve abdestini bozduğu takdirde su bulamayacağını veya abdest alamayacağını bilirse; ister vakit girmeden önce olsun veya sonra abdestini koruyabilirse, vacip ihtiyata göre onu bozmamalıdır. Ama gusül alamayacağını bilse dahi eşyle ilişkiye girebilir.

652- Yalnızca abdest veya guslüne yetecek kadar suyu olan kimse onu döktüğünde su bulamayacağını bilirse ve namaz vakti de girmişse, suyu dökmek haramdır. Hatta farz ihtiyat gereği namaz vakti girmeden de suyu dökmemelidir.

653- Su bulamayacağını bildiği halde abdestini bozar veya suyunu dökerse günah işlemiş olur ve teyemmümlle kıldığı namaz sahihtir. Ancak müstehap ihtiyat gereği, namazı kaza etmelidir.

Teyemmümü Mubah Kılan İkinci Durum

Suya ulaşılmaması.

654- İhtiyarlık sebebiyle veya hırsız, yırtıcı hayvan ve benzeri bir şeyden korku veya kuyudan su çekebilmek için gerekli aletlerin bulunmaması yüzünden suya ulaşılmazsa, teyemmüm edilmelidir.

655- Kuyudan su çekebilmek için kova, ip ve benzeri aletler gerekir ve onları satın almaya veya kiralamaya mecbur olursa, fiyatı normalin bir kaç misli fazla olsa da, temin etmesi gerekir. Yine kaç kat fazlasıyla satılmakta olan suyu da satın alması gerekir. Ancak bunları almak için gereken para, maddi durumuna zarar verecek miktarda olursa, satın alması farz olmaz.

656- Su elde etmek için borç almak zorunda kalırsa, borçlanmalı; ama borcunu ödeyemeyeceğini bilen veya zanneden kimsenin borçlanması farz değildir.

657- Meşakkati fazla olmadığı takdirde, suya ulaşmak için kuyu kazmak gerekir.

658- Bir kimse minnet bırakmadan insana bir miktar su bağışta bulunursa, kabul etmelidir.

Teyemmümü Mubah Kılan Üçüncü Durum

Suyu kullanmaktan korkmak.

659- Su kullandığı takdirde kendi canına ait korkusu olur veya su kullanma sonucu hastalanmaktan ya da bir kusur meydana geleceğinden veya hastalığının uzayacağından, artacağından veya tedavisinin güçleşeceğinden korkarsa, teyemmüm etmelidir. Ama suyu ısıtmak gibi bu zararları def edecek bir şey yapması mümkünse, bu işi yaparak abdest almalı, guslün gerektiği yerlerde de gusletmelidir.

660- Suyun kendisi için zararlı olacağından emin olması gerekmez. Zararlı olacağına dair ihtimal verir ve bu da halkın nazarında yerinde bir ihtimal sayılırsa, teyemmüm etmelidir.

661- Zarara yakini olur veya ihtimal vererek teyemmüm eder ve namazdan önce suyun kendisine zararı olmadığını anlarsa teyemmümü batıldır. Namazdan sonra anlarsa, namazını yeniden abdest veya gusül aldıktan sonra kılmalıdır. Ama zarara olan yakininin veya ihtimalinin, abdest ve guslün tahammülü zor ruhi bir kaygıya yol açacağı durumlarda hüküm değişir.

662- Suyun zararlı olmayacağına emin olan kimse, gusül veya abdest alır daha sonra suyun kendisine zararlı olduğunu anlarsa, abdest ve guslü batıldır.

Teyemmümü Mubah Kılan Dördüncü Durum

Meşakkat ve zorda kalmak.

663- Suyu bulmak veya kullanmak genellikle tahammül edilemeyecek kadar zorluğa sebep olacaksa, teyemmüm edebilir. Ama bu zorluğa tahammül eder, abdest veya gusül alırsa aldığı abdest ve gusül sahihtir.

Teyemmümü Mubah Kılan Beşinci Durum

Susuzluğu gidermek için suya ihtiyaç olması.

664- Suya susuzluğunu gidermek için ihtiyacı olursa teyemmüm etmelidir. Böyle bir durumda iki şekilde teyemmüm alınabilir.

1) Suyu abdeste veya gusülde kullandığı taktirde, o anda veya sonra ölümüne, hastalanmasına veya tahammülü zor olan zahmete yol açacak susuzluğa duçar olacağını bilirse.

2) Kendisinin dışında kendisine bağlı olan kişilerin, hatta canları muhterem olmayan canlılardan dahi olsa suya ihtiyacı varsa, onlara alakası olduğundan ya telef olması maddi zarara yol açacaksa veya arkadaş ve komşu gibi, durumuna riayet etmek örfi olarak gerekli olan kimselerden ise, suyu orada kullanarak teyemmüm etmelidir.

Bu iki yerin dışında da susuzluk teyemmüm almayı caiz kılabilir. Elbette bu sebepten değil de, canı korumanın gerekliliği ve halsizliğinin kendisine zorluk doğmasına sebep olacağı durumlardadır.

665- Abdest ve gusle yetecek kadar temiz, içmeğe yetecek kadar da necis suyu olursa; pak suyu içmek için saklamalı ve teyemmümle namaz kılmalıdır. Ama kendisine ilgisi olan kimseler için gerekliyse; onlar susuzluklarını gidermek için necis suyu kullanmak zorunda dahi kalsalar, temiz suyla abdest veya gusül alabilir. Eğer suyun necis olduğundan haberleri olmazsa veya necis suyu içmekten kaçınmıyorlarsa, pak suyu abdest ve gusül için kullanması gerekir. Necis su hayvanı veya baliğ olmayan çocuğu için gerekliyse, necis suyu onlara vermeli, pak suyla abdest ve gusül almalıdır.

Teyemmümü Mubah Kılan Altıncı Durum

Abdest veya gusül kendisinden daha önemli veya aynı derecede bir teklifi engellerse.

666- Bedeni veya elbisesi necis olan bir kimse, elindeki suyla abdest veya gusül aldığı takdirde, elbisesini yıkayacak kadar suyu kalmayacaksa; bu durumda, o suyla elbisesini veya bedenini yıkamalı, teyemmüm ederek namazını kılmalıdır. Ama üzerine teyemmüm edeceği bir şey olmazsa suyu gusül veya abdest için kullanılmalı, necis elbise ya bedenle namazını kılmalıdır.

667- Kullanılması haram olan su veya kaptan başka su veya kap bulunmazsa -meselâ, su veya kap gasp edilmiş olur ve ondan başka su veya kap da bulunmazsa abdest veya gusül yerine teyemmüm etmelidir.

Teyemmümü Mubah Kılan Yedinci

Durum

Vaktin Yetersiz olması.

668- Vaktin dar olması yüzünden abdest veya gusül alındığı takdirde, namazın tamamı veya bir kısmı, vakitten sonra kılınacak olursa, teyemmüm edilmelidir.

669- Kasıtlı olarak namazını abdest veya gusle yetecek kadar vakit kalmayınca dek geciktirirse, günah işlemiş olur; ama teyemmümle kıldığı namaz sahihtir. Ancak müstehap ihtiyat gereği, o namazın kazasını kılmalıdır.

670- Abdest aldığı veya guslettiği takdirde namaza yetecek kadar vakit kalıp kalmayacağından şüpheye düşen kimse, teyemmüm etmelidir.

671- Vakıt darlığı yüzünden teyemmüm eden kimsenin namazdan sonra, abdest alabileceği halde almaz ve elinde bulunan su elinden çıkarsa, teyemmümünü bozacak bir şey yapmasa bile, diğer namazları için görevi teyemmüm etmekse, yeniden teyemmüm etmelidir.

672- Suyu olan kimse, vaktin dar olması yüzünden teyemmümle namaz kılmaya başlar ve namaz esnasında mevcut olan su zâyi olursa, vazifesi teyemmüm olması halinde, sonraki namazlar için teyemmüm alması daha iyi olmakla beraber, gerekli değildir.

673- Abdest alacak veya gusledecek ve namazları da ikamet ve kunut gibi müstehap amelleri yapmaksızın kılablecek kadar vakit olursa, gusül veya abdest almalı ve namazı müstehap amelleri yapmaksızın kılmalıdır. Hatta Fatıha'dan sonra bir sure okuyacak kadar vakit olmasa bile, gusül veya abdest alıp namazı sure okumadan kılmalıdır.

ÜZERİNE TEYEMMÜM EDİLEN ŞEYLER

674- Toprağa, çakıla, keseğe ve taşa, teyemmüm etmek sahihtir; toprağın olması durumunda başka bir şeye teyemmüm etmemek ihtiyaten müstehaptır. Toprak mümkün olmazsa, toprak denilecek kadar ince kumla, o da olmazsa kesekle, o da olmasa çakıla, o da olmazsa taşa teyemmüm etmelidir.

675- Kireç taşı ve alçı taşı üzerine teyemmüm etmek sahihtir. Halkın nezdinde yumuşak toprak mahsup olacak kadar elbise ve kilim üzerine konan toza teyemmüm etmek sahihtir. Elbette mümkün olduğu durumda ona teyemmüm etmemek ihtiyaten müstehaptır. İhtiyari durumda alçı, pişmiş kireç veya tuğla ve akik gibi madeni taş üzerine teyemmüm etmemek ihtiyaten müstehaptır.

676- Toprak, çakıl, kesek ve taş bulunmazsa, çamura teyemmüm edilir. Çamur da bulunmazsa, halı ve elbise arasına toplanan veya üzerinde olup, örfün nazarında toprak denmeyecek kadar az olan toza teyemmüm etmelidir. Bunlardan hiçbiri bulunmazsa, müstehap ihtiyata göre namazı teyemmümsüz kılmalıdır. Ama daha sonra kazasını yapmalıdır.

677- Yaygı ve benzerinin silkelenmesiyle toprak elde edilebilecek olursa, tozla teyemmüm etmek batıldır ve yine çamur kurutularak toprak elde edebileceği olursa, çamurla teyemmüm batıldır.

678- Suyu olmayıp yanında kar veya buz bulunan kimse, mümkün olduğu takdirde onu eritmeli ve onunla abdest veya gusül almalıdır. Bu mümkün olmazsa ve üzerine teyemmüm edilecek bir şey de bulunmazsa, namazı daha sonra kaza etmelidir. Ama kar ve buz abdest azalarını sürerek nemlendirmesi, onunla da başını ve ayaklarını mesh etmesi daha iyidir. Bu da mümkün olmazsa, kar veya buzla teyemmüm ederek vaktinde namazını kılmalıdır. Her iki surette de sonradan kaza etmesi gerekir.

679-Toprak ve çakıl, üzerine teyemmüm edilmeyen saman ve benzeri bir şeyle karışık olursa, onunla teyemmüm edilmez. Ama üzerine teyemmüm edilmeyen şey, toprak ve çakıl içinde yok sayılacak kadar az olursa, onunla teyemmüm edilebilir.

680- Üzerine teyemmüm edilen bir şey bulunmazsa, mümkün olduğu takdirde, satın alınarak veya benzeri bir yolla temin edilmelidir.

681- Çamur duvara teyemmüm edilebilir. Müstehap ihtiyat gereği, kuru toprak veya yer bulundukça, nemli toprak ve zemine teyemmüm edilmemelidir.

682- Üzerine teyemmüm edilecek şey, pak olmalıdır. Ayrıca vacip ihtiyata göre temiz olmalı, halkın öğrendiği şeylerle karışmış olmamalıdır. Teyemmümün sahih olduğu pak toprak yoksa namaz ona vacip olmaz. Fakat sonradan kazasını kılmalıdır. Vaktinde de namazı kılması daha iyidir. Fakat teyemmüm alınabilecek sadece tozlu halı ve benzeri şeyler varsa, o da necis ise, farz ihtiyat gereği onunla teyemmüm almalı, namazını kılmalı sonra da kaza etmelidir.

683- Bir şeyin, kesin olarak üzerine teyemmüm edilebilir şeylerden olduğu bilinir ve ona teyemmüm edilir; ancak daha sonra, onunla teyemmüm etmenin doğru olmadığı anlaşılırsa, o şekilde kılınan namazların iade edilmesi gerekir.

684- Üzerine teyemmüm edilen şeyin gasp edilmemiş olması gerekir. Gaspli toprakla teyemmüm ederse teyemmümü batıl olur.

685- Gasp edilmiş alanda alınan teyemmüm, batıl değildir. Meselâ, kendi mülkünde iki elini toprağa vurur, daha sonra izinsiz başka birinin mülküne girer ve orada ellerini alnına sürerse, günah işlemiş sayılmakla beraber yaptığı teyemmüm sahihtir.

686- Gasp edilmiş olduğunu bilmediği veya unuttuğu şeyle aldığı teyemmüm sahihtir. Ama bir şeyi kendisi gasp eder ve gasp ettiğini unutarak teyemmüm alırsa, böyle bir teyemmüm sakıncasız değildir.

687- Gasp edilmiş bir yerde hapsedilen kimse, su ve toprak gasp edilmiş olduğu takdirde, teyemmümle namaz kılmalıdır.

688- Üzerine teyemmüm edilen şeyin, elde toplanacak tozu olması ihtiyaten farzdır. Üzerine eller vurulduktan sonra tozların tamamen dökülmesi için, şiddetli bir şekilde çırpılmamak gerekir.

689- Çukur yere, yol toprağına ve üzerini tuz kaplamamış olan tuzlaya teyemmüm etmek mekruhtur. Eğer üzerini tuz kaplamış olursa, teyemmüm batıl olur.

TEYEMMÜMÜN NİTELİĞİ

690- Teyemmümde üç şey farzdır:

1) İki elin içini birlikte üzerine teyemmüm edilen bir şeyin üzerine vurmak veya bırakmak. Farz ihtiyata göre, iki elin içini aynı anda toprağa vurmalıdır.

2) İki elin içini bütün alına ve iki tarafına, saçın çıktığı yerden kaşlara ve burnun üst kısmına kadar çekmek. Farz ihtiyat gereği eller, alnın iki tarafına da çekilmelidir. Ayrıca elleri kaşların üzerine çekmek ihtiyaten müstehaptır.

3) Sol elin iç tarafını sağ elin üstünün tamamına ve daha sonra sağ elin iç tarafını sol elin üstünün tamamına çekmek. Farz ihtiyata göre önce sağ, sonra sol elin üzerine çekilmelidir.

Teyemmüm ederken abdeste olduğu gibi niyet edilmeli ve Allah'a yakınlaşmak kastı olmalıdır.

691- Gusül yerine alınan teyemmümde olsun veya abdest yerine şu şekilde alınması ihtiyaten müstehaptır: Önce bir kere ellerin içini yere vurmali önce, anlına ve ellerinin üzerine çekmeli, sonra yeniden vurarak ellerinin üzerine çekmelidir.

TEYEMMÜM HÜKÜMLERİ

692- İster kasıtlı olsun, ister hükmü bilmemek ve ister unutma yüzünden olsun, alnın ve ellerin üstünün az bir kısmı da mesh edilmezse, teyemmüm batıl olur. Ama fazla dikkat etmek de gerekmez. "Alın ve ellerin üstünün tümü mesh edildi" denilirse, bu yeterlidir.

693- Ellerin üstünün tamamen mesh edildiğinden emin olmak için bileğin biraz üstünden mesh edilmelidir. Ancak parmakların arasının mesh edilmesi gerekmez.

694- Alın ve ellerin üstü farz ihtiyat gereği, yukarıdan aşağıya doğru meshedilmelidir ve bu işler kesintisiz olarak yapılmalıdır. "Teyemmüm ediyor" denmeyecek kadar onlar arasında fasıla verilirse, batıl olur.

695- Niyet edilirken teyemmümün gusül yerine mi, yoksa abdest yerine mi olduğunu belirtmek gerekmez. Ama iki teyemmüm etmesi gereken yerde, her birini ayrı ayrı belirtmelidir. Şu halde üzerine bir teyemmüm farz olan kimse, fiili vazifesini yerine getirmeyi niyet ederek teyemmüm alırsa, teşhiste hata da yapsa teyemmümü sahihtir.

696- Teyemmümde alnın, ellerin iç ve üstü kısmının pak olmasına gerek yoktur. Elbette pak olması daha iyidir.

697- Teyemmüm edilirken ellerden yüzük çıkarılmalıdır. Alında, ellerin içinde veya üstünde bir engel olursa meselâ, onlara bir şey yapışmış olursa, giderilmelidir.

698- Alında veya ellerin üstünde yara olur ve üzerine sarılan bez veya başka şey açılmazsa, el onun üzerine sürülmelidir ve yine, elin iç tarafında yara olur ve üzerine sarılan bez veya başka şey açılmazsa, el o şekilde üzerine teyemmüm edilen şeye vurulmalı, alın ve ellerin üstü mesh edilmelidir. Ama bir miktar açık olursa, o miktarı vurarak onunla meshetmek yeterlidir.

699- Alında veya ellerin üstünde normal şekilde kıl bulunmasının sakıncası yoktur. Ama alın üzerine düşen saçların arkaya çekilmesi gerekir.

700- Alında, ellerin içinde veya üstünde bir engel olduğuna ihtimal verilir ve verilen ihtimal, halk nazarında yerinde olursa, engel olmadığına dair kanaat getirilinceye veya emin oluncaya kadar araştırılmalıdır.

701- Teyemmüm yapması gereken kimse, kendi başına teyemmüm yapamazsa, başkasından yardım istemelidir. Yardım eden kimse, elinden tutarak teyemmümün sahîh olduğu şeyin üzerine vurmali, mümkünse kendi eliyle anlına ve ellerinin üzerine çekmelidir. Kendi eliyle yapması mümkün değilse, naibin yardımıyla yapmalı, o da mümkün olmazsa naibin kendisi teyemmümün sahîh olduğu şeye elini vurmali ve onun anlına ve ellerinin üzerine çekmelidir. Son iki surette, her ikisinin de niyet etmeleri ihtiyaten farzdır. Ama birinci kısımda, mükellefin kendisinin niyet etmesi yeterlidir.

702- Teyemmüm edilirken önceki bölümün yapılip yapılmadığından şüpheye düşülürse, amelin mahalli de geçmişse şüphesine itina etmemelidir. Ama mahalli geçmemişse yerine getirmelidir.

703- Sol el mesh edildikten sonra teyemmümün doğru yapılip yapılmadığından şüphe edilirse, teyemmüm sahîhtir. Eğer şüphesi sol eli meshinde ise onu meshetmelidir. Ama örfî açıdan teyemmümü bitmiş olursa gerek yoktur. Taharet şartıyla yapılan bir ameli yapmaya başlaması veya amelleri arka arkaya yapma şartının geçmesi, örnek olarak gösterilebilir.

704- Teyemmüm etmesi gereken kimse, namaz vaktinin bitimine kadar özrünün kalkacağına ümidi yoksa veya teyemmümü geciktirmesi durumunda, teyemmüm alamayacağına ihtimal verirse, namaz vaktinden önce teyemmüm edebilir. Başka bir vacip veya müstehap amel

için teyemmüm eder, namaz vaktine kadar da özrü devam ederse aynı teyemmümle namazını kılabilir.

705- Teyemmüm etmesi gereken kimse, namaz vakti bitinceye dek özrünün devam edeceğini bilir ve özrünün biteceğinden ümidini keserse, istediği vakitte teyemmümle namazını kılabilir. Ancak vaktin sonuna kadar özrünün giderileceğini bilirse, beklemeli; abdest veya gusül alarak namaz kılmalıdır. Hatta vaktin sonuna kadar özrünün biteceğinden ümidini kesmezse, teyemmüm ederek namaz kılamaz. Fakat teyemmümle erken namazını kılmadığı takdirde, daha sonra teyemmümle dahi namaz kılamayacağına ihtimal verirse, namazını teyemmümle kılabilir.

706- Abdest alamayan veya gusül edemeyen kimse, özrünün çabuk zail olacağından ümidini keserse, kaza namazlarını teyemmümle kılabilir. Daha sonra özrü kalkarsa abdest veya gusül alarak yeniden namazlarını kılması ihtiyaten farzdır. Özrünün kalkacağına ümidi olmazsa, farz ihtiyata göre kaza namazları için teyemmüm edemez.

707- Abdest veya gusül alamayan kimse, günlük namazların nafileleri gibi belli vakitleri olan müstehap namazları teyemmümle kılabilir. Özrünün kalkacağından ümidini kesmemişse vaktin evvelinde kılmaması ihtiyaten farzdır. Ama belirli bir vakti olmayan müstehap namazları mutlak surette teyemmümle kılabilir.

708- İhtiyat ederek cebire olarak gusül ve teyemmüm etmesi gereken, gusül ve teyemmümden sonra namaz kılar, namazdan sonra idrar gibi bir küçük hades gerçekleşirse, sonraki namazlar için abdest almalıdır. Hades namazdan önce de olsa, o namaz için de abdest almalıdır.

709- Su bulunmaması veya başka bir özürden dolayı teyemmüm eden kimsenin özrü kalktıktan sonra, almış olduğu teyemmüm batıl olur.

710- Abdesti bozan şeyler, abdest bedeli yapılan teyemmümü de bozar. Guslü bozan hâller, gusül bedeli yapılan teyemmümü de bozar.

711- Gusül edemeyen kimse üzerine birkaç gusül farz olursa, onların hepsi için bir teyemmüm etmesi caizdir. Ayrıca her biri için ayrı teyemmüm etmesi ihtiyaten müstehaptır.

712- Gusül yapamayan kimse, gusülsüz yapılması caiz olmayan bir ii yapmak isterse, gusül bedeli teyemmüm yapmalıdır. Abdest alamayan kimse, abdestsiz yapılması caiz olmayan bir ii yapmak isterse, abdest bedeli teyemmüm etmelidir.

713- Cnplkten dolayı teyemmüm edilirse, namaz için abdest almasına gerek yoktur. Diğer gusüller yerine aldığı teyemmümle de namazını kılabilir. Elbette bu gusllerde abdest de alması ihtiyaten müstehaptır. Abdest alamıyorsa, abdest yerine başka bir teyemmüm etmelidir.

714- Gusül yerine teyemmüm edilir ve sonra abdesti bozan bir ii gerçekleşirse, sonraki namazlar için gusledilemediği takdirde, abdest alınmalıdır. Teyemmüm de alması ihtiyaten müstehaptır. Eğer abdest de alamazsa, abdest bedeli olarak ikinci bir teyemmüm etmelidir.

715- Teyemmüm etmesi gereken kimse, bir ii için teyemmüm ederse, teyemmüm ve özrü devam ettiği sürece, gusül veya abdestle yapılması gereken ileri, bu teyemmümle yapabilir. Ama zr zaman darlığı ise veya suyu olduğu hâlde cenaze namazı için veya uyumak için teyemmüm etmise, bu teyemmümle yalnızca kendisi için teyemmüm ettiği ii yapabilir.

716- Birkaç yerde teyemmümle kılınan namazların kaza edilmesi, müstehaptır:

1) Suyu kullanmaktan korktuğu hâlde, bilerek kendini

cünüp edip teyemmümle namaz kılmışsa.

2) Su bulamayacağını bildiği veya zannettiği hâlde bilerek kendini cünüp edip teyemmümle namaz kılmışsa.

3) Vaktin sonuna kadar su aramaya gitmeyip teyemmümle namaz kılmış olan kimse, sonra aradığı taktirde su bulunacağını anlarsa.

4) Bilerek namaz ertelenir ve vaktin sonunda teyemmümle namaz kılınırsa.

5) Suyun bulunmayacağını bildiği veya zannettiği hâl-de, mevcut olan suyunu dökerek teyemmümle namaz kılmışsa.

NAMAZ HÜKÜMLERİ

Namaz dinî amellerin en önemlisidir. Âlemlerin Rabbi katında kabul olursa, diğer ibadetler de kabul olur; namaz kabul olmazsa, diğer ameller de kabul olmaz. Nasıl ki günde beş defa bir nehir de yıkanan insan, tertemiz olur ve bedeninde kir kalmazsa, günlük kılınan beş vakit namaz da insanı öylece günahlardan temizler. Namazın ilk vakitte kılınması iyidir. Namazı hafife alıp önemsemeyen kimse, namaz kılmayan kimse gibidir. Resulullah Efendimiz (Al-lah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) şöyle buyurmuştur: "Namazı önemsemeyip hafife alan kimse, ahiret azabını hak eder."

Bir gün Resulullah Efendimiz (s.a.a) mescitte iken birisi gelip namaza durdu, rükû ve secdeleri gerektiği gibi yerine getirmedi. Bunun üzerine Hazret: "Bu adam, namazı bu şekilde olduğu hâlde ölürse, benim dinim üzere ölmemiştir." buyurdu.

O hâlde insan, namazları hızlı ve acele kılmamaya özen göstermeli; namazdayken Allah'ı hatırlayıp O'na karşı huzu, huşu ve vakarlı olmalı; kiminle konuştuğunun farkında olmalı ve âlemlerin Rabbinin azamet ve büyüklüğü karşısında kendisini hiç ve çok hakir görmelidir. Eğer namazda insan, bu nüktelere tam olarak dikkat ederse kendisini unuttur. Nitekim, Hz. Ali'nin (Allah'ın selâmı ona olsun) mübarek ayağındaki ok, o hazret namazdayken çıkarıldı; ancak o hazret bunun farkında olmadı.

Yine namaz kılan kimse, tövbe etmeli, Allah'tan bağışlanma dilemeli ve namazın kabul olmasına engel olan haset, kibir, gıybet, haram yemek, aklın fonksiyonunu yitirici şeyleri içmek, humus ve zekât vermemek gibi günahları, hatta günah sayılan bütün her şeyi terk etmelidir. Ayrıca namazın sevabını azaltan işleri yapmamalıdır. Örneğin, uykulu ve idrarı sıkıştığı bir hâlde namaza durmamalı ve namaz kılariken gökyüzüne bakmamalıdır. Aynı zamanda akik yüzük takmak, temiz elbise giymek, saç ve sakalı taramak, dişleri fırçalamak ve güzel koku kullanmak gibi namazın sevabını artıran işleri de yapması uygundur.

FARZ NAMAZLAR

Farz namazlar altı tanedir:

1) Günlük namazlar.

2) Âyat namazı.

3) Cenaze namazı.

4) Farz tavaf namazı.

5) Vacip ihtiyata göre; büyük oğlun üzerine farz olan babanın kaza namazı.

6) Ecir olma, nezir, yemin ve ahdetmekten dolayı farz olan namaz. Cuma namazı ise günlük namazlardan sayılır.

GÜNLÜK FARZ NAMAZLAR

Günlük farz namazlar, her biri dört rekât olan öğlen ve ikindi, üç rekât akşam, dört rekât yatsı ve iki rekât sabah namazı olmak üzere beş tane namazdan ibarettir.

717- Yolculukta iken dört rekâtlı namazlar ileride açıklanacak şartlara göre, iki rekât olarak kılınmalıdır.

Öğlen ve İkinci Namazlarının Vakti

718- Öğlen ve ikinci namazlarının vakitleri güneşin zevalinden (şer'i öğlen vaktinden)[33] başlar, güneşin batmasına kadar devam eder. İkinci namazını öğlen namazından önce kılınırsa namaz batıl olur. Sadece güneşin batmasına bir namazı kılabilcek kadar vakit kalırsa, ikinci namazını kılmalı ve öğlen namazını da kaza etmelidir. Bu vakitten önce bilmeden ikinci namazının tamamını öğlen namazından önce kılırsa namazı sahihtir. Öğlen namazını kılmalı ve müstehap ihtiyata göre, ikinci dört rekâtı eda ve kaza niyeti etmeden "ma fi zimme" olarak kılmalıdır.

719- Öğlen namazını kılmadan bilmeyerek ikinci namazını kılmaya başlar, namazın ortasında da hatasını anlarsa, niyetini öğlene döndürmelidir. Yani kıldığım, kılmakta olduğum ve kılacağım hepsi öğlen namazı olsun diye niyet eder. Namazı tamamlamalı sonra da ikinci namazını kılmalıdır.

Cuma Namazı ve Hükümleri

720- Cuma namazı sabah namazı gibi iki rekâttır. Sadece Cuma namazında namazdan önce iki hutbe okunmalıdır. Cuma namazı "ihtiyari vaciptir." Yani mükellef şartları oluştuktan sonra ya Cuma namazını veya öğlen namazını kılabilir. Şu halde Cuma namazını kıldıktan sonra öğlen namazını kılmasına gerek kalmaz.

Cuma namazının farz olmasının birkaç şartı vardır:

1) Vaktin girmesi. Bu da güneşin zevalinden (şer'i öğlen vaktinden) başlar. Vakti, örfe göre zevalin başlangıcıdır. Şu halde bu vakitten geciktirilirse, vakti bitmiştir ve öğlen namazını kılmalıdır.

2) Namazda imamla birlikte en azından beş kişinin bulunmalıdır. Müslümanlardan beş kişiden toplanmazsa Cuma namazı farz olmaz.

3) İmamet şartlarına sahip bir imamın bulunması. cemaat imamında gerekli olan adalet ve diğer şartlara sahip olmalıdır. Cemaat namazında bu konunun açıklaması yapılacaktır. O olmadan Cuma namazı farz olmaz.

Cuma Namazı Hakkında Birkaç Hüküm

1) Cemaatle olmalıdır. Şu halde furada kılınırsa sahih değildir. Memum ikinci rekâtın rükûsundan önce cemaate yetişir iktida ederek sonra da geri kalan bir rekâtını kendisi kılırsa namazı sahihtir. İkinci rekâtın rükûsunda imama ulaşırsa, vacip ihtiyata göre bu namaza iktifa edemez. Öğlen namazını da kılmalıdır.

2) İmamın namazdan önce iki hutbe okuması. Birinci hutbede; Allah'a hamt ve sena ettikten sonra insanları takvalı olmayı ve Allahtan kaçınmayı tavsiye etmeli ve Kuran'ı Kerimden bir küçük süre okumalıdır. İkinci hutbede yine Allah'a hamt ve sena ettikten sonra, Peygambere (s.a.a) ve Masum İmamlara (a.s) salât ve selam göndermelidir. Müstehap ihtiyata göre Müslüman erkek ve kadınlara Allah'tan bağışlanma dilemelidir. Hutbeler namazdan önce olmalıdır. Namaza hutbelerden önce başlanması sakıncalıdır.

Hutbe okuyan ayakta olmalıdır. Oturarak hutbe okuması doğru değildir. İki hutbe arasında birazcık oturmalıdır. Oturması az ve hafif olmalıdır. İmamın kendisi hutbe okumalıdır. Allah'a Hamt ve senayı, Peygamber'e (s.a.a) ve Masum İmamlara (a.s) salât ve selamı, ihtiyat gereği Arapça okumalıdır. Bunun dışınsa Arapça gerekli değildir. Hatta namazda bulunanların çoğunluğu Arapça bilmiyorlarsa, takvaya tavsiyenin, onların dilinde olması ihtiyaten farzdır.

3) İki Cuma namazı kılınan yer arasındaki uzaklık bir fersahtan daha az olmamalıdır. Şu halde birbirlerine bir fersahtan daha yakın olurlar ve her ikisi de aynı anda başlarsa her ikisi de batıldır. Ama Tekbiretu'l-İhram demekle dahi olsa biri diğerinden önce başlarsa önce başlayan sahih diğeri batıldır. Namaz bittikten sonra diğerinin kendileriyle aynı anda veya daha önce başladığı anlaşılırsa, öğlen namazını kılmak vacip değildir. Elbette başka bir Cuma namazının kılınmasına engel olması için,

kılınan Cuma namazının sahih ve bütün şartlara sahip olması gerekir. Aksi takdirde öbür Cuma namazına engel teşkil etmeyecektir.

721- Şartlara sahip olan Cuma namazına katılmak, Masum İmam'ın (a.s) kendisinin veya has naibinin bulunması durumunda vaciptir. Aksi halde vacip değildir. Birinci durumda da birkaç guruba vacip değildir.

1) Kadınlara.

2) Kölelere

3) Yolculara. İkamet niyetleri olsa ve namazlarını tam kılsa da yolculara farz değildir.

4) Hastalar, körler ve ihtiyarlara.

5) Cuma namazı kılınan yere iki fersahtan daha fazla uzaklıkta olanlara.

6) Yağmur, aşırı soğuk gibi nedenlerden dolayı Cuma namazına katılmaları zor olan kimselere.

722- Cuma namazına katılması vacip olan kimse, cuma namazı yerine öğlen namazı kılsa namazı sahihtir.

Cuma Namazı Hakkında Birkaç Hüküm

1- Gaybet zamanında Cuma namazı Vacib-i Tayini değildir. Cuma günü vaktin evvelinde öğlen namazına kılmaya başlanabilir.

2- İmam hutbeleri okurken konuşmanın keraheti vardır. Ama hutbeleri dinlemeyi engelleyecek olursa, bu surette konuşmak ihtiyat gereği caiz değildir.

3- Hutbelerin ikisini de dinlemek ihtiyat gereği farzdır. Hutbenin anlamını bilmeyenin dinlemesi farz değildir.

4- İmam hutbe okurken namazda bulunmak farz değildir.

Akşam ve Yatsı Namazlarının Vakti

723- İnsan güneşin batıp batmadığında şüphe ederse, dağların, binaların veya ağaçların ardında görülmediğine ihtimal verirse, güneş battıktan sonra beliren doğudaki kızılık, insanın başının üzerinden geçmeden akşam namazını kılmamalıdır. Şüphe etmese de farz ihtiyata göre zikredilen vakte kadar sabretmelidir.

724- İhtiyari halde akşam ve yatsı namazlarının vakitleri gece yarısına kadardır. Ama unutkanlıktan dolayı, uyuyakaldığı için, hayız ve benzeri zaruri durumlardan dolayı gece yarısına kadar namazını kılamayan, şafak vaktine kadar (sabah namazı vaktine kadar) namazını kılabilir. Elbette her durumda akşam namazını yatsı namazından önce kılmalıdır. Yatsı namazını akşam namazından önce kılsa, namazı batıl olur. Sadece vaktin sonunda sadece yatsı namazını kılacak kadar vakit kalırsa, bu durumunda yatsı namazını akşam namazından önce kılmalı, (sonra akşam namazını kaza etmelidir.)

725- Biri yatsı namazını bilmeden akşam namazından önce kılar ve namaz bittikten sonra farkında olursa, namazı sahihtir. Akşam namazını ondan sonra yerine getirmelidir.

726- Yanılarak akşam namazı kılınmadan önce [müşterek vakitte] yatsı namazı kılınmaya başlanır ve namazda iken farkına varılırsa, dördüncü rekâtın rükûsuna gidilmediği takdirde, niyet akşam namazına çevrilmeli, namaz bitirilmeli ve sonra yatsı namazı kılınmalıdır. Eğer dördüncü rekâtın rükûsuna gidilmişse, namazı bitirip daha sonra akşam namazı kılabilir.

727- Zaruri durumu olmayan için yatsı namazının son vakti, daha önce de açıklandığı gibi gece yarısıdır. Gece ise güneşin batmasından doğmasına kadar olan zamandır.

728- Bilerek akşam veya yatsı namazını gece yarısına kadar geciktiren, farz ihtiyat gereği sabah ezanına kadar, eda ve kaza niyeti etmeksizin bu namazları kılmalıdır.

Sabah Namazının Vakti

729- Sabah ezanına yakın ufkun doğusundan bir aydınlık yükselmeye başlar ki buna "birinci fecir" denir. Bu aydınlık yayılınca "ikinci fecir" ve sabah namazı vakti girmiş olur. Sabah namazının son vakti ise, güneşin doğmaya başladığı andır.

NAMAZ VAKİTLERİYLE İLGİLİ HÜKÜMLER

730- İnsan ancak, vaktin girdiğinden emin olduğunda veya iki adil şahidin bunu bildirdiğinde, namaz kılmaya başlayabilir. Dakik olarak namaz vaktine riayet ettiğine emin olduğumuz kişinin ezanına veya haberine güvenildiği takdirde bir kişinin haberi de yeterlidir.

731- Kör veya hapiste olan ve vaktin girdiğine emin olamayan kimseler, vaktin girdiğine emin olacakları şekilde namazı geciktirmeleri gerekir. Bulut, toz bulutu gibi doğal bir engelden dolayı, vaktin girdiğine emin olunamayan durumlarda da, ihtiyaten farz olarak hüküm aynıdır.

732- Açıkladığımız yollardan biriyle kendisine namaz vaktinin girdiği kesinleşen kimse, namaz kılmaya başlar ve namaz esnasında namaz vaktinin girmediğini anlarsa, namazı batıldır. Namazdan sonra, namazın tamamını vaktinden önce kıldığını anlarsa, yine namazı batıldır. Namaz esnasında vaktin girdiğini anlarsa veya namaz bittikten sonra, namaz kıldığı anda vaktin girmiş olduğunu anlarsa namazı sahihtir.

733- İnsan ancak, namaz vaktinin girdiğinden emin olduktan sonra namaza başlaması gerektiğinin farkında olmaz; ama namazdan sonra namazın hepsini vaktinde kıldığını anlarsa, namazı sahihtir. Ama namazın bütünü vaktinden önce kıldığını veya önce mi, yoksa vaktinde mi kıldığını bilmezse namazı batıldır. Hatta namazdan sonra, namaz esnasında vaktin girmiş olduğunu anlasa dahi, namazını yeniden kılmalıdır.

734- Vaktin girdiğinden emin olup namaza başlar ancak namazda iken vaktin girip girmediğinden şüpheye düşerse, namazı batıl olur. Ama namazda iken, vaktin girdiğinden emin olur ancak namazın şimdiye kadar kıldığı kadarının vakit içinde olup olmadığından şüpheye

düşerse, namazı sahihtir.

735- Namaz vakti öylesine dar olur ki bazı müstehap-ların yapılması durumunda, namazın bir miktarı vakit dışında kılınacak olursa, o müstehaplar yapılmamalıdır. Örneğin, kunut okunduğunda namazın bir miktarı vakit dışında kılınacaksa, kunut okunmamalıdır. Eğer müstehap ameli yaparsa; en azından namazının bir rekâtı vaktinde kılınmışsa, namazı sahih olur.

736- Sadece bir rekât namaz kılınacak kadar vakit kalırsa, namaz eda niyetiyle kılınmalıdır. Ancak bilerek bu zamana kadar namaz geciktirilmemelidir.

737- Yolcu olmayan kimsenin akşama sadece beş rekât kılabilen ölçüde vakti kalırsa, öğlen ve ikindi namazlarının her ikisini de sırasına göre kılmalıdır. Eğer daha az vakit kalmışsa, yalnızca ikindi namazını kılmalı ve sonra öğlen namazını kaza etmelidir. Gece yarısına beş rekât kılınacak kadar vakit kalırsa, akşam ve yatsı namazları sırasıyla kılınmalıdır; eğer daha az vakit kalırsa, önce yatsı namazı ve daha sonra akşam namazı kılınmalıdır. Ancak farz ihtiyat gereği akşam namazı eda ve kaza olduğu niyet edilmeksizin kılınmalıdır.

738- Yolcu olan bir kimsenin akşama, üç rekât namaz kılacak kadar vakti kalırsa, öğlen ve ikindi namazını sırasıyla kılmalı ve eğer daha az vakti kalırsa, sadece ikindiye kılmalı ve daha sonra öğleni kaza etmelidir. Gece yarısına dört rekât namaz kılacak kadar vakit kalırsa, akşam ve yatsı namazını sırasıyla kılmalıdır. Üç rekât namaz kılacak kadar vakit varsa, önce yatsı namazını kılmalı, böylece akşam namazının bir rekâtını vaktinde yerine getirmiş olur. Eğer üç rekâttan daha az vakit kalırsa, yalnızca yatsıyı kılmalı ve daha sonra eda ve kaza olduğunu niyet etmeksizin akşam namazını kılmalıdır. Eğer yatsıyı kıldıktan sonra, gece yarısına bir rekât veya daha fazla kılınacak kadar vakit kaldığı anlaşılırsa, hemen akşam namazını eda niyetiyle kılması gerekir.

739- Namazın ilk vakitte kılınması, müstehaptır. Bu konu özellikle tavsiye edilmiştir. Vaktin evveline ne kadar yakın olursa daha iyidir. Fazilet vaktinin geçmemesi şartıyla, cemaatle kılınması gibi iyi bir yönü olursa, geciktirmenin sakıncası yoktur.

740- Vaktin evvelinde namaz kılmak istediğinde özrü olduğundan dolayı teyemmüm ederek namaz kılması gereken kimse, vaktin sonuna kadar özrünün ortadan kalkacağından ümidini keserse veya geciktirirse teyemmüm dahi alamayacağını bilir veya buna ihtimal verirse, vaktin evvelinde teyemmüm ederek namaz kılabilir. Ama özrünün kalkmasından ümidini kesmezse, özrü kalkana veya ümidini kesene kadar sabretmelidir. Sonra da özrü kalkmazsa vaktin sonunda namazını kılmalıdır. Namazın sadece farzlarını kılacak kadar beklemeğe gerek yoktur. Örneğin ezan, ikame, kunut gibi müstehapları yapmak için de vakti varsa, teyemmüm edebilir ve müstehapları da yerine getirebilir. Teyemmüm dışındaki diğer özürlerde, özrünün ortadan kalkacağından ümidini kesmese dahi vaktin başlangıcında namazını kılabilir. Vaktin ortasında özrü kalkarsa, bazı yerlerde namazını yenilemesi gerekir.

741- Namaz hükümlerini bilmeyen ve bu yüzden de sahih bir şekilde namazını kılamayan veya namazdaki şüphelerin hükmünü bilmiyorsa; bu hükümlerden biriyle namazda karşılaşacağını ve öğrenmediği için bir farzı terk etmek zorunda kalacağına veya harama bulaşacağına ihtimal verirse, bunları öğrenmek için namazını geciktirmelidir. Ama doğru bir şekilde namazını kılacağını ümidiyle namaza başlar, namazda da böyle bir durumla karşılaşmazsa, namazı doğrudur. Fakat hükmünü bilmediği bir konuyla karşılaşırse vazifesi olduğuna ihtimal verdiği iki taraftan birine amel etmeli ve namazı tamamlamalıdır. Daha sonra hükmü sormalı, batıl olmuşsa namazını yenilemeli, doğru ise iade etmesine gerek yoktur.

742- Namaz için vakit müsait olur, alacaklı da alacağını isterse mümkün olduğu takdirde önce borç verilmeli ve daha sonra namaz kılınmalıdır. Yine acele yapılması gereken farz bir işle karşılaşırsa, önce o iş yapılmalıdır. Meselâ, caminin necis olduğu görülürse, önce cami temizlenmeli ve daha sonra namaz kılınmalıdır. Böyle bir durumda önce namaz kılınırsa, günah işlenmiş olur; ama kılınan namaz sahihtir.

TERTİP ÜZERE KILINAN NAMAZLAR

743- İkinci namazı öğlen namazından ve yatsı namazı da akşam namazından sonra kılınması gerekir. Eğer kasıtlı olarak ikinci namazı öğlen namazından ve yatsı namazı da akşam namazından önce kılınırsa, batıl olur.

744- Öğlen namazı niyetiyle namaza başlanır; ancak namazda iken öğlen namazının kılındığı hatırlanırsa, niyet ikinci namazına çevrilemez. Bu durumda kılınan namazın bozulup ikinci namazının kılınması gerekir. Akşam ve yatsı namazlarında da aynı hüküm geçerlidir.

745- İkinci namazındayken öğlen namazını kılmadığından emin olur ve bundan dolayı niyetini öğlen namazına çevirir; ancak öğlen namazını kıldığını hatırlarsa; namazının bazı bölümlerini öğlen niyetiyle yerine getirmemişse veya getirmişse olsa da ikinci niyeti ile yerine getirmişse, öğlen namazının niyetini ikinci namazına çevirebilir ve ikinci namazı olarak tamamlayabilir. Ama bu rekâtların bir bölümüyse namazı her halükarda batıldır. Aynı şekilde bir rekâtın rükûsu veya iki secdesi olursa, farz ihtiyata göre namazı yine batıldır.

746- İkinci namazındayken, öğlen namazının kılınıp kılınmadığından şüpheye düşerse ikinci namazı niyetiyle namazı bitirmeli, sonra öğlen namazını kılmalıdır. Ama namazın bitmesiyle akşam girecek ve bir rekâtlık namaz kılacak kadar dahi vakit kalmazsa, kılınan namaz, ikinci namazı niyetiyle tamamlanmalıdır ve bu durumda öğlen namazının kazası yoktur.

747- Yatsı namazında akşam namazının kılınıp kılınmadığından şüpheye düşerse, yatsı niyetiyle namazını tamamlamalı sonra da akşam namazını kılmalıdır. Namaz bittikten sonra, hatta bir rekât namaz kılacak kadar dahi vakit kalmayacaksa, yatsı namazını kılmalıdır. Akşam namazını kaza etmesi de gerekmez.

748- Yatsı namazında dördüncü rekâta rükûya vardıktan

sonra, akşam namazının kılınıp kılınmadığından şüpheye düşülürse, namaz tamamlanmalı ve ardından vakit varsa akşam namazı kılınmalıdır.

749- İhtiyat edilerek kılınan namaz yeniden kılınır; ancak, namaz esnasında, ondan önce kılınması gereken namazın kılınmadığı hatırlanırsa, o namaza niyet çevrilemez. Meselâ, ihtiyat edilip ikindi namazı yeniden kılınırken öğlen namazının kılınmadığı anlaşılırsa, niyeti öğlen namazına çevrilemez.

750- Namazlarda niyeti, kazadan edâya ve müstehap-tan farza çevirmek, caiz değildir.

751- Eda olarak kılınan namazın vakti geniş olursa, - Boynunda kaza namazı olduğunu hatırlarsa- insan namaz arasında niyetini kaza namazına çevirebilir. Ama niyetin kazaya çevrilmesi mümkün olmalıdır. Meselâ, öğlen namazını kılarken, niyetini ancak üçüncü rekâta başlamadan önce sabah namazının kazasına çevirebilir.

MÜSTEHAAP NAMAZLAR

752- Müstehap namazlar çoktur ve bunlara "Nafile" denir. Müstehap namazlar içerisinde günlük nafile namazların kılınması daha çok tavsiye edilmiştir. Nafile namazlar cuma günü dışında otuz dört rekâttır:

Sekiz rekât öğlen namazının nfilesi, sekiz rekât ikindi namazının nfilesi, dört rekât akşam namazının nfilesi, iki rekât yatsı namazının nfilesi, on bir rekât gece nfilesi, iki rekât sabah namazının nfilesi. Ancak yatsının iki rekât nafile namazının farz ihtiyat gereği oturularak kılınması gerektiğinden bir rekât hesap edilir. Cuma günü ise, öğlen ve ikindinin on altı rekâtlık nfilesine dört rekât daha ilave edilir. İki rekât dışında yirmi rekâtın hepsinin öğlen vakti girmeden önce kılınması daha iyidir. İki rekâtı da öğlen vaktinde kılması daha iyidir.

753- On bir rekât gece nfilesinin (=teheccüd namazının) sekiz rekâtı gece nfilesi, iki rekâtı şef' namazı ve bir rekâtı da vitir namazı niyetiyle kılınmalıdır. Gece namazının kılınmasıyla ilgili ayrıntılar, dua kitaplarında açıklanmıştır.

754- Nafile namazlar, oturularak da kılınabilir. Oturularak kılınan iki rekâtı bir rekât hesap etmeğe de gerek yoktur. Yatsı namazı nfilesi hariç diğerlerini ayakta kılmak daha iyidir. Farz ihtiyata göre yatsı namazı nfilesi oturarak kılınmalıdır.

755- Yolculukta, öğlen ve ikindi nfileleri kılınmamalıdır. Ama yatsı nfilesi, müstehap olabilir niyetiyle kılınabilir.

GÜNLÜK NAFİLE NAMAZLARIN VAKTİ

756- Öğlen namazının nafilisi, öğlen namazından önce kılınır ve onun vakti, öğlenin evvelinden başlar, öğlen namazından önce kılabilinecek zamana kadar da devam eder. Öğlen namazı nafilisini, öğlenden sonra görünmeye başlayan, güneşe karşı dikilen şeyin gölgesinin, kendi boyunun yedide ikisine ulaşınca kadar kılmayanın, önce öğlen namazını daha sonra da nafilisini kılması daha iyidir. Ama öğlen namazını kılmadan bir rekâtlık nafile kılmışsa, bu durumda nafileleri farzdan önce tamamlaması daha iyidir.

757- İkinci namazının nafilisi, ikinci namazından önce kılınır. Vakti ise, ikinci namazından önce kılınabilecek zamana kadar devam eder. Ama ikinci namazı nafilisi, yere dikili şeyin gölgesinin miktarı, kendisinin yedide dördüne ulaşınca kadar kılmazsa bu durumda, önce ikinci namazı kılınmalıdır. Sadece bir önceki meselede açıklanan durum istisnadır.

758- Akşam namazının nafilisinin vakti, akşam namazının bitmesiyle başlar, yatsı namazından sonra kılınabilecek bir zamana kadar da devam eder. Ama akşam namazının nafilisini, güneş battıktan sonra batı tarafında meydana gelen kızılığın yok olmasına kadar kılmayan kimsenin, önce yatsı namazını kılması daha iyidir.

759- Yatsı namazının nafilisinin vakti, yatsı namazının bitmesiyle başlar ve gece yarısına kadar devam eder; ancak, yatsı namazının hemen ardından kılınması, daha iyidir.

760- Sabah namazının nafilisi, sabah namazından önce kılınır. Onun vakti, gece yarısından sonra on bir rekât gece namazı kılınabilecek kadar zamanın geçmesiyle başlar, sabah namazından önce kılabilinecek bir zamana kadar da devam eder. Ama sabah namazı nafilisini, doğu tarafındaki kızılık belirinceye kadar geciktiren kimsenin, önce sabah namazını kılması daha iyidir.

761- Gece namazının vaktinin başlangıcı, meşhur görüşe göre gece yarısıdır. Elbette bu daha iyi olmakla beraber, gecenin evvelinden başlayıp sabah namazına kadar devam etmesi uzak bir ihtimal değildir. Sabah namazına yakın kılınması daha iyidir.

762- Şafak doğduğunda uykudan uyanan kimse, gece namazını eda ve kaza kastı olmadan kılabilir.

Ğufeyle Namazı

763- Müstehap namazlardan birisi de akşam ve yatsı namazları arasında kılınan "ğufeyle namazı"dır. Birinci rekâтта Fatıha'dan sonra okunacak sure yerine şu ayet okunur:

وَذَالنُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ

Okunuşu: "Ve zennûni iz zehebe muğâziben fezenne en len nekdire 'eleyhi fenâdâ fi'z-zulumâti en la ilâhe illâ ente sub-haneke innî kuntu mine'z-zalimîn. Festecebna lehu ve necceynahu mine'l-ğemmi ve kezalike nunci'l-mu'minîn." 32

İkinci rekâтта Fatıha'dan sonra sure yerine şu ayet okunur:

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

Okunuşu: "Ve 'indehu mefatih-ul ğeybi la ye'lemuha illa huve ve ye'lemu ma fi'l-berri ve'l-behri ve ma teskuşu min vereketin illa ye'lemuha vela hebbetin fi zulumat'il-erzi vela reşbin vela yâbisin illa fi kitabın mubîn." 33

Kunutta da şu dua okunur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَفَاتِحِ الْغَيْبِ الَّتِي لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا أَنْتَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَكَذَا

Okunuşu: "Ellahumme innî es'eluke bimefatih'il-ğeybilleti la ye'lemuha illa ente, en tuselliye 'ela Muhammedin ve âl-i Mu-hemmedin ve en tef'ele bî keza ve keza." 34

Duanın sonunda yer alan ve "şu ve şu" anlamına gelen

---

32 [Anlamı: Zünnun'u (balık karnına girmiş olan Yûnus İbn-i Matta'yı) da an; zira (o kavmine) kızarak gitmişti, bizim kendisine güç yetiremeyeceğimizi, (kavminin arasından çıkmakla kendisini kurtaracağını) sanmıştı. Nihayet karanlıklar içinde (kalıp): "Senden başka ilâh yoktur. Sen her türlü eksiklikten münezzehsin. Ben zalimlerden oldum." diye yalvardı. Biz de onun duasını kabul ettik ve onu tasadan kurtardık. İşte biz inananları böyle kurtarıyoruz. - Enbiyâ, 87-]

33 [Anlamı: Gayb'ın (görünmez bilginin) anahtarları O'nun yanındadır, onları O'ndan başkası bilmez. (O) karada ve denizde olan her şeyi bilir. Düşen bir yaprak,-ki mutlaka onu bilir- yerin karanlıkları içinde gömülen tane, yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir Kitap'ta olmasın. -En'âm, 59-]

34 [Anlamı: Allah'ım! Ben gayb'ın anahtarları -ki onları senden başkası bilmez- hakkına senden Hz. Muhammed'e ve Ehlîbeyti'ne rahmet etmeni ve benim şu şu... hacetlerimi yerine getirmeni dilerim.]

"keza ve keza" kelimeleri yerine hacetler istenir ve sonra Şu dua okunur:

اللَّهُمَّ أَنْتَ وَلِيُّ نِعْمَتِي وَالْقَادِرُ عَلَى طَلِبَتِي تَعَلَّمْ حَاجَتِي يَا فَاسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ وَ
عَلَيْهِمُ السَّلَامُ لَمَا قَضَيْتَهَا لِي

Okunuşu: "Ellaħumme ente veliyyu ni"meti ve'l-kâdiru 'ela Őelibeti, te'lemu hâcetî fees'eluke bihekki Muhammedin ve âl-i Muhammedin 'eleyhi ve 'eleyhim'us-selâm, lemma kezeyteha lî." ³⁵

---

35 [Anlamı: Allah'ım! Sen veli nimetimsin, isteklerimi vermeye kâdirsin ve hacetimi bilirsin. O hâlde, Hz. Muhammed ve Ehibeyti (hepsine Allah'ın selâmı olsun) hürmetine senden hacetlerimi yerine getirmeni dilerim.]

KIBLE HÜKÜMLERİ

764- Mekke-i Muazzama'da bulunan Kâbe evi, kibledir. Namaz tam olarak ona doğru kılınmalıdır. Ama, uzakta bulunan kimse, "kibleye doğru namaz kılıyor" denecek şekilde olursa yeterlidir. Yine, hayvanın başının kesilmesi gibi kibleye doğru yapılması gereken işlerde de "kibleye doğru yapılıyor" denilmesi yeterlidir.

765- Farz namazını ayakta kılan kimsenin sinesi ve karnı kibleye gelecek şekilde durmalıdır. Yüzü de kibleden fazla dönük olmamalıdır. Müstehap ihtiyata göre, ayak parmakları da kibleye doğru olmalıdır.

766- Oturarak namaz kılması gereken kimse, sinesi ve karnı kibleye gelecek şekilde oturmalıdır. Yüzü de kibleden fazla dönük olmamalıdır.

767- Oturarak namaz kılamayan kimse, namazda be-deninin ön kısmı kibleye doğru olacak şekilde sağ yanı üzerinde uzanmalıdır. Sağ tarafı üzerine uzanması mümkünse, sol tarafı üzerine uzanmaması ihtiyaten farzdır. Eğer mümkün olmazsa, bedeninin ön kısmı kibleye doğru olacak şekilde sol yanı üzerinde uzanmalıdır. Eğer bunu da yapamazsa, ayaklarının altı kibleye doğru gelecek şekilde sırt üstü yatmalıdır.

768- İhtiyat namazı, unutulmuş secde ve teşehhüt kibleye doğru yapılmalıdır. Sahiv secdesini de kibleye doğru yapması ihtiyaten müstehaptır.

769- Yol yürürken ve bir şeye binmiş olduğu hâlde, müstehap namaz kılınabilir. Eğer bu iki durumda müstehap namaz kılınırsa, kibleye doğru yönelmek gerekmez.

770- Namaz kılmak isteyen kimse, kible yönünü tespit etmek için kiblenin hangi yönde olduğundan emin oluncaya kadar veya emin olma hükmünde bir sonuca ulaşıncaya kadar (örneğin hissi belirtilere dayanarak şahitlik yapan iki adil şahidin sözü gibi) araştırması gerekir. Bunlar mümkün olmadığı takdirde, Müslümanların camilerindeki mihraplara ve Müslüman mezarlarına veya başka yollara bakarak amel edebilir. Hatta ilmi kurallara dayanarak kible

yönünü tanıyan kâfir ve fasık bir kimsenin sözünden kible yönüne dair zanna ulaşırsa, yeterlidir.

771- Kible konusunda zanna varan kimse, daha güçlü bir zanna varabileceksen, varmış olduğu zanna göre hareket edemez. Örneğin, ev sahibinin sözünden kible konusunda zanna varan bir misafir başka yolla daha güçlü bir zanna varabileceksen, onun sözüne göre hareket edemez.

772- Kible yönünü bulmak için bir aracı olmaz veya uğraştığı hâlde bir zanna varamazsa bir tarafa namaz kılmak yeterlidir. Namaz vakti müsait olursa, dört tarafa dört namaz kılması ihtiyaten müstehaptır.

773- Kiblenin, iki yönden biri olduğundan emin olur veya bu hususta zannı olursa, her iki yöne doğru namaz kılmalıdır.

774- Birkaç yöne doğru namaz kılması gereken kimse, öğlen ve ikinci namazları gibi biri öbüründen sonra kılınması gereken namazlarda, önce öğlen namazını dört tarafa kılıp bitirdikten sonra ikinci namazını başlaması ihtiyaten müstehaptır.

775- Kiblenin hangi taraf olduğundan emin olmayan kimse, namaz dışında kibleye doğru yapılması gereken örneğin hayvanı kesmek gibi bir işi yapmak istediğinde, kendi zannına göre hareket etmelidir. Eğer zanna varmak mümkün değilse, hangi tarafa doğru yapılırsa yapılsın sahihtir.

NAMAZDA BEDENİ ÖRTMEK

776- Erkek namazda, kimse görmese bile avret yerini örtmelidir. Hatta göbekten dizlerine kadar örtmesi, daha iyidir.

777- Kadın namazda, saçı ve başı da dâhil olmak üzere bütün bedenini örtmelidir. İhtiyaten farz olarak kendisi dahi görmeyecek şekilde örtmelidir. Şu halde, kendisi bedenini görecek şekilde çarşaf örterse sakıncalıdır. Bileklere kadar ellerini ve topuklara kadar ayaklarını ve yüzünü örtmesi gerekmez. Ama, örtülmesi gereken miktarı örttüğünden emin olması için yüzün etrafından bir miktarını, bilek ve topuklardan bir miktar aşağısını da örtmelidir.

778- unutulmuş secdenin veya teşehhüdün kazası yerine getirilirken, namazdaki gibi kapanmalıdır. Sehv secdesini yerine getirirken, namazdaki gibi örtünmesi ihtiyaten müstehaptır.

779- Namazda bilerek avret yeri örtülmezse, namaz batıl olur. Hükmü bilmediğinden yaparsa ve bu da hükmü öğrenme konusunda tembellik etmesinden kaynaklanıyorsa farz ihtiyat gereği, namazı iade etmelidir.

780- Namaz kılınırken avret yerinin açıldığını fark eden kimse açık yeri örtmelidir. Namazını iade etmesine de gerek yoktur. Avret yerinin açık olduğunu anladıktan sonra namazın cüzlerini yerine getirmemesi ihtiyaten farzdır. Ama eğer namazdan sonra, avret yerinin namazda açıldığı anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir.

781- Ayaktayken elbise, avret yerini örter; ancak rükû ve secde gibi durumlarda örteceği belli olmazsa, açıldığı takdirde herhangi bir şeyle avret yeri örtülürse, namaz sahihtir. Ama müstehap ihtiyat gereği, öyle bir elbiseyle namaz kılınmamalıdır.

782- İnsan, namazda kendisini ot ve ağaç yaprağıyla

örtebilir. Ama müstehap ihtiyat gereği, elbisesi olmadığı zaman bunlarla örtünmelidir.

783- Avret yerini örtmek için bir şey bulunmadığı çaresiz kalınan durumlarda insan, derisi görünmeyecek şekilde avret yerini çamur ve benzeri şeylerle örtebilir.

784- Namazda örtünecek hiçbir şey bulamaz; ancak bulacağından ümidini kesmemişse, farz ihtiyata göre namazını geciktirmelidir. Eğer bir şey bulamazsa, vaktin sonunda vazifesine uygun olarak namaz kılmalıdır. Ama bulacağına ümidi yoksa vaktin başında vazifesine uygun olarak namazını kılabilir. Namazı vaktin başında kılar, daha sonra özrü ortadan kalkarsa, namazı yeniden kılmasına gerek yoktur.

785- Avret yerini örtecek bir şey hatta ağaç yaprağı, ot, çamur bulamayan ve namaz vaktinin sonuna kadar da örtecek bir şey bulabileceğine ihtimal vermeyen kimse, namaz kılmak istediğinde; namahrem görmeyecekse, ayakta rükû ve secdeleri yerine getirerek namazını kılmalıdır. Ama görme ihtimali varsa, namahremi onu görmeyeceği şekilde oturarak namazını kılmalıdır. Üç durumda da görüneceğine ihtimal verirse, oturarak namaz kılmalı, rükû ve secdeleri işaretle yerine getirmelidir. Bu üç şeyden birini sadece terk etmek zorunda kalırsa, sadece onu terk etmelidir. Ayakta durup rükû ve secdeyi işaretle yaparak kılmalıdır. Ama ayakta görünürse, oturarak kılmalıdır. Elbette bu surette ayakta işaretle namaz kılmakla, oturarak namaz kılmayı birleştirmesi ihtiyaten müstehap-tır. Çıplak kimsenin namaz esnasında avret yerlerini bazı uzuvlarıyla örtmesi ihtiyaten farzdır. Örneğin otururken bacaklarıyla, ayakta iken elleriyle avret yerlerini örtmelidir.

NAMAZ KILANIN ELBİSESİYLE İLGİLİ HÜKÜMLER

786- Namaz kılanın elbisesinin altı tane şartı vardır.

1) Temiz olmalıdır.

2) Farz ihtiyata göre, Mubah (=gasp edilmemiş) olmalı.

3) Lâşe hayvanın parçasından yapılmamalıdır.

4) Yırtıcı hayvanın parçasından yapılmamalı. Vacip ihtiyata göre eti yenmeyen hayvanların derisinden de olmamalıdır.

5-6) Namaz kılan, erkek ise, elbisesi halis ipek ve altın işlemeli olmamalıdır.

Bu şartlarla ilgili ayrıntılı açıklamalara, ilerideki hükümlerde değinilecektir.

1. Şart:

787- Namaz kılanın elbisesi temiz olmalıdır. Bilerek necis beden veya elbiseyle kılınan namaz, batıl olur.

788- Necis elbise ve bedenle kılınan namazın batıl olduğunu veya örneğin meninin necis olduğunu bilmez ve bu hükmü öğrenmemekte geçerli özü bulunmaz ve bu yüzden necis elbise veya bedenle namaz kılsa, farz ihtiyata göre namazı yeniden kılmalı, vakit geçmişse kaza etmelidir.

789- Necis elbise ve bedenle kılınan namazın batıl olduğunu bilmez ve bu hükmü öğrenmemekte geçerli özü olursa namazını yenilemeye veya kaza etmeye gerek yoktur.

790- Beden veya elbisenin necis olmadığını bilir; ancak namazdan sonra necis olduğu anlaşılırsa, kılınan namaz

sahihtir.

791- Beden veya elbisenin necis olduğunu unuttur; ancak namazda veya namazdan sonra farkına varırsa, unutkanlığı, ihmalkârlık ve önemsemediğinden dolayı olursa, farz ihtiyata göre namazı yeniden kılmalıdır. Vakit geçmişse kaza etmelidir. Bunun dışında yeniden namazı kılmasına gerek yoktur. Ama namaz esnasında hatırlarsa bir sonraki meseleye göre amel edebilir.

792- Vakit müsait iken namaza başlayan kimse, beden veya elbisesinin necis olduğunu anlar ve namaza başladıktan sonra necis olduğu ihtimali verirse; bu durumda bedeni ve elbiseyi yıkamak, elbiseyi çıkarmak veya değiştirmek namazın bozulmasına neden olmayacaksa, bunu yapmalıdır. Başka bir şey avret yerini kapatmışsa necis olan elbisesini çıkarmalıdır. Ama yukarıdaki şeyleri yapması namazının bozulmasına sebep olacaksa veya necis elbiseyi çıkardığı takdirde çıplak kalacaksa yeniden namazı temiz elbiseyle kılması ihtiyat gereği farzdır.

793- Vakit darlığında namaza başlayan kimse, namaz esnasında beden veya elbisesinin necis olduğunu anlar ve namaza başladıktan sonra necis olduğu ihtimali verirse; bu durumda bedeni ve elbiseyi yıkamak, elbiseyi çıkarmak veya değiştirmek namazın bozulmasına neden olmayacaksa, bunu yapmalıdır. Başka bir şey avret yerini kapatmışsa necis olan elbisesini çıkarmalıdır. Bu denilenleri yapamıyorsa, necis elbiseyle namazı tamamlamalıdır.

794- Vakit darken namaza başlar ve namaz esnasında bedeninin necis olduğunu anlarsa; namaza başladıktan sonra necis olduğuna ihtimal verirse, bu durumda bedeni yıkamak namazı bozmazsa bedenini yıkamalı, bozarsa o şekliyle namazını bitirmelidir. Namazı da sahihtir.

795- Beden veya elbisesinin temiz olduğundan şüpheye

düşen kimse, araştırma yapar, bir şey bulamaz ve namazı kıldıktan sonra beden veya elbisesinin necis olduğunu anlarsa, namazı sahihtir. Ama araştırmadan namaza başlamışsa farz ihtiyata göre namazını yenilemeli, vakit geçmişse kaza etmelidir.

796- Elbisesini yıkar ve temizlendiğinden emin olur ve onunla namaz kılar; ancak namazdan sonra temizlenmemiş olduğunu anlarsa, kılınan namaz sahihtir.

797- Beden veya elbisede kan görülür ve kesinlikle necis kanlardan olmadığı örneğin, sivrisinek kanı olduğu bilinir; ancak namazdan sonra kendisiyle namaz kılınmayan kanlardan olduğu anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir.

798- Elbise veya bedende bulunan kanın, namazı bozmayan necis kanlardan örneğin, çıban ve yara kanı olduğundan emin olunur [ve öylece namaz kılınır]; ancak namazdan sonra namazı bozan kanlardan olduğu anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir.

799- Bir şeyin necis olduğu unutulmuş ıslak beden veya elbise ona değdirilir ve öylece namaz kılınır ve namazdan sonra hatırlanırsa, kılınan namaz sahihtir. Ama eğer beden ıslakken necis olduğu unutulmuş bir şeye değ ve necis olan yer yıkanmadan gusledilir ve öylece namaz kılınırsa, alınan gusül ve kılınan namaz batıl olur. Akarsudan alınan gusül gibi, gusül alırken beden de temizlenir ve su necis olmazsa gusül ve namaz sahihtir.

Yine herhangi bir abdest organı ıslak iken necis olduğu unutulmuş bir şeye dokundurulur ve ora yıkanmadan önce abdest alınıp namaz kılınırsa, alınan abdest ve kılınan namaz batıl olur. Ama abdest almakla necis olan uzuv da temizlenirse, kür ve akarsuda olduğu gibi su necis olmazsa, abdest ve namazı sahihtir.

800- Bir tek elbisesi olan kimsenin beden ve elbisesi necis olur ve yalnızca onlardan birini yıkamaya yetecek kadar suyu bulunursa, farz ihtiyata göre, bedenini yıkamalı necis elbiseyle de namazını kılmalıdır. Elbisesini yıkayıp necis

bedenle namaz kılması caiz değildir. Elbise daha fazla necis olursa hangisini isterse yıkayabilir.

801- Necis elbiseden başka elbisesi olmayan kimse, necis elbiseyle namaz kılmalıdır. Namazı da sahihtir.

802- İki tane elbisesi olan kimse, onlardan birinin necis olduğunu bilir; ancak hangisinin necis olduğunu bilmezse, vaktin müsait olması durumunda, her iki elbiseyle de namaz kılmalıdır. Meselâ, öğlen ve ikindi namazı kılmak isterse, elbiselerin her birisi ile bir öğlen ve bir ikindi namazı kılması gerekir. Ama vakit dar ise, elbiselerden birini diğerine tercih verecek bir ihtimal de yoksa, hangisiyle namaz kılsa yeterlidir.

2. Şart:

803- Namaz kılanın avret yerini örttüğü elbise farz ihtiyata göre, mubah (yani gasp edilmemiş) olmalıdır. Gasp edilmiş elbise giymenin haram olduğunu bilen veya tembellik ederek meseleyi öğrenmeyen kimse, bilerek gasp edilmiş elbiseyle namaz kılsa, farz ihtiyat gereği kıldığı namazı batıldır. Fakat tek başına avret yerini örtmeyen veya onunla avret yerini örtmek mümkün olduğu halde genellikle cebe konulan büyük mendil ve başka mubah bir yeri örtmüşse, bütün bu durumlarda onların gasp edilmiş olmasının namaza zararı yoktur. Elbette ihtiyat gereği onlarla namaz kılmamalıdır.

804- Gasp edilmiş elbise giymenin haram olduğunu bilen ancak, onunla namaz kılmanın hükmünü bilmeyen kimse, bilerek gasp edilmiş elbiseyle namaz kılsa, önceki meselede anlatıldığı açıklamasıyla beraber namazı ihtiyat gereği batıldır.

805- Elbisesinin gasp edilmiş olduğunu bilmeyen veya unutan kimse, o elbiseyle namaz kılsa, namazı sahihtir.

Ama kendisi onu gasp eder ve gasp ettiğini de unutarak onunla namaz kılsa, farz ihtiyat gereği namazı batıldır.

806- Elbisesinin gasp edilmiş olduğunu bilmeyen veya unutan kimse, namazda farkına varırsa, eğer üzerinde avret yerini örten başka bir şey olur, çabucak veya namazın muvalatını (=peş peşe olmasını) bozmadan elbiseyi çıkarabilecekse, çıkarmalıdır ve namazı sahihtir. Eğer üzerinde avret yerini örten başka bir şey olmaz veya gasp edilmiş elbiseyi derhal çıkaramazsa namazı aynı elbiseyle devam ettirmelidir, namazı da sahihtir.

807- Canını korumak için gasp edilmiş elbiseyle namaz kılan kimse, vaktin bitimine kadar başka bir elbiseyle namaz kılamazsa veya o elbiseyi giyme zorunluluğu kendi iradesiyle değilse, örneğin kendisi gasp etmemişse namazı sahihtir. Aynı şekilde gasp edilmiş elbisenin çalınmasını önlemek için, gasp edilmiş elbiseyle namaz kılar ve vakit bitinceye kadar da başka bir elbiseyle kılamazsa veya elbiseyi ilk fırsatta sahibine vermek istiyorsa, namazı sahihtir.

808- Humusu verilmemiş parayla elbise satın alır, anlaşmada tamamen zimmetli gerçekleşir ve boynunda olursa ki genellikle alışverişler böyledir, elbise onun için helaldir. Humus borcu da ödenen paradadır. Ama humusu verilmemiş paranın kendisiyle alınan elbiseyle namaz kılmanın hükmü, gasp edilmiş elbiseyle kılınan elbise hükmündedir.

3. Şart:

809- Namaz kılanın elbisesi tek başına avret yerini örtecek kadar olursa, akıcı kanı olan yani damarı kesildiğinde kanı sıçrayan murdar hayvanın parçalarından olmamalıdır. Hatta farz ihtiyat gereği, tek başına avret yerini kaplayacak durumda olmayan elbisenin hükmünde aynıdır. Yılan gibi akıcı kanı olmayan ölü hayvandan yapılan elbiseyle de namaz kılınmamak ihtiyaten

müstehaptır.

810- Namaz kılanın üzerinde, murdar hayvanın et ve derisi gibi canı olan kısımlarından bir şey bulunursa namazı sahihtir.

811- Eti yenen murdar hayvanın yün ve kılı gibi canı olmayan kısımlarından bir şey namaz kılanın üzerinde olur veya onlardan yapılmış elbiseyle namaz kılınırsa, namaz sahihtir.

4. Şart:

812- Namaz kılanın elbisesi -Çorap gibi tek başına avret yerini örtmeyen şeyler hariç- vahşi hayvan parçalarından, hatta farz ihtiyat gereği bütün eti yenmeyen hayvandan yapılmamalıdır. Namaz kılanın elbise ve bedeninde bu hayvanların idrarı, gaitası, teri, sütü ve tüyü olmamalıdır. Hayvanın bir kılının üzerinde olmasının sakıncası yoktur. Onlardan bir parçayı bir kutuya koyarak üzerinde taşımanın da hükmü aynıdır.

813- Kedi gibi eti yenmeyen bir hayvanın salyası, sümüğü veya başka bir rutubeti namaz kılanın beden veya elbisesinde olursa, ıslak olduğu takdirde namaz batıldır; eğer kurur ve kendisi de giderilirse, namaz sahihtir.

814- Namaz kılanın bedeninde veya elbisesinde başka birinin saçının, terinin veya tükürüğünün bulunmasının sakıncası yoktur. Eğer namaz kılanın yanında inci, mum ve bal olursa, yine aynı hüküm geçerlidir.

815- İster Müslüman memlekette yapılsın, ister Müslüman olmayan memlekette, eti yenen veya eti yenmeyen hayvandan yapıldığı konusunda şüpheye düşülen elbiseyle namaz kılmanın sakıncası yoktur.

816- Sedefin eti yenilmeyen hayvandan olması kesin değildir. Şu halde onunla namaz kılmak caizdir.

817 Sincap postuyla namaz kılmanın sakıncası yoktur. Elbette müstehap ihtiyata göre onunla namaz kılınmamalıdır.

818- Eti yenmeyen bir hayvandan olduğunu bilinmeyen veya unutulmuş bir elbiseyle kılınan namaz sahihtir.

5. Şart:

819- Erkekler için altın dokumalı elbise giymek haramdır ve bu elbiseyle kılınan namaz batıldır. Ama kadının, namazda ve namaz dışında altın dokumalı elbise giymesinin sakıncası yoktur.

820- Erkeğin altın ziynet kullanması örneğin, boynuna altın zincir, parmağına altın yüzük, koluna altın saat takması, haramdır ve onunla kılınan namaz batıldır. Ama kadının namazda ve namaz dışında altını ziynet olarak kullanmasının sakıncası yoktur.

821- Yüzük veya elbisesinin altından olduğunu bilmeyen veya unutan ve onunla namaz kılan erkeğin kıldığı namaz sahihtir.

6. Şart:

822- Namaz kılan erkeğin elbisesi onunla avret yerini kapatacak kadar olursa saf ipek kumaştan olmamalıdır. Namaz dışında da erkeğin bu tür elbise giymesi haramdır.

823- Erkeğin, astarının hepsi veya bir kısmı saf ipekten olan elbiseyi giymesi haramdır ve onunla kılınan namaz batıldır.

824- Saf ipekten mi, yoksa başka kumaştan mı olduğu

bilinmeyen elbiseyi giymenin sakıncası yoktur ve onunla kılınan namaz sahihtir.

825- İpek mendil veya benzeri bir şeyin erkeğin cebinde olmasının sakıncası yoktur ve namazı da batıl etmez.

826- Kadının namazda veya namaz dışında ipek elbise giymesinin sakıncası yoktur.

827- Çaresizlik hâlinde, saf ipek kumaştan yapılmış, altın dokumalı elbiseyi giymenin sakıncası yoktur. Başka elbisesi olmayan kimse, elbise giymek zorunda olursa, bu elbiselerle namaz kılabilir.

828- Gasp edilmiş, saf ipekten yapılmış veya altın dokuma elbiseden başka elbisesi olmayan ve elbise giymek zorunda da olmayan kimse, çıplaklar için denilen hükümlere göre namazını kılmalıdır.

829- Yırtıcı hayvandan yapılan elbiseden başka elbisesi olmayan ve elbise giymek zorunda bulunan kimse, vaktin sonuna kadar zaruret kalkmazsa, o elbiseyle namaz kılabilir. Eğer elbise giymek zorunda kalmazsa, çıplaklar için denilen hükümlere göre namazını kılmalıdır. Yırtıcı olmayan diğer eti haram hayvanlardan yapılan elbiseden başka elbisesi yoksa, o elbiseyi de giymek zorunda değilse, bir kere o elbiseyle, bir kere de çıplaklar için açıklanan hükme göre iki kere namaz kılması ihtiyaten farzdır.

830- Namazda avret yerini örtecek bir şeyi bulunmayana kirilayarak veya satın alarak bile olsa böyle bir şeyi hazırlaması farzdır. Ama onu hazırlamak, gücünün ötesinde bir parayı gerektirirse veya parayı elbiseye harcadığı takdirde durumuna zarar verecek ve onu etkileyecek olursa, çıplakların kıldığı şekilde, namaz kılması gerekir.

831- Elbisesi olmayan kimseye, başka birisi elbise bağışlar veya ödünç verirse, verilen şeyi kabul etmek onun için meşakkatli olmadığı takdirde, kabul etmesi gerekir. Hatta

ödünç veya bağış talebinde bulunmak onun için zor olmazsa, elbisesi olan kimseden ödünç veya bağış istemelidir.

832- Dikimi, rengi veya kumaşı açısından giymek isteyeninin durumuna uygun olmayan elbisesi giymek, giyenin aşağılanması ve hürmetinin zedelenmesine neden olursa haramdır. Fakat onun dışında giyeceği de olsa, onunla kılınan namaz sahihtir.

833- Erkeğin, kadın elbisesi ve kadın da erkek elbisesi giymesi haram değildir. Onunla namaz kılması da namazı batıl etmez. Ama farz ihtiyat gereği, erkeğin kendisini kadına benzetmesi ve kadının da kendisini erkeğe benzetmesi caiz değildir.

834- Yatarak namaz kılması gereken kimsenin, üzerine örttüğü yorgan veya yatağın, namaz kılanın elbisesi hükümlerine sahip olması gerekmez. Ama onu elbise gibi bedenine sararsa hüküm değişir.

NAMAZDA BEDEN VE ELBİSENİN TEMİZ OLMASI GEREKMEYEN DURUMLAR

835- İleride ayrıntıları açıklanacak şu üç durumda, necis beden veya elbiseyle kılınan namaz sahihtir:

1) Bedende bulunan yara, cerahat veya çıban vasıtasıyla elbisesi veya bedeni kana bulaşırsa.

2) Beden veya elbisesi bir dirhemden daha az kana bulaşmış olursa. Farz ihtiyata göre bir dirhem, yaklaşık işaret parmağının bir boğumu kadar hesap olmalıdır.

3) Necis elbise veya bedenle namaz kılmaya mecbur kalırsa.

Yine bir durumda necis elbiseyle kılınan namaz sahihtir. O da namaz kılanın çorap ve takke gibi küçük elbiseleri necis olursa.

Bu dört durumla ilgili ayrıntılar sonraki hükümlerde açıklanacaktır.

836- Namaz kılanın bedeninde veya elbisesinde yara, cerahat veya çıban kanı bulunursa, o yara iyileşinceye kadar o kanla namaz kılabilir. Aynı şekilde iltihapla beraber çıkan veya yaranın üzerine konulan ilaçla karışan kanın da hükmü aynıdır.

837- Çabuk iyileşen ve yıkanması kolay olan yara ve kesikten gelen kan, namaz kılanın elbise veya organında bulunur ve bir dirhem kadar veya daha fazla olursa, onunla kılınan namaz batıldır.

838- Elbise veya bedeninin yaraya uzak olan bir yeri, yaranın rutubetiyle necis olursa, onunla namaz kılmak caiz değildir. Ama yaranın etrafında olan elbise veya beden onun rutubetiyle necis olursa, onunla namaz kılmanın sakıncası yoktur.

839- Ağız, burun ve benzeri organın içinde bulunan yara veya basurdan gelen kan, beden veya elbiseye bulaşırsa, onunla namaz kılabilir. Basurun ucunun içerde veya dışarıda olmasının farkı yoktur.

840- Bedeninde yara olan bir kimse, beden veya elbisesinde bir dirhemden fazla olan kan görür ve yaranın kanı mı, yoksa başka bir kan mı olduğunu bilmezse, onunla namaz kılmaması ihtiyaten farzdır.

841- Bedende birkaç yara olur ve bir tek yara hesap edilecek şekilde birbirlerine yakın olurlarsa, hepsi iyileşmedikçe, onların kanıyla namaz kılmanın sakıncası yoktur. Ama her biri tek başına bir yara sayılacak kadar birbirlerinden uzak olurlarsa, hangisi iyileşirse, namaz kılmak için o yaradan elbise veya bedene bulaşan kan yıkanmalıdır.

842- Namaz kılanın beden veya elbisesinde iğne ucu kadar dahi hayız (=âdet) kanı bulunursa, namaz batıl olur. Farz ihtiyat gereği, aynı necisin, domuzun, murdarın, eti yenmeyen hayvanların, nifas ve istihaze kanı da aynı hükümdedir. Ama diğer kanlar; örneğin insanın kendi kanı, eti yenen hayvanların kanı bedeninin veya elbisenin birkaç yerinde de olsa, toplamları bir dirhem büyüklüğünde olmadıktan sonra onunla namaz kılmanın sakıncası yoktur.

843- Astarsız elbiseye dökülüp arkasından çıkan kan, bir kan olarak hesap edilir; hangi tarafında kanın miktarı daha fazla ise o tarafı hesaplamak gerekir. Ama onun arkasına ayrı bir kan değmişse, her birini ayrı hesap etmek gerekir. O hâlde elbisenin yüzü ve arkasındaki kan üst üste dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] daha az olursa, onunla namaz sahihtir; eğer fazla olursa, namaz batıldır.

844- Kan, astarlı elbisenin üstüne dökülür ve astarına da ulaşır veya astarına dökülür de elbisenin yüzü de kan

olursa, ya da bir elbiseye dökülür ve diğer elbiseye geçerse, her birini ayrı hesap etmek gerekir. O hâlde elbisenin üstünde ve astarında olan kan, birlikte dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] az olursa, onunla namaz sahihtir; eğer daha fazla olursa, namaz batıldır. Ama örfün nazarında bir kan hesaplanacak kadar birbirine bitişik olursa hüküm değişir. Şu halde fazla olan tarafın kanı dirhemden az olursa onunla namaz sahih, fazla olursa batıldır.

845- Beden veya elbisede olan kan, dirhemden [işaret parmağının bir boğumundan] az olur ve rutubet ona ulaşarak kanı etrafa yayarsa, yayılan kan dirhem ölçüsünde veya daha fazla olduğu takdirde, onunla namaz batıl olur. Hatta kan ve rutubet, dirhem kadar olmasa bile hüküm aynıdır. Eğer rutubet kanla karışır etrafa da bulaşmazsa, onunla kılınan namaz sahihtir.

846- Elbise veya beden kanlanmayıp kana değmek sonucu necis olursa, necis olan kısım dirhem büyüklüğünden az bile olsa, onunla namaz kılınmaz.

847- Elbise veya bedende bulunan kan, dirhemden az olur ve başka bir necaset ona değerse, meselâ, bir damla idrar onun üzerine düşerse, bedeninin veya elbisenin temiz yerine ulaşması durumunda onunla namaz kılmak caiz değildir. Hatta bedeninin veya elbisenin temiz yerine ulaşmasa dahi farz ihtiyata göre onunla namaz kılmak caiz değildir.

848- Namaz kılanın takke ve çorap gibi avret yerini örtmeyecek kadar küçük olan elbiseleri necis olursa, lâşe ve köpek gibi necis olan hayvandan yapılmadığı takdirde, onlarla kılınan namaz sahihtir. Ama onlardan yapılmışsa farz ihtiyata göre namazı batıldır. Yine necis yüzükle namaz kılmamanın sakıncası yoktur.

849- Necis mendil, kilit ve bıçağın namaz kılanın yanında olmasının sakıncası yoktur. Aynı şekilde yanında olan necis elbise de namazına zarar vermez.

850- Bedeninde ve elbisesinde olan kanın dirhemden az olduğunu bilir, ama affedilmeyen kanlardan olduğuna ihtimal verirse, onunla namaz kılması caizdir.

851- - Bedeninde ve elbisesinde olan kanın dirhemden az olduğunu bilir, ama affedilmeyen kanlardan olduğunu bilmezse, namazdan sonra affedilmeyen kanlardan olduğu anlaşılırsa, namazı iade etmesi gerekmez. Aynı şekilde bir dirhemden az olduğuna inanarak namazını kılar, sonra dirhem kadar veya daha fazla olduğu anlaşılırsa hüküm aynıdır.

Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Müstehaplar

852- Fakihler birkaç şeyi namaz kılanın elbisesinde müstehap bilmişlerdir. Onların başlıcaları şunlardır:

- 1) Başa sarık takıp bir ucunu çene altından geçirmek.
- 2) Aba giymek.
- 3) Beyaz elbise giymek.
- 4) En temiz elbiseler giymek.
- 5) Güzel koku kullanmak
- 6) Akik yüzük takmak.

Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Mekruhlar

853- Fakihler birkaç şeyi namaz kılanın elbisesinde mekruh bilmişlerdir. Onlardan bazıları şunlardır:

- 1) Siyah veya kirli veyahut dar elbiselerin giyilmesi.
- 2) İçki içen ve necasetten kaçınmayan insanın elbisesinin giyilmesi.
- 3) Üzerinde resim bulunan elbiselerin giyilmesi.
- 4) Elbiselerin düğmesinin açık olması.
- 5) Üzerinde resim bulunan yüzüğün takılması

NAMAZ KILANIN MEKÂNI

Namaz kılınan yerin yedi şartı vardır:

1. Şart:

Farz ihtiyata göre namaz kılınan yer, mubah olmalıdır.
(Gasp edilmiş olmamalıdır.)

854- Gasp edilmiş bir mülkte kılınan namaz, halı, sedir ve benzeri şeyler üzerinde bile olsa, farz ihtiyata göre batıldır. Ama gasp edilmiş çatı ve çadır altında namaz kılmanın mahzuru yoktur.

855- Menfaati başkasına ait olan bir mülkte, menfaate sahip olan kimsenin izni olmaksızın kılınan namaz gasp edilmiş mekanda kılınan namaz hükmündedir ve batıldır. Meselâ, kiralanmış bir evde, ev sahibi veya başka birisinin, evi kiralayanın izni olmaksızın kıldıkları namaz farz ihtiyata göre batıldır.

856- Camide oturmakta olan birini dışarı çıkararak yerini gasp eden kimse günah işlemiştir, fakat orada kıldığı namaz sahihtir.

857- Gasp edilmiş olduğunu bilmediği bir yerde namaz kılar ve namazdan sonra, gasp edilmiş olduğunu bilir veya gasp edilmiş olduğunu unuttuğu bir yerde namaz kıldığını namazdan sonra hatırlarsa, namazı sahihtir; ancak kendisi gasp etmiş olursa, bu durumda farz ihtiyat gereği namazı batıldır.

858- Namaz kılınan yerin gasp edilmiş olduğu bilinir; ama gasp edilmiş yerde kılınan namazın batıl olduğu bilinmez ve orada namaz kılınırsa, farz ihtiyata göre namazı batıldır.

859- Farz namazı binek üzerinde kılmak zorunda olan bir kimsenin, bindiği hayvan, nal veya eyeri gasp edilmiş olursa, kılınan namaz farz ihtiyata göre batıldır. Hatta müstehap namaz bile kılınırsa, yine aynı hüküm geçerlidir.

860- Bir mülkte başka birisiyle ortak olan kimsenin hissesi ayrılmamışsa, ortağının izni olmaksızın, o mülkte tasarrufta

bulunamaz ve orada kıldığı namazı farz ihtiyata göre batıldır.

861- Humusu verilmeyen bir parayla mülk satın alır, muamele de içerisinde humusu verilmemiş parayla birlikte genel bir parayla gerçekleşirse ki genellikle böyledir, onda tasarruf etmek helaldir. Ödediği paranın humusunu ödemediği miktarının humusunu borçludur. Ama humusu ödenmemiş paranın kendisiyle mülk alırsa, şer'i hâkimden izin almadan onu kullanmak haramdır ve onda kılınan namazlarda farz ihtiyata göre batıldır.

862- Mülk sahibi diliyle namaz kılmaya izin verdiği hâlde kalben razı olmadığı bilirse, o mülkte kılınan namaz batıldır. İzin vermediği hâlde, kalben razı olduğu kesin olarak bilirse, namaz sahihtir.

863- Zekât borcu olan veya halka borçlu olan bir ölünün mülkünde tasarrufta bulunmak; onun borcunun ödenmesiyle çelişmedikçe -örneğin evinde namaz kılmanın- vereselerin izniyle sakıncası yoktur. Aynı şekilde borcu verilerse veya ödemek için üstlenirlerse, ya da bir miktar borcu baki kalırsa, telefe dahi neden olsa, onun mülkünde tasarruf etmenin sakıncası yoktur.

864- Ölünün mirasçılardan bazısı bulûğ çağına ermemiş, deli veya kayıp olursa, velilerinin izni olmadan o mülkte yapılan tasarruf haram ve kılınan namaz batıldır. Ama ölüyü kaldırmak için normalde yapılan cüzi tasarrufların mahzuru yoktur.

865- Ancak mülk sahibi izin verdiği veya namaz kılmak için izin verdiği anlaşılacak bir söz söylediği takdirde -meselâ, mülkünde oturması ve uyuması için bir kimseye izin verir ve bunlardan, namaz kılmak için de izin verdiği anlaşılır veya başka yoldan malikin razı olduğu anlaşılırsa- namaz kılınabilir.

866- Geniş arazilerde, sahibi razı olmasa veya sahibi çocuk ve deli olsa dahi, namaz kılmanın sakıncası yoktur. Etrafında kapısı ve duvarı olmayan bağ ve arazilerde, sahibinin iznini almadan namaz kılmanın sakıncası yoktur.

Ama bu durumda sahibinin izni olmadığını bilirse tasarruf etmemelidir. Sahibi deli veya çocuk olursa veya razı olmadığı tahmin edilirse, orada tasarruf edilmemeli namaz kılınmamalıdır.

2. Şart:

Namaz kılınan yer hareketsiz olmalıdır.

867- Namaz kılanın mekân farz namazlarda şiddetli hareketten dolayı, namaz kılanın ayakta durmasına, rükû ve secdeleri yerine getirmesine engel olmamalıdır. Hatta farz ihtiyata göre bedeninin sakin bir şekilde durmasına da engel olmamalıdır. Vaktin darlığından veya başka bir sebepten dolayı kılmak zorunda kalırsa, örneğin bazı otobüslerde, gemi ve trenlerde kılmak durumunda kalırsa, eğer ayakta ve kıbleye doğru durması mümkün ise onlara riayet ederek namazını kılmalıdır. Namaz esnasında bindiği şey kibleden başka yöne dönerse, kıbleye doğru dönmelidir. Dakik olarak kıbleye dönmesi mümkün değilse, ihtilafının 90 dereceden az olmasına dikkat etmelidir. Bu da mümkün olmazsa, Tekbiretu'l-İhramı kıbleye doğru söylemelidir. O da mümkün olmazsa kıbleye riayet gerekmez.

868- Hareket hâlinde olmayan otomobil, tren, gemi ve benzeri şeylerde namaz kılmanın sakıncası yoktur. Yine hareket halinde iken, namaz kılanın rahat bir şekilde durmasını engelleyecek şekilde hareket etmezse, namaz kılmanın sakıncası yoktur.

869- Buğday, arpa ve benzeri şeylerin yığınları üzerinde hareketsiz durmak mümkün olmadığı için, namaz batıl olur.

3. Şart:

Namazı tamamlayabileceğine ihtimal verdiği bir yerde namaz kılmalıdır. Rüzgâr, yağmur, kalabalık topluluk ve benzeri sebeplerden dolayı namazı tamamlayamayacağına ihtimal verirse, sevaba ulaşmak kastıyla namazı kılmalıdır. Eğer tamamlayabilirse de namazının sakıncası yoktur.

870- Tavani çökmek üzere olan bir yerde durmak gibi,

orada durmanın haram olduğu bir yerde namaz kılan, günah işlemiştir ama namazının sakıncası yoktur.

871- Allah'ın adı yazılı olan halı gibi, üzerinde namaz kılmak için durmanın veya oturmanın haram olduğu yerin üzerinde namaz kılmak, Allah'a yakınlaşma niyetine engel olursa doğru değildir.

4. Şart:

Namaz kılınan yerin tavanı tam olarak ayakta duramayacak şekilde aşağı olmamalı, rükû ve secde edilen yer, rükû ve secdenin yapılamayacağı kadar çok küçük olmamalıdır.

872- Üzerinde durmanın mümkün olmadığı bir yerde namaz kılmak zorunda kalırsa, oturarak namaz kılınmalıdır. Rükû ve secdeyi yerine getiremiyorsa, onlar için başıyla işaret etmelidir.

873- Saygısızlık sayılacak şekilde Peygamberin (s.a.a) ve İmamlar'ın (a.s) kabirlerine sırtı dönük şekilde namaz kılınmamalıdır. Saygısızlık sayılmazsa sakıncası yoktur. Her iki durumda da namaz sahihtir.

5. Şart:

Namaz kılınan yerde namazı bozan necis bir şey olursa, beden veya elbiseye bulaşacak kadar ıslak olmamalıdır. Ama namaz kılarken anlın koyulduğu yerde hatta kuru necis dahi olsa namaz batıldır. Namaz kılanın yerin tamamen necis olmaması ihtiyaten müstehaptır.

6. Şart:

Kadının erkekten arkada namaz kılması ihtiyaten farzdır. En azından kadının secde yeri, erkeğin secde anında dizinin hizasından önde olmamalıdır.

874- Kadın, erkeğin hizasında veya biraz önde olur ve aynı anda namaza başlarsa, farz ihtiyata göre namazı iade etmelidirler. Aynı şekilde biri diğerinden önce namaza başlasa da hüküm aynıdır.

875- Aynı hizada veya kadının daha önde durarak namaz

kıldığında; birbirlerini göremeyecekleri şekilde aralarında duvar, perde veya başka bir şey olursa veya aralarında on ziradan daha fazla uzaklık olursa, her ikisinin de namazı sahihtir.

7. Şart:

Namazda alnın koyulduğu yer, dizlerin ve ayak başparmakların koyulduğu yerden dört kapalı parmak miktarı aşağıda veya yüksekte olmamalıdır. Bu konunun daha geniş açıklaması secde hükümlerinde söylenecektir.

876- Nâmahrem erkek ve kadının, günaha düşme ihtimali verdikleri takdirde, تنها olarak bir yerde bulunmaları caiz değildir. Müstehap ihtiyata göre orada namaz kılmamalıdır.

877- Gına okunan ve haram müzik çalınan yerde kılınan namaz batıl değildir; ama onları dinlemek ve kullanmak günahıdır.

878- Farz ihtiyata göre, Kâbe'nin içinde ve üzerinde farz namaz kılmamak gerekir. Ama çaresizlik anında sakıncası yoktur.

879- Kâbe'nin içinde ve üzerinde müstehap namaz kılmanın sakıncası yoktur. Hatta Kâbe'nin içinde her rükne doğru ³⁶ iki rekât namaz kılmak müstehaptır.

---

٣٦ [Kâbe'nin her bir köşesine bir rükün denir ve her rükünün özel bir adı vardır. Bunlar "Rükün-ü Yemanî, Rükün-ü Hacer, Rükün-ü Irakî ve Rükün-ü Şamî"den ibarettir.]

Namaz Kılınması Müstehap Olan Yerler

880- Namazı camide kılmak, mukaddes İslâm şeriatında çok tavsiye edilmiştir. Mescitlerin en faziletlisi Mes-cid-i Haram'dır [Kâbe ile çevresindeki sahadır]. Sonra Mes-cid-i Nebevî'dir. Daha sonra Kûfe Mescid'i, ondan sonra Beyt-ül Mukaddes, ondan sonra her şehrin merkez camii, sonra mahalle mescidi ve mahalle mescidinden sonra da pazar mescididir.

881- Kadınların mahrem olmayanlardan daha iyi korunabilecekleri yerde namaz kılmaları daha iyidir. Buranın ev, cami veya başka bir yer olması arasında fark yoktur.

882- Ehlibeyt İmamları'nın (hepsine selâm olsun) haremelerinde namaz kılmak müstehaptır; hatta mescitten daha faziletlidir. Hazret-i Emir'ül-Müminin Ali'nin (ona selâm olsun) mutahhar haremünde kılınan namaz iki yüz bin namaza bedeldir.

883- Mescide çok gitmek ve cemaati olmayan mescide gitmek müstehaptır. Mescidin komşusunun, bir özürlü olmadıkça cami dışında namaz kılması mekruhtur.

884- Mescide gitmeyen kimse ile yemek yememek, işlerde onunla müşavere etmemek, ona komşu olmamak ve ona kız verip almamak müstehaptır.

Namaz Kılınması Mekruh Olan Yerler

885- Şu yerlerde namaz kılmak mekruhtur:

- 1) Hamamda.
- 2) Tuzlada.
- 3) İnsan karşısında.
- 4) Açık kapı karşısında.
- 5) Geçen insanlara zahmet vermediği takdirde yol, cad-de ve sokakta; eğer zahmet verirse haramdır.
- 6) Ateş ve lamba karşısında.
- 7) Mutfakta.
- 8) Ateşlik olan her yerde.
- 9) İdrar edilen kuyu ve çukur karşısında.
- 10) Ruhlu olan şeylere ait resim ve heykellerin karşısında; ancak bunların üstü perdeyle örtülürse mekruh olmaz.
- 11) Cünüp olan kimsenin bulunduğu odada.
- 12) Namaz kılanın yüzüne karşı olmasa bile resim bulunan yerde.
- 13) Mezar karşısında.
- 14) Mezar üzerinde.
- 15) İki kabir arasında.
- 16) Mezarlıkta.

886- Halkın geçtiği yerlerde veya bir kimsenin karşısında namaz kılan kimsenin, çubuk veya ip parçası da olsa önüne bir şey koyması müstehaptır.

MESCİTLERE AİT HÜKÜMLER

887- Mescidin yerini, tavanını, çatı ve duvarlarının iç kısmını necis etmek haramdır; bunların necis olduğunu anlayan herkesin derhal necaseti gidermesi gerekir. Müstehap ihtiyat gereği, duvarın dış kısmı da necis edilmemelidir ve necis olduğu takdirde, necasetin giderilmesi gerekmez. Fakat mescidin dış kısmının necis olması, mescidin hürmetini zedeler ve saygısızlık sayılırsa elbette haramdır ve hürmetsizlik kalkacak miktarda temizlemek gerekir.

888- Bir kimse mescidi temizleyemez veya yardıma ihtiyacı olur da bulamazsa, mescidi temizlemek ona farz olmaz. Ama bu, mescide hürmetsizlik olursa, farz ihtiyat gereği temizleme işini yapabileceğine ihtimal verdiği birine haber vermelidir.

889- Mescidin bir yeri, kazılmadan veya bozulmadan temizlenemeyecek şekilde necis olursa, cüzi bir şekilde ora kazılmalı veya bozulmalıdır. Eğer hürmetsizliği kaldırmak külli bir şekilde bu işi yapmaya bağlıysa yapılmalıdır. Aksi halde sakıncalıdır. Kazılan yeri doldurmak ve tahrip edilen yeri yapmak farz değildir. Mescidin örneğin bir tuğlası necis olmuşsa, mümkünse yıkandıktan sonra yerine konulmalıdır.

890- Bir mescit gasp edilir, yerine ev veya başka bir şey yapılır veya mescit denmeyecek şekilde tahrip edilirse, onu necis etmek haram olmayıp, temizlemek farz değildir.

891- Ehlibeyt İmamlar'ının (hepsine selâm olsun) haremelerini necis etmek haramdır. Eğer necis olur ve necis kalması saygısızlık sayılırsa, temizlenmesi farzdır. Müstehap ihtiyat gereği saygısızlık sayılmasa da, temizlenmelidir.

892- Mescidin hasırı veya kilimi necis olursa, farz ihtiyat gereği yıkanmalıdır. Necis yeri kesmek daha iyi olursa, kesilmesi gerekir. Bir miktarını kesmek veya yıkarken

bozulmasına sebep olmak sakıncalıdır. Fakat hürmetsizlik sayılırsa hüküm değişir.

893- Hürmetsizlik sayıldığı takdirde necasetin veya necis olmuş bir şeyin mescide götürülmesi haramdır. Müstehap ihtiyata göre hürmetsizlik sayılmasa da necaseti mescide götürülmemelidir. Yaralı bedendeki kan gibi insana tabi olan necasetle mescide girmenin sakıncası yoktur.

894- Mescitte mersiye ve ağıt okumak için çadır kurulmasının, yaygı serilmesinin, siyah parçaların asılmasının ve çay malzemesinin getirilmesinin, mescide zarar vermediği ve namaz kılanlara engel olmadığı müddetçe sakıncası yoktur.

895- Farz ihtiyat gereği, mescit altınla süslenmemelidir ve yine mescide insan ve hayvan gibi ruhu olan şeylerin resimlerinin çizilmemesi ihtiyaten müstehaptır.

896- Mescit tahrip olsa da, satılmaz, mülk ve yola da katılmaz.

897- Mescidin kapı ve pencere gibi şeylerinin satılması haramdır. Eğer mescit tahrip olursa, bunlar yalnızca o mescidin tamirinde kullanılabilir. Eğer o mescitte bir işe yaramazsa, başka bir mescitte kullanılmalıdır. Başka mescitlerde de işe yaramazsa, satılabilir ve parası mümkün olduğu takdirde yalnızca o mescidin tamirinde kullanılır. O mescitte kullanılmazsa, diğer mescitlerin tamirinde kullanılır.

898- Mescit yapmak ve bozulmaya yüz tutmuş mescidi tamir etmek müstehaptır. Eğer mescit, tamir edilemeyecek şekilde tahrip olursa, yıkılıp yeniden yapılabilir. Hatta tahrip olmamış mescit, halkın ihtiyacı için yıkılıp daha da büyütülebilir.

899- Mescidi temizlemek ve lambasını yakmak müstehaptır. Mescide gitmek isteyen kimsenin güzel koku sürmesi, temiz ve kıymetli elbise giymesi, necaseti

bulundurmaması için ayakkabılarının altını kontrol etmesi, mescide girerken önce sağ ayağı atması ve çıkarken de önce sol ayağı dışarı atması müstehaptır. Yine herkesten önce gelip herkesten sonra mescitten çıkmak da müstehaptır.

900- Mescide girildiğinde tahiyyet [mescit sahibini tazim] ve mescide saygı niyetiyle iki rekât namaz kılmak müstehaptır. Eğer farz namaz veya başka bir müstehap namaz da kılınırsa kâfidir. [Tahiyyet'ül-mescid namazı yerine geçer.]

901- Mecbur kalmadıkça mescitte yatmak ve dünya işleriyle ilgili konularda konuşmak, sanatla meşgul olmak, içeriği nasihat ve benzeri konular olmayan şiirleri okumak mekruhtur. Yine mescide tükürük, sümük ve balgam atmak mekruh, bazen de haramdır. Kaybolmuş bir şeyi talep etmek ve sesi yükseltmek mekruhtur. Ama ezan için sesi yükseltmenin sakıncası yoktur.

902- Delinin mescide girmesine müsaade etmek mekruhtur. Aynı şekilde namaz kılanlara zahmete sebep olacaksa veya mescidi necis etme ihtimali varsa çocukların mescide girmesi mekruhtur. Bu iki yerin dışında çocuğu mescide bırakmanın sakıncası yoktur, hatta bazen daha iyidir. Soğan, sarımsak ve benzeri şeyleri yiyip ağız kokusu halkı rahatsız eden kimsenin de mescide gitmesi mekruhtur.

EZAN VE İKAMET

903- Günlük farz namazlardan önce, erkek ve kadınların ezan okuyup ikamet getirmeleri müstehaptır. Diğer farz ve müstehap namazlar için meşru değildir. Ama Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarından önce cemaatle kılınıyorsa, üç defa "es-salât" denmesi müstehaptır.

904- Çocuğun dünyaya geldiği ilk gün veya göbeği düşmeden önce sağ kulağına ezan ve sol kulağına da ikamet okunması müstehaptır.

905- Ezan on sekiz cümleden ibarettir:

Dört defa: "Ellahu ekber" ..... اللَّهُ أَكْبَرُ

İki defa: "Eşhedu en la ilâhe illellah" .... أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

İki defa: "Eşhedu enne Muhemmeden resûlullah" ..... أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

İki defa: "Heyye 'ele's-selâh" ..... حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

İki defa: "Heyye 'ele'l-felâh" ..... حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ

İki defa: "Heyye 'ela heyr'il-'emel" ..... حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ

İki defa: "Ellahu ekber" ..... اللَّهُ أَكْبَرُ

İki defa: "La ilâhe illellah" ..... لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

İkamet on yedi cümleden ibarettir. Şöyle ki, ezanın evvelinde denilen "Ellahu ekber" cümlesinden ikisi ve ezanın sonunda okunan "La ilâhe illellah" cümlesinden biri azaltılır. "Heyye 'ela heyr'il-'emel" dendikten sonra iki defa "Ked kâmet'is-selâh" (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) cümlesi ilave edilir.

906- "Eşhedu enne 'Eliyyen veliyyullah" (أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ) cümlesi ezan ve ikamet bir parçası değildir. Ama "Eşhedu enne Muhemmeden resûlullah" cümlesinden sonra kurbet (=Allah'a yakınlık) kastıyla denilmesi iyidir.

EZAN VE İKAMETİN ANLAMI

Ellahu ekber: Yüce Allah nitelendirilemeyecek derecede büyüktür.

Eşhedu en la ilâhe illellah: Şahadet ederim ki tek ve eşsiz olan Allah'tan başka tapılmaya layık bir ilâh yoktur.

Eşhedu enne Muhemmeden resûlullah: Şahadet ederim ki Hazret-i Muhammed (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) Allah tarafından gönderilmiş peygamber ve elçidir.

Eşhedu enne 'Eliyyen Emîr'ul-Mu'minîne veliyyullah: Şahadet ederim ki Hz. Ali (ona salat ve selâm olsun), müminlerin emiri ve bütün yaratılmışlar üzerine Allah'ın velisidir.

Heyye 'ele's-selâh: Kalkın namaza.

Heyye 'ele'l-felâh: Acele edin kurtuluşa.

Heyye 'ela heyr'il-'emel: Bütün işlerin en hayırlısı olan (namaz)a koşun.

Ked kâmet'is-selâh: Namaz başlamak üzeredir.

La ilâhe illellah: Tek ve eşsiz olan Allah'tan başka ibâdete layık bir ilâh yoktur.

907- Ezanla ikamet arasında çok fasıla verilmemelidir. Eğer normalden fazla ara verilirse, yeniden okunmalıdır.

908- Ezan ve ikamette sesi boğaza indirip gına yapmak, yani oyun ve eğlence meclislerinde okunan şarkı gibi ezan okumak ve ikamet getirmek haramdır. Gına derecesine varmayacak şekilde okumak ise, mekruhtur.

909- Müşterek vakti olan iki namazın peş peşe kılındığı her yerde, eğer namaz kılan, birinci namaz için ezan okumuşsa ikinci namaz için ezan okunmaz.

İster Zilhicce ayının dokuzuncu günü olan Arafe günü birleştirilmesi iyi olan öğlen ve ikindi namazı olsun; veya Maşer'ül Haram'da olan kimse için, kurban bayramı akşamı birleştirilmeleri iyi olan akşam ve yatsı namazları olsun veya birleştirilmeleri iyi olmayan namazlar olsun, sonraki namazdan ezan sakıt olur.

Elbette bu yerlerde ezanın sakıt olması o iki namaz arasında fazla fasıla olmadığı taktirdedir. Ama nafile

namazı ve ta'kibatın fasıla olmasının zararı yoktur. Farz ihtiyata göre bu yerlerde meşru olması kastıyla ezan okunmamalıdır. Hatta bu son iki yerde; Arafe günü ve Maşeru'l-Haram'da ezanı, meşruiyet kasti olmaksızın da okumak ihtiyata uygun değildir.

910- Cemaat namazı için ezan ve ikamet getirilmişse, o cemaatle namaz kılan kimse kendi namazı için ezan ve ikamet getirmemelidir.

911- Cemaatle namaz kılmak için camiye gider ve cemaat namazının bittiğini görürse, saflar bozulup cemaat dağılmamışsa, kendi namazı için ezan ve ikamet okumayabilir. Yani onları okumak önemsenmiş ezan ve ikamet değildir. Hata ezan demek isterse çok yavaştan söylemelidir. Başka bir cemaat namazı oluşturmak istiyorsa ezan ve ikameti okumamalıdır.

912- Yukarıdaki meselenin dışında altı şartla ezan ve ikamet sâkıt olur.

1) Cemaat namazı mescitte olursa. Mescitte olmazsa ezan ve ikamet sâkıt olmaz.

2) Kılınan namaz için ezan ve ikamet okunmuşsa.

3) Kılınan cemaat namazı batıl olmazsa.

4) Kılınacak olan namaz ile kılınan cemaat namazı bir mekanda olursa. O hâlde, cemaat namazı caminin içinde kılınır, insan da caminin damı üzerinde namaz kılmak isterse, ezan ve ikamet okuması müstehaptır.

5) Cemaat namazı eda olursa. Elbette şahısın münferid namazının eda olması şart değildir.

6) Onun namazıyla cemaatin namazının vakti müşterek kılmalıdır. Örneğin her ikisi de öğlen veya ikindi namazı olmalıdır. Veya cemaatin kıldığı namaz öğlen namazı ise onunki ikindi, ya da onun namazı öğlen, cemaatin namazı

ikinci namazı olmalıdır. Ama cemaat namazı vaktin son anlarında kılınan ikinci namazı olur, o da akşam namazını eda vaktinde kılmak isterse ezan ve ikame sâkıt olmaz.

913- Önceki hükümde açıklanan şartların üçüncüsünde yani cemaat namazının sahih olup olmadığından şüpheye düşülürse, insanın üzerinden ezan ve ikamet kalkar. Ama diğer beş şarttan birinde şüpheye düşülürse, ezan ve ikamet okumak daha iyidir. Ama cemaatte olursa sevap almak kastıyla okunmalıdır.

914- Başkasının okuduğu ezan ve ikameti işiten kimsenin, duyduğu her kısmı tekrarlaması müstehaptır.

915- Başkasının okuduğu ezan ve ikameti işitmiş olan kimse, ister onunla tekrarlamış olsun, ister tekrarlamamış olsun, ezan ve ikamet ile, kılmak istediği namaz arasında fazla fasıla olmamışsa ve ilk duyduğu andan namaz kılmayı niyet etmişse, onun ezan ve ikametine iktifa edebilir. elbette bu hüküm sadece imamın veya sadece cemaatin işittiği durumda sakıncalıdır.

916- Erkek, kadının okuduğu ezanı zevk maksadıyla dinlerse, üzerinden ezan kalkmaz. Zevk alma maksadı olmasa da ezanın kalkması mutlak surette sakıncalıdır.

917- Cemaat namazı için ezan ve ikameti erkek okumalıdır. Ama kadınların düzenlediği cemaat namazında kadının ezan ve ikamet okuması yeterlidir. Kendisine mahrem olan erkeklerle kılınan cemaat namazında, kadının okuduğu ezan ve ikamete iktifa etmek sakıncalıdır.

918- İkamet ezandan sonra okunmalıdır. Ayrıca ikameti ayakta okumak, okurken hadesten temiz (abdestli, gusüllü veya teyemmümlü) olunmalıdır.

919- Ezan ve ikamet kelimeleleri arasında sıra gözetilmezse, örneğin "Heyye 'ele'l-felâh" cümlesi "Heyye 'ele's-selâh" cümlesinden önce okunursa, sıra gözetilmeyen yerden yeniden okunmalıdır.

920- Ezanla ikamet arası fazla uzatılmamalıdır. Ezanla ikamet arasında, bu ikametın ezanı sayılmayacak kadar fasıla verilirse, ezan batıldır. Aynı şekilde ezan ve ikamet ile namaz arasında, o namazın ezan ve ikameti sayılmayacak kadar fasıla verilirse, ezan ve ikamet batıl olur.

921- Ezan ve ikamet, sahih Arapçayla okunmalıdır; yanlış Arapçayla okunur veya bir harfin yerine başka bir harf söylenir veyahut ezan ve ikametın örneğın, Türkçe tercümesi okunursa, sahih olmaz.

922- Ezan ve ikamet namaz vakti girdikten sonra okunmalıdır. Bilerek veya unutkanlık yüzünden vaktin-den önce okunursa batıldır. Fakat namaza başladıktan sonra vakit dâhil olur ve namazın sahih olduğuna hükmedilir ki bu durumda hüküm değışir. Bu konu 732. meselede açıklanmıştır.

923- İkamet getirilmeden önce, ezanın okunup okunmadığından şüpheye düşölürse, ezanın okunması gerekir. Ama ikamete başladıktan sonra ezanın okunup okunmadığından şüpheye düşölürse, ezanın okunması gerekmez.

924- Ezan veya ikamette bir cümle okunmadan önce-ki cümlenin okunup okunmadığından şüpheye düşölürse, şüphe edilen kısım okunmalıdır. Ancak ezan veya ikametın bir kısmı okunurken önceki kısmın okunup okunmadığından şüpheye düşölürse, şüphe edilen kısmın okunması gerekmez.

925- İnsanın, ezan okurken kibleye yönelmesi, abdest veya gusül almış olması, ellerini kulağına koyması, sesini yükseltip uzatması, ezanın cümlelerine biraz ara vermesi ve arada konuşmaması müstehaptır.

926- İkamet getirirken bedenın hareketsiz olması, ezandan daha yavaş okunması, cümlelerin birbirine bitişik olarak

okunmaması müstehaptır. Ama ezanın cümlelerine verilen miktarda ikametın cümlelerine ara verilmemelidir.

927- Ezan ile ikamet arasında şu sayılanlardan birini yapmak müstehaptır: Bir adım ileri atmak, bir miktar oturmak, secde etmek, zikir etmek, dua etmek, bir miktar sessiz durmak, konuşmak veya iki rekât namaz kılmak. Ama sabah namazı için okunan ezan ve ikamet arasında konuşmak müstehap değildir.

928- Müezzinin adil, vakti bilen, gür sesli olması ve ezanı yüksek bir yerde okuması müstehaptır.

NAMAZIN FARZLARI

Namazın farzları on bir tanedir:

- 1) Niyet
- 2) Kıyam (=ayakta durmak)
- 3) İftitah tekbiri (=namaza başlarken "Allah'ü Ekber" demek.)
- 4) Rükû
- 5) Secde
- 6) Kıraat
- 7) Zikir
- 8) Teşehhüt
- 9) Selâm
- 10) Tertip (=sırayı gözetmek)
- 11) Muvalat (=namazın cüzlerini aralıksız ve peş peşe yapmak)

929- Namazın farzlarından bazıları rükün ve esastır. Şöyle ki, namaz kılan onları yapmadığı veya herhangi birini fazla yaptığı takdirde -ister bilerek olsun, ister yanılarak olsun- namaz batıl olur. Namazın farzlarından bazıları ise, rükün değildir; yani, bilmeyerek fazla veya eksik yapılırsa, namaz batıl olmaz. Namazın rüknü beş tanedir.

- 1) Niyet
- 2) İftitah tekbiri
- 3) Rükûya bitişik kıyam. Yani rükûdan önce ayakta

durmak.

4) Rükû

5) Bir rekâtın iki secdesi

Namazdaki fazlalıklara gelince; eğer bilerek olursa kesinlikle namaz batıldır. Rükûyu veya bir rekâtın iki secdesini bilmeyerek çoğaltırsa, farz ihtiyata göre namazı batıldır. Diğer durumlarda batıl değildir.

NİYET

930- Namaz, kurbet yani âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek kastıyla kılınmalıdır. Niyetin kalpten geçirilmesi veya örneğin: "Dört rekât öğlen namazını kılıyorum kurbeten ilellah" sözünün dilde söylenilmesi gerekmez.

931- Öğlen veya ikindi namazı kılınırken, öğlen mi ikindi mi olduğu belirtilmeksizin "Dört rekât namaz kılıyorum." diye niyet edilirse, namaz batıl olur. Ama öğlen namazını birinci, ikindi namazını ikinci namaz olarak belirlemesi yeterlidir. Yine, örneğin üzerine öğlen namazının kazası farz olan kimse, öğlen vaktinde onu veya öğlen namazını kılmak isterse, niyetinde kılacağı namazı belirtmelidir.

932- İnsan namazın başlangıcından sonuna kadar niyetini devam ettirmelidir. O hâlde namaz esnasında "Ne yapıyorsun?" diye sorulduğu takdirde, ne diyeceğini bilemeyecek derecede gaflet içinde olan kimsenin namazı batıldır.

933- Namaz, yalnız yüce Allah'ın emrini yerine getirmek amacıyla kılınmalıdır. O hâlde riya, yani gösteriş için kılınan namaz batıldır; ister sırf halka gösteriş olsun diye kılınsın, isterse Allah ve halk her ikisi de göz önüne alınarak kılınsın fark etmez.

934- Namazın bir bölümünü bile sırf Allah rızası için kılınmazsa, namaz batıl olur. Allah rızası için kılınmayan bölüm ister Fatıha ve sure gibi farz olsun, ister kunut gibi müstehap olsun fark etmez. Riya niyeti namazın tamamına işlerse, örneğin namazın kapsadığı bir bölüm veya fazlalık kısmın hazırlığı namazın batıl olmasına sebep olursa namazı batıldır. Hatta, eğer namazın tamamı sırf Allah rızası için kılınır, fakat halka gösteriş olsun diye örneğin mescit gibi özel bir yerde, vaktin evveli gibi belli bir zamanda ya da cemaat namazı gibi özel bir şekilde kılınırsa, namaz batıl olur.

İFTİTAH TEKBİRİ

935- Her namazın başlangıcında "Ellahu ekber" denilmesi farzdır ve namazın rükünlerinden biridir. "Ellah" ve "ekber" kelimeleri ve bu iki kelimenin harfleri peş peşe söylenmelidir. Yine bu iki kelime sahih Arapça ile okunmalı ve eğer bozuk Arapça ile veya örneğin, Türkçe tercümesi söylenirse, doğru olmaz.³⁷

936- Müstehap ihtiyat gereği, namazın iftitah tekbiri, kendinden önce okunan örneğin ikamet veya duaya bitişik olarak söylenilmemelidir.

937- Eğer "Ellahu ekber" cümlesi kendinden sonra gelen örneğin, "Bismillahirrehmanirrehim" cümlesine birleştirilmek istenirse, "ekber" kelimesinin "r" harfi ötreli okunmalıdır (yani "Allah'ü Ekber'u" denilerek besmeleye başlanmalıdır.) Farz namazlarda bitştirilmemesi ihtiyaten müstehaptır.

938- İftitah tekbiri alınırken, beden istikrar bulmalıdır. Eğer bilerek, vücut hareket hâlinde iken iftitah tekbiri alınırsa batıldır.

939- Tekbir, Fatiha, sure, zikir ve duayı kendisine işittirebilecek şekilde sesli demelidir. Eğer kulağının ağır işitmesi veya sağır olması ya da fazla gürültü olduğundan kendi sesini duymazsa, herhangi bir engel yokken kendine işittirebileceği miktarda sesli okumalıdır.

940- Dilsiz olan veya dilindeki bir hastalık nedeniyle iftitah tekbirini (=Ellahu Ekber'i) doğru bir şekilde söyleyemeyen bir kimse, gücünün yettiği şekilde söylemesi gerekir. Hiç bir şekilde söyleyemiyorsa, kalbinden geçirmesi, tekbir söylediğini belirtecek şekilde işaret etmesi ve dilini de mümkün olduğu takdirde hareket ettirmesi gerekir. Doğuştan lal olan kimse, tekbir söyleyen kimsenin ağız ve

---

37 [İftitah tekbiri, başlangıç tekbiri demektir; bu tekbire "Tek-biret'ül-İhram" da denir.]

dil hareketlerine benzer şekilde ağızını hareket ettirmeli ve parmağıyla da işaret ettirmelidir.

941- İftitah tekbiri getirilmeden önce sevap niyetiyle şu duanın okunması müstehaptır:

يَا مُحْسِنُ قَدْ أَتَاكَ الْمُسِيئُ وَ قَدْ أَمَرْتَ الْمُحْسِنَ أَنْ يَتَجَاوَزَ عَنِ الْمُسِيئِ، أَنْتَ الْمُحْسِنُ وَ أَنَا الْمُسِيئُ، بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ تَجَاوَزْ عَنِّ قَبِيحَ مَا نَعَلَمُ مِنِّي

Okunuşu: "Ya muhsinu ked etake'l-musiü ve ked emerte'l-muhsine en yetecaveze 'eni'l-musi'. Ente'l-muhsinu ve ene'l-musiü, bihekki Muhemmedin ve âl-i Muhemmedin selli 'ela Mu-hemmedin ve âl-i Muhemmedin ve tecavez 'en kebîhi ma te'lemu minnî."

Anlamı: "Ey kullarına ihsanda bulunan Allah! Günahkâr kulun senin kapına gelmiştir ve sen de iyilik yapanlardan suçluları affetmelerini istemişsin; sen iyilikte bulunansın, bense günahkârim. Muhammed (s.a.a) ve Ehlibeyti'nin (a.s) hakkı için, Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet et ve benim tarafımdan yapıldığını bildiğin günahları bağışla."

942- Namazın iftitah tekbiri ve namaz arasındaki bütün tekbirler alınırken ellerin kulakların hizasına kadar kaldırılması müstehaptır.

943- İftitah tekbirinin alınıp alınmadığından şüpheye düşülürse, bir şey okunmaya başlanmışsa, şüpheye itina edilmez; bir şey okunmaya başlanmamışsa, yeniden tekbir alınması gerekir.

944- İftitah tekbiri alındıktan sonra, sahih bir şekilde denilip denilmediğinden şüpheye düşülürse, bir şey okumaya başlamış olsun veya olmasın, şüphe dikkate alınmamalıdır.

KIYAM (=Ayakta Durmak)

945- İftitah tekbiri alınırken ve yine rükûdan önce (ki buna rükûya bitişik kıyam denir) ayakta durmak rükündür. Ama Fatiha ve sure okunurken ve yine rükûdan kalktıktan sonraki kıyam (=ayakta durmak) rükün değildir. O hâlde, unutkanlık yüzünden terk edilirse, namaz sahihtir.

946- Namaz kılanın, kıyamda olduğu hâlde iftitah tekbirini aldığından emin olması için, tekbirden önce ve sonra bir miktar ayakta durması farzdır.

947- Fatiha ve sure okunduktan sonra unutulurak rükûya gidilmeden oturulur; ancak rüknün yapılmadığı hatırlanırsa, tam doğrulacak şekilde ayağa kalkılmalı ve sonra rükûya varılmalıdır. Tam dikilmeden eğilerek rükûya varılırsa, rükûdan önceki kıyam yapılmadığından dolayı namazı yeterli değildir.

948- İftitah tekbiri söylerken veya kıraat esnasında yürümemeli, bir yere eğilmemelidir. Farz ihtiyat gereği bedeni hareket ettirmemeli, zaruri bir durum yoksa bir yere yaslanılmamalıdır.

949- Ayakta durduğu esnada, unutkanlıkla yol yürür, bir tarafa eğilir veya bir yere yaslanırsa, sakıncası yoktur.

950- Ayakta iken, her iki ayağın yerde olması ihtiyaten vaciptir. Fakat bedeninin ağırlığının her iki ayak üzerinde olması gerekli değildir; bir ayak üzerinde olmasının sakıncası yoktur.

951- Ayakta düzgün durabilen birisinin, normal duruş hâlinden çıkacak derecede ayaklarını açması durumunda, namazı batıl olur. Hatta ayakta durduğu söylenecek olsa bile, farz ihtiyat gereği ayağını fazla açmamalıdır.

952- İnsan namazda, vacip zikirlerinden birini söylerken bedeninin istikrarı olmalıdır. Aynı şekilde namazın müstehap amellerinden birini yaparken de bedeninin istikrarının

olması ihtiyaten farzdır. Biraz ileri veya geri gitmek ya da bedenini biraz sağa veya sola hareket ettirmek isterse, bir şey okumamalıdır.

953- Hareket halinde müstehap bir zikir söylerse, örneğin rukû ve secdeleri yaparken tekbir derse, o zikri namazdaki emirlerden sayarak söylerse doğru değildir, fakat namazı sahihtir. (بِحَوْلِ اللَّهِ وَ قُوَّتِهِ أَقْوَمُ وَ أَقْعَدُ) "Bihevillahi ve kuvvetihi ekûmu ve ek'ud" zikrini ise ayağa kalkarken söylemelidir.

954- Fatiha okunurken el ve parmakların hareket ettirilmesinin sakıncası yoktur. Ama müstehap ihtiyat gereği, hareket ettirilmemelidir.

955- Fatiha ve sure ya da tesbihat okunurken, elinde olmayarak vücudun sükûneti bozulacak kadar hareket edilirse, müstehap ihtiyat gereği vücut istikrar bulduktan sonra hareket hâlinde okunan şeyler tekrar okunmalıdır.

956- Namazda iken ayakta durmaktan âciz kalan kimse, oturmalıdır. Oturmaktan da âciz kalırsa, yatması gerekir. Fakat vücut istikrar buluncaya kadar bir şey okunmamalıdır.

957- İnsan ayakta kılmaya gücü yettiği müddetçe, oturarak namaz kılamaz. Meselâ, ayakta durduğu zaman vücudu hareket ediyorsa veya bir şeye yaslanmak zorunda kalıyorsa yahut vücudunu biraz eğmek zorundaysa, mümkün olduğu şekilde ayakta durup namazını kılmalıdır. Hiç bir şekilde, ayakta duramazsa, dümdüz oturup öylece namazını kılmalıdır.

958- Oturarak namaz kılabilen kimse, yatarak namaz kılamaz. Eğer düzgün şekilde oturamazsa, gücü yettiği şekilde oturmalıdır. Eğer hiç bir şekilde oturamazsa "kible ahkâmı"nda açıklandığı gibi, bedeninin ön tarafı kibleye gelecek şekilde sağ yanı üzerine uzanmalıdır. Farz ihtiyata göre, sağ yanı üzerin uzanabiliyorsa sol yanı üzerine uzanmamalıdır. Eğer bu da mümkün değilse, sol yanı

üzerine, o da mümkün olmazsa, ayaklarının altı kibleye gelecek şekilde sırt üstü yatmalıdır.

959- Oturarak namaz kılan bir kimse, Fatiha ve sureyi okuduktan sonra kalkıp rükûyu ayakta yerine getirebiliyorsa kalkmalı ve kalktıktan sonra rükûya gitmelidir. Eğer bunu yapamıyorsa, rükûyu da oturarak yapmalıdır.

960- Yatarak namaz kılan bir kimse, namaz arasında oturmaya gücü yeterse, gücü yettiği miktarı oturarak kılması gerekir. Aynı şekilde ayakta durmaya gücü yeterse, gücü yettiği kadarını ayakta kılmalıdır. Fakat, vücudu istikrar bulmadan, vacip zikirleri okumamalıdır. Sadece az bir miktar durabileceğini biliyorsa, bunu rükûya bitişik kıyâmı yerine getirmek için yapmalıdır.

961- Oturarak namaz kılan bir kimse, namaz arasında kalkmaya gücü yeterse, gücü yettiği miktarı ayakta kılmalıdır. Fakat vücudu istikrar bulmadıkça, vacip zikirleri okumamalıdır. Ama az bir miktar ayakta durabileceğini bilirse, rükûya bitişik kıyâmı yapmak için kullanılmalıdır.

962- Ayakta namaz kılabilen durumda olan bir kimse, ayakta durunca hastalanacağından ya da bir zarara uğrayacağından korkarsa, oturarak namaz kılabilir. Eğer bu korku oturma hususunda da olursa, yatarak namaz kılabilir.

963- İnsan, vaktin sonuna doğru namazı ayakta kılmaya gücü yeteceğinden ümidini kesmediği halde, vaktin evvelinde namazını kılar; daha sonra vaktin sonunda ayakta durarak namaz kılabilen güce sahip olursa, yeniden ayakta namazını kılmalıdır. Ama ümidini keserek namazı vaktin başında kılmışsa, sonradan ayakta kılabilen güce sahip olsa da namazı iade etmesine gerek yoktur.

964- Ayakta durulduğu zaman vücudu dik tutmak, omuzları aşağı bırakmak, elleri budlar üzerine koymak,

parmakları birbirine bititirmek, secde yerine bakmak, vücut ağırlığını her iki ayak üzerine eşit şekilde bırakmak, huzu ve huşu içinde olmak, ayakları bir hizada tutmak, erkeğin ayaklarını üç açık parmaktan bir karışa kadar açması, kadın ise ayaklarını birbirine bititirmesi müstehaptır.

KIRAAT

965- Günlük farz namazların birinci ve ikinci rekâtlarında, önce Fatiha ve sonra farz ihtiyata göre, tam bir sure okunmalıdır. Namazda ihtiyat gereği "Duha" ile "İnşirah" ayrıca "Fil" ile "Kureyş" sûreleri bir süre hesap olunur.

966- Vakit dar olur veya surenin okunmamasını gerektiren mecburi bir durumla karşılaşılır meselâ, surenin okunduğu takdirde hırsız, yırtıcı hayvan veya başka bir şeyin insana zarar vermesi ihtimali söz konusu olursa veya zorunlu bir işten dolayı, sureyi okumayabilir. Hatta vaktin dar olması halinde veya bazı korkulan durumlarda süreyi okumamalıdır.

967- Kasıtlı olarak sure Fatiha'dan önce okunursa, namaz batıl olur. Eğer yanlışlıkla sure Fatiha'dan önce okunur ancak farkına varılırsa, hatırlanılan yerden sure bırakılıp Fatiha ve daha sonra da sure baştan okunmalıdır.

968- Fatiha ve sure ya da onlardan biri unutulur ve rükûya varıldıktan sonra farkına varılırsa, kılınan namaz sahihtir.

969- Rükûya eğilmeden önce Fatiha ve surenin okunmadığı anlaşılırsa, okunması gerekir. Eğer sadece surenin okunmadığı anlaşılırsa, yalnız sure okunmalıdır. Fakat, yalnız Fatiha okunmamış olursa, önce Fatiha daha sonra ikinci kez sure okunmalıdır. Eğer tam olarak rükûya eğilmeden önce Fatiha ve sure veya sadece Fatiha veya sadece surenin okunmadığı anlaşılırsa, ayağa kalkılıp biraz önce açıklandığı üzere onlar okunmalıdır.

970- Farz namazda, 354. meselede açıklanan farz secdesi bulunan dört sureden birini kasıtlı olarak okursa, hemen secde etmelidir. Secdeyi yerine getirince de farz ihtiyat gereği namazı batıl olur ve yeniden kılması gerekir. Ama yanlışlıkla secde ederse hüküm değişir. Secdeyi yerine getirmezse günah işlemiştir ama namaza devam edebilir

971- Yanlışlıkla veya bilerek farz secdesi bulunan bir sure okumaya başlarsa, secde ayetine gelmeden o süreyi bırakarak başka bir süre okuyabilir. Ama secde ayetini okuduktan sonra anlarsa, bir önceki meselede denildiği şekilde amel etmelidir.

972- Namazda secde ayetini işiten kimsenin namazı sahihtir. Kıldığı namaz farz namazsa, ihtiyat gereği secdeyi

işaretle yapmalı, namazdan sonra da secdeyi yerine getirmelidir.

973- Müstehap namazlarda surenin okunması gerekmez. Hatta nezir yoluyla farz olan namazda da okunması şart değildir. Ancak "Vahşet namazı" gibi kendine has suresi olan bazı müstehap namazlar kılınınca, o namazla ilgili düsturlar yerine getirilmek istendiği takdirde, söz konusu özel surenin okunması gerekir.

974- Cuma namazı ve cuma günü sabah, öğlen ve ikindi namazında ayrıca Cuma akşamının yatsı namazında; birinci rekâтта Fatıha'dan sonra Cuma Suresi'ni, ikinci rekâtte Fatıha'dan sonra Münafikûn Suresi'ni okumak müstehaptır. Fakat bunlardan biri okunmaya başlanırsa, farz ihtiyat gereği bırakılıp yerine bir başka sure okunamaz.

975- Eğer Fatıha'dan sonra İhlâs veya Kâfirûn Sureleri okunmaya başlanırsa, bırakılıp yerlerine bir başka sure okunamaz. Fakat cuma günü namazlarında unutulurak Cuma ve Münâfikûn Sureleri yerine, söz konusu iki sureden biri okunmaya başlanırsa, bırakılıp yerlerine Cuma ve Münâfikûn Sureleri okunabilir. Farz ihtiyata göre sürenin yarısına ulaşılmışsa, terk edilmemelidir.

976- Cuma namazı ve cuma gününün namazlarında bilerek İhlâs veya Kâfirûn Sureleri okunmaya başlanırsa, yarıya yetişilmeden önce olsa dahi farz ihtiyat gereği terk edilip yerlerine Cuma ve Münâfikûn Sureleri okunamaz.

977- Namazda İhlâs veya Kâfirûn Suresi'nden başka bir sure okunmaya başlanırsa, yarıya varılmadan önce bırakılıp yerine bir başka sure okunabilir. Yarısına ulaşıldıktan sonra mutlak olarak, onu bırakıp başka bir süreye geçmek ihtiyaten caiz değildir.

978- Eğer surenin bir miktarı unutulur veya vaktin dar olması veya benzeri zorunlu bir neden yüzünden başlanılan sure bitirilemezse, yarıdan fazlası okunmuş olsa veya okunan sure İhlâs ve Kâfirûn sureleri olsa da bırakılıp yerine bir başka sure okunabilir. Unutulduğu durumda okuduğu miktara iktifa edebilir.

979- Erkeğin sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatıha ve sureyi sesli okuması ihtiyaten farzdır. Kadın ve erkeğin

öğlen ve ikindi namazlarında Fatiha ve sureyi yavaş okumaları ihtiyaten farzdır.

980- Erkek sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatiha ve surenin bütün kelimelerini, hatta son harflerini bile sesli okumaya dikkat etmelidir.

981- Kadın sabah, akşam ve yatsı namazlarında Fatiha ve sureyi sesli okuyabileceği gibi yavaş da okuyabilir. Fakat sesini nâmahrem duyacak olursa veya sesin nâmahrem duymasının haram olduğu bir konum olursa yavaş okumalıdır. Bilerek sesli kılsa farz ihtiyat gereği namazı batıldır.

982- Eğer namazda sesli okunması gereken yerler, bilerek yavaş okunur veya yavaş okunması gereken yerler bilerek sesli okunursa, farz ihtiyat gereği namaz batıl olur. Fakat unutkanlık ya da şer'î hükmü bilmeme sonucu böyle yapılırsa, kılınan namaz sahihtir. Fatiha ve sure okunurken bile yanlışlık yapıldığı anlaşılırsa, okunan kısmın ikinci defa okunması gerekmez.

983- Fatiha ve sure okunurken ses normalden daha fazla yükseltilirse, meselâ bağırılarak okunursa, namaz batıl olur.

984- İnsan namazın kıraatini doğru bir şekilde okumalıdır. Fatiha süresinin hiçbir bölümünü sahih okuyamayan bir kimse; sahih okuduğu kısım itina edilecek miktarda olursa, okuyabildiği şekliyle okumalıdır. Ama o miktar çok az olursa, farz ihtiyat gereği Kuran'ın sahih okuyabildiği diğer kısımlarını ona eklemelidir. Eğer yapamıyorsa tesbihi eklemelidir. Ama süreyi tamamen sahih okuyamayan kimsenin, onun yerine başka bir şey okumasına gerek yoktur. Her halükarda müstehap ihtiyata göre namazı cemaatle kılmalıdır.

985- Fatiha suresini iyice bilmeyen, öğrenerek, talkin yoluyla, cemaat namazına katılarak veya şüphe ettiği yerlerde tekrar ederek vazifesini yerine getirmeye çalışmalıdır. Vakit dar olursa önceki meselede denildiği şekilde namazını kılsa namazı sahihtir. Ama öğrenmek konusunda tembellik etmişse, mümkün olduğu taktirde azaptan kaçınmak için namazını cemaatle kılmalıdır.

986- Farz ihtiyat gereği, namazın farzlarını öğretmek

karşılığında ücret almak haramdır. Müstehaplarını öğretmek için ücret alınmasının sakıncası yoktur.

987- Eğer insan Fatıha ve surenin bir kelimesini bilmez veya bilerek onu okumaz ya da "ض = zâd" yerine "ز = za" okumak gibi bir harfin yerine başka bir harf okur veya yanlış sayılacak şekilde "üstün" ve "esre" olmaması gereken yeri üstün ve esreyle okur veya şeddeyi okumazsa, namazı batıl olur.

988- Bir kelimeyi doğru öğrendiği düşüncesiyle aynı şekilde okur ve daha sonra yanlış okuduğunu anlarsa, namazı yenilemesine gerek yoktur.

989- Kelimenin son harekesini (yani üstün, ötre ve esre) olduğunu bilmezse veya kelimedeki bir harfin "هـ" veya "ح" olduğunu bilmediği takdirde sahih okuduğuna emin olacak şekilde vazifesini yerine getirmelidir. Örneğin öğrenmeli, cemaatle kılmalı veya doğru okuduğuna emin olmak için iki şekilde veya daha fazla okumalıdır. Elbette okuduğu yanlış şey zikir veya Kurân sayıldığı takdirde namazı sahihtir.

990- Tecvid âlimleri şöyle demişlerdir: Eğer kelimedede, öncesi ötreli ve sonrası da hamze harfi olan "vav" harfi bulunursa ("سُوءٌ = sūun" kelimesinde olduğu gibi) vav harfi medli yani uzatılarak okunmalıdır. Ayrıca bir kelimedede, öncesi üstünlü ve sonrası da hamze harfi olan elif harfi olursa, ("جَاءٌ = cāe" kelimesinde olduğu gibi) elif harfi medli yani uzatılarak okunmalıdır. Yine bir kelimedede, öncesi esreli ve sonrası da hamze harfi olan "yâ" harfi olursa ("جِيءٌ = cīe" kelimesinde olduğu gibi "ya" harfi medli (yani "ī" şeklinde) uzatılarak okunmalıdır.

Eğer bu şekildeki "vav, elif ve yâ" harflerinden sonra hamze harfi yerine sakın yani esre, üstün ve ötresi olmayan bir harf olursa, yine bu üç harf medli ve uzatılarak okunmalıdır. Elbete zahiren kıraatin sahih olması, bu gibi yerlerde medde bağlı değildir. Şu halde üste dediğimiz kurallara amel edilmese de kılınan namaz sahihtir. Fakat "وَلَا الضَّالِّينَ = velezzâllîn" kelimesinde olduğu gibi, şedde ve elifi iyice okuyabilmek için biraz uzatma gereken yerlerde, aynı miktarda elif uzatılmalıdır.

991- Namazda, hareke üzerinde vakfetmemek (=dur-

mamak) ve sükûn üzere bitişirmemek müstehap ihtiyattır. "Hareke üzerinde vakfetmek"; kelimenin sonundaki üstün, esre veya ötrenin söylenip ancak, sonraki kelimeyle bitiştirilmemesi ve iki kelime arasında okunurken fasıla bırakılması demektir. Örneğin, "Errehmanirrehîm"de "Rehîm" kelimesinde "mim" harfinin esreli yani "Rehîmi" söylenip, bir miktar ara verilerek "Mâliki Yevmiddîn" okunması gibi.

"Sükun üzere vasletmek (=bitişirmek)"; bir kelimenin üstün, esre veya ötresinin söylenmeden bir sonraki kelimeyle bitiştirilmesine denir. Örneğin, "Errehmanirrehîm" derken "Rehîm" kelimesinin "mim" harfinin esresi yani "Rehîmi" söylenmeyip hemen "Maliki yevm-id dîn"le bitiştirilmesi gibi.

992- Namazın üçüncü ve dördüncü rekâtında sadece bir Fatiha okunabilir veya bir defa tesbihat-ı erbaâ, yani:

(سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ)

"Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi vela ilâhe illellahu vellahu ekber" okunabilir. Tesbihat-ı erbaâ'nın üç defa söylenmesi daha iyidir. Bir rekâtta Fatiha, öbür rekâtta tesbihat da okunabilir. Fakat her iki rekâtta da tesbihat okunması daha iyidir.

993- Vakit dar olduğunda, tesbihat-ı erbaa'nın bir defa söylenmesi gerekir. Tamamını okuyacak kadar vakit olmazsa, sadece bir kere "Sübhanellâh" söylenmesi yeterlidir.

994- Erkek ve kadına, namazın üçüncü ve dördüncü rekâtında okunan Fatiha veya tesbihatı yavaş okumak, ihtiyaten farzdır.

995- Eğer üçüncü ve dördüncü rekâtta Fatiha okunursa, onun Bismillah'ının da sessiz okunmasına gerek yoktur. Ama cemaatle namaz kılıyorsa o zaman, farz ihtiyat gereği Bismillah'ı sessiz okumalıdır.

996- Tesbihat'ı öğrenemeyen veya doğru okuyamayan bir kimse, üçüncü ve dördüncü rekâtta Fatiha'yı okumalıdır.

997- Namazın ilk iki rekâtında, son iki rekât olduğu sanılarak tesbihat okunur ve rükûa varılmadan önce anlaşılırsa, Fatiha ve surenin okunması gerekir. Eğer rükûda veya rükûdan sonra anlaşılırsa, namaz sahihtir.

998- Namazın son iki rekâtında, ilk iki rekât olduğu

sanılarak Fatiha okunur veya namazın ilk iki rekâtında son iki rekât olduğu sanılarak Fatiha okunursa, ister rükûdan önce anlaşılın, ister rükûdan sonra, namaz sahihtir.

999- Üçüncü ve dördüncü rekâta Fatiha okumak istediği hâlde elinde olmaksızın tesbitah okumaya başlar veya tesbihatı okumak isterken elinde olmaksızın Fatiha'yı okumaya başlarsa, hiç namaz kastedilmemişse onu bırakıp okumak istediği Fatiha'yı veya tesbihatı okumalıdır. Fakat tamamen iradesiz olmamışsa örneğin âdet edinmiş olursa, onu tamamlayabilir ve namazı sahihtir.

1000- Üçüncü ve dördüncü rekâta tesbihat okumayı âdet edinmiş olan kimse, vazifesini yerine getirmek niyetiyle Fatiha'yı okumaya başlarsa yeterlidir. Yeniden Fatiha'yı veya tesbihatı okuması gerekmez.

1001- Üçüncü ve dördüncü rekâta tesbihattan sonra, "Esteğfirullahe rebbî ve etûbu ileyh" ³⁸veya "Ellahummeğfir li" ³⁹ gibi sözlerle Allah'tan bağışlanma dilemek müstehaptır. Eğer istiğfardan ve rükûa gitmeden önce Fatiha veya tesbihatı okuyup okumadığında şüphe ederse, Fatihayı veya tesbihi okumalıdır. İstiğfarı derken veya ondan sonra şüphe ederse yine farz ihtiyat gereği Fatiha veya tesbihatı okumalıdır.

1002- Üçüncü veya dördüncü rekâta rükûa gidilirken veya rükûa gidildikten sonra, Fatiha ve tesbihatın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itibar edilmemelidir.

1003- Bir ayet veya kelimeyi örneğin, İhlas süresinde "Kul Huvellâhu Ehed"i doğru okunup okunmadığında şüpheye düşerse, şüphesine itina etmeyebilir. Ama ihtiyata amel ederek o ayeti veya kelimeyi yeniden sahih bir şekilde söylerse sakıncası yoktur. Hatta birkaç kez şüpheye düşülürse, bir kaç kez tekrarlanabilir; ancak vesvese derecesine varılırsa tekrar etmemesi daha iyidir.

1004- Birinci rekâta Fatiha'dan önce, "E'ûzu billahi min'eş-şeytan'ir-recîm" ⁴⁰أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ denilmesi, öğlen ve ikinci namazlarının birinci ve ikinci rekâtlarında

---

38 [Rabbim Allah'tan bağışlanma diler ve O'na tövbe ederim.]

39 [Allah'im! Beni bağışla.]

40 [Kovulmuş Şeytan'ın şerrinden Allah'a sığınırım.]

besmelenin yüksek sesle söylenilmesi, Fatiha ve surenin kelimelerinin tane tane okunması, her ayetin sonunda vakfedilmesi yani okunan ayetin sonraki ayete bitiştirilmemesi, Fatiha ve sure okunurken manasına dikkat edilmesi, eğer namaz cemaatle kılınyorsa imamın ve eğer tek başına münferiden namaz kılıyorsa kendisinin Fatiha'yı tamamladıktan sonra, "El-hemdu lillahi rebb'il-âlemîn" demesi, İhlâs Suresi okunduktan sonra bir, iki veya üç kez (كَذَلِكَ اللَّهُ رَبِّي) "Kezalikellahu Rebbî" ⁴¹ veya (كَذَلِكَ اللَّهُ رَبُّنَا) "Kezalikellahu Rebbuna" ⁴² denilmesi, rükûdan önceki tekbirin ya da kunu-tun, sure okunduktan sonra biraz beklenip yerine getirilmesi, müstehaptır.

1005- Bütün namazlarda ilk rekâta Kadir ve ikinci rekâta İhlâs Suresi'ni okumak, müstehaptır.

1006- Bir günün namazlarının hiçbirisinde İhlâs Suresi'ni okumamak, mekruhtur.

1007- İhlâs Suresi'ni bir nefeste okumak, mekruhtur.

1008- Birinci rekâta okunan surenin ikinci rekâta da okunması mekruhtur. Ama İhlâs Suresi'nin her iki rekâta da okunması, mekruh değildir.

---

41 [Rabbim Allah böyledir (vasfedilen gibidir).]

42 [Rabbimiz Allah böyledir (vasfedilen gibidir).]

RÜKÛ

1009- Her rekâta, kıraatten sonra parmak uçlarını - özellikle de başparmağı- diz kapaklarına koyacak şekilde eğilmeye "rükû" denir.

1010- İnsanın rükû miktarı eğildikten sonra ellerini dizlerine koymamasının sakıncası yoktur.

1011- İnsan normal olmayan bir şekilde rükû yaparsa, meselâ sağa veya sola eğilirse veya dizlerini öne çekerek elleri dizlerine kavuşsa bile, sahih değildir.

1012- İnsan, rükû niyetiyle eğilmelidir. Eğer başka bir maksatla, meselâ, bir haşereyi öldürmek için eğilirse, o rükû sayılmaz. Doğrulup tekrar rükû için eğilmesi gerekir ve bu ameli vasıtasıyla fazla rükûn yapılmış sayılmaz; sonuç olarak da namaz batıl olmaz.

1013- İnsanın kolu veya dizi diğerlerinin kolu ve diziyile farklı olursa, meselâ, kolu uzun olur ve birazcık eğilince dizlerine ulaşırsa veya dizleri, normal insanlarınkinden daha aşağı olur ve ellerini dizlerine ulaştırması için çok eğilmesi gerekirse, normal seviyede eğilmesi gerekir.

1014- Oturarak rükû yapan kimsenin, yüzü dizlerine paralel olacak derecede eğilmesi gerekir. Yüzü, secde yerine yaklaşınca kadar eğilmesi, daha iyidir.

1015- Rükûda hangi zikir söylenirse yeterlidir. Ama farz ihtiyat gereği, üç defa (سُبْحَانَ اللَّهِ) "Subhanallah" veya bir defa (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ) "Subhane rebbiye'l-‘ezîmi ve bihemdih" zikri söylenmelidir. Vakit dar olur veya zorunlu bir durum olursa bir kere "Subhenallâh" denilmesi yeterlidir. "Subhane rebbiye'l-‘ezîmi ve bihemdih" zikrini

doğru bir Şekilde teleffuz edemeyen üç kere "Subhanellâh" söyleyebilir.

1016- Rükûda söylenen zikir peş peşe ve sahih Arapçayla söylenmelidir. Zikrin üç, beş, yedi defa veya daha fazla söylenmesi, müstehaptır.

1017- Rükûda, bedeninin istikrar bulması gerekir. İstikrar halinden çıkacak Şekilde bedenini hareket ettirilmemesi gerekir. Hatta vacip bir zikir olmasa dahi hüküm aynıdır. Bilerek bedeninin istikrarını korumazsa, istikrar halinde zikri iade de etse farz ihtiyat gereği namazı batıldır.

1018- Rükûda farz zikir söylenirken elde olmaksızın vücudun istikrarı bozulacak Şekilde hareket edilirse, vücut istikrar bulduktan sonra, zikrin ikinci kez okunması daha iyidir. Ama vücudun istikrarı bozulmayacak Şekilde birazcık hareket edilir veya parmaklar oynatılırsa, sakıncası yoktur.

1019- Rükû miktarınca eğilmeden ve vücut istikrar bulmadan önce bilerek rükû zikri okunursa, namaz batıl olur. Fakat vücut istikrar bulduktan sonra yeniden zikri söylerse namazı sahihtir. Yanlışıklıkla söylerse zikri yenilemeye gerek yoktur.

1020- Farz olan zikir tamamlanmadan önce, bilerek baş rükûdan kaldırılırsa, namaz batıl olur. Eğer baş yanlışıklıkla kaldırılırsa zikri yenilemek gerekmez.

1021- Rükûda hatta vücut istikrar bulmadan bir kere "Subhenallâh" zikrini söyleyecek kadar dahi kalamazsa demesi vacip değildir. Fakat müstehap ihtiyat gereği, hatta bir miktarını kalkma halinde veya daha önce, mutlak kurbet kastıyla dese dahi söylemelidir.

1022- Hastalık ve benzeri sebeple rükûda vücudu istikrar bulamıyorsa, namaz sahihtir. Ama, rükû vaziyetinden çıkmadan önce farz olan "Subhane Rebbiye'l-'ezîmi ve bi-hemdi" veya üç defa "Subhanellah" zikrini daha önce anlattığımız gibi söylemelidir.

1023- Rükû miktarınca eğilemeyen kimse, bir şeye yaslanarak rükû etmelidir. Eğer bir şeye yaslanarak da normal şekilde rükû yapamazsa, rükû denilecek kadar eğilmelidir. Bu kadar da eğilemezse, başıyla rükû için işaret etmelidir.

1024- Rükû için başıyla işaret etmesi gereken kimse başıyla da işaret edemezse, rükû niyetiyle gözlerini kapatarak zikri söylemesi ve rükûdan kalkma niyetiyle de gözlerini açması gerekir. Buna da gücü yetmezse, kalbinde rükû niyeti ederek farz ihtiyat gereği eliyle de işaret etmeli ve zikir söylemelidir. Elbette mümkünse bu durumla, otururken rükûa ima etme durumunu birleştirmelidir.

1025- Ayakta rükû yapmaya gücü yetmeyen kimse, rükû için oturduğunda eğilebiliyorsa, namazını ayakta kılmalı ve rükûu baş işaretleriyle yapmalıdır. Müstehap ihtiyat gereği, daha sonra başka bir namaz kılar şöyle ki, rükû zamanı oturur ve rükû için eğilir.

1026- Rükû haddine yetiştikten sonra başını kaldırır ve tekrar rükû niyetiyle rükû miktarınca eğilirse, namaz batıl olur.

1027- Rükû zikri bittikten sonra tam doğrulmalı ve farz ihtiyat gereği vücut istikrar bulduktan sonra secdeye gidilmelidir. Eğer bilerek doğrulmadan secdeye gidilirse,

namaz batıl olur. Aynı şekilde farz ihtiyata göre vücut istikrar bulmadan bilerek secdeye gidilirse yine namaz batıl olur.

1028- Rükû unutulur ve secdeye varılmadan önce hatırlanırsa, doğrulup sonra rükû yapılmalıdır ve eğer doğrulmaksızın eğildiği durumda rükûa dönerse yeterli olmaz.

1029- Alın yere vardıktan sonra rükû yapılmadığının farkına varılırsa, doğrulup rükû yapılmalıdır. İkinci secdede hatırlarsa farz ihtiyat gereği namazı batıldır.

1030- Rükûa gidilmeden önce ayakta düz durulduğu hâlde tekbir alınması, rükûda da dizlerin geri çekilmesi, sırtın düz tutulması, boynun uzatılıp sırtla dümdüz bir doğrultuda bulunması, ayakların arasına bakılması, rükû zikrinden önce veya sonra salâvat getirilmesi, rükûdan doğrulup düz durulduktan sonra beden istikrar bulunca: "Semi-ellahu limen hemideh" denilmesi müstehaptır.

1031- Kadınların rükûda ellerini dizlerden yukarı koyması ve dizleri geri çekmemesi müstehaptır.

SECDE

1032- Farz ve müstehap namazların her rekâtında rükûdan sonra iki defa secde yapılması gerekir. Secde, huzu kastıyla özel bir şekilde alını yere koymaktan ibarettir. Namazda secde halinde iki elin içini, iki dizi ve iki ayak başparmak uçlarını yere koymak farzdır. Alından kasıt farz ihtiyat gereği alının ortasıdır. Bu da iki kaşın ortasında saç bitimine kadar ve ortadan çekilen iki çizgiden elde edilen dikdörtgendir.

1033- İki secde birlikte bir rükündür. O hâlde farz namazda, unutarak veya meseleyi bilmediği için her iki secdeyi terk ederse namaz batıl olur. Aynı şekilde bir rekâta iki secdeyi unuttuğundan veya mazur olduğu cehaletinden dolayı fazla yaparsa, farz ihtiyata göre hüküm aynıdır.

1034- Bilerek bir secde eksik veya fazla yapılırsa, namaz batıl olur. Yanlışlıkla bir secde eksik veya fazla yapılırsa, namazı batıl olmaz. Sahiv secdesi hükümlerinde açıklaması gelecektir.

1035- Bilerek veya yanlışlıkla, alın yere koyulmazsa, diğer organlar yere koyulsa da secde yapılmamıştır. Ama alın yere koyulur da yanlışlıkla diğer organlar yere koyulmaz veya yanlışlıkla zikir söylenmezse, secde sahihtir.

1036- Herhangi bir zikir söyleneceği gibi, zorunlu bir durum olmadıkça, secdede üç kere, (سُبْحَانَ اللَّهِ) "Subhanellâh" veya bir kere (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ) "Subhane reb-biye'l-'e'la ve bihemdih" söylemek daha iyidir. Bu kelimeler arka arkaya ve sahih bir Arapçayla söylenmelidir. Farz ihtiyat gereği bu miktarda olmalıdır. Ayrıca "Subhane reb-biye'l-'e'la ve bihemdih" zikrini üç, beş, yedi ve daha fazla

söylemek müstehaptır.

1037- Secdelerde, farz zikir miktarınca vücudun istikrar bulması gerekir. Bedenini zaruri bir durum olmadıkça, istikrardan çıkaracak kadar hareket ettirmemelidir. Hatta vacip zikirle meşgul olmasa da farz ihtiyata göre hüküm aynıdır.

1038- Alın yere koyulmadan veya vücut istikrar bulmadan önce kasıtlı olarak secde zikri söylenirse namaz batıl olur. İstikrar halinden sonra zikri yeniden derse namaz sahih olur. Zikir tamamlanmadan önce kasıtlı olarak baş secdeden kaldırılırsa, namaz yine batıl olur.

1039- Alın yere koyulmadan secde zikri söylenir ve secdeden kalkmadan farkına varılırsa, vücudun istikrarı hâlinde zikir yeniden söylenmelidir. Ama alın yere koyulup beden istikrar bulmadan yanlışlıkla söylenirse tekrar edilmesine gerek yoktur.

1040- Secdeden kalktıktan sonra, secde zikri tamamlanmadan secdeden kalkıldığı anlaşılırsa, namaz sahihtir.

1041- Secde zikri söylenirken, yedi azadan biri kasıtlı olarak yerden kaldırılırsa, secdede gerekli olan istikrara ters bir davranış olursa namaz batıl olur. Vacip ihtiyata göre zikir okunmasa da hüküm aynıdır.

1042- Secde zikri tamamlanmadan önce yanlışlıkla baş yerden kaldırılırsa, alın tekrar yere koyulamaz ve yapılan miktar bir secde olarak sayılmalıdır. Ama diğer organlardan herhangi biri yanlışlıkla yerden kaldırılırsa, ikinci kez yere koyulup secde zikri söylenmelidir.

1043- Birinci secdenin zikri tamamlandıktan sonra oturup vücut istikrar bulduktan sonra tekrar secdeye gitmek gerekir.

1044- Alnın koyulduğu yer, dizlerin koyulduğu yerden ve parmak uçlarından dört bitişik parmak kadar aşağıda ve yüksekte olmamalıdır. Farz ihtiyat gereği alnın koyulduğu yer, durduğu yerden de dört bitişik parmak kadar aşağıda ve yukarıda olmamalıdır.

1045- Eğilimi tam olarak anlayamayan eğimli yerde, farz ihtiyat gereği, alnın koyulduğu yer, ayak parmaklarının ve diz uçlarının koyulduğu yerden dört bitişik parmak kadar yukarıda veya aşağıda olması sakıncalıdır.

1046- Alın, yanlışlıkla dizlerin ve ayak parmaklarının koyulduğu yerden dört bitişik parmak yüksekte olan bir şey üzerine koyulursa, bu yükseklik "secde vaziyetindedir" denmeyecek kadar fazlaysa, baş kaldırılıp ve yüksekliği dört bitişik parmaktan az olan bir şey üzerine koyulmalıdır. Eğer yükseklik, "secde vaziyetindedir" denilecek kadar olur ve vacip zikir söylendikten sonra farkına varılırsa, başını secdeden kaldırarak namazı bitirebilir. Ama vacip zikri söylemeden önce farkına varılırsa, alın onun üzerinden yüksekliği dört parmak miktarı veya daha az olan şey üzerine çekilmeli ve vacip zikir söylenmelidir. Eğer alnın çekilmesi mümkün değilse o durumda zikir söylenerek namaz tamamlanmalıdır. Yeniden namazı kılmasına gerek yoktur.

1047- Alınla üzerine secde edilmesi sahih olan yer arasında bir şey olmamalıdır. O hâlde, mührün üzerinde alnın mührün kendisine temas etmeyeceği kadar kir olursa, secde batıl olur. Ama eğer mührün rengi değişmiş

olursa, sakıncası yoktur.

1048- Secdede iki elin içinin yere koyulması gerekir. Farz ihtiyata göre elin içinin tamamının yere konulması gerekir. Ama çaresizlik anında elin üstünün de sakıncası yoktur. Eğer elin üstü mümkün olmazsa, farz ihtiyat gereği bilek koyulmalıdır. O da koyulamazsa, dirseğe kadar yere koyulabilen kısım koyulmalıdır. O da mümkün olmazsa, kolun koyulması yeterlidir.

1049- Farz ihtiyat gereği secdede, ayak başparmakları yere koyulmalıdır. Parmakların ucunun yere bırakılması gerekli değildir, ön veya arka tarafının yere konulması da yeterlidir. Ayak başparmağını yere bırakmazsa diğer parmakları veya ayağının üzerini yere bırakırsa veya tırnakların uzun olmasından dolayı başparmağının ucu yere değmezse namaz batıl olur. İhmalkârlıktan veya meseleyi bilmediğinden bu şekilde kılmışsa, namazlarını yeniden kılmalıdır.

1050- Ayak başparmağının bir miktarı kesilmiş olursa, geri kalan kısım yere koyulmalıdır. Parmaktan hiçbir şey kalmaz veya kalır ancak yere değmeyecek kadar çok kısa olursa, farz ihtiyat gereği öbür parmaklarını yere koyulması gerekir. Hiçbir parmak yoksa, ayak adına ne varsa, o yere koyulmalıdır.

1051- Göğüs ve karın yere yapıştırılarak ve ayaklar biraz uzatılarak, normal olmayan bir şekilde secde edilirse, bu şekilde "secde etti" derlerse namazı sahihtir. Uzanmış derler ve secde ettiği anlaşılmazsa namazı batıldır.

1052- Mühür veya üzerine secde ettiği şey pak olmalıdır. Ama mühür necis bir yaygı üzerine koyulur veya mührün

öbür tarafı necis olur; ancak, alın pak tarafına koyulursa, ya da mührün bir kısmı pak diğer kısmı alına bulaşmayacak şekilde necis olursa sakıncası yoktur.

1053- Alında çıban, yara veya benzeri bir şey olur ve yere bırakmak mümkün olmazsa; eğer alının her tarafını sarmamışsa alının sağlam yeri ile secde edilmelidir; mümkün olmadığı takdirde ise, yer kazılmalı, çıbanın yere geleceği yer çukur bırakılmalı ve alının secdeye yetecek miktarda sağlam tarafı yere koyulmalıdır. (Alından maksadın ne olduğu secde bölümünün başlarında açıklandı.)

1054- Çıban veya yara bütün alını kaplamışsa, alının iki tarafından biriyle secde edilmesi gerekir. Eğer bu mümkün olmazsa, yüzünün bazı bölümleriyle secde etmelidir. Yapamazsa farz ihtiyat gereği çene ile secde etmelidir. çene ile de mümkün olmazsa, alının iki tarafından biriyle secde edilmelidir. Yüzden hiçbir yerle yapılamazsa, secde için işaret etmelidir.

1055- Oturabilen fakat alını yere ulaştıramayan kimse, secde denilebilecek miktarda eğilebiliyorsa eğilmeli ve alını yüksek bir şey üzerine koyulan mühüre veya üzerine secde edilmesi doğru olan bir şeyin üzerine koymalıdır. Fakat mümkünse ellerinin içini dizlerini ve başparmak uçlarını doğal bir şekilde yere koymalıdır.

1056- Bir önceki meselde anlatıldığı şekilde mührü veya üzerine secde edilmesi sahih olan bir şeyi üzerine bırakmak için yüksek bir şey yoksa veya secde etmesi için mührü kaldırıp tutmaya yardım edecek biri de olmazsa, mührü veya başka bir şeyi eliyle kaldırmalı ve ona secde etmelidir.

1057- Asla secde edemeyen, secde denilebilecek kadar da eğilemeyen kimse, secde için başıyla işaret etmelidir. Yapamazsa gözleriyle işaret etmelidir. Gözleriyle de işaret edemiyorsa kalbinde secde için niyet etmeli, farz ihtiyat gereği eliyle veya benzeri bir şeyle secde için işaret ederek vacip zikri söylemelidir.

1058- İradesi dışında baş secdeden kalkarsa, mümkünse başının tekrar secde yerine dönmesine engel olmalıdır ve bu, zikir okunsa da okunmasa da, bir secde sayılır. Eğer başını tutamaz ve iradesi dışında tekrar secdeye ulaşırsa, ikisi bir secde sayılır ve eğer zikir okunmamışsa, müstehap ihtiyata göre okunmalıdır. Elbette cüzi niyet edilmeden mutlak yakınlaşma niyeti edilmelidir.

1059- Takiyye yapılması gereken yerde, yaygı ve benzeri şeyler üzerine secde yapılabilir ve namaz için başka bir yere gidilmesine veya takiyyeye neden olan şey yok olduktan sonra, aynı yerde doğru bir şekilde secde yapılmak için, namazın geciktirilmesine gerek yoktur. Takiyyeye ters olmayacak şekilde aynı yerde secdenin sahih olduğu hasır gibi şeylerin üzerine secde etmesi mümkünse, sergi ve benzeri şeyler üzerine secde etmemelidir.

1060- Üzerind vücudun istikrak bulmadığı tüyden yapılmış yatak ve benzeri şeyler üzerine secde etmek batıldır.

1061- Çamurlu bir yerde namaz kılmaya mecbur olan kimse, bedenine ve elbisesine çamur değmesi zahmete neden olmayacaksa, secde ve teşehhüdünü normal olarak yapmalıdır. Zorluğu olursa ayakta, secde için başıyla işaret etmeli ve teşehhüdü ayakta okumalıdır, namazı da

sahihtir.

1062- Namazın birinci rekâtında ve öğlen, ikindi ve yatsı gibi dört rekatlı namazların teşehhüdün yeri olmayan üçüncü rekâtlarında, farz ihtiyata göre ikinci secdeden sonra biraz oturduktan sonra ayağa kalkılmalıdır.

Üzerine Secde Etmenin Sahih Olduğu Şeyler

1063- Yere, yenilecek ve giyilecek şeyler dışında yerden biten ağaç ve ağaç yaprağı gibi şeyler üzerine secde edilmelidir. Buğday, arpa, pamuk gibi yenilecek ve giyilecek şeyler üzerine secde etmek, caiz değildir. Yine yerden sayılmayan altın ve gümüş gibi madensel şeyler üzerine secde etmek de sahih değildir. Ancak çaresizlik anında ziftin, üzerine secdenin sahih olmadığı şeylere önceliği vardır.

1064- Üzüm ağacı yaprağına, taze olduğu ve genellikle yenildiği dönemde secde etmek caiz değildir. Bunun dışında onun üzerine secde etmenin sakıncası yoktur.

1065- Yerden bitip hayvan yiyeceği olan ot ve saman gibi şeyler üzerine secde etmek sahihtir.

1066- Yenilecek cinsten olmayan çiçekler üzerine secde etmek sahihtir. Hatta yerden bitip tedavi için kaynatılarak suyu içilen sığırdilli ve menekşe gibi bitkilere secde de sahihtir.

1067- Bazı şehirlerde yenilmesi normal ve bazı şehirlerde ise normal olmayan bitkiler orada da yenilenden sayılırsa secde sahih değildir. Yine ham meyve üzerine secde etmek, ihtiyat gereği sahih değildir.

1068- Kireç ve alçı taşı üzerine secde etmek sahihtir. Hatta pişmiş kireç ve alçı, tuğla, toprak testi ve benzeri şeylere de secde edilebilir.

1069- Ağaç ve saman gibi üzerine secde edilmesi caiz olan

bir Şeyden yapılan kâğıt üzerine secde edilebilir. Pamuk ve benzeri Şeylerden yapılan kâğıt üzerine de secde etmenin sakıncası yoktur. İpekten yapılırsa caiz değildir. Üzerine secde etmenin caiz olduğu Şeylerden yapıldığı biliniirse, kâğıt mendil üzerine secde edilebilir.

1070- Secde için en uygun Şey, Őehitler efendisi Hazret-i İmam Hüseyin'in (ona selâm olsun) toprağıdır. Ondan sonra toprak, topraktan sonra taş ve taştan sonra bitki gelir.

1071- Üzerine secde edilen bir Şey olmaz veya olur ama çok soğuk, sıcak veya benzeri bir Şeyden dolayı üzerine secde edilemezse, ziftin diğerlerine önceliği vardır. Onlara secde de mümkün olmazsa, elbisesine veya zorunlu durum olmadıkça secde caiz olmayan diğer Şeylere secde edebilir. Müstehap ihtiyat gereği elbisesine secde etmek mümkünse başka bir Şeye secde etmemelidir.

1072- Üzerinde alnın istikrar bulmadığı çamur ve gevşek toprağa yapılan secde batıldır.

1073- Birinci secdede mühür alına yapışırsa, ikinci secde için kaldırılmalıdır.

1074- Üzerine secde edilen Şey namazda kaybolur ve üzerine secde edilen başka bir Şey olmazsa, 1071. meselede söylendiği Şekilde sırasıyla amel etmelidir. İster vakit dar olsun veya namazı bozarak yeniden kılınacak kadar geniş olsun hüküm aynıdır.

1075- Secde hâlinde iken alnın, secde edilmeyen bir Şey üzerine koyulduğu, vacip zikir yerine getirdikten sonra anlaşılırsa, alın secdeden kaldırılarak namaza devam

edilmelidir. Ama vacip zikir yerine getirilmeden anlaşılırsa alın, üzerine secdenin sahih olduğu şey üzerine çekilerek, vacip zikir söylenmelidir. Alının çekilmesi mümkün değılse o halde vacip zikri söyleyebilir, her iki durumda da namazı sahihtir.

1076- Secdeden sonra alının secdenin batıl olduğu şey üzerine koyulduğu anlaşılırsa, sakıncası yoktur.

1077- Yüce Allah'tan başkası için secde etmek, haramdır. Avam halktan bazıları, Ehlibeyt İmamlarının (hepsine selâm olsun) türbeleri karşısında alınlarını yere koymaları yüce Allah'a şükür içinse sakıncası yoktur; aksi takdirde sakıncalıdır.

Secdeyle İlgili Müstehap ve Mekruhlar

1078- Secdede birkaç şey müstehaptır:

1) Ayakta namaz kılan kimsenin rükûdan kalkıp tam olarak doğrulduktan sonra; oturarak namaz kılan kimsenin ise, tam olarak oturduktan sonra, secdeye gitmek için tekbir alması.

2) Secdeye gidilmek istendiği zaman erkeğin önce ellerini, kadının ise, önce dizlerini yere koyması.

3) Burnun mühür veya üzerine secde edilesi sahih olan bir şey üzerine koyulması.

4) Secdede parmakların birbirine bitiştirilerek uçları kibleye gelecek şekilde kulakların hizasına koyulması.

5) Secdede dua etmek, ihtiyaçların giderilmesini Allah'tan istemek ve şu duayı okumak:

يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ وَ يَا خَيْرَ الْمُعْطِينَ ارْزُقْنِي وَارْزُقْ عِيَالِي مِنْ فَضْلِكَ فَإِنَّكَ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

Okunuşu: "Ya heyr'el-mes'ûline ve ya heyr'el-mu'îin, ur-zuknî verzuk 'iyalî min feżlike feinneke zu'l-feżl'il-'ezîm."

Anlamı: Ey, kendisinden dilekte bulunulanların en hayırlısı! Ey ihsan edenlerin en iyisi! Kendi fazlından beni ve ailemi rızıklandır. Şüphesiz sen, büyük fazl sahibisin.

6) Secdeden sonra sol yan üzerine oturmak ve sağ ayağın üstünü sol ayağın iç kısmı üzerine koymak.

7) Her secdeden kalkıp oturduğunda vücut istikrar bulduktan sonra tekbir alınması.

8) Birinci secdeden kalkılınca vücut istikrar bulduktan sonra,) اَسْتَغْفِرُ اللّٰهُ (وَ اَتُوْبُ اِلَيْهِ رَبِّي "Esteğfirullahe rebbî ve etûbu ileyh"[45] demek.

9) Secdeyi uzatmak ve otururken elleri uyluk (bacak) üzerine koymak.

10) İkinci secdeye gitmek için vücut istikrar hâlinde iken "Ellahu ekber" demek.

11) Secdelerde salavat getirmek.

12) Doğrulurken, elleri dizlerden sonra yerden kaldırmak.

13) Erkeklerin, dirsekleri ve karınlarını yere koymamaları, kolları da yanlarından ayırmaları; kadınların ise, dirseklerini ve karınlarını yere koymaları, vücudun organlarını birbirine bitişirmeleri.

Secdeyle ilgili diğer müstehaplar konuyla ilgili ayrıntılı kitaplarda açıklanmıştır.

1079- Secdede Kurân okumak mekruhtur. Yine secde yerindeki toz toprağı gidermek için üfleme mekruhtur. Eğer üfleme sonucu ağızdan bilerek iki harf çıkarsa, farz ihtiyat gereğı namaz batıl olur. Bunların dışında, konuyla ilgili kitaplarda açıklanan diğer mekruhlar da vardır.

Tilâvet Secdesiyle İlgili Hükümler

Kurandaki Farz Secdeler:

1080- Kurân-ı Kerim'in şu dört suresinin her birinde bir secde ayeti vardır: "Necm, Alak, Secde ve Fussilet Sureleri." Bu ayetlerden birini okuyan veya dinleyen kimsenin ayet bittikten hemen sonra bir secde etmesi gerekir. Eğer unutursa, aklına geldiği zaman secde etmelidir. İrade dışı duyulursa secde etmek iyi olmakla birlikte farz değildir.

1081- İnsan secde ayetini okurken, secde ayeti okuyan başka birisini de dinlerse iki secde etmelidir.

1082- Namaz dışında secde hâlinde iken secde ayetini okur veya onu dinlerse, başını secdeden kaldırıp yeniden secde etmesi gerekir.

1083- Secde ayeti uykuda olandan, deliden veya Kuran'ı ayırt edemeyen çocuktan duyulursa secde vacip olur. Fakat gramofon veya teypten duyarsa vacip değildir. Radyo teyp gibi kasetten yayın yapıyorsa hüküm aynıdır. Fakat radyonun stüdyosunda secde ayetini okunur, radyo vesilesiyle insan da duyarsa secde vacip olur.

1084- Kuran'ı kerimin farz secdelerinde; farz ihtiyat gereği insanın yeri gasp edilmiş olmamalıdır. Müstehap ihtiyat gereği alın konulan yer diz ve ayak parmaklarından dört kapalı parmaktan daha aşağı veya yukarı olmamalıdır. Fakat abdestli, gusüllü, kibleye doğru olmasına ve avret yerini kapatmasına, bedeninin veya anlını bırakacağı yerin pak olmasına gerek yoktur. Namaz kılanın elbisesinde şart olan şeyler onun elbisesinde şart değildir.

1085- Farz ihtiyat gereği, Kuran'ın vacip secdesini yerine

getirirken alın toprağa veya üzerine secde edilmesi sahih olan bir şeyin üzerine konulmalıdır. Namazın secdesinde olduğu gibi diğer bölgeleri de (yedi aza) yere bırakmak ihtiyaten müstehaptır.

1086- Kuran'ın vacip secdesini yerine getirirken zikir edilmese bile, alnın secde niyetiyle yere koyulması yeterlidir. Herhangi bir zikir söylemek, müstehaptır; ancak şu zikir daha iyidir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقًّا حَقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيْمَانًا وَ تَصْدِيقًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عُبُودِيَّةً وَ رِقًّا سَجَدْتُ لَكَ يَا رَبِّ تَعْبُدًا وَ رِقًّا لَا مُسْتَنْكَفًا وَ لَا مُسْتَكْبِرًا بَلْ أَنَا عَبْدٌ ذَلِيلٌ ضَعِيفٌ خَائِفٌ مُسْتَجِيرٌ

Okunuğu: "La ilâhe illellahu hekken hekka. La ilâhe illellahu îmanen ve tesdîka. La ilâhe illellahu 'ubûdiyyeten ve rikka. Secedtu leke ya rebbî te'ebbuden ve rikka, la mustenkifen ve la mustekbiren, bel ene 'ebdun zelilun ze'îfun hâifun mustecîr." ⁴³

---

43 [Anlamı: Allah'tan başka ilâh yoktur; bu şüphe götürmeyen bir gerçektir. Allah'tan başka ilâh yoktur; buna inanıyor ve tasdik ediyorum. Allah'tan başka ilâh yoktur; ben O'na kulluk sunar ve emirlerine boyun eğirim. Ey Rabbim, kulluk ederek ve emirlerine boyun eğerek sana secde ettim. Ben kulluktan çekinen ve büyüklük taslayan değıl de zelil, azabından korkan ve sana sığınan bir kulum.]

TEŞEHHÜT

Bütün farz ve müstehap namazların ikinci rekâtında, akşam namazının üçüncü rekâtında ve öğlen, ikindi ve yatsı namazlarının dördüncü rekâtında, ikinci secdeden sonra oturulup vücut istikrar bulunca teşehhüdün okunması gerekir. Yani şöyle denmelidir:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

Okunuşu: "Eşhedu en la ilâhe illellahu vehdehu la şerike leh, ve eşhedu enne Muhemmeden 'ebduhu ve resûluh. Ella-humme selli 'ela Muhemmedin ve âl-i Muhemmed."

Şu şekilde söylese de yeterlidir:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَرَسُولُهُ

Vitir namazında da teşehhüt gereklidir.

1088- Teşehhüt, sahih Arapça ve normal bir şekilde peş peşe okunmalıdır.

1089- Unutularak teşehhüt okunmadan ayağa kalkılır ve rükûdan önce farkına varılırsa, oturularak teşehhüt okunmalı, tekrar ayağa kalkılarak o rekâta okunması gerekenler okunmalı ve namaz tamamlanmalıdır. Müstehap ihtiyata göre, namazdan sonra yersiz olarak ayakta durulduğu için iki sehiv secdesi yerine getirilmelidir. Rükûda veya ondan sonra teşehhüdün okunmadığının farkına varılırsa, namazın tamamlanması ve selâm verildikten sonra teşehhüdün kaza edilmesi müstehap ihtiyata uygundur. Unutulan teşehhüt için iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1090- Teşehhüt hâlinde iken sol but üzerine oturup sağ ayağın üstünü sol ayağın alt kısmı üzerine koymak ve teşehhütten önce şu zikirleri söylemek müstehaptır: (الْحَمْدُ لِلَّهِ) (بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ خَيْرُ الْأَسْمَاءِ لِلَّهِ) ("Elhemdu lillah" veya

"Bismillahi ve billahi ve'l-hemdu lillahi ve heyr'ul-esmâi lillah." ⁴⁴

Yine elleri uyluk üzerine koymak, parmakları birbirine bitiştirmek, başı aşağı eğip kendi önüne bakmak ve teşehhüdü bitirdikten sonra: (وَ تَقَبَّلْ شَفَاعَتَهُ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ) "Ve tekebbel şefa'etehu verfe" derecete." demek, müstehaptır.

1091- Teşehhüt okurken kadınların dizlerini birbirine bitiştirmesi müstehaptır.

---

⁴⁴ [Anlamı: Allah'ın adıyla ve Allah'ın yardımıyla. Bütün övgüler ve en iyi isimler Allah'a mahsustur.]

NAMAZIN SELÂMI

1092- Namazın son rekâtında okunan teşehhütten sonra, oturulduğu ve vücut sükûnet bulduğu zaman:

(السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ)

"Es-selâmu 'aleyke eyyuhe'n-nebiyyu ve rehmetullahi ve berekâtuh" demek müstehaptır ve ondan sonra ya: (السَّلَامُ

عَلَيْكُمْ) "Es-selâmu 'aleykum" denilmeli ve buna müstehap

ihtiyat gereği: (وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ) "ve rehmetullahi ve

berekâtuh" cümlesi eklenmeli veyahut da: السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَىٰ عِبَادِ

اللَّهِ لَصَالِحِينَ"Es-selâmu 'aleyna ve 'ala 'ibadillah'is-sâlihîn"

denilmelidir. Bu selamı söylerse, farz ihtiyat gereği السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

"Es-selâmu 'aleykum" da demelidir.

1093- Namazda selâm vermek unutulur; ancak, namazda bulunulan vaziyet bozulmadan ve sırtın kibleye dönmesi gibi bilerek veya bilmeyerek yapıldığında namazı batıl eden bir şey gerçekleşmeden farkına varılırsa, selâm verilmelidir ve kılınan namaz sahihtir.

1094- Namazda selâm vermek unutulur; ancak namaz vaziyetinden çıkıldıktan sonra hatırlanırsa, namaz vaziyeti bozulmadan önce, sırtı kibleye dönmek gibi bilerek veya bilmeyerek yapıldığında namazı batıl eden bir şey de yapılmışsa, namaz sahihtir.

TERTİB

1095- Bilerek namaz fiilleri arasındaki tertip ve sıra gözetilmezse, örneğin sure Fatiha'dan önce okunur veya secdeler rükûdan önce yapılırsa, namaz batıl olur.

1096- Namazın rükünlerinden birini unutup sonraki rükünü yapan örneğin rükû yapmadan önce secdeleri yapan kimsenin kıldığı namaz farz ihtiyat gereği batıldır.

1097- Namazın rükünlerinden birisi unutulup sonraki rükün olmayan bir şey yapılırsa, örneğin secdeler yapılmadan önce teşehhüt okunursa, rükün yerine getirilmeli ve ondan önce yanlışlıkla okunan şey yeniden okunmalıdır.

1098- Rükün olmayan bir şey unutulup ondan sonraki rükün yerine getirilirse örneğin, Fatiha okunmadan rükûa gidilirse, namaz sahihtir.

1099- Rükün olmayan bir şey unutulup ondan sonraki rükün olmayan şey yerine getirilirse örneğin, Fatiha unutulup sure okunursa, unutilan şey yerine getirilmeli ve daha sonra, yanlışlıkla önce okunan şey tekrar okunmalıdır.

1100- Birinci secdeyi ikinci secde veya ikinci secdeyi birinci secde sanarak yaparsa, namaz sahihtir ve yaptığı birinci secde onun birinci secdesi ve ikinci secde de onun ikinci secdesi sayılır.

MUVALAT

1101- Namaz, muvalat ⁴⁵[=aralıksız yapılma] gözetilerek kılınmalıdır. Yani rükû, secde ve teşehhüt gibi namazın fiilleri peş peşe yapılmalı ve namazda okunan şeyler de normal bir şekilde peş peşe okunmalıdır. Eğer onların arasında "namaz kılıyor" denmeyecek kadar ara verilirse, namaz batıl olur.

1102- Namazda yanılarak harfler ve kelimeler arasında namaz vaziyeti bozulmayacak şekilde ara verilirse, sonraki rükne başlanmadığı takdirde, o harfler veya kelimeler normal bir şekilde tekrar okunmalıdır; ondan sonra bir şey okunmuşsa yeniden tekrarlanmalıdır. Sonraki rükne başlanmışsa, namaz sahihtir.

1103- Rükû ve secdeleri uzatmak ve uzun sureleri okumak, muvalatı bozmaz.

ξο [Muvalat, namazın farz ve cüzlerinin peş peşe ve aralıksız yapılmasına denir.]

KUNUT

1104- Farz ve müstehap namazların hepsinde, ikinci rekâta rükûa gidilmeden önce kunut okunması müstehaptır. Gece namazında kılınan şef'i namazında mutlak sevap niyetiyle, kunut okunmalıdır. Bir rekât olan vitir namazında ise kunut okumak müstehaptır. Cuma namazının her rekâtında bir kunut vardır. Âyat Namazı'nda beş kunut, Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarının birinci rekâtında beş kunut ve ikinci rekâtında dört kunut vardır. Bu konular gelecekte açıklanacaktır.

1105- Kunut okunmak istendiğinde, elleri yüz hizasına kaldırmak, birlikte ellerin içerisini gökyüzüne doğru tutmak, başparmak hariç diğer parmakları birleştirmek ve avuçların içine bakmak, müstehaptır. Farz ihtiyat gereği, zaruri bir durum olmadıkça, elleri kaldırmadan kunut sahih olmaz.

1106- Kunutta bir "Subhanellah" bile olsa, herhangi bir zikrin okunması yeterlidir. Ama şu zikrin okunması, daha iyidir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَالرَّبِّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا فِيهِنَّ وَمَا بَيْنَهُنَّ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Okunuşu: "La ilâhe illellah'ul-helîm'ul-kerîm. La ilâhe illellah'ul-eliyy'ul-ezîm. Subhanellahi rebb'is-semavat'is-seb'î ve rebb'il-erežîn'es seb'î ve ma fihinne ve ma beynehunne ve reb-b'il-erş'il-ezîm, ve'l-hemdu lillahi rebb'il-âlemîn."

1107- Kunutu yüksek sesle okumak, müstehaptır. Ama cemaatle namaz kılan kimsenin sesini cemaat imamı işitecekse, o zaman kunutu yüksek sesle okumak, müstehap değildir.

1108- Bilerek okunmayan kunutun kazası yoktur. Unutularak okunmaz ve rükûya tam olarak eğilmeden önce farkına varılırsa, doğrulup okunması müstehaptır. Rükûda farkına varılırsa, rükûdan sonra ve eğer secdede hatırlanırsa, namazın selâmından sonra kaza edilmesi müstehaptır.

NAMAZIN TERCÜMESİ

1- Fâtiha Suresi:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ
إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

Anlamı:

Bismillahirrehmanirrehîm: Dünyada mümin ve kâfire, ahirette ise, yalnızca mümine merhamet eden Allah'ın adıyla başlıyorum.

Elhemdu lillahi rebb'il-âlemîn: Hamd ve övgü, bütün varlığı besleyen Allah'a mahsustur.

Er-rehman'ir-rehîm: Allah, dünyada mümin ve kâfire, ahirette ise sadece mümine merhamet eder.

Maliki yevm'id-dîn: (Allah) kıyamet gününün sultanı ve ihtiyar sahibidir.

İyyâke ne"budu ve iyyâke neste'in: Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.

İhdine's-siraṭ'el-mustekîm: Bizi doğru yol olan İslâm dinine hidayet et.

Siraṭellezîne en"emte 'eleyhim: Kendilerine nimet verilen peygamber ve peygamberlerin vasilerinin yoluna.

Ġeyr'il-meġzûbi 'eleyhim velezzâllîn: Gazap ettiklerin ve sapmış kimselerin yoluna değil.

2- İhlâs Suresi:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ
لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

Anlamı:

Bismillahirrehmanirrehîm. Kul huvellahu ehed: [Dünyada mümin ve kâfire, ahirette ise, yalnızca mümine merhamet

eden Allah'ın adıyla başlıyorum.] Ey Muhammed! De ki: O Allah tektir.

Ellah'us-semed: Allah her şeyden müstağni ve her şey O'na muhtaçtır.

Lem yelid ve lem yüled: O, doğurmamıştır ve doğma-mıştır. Ve lem yekun lehu kufuven ehed: Yaratıklardan hiçbir kimse O'nun dengi değildir.

3- Rükû, Secde ve Onlardan Sonra Okunan Müstehap Zikirlerin Anlamı

Subhane rebbiye'l-'ezîmi ve bihemdih: Benim yüce rab-bim, her türlü kusur ve eksiklikten pak ve münezzehtir ve ben, O'na hamd etmekteyim.

Subhane rebbiye'l-e"la ve bihemdih: Benim herkesten en yüce olan rabbim her türlü kusur ve noksanlıktan münezzehtir ve ben O'na hamd etmekteyim.

Semi'ellahu limen hemideh: Allah, kendisini övenin övgüsünü işitsin ve kabul etsin.

Esteğfirullahe rebbî ve etûbu ileyh: Beni besleyen Allah'tan mağfiret ve bağışlanma diliyor ve O'na dönüyorum.

Bihevlillahi ve kuvvetihi ekûmu ve ek'ud: Allah'ın yardımı ve verdiği kuvvetle ayağa kalkıyor ve oturuyorum.

4- Kunutta Okunan Duanın Anlamı

La ilâhe illellah'ul-helîm'ul-kerîm: Kerem ve hilim sahibi olan bir tek Allah'tan başka övgü ve kulluğa layık ilâh yoktur.

La ilâhe illellah'ul-'eliyy'ul-'ezîm: Yüce ve üstün mertebe sahibi olan bir tek ve eşsiz Allah'tan başka, kulluğa layık ilâh yoktur.

Subhanellahi rebb'is-semavat'is-seb'î ve rebb'il-erezi-n'es-seb'î: Yedi kat göğün ve yedi kat yerin yaratıcısı olan Allah, pak ve münezzehtir.

Ve ma fihinne ve ma beynehunne ve rebb'il-erş'il-ezîm: Göklerde, yerlerde ve ikisi arasında bulunan her şeyin ve yüce arşın Rabbidir.

Ve'l-hemdu lillahi rebb'il-âlemîn: Hamd ve senâ, bütün varlığı besleyen ve kemaline erdiren Allah'a mahsustur.

5- Tesbihat-u Erbaa'nın Anlamı

Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi ve la ilâhe illellahu vellahu ekber: Yüce Allah, pak ve münezzehtir. Hamd ve senâ O'na mahsustur. Bir tek olan Allah'tan başka kulluğa layık ilâh yoktur. O, vafedenlerin vafından yücedir.

6- Teşehhüt ve Selâmın Anlamı

Eşhedu en la ilâhe illellahu vehdehu la şerike leh: Övgü, Allah'a mahsustur ve şahadet ederim ki bir tek olan ve şeriki bulunmayan Allah'tan başka kulluğa layık bir ilâh yoktur.

Ve eşhedu enne Muhammeden 'abduhu ve resûluh: Hz. Muhammed'in (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim.

Ellahumme selli 'alâ Muhammedin ve âl-i Muhammed: Allah'ım! Hz. Muhammed'e ve Ehlibeyti'ne rahmet et.

Ve tekebbel şefa'etehu verfe" derecetek: Resulullah'ın şefaatinin kabul eyle ve o Hazret'in derecesini, kendi katında yücelt.

Es-selâmu 'aleyke eyyuhe'n-nebiyyu ve rehmetullahi ve berekâtuh: Ey Allah'ın nebisi, selâm olsun sana, Allah'ın rahmet ve bereketi senin üzerine olsun.

Es-selâmu 'aleyna ve 'ala 'ibadillah'is-salihîn: Biz namaz

**kılanların ve Allah'ın iyi kullarının üzerine Âlemlerin
Rabbinden selâm olsun.**

**Es-selâmu 'aleykum ve rehmetullahi ve berekâtuh:
Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi siz müminlerin
üzerine olsun.**

**Bu son iki selamda şeriatın maksadı olanları kastetmek
daha iyidir.**

NAMAZDAN SONRA OKUNAN ZİKİRLER

1109- Namazların peşinden bir miktar zikir ve dua etmek, Kurân okumak, müstehaptır. Bunların, oturulan yerden ayrılmadan ve alınan abdest, gusül ve teyemmüm bozulmadan kıbleye doğru yapılması daha iyidir. Bunun Arapça olması gerekmez. Ama dua kitaplarında tavsiye edilen şeyleri okumak, daha iyidir. Namazın peşinden yapılması çok tavsiye edilen zikirlerden birisi, Hz. Zehrâ'nın (Allah'ın selâmı ona olsun) tesbihidir ki şu şekilde okunur: İlk önce 34 defa, "Ella-u ekber", sonra 33 defa "El-hemdulillah" ve daha sonra 33 defa "Subhanellah" denir. "Subhanellah" cümlesi, "Elhemdulillah" cümlesinden önce de okunabilir. Ama ondan sonra söylenmesi, daha iyidir.

1110- Namazdan sonra şükür secdesi yapmak müstehaptır; bunun için, alnın şükür maksadıyla yere koyulması yeterlidir. Ama yüz veya üç veya bir defa "Şükren lillah" veya "Şükren" veya "Efven" denilmesi, daha iyidir. Yine insana bir nimet ulaştığı veya ondan bir bela uzaklaştığı zaman şükür secdesi yapması, müstehaptır.

RESULULLAH'A (S.A.A) SALÂVAT

1111- İnsan, Resulullah efendimizin (Allah'ın selamı onun üzerine olsun) mübarek "Ahmed" ve "Muhammed" gibi isimlerini veya onun "Mustafa" ve "Ebu'l-Kasım" gibi künye ve lakabını söyler veya işitirse, namazda olsa bile, salâvat getirmesi müstehaptır.

1112- Peygamber efendimizin (Allah'ın selamı onun üzerine olsun) mübarek ismi yazılırken salâvatın da yazılması müstehaptır. Yine o Hazret anıldığı her zaman, salâvat getirmek iyidir

NAMAZI BOZAN ŞEYLER

1113- On iki Şey namazı bozar ve onlara "mübtilat" [=namazı bozan Şeyler] denir:

1) Namazda, namazın Şartlarından birinin yok olması. Örneğın, namazdayken elbisenin necis olduğunun anlaşılması gibi.

2) Namazdayken bilerek veya bilmeyerek veya çaresizlik yüzünden abdest veya guslú batıl eden bir Şeyin meydana gelmesi. Örneğın, idrar gelmesi gibi. Hatta namazın son secdesinin ardından bilmeyerek veya çaresizlikten olsa dahi farz ihtiyat gereği namazı batıldır.

Ancak idrar veya büyük abdestini tutamayan kimseden namaz esnasında idrar veya gaita çıkacak olursa, abdest hükümlerinde açıklandığı üzere hareket ettiği takdirde, namazı batıl olmaz. Yine namaz esnasında müstehaze kadından kan gelirse, istihazeyle ilgili olarak açıklanan hükümleri uygulamış olursa, namazı sahihtir.

1114- Elinde olmadan uyumuş olan kimse, namazda mı, yoksa namazdan sonra mı uyuduğunu bilmezse bu durumda; eğer kıldığı namazın örfün namaz diyeceği miktarda olduğunu bilirse namazı iade etmesine gerek yoktur.

1115- Kendi iradesi ile uyuduğunu bilir; ama bunun, namazdan sonra mı, yoksa namaz esnasındayken namazda olduğunu unutarak mı gerçekteştiğinden Şüpheye düşerse, bir önceki meselede denilen Şartla namazı sahihtir.

1116- Secde hâlindeyken uykudan uyanır ve namazın son secdesi mi, yoksa Şükür secdesi mi olduğundan Şüpheye düşerse, ister bilerek uyuduğunu bilsin veya elinde olmadan, namazı sahihtir ve iade etmesi gerekmez.

3) Namazı bozan Şeylerden biri de saygı ve tevazu

niyetiyle elleri üst üste koymaktır. Elbette bu şekilde yapanın namazının batıl olması farz ihtiyat gereğidir. Meşru olduğu niyetiyle bu şekilde yapmanın haram olduğunda ise şüphe yoktur.

1117- Unutkanlık, çaresizlik, takiye veya kaşımak gibi başka bir sebepten eller üst üste koyulursa, sakıncası yoktur.

4) Fatiha okunduktan sonra "Âmin" denilmesi. Meşru olduğu kastıyla söylendiği taktirde haram olmasında şüphe olmamasına rağmen, me'mum hariç, onunla namazın batıl olması ihtiyat gereğidir. Ama eğer yanlışlıkla veya takiyyeden dolayı derse namazının sakıncası yoktur.

5) Mazereti olmadan kibleden dönmek. Ama dönmesi unutkanlık veya onu kibleden çevirecek şiddetli fırtına gibi, zaruri bir sebep olursa, sağ veya sol tarafa ulaşmadıkça namazı sahihtir. Özü bertaraf olduğunda hemen kibleye dönmelidir. Sağ veya sol tarafa ulaştığında veya arkası kibleye geldiğinde; unuttuğu, farkında olmadığı veya kibleyi doğru teşhis edemediği için olursa ve konuyu, namazı bozduğu taktirde onu -bir rekâtı vakit dahilinde olsa bile- vakit dahilinde yeniden kılmaya imkânı olduğu bir vakitte hatırlarsa, namazı baştan almalıdır. Aksi taktirde o namazla yetinmeli kaza etmesi de gerekmez. Kibleden dönmesi zaruri bir sebepten olduğunda da hüküm aynıdır. Dolayısıyla bir rekâtı vakit dâhilinde olsa bile, kibleden dönmeden onu vakit dâhilinde kılma imkânı olursa, namazı baştan almalıdır. Aksi taktirde o namazı tamamlamalıdır. Kaza etmesine de gerek yoktur.

1118- Yüzünü sadece kibleden döndürür fakat bedeni kibleye doğru olursa, arkasının bir miktarını görece kadar kafasını kibleden çevirirse, bu durumda daha önceden de açıkladığımız gibi kibleden dönmüş hükmü verilir. Ama bu hadde olmaz, fakat örfe göre fazla olursa, farz ihtiyat gereği namazını yeniden kılmalıdır. Ama baş biraz döndürülürse, mekruh olmakla birlikte namaz batıl olmaz.

6) Namazı batıl eden şeylerden biri de, bir harften oluşan bir kelime dahi olsa, bilerek konuşmaktır. Eğer Arapçada "Koru" anlamına gelen ق "Kı" harfi gibi bizzat kendisinin anlamını ifade eder, veya alfabe harflerinin ikincisini ifade eden ب harfi gibi soru karşılığında cevap olarak verilirse, ayrı bir kelimenin manasını ifade ederse, namazı batıl olur. Herhangi bir anlamı ifade etmediği taktirde de, eğer iki veya daha fazla harften oluşursa, yine de ihtiyat gereği namazı batıl eder.

1119- Bir veya daha fazla harften oluşan bir kelimeyi bilmeyerek söylerse, söylediği kelimenin anlamı da olsa namazı batıl olmaz. Ama farz ihtiyat gereği namazdan sonra Sahiv secdesi yapmalıdır. Bu konu daha sonra açıklanacaktır.

1120- Namazda öksürmenin, geçirmenin sakıncası yoktur. Fakat farz ihtiyat gereği bilerek "ah" çekmemeli ve hüzün harfleri söylememelidir. Bilerek "ah" "of" ve benzeri şeyler söylerse namazı batıl olur.

1121- Bir kelimeyi zikir niyetiyle söylerse, meselâ, zikir niyetiyle "Allahu ekber" der ve söylediği zaman başkasına bir şey anlatmak için sesini yükseltirse, sakıncası yoktur. Yine başkasının bir şeye dikkatinin çekileceğini bilerek, zikir niyetiyle bir şey söylerse sakıncası yoktur. Ama zikir kastı olmaz veya her ikisini de niyet ederse, örneğin, lefzi her iki manada da kullanırsa namazı batıldır. Ama zikir niyeti eder ve bununla başkasına bir şey anlatmaya çalışırsa namazı sahihtir.

1122- Namazda Kurân ve dua okumanın sakıncası yoktur. Müstehap ihtiyata göre Arapçadan başka bir dille dua okunmamalıdır. (Farz secdesi olan dört ayetle ilgili hüküm ise 970. meselede açıklandı.)

1123- Fatiha, sure ve zikirlerden herhangi bir kısmını, kasıtlı olarak veya ihtiyat ederek bir kaç kez okumanın sakıncası yoktur.

1124- Namaz kılan birisi başkasına selâm vermemelidir. Eğer bir başkası ona selâm verirse, cevabını vermelidir. Cevap da selam gibi olmalı fazlalık eklenmemelidir. Meselâ, "Es-selâmu aleykum ve Rahmtullahi ve Berekâtuhu" dememelidir. Hatta selamın cevabında "Aleykum" veya "aleyke" lâfzini selamdan önce dememesi ihtiyaten farzdır. Hatta selam veren bu şekilde demese de yine müstehap ihtiyata göre kâmilen onun verdiği şekilde cevap vermek gerekir. Örneğin "Selâmun aleykum" derse cevabında "Selâmun aleykum"; "es-Selâmun aleykum" derse cevabında "es-Selâmun aleykum" ; "Selâmun aleyk" derse cevabında "Selâmun aleykum" demelidir. Fakat " Aleykum selâm " derse cevabında " Aleykum selâm " veya "es-Selâmun aleykum" veya "Selâmun aleykum" diyebilir.

1125- Selâmın cevabı, ister namazda olsun, ister namaz dışında olsun, hemen verilmelidir. Eğer selâmın cevabı, kasıtlı olarak veya unutkanlıkla, verildiğinde selâmın cevabı sayılmayacak kadar geciktirilirse, namazdaysa cevap vermeli; namazda değilse, cevap vermek farz olmaz.

1126- Selâmın cevabı, selâm verenin duyacağı şekilde verilmelidir. Fakat selâm veren sağır olursa veya selam vererek hemen geçerse, selamın cevabını işaretle veya benzeri bir şekilde anlatmak mümkünse cevap verilmelidir. Bunun dışında cevap vermek namazın dışında gerekli olmayıp, namazda da caiz değildir.

1127- Namaz kılan, selâmın cevabını tahiyet niyetiyle vermelidir. Dua niyeti etmesinin de sakıncası yoktur. Yani alemlerin rabbinden selam eden için sağlık ve esenlik dileyebilir.

1128- Eğer nâmahrem kadın veya erkek veya iyiyi kötüyü anlayan bulûğ çağına ermemiş çocuk, namaz kılanına selâm verirse, namaz kılan onun cevabını vermelidir. Kadın selam verdiği "Selamun aleyke" derse o da cevabında "Selamun Aleyki" diyebilir.[49]

1129- Namaz kılan selâmın cevabını vermezse, günah işlemiş olur; ama namazı sahihtir.

1130- Namaz kılana yanlış selâm verilirse, cevabı doğru bir şekilde verilmelidir.

1131- Şaka ile veya alay etmek için selâm verenin ayrıca zimmi olmayan gayrimüslim kadın ve erkeğin selâmına cevap vermek vacip değildir. Zimmi olursa sadece "aleyk" demekle yetinilmelidir.

1132- Bir topluluğa selâm verilirse, selâmın cevabını vermek hepsinin üzerine farz olur. Ama, topluluktan birinin cevap vermesi, yeterli olur [ve diğerlerinin üzerinden kalkar].

1133- Eğer bir kişi bir topluluğa selâm verir de, selam verenin selam verme niyeti olmayan biri de cevap verirse, yine selâmın cevabını vermek o grup üzerine farz olur.

1134- Eğer bir kimse, bir topluluğa selâm verirse, topluluk arasında namaz kılan biri olur ve kendisinin selâm veren tarafından kastedilip edilmediğini bilmez ise cevap vermemelidir. Yine farz ihtiyat gereği kendisinin de kastedildiğini bildiği hâlde başkası cevap verirse hüküm aynıdır. Ama eğer kendisinin kastedildiğini bilir ve başkası da cevap vermez veya cevabını verip vermediklerinde şüphe ederse, cevap vermesi gerekir.

1135- Selâm vermek sünnettir. Bineklinin yayaya, ayak-ta olanın oturana, küçüğün büyüğe selâm vermesi rivayetlerde tavsiye edilmiştir.

1136- Eğer iki kişi aynı anda birbirlerine selâm verirlerse, farz ihtiyat gereği her biri diğerinin selâmını cevaplamalıdır.

1137- Namaz dışında, selâmın cevabını daha güzel bir şekilde vermek müstehaptır. Meselâ, "Selâmun aleykum"

diyen kimsenin cevabında, "Selâmun aleykum ve rahmetullah" denmesi müstehaptır.

7) Bilerek sesli bir şekilde gülmek namazı bozar. Mukaddimesi bilerek yapılmışsa, istemeyerek de olsa hüküm aynıdır. Hatta mukaddimesi bilerek dahi olmasa, vakit varsa farz ihtiyata göre namazı yeniden kılmalıdır. Ama bilerek sessiz ve bilmeyerek sesli gülmek namazı bozmaz.

1138- Eğer sesli gülmeyi önlemek için hâli değişirse, meselâ yüzü kızarırsa, farz ihtiyata göre namazı iade etmelidir.

8) Farz ihtiyat gereği, namazı bozan şeylerden biri de, bilerek dünya meselesi için sesli veya sessiz ağlamaktır. Allah korkusundan ya Allah'a yönelmeye olan aşktan dolayı veya ahiret için sesli ve sessiz ağlamanın sakıncası olmadığı gibi, en üstün amellerden biridir. Hatta Allah karşısında zelil bir şekilde dünyevi istekleri için ağlamasının sakıncası yoktur.

9) Namazı batıl eden şeylerden biri de, namazın şeklini bozan hareketlerdir. Meselâ, havaya zıplamak ve benzeri hareketler. Bunlar bilerek yapılsın veya bilmeyerek, namazı bozar. Fakat el ile işaret etmek gibi namazın şeklini değiştirmeyen hareketlerin sakıncası yoktur.

1139- Namazdayken, "namaz kılmıyor" denecek kadar susmak, namazı batıl eder.

1140- Namazda bir iş yapar veya bir müddet susar ve namazın bozulup bozulmadığından şüpheye düşerse, namazı yeniden kılmalıdır. İlk önce kıldığı namazı tamamlayarak tekrar iade etmesi daha iyidir.

10) Namazda, "namaz kılmıyor" denecek şekilde yemek veya içmek. Namaz esnasında namaz kılmıyor denecek şekilde, bir şey yer veya içerse; ister bilerek olsun veya unutkanlıktan dolayı olsun namazı batıl olur. Ama oruç

tutmak isteyen kimse, sabah ezanından önce müstehap bir namaz kılar ve kendisi de susuz olursa, namazı bitirmeyi beklediği takdirde sabah ezanı olacağından korkarsa ve su da onun önünde birkaç adım ötede ise, namazı arasında su içebilir. Ama yüzü kibleden çevirmek gibi namazı batıl eden bir şey yapmamalıdır.

1141- Yemek ve içmek namazın şeklini bozmasa da farz ihtiyat gereği namazı yeniden kılmalıdır. İster namazı peş peşe kılıyor, denmeyecek kadar muvalatı (fiil ve cüzlerinin peş peşe yapılması) gözetilmesin, ister gözetilsin hüküm aynıdır.

1142- Namazda, dışın dibinde kalan yemek artıklarını yutmak, namazı bozmadır. yine şeker ve benzeri şeyler, ağızda kalır ve namazda yavaş yavaş eriyip boğaza giderse, sakıncası yoktur.

11) Namazı bozan şeylerden biri de, İki veya üç rekâtli namazların rekâtlarında ya da dört rekâtli namazların ilk iki rekâtında şüpheye düşmek ve şüphede baki kalmaktır.

12) Namazı bozan şeylerden bir diğeri, namazın rüknünü bilerek veya bilmeyerek azaltmak, rükün olmayan bir şeyi de bilerek azaltmak veya namazın bir cüzünü bilerek çoğaltmaktır. Aynı şekilde bir rekâta, rükû veya iki secde gibi rükünleri bilmeyerek izafi ederse, namazı farz ihtiyat gereği batıldır. Ama bilmeden İftitah Tekbirini fazla söylemek namazı batıl etmez.

1143- Namaz bittikten sonra, namazdayken namazı bozan bir işin yapılıp yapılmadığından şüpheye düşülürse, namaz sahihtir.

NAMAZDA MEKRUH OLAN ŞEYLER

1144- Namazda, arka tarafı görölmeyecek Şekilde (hatırlatıldığı gibi eğer arkasını görecek Şekilde kibleden dönerse namazı batıl olur.) yüzü biraz sağa veya sola çevirmek, gözleri yummak veya sağa sola çevirmek, el ve sakalla oynamak, iki elin parmaklarını birbirine çatmak, tükürmek, Kurân, kitap veya yüzüğün yazısına bakmak mekruhtur. Yine Fatiha veya sure okurken ya da zikir ederken birisinin sesini duyabilmek için sessiz kalmak, kısacası huzu ve huşuyu yok edecek her türlü işi yapmak mekruhtur.

1145- Uyku geldiğinde ve tuvalet ihtiyacı olduğu hâlde namaz kılmak, mekruhtur. Ayrıca ayakları sıkacak dar çorap giymek mekruhtur. Bunların yanı sıra bir takım başka mekruhlar da vardır ki ayrıntılı kitaplarda açıklanmıştır.

FARZ NAMAZI BOZMANIN CAİZ OLDUĞU HÂLLER

1146- Kendi ihtiyari ile farz namazı kesmek farz ihtiyat gereği haramdır; fakat mal veya cana yönelik bir zararı önlemek için olursa, sakıncası yoktur. Hatta namaz kılanın çok önem verdiği her dini veya dünyevi iş için namazı bozması caizdir.

1147- İnsanın kendini koruması veya korunması gereken bir kimseyi veya muhafaza etmesi vacip olan bir malı korumak, namazı bozmadan mümkün değilse, namaz bozulmalıdır.

1148- Borçlu kimse vakit müsaitken namaza başlar ve alacaklı ondan alacağını isterse, namaz hâlinde borcunu verebilirse, vermelidir. Eğer borcu vermek namazı kesmeden mümkün değilse, namazı kesip borcunu vermeli ve daha sonra namazı kılmalıdır.

1149- Namazda caminin necis olduğu anlaşılırsa bu durumda; vakit dar olursa, namaz tamamlanmalı ve daha sonra necaset giderilmelidir. Fakat vakit müsait olur ve necaseti gidermek namazı bozmayı gerektirmezse, namaz vaziyetinde necaset temizlenmeli ve daha sonra namaza devam edilmelidir ve eğer namazı bozmayı gerektirirse, camiye temizlemek için namaz bozmak caizdir. Namazdan sonra temizlemek mümkün olmazsa namaz bozulmalı, cami temizlendikten sonra namaz kılınmalıdır.

1150- Namazı kesmesi gereken kimse namazı tamamlayıp kesmezse, günah işlemiş olur; ama kıldığı namaz sahihtir. Her ne kadar müstehap ihtiyat gereği namazı iade etmelidir.

1151- Kıraate başlamadan veya rükûya tam olarak eğilmeden önce ezan ve ikameti veya sadece ikameti okumadığını hatırlayan kimsenin vakit müsait olduğu

takdirde, hatta namaz bitmeden hatırlarsa ezan okumak veya ikamet getirmek için namazı kesmesi müstehaptır.

NAMAZLA İLGİLİ ŞÜPHELER

Namazla ilgili olarak 22 kısım şüphe söz konusudur: Bu şüphelerin yedisi namazı bozar, altısına itina edilmemelidir, dokuz kısmı ise sahihtir ve namazı bozamaz.

NAMAZI BOZAN ŞÜPHELER

1152- Namazı bozan şüpheler şunlardır:

1) Sabah namazı ve seferî olarak kılınan namaz gibi iki rekâtlı namazların rekâtlarının sayısında şüpheye düşmek. Ancak, iki rekâtlı müstehap ve ihtiyat namazlarındaki rekâtların sayısında şüpheye düşmek, namazı bozamaz.

2) Üç rekâtlı namazların rekât sayısında şüpheye düşmek.

3) Dört rekâtlı namazlarda bir rekât mı, yoksa daha fazla mı kılındığı hakkında şüpheye düşmek.

4) Dört rekâtlı namazda ikinci secdeye gidilmeden önce, iki rekât mı yoksa daha çok mu kılındığında şüpheye düşmek.

5) İki ile beş veya iki ile beşten çok rekât arasında şüpheye düşmek.

6) Üç ile altı veya üç ile altıdan çok rekât arasında şüpheye düşmek.

7) Dört ile altı veya dört ile altıdan fazla rekât arasında şüpheye düşmek. Geniş açıklaması yapılacaktır.

1153- İnsan namazı bozan bir şüpheyle karşılaşınca, hemen namazı bozmaması daha iyidir. Namazın şekli bozulacak kadar veya zan ve yakinden ümitsiz olacak kadar düşünmelidir.

İTİNA EDİLMEMESİ GEREKEN ŞÜPHELER

1154- İtina edilmemesi gereken şüpheler şunlardır:

1) Yapılma yeri geçen bir şeyde şüpheye düşmek; örneğin rükûda Fatihâ'nın okunup okunmadığından şüpheye düşülmesi gibi.

2) Namazın selâmı verildikten sonra şüpheye düşmek.

3) Namazın vakti geçtikten sonra şüpheye düşmek.

4) Çok şüpheye düşen kimsenin şüphesi. (Kesiru's-Şek)

5) Cemaat namazında imama uyanların rekâtların sayısını bildikleri takdirde imamın şüphesi yahut imamın rekâtların sayısını bildiği takdirde imama uyanların rekâtların sayısı hakkında şüpheye düşmeleri.

6) Müstehap ve ihtiyat namazlarda şüpheye düşmek.

1- Yeri Geçen Şeylerde Şüphe Etmek

1155- Namazda, farzlardan herhangi birinin yapıp yapılmadığında örneğin Fâtihâ'nın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, mesela Fatihâyı okuyup okumadığından şüphe ederse, eğer şer'î açıdan önceki işi kasten terk ettiği taktirde başlaması caiz olamayan bir işe başlamışsa, örneğin süreyi okurken fatihâyı okuyup okumadığında şüphe ederse, şüphesine itina etmemelidir. Aksi taktirde, yapıp yapmadığında şüphe ettiği işi yerine getirmelidir.

1156- Bir ayet okunurken bir önceki ayetin okunup okunmadığından veya ayetin sonunu okurken baş tarafının okunup okumadığında şüpheye düşülürse, bu şüpheye itina edilmemelidir.

1157- Rükû ve secdelerden sonra, onun zikir ve vücudun sükunet bulması gibi farzlarının yapılıp yapılmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir.

1158- Secdeye gidilirken, rükûnun yapılıp yapılmadığından veya rükûdan sonra kıyamın yapılıp yapılmadığından şüpheye düşülürse, bu şüpheye itina edilmemelidir.

1159- Ayağa kalkılırken secde veya teşehhüdün okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir.

1160- Oturarak veya yatarak namaz kılan bir kimse, Fatiha ya da tesbihatı okurken secde veya teşehhüdü yerine getirip getirmediğinden şüpheye düşerse, şüphesine itina etmemelidir. Fakat Fatiha veya tesbihatı okumaya başlamadan önce secde veya teşehhüdü yerine getirip getirmediği hakkında şüpheye düşerse, onları yerine getirmelidir.

1161- Namazın rükünlerinden birinin yerine getirilip getirilmediği hakkında şüpheye düşülürse, ondan sonraki işe başlanmadığı takdirde, şüphe edilen rükün yerine getirilmelidir. Meselâ, teşehhüt okunmadan önce, iki secdenin yapılıp yapılmadığından şüphe edilirse, yerine getirilmelidir. Ama daha sonra rükünün yapılmış olduğu anlaşılırsa, fazla rükün yapıldığından dolayı, farz ihtiyat gereği namazı batıl olur.

1162- Rükün olmayan bir amelin yapılıp yapılmadığı hakkında şüpheye düşülürse, ondan sonraki amele başlanmamışsa, o bölüm yapılmalıdır. Meselâ, sure okunmaya başlanmadan önce, Fatiha'nın okunup okunmadığından şüpheye düşülürse, Fatiha'nın okunması gerekir. Fatihayı okuduktan sonra önceden okuduğunu hatırlarsa, rükün izafi olmadığı için namaz sahihtir.

1163- Bir rükünün yapılıp yapılmadığında şek ederse

örneğin, teşehhüt okunurken iki secdenin yapılıp yapılmadığından şüphe edilirse, şüpheyeye itina edilmemelidir. Eğer rükünün yapılmadığı hatırlanırsa, sonraki rükne başlanmadığı takdirde yerine getirilmelidir. Sonraki rükne başlanmışsa, namaz farz ihtiyat gereği batıldır. Örneğin, sonraki rekâtın rükûsundan önce iki secdenin yapılmadığı hatırlanırsa, secdelerin yapılması gerekir ve eğer rükûda veya rükûdan sonra hatırlanırsa, namaz denildiği gibi batıl olur.

1164- Rükün olmayan bir amelin yapılıp yapılmadığından şüpheyeye düşülürse, ondan sonraki amele başlandığı takdirde, şüpheyeye itina edilmemelidir. Örneğin sure okunurken Fatihâ'nın okunup okunmadığından şüpheyeye düşülürse, şüphe dikkate alınmamalıdır. Fakat sonra yapılmadığı anlaşılırsa, sonraki rükne başlanmadığı takdirde onun ve sonraki sürenin yeniden yapılması gerekir. Sonraki rükne başlandığı takdirde ise, kılınan namaz sahihtir. O hâlde, örneğin kunutta Fâtihâ'nın okunmadığı hatırlanırsa, hem Fatihanın hem de sürenin okunması gerekir; eğer rükûda farkına varılırsa, kılınan namaz sahihtir.

1165- Namazın selâmının verilip verilmediği hakkında şüpheyeye düşülürse, namazdan sonraki müstehap olan amellere veya başka bir namaza başlanmışsa veya namazı bozacak bir iş yapılarak namaz vaziyetinden çıkmışsa, şüpheyeye itina edilmemelidir; eğer bu denilenlerden önce şüpheyeye düşülürse, selâmın okunması gerekir. Ancak selâmın doğru okunup okunmadığından şüphe edilirse, nerede olursa olsun şüpheyeye itina edilmemelidir.

2- Selâmdan Sonra Şüphe Etmek

1166- Selâmdan sonra, namazın sahih olarak kılınıp kılınmadığında örneğin, rükûnun yapılıp yapılmadığından veya dört rekâtlı bir namazda selâmdan sonra, dört rekât mı, beş rekât mı kılındığından şüpheyeye düşülürse, şüpheyeye itina edilmemelidir. Fakat eğer şüphenin her iki tarafı da

namazın batıl olmasını gerektirirse, örneğin dört rekâtli namazda selâmdan sonra, üç rekât mı, beş rekât mı kılındığına dair şüpheyeye düşülürse, namaz batıl olur.

3- Vakit Geçtikten Sonra Şüphe Etmek

1167- Namazın vakti geçtikten sonra, namazın kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse veya kılınmadığı sanılırsa, kılınması gerekmez. Ama vakit geçmeden önce, namazın kılınıp kılınmadığından şüphe edilir veya kılınmadığı sanılırsa, söz konusu namazın kılınması gerekir. Hatta kılındığı sanılsa bile, yine kılınması gerekir.

1168- Vakit geçtikten sonra, namazın doğru kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse, şüpheyeye itina edilmemelidir.

1169- Öğlen ve ikindi namazının vakti geçtikten sonra, dört rekât namaz kılındığı bilinir; ancak öğlen mi, ikindi mi niyetiyle kılındığı bilinmezse, "üzerine farz olan namaz" niyetiyle dört rekât kaza namazı kılınmalıdır.

1170- Akşam ve yatsı namazının vakti geçtikten sonra, bir namaz kılındığı bilinir; ancak üç rekât mı, dört rekât mı kılındığı bilinmezse, hem akşam hem de yatsı namazının kaza edilmesi gerekir.

4- Çok Şüpheyeye Düşen Kimsenin Şüphesi

1171- Çok şüphe eden kimseye kesiru'sh şek denir. Yani duygu karmaşasına yol açan sebeplerin olup olmaması

bakımından aynı konumda olan kimselere oranla daha fazla şüpheye düşen kimsedir. Çok şüphe edenin kesiru's şek olması için bunu adet haline getirmesi gerekmez. Çok şüpheliği adet etmeye başlaması yeterlidir.

1172- Çok şüphe eden kişi, namazın bir bölümünü yapıp yapmadığında şüphe ederse örneğin, rükû edip etmediğinde şüphe ederse, onu yaptığını kabul etmelidir. Namazı batıl eden bir şeyde şüphe ederse, örneğin sabah namazını iki mi yoksa üç rekât mı kıldığında şüphe ederse doğru kıldığını varsaymalıdır.

1173- Namazın belli bir şeyinde çok şüphe eden bir kimse, diğer şeylerde şüphe ederse, şüphelye ilgili hükme uymalıdır. Örneğin, secde edip etmediğinde çok şüphe eden bir kimse, rükû yapıp yapmadığından şüphe ederse, bu şüphelye ilgili hükme uymalıdır. Yani ayakta ise, rükûya gitmeli ve eğer secdeye gitmişse, şüphesine itina etmemelidir.

1174- Belli bir namazda, örneğin öğlen namazında çok şüphe eden ve çok şüphe etmek onun özelliklerinden sayılan kimse, başka bir namazda örneğin ikindi namazında şüphe ederse, şüphesiyle ilgili hükümlere uymalıdır.

1175- Sadece belli bir yerde namaz kıldığında çok şüpheye düşen bir kimse, önceki meselede de söylendiği gibi, başka bir yerde namaz kılarken şüpheye düşerse, şüphelye ilgili hükümlere uymalıdır.

1176- Namaz hususunda çok şüpheli sayılıp sayılmadığından şüphe eden bir kimse, şüphelye ilgili hükümlere uymalıdır. Çok şüphe eden kimsenin şüphesinin kaynağı, kesiru's şekkin manasında değil, kendi durumunun düzelip düzelmediğinde olursa, normal insanların durumuna döndüğünden emin olmayıncaya kadar, şüphesine itina etmemelidir.

1177- Çok şüphe eden bir kimse, bir rüknü yapıp yapmadığından şüphe eder ve şüphesine itina etmez; ancak daha sonra yapmadığını hatırlarsa, sonraki rükne başlamadığı takdirde, onu ve daha sonraki ameli yapmalıdır. Sonraki rükne başladığı takdirde ise, farz ihtiyat gereği namazı batıl olur. Örneğin, rükû yapıp yapmadığından şüphe eder ve şüphesine itina etmez; ancak ikinci secdeden önce rükû yapmadığını hatırlarsa, rükûyu yapması gerekir; eğer ikinci secdede hatırlarsa, farz ihtiyat gereği namazı batıl olur.

1178- Çok şüphe eden bir kimse, rükün olmayan bir şeyi yapıp yapmadığından şüphe eder ve şüphesine itina etmez; ancak daha sonra yapmadığını hatırlarsa, yeri geçmemişse onu ve sonraki ameli yapmalıdır ve eğer yeri geçmişse, namazı sahihtir. Örneğin, Fatiha'yı okuyup okumadığından şüpheye düşer ve şüphesine itina etmez; ancak kunut okurken Fatiha'yı okumadığını hatırlarsa, Fatiha'yı ve süreyi okumalıdır; eğer rükûda hatırlarsa, namazı sahihtir.

5- İmam ve Cemaatin Şüphesi

1179- Eğer imam rekâtların sayısında örneğin, üç rekât mı, dört rekât mı olduğunda şüpheye düşerse, imama uyan dört rekât kıldıklarından emin olur veya buna dair zannı olur ve herhangi bir yolla bunu imama anlatabilirse, imamın namazı tamamlaması gerekir ve ihtiyat namazı kılması da gerekmez. Aynı şekilde imam, kaç rekât kılındığını kesin veya zannı olarak bilir; ancak imama uyan, rekâtların sayısında şüpheye düşerse, imama uyanın kendi şüphesine itina etmemesi gerekir. Yine namazın fiillerinde de, örneğin secdelerin sayısında şüphe etmenin hükmü, her ikisi için de aynıdır.

6- Müstehap Namazda Şüphe Etmek

1180- Müstehap namazlarda rekât sayısında şüphe edildiğinde, şüphenin çok tarafı namazın batıl olmasını gerektiriyor ise, az tarafa karar verilmelidir. Örneğin, sabah namazının sünnetinde iki rekât mı, üç rekât mı kılındığından şüphe edilirse, iki rekât kılındığına karar verilmelidir. Eğer şüphenin çok tarafı, namazın batıl olmasını gerektirmiyor ise örneğin, bir rekât mı, iki rekât mı kılındığından şüphe edilirse, şüphenin hangi tarafına karar verilip uyulursa namaz sahihtir.

1181- Rükünün eksik yapılması, müstehap namazı batıl eder; fakat fazla yapılması onu batıl etmez. O hâlde, nafile namazının gereklerinden biri unutulur ve sonraki rükne başladıktan sonra hatırlanırsa, o amelin yapılması ve rükünün de ikinci kez yerine getirilmesi gerekir. Örneğin, rükûda surenin okunmadığı hatırlanırsa, kalkılıp sure okunmalı, sonra rükû yeniden yapılmalıdır.

1182- Nafile namazların amellerinden birinde şüpheye düşülürse, -şüphelenilen şey ister rükün olsun, ister rükün olmasın- yeri geçmediği takdirde yapılmalıdır. Eğer yeri geçmişse, şüpheye itina edilmemelidir.

1183- İki rekâtlı müstehap bir namazda, üç veya daha çok kılındığı sanılırsa, şüpheye itina edilmemelidir. Namaz da sahihtir. Ama iki rekât veya daha az kılındığı sanılırsa, farz ihtiyat gereği zannına amel etmelidir. Örneğin, bir rekât kılındığı sanılırsa, ihtiyat edilerek bir rekât daha kılınmalıdır.

1184- Farz namazda sehiv secdesini gerektiren bir iş nafile namazında yapılır ya da bir secde unutulursa, namazdan sonra sehiv secdesini yapmak veya secdeyi kaza etmek gerekmez.

1185- Müstehap bir namazın kılınıp kılınmadığından

şüphe edilirse, bu namaz "Cafer-i Tayyar Namazı" ⁴⁶ gibi belli vakti olmayan bir namaz olursa, kılınmadığı kabul edilmelidir. Günlük namazların sünnetleri gibi belli vakitleri olur ve vakti geçmeden kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse, yine kılınmadığına karar verilmelidir. Fakat vakti geçtikten sonra, böyle bir şüpheye düşülürse, şüpheye itina edilmemelidir.

---

46 [Bu namazı Resulullah (s.a.a) Cafer-i Tayyar'a Habeşistan'dan Medine'ye döndüğünde öğretmiştir.

Cafer-i Tayyar namazı dört rekâttır; ikişer rekât hâlinde kılınır. Her bir rekâta Fatiha ve sûre okunduktan sonra rükûya gitmeden önce on beş defa Tesbihat-ı Erbaa (Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi vela ilâhe illellahu vellahu ekber) okunur. Rükûda, rükû zikir okunduktan sonra mezkur zikir on defa okunur. Rükûdan kalkıp secdeye gitmeden kıyam hâlinde yine on defa okunur. Daha sonra iki secdede ve yine iki secde arasında ve ikinci secdeden sonra ayağa kalkmadan önce on defa okunur. Diğer rekâtlar da aynı şekilde kılınır. Böylece her rekâta mezkur zikir 75 defa ve toplam olarak 300 defa okunmuş olur. Bu namazın en faziletli vakti, cuma sabahıdır.]

SAHİH OLAN ŞÜPHELER

1186- Dört rekâtlı namazların rekâtlarının sayısında şüphe edildiğinde, dokuz hâlde önce düşünölmelidir; düşünödükten sonra şüphenin herhangi bir tarafının doğru olduğundan emin olunur veya bu hususta zanna ulaşılırsa, o tarafa karar verilip namazın tamamlanması gerekir. Aksi takdirde, aşağıda açıklanan hükümlere göre hareket edilmelidir. O dokuz hâl şunlardan ibarettir:

1) İkinci secdeye varıldıktan sonra iki rekât mı, üç rekât mı kılındığında şüpheye düşmek ki, bu durumda üç rekât kılındığına hükmedilmeli ve bir rekât daha kılınarak namaz tamamlanmalıdır. Namazın peşinden de, bir rekât ayakta ihtiyat namazı kılınmalıdır. Farz ihtiyat gereği oturarak iki rekât kılmak yeterli değildir.

2) İkinci secdeye varıldıktan sonra iki ve dört arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda dört rekât kılındığı kabul edilmeli; namaz tamamlanmalıdır ve namazdan sonra iki rekât ayakta ihtiyat namazı kılınmalıdır.

3) İkinci secdeye varıldıktan sonra iki, üç ve dört arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda dört kılındığı kabul edilmeli; namazdan sonra iki rekât ayakta ve iki rekât da oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır.

4) İkinci secdeye varıldıktan sonra dört ve beş arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda dört olduğu kabul edilerek namaz tamamlanmalı ve namazdan sonra iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Yine şüphenin az tarafı dört rekât olan bütün şüphelerde örneğin, dört ile altı arasındaki şüphede dört kılındığı kabul edilmelidir. İkinci secde yapıldıktan sonra dört rekâttan az ve çok olmasında şüphe edilirse, dört kılındığı kabul edilerek iki şüpheye de amel edilmelidir. Yani dört rekâttan az kılması ihtimaline göre bir rekât ihtiyat namazı kılmalı, dörtten fazla kılması ihtimaline göre de iki sehiv secdesi yerine getirmelidir. Geçen dört durumda, birinci secdeden sonra ve ikinci

secdeden önce şüphe ederse namazı batıldır.

5) Üç ve dört arasında şüpheye düşmek ki, bu namazın neresinde gerçekleşirse gerçekleşsin, dört olduğu kabul edilmeli ve namaz tamamlanmalıdır. Namazdan sonra bir rekât ayakta veya iki rekât oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır.

6) Ayakta iken dört ve beş arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda oturulup teşehhüt okunmalı ve selâm verilmelidir. Sonra bir rekât ayakta veya iki rekât oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır.

7) Ayakta iken üç ve beş arasında şüpheye düşmek ki, yine oturulup teşehhüt okunmalı; selâm verilmeli ve iki rekât ayakta ihtiyat namazı kılınmalıdır.

8) Ayakta iken üç, dört ve beş arasında şüpheye düşmek ki, oturulup teşehhüt okunmalı ve selâmdan sonra, iki rekât ayakta ve iki rekât da oturularak ihtiyat namazı kılınmalıdır.

9) Ayakta iken beş ve altı arasında şüpheye düşmek ki, bu durumda oturulup teşehhüt okunmalı; selâm verilmeli ve iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1187- Sahih şüphelerden biriyle karşılaşıldığında, namazı yeniden kılacak kadara vakit yoksa namaz bozulmamalı, denilen emirlere göre amel edilmelidir. Ama yeniden kılacak kadar vakit varsa, namazı bozup yeniden kılabilir.

1188- Namazda, ihtiyat namazını gerektiren şüphelerden biriyle karşılaşan insan, namazı bu şekilde tamamlarsa, müstehap ihtiyata göre; ihtiyat namazını kılmadan namazı yenilememelidir. Namazı batıl eden bir iş yapılmadan önce namaz baştan alınır, ikinci namaz da farz ihtiyat gereği batıldır. Eğer namazı batıl eden bir iş yapıldıktan sonra başlanırsa, ikinci namaz sahihtir.

1189- İnsan batıl şüphelerden biriyle karşılaştığında, eğer

sonraki duruma geçtiği takdirde yakın veya zan sağlayacağını bilirse, onun batıl şüphesi namazın ilk iki rekâtında ise, şüphe haliyle namazı devam etmesi caiz değildir. Örneğin ayakta iken bir rekât veya daha fazla kıldığında şüphe eder ve rükûya gittiğinde bir tarafa yakın veya zan sağlayabileceğini bilirse, bu haliyle rükûya gitmesi caiz değildir. Ama geri kalan batıl şüphelerde yakın veya zan'a ulaşmak amacıyla namazına devam edebilir.

1190- Önce zan bir tarafa galip olur, sonra iki taraf da eşit olursa, şüpheye ilgili hükümlere uyulmalıdır. Eğer önce iki taraf eşit olur ve mükellef de vazifesi olan tarafa karar verir; ancak sonra öbür tarafa zan bulursa, o tarafa karar verip namazı tamamlamalıdır.

1191- Zannın bir tarafa galip gelip gelmediğini veya iki tarafa da eşit inanıp inanmadığını bilmeyen kimse şüphe hükümlerine göre amel etmelidir.

1192- Namazdan sonra namazdayken iki rekât mı, üç rekât mı kılındığına dair tereddüt edilip üç olduğu kabul e-dildiği bilinir; ancak üç rekât kılındığına dair zan mı olduğu, yoksa her iki tarafın eşit mi olduğu bilinmezse, ihtiyat namazı kılınmasına gerek yoktur.

1193- Kıyama durulduktan sonra iki secdenin yapılıp yapılmadığından şüphe edilir ve yine o sırada, iki secde yapıldıktan sonra sahih olan şüphelerden biriyle karşılaşırsa, örneğin, iki rekât mı, üç rekât mı kılındığından şüphe edilirse, şüpheye ilgili hükme uyulmalı ve namazı sahihtir. Ama teşehhüt okunurken o şüphelerden biriyle karşılaşırsa; iki ile üç arasında şüphe edilirse namaz batıldır. Ama iki ile dört veya iki, üç ve dört arasında şüphe edilirse namaz sahihtir ve şüphe hükümlerine amel edilmelidir.

1194- Teşehhüde başlamadan veya teşehhüdü olmayan rekâtlarda ayağa kalkmadan önce, bir veya iki secdenin

yapılıp yapılmadığından şüphe edilir ve aynı zamanda iki secde yapıldıktan sonra sahih olan şüphelerden biriyle karşılaşılırsa, namaz batıl olur.

1195- Ayakta iken üç ile dört veya üç, dört ve beş rekâtları arasında şüpheye düşülür ve önceki rekâtın iki veya bir secdesinin yapılmadığının farkına varılırsa, namaz batıl olur.

1196- Bir şüphesi zail olup diğer bir şüpheyle karşılaşan kimse, -örneğin, önce iki rekât mı, üç rekât mı ve daha sonra üç rekât mı, dört rekât mı kıldığından şüphe eden kimse- ikinci şüpheyle ilgili hükme uymalıdır.

1197- Namazdan sonra namazdaki şüphenin iki ile üç mü, yoksa üç ile dört mü rekât arasında olduğundan şüphe edilirse, her iki şüpheyle ilgili hükme uyulabilir ve namazı batıl eden amelden sonra namazını yeniden kılabilir.

1198- Namazdan sonra, namazda bir şüphe ile karşılaşıldığı bilinir; ama sahih mi, batıl mı şüphelerden olduğu bilinmezse namaz yeniden kılınmalıdır. Sahih şüphe olduğunu bilir fakat hangi kısmından olduğu bilinmezse, namazın yeniden kılınması caizdir.

1199- Oturarak namaz kılan bir kimse, bir rekât ayakta veya iki rekât oturarak ihtiyat namazı kılmasını gerektirecek bir şüphe ile karşılaşarsa, bir rekât oturarak kılmalıdır. İki rekât ayakta ihtiyat namazı kılmasını gerektiren bir şüpheyle karşılaşarsa, iki rekât oturarak kılmalıdır.

1200- Ayakta namaz kılan bir kimse ihtiyat namazı kılarken ayakta durmaktan âciz olursa, ihtiyat namazını bir önceki hükümde belirtilen ve oturarak namaz kılan kimse gibi kılmalıdır.

1201- Oturarak namaz kılan bir kimse, ihtiyat namazı

**kılacağı zaman ayakta durmaya g¼c¼ yeterse, ayakta
namaz kılan kimselerle ilgili h¼k¼mleri uygulamalıdır.**

İHTİYAT NAMAZI HÜKÜMLERİ

1202- Üzerine ihtiyat namazı farz olan bir kimse, namazın selâmından sonra derhal ihtiyat namazına niyet etmeli; tekbir almalı; Fâtiha'yı okuyup rükûya gitmeli ve iki secde yapmalıdır. Eğer üzerine bir rekât ihtiyat namazı farz ise, iki secdeden sonra, teşehhüdü okuyup selâm vermelidir ve eğer üzerine iki rekât ihtiyat namazı farz ise, iki secdeden sonra, önceki rekât gibi bir rekât daha kılmalı ve teşehhütten sonra selâm vermelidir.

1203- İhtiyat namazında sure ve kunut yoktur. Niyeti de dille söylenilmemelidir. Farz ihtiyat gereği, Fatiha sessiz okunmalıdır. Müstehap ihtiyat gereği Fatiha'nın "Bismillah"ı da sessiz okunmalıdır.

1204- İhtiyat namazı kılınmadan önce, namazın doğru kılındığı anlaşılırsa, artık ihtiyat namazının kılınması gerekmez. Eğer bu husus ihtiyat namazı kılınırken anlaşılırsa, tamamlanması gerekmez.

1205- İhtiyat namazı kılınmadan önce rekâtların eksik yapıldığı anlaşılırsa, namazı batıl eden bir iş yapılmadığı takdirde yapılmayan bölüm yerine getirilmeli ve yersiz verilen selâm için farz ihtiyat gereği iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Namazı batıl eden bir şey yapıldığı takdirde, örneğin kıbleye sırt çevrilmiş ise, namaz yeniden kılınmalıdır.

1206- İhtiyat namazı kılındıktan sonra eksik kılınan rekâtların kılınan ihtiyat namazı kadar olduğu anlaşılırsa, örneğin üç ile dört arasında şüphe edilir ve bir rekât ihtiyat namazı kılındıktan sonra namazın üç rekât kılındığı anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir.

1207- İhtiyat namazı kılındıktan sonra, eksik kılınan rekâtların ihtiyat namazından az olduğu anlaşılırsa örneğin, iki ile dört arasındaki şüphede, iki rekât ihtiyat namazı kılınır; ancak daha sonra namazın üç rekât kılındığı

anlaşırsa, namazın yeniden kılınması gerekir.

1208- İhtiyat namazı kılıldıktan sonra, noksan yapılan rekâtların ihtiyat namazından çok olduğu anlaşılırsa örneğin, üç ile dört arasında şüphe edilir, bir rekât ihtiyat namazı kılınır, daha sonra namazın iki rekât kılındığı anlaşılırsa, bu durumda ihtiyat namazından sonra sırtı kıbleye çevirmek gibi namazı batıl eden bir iş yapılmışsa, namaz iade edilmelidir. Namazı batıl eden bir iş yapılmadığı takdirde ise, farz ihtiyat gereği yine namaz yeniden kılınmalı, namaza bitişik bir rekât eklemekle yetinilmemelidir.

1209- İki, üç ve dört arasında şüphe edilir ve iki rekât ayakta ihtiyat namazı kılınır; ancak sonra, namazın iki rekât kılındığının farkına varılırsa, iki rekât da oturularak ihtiyat namazı kılmak gerekmez.

1210- Üç ile dört arasında şüphe edilir ve bir rekât ihtiyat namazı kılınırken üç rekât kılındığı anlaşılırsa ihtiyat namazı bırakılmalıdır. Eğer rükûya gitmeden önce hatırlarsa bitişik bir rekât namaz kılınmalıdır. Bu surette namaz sahih olup, farz ihtiyat gereği izafi selam için iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Rükûya gittikten sonra hatırlarsa yeniden namazı kılmalıdır. Farz ihtiyat gereği kalan rekâtı kılmakla yetinilmemelidir.

1211- İki, üç ve dört arasında şüphe edilir ve ayakta iki rekât ihtiyat namazı kılınırken üç rekât kılındığı anlaşılırsa, bir önceki meselede denilen hükümler burada da geçerlidir.

1212- İhtiyat namazı kılınırken namazın noksan kalan kısmının ihtiyat namazından az veya çok olduğu anlaşılırsa 1210. meselede denilen hükümler burada da geçerlidir.

1213- Farz olan ihtiyat namazının kılınıp kılınmadığından şüphe edilirse, namaz vakti geçtiği takdirde şüpheye itina edilmez. Eğer vakit müsait olursa, şeikle namaz arasında

çok zaman geçmediği, başka bir işle uğraşmaya başlanmadığı ve kıbleden dönmek gibi namazı batıl eden bir iş yapılmadığı takdirde, ihtiyat namazı kılınmalıdır. Ancak başka bir işe başlanır, namazı batıl eden bir iş yapılır veya namazla şüphe arasında uzun bir vakit geçmiş olursa, farz ihtiyat gereği namaz yeniden kılınmalıdır.

1214- İhtiyat namazında bir rekât yerine iki rekât kılınırsa, ihtiyat namazı batıl olur ve namaz yeniden kılınmalıdır. Aynı şekilde ihtiyat namazında rükün fazla yapılırsa, farz ihtiyat gereği hüküm yine aynıdır.

1215- İhtiyat namazı kılınırken amellerinden birinde şüphe edilirse, yeri geçmediği takdirde yapılmalıdır. Yeri geçmişse, şüpheye itina edilmemelidir. Örneğin, Fâtiha'nın okunup okunmadığından şüphe edilirse, rükûya gidilmediği takdirde okunur; rükûya gidilmişse, şüpheye itina edilmez.

1216- İhtiyat namazının rekâtlarında şüpheye düşülürse, şüphenin fazla tarafı namazı bozuyorsa az tarafa karar verilmelidir. Şüphenin fazla tarafı namazı bozmuyorsa fazla tarafa karar verilmelidir. Örneğin, iki rekât ihtiyat namazı kılarken, iki rekât mı yoksa üç rekât mı kılındığında şüphe edilirse, fazla olan taraf namazı batıl ettiği için iki rekât kıldığına karar verilmelidir. Ama bir mi yoksa iki mi kılındığında şüphe edilirse, fazla olan taraf namazı bozmadığından iki rekât kılındığına karar verilir.

1217- İhtiyat namazında rükün olmayan bir şeyin yanılarak az veya çok yapılmasından dolayı sehiv secdesi yoktur.

1218- İhtiyat namazında selâm verildikten sonra, cüzlerinden veya şartlarından birinin yerine getirilip getirilmediğinden şüphe edilirse, şüpheye itina edilmemelidir.

1219- İhtiyat namazında teşehhüt veya bir secde unutulur

ve telafi edilmesi de mümkün olmazsa, farz ihtiyat gereği selamdan sonra secde kaza edilmelidir. Teşehhüdü ise kaza etmeye gerek yoktur.

1220- Üzerine ihtiyat namazı ile iki sehiv secdesi farz olan bir kimse, önce ihtiyat namazını yerine getirmelidir. Aynı şekilde ihtiyat namazı ile bir secdenin kazası farz olursa, farz ihtiyat gereği önce ihtiyat namazını yerine getirmelidir.

1221- Namaz rekâtlarında zan, yakın hükmünü taşır. Örneğin, bir rekât mı yoksa iki rekât mı kılındığını bilinmez, iki rekât kılındığı zannedilirse, iki rekât kılındığı kabul edilmelidir. Aynı şekilde dört rekâtlı namazda, dört rekât kıldığı zannedilirse ihtiyat namazı yoktur. Ama namazdaki fiiller konusunda zan, şek yerine geçer. Örneğin rükû yapıldığı zannına varılırsa, secdeye gidilmemişse rükû yerine getirilmelidir. Fatiha'nın okunmadığı zannına varılırsa, süre okunmaya başlanmışsa zanna itina edilmemelidir, namaz da sahihtir.

1222- Şüphe, yanılma ve zanla ilgili hükümler, günlük farz namazlar ve diğer farz namazlar hakkında değişmez. Örneğin, âyat namazında bir mi, yoksa iki mi rekât kılındığında şüphe edilirse, iki rekâtlık bir namazda şüphe edildiğinden dolayı namaz batıl olur. Bir mi yoksa iki rekât mı olduğunda zanni olan, zannına uygun olarak namazını tamamlamalıdır.

SEHİV (=YANILMA) SECDESİ

1223- Namazın selâmı okunduktan sonra iki şey için ileride açıklanacağı şekilde iki sehiv secdesi yapılmalıdır:

1) Teşehhüdü unutmak.

2) Dört rekâtlı namazda ikinci secdeden sonra dört rekât mı, beş rekât mı veya dört rekât mı altı rekât mı kılındığında şüpheye düşmek. Aynı şekilde geçmiş konuda açıklanan sahih şeklerin dördüncüsü.

Farz ihtiyat gereği şu üç yerde de sehiv secdesi yapılmalıdır:

Birincisi: İcmali olarak namazda bir şeyi yanlışlıkla azalttığını veya çoğalttığını bilir, namazda sahih sayılırsa.

İkincisi: Namaz esnasında yanlışlıkla konuşmak.

Üçüncüsü: Selâm verilmemesi gereken bir yerde -meselâ birinci rekâтта- yanılarak selâm vermek.

Yine müstehap ihtiyat gereği; bir secdeyi unutursa veya Fatiha ve süre okunurken ayakta durması gereken bir yerde yanlışlıkla oturulursa ya da teşehhüt okumak gibi oturması gereken bir yerde yanlışlıkla ayağa kalkılır, namazda herhangi bir eksiklik veya fazlalık yapılırsa, iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Bu birkaç yerin hükmü gelecek konularda açıklanacaktır.

1224- Namazda yanlışlıkla veya namaz bitti zannıyla konuşulursa, farz ihtiyat gereği iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1225- Öksürmeden dolayı çıkan ses için sehiv secdesi gerekmez. Fakat yanılarak ah çekmek örneğin ah, oh demek, farz ihtiyat gereği sehiv secdesini gerektirir.

1226- Yanlış okunan bir şeyin ikinci defa sahih okunması için, sehiv secdesi gerekmez.

1227- Namazda yanılarak bir müddet konuşulur ve bunların hepsi bir yanılığının sonucu olursa, namazdan sonra iki sehiv secdesi yeterlidir.

1228- Yanılarak tesbihât-ı erbaa okunmazsa, müstehap ihtiyat gereği namazdan sonra iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1229- Namazın selâmının verilmemesi gereken bir yerde yanılarak, "Es-selâmu aleyna ve ala ibadillah'is-salihîn" veya "Es-selâmu aleykum" denilirse "Ve rehmetullahi ve berekâtuh" denilmese dahi, farz ihtiyat gereği iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Fakat yanılarak "Es-selâmu eleyke eyyuhe'n-ne-biyyu ve rehmetullahi ve berekâtuh" söylenirse, müstehap ihtiyat gereği iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Fakat iki harf veya selamdan fazla söylenirse, farz ihtiyat gereği sehiv secdesi yapılmalıdır.

1230- Selâm verilmemesi gereken yerde yanılarak her üç selâm da verilirse, iki sehiv secdesi yeterlidir.

1231- Secdenin biri veya teşehhüt unutulur; ancak, sonraki rekâtın rükûsundan önce farkına varılırsa, geri dönülüp yerine getirilmelidir. Namazdan sonra yersiz ayakta durduğu için, müstehap ihtiyat gereği iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1232- Rükûda veya rükûdan sonra önceki rekâtın secdesinin biri veya teşehhüdün unutulduğunun farkına varılırsa, selâm verildikten sonra önce secde kaza edilmeli ve teşehhüt için de iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1233- Namazın selâmından sonra sehiv secdesini bilerek yapmayan kimse, günah işlemiş olur ve onu en kısa bir zamanda yapması gerekir. Yanılarak yapmazsa, hatırladığı an hemen yapılmalıdır ve namazı iade etmesi gerekmez.

1234- Üzerine sehiv secdesinin farz olup olmadığından şüphe edilirse, yapılması gerekmez.

1235- Üzerine farz olan sehiv secdesinin iki mi, dört mü olduğundan şüphe eden bir kimsenin iki secde yapması yeterlidir.

1236- İki sehiv secdesinden birini yerine getirmediğini bilen kimse, aradan çok geçtiği için telafi etmesi mümkün olmazsa veya yanılarak üç secde yaptığını bilirse, yeniden iki sehiv secdesi yapmalıdır.

Sehiv Secdesinin Şekli

1237- Sehiv secdesi şu şekilde yapılır: Namazın selâmından sonra hemen sehiv secdesine niyet edilip, farz ihtiyat gereği üzerine secde edilmesi sahih olan bir şeye alın konularak müstehap ihtiyat gereği zikir söylenmelidir.

Şöyle söylenmesi daha iyidir:

(بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ)

"Bismillahi ve billah. Es-selâmu 'eleyke eyyuhe'n-nebiyyu ve rehmetullahi ve berekâtuh." ⁴⁷

Sonra secdeden kalkılarak oturulmalı ve ikinci kez sec-deye gidilmeli ve bu zikir yeniden okunmalı, tekrar secdeden kalkılarak oturulmalı ve teşehhüt okunduktan sonra "es-Selamu Aleykum" denilmelidir. Buna "Ve Rehmetullahi Ve Berekâtuhu" izafi edilmesi daha iyidir.

---

47 [Allah'ın adıyla ve Allah'ın yardımıyla. Ey Allah'ın Nebisi, selâm olsun sana, Allah'ın rahmet ve bereketi senin üzerine olsun.]

UNUTULAN SECDENİN KAZASI

1238- Namazdan sonra unutulmuş secdeyi kaza etmek için, beden ve elbisenin temiz olması, kibleye doğru yönelmek gibi namazın bütün şartlarının mevcut olması gerekir.

1239- Secde bir kaç defa unutulursa, meselâ bir secde birinci rekâttan, bir secde de ikinci rekâttan unutulursa, namazdan sonra her iki secdenin kaza de yerine getirilmelidir. Müstehap ihtiyat gereği, her unutulmuş secde için iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1240- Bir secde ile teşehhüt unutulursa, unutulmuş teşehhüt için iki Sahiv secdesi yapılmalıdır. Unutulmuş secde için sehiv secdesi yapmak daha iyi olmakla beraber gerekli değildir.

1241- İki rekâttan iki secde unutulursa, kazası yapılırken sıraya riayet edilmesi gerekmez.

1242- Namazın selâmı ile secde kazası arasında, namazda kasten veya yanılarak yapıldığı takdirde namazı batıl eden kibleye sırt çevirmek gibi bir iş yapılırsa, müstehap ihtiyat gereği secde kaza edildikten sonra yeniden namaz kılınmalıdır.

1243- Namazın selâmı okunduktan sonra, son rekâtta bir secdenin unutulduğu anlaşılırsa, abdesti bozan bir hades oluşmamışsa, unutulmuş secde kaza edilip daha sonra teşehhüt ve selam okunmalı, sonra da farz ihtiyat gereği yersiz okunan selam için iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1244- Namazın selâmı ile secdenin kazası arasında, sehiv secdesini gerektiren bir iş yapılırsa, örneğin yanılarak konuşulursa, farz ihtiyat gereği önce secde kaza edilmeli, sonra da iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1245- Secde ve teşehhütten hangisinin unutulduğu bilinmezse, secde kaza edilmeli ve iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Teşehhüdü de kaza etmesi ihtiyaten

müstehaptır.

1246- Secde veya teşehhüdün unutulup unutulmadığından şüpheyeye düşölürse, kaza etmek ve sehiv secdesi yapmak farz olmaz.

1247- Secdenin unutulduğu bilinir ancak sonraki rekâtın rükûsundan önce yerine getirilip getirilmediği hususunda şüpheyeye düşölürse, müstehap ihtiyat gereği kaza edilmelidir.

1248- Secdeyi kaza etmesi gereken bir kimse üzerine başka bir işten dolayı sehiv secdesi de farz olursa, farz ihtiyat gereği, namazdan sonra önce secde kaza edilmeli ve daha sonra sehiv secdesi yerine getirilmelidir.

1249- Namazdan sonra unutulan secdenin kaza edilip edilmediğinden şüpheyeye düşölürse, namazın vakti geçmemişse, secde kaza edilmelidir. Hatta namazın vakti geçmiş olsa dahi, farz ihtiyat gereği kaza edilmelidir.

TEŞEHHÜDÜN KAZASI

1238- Namazdan sonra unutulmuş secdeyi kaza etmek için, beden ve elbisenin temiz olması, kibleye doğru yönelmek gibi namazın bütün şartlarının mevcut olması gerekir.

1239- Secde bir kaç defa unutulursa, meselâ bir secde birinci rekâttan, bir secde de ikinci rekâttan unutulursa, namazdan sonra her iki secdenin kaza de yerine getirilmelidir. Müstehap ihtiyat gereği, her unutulmuş secde için iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1240- Bir secde ile teşehhüt unutulursa, unutulmuş teşehhüt için iki Sahiv secdesi yapılmalıdır. Unutulmuş secde için sehiv secdesi yapmak daha iyi olmakla beraber gerekli değildir.

1241- İki rekâttan iki secde unutulursa, kazası yapılırken sıraya riayet edilmesi gerekmez.

1242- Namazın selâmı ile secde kazası arasında, namazda kasten veya yanılarak yapıldığı takdirde namazı batıl eden kibleye sırt çevirmek gibi bir iş yapılırsa, müstehap ihtiyat gereği secde kaza edildikten sonra yeniden namaz kılınmalıdır.

1243- Namazın selâmı okunduktan sonra, son rekâtta bir secdenin unutulduğu anlaşılırsa, abdesti bozan bir hades oluşmamışsa, unutulmuş secde kaza edilip daha sonra teşehhüt ve selam okunmalı, sonra da farz ihtiyat gereği yersiz okunan selam için iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1244- Namazın selâmı ile secdenin kazası arasında, sehiv secdesini gerektiren bir iş yapılırsa, örneğin yanılarak konuşulursa, farz ihtiyat gereği önce secde kaza edilmeli, sonra da iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1245- Secde ve teşehhütten hangisinin unutulduğu bilinmezse, secde kaza edilmeli ve iki sehiv secdesi yapılmalıdır. Teşehhüdü de kaza etmesi ihtiyaten

müstehaptır.

1246- Secde veya teşehhüdün unutulup unutulmadığından şüpheyeye düşölürse, kaza etmek ve sehiv secdesi yapmak farz olmaz.

1247- Secdenin unutulduğı bilinir ancak sonraki rekâtın rükûsundan önce yerine getirilip getirilmediğı hususunda şüpheyeye düşölürse, müstehap ihtiyat gereğı kaza edilmelidir.

1248- Secdeyi kaza etmesi gereken bir kimse üzerine başka bir işten dolayı sehiv secdesi de farz olursa, farz ihtiyat gereğı, namazdan sonra önce secde kaza edilmeli ve daha sonra sehiv secdesi yerine getirilmelidir.

1249- Namazdan sonra unutulan secdenin kaza edilip edilmediğinden şüpheyeye düşölürse, namazın vakti geçmemişse, secde kaza edilmelidir. Hatta namazın vakti geçmiş olsa dahi, farz ihtiyat gereğı kaza edilmelidir.

NAMAZIN ŞART VE CÜZLERİNİ FAZLA VE EKSİK YAPMAK

1250- Namazın farzlarından birini hatta bir harfini bile, kasten eksik veya fazla yapmak namazı batıl eder. ⁴⁸

1251- Şer'i hükmü bilmemek yüzünden namazın farz rükünlerinden biri azalır, namaz batıl olur. Ama rükün olmayan bir farzı suçsuz cahil (örneğin güvenilir birine veya risaleye itimat edilir, daha sonra onun veya risalenin yanlış olduğu anlaşılırsa) azaltırsa, namaz batıl olmaz. Ama şer'i hükmü bilmediğinden -kendi kusurundan kaynaklansa bile- sabah, akşam ve yatsı namazlarının Fatiha ve süresini sessiz okur veya öğlen ve ikindi namazlarının Fatiha ve süresini sesli okur veya yolculukta öğlen ikindi ve yatsı namazlarını dört rekât olarak kılsa, namazı sahihtir.

1252- Namazda veya namazdan sonra gusül veya abdestin batıl olduğu ya da abdestsiz veya gusülsüz namaza başlandığı anlaşılırsa abdest veya gusül alınarak namaz tekrar kılınmalıdır. Vakit geçmişse kaza edilmelidir.

1253- Eğer rükûya varıldıktan sonra, önceki rekâtın her iki secdesinin yapılmadığı anlaşılırsa, namaz farz ihtiyat gereği batıl olur. Eğer rükûya varılmadan önce farkına varılırsa, geri dönülüp iki secde yerine getirilmeli; sonra da kalkılıp Fatiha ve sure veya tesbihât okunarak namaz tamamlanmalıdır. Namazdan sonra müstehap ihtiyat gereği yersiz olarak ayakta durulduğu için iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1254- "Es-selâmu 'aleyha" ve "Es-selâmu 'aleykum" denilmeden önce son rekâtın her iki secdesinin

---

48 [Rükû ve secde gibi namazın aslıyla ilgili olan şeyler, namazın cüz'ü sayılırlar; ancak temizlik ve kalbin Allah'a yönelmesi gibi namazın aslıyla değil de sahih ve kamil olup olmama gibi nitelikleriyle ilgili olan şeyler onun şartı sayılırlar.]

yapılmadığının farkına varılırsa, iki secdenin yapılıp tekrar teşehhüdün okunması ve sonra selâmın verilmesi gerekir.

1255- Namazın selâmı verilmeden önce, son rekâtın veya daha fazlasının kılınmadığı anlaşılırsa, unutulmuş miktarın yerine getirilmesi gerekir.

1256- Namazın selâmı verildikten sonra, son rekâtın veya daha fazlasının kılınmadığı anlaşılırsa, yanılarak veya kasten yapıldığı takdirde namazın batıl olmasını gerektiren örneğin kibleye sırt çevirmek gibi bir iş yapılmışsa, namaz batıl olur. Eğer kasten veya yanılarak yapıldığında namazın batıl olmasını gerektiren bir iş yapılmamışsa, unutulmuş kısım hemen yerine getirilmelidir. Fazla selâm için de iki sehiv secdesi yerine getirilmelidir.

1257- Namazda selâm verildikten sonra unutulmuş ve ya kasten yapıldığında namazın batıl olmasını gerektiren örneğin kibleye sırt çevirmek gibi bir iş yapılır ve son iki secdenin yapılmadığı anlaşılırsa, namaz batıl olur. Ancak namazı bozan bir iş yapılmadan önce hatırlanırsa, unutulmuş iki secdenin yapılıp tekrar teşehhüdün okunması ve selâmın verilmesi gerekir. Önce verilen selâm için de farz ihtiyat gereği iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

1258- Namazın, vaktinden önce kılındığı anlaşılırsa, namazın iade edilmeli, vakit geçmişse kazası kılınmalıdır. Kibleye sırtı dönük olarak veya 90 derece ya daha fazla dönük kılındığı anlaşılırsa, vakit geçmemişse namaz yeniden kılınmalıdır. Vakit geçmişse; tereddütlü olarak veya hükmü bilmediğinden kılmışsa kazası gerekir. Aksi takdirde kaza gerekmez. 90 dereceden az olması durumunda; eğer bu şekilde kılması konusunda özür yoksa örneğin, kible yeteri kadar araştırılmamışsa veya hükmü öğrenmede tembellik edilmişse, farz ihtiyat gereği namaz yeniden kılınmalıdır. Vaktinde olsun veya vaktin dışında hüküm aynıdır. Ama özür varsa yeniden kılınması gerekmez.

YOLCU NAMAZI

Yolcunun, öğlen, ikindi ve yatsı namazlarını, sekiz şart altında kısaltarak ikişer rekât kılması gerekir:

1. Şart: Yol, sekiz şer'î fersahtan [Takriben 44 km.] az olmamalıdır.

1259- Gidiş dönüşü sekiz fersah olan bir kimse, ister gidişi dört fersahtan az olsun ister gelişi veya olmasın, namazını seferî yani kısaltarak kılmalıdır. Buna göre, gidiş üç fersah, dönüş beş fersah veya tersine olursa, seferî olarak (=kısaltarak) iki rekât kılmalıdır.

1260- Gidiş dönüşü sekiz fersah olan bir yolda, aynı gün veya gece dönse dahi namaz seferî (=kısaltılarak) kılınmalıdır. Ama bu durumda ihtiyat ederek tam olarak da kılması daha iyidir.

1261- Yol, sekiz fersahtan biraz az olur veya gidilen yolun sekiz fersah olup olmadığı bilinmezse, namaz seferî (=kısaltılarak) kılınmaz. Yolun sekiz fersah olup olmadığından şüphe edilirse araştırma yapmaya gerek yoktur, namaz da tam kılınmalıdır.

1262- Yolun sekiz fersah olduğunu adil bir şahit veya güvenilir biri söyler ve sözüne güven hâsıl olursa, namaz seferî kılınmalıdır.

1263- Yolun sekiz fersah olduğundan emin olan kimse, namazı seferî kıldıktan sonra yolun sekiz fersahtan az olduğunu anlarsa, namazı dört rekât olarak iade etmesi, vakit geçtiği takdirde ise kaza etmesi gerekir.

1264- Yolun sekiz fersah olmadığından emin olan veya sekiz fersah olup olmadığına şüphesi olan kimse, yoldayken yolun sekiz fersah olduğunu anlarsa, az miktarda yolu kalsa da, namazı seferî kılmalıdır. Namazı tam kılmışsa yeniden seferî kılmalıdır. Vakit geçmişse kaza

etmesine gerek yoktur.

1265- Uzaklığı dört fersahtan az olan iki yer arasında birkaç defa gidilip gelinirse, toplamı sekiz fersah olsa da namaz yine de tam kılınmalıdır.

1266- Gidilecek yerin iki yolu olur da birisi sekiz fersahtan az, diğeri sekiz fersah veya daha fazla olursa, eğer sekiz fersahlık yoldan gidilirse, namaz seferî kılınmalıdır. Eğer sekiz fersahtan az olan yoldan gidilirse, namaz tam kılınmalıdır.

1267- Sekiz fersahın başlangıcı yolcunun, orayı geçtikten sonra yolcu sayıldığı yerden hesaplanmalıdır. Genellikle orası şehrin sonudur. Çok büyük şehirlerde mahallenin sonunun sayılması mümkündür. Bitişi ise şehrin sonudur.

2. Şart: Yolculuğun ilk başından, sekiz fersahın gidilmesi kastedilmelidir. Yani sekiz fersah gidileceği bilinmelidir. Öyleyse sekiz fersahtan az olan bir yere yolculuğa çıkılır ve oraya yetiştikten sonra, kat edilen yol ile birlikte sekiz fersaha ulaşacak başka bir yere gitmek kastedilirse, yolculuğun ilk başından sekiz fersahın gidilmesi kastedilmediğinden dolayı, namaz tam kılınmalıdır. Fakat oradan sekiz fersah daha gitmek istenilir veya dönme mesafesiyle birlikte sekiz fersah olacak kadar bir mesafe giderse namazını seferi kılmalıdır.

1268- Yolunun ne kadar olacağını bilmeyen meselâ, kaybolan bir şeyi aramak için yolculuk yapan ve buluncaya kadar ne kadar yol gideceğini bilmeyen bir kimse, namazı tam kılmalıdır. Fakat dönüşte, vatanına veya on gün ikamet edeceği bir yere sekiz fersah veya daha fazla yol varsa, namazı seferî kılmalıdır. Yine giderken dönüşüyle birlikte sekiz fersah olacak bir mesafe gitmeyi niyet ederse yine namazını seferi kılmalıdır.

1269- Yolcu ancak sekiz fersahlık bir yola gideceğine karar verdiği takdirde, namazı seferî kılmalıdır. Dolayısıyla, bir

kimse şehirden ayrılıp, meselâ arkadaş bulduğu takdirde sekiz fersahlık yolculuğa çıkmayı kastederse, arkadaş bulabileceğine güveniyorsa, namazı seferî kılmalıdır. Eğer güvenmiyorsa, tam kılmalıdır.

1270 Sekiz fersahlık yola gitmeyi kasteden bir kimse, her gün azıcık bir yol kat etse de terehhus haddine (açıklaması 1305. meselede gelecektir) ulaşırsa namazını seferî kılmalıdır. Ama her gün az bir miktar giderse farz ihtiyat gereği namazını hem tam hem de seferî olarak kılmalıdır.

1271- Yolculukta başkasının emrinde olan örneğin kadın, çocuk, hizmetçi veya mahkûm, sekiz fersah gideceğini bilirse, namazı seferî kılmalıdır. Aksi takdirde namazını tam kılmalıdır. Sormak daha iyi olmakla beraber farz değildir.

1272- Yolculukta başkasının emrinde olan bir kimse, dört fersaha varmadan ondan ayrılacağını ve yolculuğa devam etmeyeceğini bilir veya zannederse, namazı tam kılmalıdır.

1273- Yolculukta başkasının emrinde olan bir kimse, dört fersaha varmadan ondan ayrılıp yolculuk etmeyeceğini bilmezse, namazı tam kılmalıdır. Emin olursa namazını seferî kılmalıdır.

3. Şart: Mesafe katedilinceye kadar yolculuk kastından dönülmemelidir. Eğer dört fersaha ulaşılmadan yolculuk kastından dönülür veya tereddüde düşülürse, dönülecek miktarla beraber sekiz fersahtan az olursa namaz tam kılınmalıdır.

1274- Dönülen miktarla beraber sekiz fersah olacak kadar bir yol katettikten sonra yolculuktan vazgeçilir ve orada kalmaya veya oradan on gün sonra dönmeye karar verilir ya da dönme ve kalma hususunda tereddüde düşülürse, namaz tam kılınmalıdır.

1275- Dönülen miktarla beraber sekiz fersah olacak kadar bir yol katettikten sonra yolculuktan vazgeçilip geri dönmeye karar verirse, on günden az orada kalmaya

karar verilse dahi, namaz seferi kılınmalıdır.

1276- Sekiz fersahlık bir yere gitmek için hareket edilir; ancak bir miktar gidildikten sonra başka bir yere gidilmek istenirse, ilk hareket edilen yerle sonra gidilmek istenen yerin mesafesi sekiz fersah olursa, namaz seferi kılınmalıdır.

1277- Sekiz fersaha ulaşılmadan geri kalan miktarın gidilip gidilmemesinde tereddüde düşülür ve tereddütlüken yol katedilmez; ancak sonradan, kalan miktarın gidilmesine karar verilirse, yolculuğun sonuna kadar namazın seferi kılınması gerekir.

1278- Sekiz fersaha ulaşılmadan, yolun geri kalan miktarının gidilip gidilmemesinde tereddüde düşülür ve tereddütlüken bir miktar yol katedilir ancak sonradan, sekiz fersah daha gidilmeye veya dönüşüyle birlikte sekiz fersah olacak yere gidilmeye karar verilirse, yolculuğun sonuna kadar namazın seferi kılınması gerekir.

1279- Sekiz fersaha ulaşılmadan önce, yolun geri kalan miktarının gidilip gidilmemesinde tereddüde düşülür ve tereddütlü hâlde bir miktar yol katedilir ve sonradan geri kalan miktarın gidilmesine karar verilirse, tereddüt halinde katedilen mesafe hariç, gidiş dönüş sekiz fersahtan az olursa namaz tam kılınmalıdır. Sekiz fersahtan az olmazsa seferi kılınmalıdır.

4. Şart: Sekiz fersaha ulaşılmadan vatandan geçmek ve orada duraklamak ya da bir yerde on gün veya daha fazla ikamet etmek istenilmemelidir. O hâlde sekiz fersaha ulaşmadan vatanından geçip orada duraklayan veya on gün bir yerde kalmayı kasteden kimsenin namazı tam kılması gerekir. Ama duraklamadan vatandan geçen, farz ihtiyat gereği namazını hem tam kılmalıdır, hem de seferi.

1280- Sekiz fersaha ulaşmadan vatanından geçip geçmeyeceğini veya bir yerde on gün kalıp kalmayacağını bilmeyen kimse, namazı tam kılmalıdır.

1281- Sekiz fersaha ulaşmadan vatanından geçmek ve orada duraklamak veya bir yerde on gün kalmak isteyen ve yine bir yerde on gün kalacağından veya vatanından geçeceğiinden şüphesi olan bir kimse, eğer bir yerde on gün kalmaktan veya vatanına uğramaktan vazgeçerse, yine de namazı tam kılmalıdır. Fakat geri kalan mesafe dönüş mesafesiyle birlikte sekiz fersah olsa namazı seferi kılmalıdır.

5. Şart: Yolculuk, haram amaçlı olmamalıdır. Eğer hırsızlık gibi haram bir iş için yolculuğa çıkılırsa, namaz tam kılınmalıdır. Yine örneğin ölümüne veya bir azasının azalmasına yol açacak zararlı bir yolculuğa çıkmak veya kadının kocasından izinsiz olarak, farz olmayan bir yolculuğa çıkması gibi yolculuklarda namaz tam kılınmalıdır. Fakat kadın, hac gibi farz olan bir yolculuğa çıkarsa, namazı seferi kılmalıdır.

1282- Vacip olmayıp, anne ve babanın eziyet çekmesine sebep olan bir yolculuk haramdır. İnsan böyle bir yolculukta namazı tam kılmalı ve orucu da tutmalıdır.

1283- Yolculuğu bizzat haram nitelikli ve yine haram amaçlı olmayan bir kimse, yolculukta günah işlese meselâ, gıybet etse veya içki içse de, namazı seferi kılmalıdır.

1284- Özellikle farz olan bir işi terk etmek için yolculuğa çıkan bir kimse, başka bir amacı olsun veya olmasın, namazı tam kılmalıdır. Bu yüzden borçlu olup borcunu verebilecek durumda olan bir kimse, alacaklı borcunu istiyor olması ve bunun da yolculuk sırasında vermesi mümkün değilse, borçtan kaçmak için yolculuk ediyorsa, namazı tam kılmalıdır. Ancak başka bir şey için yolculuğa çıkılırsa, yolculuk esnasında vacip bir ameli terk de etse namazını seferi kılmalıdır.

1285- Yolculuk esnasında üzerine binilen hayvan veya başka bir binek, gasp edilmiş olursa, sahibinden kaçmak için olursa veya gasp edilmiş zeminde yolculuk ederse

namazını tam kılmalıdır.

1286- Zalimle yolculuk yapan kimse, bu işe mecbur olmaz ve bu yolculuğuyla zalimin zulmüne yardımcı oluyorsa, namazı tam kılmalıdır. Ancak mecbur olur veya bir mazlumu kurtarmak amacıyla zalimle yolculuk yapıyorsa, namazı seferidir.

1287- Ferahlamak ve gezmek amacıyla yapılan yolculuk, haram değildir ve namaz seferi olarak kılınmalıdır.

1288- Neşe ve eğlence amacıyla ava gidilirse, haram olmamakla birlikte, giderken namaz tam olarak kılınmalı, dönülürken ise yeteri mesafeye ulaşırsa veya av için değilse namaz seferi kılınmalıdır. Geçimi sağlamak için ava gidilirse namaz seferidir. Aynı şekilde ticaret ve varlığı çoğaltmak amacıyla ava gidilirse, hüküm aynıdır. Elbette bu durumda namazın hem seferi ve hem de tam kılınması müstehap ihtiyat gereğidir.

1289- Günah amaçlı yolculuğa çıkan kimse, geri dönerken, sadece dönüş mesafesi sekiz fersah olursa namazı seferi kılınmalıdır. Müstehap ihtiyat gereği tövbe etmemişse, dönüşte namazı hem tam kılmalı hem de seferi.

1290- Yolculuğu günah olan bir kimse, yolda günah yapmak fikrinden vazgeçerse, ister geri kalan yol sekiz fersah olsun veya gidiş dönüş sekiz fersah olsun veya olmasın, namazı seferi kılınmalıdır.

1291- Günah iş için yola çıkmayan birisi, yolda iken kalan mesafeyi günah işlemek amacıyla gitmeyi kastetse, namazı tam kılınmalıdır; ama o ana kadar seferi olarak kılınan namazlar sahihtir.

6. Şart: Yolcu, sahrada sefer edip kendileri ve hayvanları için nerede yiyecek ve su bulurlarsa oraya yerleşen, bir müddet sonra başka bir yere giden ve evleri kendileriyle birlikte olan göçebelerden olmamalıdır. Buna göre, göçebeler bu yolculuklarında namazları tam kılmalıdırlar.

1292- Göçebe olan bir kimse, konaklama yeri veya hayvanlara otlak bulmak için yolculuk yapar ve evi kendisiyle birlikte, denilecek şekilde ev eşyasını ve malzemeleri kendisiyle götürürse namazı tam kılmalıdır. Aksi halde yolculuğu sekiz fersah olursa, namazı seferi kılmalıdır.

1293- Göçebe olan kimse, ziyaret, hac veya ticaret ve benzeri için yolculuk yapar ve evi kendisiyle beraberdir, denilecek şekilde olmazsa namazını seferi kılmalıdır. Ama evi kendisiyle beraberdir, denilecek şekilde olursa namazı tam kılmalıdır.

7. Şart: Mesleği yolculuk olmamalıdır. Buna göre şoför, gemici, postacı, çoban ve çok yolculuk yapan kimse, işine bağlı olmasa da örneğin, haftanın üç günü gezi ve eğlence için olsa dahi bu gibi kişiler namazı tam kılmalıdırlar.

1294- Mesleği yolculuk olan kimse, ⁴⁹ziyaret ve hac gibi başka bir iş için yolculuk yaparsa, namazı seferi kılmalıdır. Ama haftanın üç günü yolculuk yapan kimse gibi, çok yolculuk yapıyor denilirse seferi kılmalıdır. Fakat arabasını ziyaretçi götürmek için kiraya verip kendisi de bu arada hem şoförlük ve hem ziyaret yapan şoför, namazı tam kılmalıdır.

1295- Hacıları Mekke'ye götürmek için yolculuk yapan kimsenin mesleği yolculuk olursa, namazını tam kılmalıdır. Ama mesleği yolculuk olmaz ve sadece hac aylarında yolcu taşımak için yolculuk yapan kimse, müddeti bir iki hafta gibi az olursa namazı seferi kılmalıdır. Ama üç ay gibi uzun olursa namazını tam kılmalıdır. Çok yolculuk eden sayılıp sayılmadığı konusunda şüphesi olan kimse, farz ihtiyat gereği namazlarını hem tam hem de seferi olarak kılmalıdır.

---

49 [Mesleği yolculuk olan kimseden maksat, işinin kıvam ve mahiyeti sefere bağlı olan örneğin şoför, deveci vb. kimselerdir.]

1296- Şoför ve benzeri isimlerin doğru olabilmesi için, şoförlük mesleğini sürdürme kararının olması gerekir. İstirahat müddeti de normal şoförlerin istirahat zamanından uzun olmamalıdır. Şu halde haftada bir gün yolculuğa çıkan kimseye şoför denilmez. Çok sefer eden unvanına gelince; ayda en azından on gün en az bir defa yolculuk yapmalı; iki üç yolculukla da olsa en azından on gün yolculukta kalmalı, şu şartla ki, bir yılda altı ay bunu devam ettirme niyeti olmalıdır veya birkaç yılda üç ay olmalıdır. Bu surette bütün yolculuklarda tekrarı olmasa da namazı tam kılmalıdır. Elbette ilk ay hem tam, hem de seferi olarak kılmalıdır. Bir ayda sekiz veya dokuz gün yolculuk eden kimse, farz ihtiyat gereği hem tam, hem de seferi olarak kılmalıdır. Bundan daha az olursa namazları seferi olarak kılmalıdır.

1297- Yılın bir kısmında mesleği yolculuk olan bir kimse örneğin otomobilini sadece yaz veya kış için kira ile çalışmaya çıkaran şoför, işiyle uğraştığı yolculukta namazı tam kılmalıdır. İhtiyat gereği hem seferi, hem tam kılması ise, müstehaptır.

1298- Devamlı şehre iki üç fersahlık bir yola gidip gelen şoför ve seyyar satıcı bir seferinde sekiz fersahlık yol katederse, namazı seferi kılmalıdır.

1299- Mesleği yolculuk olan bir kimse vatanında - kastederek veya kastetmeyerek- on gün veya daha fazla kaldıktan sonra, çıktığı ilk yolculukta namazı tam kılmalıdır. Vatani olmayan başka bir yerde de, kastederek veya etmeyerek on gün kalırsa hüküm aynıdır. Arabasını kiraya veren şoför ve yük taşıyan hayvanları süren kimsenin durumu bu şekilde olursa, ihtiyat gereği on günden sonra çıktığı ilk yolculukta namazlarını hem tam olarak, hem de seferi kılması müstehaptır.

1300- Mesleği yolculuk olan bir kimsenin namazını tam kılmasını için üç kere yolculuk etmesi şart değildir. Şoför be benzeri unvanları aldıktan sonra ilk yolculuğu da olsa

namazını tam kılmalıdır.

1301- Şoför ve yük hayvanlarını süren kimse gibi mesleği yolculuk olan kimseler, normalden daha fazla yolculuk etmeleri yorgunluk ve zorluğa neden olursa, namazlarını seferi kılmalıdır.

1302- Kendine bir vatan seçmeden şehirlerde seyahat eden bir kimse, namazı tam kılmalıdır.

1303- Mesleği yolculuk olmayan bir kimse meselâ, bir şehir veya köyde bulunan malını taşımak için peş peşe yolculuk yaparsa, namazı seferi kılmalıdır. Ama 1296. meselede ölçüsü açıklanan, çok yolculuk eden kimselerden sayılırsa hüküm değişir.

1304- Önce oturduğu yerden vazgeçip kendine yeni bir vatan edinmek isteyen kimse, eğer mesleği yolculuk olmazsa veya evi sırtında ünvanını taşımazsa (göçebeler gibi) yolculuk sırasında namazı seferi kılmalıdır.

8. Şart: Vatanından hareket ediyorsa ruhsat haddine ulaşmalıdır. Ama vatani olmayan bir yerden hareket eden kimse için ruhsat sınırı yoktur. İkamet ettiği yerden hareket ettikten sonra namazı seferidir.

1305- Ruhsat miktarı şehir halkının hatta şehrin dışında ve etrafından yaşayanların göremeyecekleri yerdir. Bunun alameti de onun şehir halkını görememesidir.

1306- Vatanına dönen yolcu, vatanına girmediği namazı seferi kılmalıdır. Aynı şekilde bir yerde on gün ikamet etmek isteyen yolcu, oraya ulaşmadıkça namazı seferi kılmalıdır.

1307- Eğer şehir yüksek bir yerde olup halkı uzaktan görülebiliyorsa veya çukurda olup azıcık uzaklaşıldığında görülmüyorsa, böyle bir şehirden yolculuğa çıkan kimse, zemini düz olduğu takdirde görülmemesi için katedilmesi

gereken mesafe miktarı uzaklaştığında, namazı seferî kılmalıdır. Yine yolun yüksekliği veya alçaklığı normalden fazla olursa, normalî gözetmek ve ölçü almak gerekir.

1308- Gemi ve trenle yolculuk eden kimse ruhsat haddine ulaşmadan tamam niyetiyle namazını kılmaya başlar, fakat üçüncü rekâtın rükûsundan önce ruhsat haddine ulaşırsa, namazı seferî kılmalıdır.

1309- Bir önceki meseledeki farzda olduğu gibi üçüncü rekâtın rükûsundan sonra ruhsat miktarına ulaşırsa, yeniden seferî olarak namazını kılmalıdır. Birinci namazı yerine getirmesi ve tamamlaması gerekli değildir.

1310- Ruhsat haddine ulaştığına emin olarak namazı seferî kılar ve daha sonra namaz anında ruhsat haddine ulaşılmadığı anlaşılırsa namaz yeniden kılınmalıdır. Bu durumda ruhsat haddine ulaşılmamışsa tam kılınmalı, ruhsat haddinden geçmişse seferî kılınmalıdır. Vakti geçmişse, namazın kazaya kalma anında vazife ne idiye ona uygun olarak kılınmalıdır.

1311- Göz normal değilse, orta dereceli bir gözün şehir ehlini göremeyeceği bir yerde namaz seferî kılınmalıdır.

1312- Ruhsat haddine ulaşıp ulaşılmadığından şüphe edilen bir yerde, namaz tam kılınmalıdır.

1313- Yolculuğu sırasında vatanından geçen bir kimse, orada duraklarsa namazı tam kılmalıdır. Duraklamazsa farz ihtiyat gereği namazlarını hem tam, hem de seferî olarak kılmalıdır.

1314- Yolculuğu sırasında vatanına uğrayan bir kimse, orada bulunduğu müddetçe namazı tam kılmalıdır. Fakat oradan sekiz fersahlık veya gidip döneceği dört fersahlık yola gitmek istiyorsa, ruhsat haddine ulaştınca, namazı seferî kılmalıdır.

1315- İster orada dünyaya gelmiş ve anne ve babasının vatani olsun, ister kendisi orayı ikâmet etmek ve yaşamak için seçmiş olsun, insanın kendi yaşantısı ve ikâmeti için seçtiği yer onun vatanıdır.

1316- Bir kimse asıl vatani olmayan bir yerde az bir müddet kalıp sonra başka bir yere gitmek isterse, orası onun vatani sayılmaz.

1317- İnsanın yaşantısı için seçtiği yer; her zaman kalmayı niyet etmese de, halk ona orada yolcu demiyorlarsa, yani geçici olarak on gün veya daha fazla başka bir yerde yaşarsa, yine de birinci olanı onun asıl yaşam yeri olarak derlerse, orası onun için vatan hükmündedir.

1318- Bir kimse iki yerde hayatını sürdürüyorsa, meselâ, altı ay bir şehirde ve altı ay da başka bir şehirde kalıyorsa, her ikisi de onun vatanıdır. Eğer ikiden fazla yeri kendisi için ikâmet yeri olarak seçmişse, hepsi vatani sayılır.

1319- Bazı fakihler şöyle demişlerdir: Bir yerde evi olan ve altı ay devamlı ikamet niyetiyle orada kalan, o mülk onun olduğu müddetçe orası vatani hükmündedir. Ne zaman yolu araya düşerse namazı tam kılmalıdır. Elbette bu hüküm kesin değildir.

1320- Önceden asıl vatani olduğu hâlde sonradan vazgeçtiği bir yere vardığında, kendisi için yeni bir vatan seçmese de, namazı tam kılmamalıdır.

1321- Bir yerde on gün peş peşe kalmayı kasteden veya istemediği hâlde on gün kalacağını bilen bir yolcu, orada namazı tam kılmalıdır.

1322- Bir yerde on gün ikamet kastı olan kimsenin birinci günün gecesini veya on birinci günün gecesini orada kalmayı kastetmesi gerekmez. Birinci günün sabah ezanından onuncu gün güneş batıncaya kadar kalmayı kastederse, namazı tam kılmalıdır. Aynı şekilde örneğin

birinci günün öğlen vaktinden on birinci günün öğlen vaktine kadar kalmayı kastetse, namazı tam kılmalıdır.

1323- On gün bir yerde kalmayı kasteden kimse, ancak on günün hepsini aynı yerde kalmak istediği takdirde, namazı tam kılmalıdır. Buna göre eğer iki şehirde meselâ, İstanbul ve Ankara'da veya İstanbul ve on gün kalmak isterse, namazı seferî kılmalıdır.

1324- Bir yerde on gün ikamet kastı olan bir yolcu, on gün içerisinde çevreyi dolaşmaya çıkacağını ilk baştan kastetmişse, örf açısından başka bir yer hesap edilmesine rağmen uzaklığı dört fersahtan az ise ve ikamet yerinde "on gün ikamet etti" denilmesine zarar vermeyeceği miktarda gidilirse, namazı tam kılmalıdır. Aksi talde namazı tam kılmalıdır. Örneğin ilk baştan bir günün tamamında veya bir akşam boyunca oradan çıkmayı niyet ederse bu ikamet niyetiyle çelişir ve namazı seferî kılmalıdır. Ama niyeti günün yarısında çıkmak ve sonra dönmek olursa, dönüşü geceye rastlasa da namazı tam kılmalıdır. Fakat ikamet yerinden bu şekilde çıkması fazla olur ve örf açısından iki veya daha fazla yerde ikamet ediyor denilirse hüküm değişir.

1325- Bir yerde on gün ikamet etmeye karar vermemiş bir yolcu meselâ, eğer "arkadaşım gelirse veya güzel bir ev bulursam on gün kalırım" diye kastederse, namazı seferî kılmalıdır.

1326- Bir yerde on gün kalmaya karar veren bir kimse, orada kalmasına engel çıkacağına ihtimal verir ve halkın itina ettiği bir ihtimal olursa, namazı seferî kılmalıdır.

1327- Ayın sonuna on gün veya daha fazla kaldığını bilen bir kimse, ayın sonuna kadar bir yerde kalmaya karar verirse, namazı tam kılmalıdır. Eğer ayın sonuna kaç gün kaldığını bilmez ve ayın sonuna kadar bir yerde kalmaya karar verirse, kastettiği gün ile ayın sonu arasındaki günler on gün veya daha fazla olsa da, namazı seferîdir.

1328- Bir yerde on gün kalmaya karar veren bir yolcu, eğer dört rekâtlı bir namaz kılmadan kararından döner veya kalıp kalmayacağında tereddüde düşerse, namazı seferî kılmalıdır. Ama dört rekâtlı bir namaz kıldıktan sonra kararından döner veya tereddüde düşerse, orada kaldığı müddetçe namazı tam kılmalıdır.

1329- Bir yerde on gün kalmaya karar veren bir yolcu, oruç tutar ve öğlenden sonra orada kalmaktan vazgeçerse, eğer dört rekâtlı bir namaz kılmışsa orada kaldığı müddetçe orucu sahihtir ve namazları tam kılmalıdır. Ama dört rekâtlık bir namaz kılmamışsa, farz ihtiyat gereği orucunu tamamlamalı ve kaza etmelidir. Namazları ise seferî kılmalıdır. Sonraki günlerde oruç da tutamaz.

1330- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, kararından vazgeçtikten sonra, kalmaktan vazgeçmesinin dört rekâtlı bir namaz kıldıktan önce mi yoksa sonra mı olduğunda şüphe ederse, namazları seferî kılmalıdır.

1331- Eğer yolcu, seferî kılmak niyetiyle namaza başlar ve namazdayken on gün veya daha fazla kalmaya karar verirse, namazı dört rekât olarak tamamlamalıdır.

1332- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, dört rekâtlı bir namazı kılariken kararından vazgeçerse, üçüncü rekâta başlamamışsa, namazı iki rekât olarak bitirmeli ve diğer namazları da seferî olarak kılmalıdır. Aynı şekilde üçüncü rekâta başlamışsa, rükûya gitmemişse oturmalı ve namazı seferî olarak tamamlamalıdır. Eğer rükûya gitmişse namazı bozabilir veya tamamlayabilir. Fakat namazı yeniden seferî olarak kılmalıdır.

1333- On gün kalmaya karar veren bir yolcu, ikamet ettiği yerde on günden fazla kalırsa, yolculuğa çıkıncaya kadar namazı tam kılmalıdır. İkinci bir defa on gün ikameti kastetmesi gerekmez.

1334- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, farz

orucu tutmalıdır; müstehap oruç da tutabilir. Öğlen, ikindi ve yatsı namazlarının sünnetlerini de kılabilir.

1335- On gün bir yerde kalmaya karar veren bir yolcu, dört rekâtlı bir namaz kıldıktan veya on gün kaldıktan sonra -tam bir namaz kılmasa dahi- dört fersahtan az bir mesafeye gidip döndükten sonra birinci yerinde on gün ya da daha az kalmak isterse, gidip dönüncüye kadar ve döndükten sonra namazı tam kılmalıdır. Fakat ikamet yerine dönmesi yol güzergâhında olduğundan dolayı olur, mesafe de şer'î olarak yeterli olursa, gidip döndüğü esnada ve kaldığı yerde namazını seferi kılmalıdır.

1336- On gün bir yerde kalmaya karar veren yolcu, dört rekâtlı bir namazı kıldıktan sonra, sekiz fersahtan az olan bir mesafeye gitmek ve orada on gün kalmak isterse, giderken ve on gün kalmak istediği yerde namazlarını tam kılmalıdır. Ama gideceği yer sekiz fersah veya daha çok olursa, giderken namazlarını seferi kılmalı, on gün kalmak istemiyorsa, orada kaldığı günler de namazını seferi kılmalıdır.

1337- Bir yerde on gün ikamet etmeyi kasteder ve dört rekâtlı bir namazı eda olarak kıldıktan sonra dört fersahtan az bir yere gitmek isterse; birinci yerine dönüp dönmeyeceğinde şüphede ise veya tamamen oraya döneceğinin farkında değilse veya dönmek ister fakat on gün kalıp kalmayacağını bilmezse, ya da on gün orada kalarak yola çıkacağını farkında değilse; giderken orada kaldığı müddet zarfında ve dönerken namazlarını tam kılmalıdır.

1338- Arkadaşlarının on gün kalacağını zannederek bir yerde on gün kalmayı niyet eder ve eda olarak dört rekâtlık bir namaz kıldıktan sonra onların on gün kalmayı niyet etmediklerini anlarsa, kendisi de kalma konusunda fikrini değiştirse de, orada olduğu müddetçe namazlarını tam kılmalıdır.

1339- Bir yolcu otuz gün bir yerde kalır ve bu otuz günün

tümünde gitmek ve kalmakta tereddütlü olsa, otuz gün dolduktan sonra çok az bir müddet bile kalsa, namazı tam kılmalıdır.

1340- Dokuz gün veya daha az bir müddet bir yerde ikamet etmeyi kasteden yolcu, dokuz gün veya daha az orada kaldıktan sonra, ikinci kez dokuz gün veya daha az kalmayı kasteder ve öylece durum otuz güne varıncaya kadar devam ederse, otuz birinci günden itibaren namazı tam kılmalıdır.

1341- Otuz gün tereddütlü olan bir yolcu, otuz günün hepsini bir yerde kaldığı takdirde, namazı tam kılmalıdır. Ama otuz günün bir miktarını bir yerde ve bir miktarını da başka bir yerde geçirirse, otuz günden sonra da namazını seferî kılmalıdır.

YOLCUYLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

1342- Yolcu, Mekke, Medine ve Küfe şehrinin tamamında, ayrıca Hz. İmam Hüseyin'in (a.s) mukaddes kabrinin etrafından 11,5 metre uzaklığa kadar namazını tam kılabilir.

1343- Yolcu olduğunu ve namazı seferî olarak kılması gerektiğini bilen bir kimse, önceki hükümde açıklanan dört mekân dışında namazını kasten tam kılarsa, namazı batıldır. Yine, eğer [hükmü yani] yolcunun namazı seferî kılması gerektiğini unutarak tam kılarsa, namazı batıldır. Vakit geçtikten sonra hatırlarsa, namazı kaza etmesi gerekmez.

1344- Yolcu olduğunu ve namazı seferî kılması gerektiğini bilen bir kimse, yanlışlıkla tam kılar ve vakit geçmeden anlarsa namazı yeniden kılmalıdır. Eğer vakit geçmişse, farz ihtiyat gereği kaza etmelidir.

1345- Yolcu, namazını seferî olarak kılması gerektiğini bilmeyerek tam kılarsa, namazı sahihtir.

1346- Namazların seferî kılınması gerektiğini bilen bir yolcu, eğer onun özelliklerinden bazısını bilmezse, meselâ sekiz fersahlık yolda seferî kılınması gerektiğini bilmez ve tam kılarsa, vakit olduğu takdirde farz ihtiyat gereği yeniden namazı seferî olarak kılmalıdır. Vakit geçmiş ise, seferî olarak kaza etmelidir. Yeniden kılmazsa kazasını kılmalıdır. Ama vakit geçtikten sonra anlarsa kazası yoktur.

1347- Namazını seferî kılması gerektiğini bilen bir yolcu, yolunun sekiz fersahtan az olduğunu sanarak tam kılarsa, yolun sekiz fersah olduğunu anladığı zaman tam kıldığı namazı, tekrar seferî kılmalıdır. Eğer vakit geçmiş ise, kaza etmesi gerekmez.

1348- Yolcu olduğunu unutarak namazı tam kılarsa, eğer

vakit içinde hatırlarsa, seferî olarak yerine getirmelidir. Vakit geçtikten sonra hatırlarsa, o namazın kazası farz değildir.

1349- Namazı tam kılması gereken bir kimse seferî kılarsa, her hâlükârda namazı batıldır. Bu hüküm, bir yerde on gün kalmayı niyet edip, meselenin hükmünü bilmediği için seferî kılan kimse için farz ihtiyat gereğidir.

1350- Dört rekâtlı bir namazı kılarken yolcu olduğunu veya yolculuğunun sekiz fersah olduğunu anlarsa, üçüncü rekâtın rükûsuna gitmemişse, namazı iki rekât olarak tamamlamalıdır. Eğer üçüncü rekâtı bitirmişse, namazı batıldır. Üçüncü rekâtın rükûsuna gitmişse, namazı farz ihtiyat gereği batıldır. Bir rekât namaz kılınabilecek kadar vakit kalsa da, namazı seferî kılmalıdır. Vakit yoksa namazı seferî olarak kaza etmelidir.

1351- Eğer yolcu seferî namazın bazı hükümlerini bilmiyorsa, meselâ, dört fersahlık bir yola gidip dönerse namazı seferî kılması gerektiğini bilmezse, dört rekât niyetiyle namaza başlar ve üçüncü rekâtın rükûsundan önce hükmü anlarsa, namazı iki rekât olarak tamamlamalıdır. Eğer rükûda anlarsa namazı farz ihtiyat gereği batıldır. Bir rekâta yetecek kadar vakit kalsa bile, namazı seferî olarak kılmalıdır.

1352- Namazı tam kılması gereken bir yolcu, hükmü bilmemesi yüzünden iki rekât niyetiyle namaza başlar ve namazdayken hükmü anlarsa, namazı dört rekât olarak tamamlamalıdır. Namazı tamamladıktan sonra, aynı namazı dört rekât olarak yeniden kılması, müstehap ihtiyattır.

1353- Namazını kılmamış bir yolcu, vakit geçmeden önce vatana veya on gün ikamet etmeği kastettiği bir yere ulaşırsa, namazı tam kılmalıdır. Yolcu olmayan bir kimse de vaktin evvelinde namaz kılmayıp yola çıkarsa, yolda namazını seferî kılmalıdır.

1354- Yolculukta iken seferî kılınması gereken öğlen, ikindi, yatsı gibi namazlar kazaya bırakılırsa, onları yolculukta değilken bile kaza etmek isterse, iki rekât olarak yerine getirmelidir. Yolcu olmayan bir kimse, bu üç namazdan birini kazaya bırakırsa, yolculukta kazasını yerine getirmek istese bile, dört rekât olarak kaza etmelidir.

1355- Yolcunun, seferî kıldığı her namazdan sonra otuz defa "Subhanellahi ve'l-hemdu lillahi ve la ilâhe illellahu vellahu ekber" demesi müstehaptır. Bu zikrin her farz namazdan sonra okunması müstehap olmakla birlikte, burada okunması özellikle tavsiye edilmiştir. Hatta burada altmış defa söylemek, daha iyidir.

KAZA NAMAZI

1356- Bütün vakit boyunca uykuda olmak veya sarhoş bulunmak nedeniyle de olsa, vaktinde kılınmayan günlük farz namazlar kaza edilmelidir. (54) Aynı şekilde vaktinde kılınmayan her farz namazın hükmü de aynıdır. Hatta farz ihtiyat gereği belirli bir zamanda nezir vesilesiyle insana farz olan namazın da kazasını kılınmalıdır. Ramazan ve Kurban bayramlarının kazası yoktur. İster günlük namazlar olsun isterse diğer farz namazlar, kadının hayız ve nifas hallerinde kılmadığı namazların kazası yoktur. Ayat namazının kazasının hükmü ileride açıklanacaktır.

1357- Namazın vakti geçtikten sonra, kılınan namazın batıl olduğu anlaşılırsa, o namaz kaza edilmelidir.

1358- Üzerinde kaza namazı bulunan kimse, onu kılmakta ihmalkârlık etmemelidir. Ama hemen yerine getirmek de farz değildir.

1359- Üzerinde kaza namazı bulunan kimse, müstehap namaz kılabilir.

1360- Üzerinde kaza namazı bulunduğu veya kıldığı namazların sahih olmadığına ihtimal veren bir insan, ihtiyat ederek onları kaza etmesi müstehaptır.

1361- Kazaya kalan günlük namazları tertip üzere kılmak gerekli değildir. Fakat tertip üzere kılınan namazlarda sıraya riayet edilmelidir. Örneğin kazaya kalan bir günün öğlen, ikindi, akşam ve yatsı namazları kılınmak istenirse sıraya riayet edilmelidir.

1362- Âyat namazı gibi günlük olmayan namazları veya bir tane günlük ve birkaç tane de günlük olmayan namazı kaza etmek isteyen kimse, onları tertip üzere kılması gerekmez.

1363- Dört rekâtlık bir namaz kılınmadığı bilinir, fakat öğlen mi yoksa yatsı mı olduğu bilinmezse, kazaya kalan

namaz niyetiyle dört rekâtlık bir namaz kılınırsa yeterlidir. Sesli veya sessiz kılmada muhayyardır.

1364- Birkaç sabah veya öğlen namazı kazaya kalan kimse, onların sayısını bilmez veya unutursa, örneğin üç mü, dört mü, beş mi olduğunu bilmiyorsa, az olan miktarı kılması yeterlidir. Fakat hepsini kıldığına yakın edecek kadar namaz kılması daha iyidir. Örneğin kaç sabah namazının kazaya kaldığı bilinmez, fakat en fazla on tane olduğu kesin bilinirse, ihtiyat edilerek on sabah namazı kılınmalıdır.

1365- Önceki günlerden sadece bir kaza namazı olan, o günkü namazın fazilet vakti geçmeyecekse, önce kaza namazını kılması daha iyidir. Yine eğer önceki günlerden kaza namazı olmayıp, o gün için bir veya birkaç kaza namazı varsa, fazilet vakti geçmeyecekse eda namazından önce o günkü kaza namazını kılması daha iyidir.

1366- Namaz esnasında aynı gün bir veya birkaç namazın kazaya kaldığını veya önceki günlerden kalma bir kaza namazı olduğunu hatırlarsa, vakit genişse ve kaza namazına niyeti döndürmek de mümkünse, o günün namazının fazilet vakti geçmeyecekse, niyetini kaza namazına döndürmesi daha iyidir. Örneğin öğlen namazının üçüncü rekâtının rükûsuna gitmeden önce sabah namazının kazaya kaldığını hatırlarsa ve öğlen namazının fazilet vakti de dar olmazsa, niyetini sabah namazına çevirerek iki rekât olarak tamamlamalı sora da öğlen namazını kılmalıdır. Ama fazilet vakti dar ise ve niyetini sabah namazının kazasına çevirmesi mümkün değilse örneğin, öğlen namazının üçüncü rekâtının rükûsunda sabah namazını kılmadığını hatırlarsa, burada sabah namazına niyetini çevirmesi namazın rükünü olan bir rükû izafi olacağından, niyetini sabah namazı kazasına çevirmemelidir.

1367- Önceki günlerden kaza namazı olan kimse, bir veya birden fazla aynı günden de kaza namazı olursa, hepsini kılacak kadar da vakti yoksa veya hepsini aynı gün kılmak

istemiyorsa o günün kaza namazlarını eda namazından önce kılması müstehaptır.

1368- İnsan hayatta olduğu müddetçe kendi namazlarının kazasını kılmaya gücü yetmese bile, başka birisi onun tarafından namazlarını kaza edemez.

1369- Kaza namazı cemaatle kılınabilir. Cemaat imamının namazı ister eda olsun, ister kaza fark etmez. İmamla muktedinin (imama uyanın) aynı namazı kılmaları da gerekmez. Meselâ, öğlen veya ikindi namazını kılan bir imama uyarak sabah namazının kazasını kılmanın sakıncası yoktur.

1370- Mümeyyiz (iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt eden) çocuğu, namaz kılmaya ve diğer ibadetlere alıştırmak müstehaptır. Hatta onu, kılmadığı namazları kaza etmeye zorlamak müstehaptır.

BÜYÜK OĞLUN ÜZERİNE FARZ OLAN BABASININ KAZA NAMAZLARI

1371- Baba, namazını yerine getirmemiş olursa, Allah'ın emrine itaatsizlikten terk etmeyip kaza edebilecek hâlde imişse, farz ihtiyat gereği ölümünden sonra büyük oğlu onları kaza etmeli veya başkasını bu iş için ecîr (belirli ücret karşılığı bu işi yapan birini) tutmalıdır. Annenin kaza namazlarını kılmak ise, daha iyi olmakla birlikte farz değildir.

1372- Büyük oğul babasının kaza namazı olup olmadığından şüphe ederse, üzerine bir şey farz olmaz.

1373- Büyük oğul babasının kaza namazı olduğunu bilir; ancak babasının yerine getirip getirmediğinden şüphe ederse, farz ihtiyat gereği, kaza etmelidir.

1374- Hangisinin büyük oğul olduğu bilinmezse, babanın namazı kaza etmek oğullarından hiç birisinin üzerine farz olmaz. Fakat babalarının namazını kendi aralarında bölmeleri veya onları yerine getirmek için kur'a çekmeleri, müstehap ihtiyattır.

1375- Ölen kimse namazının kazası için ecîr (=ücret karşılığı naip) tutulmasını vasiyet etmiş olur ve babanın vasiyeti de geçerli olursa, artık büyük oğla bir şey farz olmaz.

1376- Büyük oğul annesinin namazlarını kılmak isterse, namazı sesli ve sessiz kılma konusunda kendi teklifine göre amel etmelidir. Şu halde annesinin sabah, akşam ve yatsı namazlarının kazasını sesli kılmalıdır.

1377- Kendisinin kaza namazı bulunan bir kimse, babasının ve annesinin namazını da yerine getirmek isterse, hangisini önce yerine getirirse sahihtir.

1378- Büyük oğul babası öldüğü zaman bulûğ çağına

ermemiş veya deli olursa, baliğ olduğu veya akli başına geldiğinde, babasının namazının kazasını kılması farz değildir.

1379- Büyük oğul babasının namazını kaza etmeden ölürse, ikinci oğla bir şey farz olmaz.

CEMAAT NAMAZI

1380- Günlük namazların cemaatle kılınması müstehaptır. Sabah, akşam ve yatsı namazları hakkında, özellikle cami komşuları ve caminin ezan sesini işitenlere daha çok tavsiye edilmiştir. Diğer farz namazları da cemaatle kılmak müstehaptır. ⁵⁰Tavaf namazının, güneş ve ay tutulması dışında olan âyât namazlarının cemaatle kılınmasının meşru oluşu kanıtlanmamıştır.

1381- Muteber bir rivayette şöyle gelmiştir: "Cemaatle kılınan namaz yalnız kılınan namazdan yirmi beş kat daha üstündür."

1382- Cemaat namazına itinâsızlık yüzünden katılmamak caiz değildir. İnsana özürsüz olarak cemaat namazını terk etmesi de yakışmaz.

1383- Bekleyip namazı cemaatle kılmak müstehaptır. Yalnız ve uzun kılınan namazdan, cemaatle kılınan kısa namaz daha iyidir. Yine cemaatle kılınan namaz, ilk vakitte tek başına kılınan namazdan daha üstündür. Ama fazilet vaktinin dışında kılınan cemaat namazının, fazilet vaktinde tek başına kılınan namazdan üstün olması belli değildir.

1384- Cemaat namazı başladığı zaman, tek başına kılınan namazı ikinci kez cemaate katılarak kılmak müste-haptır. Daha sonra tek başına kılınan namazın batıl olduğu anlaşılırsa, ikinci kez kılınan namaz yeterlidir.

1385- İmam veya imama uyan, cemaatle kıldığı namazı tekrar cemaatle kılmak isterse, müstehap oluşu kesin olmamakla birlikte sevap niyetiyle (recaen) kılınmasının sakıncası yoktur.

1386- Namazı batıl olacak şekilde, namazda çok vesveseye

---

50 [Cemaatle kılınan namazda kendisine uyulan zata "imam" denir. Uyan kimseye de "muktedi, me'mum" gibi adlar verilir. Kendi başına namaz kılana da "münferit" denir.]

düşen bir kimse, eğer sadece cemaatle kıldığı zaman vesveseden kurtuluyorsa, namazı cemaatle kılması gerekir.

1387- Anne veya baba kendi çocuğuna namazı cemaatle kılmasını emrederse, ihtiyat gereği, çocuğun namazı cemaatle kılması müstehaptır. Elbette anne babanın çocuklarından bir şeyi yapmasını veya yapmamasını istemesi ona olan şefkat duygularından olursa, onlara muhalefet etmek de onlara eziyet olmasına neden olursa, çocuğun muhalefet etmesi haramdır.

1388- Farz ihtiyat gereği, müstehap namazlar cemaatle kılınmaz. Fakat istiska (yağmur yağması için kılınan) namazı cemaatle kılınabilir. Farz olup da bir sebepten müstehap olan namazlar (örneğin, Hz. Mehdi'nin (Allah'ın selâmi üzerine olsun) huzurunda farz olan Kurban ve Ramazan Bayramları gaybette olduklarından şu anda müstehaptır) cemaatle kılınabilir.

1389- Günlük namazlardan birini kılan cemaat imamına herhangi bir günlük namaz için uyulabilir.

1390- kendi günlük namazının kazasını veya kazaya kaldığı kesin olan başkasının kazasını kılan cemaat imamına uyulabilir. Ama eğer ihtiyat olsun diye namazını kaza ediyorsa veya başka birinin ihtiyaten kılınmasını istediği bir kaza namazı kılıyorsa, ona iktida etmek caiz değildir. Ama iktida edenin namazı da ihtiyat namazı olursa, imamın ihtiyat sebebi imama uyanın da ihtiyat sebebi olursa uyulabilir. Fakat memumun ihtiyat ederek namazını yeniden kılmasının, başka sebebinin olmaması gerekmez.

1391- Kıldığı namazın günlük farz namaz mı, yoksa müstehap namaz mı olduğu bilinmeyen imama uyulmaz.

1392- Cemaat namazının sahih olması için imamla memum (imama uyan) arasında yine imamla diğer memumlar arasında vasıta ve bağlantı olan memumla öteki

memumlar arasında bir şey engel olmamalıdır. Engelden kasıt ise, onları birbirinden ayıran şeydir. İster perde veya duvar gibi görünmeyi engellesin, isterse cam gibi görünmeyi engellemesin hüküm aynıdır. Şu halde namazın bütün durumlarında veya bazı hallerinde, iman ile imama uyan ve diğer imama uyanlarla imam arasında vasıta olan kimse arasında böyle bir engel olursa cemaat namazı batıldır. Gelecekte de açıklanacağı üzere kadın bu hükümden istisna edilmiştir.

1393- Birinci safın uzun olması nedeniyle iki tarafta duranlar imamı göremezlerse, imama uyabilirler. Yine öbür saflardan birinin uzun olması nedeniyle, o safın iki tarafında duran kimseler kendi önlerindeki safı görmeseler de imama uyabilirler.

1394- Cemaatin safları caminin kapısına kadar ulaşırsa, kapının karşısında ve safların arkasında namaza katılan kimsenin namazı sahihtir. Yine, o şahısın arkasında durarak imama uyanların namazı sahihtir. Hatta onun iki tarafında durup, imama uyan başka biri vesileyle cemaate bağlanan kimselerin de namazı sahihtir.

1395- Direğin arkasında namaza duran kimse, sağ veya sol tarafında imam uyan vasıtasıyla imama bağlantılı olmazsa, imama uyamaz,

1396- İmamın durduğu yer, cemaatin durduğu yerden yüksekte olmamalıdır. Ama imamın yerinin çok az bir miktar yüksekte olmasının sakıncası yoktur. Yine, yer meyilli olur ve imam da yüksek tarafta durursa, zemin fazla meyilli olmazsa sakıncası yoktur.

1397- Cemaatin durduğu yerin imamdan yüksek olmasının sakıncası yoktur. Fakat cemaat namazı kılındığı anlaşılmayacak kadar yüksek olursa sahih değildir.

1398- Cemaate, iyiyi ve kötüyü ayırt eden baliğ çocuk vesilesiyle bağlanılırsa, onun namazının batıl olduğu bilinmedikçe, imama uyulabilir. Aynı şekilde cemaatle

bağlantıyı sağlayan kişi on iki imam şiası olmaz, fakat kendi mezhebine göre doğru namaz kılsa, hüküm aynıdır.

1399- İmam tekbir aldıktan sonra, önceki saftakiler namaza ve tekbir almaya hazır vaziyette olurlarsa, arka safta duranlar tekbir alabilirler. Ama ihtiyat gereği ön saftakilerin tekbir almalarını beklemek, müstehaptır.

1400- Önceki saflardan birinin namazının batıl olduğu bilinirse, arkadaki saflardan imama uyulamaz. Ama, onların namazlarının sahih olup olmadığı bilinmezse, arkadaki saflardan imama uyulabilir.

1401- İmamın namazının batıl olduğunu -meselâ, imamın abdestsiz olduğunu- bilen bir kimse, imamın kendisi farkında olmasa da, ona uyamaz.

1402- Memum (=imama uyan), namazdan sonra imamın âdil olmadığını veya kâfir olduğunu veya örneğin abdestsiz olduğundan namazının batıl olduğunu anlarsa, namazı sahihtir.

1403- Namazda imama uyup uymadığından şüpheye düşen kimse, bazı alametlere dayanarak iktida ettiğine emin olursa, namazı cemaatle tamamlamalıdır. Ama emin olmazsa, namazını münferit (=cemaatten ayrılma) niyetiyle kendi başına bitirmelidir.

1404- İnsan, cemaat namazından özü olmadan ayrılır ve kendi başına namaz kılmaya niyet ederse namazı doğrudur, fakat cemaat namazının sahih olması sakıncalıdır. Münferid kıldığı namazı doğru olarak yerine getirmese o zaman farz ihtiyat gereği namazını yeniden kılmalıdır. Özü olması durumunda namazı batıl etmeyen azaltma veya çoğaltma yapmışsa, namazı yeniden kılmasına gerek yoktur. Örneğin başlangıçta münferid olarak namazı kılma niyeti olmayıp Fatihâ'yı okumamışsa, rükû halinde böyle bir niyeti olursa, böyle bir durumda

namazı münferid tamamlayabilir. Yeniden kılmasına da gerek yoktur. Yine cemaate uymak için bir secde çoğaltanın hükmü de aynıdır.

1405- İmam Fâtiha ve sureyi okuduktan sonra, ona iktida eden bir özür nedeniyle cemaat namazından ayrılmayı niyet ederse, Fâtiha ve sureyi okuması gerekmez. Eğer özrü olmadan veya imam Fâtiha ve sureyi tamamlamadan ayrılmak isterse, farz ihtiyat gereği Fatiha ve sürenin tamamını okumalıdır.

1406- Cemaat namazından ayrıldıktan sonra ikinci kez cemaatle kılmaya niyet edilemez. Aynı şekilde yalnız kılmak veya cemaatle kılmak arasında tereddüde düşülür ve cemaatle kılmaya karar verilirse, farz ihtiyat gereği hüküm yine aynıdır.

1407- İnsan cemaat namazından ayrılmayı niyet edip etmediğinden şüpheye düşerse, ayrılmayı niyet etmediğine karar vermelidir.

1408- İmam rükûda iken cemaate katılıp rükûda imama yetişirse, imam rükûnun zikrini bitirmiş olsa da, cemaatle kıldığı namaz sahihtir ve bu, bir rekât olarak hesap edilir. Ama rükû miktarında eğilir; ancak rükûda imama yetişemezse, namazı tek başına bitirmelidir. Ayrıca ikinci rekâta yetişmek için namazını bozabilir.

1409- Rükûda iken imama uyar ve rükû miktarında eğilir; ancak rükûda imama yetişip yetişmediğinden şüphe ederse bu durumda; eğer şüphesi rükû bittikten sonra ise cemaat namazı sahihtir. Fakat rükû bitmeden şüpheye düşerse bu durumda, namazı münferid olarak kılabilir veya ikinci rekâta ulaşmak için namazı bozabilir.

1410- Rükûda iken imama uymayı niyet eder ve rükû miktarı eğilmeden önce, imam rükûdan kalkarsa, bu durumda; tek başına kılmayı niyet edebilir veya mutlak Allah'a yakınlaşmak niyetiyle secdeye gidip, sonra ayağa

kalkıldığında Tekbiretu'l-İhram ve mutlak zikri kapsayacak şekilde niyet ederek tekbiri getirip namazı cemaatle kılabilir, ya da sonraki rekâta ulaşmak için namazını bozabilir.

1411- Bir kimse namazın evvelinde veya Fâtiha ve sure okunurken imama uyar; ancak rükûya gitmeden önce, imam rükûdan kalkarsa, namazı cemaatle sahihtir.

1412- İmam namazın son teşehhüdünü okurken yetişip cemaat namazının sevabını almak isteyen kimse, iftitah tekbirini aldıktan sonra oturmalı ve mutlak olarak Allah'a yakınlaşmak kastıyla teşehhüdü imamlarla okumalı; ama farz ihtiyat gereği selâm vermeden imamın selâm vermesini beklemeli ve daha sonra ayağa kalkmalı, ikinci kez niyet etmeden ve tekbir almadan Fâtiha ve sureyi okumalı ve bunu namazın birinci rekâtı saymalıdır.

1413- İmama uyan, imamdan ilerde durma-malıdır. Eğer imama uyanlar birkaç kişi olursa, farz ihtiyat gereği imamlarla aynı hizada durması da sakıncalıdır. Fakat imama uyan bir kişi olursa imamlarla aynı hizada olmasının sakıncası yoktur.

1414- İmam erkek ve ona uyan kadın olursa, o kadınla imam arasında veya o kadınla imama bağlantısını sağlayan imama uyan bir erkeğin arasında perde ve benzeri bir şeyin bulunmasının sakıncası yoktur.

1415- Namaza başladıktan sonra imamlarla imama uyan veya imama uyanın imama bağlantısını sağlayan bir başka memum arasında perde veya başka bir şey olursa, cemaat namazı batıldır ve münferit olarak namazını kılmalıdır.

1416- Farz ihtiyat gereği imama uyanın secde yeri ile imamın durduğu yer arasında, bir adımın en büyük ölçüsünden daha fazla uzaklık olmamalıdır. Yine, imama uyanın durduğu yer ile ön safta duran ve onun imamlarla bağlantısını sağlayan diğer bir imama uyanın durduğu yer arasında, secde halindeki bir insanın bedeninin

ölçüsünden daha fazla uzaklık olmaması müstehap ihtiyattır.

1417- Ön taraftan imama bağlantısı olmayan muktedi ile, onun sağ veya sol taraftan imama bağlantısını sağlayan diğer imama uyanlar arasında, farz ihtiyat gereği bir adımın en büyük ölçüsünden daha fazla uzaklık olmamalıdır.

1418- Namazda imama uyan ile imam veya imama uyan ile onun imamla bağlantısını kuran diğer bir imama uyan arasında büyük bir adım miktarından fazla uzaklık olursa, namazı münferit olarak kılabilir.

1419- Ön saftakilerin hepsi namazlarını bitirir ve çabucak başka bir namaz için imama bağlanmazlarsa, sonraki safın cemaat namazı batıl olur. Hatta çabucak kalkıp imama bağlansalar dahi sonraki saftakilerin cemaat namazlarının sahih olması sakıncalıdır.

1420- İkinci rekâta cemaat namazına katılan kimse, Fatiha ve süreyi okumasına gerek yoktur, fakat kunut ve teşehhüdü imamla okuyabilir. Teşehhüdü okurken el parmaklarını ve ayaklarının ön kısmını yere koyması ve dizlerini kaldırması ihtiyattır. Teşehhütten sonra imamla kalkıp Fâtiha ile sureyi okuması gerekir. Eğer sureyi okumak için vakit yoksa, Fâtiha'yı bitirir, rükûda kendini imama yetiştirir. Fatihayı okuyacak kadar da vakti yoksa fatihayı yarıda keserek imamla rükûya gidebilir. Fakat bu durumda ihtiyat gereği namazını müfrede olarak (=cemaatten ayrı) tamamlaması müstehaptır.

1421- Dört rekâtlı bir namazın ikinci rekâtında iken imama uyan kimse, namazının ikinci rekâtında -ki imamın üçüncü rekâtı olur- iki secdeden sonra oturup teşehhüdün farz olan kısmını okumalı ve kalkıp üç defa tesbihatı okumaya vakti yoksa bir defa okumalı ve kendini rükûda imama ulaştırmalıdır.

1422- İmam üçüncü veya dördüncü rekâta olur ve imama

uymak isteyen kimse, imama uyduğunda Fâtiha'yı okuyup rükûda imama yetişemeyeceğini bilirse, farz ihtiyat gereği beklemeli ve imam rükûya gidince, ona uymalıdır.

1423- Üçüncü veya dördüncü rekâta imama uyan kimsenin Fâtiha ve sureyi okuması gerekir. Sure için vakit yoksa, Fâtiha'yı bitirmeli ve kendini rükû veya secdede imama yetiştirmelidir. Eğer Fatiha süresinin tamamını okuyacak kadar vakit yoksa, Fatihayı yarıda keserek imamla rükûya gidebilir. Fakat bu durumda ihtiyat gereği, münferid niyeti ederek namazı tamamlaması müstehaptır.

1424- Sureyi veya kunutu okuduğu takdirde rükûda imama yetişemeyeceğini bilen bir kimse, bilerek süre veya kunutu okur ve rükûda imama yetişemezse cemaat namazı batıldır. Münferid olarak namazını yerine getirmelidir.

1425- Sureyi okumaya başladığı veya başlamışsa bitirdiği takdirde rükûda imama yetişebileceğine kanaat getiren kimsenin, fazla zaman almayacaksa süreyi başlaması, başlamışsa da tamamlaması daha iyidir. İmama uyduğu söylenmeyecek kadar uzun sürerse süreye başlamamalı, başlamışsa da sonuna kadar okumamalıdır. Aksi halde cemaat namazı batıl olur, ama namazı sahihtir. 1404. meselede açıklandığı gibi münferid olarak vazifesini yerine getirmelidir.

1426- Sureyi okuduğu takdirde rükûda imama yetişeceğinden ve imama uymasının bozulmayacağından emin olan kimse, sureyi okuyup rükûya yetişemezse, namazı sahihtir.

1427- İmam ayakta iken cemaat namazına katılmak isteyen, imamın hangi rekâta olduğunu bilmezse, imama uyabilir. Ancak farz ihtiyat gereği kurbet (=Allah'a yaklaşma) kastıyla Fâtiha ve sureyi okumalıdır.

1428- İmamın birinci veya ikinci rekâta olduğunu sanarak Fâtiha ve sureyi okumaz ve rükûdan sonra üçüncü veya

dördüncü rekât olduğunu anlarsa, namazı sahihtir. Fakat bunu rükûdan önce anlarsa, Fâtiha ve sureyi okumalıdır. Eğer vakit yoksa, 1423. meselede açıklandığı şekilde amel etmelidir.

1429- İmamın üçüncü veya dördüncü rekâtı kıldığı sanılarak Fâtiha ve sure okunur; ancak rükûdan önce veya sonra birinci veya ikinci rekâta olduğu anlaşılırsa, kılınan namaz sahihtir. Fatiha veya süreyi okurken anlarsa onları bitirmesi gerekmez.

1430- Müstehap bir namaz kılarken, cemaatle namaza başlanırsa, namazı bitirip cemaate yetişeceğine güvenmiyorsa, hatta birinci rekâta ulaşmak için dahi olsa, müstehap namazı bırakıp cemaat namazına katılması müstehaptır.

1431- Üç veya dört rekâtlı bir namazı kılarken cemaatle namaza başlanırsa, üçüncü rekâtın rükûsuna gitmemiş olur ve namazı bitirip cemaate yetişebileceğine güvenmiyorsa, kıldığı namazı müstehap namaz niyetiyle iki rekât olarak tamamlayıp kendini cemaate yetiştirmesi müstehaptır.

1432- İmam namazı bitirdiği hâlde imama uyan teşehhüt veya birinci selâmda ise, cemaat namazından ayrılmayı niyet etmesi gerekmez.

1433- İmamdan bir rekât geride kalan kimse, imam son rekâtın teşehhüdünü okurken, parmaklarını ve ayaklarının ön kısmını yere koyup, dizlerini kaldırarak imamın selâmı vermesini bekleyip sonra kalkması daha iyidir. orada münferid niyeti etmesinin de sakıncası yoktur.

CEMAAT İMAMINDA ARANAN ŞARTLAR

1434- Cemaat imamı bulûğ çağına ermiş, akıllı, 12 imama inanan Şia-ı İsnâ Aşeriye (İmamiyye Şiası), âdil, helâlzâde olmalı ve namazı sahih bir şekilde bilmelidir. Muktedi erkek ise, uyulan cemaat imamı da erkek olmalıdır. On yaşındaki bir çocuğa uymak mümkün olmakla birlikte sakıncasız da değildir. Adalet, farzları yerine getirip haramlardan kaçınmaktır. Alameti ise aksine bir şey bilinmedikçe zahirde görünen güzelliştir.

1435- Adil bildiği bir imamın, hâlâ adil olup olmadığından şüphe eden bir kimse, ona uyabilir.

1436- Ayakta namaz kılan bir kimse, oturarak veya yatarak namaz kılana uyamaz. Yine oturarak namaz kılan kimse, yatarak namaz kılana uyamaz.

1437- Oturarak namaz kılan, kendisi gibi oturarak namaz kılan kimseye uyabilir. Yine yatarak namaz kılan birinin, cemaat namazına bağlanması mutlak surette sakıncalıdır. İster imam ayakta namaz kılsın, ister oturarak veya yatarak, hüküm aynıdır.

1438- Herhangi bir özürden dolayı necis elbiseyle, teyemmümlerle veya cebire abdestiyle namaz kılan imama uyulabilir.

1439- Bir hastalık yüzünden idrar ve gaitasının çıkmasını önleyemeyen imama uyulabilir. Aynı şekilde istihaze olmayan kadın istihaze olan kadına uyabilir.

1440- Cüzam veya baras gibi bir hastalığı olan kimsenin cemaat imamı olmaması daha iyidir. Farz ihtiyat gereği şer'î had uygulanan (ceza verilen) ve tövbe eden kimseye de cemaat imamı olarak uyulmamalıdır.

MUKTEDİ İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

1441- İmama uymayı niyet ederken imamı belirlemek gerekir. Fakat ismini bilmek gerekmez. Meselâ eğer "Hazır bulunan şu imama uyuyorum" diye niyet edilirse, namaz sahihtir.

1442- İmama uyan, Fatiha ve sure dışında namazın her şeyini kendisi okumalıdır. Fakat onun birinci veya ikinci rekâtı, imamın ise üçüncü veya dördüncü rekâtı olursa, Fatiha ve sureyi de okumalıdır.

1443- Eğer imama uyan, sabah, akşam ve yatsı namazlarının birinci ve ikinci rekâtlarında, imamın okuduğu Fatiha ve sureyi işitirse, kelimeleri ayırt edemezse de Fatiha ve sureyi okumamalıdır. Eğer imamın sesini işitmezse, Fatiha ve sureyi okuması müstehaptır, ama sessiz okumalıdır. Yanılarak sesli okursa, sakıncası yoktur.

1444- İmama uyan, imamın okuduğu Fatiha ve surenin bazı kelimelerini işitir, bazısını işitmezse, işitmediği kısmı okuyabilir.

1445- İmama uyan, yanılarak veya işittiği sesin imamın sesi olmadığını sanarak Fatiha ve sureyi okur; ancak daha sonra duyduğu sesin imama ait olduğunu anlarsa, namazı sahihtir.

1446- İmamın sesini işitip işitmediğinden veya işittiği sesin imamın sesi olup olmadığından şüphe eden imam uyan kimse, Fatiha ve sureyi okuyabilir.

1447- İmama uyan, öğlen ve ikindi namazının birinci ve ikinci rekâtında Fatiha ve sureyi okumamalıdır. Onun yerine zikretmesi müstehaptır.

1448- İmama uyan, iftitah tekbirini imamdan önce almamalıdır. Hatta müstehap ihtiyat gereği imamın tekbiri tamamlanmadan tekbiri almamalıdır.

1449- İmama uyan, imamdan önce yanlılıkla selâm verse, namazı sahihtir. Yeniden imamla selam vermesine gerek yoktur. Hatta imamdan önce bilerek de selam verse sakıncası yoktur.

1450- İmama uyanın, iftitah tekbiri dışındaki namazın diğer şeylerini imamdan önce söylemesinin sakıncası yoktur. Ancak onları işitir veya imamın ne zaman ne söylediğini bilirse, ihtiyat gereği imamdan önce söylememesi müstehaptır.

1451- Muktedi, okunacak şeyler dışındaki namazın rükû ve secde gibi fiillerini imamla birlikte veya ondan biraz sonra yerine getirmelidir. Eğer bilerek imamdan önce veya imama uyulmadı denilecek şekilde ondan bir süre sonra yaparsa, cemaat namazı batıldır. Fakat 1404. meselede açıklandığı gibi münferid olarak namazını yerine getirirse namazı sahihtir.

1452- İmam kalkmadan önce yanılarak rükûdan kalkan muktedi, imam hâlâ rükûdaysa, farz ihtiyat gereği hemen rükûya dönüp imamla beraber kalkmalıdır; bu durumda rükûn olan rükûnun fazla olması, namazı batıl etmez. Bilerek rükûya dönmezse cemaat namazı batıldır, fakat 1404. meselede açıklandığı üzere münferid olarak namazını tamamlamalıdır, namazı da sahihtir. Ama eğer rükûya döner ve rükûya varmadan önce imam kalkarsa, namazı farz ihtiyat gereği batıl olur.

1453- İmam kalkmadan önce yanlılıkla secdeden kalkar ve imamın henüz secdede olduğunu görürse, farz ihtiyat gereği secdeye geri dönmelidir. Her iki secdede aynı durum tekrarlanırsa, rükûn olan iki secdenin fazla yapılması namazı batıl etmez.

1454- Yanlılıkla imamdan önce secdeden kalkan kimse, secdeye döner; ancak secdeye varmadan imam kalkarsa, namazı sahihtir. Fakat bu durum her iki secdede de tekrarlanırsa, namaz farz ihtiyat gereği batıl olur.

1455- Yanlışlıkla imamdan önce rükû veya secdeden kalkan kimse, yanılarak veya imama yetişemeyeceğini sanarak rükû veya secdeye gitmezse, namazı sahihtir.

1456- Secdeden kalkıp imamın secdede olduğunu görürse, imamın birinci secdesi olduğunu sanarak imamla secde etmiş olsun diye secdeye gider ve imamın ikinci secdesi olduğunu anlarsa, onun da ikinci secdesi hesap olur. İmamın ikinci secdede olduğunu sanarak secdeye gider ve imamın birinci secdesi olduğunu anlarsa, imamla secde etmek niyetiyle tamamlamalı ve yeniden imamla secdeye gitmelidir. Her halükarda namazı cemaatle tamamlayıp yeniden kılması daha iyidir.

1457- Yanılarak imamdan önce rükûya gider ve başını kaldırdığı takdirde imamın kıraatinden bir miktarına yetişecek durumdaysa, eğer başını kaldırıp imamla beraber rükûya giderse, namazı sahihtir. Eğer bilerek başını kaldırmazsa cemaat namazının sahih olması sakıncalıdır, fakat namazı sahihtir. Bu konunun ayrıntıları 1404. meselede açıklandı.

1458- Yanılarak imamdan önce rükûya gider ve eğer başını kaldırdığında imamın kıraatinden hiçbir şeye yetişemeyecek bir durumda olursa, rükû zikrini söylemelidir. Zikri söylemek imama rükûda uymayı terk etmeye neden olursa, imam ile rükûya gitmelidir. Cemaat ve kılınan namaz sahihtir. Eğer başını kaldırmayıp imam yetişinceye kadar beklerse, cemaat namazının sahih olması sakıncalıdır, fakat 1404. meselede açıklandığı gibi namazı sahihtir.

1459- Yanlışlıkla imamdan önce secdeye giderse, secde zikrini söylemelidir. Fakat zikri söylemek secdede imama uymaya engel olursa, o zaman kalkıp imamla beraber secdeye gitmelidir ve bu şekilde hem cemaat hem de kılınan namaz sahihtir. Eğer bilerek başını kaldırmazsa, cemaat namazının sahih oluşu sakıncalıdır, fakat 1404. meselede açıklandığı gibi namazı sahihtir.

1460- İmam, kunut olmayan bir rekâta kunut okur veya teşehhüt bulunmayan bir rekâta teşehhüt okumaya başlarsa, imama uyan kunut ve teşehhüdü okumamalıdır. Ama imamdan önce rükûya gidemez veya imam kalkmadan önce kalkamaz, imamın kunut veya teşehhüdünün bitmesini bekleyip sonra namazın geri kalan kısmını imamla tamamlamalıdır.

CEMAAT NAMAZINDA İMAMIN VE ONA UYANIN VAZİFELERİ

1461- Namazda imama uyan sadece bir erkek ise, imamın sağında durması müstehaptır. Eğer bir kadınsa, secde edeceği yer, en azından imamın secde halinde dizlerinin hizasına gelecek şekilde imamın sağında durması müstehaptır. Eğer bir erkek ve bir kadın veya bir erkek ve bir kaç kadın olursa, erkeğin imamın sağında, kadınlar da arkasında durmaları müstehaptır. Bir kaç erkek ve bir veya birkaç kadın olduklarında, erkeklerin imamın, kadınların da erkeklerin arkasında durması müstehaptır.

1462- Eğer imam ve muktedi (=ona uyan) her ikisi de kadın ise, farz ihtiyat gereği bir hizada durmalıdırlar. imam diğerlerinden önde durmamalıdır.

1463- İmamın safın ortasında yer alması, ilim, takva ve kemal ehlinin de birinci safta durmaları müstehaptır.

1464- Cemaat saflarının düzgün olması, bir safta duranların arasında fasıla olmayıp omuzlarının bir hizada olması müstehaptır.

1465- "Ked kamet'is-selah" denildikten sonra cemaatin ayağa kalkması müstehaptır.

1466- Cemaat imamının cemaatin içinde en güçsüz olanların durumunu gözetmesi, kunut, rükû ve secdeleri uzatmaması müstehaptır. Ama cemaatin hepsinin uzatmayı istediklerini bilirse, uzatabilir.

1467- Cemaat imamı, sesli okunan Fatiha, sure ve zikirleri, herkesin duyacağı şekilde okuması müstehaptır. Elbette aşırı derecede sesini yükseltmemelidir.

1468- İmam, rükûda iken birisinin cemaate katılmak istediğini anlarsa, rükûsunu her zamankinin iki katı kadar uzatması ve iki kat uzattıktan sonra, cemaate katılmak

isteyen başka birilerinin geldiğini anlasa da, kalkması müstehtaptır.

CEMAAT NAMAZIYLA İLGİLİ MEKRUHLAR

1469- Saflarda yer olduğu hâlde, insanın tek başına arkada durması mekruhtur.

1470- İmama uyanın namazın zikirlerini imamın işiteceği şekilde sesli okuması mekruhtur.

1471- Öğlen, ikindi ve yatsı namazlarını iki rekât kılan bir yolcunun, bu namazlarda yolcu olmayan imama uyması mekruhtur. Yolcu olmayanın da bu namazlarda yolcuya uyması mekruhtur.⁵¹

---

51 [İbadetlerle ilgili olarak "mekruh" söz konusu olunca, verilen sevabın az olması kastedilir.]

ÂYAT NAMAZIYLA İLGİLİ HÜKÜMLER

472- Kılınma şekli ileride açıklanacak olan âyat namazı üç şeyden dolayı farz olur:

1) Güneş tutulması.

2) Ay tutulması -kısmen olup hiç kimse korkmasa bile-

3) Deprem -farz ihtiyat gereği, kimse korkmasa bile- Gök gürültüsü, şimşek çakması, kara ve kızıl rüzgârların esmesi ve benzeri semavi alametlerde, halkın genelinin korkuya düştüğü takdirde; aynı şekilde toprak kayması, çığ düşmesi gibi yer hadiselerinde, halkı genelinin korkmasına neden olursa, ihtiyat gereği âyat namazı kılınması müstehaptır.

1473- Âyat namazını gerektiren birden fazla olay gerçekleşirse, onların her birisi için bir âyat namazı kılınmalıdır. Meselâ, hem güneş tutulur, hem de deprem olursa, iki âyat namazı kılınmalıdır.

1474- Bir kimsenin üzerine hepsi aynı sebebe dayanan bir kaç âyat namazı farz olursa, meselâ, üç defa güneş tutulur; ancak hiçbirinin namazını kılmamışsa veya ayrı sebeplerden örneğin, güneş tutulması, ay tutulması ve depremden dolayı olursa, kazasını kılariken hangisini niçin kıldığını belirtmesi gerekmez.

1475- Âyat namazını gerektiren şeyler hangi şehirde meydana gelir ve hissedilirse, sadece oranın halkı âyat namazı kılmalıdır; başka yerlerin halkına farz olmaz.

1476- Güneş veya ay tutulmaya başladığı andan itibaren âyat namazının vakti başlar, tabii haline dönmedikçe de devam eder. Elbette açılmaya başlayıncaya kadar geciktirilmemesi daha iyidir. Âyat namazını bitirmeyi, güneş ve ay tutulması bitimine kadar geciktirmenin

sakıncası yoktur.

1477- Âyat namazı güneş veya ay açılmaya başladığı ana kadar ertelenirse, eda niyeti edilmesinin sakıncası yoktur. Fakat tamamen açılmalarından sonra, namaz kaza olur.

1478- Güneş veya ayın tutulma müddeti bir rekât kılınacak kadar veya daha az olursa namazı eda olarak kılmalıdır. Aynı şekilde tutulma süreleri fazla olur, fakat insan bir rekât veya daha az kılablecek müddet kalıncaya kadar geciktirirse hüküm aynıdır.

1479- Deprem, yıldırım, şimşek ve benzerleri meydana geldiği zaman, ihtiyat etmek istiyorsa, yeteri kadar vakit varsa âyat namazını hemen kılmaya gerek yoktur. Aksi halde deprem gibi durumlarda, halkın nazarında geciktirme sayılmayacak şekilde namazı hemen kılmalıdır. Eğer geciktirirse müstehap ihtiyat gereği, daha sonra kılmak istediğinde eda ve kaza niyeti etmeden kılmalıdır.

1480- Ay veya güneş açıldıktan sonra hepsinin tutulduğu anlaşılırsa, âyat namazı kaza edilmelidir. Fakat bir miktarının tutulmuş olduğu anlaşılırsa, kaza edilmesi farz değildir.

1481- Ayın veya güneşin tutulduğunu söyleyen bir grup insanın sözünden insan yakine ermez ve âyat namazı kılmaz; ancak daha sonra doğru söyledikleri anlaşılırsa, ay veya güneşin tamamı tutulmuşsa, âyat namazını kılmalıdır. Bir miktarı tutulmuşsa kazası farz değildir. Yine adil oldukları belli olmayan iki kişi, ay veya güneşin tutulduğunu söyler; ancak sonradan adil oldukları anlaşılırsa, hüküm aynıdır.

1482- İnsan ilmi kurallara dayanarak güneş veya ayın tutulma vaktini bilen kimselerin sözüyle güneş ve ayın tutulduğuna kanaat getirirse âyat namazını kılmalıdır. Yine filan vakit güneş veya ay tutulacak ve şu kadar zaman sürecektir deseler ve insan da onların sözüne güvenirse,

onların sözüne göre amel etmelidir.

1483- Kılınan âyat namazının batıl olduğu anlaşılırsa, ikinci kez kılınmalıdır; vakit geçmişse, kaza edilmelidir.

1484- Günlük namazların vaktinde insanın üzerine âyat namazı da farz olursa, eğer her ikisine de müsait vakit olursa, istediğini önce kılabilir. Eğer birisinin vakti dar ise, önce vakti dar olanı kılmalıdır; eğer her ikisi için de vakit dar ise, önce günlük namazını kılmalıdır.

1485- Günlük namaz kılınırken âyat namazının vaktinin dar olduğu anlaşılırsa, günlük namazın da vakti darsa, tamamlanıp sonra âyat namazının kılınması gerekir. Günlük namazının vakti dar değilse, bozulup önce âyat namazı sonra günlük namazı kılınmalıdır.

1486- Âyat namazı kılınırken günlük namazın vaktinin dar olduğu anlaşılırsa, âyat namazı terk edilip günlük namazı kılınmalıdır. Günlük namazın peşinden namazı bozacak bir iş yapılmadan âyat namazına kalınan yerden devam edilmelidir.

1487- Kadın hayız veya nifas hâlindeyken güneş veya ay tutulur veya deprem olursa üzerine âyat namazı farz olmaz; kazası da yoktur.

Âyat Namazının Kılınış Şekli

1488- Âyat namazı iki rekâttır ve her rekâtında beş rükû vardır. Kılınma şekli şöyledir: Niyet edildikten sonra tekbir alınır ve bir Fatiha ve bir sure tam olarak okunur. Rükûya gidilir ve rükûdan kalkılır. Yine bir Fatiha ve bir sure okunarak tekrar rükûya gidilir; bu iş beş defa tekrarlanır, beşinci rükûdan doğruduktan sonra iki secde yapılır, ayağa kalkılıp ikinci rekât da birinci rekât gibi kılınır; teşehhüt okunup selâm verilir.

1489- Âyat namazında; niyet, tekbir ve Fatiha'dan sonra bir surenin ayetleri beşe bölünüp, bir ayet veya daha fazlası hatta daha azı okunabilir. Elbette farz ihtiyat gereği tam bir cümle olmalıdır. Sürenin başından başlamalı "Bismillah'a" da iktifa etmemelidir. Sonra rükûya gidilir. Rükûdan kalktıktan sonra, Fatiha okunmadan o surenin sonraki ayeti okunup rükûya gidilir. Beşinci rükûya kadar bu şekilde devam edilerek beşinci rükûdan önce okunan sure bitirilir. Meselâ, Felak Suresi'nin okunması kastıyla "Bismillahirrehmanirrehim, Kul Euzu Birabbi'l-Felak" denilir ve rükûya gidilir; sonra kalkılır ve "Min Şerri Ma Halak" denilip ikinci kez rükûya gidilir; rükûdan kalkılır ve "Ve Min Şerri Ğasigin İza Vekab" denilir. Yine rükûya gidilip kalkılır ve "Ve Min Şerri'n Neffessati Fi'l Ukad" denilir ve rükûya gidilir, tekrar kalkılır ve "Ve Min Şerri Hasidin İza Hased." denilip beşinci rükûya gidilir ve ondan sonra kalkılır ve iki secde yapılır. İkinci rekât da birinci rekât gibi yerine getirildikten sonra, iki secde yapılır ve teşehhüt okunup namazın selâmı verilir. Aynı şekilde beşten daha az kısma da bölebilir. Fakat bu durumda, ne zama süreyi tamamlarsa, Fatiha süresini bir sonraki rükûdan önce okumalıdır.

1490- Âyat namazının birinci rekâtında Fatiha ve surenin beş defa okunup, ikinci rekâtında ise bir Fatiha ve bir surenin beşe bölünerek kılınmasının mahzuru yoktur.

1491- Günlük namazlarla ilgili farz ve müstehaplar, â-yat namazında da farz ve müstehaptır. Fakat âyat namazında

cemaatle kılınırken ezan ve ikamet yerine üç defa sevap ümit edilerek "Es-selâh" denilmesi müstehaptır. Fakat güneş ve ay tutulması dışında, âyat namazının cemaatle kılınabileceği kesin değildir.

1492- Rükûdan önce ve sonra tekbir demek müstehaptır. Beşinci ve onuncu rükûdan sonra tekbir demek müstehap değildir. Sadece "Semi'ellahu limen hemideh" demek, müstehaptır.

1493- İkinci, dördüncü, altıncı, sekizinci ve onuncu rükûlardan önce kunut okumak müstehaptır. Ama sadece onuncu rükûdan önce bir kunut okumak da yeterlidir.

1494- Âyat namazında kaç rekât kılındığından şüphe edilir ve herhangi bir tarafa karar verilemezse, namaz batıl olur.

1495- Birinci rekâtın son rükûsu mu, yoksa ikinci rekâtın ilk rükûsu mu diye şüpheye düşülür ve herhangi birine de karar verilemezse, namaz batıl olur. Fakat örneğin, rükûyu dört mü, beş mi yaptığından şüphe eder ve secdeye gitmek için de eğilmemiş olursa, şüphelenilen rükû yerine getirilmelidir. Ama eğer secdeye gitmek için eğilmiş olursa, şüpheye itina edilmemelidir.

1496- Âyat namazının rükûlarından her biri, birer rükündür; dolayısıyla kasten eksik veya fazla yapılırsa, namaz batıl olur. Aynı şekilde yanlışlıkla az yapıldığında veya farz ihtiyat gereği fazla yapıldığında da hüküm aynıdır.

RAMAZAN VE KURBAN BAYRAMI NAMAZLARI

1497- Ramazan ve Kurban Bayramı namazları, masum İmam'ın (ona selâm olsun) huzuru döneminde farzdır ve cemaatle kılınması gerekir. İmam'ın (ona selâm olsun) gaybette olduğu şu dönemde ise, müstehaptır. Hem cemaatle hem de yalnız kılınabilir.

1498- Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarının vakti, bayram günü güneşin doğuşundan öğlene kadardır.

1499- Kurban Bayramı namazını güneş yükseldikten sonra kılmak müstehaptır. Ramazan Bayramı'nda ise, güneşin yükselmesinden sonra iftar edilip, fitra zekâtı verildikten sonra bayram namazını kılmak müstehaptır.

1500- Ramazan ve Kurban Bayramı namazları ikişer rekâttır. Her rekâtta Fatiha ve süreyi okuduktan sonra üç tekbir demelidir. Fakat birinci rekâta Fatiha ve sure okunduktan sonra, beş defa tekbir alınması; her tekbirden sonra bir kunut okunması ve beşinci kunuttan sonra bir tekbir daha alınıp rükûya gidilmesi ve iki secde yapılması daha iyidir. Sonra tekrar ayağa kalkılıp ikinci rekâta dört tekbir alınmalı ve her iki tekbirden sonra bir kunut okunmalıdır. Dördüncü tekbir alındıktan sonra tekbir denilerek rükûya gidilmeli; rükûdan sonra iki secde yapıp, teşehhüt okunmalı ve selâm verilmelidir.

1501- Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarının kunutlarında her türlü dua ve zikrin okunması yeterlidir.

Fakat şu duanın okunması daha iyidir:

اللَّهُمَّ أَهْلَ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعِظَمَةِ وَأَهْلَ الْجُودِ وَالْجَبْرُوتِ وَأَهْلَ الْعَفْوِ وَالرَّحْمَةِ وَأَهْلَ النَّقْوَى
وَالْمَغْفِرَةِ أَسْأَلُكَ بِحَقِّ هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيداً وَلِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
دُخْرًا وَشَرَفًا وَكَرَامَةً وَمَزِيدًا أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُدْخِلَنِي فِي كُلِّ خَيْرٍ
أَدْخَلْتَ فِيهِ مُحَمَّدًا وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُخْرِجَنِي مِنْ كُلِّ سُوءٍ أَخْرَجْتَ مِنْهُ مُحَمَّدًا وَآلِ مُحَمَّدٍ
صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا سَأَلْتُكَ بِهِ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ وَأَعُوذُ بِكَ مِمَّا
اسْتَعَاذَ مِنْهُ عِبَادُكَ الْمُخْلِصُونَ

Okunuşu: "EllaHumme ehl'el-kibriyâi ve'l-'ezemeti ve ehl'el-

cûdi ve'l-ceberûti ve ehl'el-'efvi ve'r-rehmeti ve ehl'et-tekva ve'l-meğfire. Es'eluke bihekki haze'l-yevmillezî ce'eltehu li'l-musli-mîne 'îden ve li-Muhemmedin sellellahu 'eleyhi ve âlihi zühren ve şerefen ve kerameten ve mezîden en tuselliye 'ela Muhem-medin ve al-i Muhemmedin ve en tudhilenî fî kulli heyryn edhelte fîhi Muhemmeden ve â-e Muhemmedin ve en tuhricenî min kulli sûin ehrecte minhu Muhemmeden ve â-e Muhemmedin seleva-tuke 'eleyhi ve 'eleyhim. Ellahumme innî es'eluke heyre ma seeleke bihi 'îbaduk'es-salihûn ve e'ûzu bike mimmeste'aze minhu 'îbaduk'el-muhlesûn." ⁵²

1502- İmam'ın (Allah'ın selamı üzerine olsun) gaip olduğu zamanımızda Ramazan ve Kurban bayramı cemaatle kılınırsa, farz ihtiyat gereği namazdan sonra iki hutbe okunması gerekir. Hutbelerde, Ramazan bayramında fitre zekâtı hükümlerinin ve Kurban bayramında da kurban hükümlerinin denilmesi daha iyidir.

1503- Bayram namazı için okunması gereken özel bir sure yoktur. Fakat birinci rekâтта Şems (91. sure), ikinci rekâтта Ğâşiye (88. sure) surelerinin veya birinci rekâтта A'lâ (87. sure), ikinci rekâтта Şems Surelerinin okunması daha iyidir.

1504- Bayram namazının sahrada kılınması, Mekke'de ise Mescidu'l Haram'da kılınması müstehaptır.

1505- Bayram namazına yaya olarak, yalın ayak ve vakarlı bir şekilde gidilmesi, namazdan önce gusledilmesi ve başa beyaz emame giyilmesi müstehaptır.

---

⁵² [Anlamı: Allah'ım! Ey ululuk ve azamet sahibi, ey cömertlik ve ceberut sahibi, ey af ve rahmet sahibi! Müslümanlar için bayram ve Muhammed (Allah ona ve Ehlibeyti'ne rahmet etsin) için birikim, şeref ve artış vesilesi kıldığın bu gün hakkına, senden Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet etmeni, Muhammed ve Ehlibeyti'ni soktuğun her hayra beni de sokmanı ve Muhammed ve Ehlibeyti'ni (rahmet ve selâmın ona ve onlara olsun) çıkardığın her kötülükten beni de çıkarmanı diliyorum. Allah'ım! Senden, salih kullarının istediği şeylerin en iyisini istiyorum ve salih kullarının sana sığındığı şeylerden ben de sana sığınıyorum.]

1506- Bayram namazında yere secde etmek, tekbirleri alırken elleri kaldırmak ve ister imam olsun veya münferid Fatiha ve süreleri sesli okumak müstehaptır.

1507- Ramazan Bayramı gecesi, akşam ve yatsı namazının; bayram günü sabah, yine Ramazan Bayramı namazının ardından şu tekbirleri söylemek müstehaptır:

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَبِاللَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا

Okunuşu: "Ellahu ekber, Ellahu ekber, la ilâhe illellah, vellahu ekber, Ellahu ekber, ve lillah'il-hemd, Ellahu ekberu 'ela ma hedana." ⁵³

1508- Kurban Bayramı'nda, insanın bayram gününün öğ-le namazıyla başlayıp on ikinci günü (ayın 12. günü) sabah namazıyla biten on namazın ardından önceki hükümde açıklanan tekbirleri ve ardından şu zikri demesi müstehaptır:

اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقْنَا مِنْ بِهِمَةِ الْأَنْعَامِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَبْلَأَنَا

"Ellahu ekberu 'ela ma rezekena min behîmet'il-en'ami ve'l-hemdu lillahi 'ela ma eblana." ⁵⁴

Fakat Kurban Bayramı'nda insan Mina'da olursa, bayram günü öğlen namazıyla başlayıp zilhiccenin on üçüncü günü sabah namazıyla biten on beş namazın ardından bu tekbirleri okuması müstehaptır.

1509- Kadınların bayram namazına gitmemeleri ihtiyat gereği müstehaptır. İhtiyar kadınlar için bu ihtiyat gerekli değildir.

1510- Diğer namazlar gibi bayram namazında da, imama uyan Fatiha ve sürenin dışında namazın diğer bölümlerini kendisi okumalıdır.

1511- İmam tekbirlerin bir kısmını söyledikten sonra

---

53 [Allah en büyüktür; Allah en büyüktür. Allah'tan başka ilâh yoktur ve Allah en büyüktür. Allah en büyüktür ve bütün hamd ve övgüler Allah'a mahsustur. Bizi doğru yola hidayet eden Allah en büyüktür.]

54 [Bize hayvanları rızık olarak veren Allah en büyüktür. Bizi imtihan eden Allah'a hamd olsun.]

namaza ulaşılırsa, imam rukûya gittikten sonra, imamla beraber söylenmeyen tekbir ve kunutlar yerine getirilerek rûkûda imama ulaşılmaya çalışılmalıdır. Her kunutta “Sûbhanellah ve'l Hemdulillâh” denilmesi yeterlidir. Fırsat olmazsa sadece tekbir denmelidir. Onun için de vakit olmazsa, imama uyularak rukûye gidilmesi yeterlidir.

1512- İmam rûkûda iken namaza ulaşan kimse, niyet ederek birinci tekbiri söyleyip rûkûya gidebilir.

1513- Bayram namazında secdenin biri unutulursa, namazdan sonra yerine getirilmelidir. Günlük namazlarda yapıldığı takdirde sehiv secdesini gerektiren bir iş bayram namazında yapılırsa, namazdan sonra iki sehiv secdesi yapılmalıdır.

NAMAZ İÇİN NAİP TUTMAK

1514- İnsanın ölümünden sonra, hayatta iken yerine getirmediği namaz ve diğer ibâdetleri için ecîr yani ücret karşılığı onları yapması için birisi naip tutulabilir. Birisi onları ücretsiz yapacak olursa, sahihtir.

1515- İnsan dirilerden taraf bazı müstehap işlerde örneğin, hac, umre veya Hz. Resulullah'ın ve Ehlibeyt İmamlarının (hepsine selâm olsun) türbelerini ziyaret etmek için ecîr olabilir. Ayrıca müstehap bir iş yapıp sevabı ölümlere veya dirilere hediye edilebilir.

1516- Ölmüş bir kimsenin kaza namazları için ecîr tutulan, müçtehit olmalı veya taklit edilmesi sahih olan bir müctehidin fetvalarına göre yerine getirmiş olmalı veya ihtiyat kurallarını tam olarak biliyorsa, ihtiyat etmelidir.

1517- Ecîr (naip), niyet ederken ölüyü belirtmelidir; a-ma ismini bilmesi gerekmez. "Kendisine ecîr olduğum kimse tarafından namaz kılıyorum" diye niyet ederse yeterlidir.

1518- Ecîr ameli, ölünün boynunda olan şeyi yerine getirmek niyetiyle yapmalıdır. Herhangi bir ameli yapar ve sevabını ölüye hediye ederse, bu yeterli olmaz.

1519- Kesin olarak ve sahih bir şekilde ameli yerine getireceğine güvenilen kimse ecîr tutulmalıdır.

1520- Ölen birisinin namazlarını yerine getirmek için ecîr tutulan kimsenin, amelleri yerine getirmediği veya batıl olarak yerine getirdiği anlaşılırsa, ikinci defa ecîr tutulmalıdır.

1521- Eğer ecîrin amelleri yapıp yapmadığından şüphe edilirse, o yaptım bile dese, dediklerine güvenilmediği taktirde, farz ihtiyat gereği tekrar ecîr tutulmalıdır. Ama ecîrin yaptığı amelin sahih olup olmadığından şüphe edilirse, sahih olduğuna hükmedilebilir.

1522- Özü olup örneğin teyemmümle veya oturarak namaz kılan kimse, farz ihtiyat gereği mutlak surette ölünün namazları için ecir tutulamaz. Ölünün namazları da aynı surette kaza olsa dahi hüküm aynıdır. Fakat cebire abdesti veya guslüyle namaz kılan kimse ecir tutulabilir. Aynı şekilde eli veya ayağı kesik olan kimse de ecir tutulabilir.

1523- Erkek kadın için, kadın da erkek için ecir tutulabilir. Namazların sesli ve sessiz kılınması hususunda, ecir kendi vazifesine göre hareket etmelidir.

1524- Ölünün namazlarının tertiple kaza edilmesi gerekmez. Fakat daha önce de değindiğimiz gibi, bir günün öğlen ve ikindi namazı veya akşam ve yatsı namazı gibi sırasıyla kılınması gereken durumlarda tertibe uyulmalıdır. Ama ölünün taklit ettiği taklit merciinin emrine göre veya ölünün velisinin isteğine göre amel etmesi şartıyla ecir tutulmuşsa, taklit mercii de tertibi gerekli biliyorsa, tertibe riayet edilmelidir.

1525- Ecire, ameli özel şekilde yapması şart koşulursa ve o şekilde yerine getirmenin ameli bozacağına emin olmazsa, şarta uyarak ameli yapması gerekir. Şart koşulmazsa, ameli kendi vazifesine uygun yapmalıdır. Fakat kendisinin ve ölünün vazifesinden hangisi ihtiyata daha uygunsa, ona amel etmesi müstehap ihtiyattır. Meselâ ölünün vazifesi, Tesbihât-ı Erbaa'yı üç defa, kendi vazifesi ise bir defa söylemek olursa, üç defa söylesin.

1526- Ecirle namazı hangi müstehaplarla birlikte kılması kararlaştırılmazsa, genelde yapılan müstehaplar yapılmalıdır.

1527- Ölünün kazaya bıraktığı namazları için birkaç ecir tutulursa, 1523. meselede denildiği gibi, onların her biri için vakit belirlemeye gerek yoktur.

1528- Bir kimse, bir sene içinde ölünün namazlarını kılmak için ecir olur ve sene tamamlanmadan ölürse, yerine

getirilmediği bilinen namazlar için başka bir ecir tutulmalıdır. Farz ihtiyat gereği, yerine getirilmediğine ihtimal verilen namazlar için de ecir tutulmalıdır.

1529- Bir ölünün namazları için ecir tutulan kimse, ücretin hepsini alır ve namazları kılıp bitirmeden ölürse, "bütün namazları ecirin kendisi kılmalıdır" diye şart koşulmuşsa, kılınmayan namazların karşılığını alabilir veya anlaşmayı bozarak kıldığı namazların karşılığını verebilirler. Eğer ecirin kendisinin yapması gerektiğine dair herhangi bir şart koşulmamışsa, vârislerin ölünün geriye bıraktığı maldan ecir tutmaları gerekir ve eğer geriye bir mal bırakmamışsa, mirasçılara bir şey farz olmaz.

1530- Ölünün namazlarını bitirmeden önce ölen ecirin kendisinin de kaza namazı olursa, bir önceki meselede denilenler yerine getirildikten sonra, malından bir şey artarsa, vasiyet etmiş olur ve mirasçılar da izin verirlerse, kazaya kalan namazlarının hepsi için ecir tutulur. Eğer izin vermezlerse, malının üçte biri kendi namazları için harcanır.

ORUÇ HÜKÜMLERİ

Oruç; Âlemleri Rabbî'nin emrini yerine getirmek için insanın, sabah ezanından akşam ezanına kadar ileride açıklayacağımız orucu bozan dokuz şeyden sakınmasıdır.

NİYET

1531- [Orucun sahih olması için niyet etmek şarttır, ama] insanın oruca ille de kalp ile niyet etmesi veya dil ile örneğin, "Yarın oruç tutacağım." demesi şart değildir; âlemlerin Rabbinin emrine itaat etmek için, sabah ezanından akşam ezanına kadar oruca aykırı olan işlerden kaçınması yeterlidir. Bu müddet içinde oruçlu bulunduğu emin olabilmesi için de, sabah ezanının bir miktar öncesinden akşam ezanının bir miktar sonrasına kadar orucu bozan şeylerden sakınması gerekir.

1532- İnsan, ramazan ayının her gecesinde yarınki günün orucuna niyet edebilir.

1533- Farkında olan insan için Ramazan ayı orucunun son niyet zamanı, sabah ezanı vaktidir. Yani, farz ihtiyat gereği farkında olmasa da sabah ezanından önce oruca niyet etmiş olmalıdır.

1534- Orucu batıl eden şeylerden birini yapmayan kimse, akşam ezanına az bir vakit kalmış olsa bile, gündüzün herhangi vaktinde müstehap bir oruç niyet ederse, orucu sahihtir.

1535- Ramazan ayında veya zamanı belli farz bir oruç için, sabah ezanından önce niyet etmeksizin uyuyan kimse, eğer öğlenden önce uyanıp niyet etmiş olursa, orucu sahihtir. Fakat öğlen ezanından sonra uyanırsa, ihtiyat gereği mutlak sevap niyetiyle geri kalan zamanda da orucunu tutmalı, daha sonra o günün orucunu kaza etmelidir.

1536- Kaza veya keffaret orucu tutmak isteyen kimse, bunu niyetinde belirtmelidir. Meselâ, "Kaza orucu" veya

"Keffaret orucu tutuyorum." şeklinde niyet etmelidir. Fakat ramazanda, "Ramazan ayının orucunu tutmaya niyet ettim." diye niyet etmesi gerekmez. Hatta ramazan ayı olduğunu bilmeyen veya unutan birisi, başka bir oruca niyet etmiş olsa dahi, tutmuş olduğu oruç ramazan orucu yerine geçer. Adak ve benzeri oruçlarda, adak niyeti gerekli değildir.

1537- Bir kimse, ramazan ayı olduğunu bildiği hâlde başka bir oruca niyet ederse, tuttuğu oruç sayılmaz. Kurbet kastıyla çelişmesi halinde ramazan orucuna da sayılmaz. Hatta ihtiyat gereği kurbet kastıyla çelişmese dahi ramazan orucuna sayılmaz.

1538- Bir kimse, ramazan ayının meselâ, ilk günü niyetiyle oruç tutup sonradan o günün ramazanın ikinci veya üçüncü günü olduğunu anlarsa, orucu sahihtir.

1539- Ramazan ayı gecesinde oruca niyet ettikten sonra bayılır ve o günün içerisinde ayılırsa farz ihtiyat gereği o günün orucunu tamamlamalıdır. Ama eğer tamamlamazsa, o günü kaza etmelidir.

1540- Sabah ezanından önce niyetini eden ve daha son-ra sarhoş olup, gündüz kendine gelen kimse, farz ihtiyat gereği hem o günün orucunu tamamlamalı, hem de kazasını yerine getirmelidir.

1541- Bir kimse, sabah ezanından önce niyet edip, bütün gün boyunca uyur ve akşam ezanından sonra uyanırsa, orucu sahihtir.

1542- Ramazan ayı olduğunu bilmeyen veya unutan bir kimse, öğlenden önce ramazan ayı olduğunu anlarsa; eğer

orucu bozan bir şey yapmışsa orucu batıldır. Fakat akşama kadar orucu bozan şeyleri yapmamalı ve ramazan ayından sonra da o günün kazasını tutmalıdır. Öğlenden sonra ramazan ayı olduğunu anlarsa; sevap kastıyla orucu tutmalı ve ramazan ayından sonra da o günün kazasını yerine getirmelidir. Ama öğlenden önce anlar ve orucu bozan bir şey de yapmamış olursa, niyet etmelidir, orucu da sahihtir.

1543- Bir çocuk, ramazan ayında sabah ezanından önce bulûğ çağına ererse, [o günden itibaren] oruç tutmalıdır. Ama sabah ezanından sonra baliğ olan çocuğa, o günün orucu farz olmaz. Fakat müstehap oruç niyeti etmişse, ihtiyat gereği onu tamamlaması müstehaptır.

1544- Ölü adına oruç tutmak üzere ecir olan kimse veya keffaret orucu olan kimsenin, [kendisi için] müstehap oruç tutmasında herhangi bir sakınca yoktur. Fakat ramazan ayından orucu kazaya kalan kimsenin, müstehap oruç tutması caiz değildir. Böyle bir şahıs, eğer unutarak müstehap oruca niyet eder ve öğlenden önce üzerinde farz orucun olduğunu hatırlarsa, müstehap orucu bozulur; ancak niyetini farz olan oruca çevirebilir. Ama öğlenden sonra hatırlarsa, farz ihtiyat gereği orucu batıl olur. Fakat akşam ezanından sonra hatırlarsa, orucu sahihtir.

1545- Belirli bir gün oruç tutmayı nezreden insan gibi, ramazan orucu dışında üzerine muayyen oruç farz olan kimsenin, [o günün orucuna geceden niyet etmesi gerekir ve eğer] sabah ezanına kadar kasten niyet etmezse, orucu batıl olur. O günün orucunun üzerine farz olduğunu bilmeyen veya unutan kimse ise, öğlen vaktinden önce oruçlu olmasının gerekliliğini hatırlar ve o zamana kadar orucu bozacak bir iş de yapmamış olursa, niyet ettikten

sonra orucu sahihtir; öğlenden sonra hatırlarsa, ramazan ayı orucu için söylenen ihtiyata uymalıdır.

1546- Keffaret orucu gibi muayyen zamanı olmayan farz bir orucun niyetini, kasten öğlen [ezanının] öncesine kadar ertelemenin sakıncası yoktur. Hatta niyet etmeden önce, oruç tutmamayı kararlaştıran veya oruç tutup tutmama arasında tereddüt eden kimse, orucu bozacak bir iş yapmaz ve öğlenden önce de niyetini ederse, orucu sahih olur.

1547- Ramazan ayında gün içerisinde Müslüman olan bir kâfir, sabah ezanından o vakte kadar orucu bozan bir iş yapmamış olursa, farz ihtiyat gereği boynunda olan vazifesi niyetiyle orucu bozan şeylerden kaçınmalıdır. Kaçınmazsa o günün orucunu kaza etmelidir.

1548- Ramazan ayında öğlenden önce iyileşen bir hasta, sabah ezanından o vakte kadar orucu bozan bir şey yapmamışsa, farz ihtiyat gereği oruca niyet edip, o günün orucunu tutmalıdır. Ancak öğlenden sonra iyileşen hastanın, o günü oruç tutması farz değildir. Sonra kaza etmelidir.

1549- Şaban ayının son günü mü yoksa ramazanın birinci günü mü olduğunda şüphe ve tereddüt hâsıl olursa, o günde oruç tutmak farz değildir ve eğer o günü oruç tutmak isterse, ramazan orucu olarak niyet edemez. Ancak ramazan ayı ise ramazan orucu, değil ise kaza ve benzeri oruç olmasını niyet ederse, orucunun sahih olması uzak bir ihtimal değildir. Kaza veya benzeri oruç niyeti etmesi daha iyidir. Daha sonra bu günün ramazan ayından olduğu ortaya çıkarsa, bu oruç, ramazan orucu sayılır. Mutlak olarak oruç niyeti eder, sonra da ramazan ayı olduğu

anlaşırsa yine orucu sahihtir.

1550- Şaban ayının son günü mü yoksa ramazanın birinci günü mü olduğunda şüphe vaki olan günde, eğer bir kimse kaza, müstehap veya benzeri bir oruca niyet ettikten sonra gündüz ramazan ayı olduğunu anlarsa, niyetini ramazan orucuna çevirmelidir.

1551- Ramazan orucu gibi muayyen (=belli bir vakti) olan farz orucu bozup bozmamada kararsız olan veya bozmak isteyen kimse, ikinci defa oruç niyeti etmezse orucu batıl olur. İkinci defa oruç niyeti ederse, farz ihtiyat gereği o günkü orucunu tamamlamalı, sonra da kazasını tutmalıdır.

1552- Müstehap veya farz keffaret orucu gibi vakti muayyen olmayan bir oruçta, orucu bozan bir iş yapmaya niyet eden, yahut yapıp yapmama konusunda tereddütlü olan, ama bununla birlikte orucu bozan hâllerden kaçınan bir kimse, farz oruçta öğlenden önce ve müstehap oruçta da akşama kadar tekrar niyet edip oruca devam ederse, orucu sahihtir.

ORUCU BOZAN ŞEYLER

1553- Sekiz Şey orucu bozar:

1) Yemek ve içmek.

2) Cimâ (=Cinsel ilişkide bulunmak).

3) İstimnâ (=Mastürbasyon). İstimna, erkeğın cinsel ilişki olmadan kendisinden meni gelecek bir iş yapmasına denir. Kadınlarda ise 345. meselede açıklandığı gibi gerçekleşebilir.

4) Farz ihtiyat gereğı Allah'a, Hz. Muhammed'e (s.a.a) ve Resulullah'ın halifeleri olan on iki Ehlibeyt İmamlarına (a.s) yalan isnatta bulunmak.

5) Farz ihtiyat gereğı boğaza yoğun (=katı) toz kaçırmak.

6) Sabah ezanına kadar cünüp, hayız ve nifas hâlinde kalmak.

7) Sıvı Şeylerle tenkiye yapmak.

8) Kusmak.

Bunlarla ilgili açıklamalar, ilerdeki hükümlerde izah edilecektir.

1) Yemek ve İçmek

1554- Oruçlu bir kimse, su ve ekmek gibi yenilip içilmesi normal olan yahut toprak ve zamk (=ağaç balı) gibi yenilip içilmesi normal olmayan bir Şeyi kasten yer veya içerse, orucu batıl olur. Yenilip içilen Şey, ister az olsun, ister çok

olsun, hüküm değişmez. Hatta misvak kullanan biri, misvakı ağızına alıp dışarı çıkardıktan sonra tekrar ağızına alarak misvakta bulunan ıslaklığı yutarsa, orucu bozulur. Fakat misvaktaki ıslaklık, ağız dışından içeri alınmış denmeyecek şekilde olur ve ağızın suyuna karışarak kaybolursa, bundan ötürü oruç bozulmaz.

1555- İnsan, sahur yemeği yerken fecrin doğduğunu anlarsa, ağızındaki lokmayı dışarı çıkarmalıdır. Eğer bir kişi böyle bir durumda ağızındaki lokmayı dışarı çıkarmaz ve bilerek onu yutarsa, orucu batıl olur ve sonradan açıklayacağımız şekilde üzerine keffaret de gerekir.

1556- Oruç hâlindeyken yanlışlıkla bir şey yiyip içen kimsenin orucu batıl olmaz.

1557- İğne ve serum orucu bozmaz. İğne bedeni takviye eden iğne olsa veya serum tuz ya şeker ihtiva etse de hüküm aynıdır. Aynı şekilde nefes darlığı için kullanılan sprey de sadece ilacı ciğere ulaştırırsa sakıncası yoktur. Tadı damağa ulaşsa da göz ve kulağa dökülen damlaların sakıncası yoktur. Boğaza ulaşmadıkça buruna dökülen damlaların da sakıncası yoktur.

1558- Oruçlu kimse, dişlerinin arasında kalmış olan yemek kırıntısını kasten yutarsa, orucu batıl olur.

1559- Oruç tutmak isteyen kimsenin, sabah ezanından önce dişlerinin arasını [kürdan veya herhangi bir şeyle] temizlemesi gerekmez. Dişlerinin arasında kalan yemek kırıntılarının gündüz boğazına kaçacağını bilen kimse, dişlerini temizlemelidir.

1560- Tükürüğü yutmak, ekşi ve benzeri şeyleri düşünmek

suretiyle ağızda toplanmış olsa bile, orucu batıl etmez.

1561- Ağız boşluğuna inmediği sürece sümüğü yutmanın sakıncası yoktur. Ama ağız boşluğuna inerse, müstehap ihtiyat gereği yutulmamalıdır.

1562- Oruçlu bir kimse, aşırı susuzluktan dolayı ölmekten, herhangi bir zarara uğramaktan veya tahammul edemeyeceği bir zorluğa düşmekten korkarsa, bu durumlardan kurtulacak miktarda su içebilir; hatta ölüm ve benzeri şeylerden korkması durumunda su içmesi farzdır. Fakat bu durumda orucu batıl olur. Ramazan ayı içerisinde olursa, farz ihtiyat gereği ondan fazla içmemelidir ve günün geride kalan kısmında orucu bozan şeylerden de sakınmalıdır.

1563- Bebekler ya da kuşlar için yiyecek maddeleri çiğnemek veya yemeğin tadına bakmak gibi genelde boğaza ulaşmayan bir işi yapmak, tesadüfen elde olmaksızın boğaza bir şey kaçsa bile, orucu bozmaz. Ama eğer insan önceden boğazına bir şeyler kaçacağını bilirse, boğaza kaçmasıyla orucu bozulur ve üzerine kaza ile birlikte keffaret de lâzım gelir.

1564- İnsanın zaaf ve dayanıksızlık sebebiyle orucu bozması caiz değildir. Fakat zaafı genelde tahammül edilmeyecek derecede olursa, orucu bozmasının sakıncası yoktur.

2) Cinsel İlişkide Bulunmak

1565- Cinsel ilişkide bulunmak, meni gelmese ve erkeklik organı yalnızca sünnet mahalli kadar dâhil olsa bile, orucu bozar.

1566- Eğer sünnet mahalli miktarından daha az bir kısmı dâhil olur ve meni de gelmezse, oruç bozulmaz. An-cak, erkeklik organında sünnet yeri olmazsa, az bir miktarının dâhil olmasıyla da orucu bozular.

1567- Bilerek cima yapmak isteyen ve sünnet mahalli kadarının dâhil olup olmadığından şüphe eden 1551. meseleye müracaat ederek hükmü öğrenebilir. Orucu bozan bir şey yapmamışsa, keffaret farz olmaz.

1568- Ramazan ayında oruçlu olduğunu unutarak veyahut hiçbir ihtiyar ve iradesi kalmayacak şekilde başkasının zorlamasına maruz kalarak cinsel ilişkide bulunan kimsenin orucu bozulmaz. Ancak ilişki hâlinde oruçlu olduğunu hatırlar veyahut artık zorlama söz konusu olmazsa, ilişki hâlinden hemen uzaklaşmalıdır. Aksi takdirde orucu batıl olur.

3) İstîmnâ (=Mastürbasyon)

1569- Eğer oruçlu bir kimse, istîmnâ yaparak kendisinden meni getirirse, orucu batıl olur.

1570- Elinde olmaksızın oruçlu kimseden meni gelirse, orucu bozulmaz.

1571- Oruçlu bir kimse, gündüz uyuduğu takdirde ihtilâm olacağını, yani uykuda kendisinden meni geleceğini bilse ve uyumadığı takdirde zahmete düşmeyeceğini bilse dahi uyuyabilir. Böyle bir kimse uyur ve ihtilâm da olursa, orucu bozulmaz.

1572- Oruçlu kimse, meni gelirken uykudan uyanırsa,

meninin dışarı çıkmasını önlemesi gerekmez [orucu da bozulmaz].

1573- Oruçlu bir kimse, ihtilâm olduktan sonra, idrar yaptığı takdirde mecrada kalan meninin dışarı çıkacağını bilirse bile, idrar yapabilir.

1574- İhtilâm olan oruçlu bir kimse, mecrada meninin kaldığını ve gusül etmeden önce idrar yapmadığı takdirde guslettikten sonra meninin dışarı çıkacağını bilirse, müstehap ihtiyat gereği gusülden önce idrar yapmalıdır.

1575- Meni getirmek kastıyla bir iş yapan oruçludan meni gelmezse, ikinci defa niyet etmezse orucu bozulur. Yeniden niyet ederse, farz ihtiyat gereği orucu tamamlayıp sonradan da kazasını etmelidir.

1576- Meni getirmek kastı olmaksızın, örneğin eşiyile oynayıp şakalaşan oruçlu bir kimse, meni gelmeyeceğine emin ise, tesadüf eseri meni çıksa da, orucu sahihtir. Emin değilse, meni gelmesi halinde orucu batıl olur.

4) Allah'a ve Peygamber'e (s.a.a)

Yalan İsnatta Bulunmak

1577- Oruçlu kimse, sözle, yazıyla, işaretle veya diğer herhangi bir şeyle Allah'a, Hz. Peygamber'e (s.a.a) ve Hz. Peygamber'in halifeleri olan Ehlîbeyt İmamlarına bilerek yalan isnatta bulunursa, ondan sonra hemen, "Yalan söyledim." dese veya tövbe etse bile, farz ihtiyat gereği orucu batıl olur. Yine müstehap ihtiyat gereği Hz. Fâtımat'üz-Zehrâ (s.a), diğer peygamberler ve onların vasîleri de aynı hükümdedirler.

1578- Bir kimse, doğru veya yalan olduğunu bilmediği bir hadisi nakletmek isterse, farz ihtiyat gereği o hadisi direkt olarak Peygambere (s.a.a) ve İmamlara (a.s) isnat etmemelidir.

1579- Doğruluğuna inandığı bir sözü, Allah'tan veya Resul-i Ekrem'den (s.a.a) naklettikten sonra yalan olduğunu anlayan bir kimsenin orucu bozulmaz.

1580- Allah'a ve Peygamber'e (s.a.a) yalan isnat etmenin orucu bozduğunu bilen bir kimse, yalan olduğuna inandığı bir şeyi onlara isnat ettikten sonra, söylediği şeyin doğru olduğunu anlarsa, farz ihtiyat gereği orucunu tamamlamalı ve daha sonra kazasını da tutmalıdır.

1581- Başkasının uydurduğu bir yalanı bilerek Allah'a, Resul-i Ekrem'e (s.a.a) veya Masum İmamlara (a.s) isnat edenin farz ihtiyat gereği orucu batıl olur. Ancak, o yalanı uyduran şahsın dilinden aktarmasında herhangi bir sakınca yoktur.

1582- Oruçlu bir kimseye, "Resulullah (s.a.a) böyle bir şey buyurmuş mudur?" diye sorduklarında, "hayır" demesi gereken yerde kasten, "Evet" veya "evet" demesi gereken yerde kasten, "Hayır" derse, farz ihtiyat gereği orucu batıl olur.

1583- Bir kimse, Allah-u Tealâ'nın veya Resul-i Ekrem'in (s.a.a) doğru olan bir sözünü naklettikten sonra, "Yalan söyledim." der veya gece onlara bir yalan isnat edip, oruçlu olduğu yarınki günde, "Dün gece söylediğim doğrudur." derse, farz ihtiyat gereği orucu batıl olur. Ama eğer demekten maksadı, bu sözü gerçekten söylediğini

bildirmek olursa, batıl olmaz.

5) Boğaza Yoğun Toz Kaçırarak

1584- İster un gibi yenmesi helâl olan bir şeyin tozu olsun, ister toprak gibi yenmesi haram olan bir şeyin tozu olsun, boğaza yoğun toz kaçırarak, farz ihtiyat gereği orucu batıl eder.

1585- Yoğun olmayan tozun boğaza kaçması, orucu bozmaz.

1586- Rüzgar vesilesiyle yoğun toz oluşur ve insan dikkat etmesi gerektiğini bildiği halde dikkat etmez ve boğazına ulaşırsa, farz ihtiyat gereği orucu batıl olur.

1587- Oruçlu kimse, farz ihtiyat gereği sigara, tömbeki ve benzeri şeylerin dumanını da boğazına kaçırmamalıdır.

1588- Dikkatsizlik sonucu toz, duman ve benzeri bir şey ağza kaçırıldığı takdirde, eğer boğaza ulaşmayacağı kesin olarak biliyor idiyse, orucu sahihtir. Ama ulaşmayacağını zannederek dikkatsizlik yapmışsa, o günün orucunu kaza etmesi daha iyidir.

1589- Oruçlu olduğunu unuttuğundan dolayı tozu yutmaktan çekinmez veya elinde olmaksızın toz-toprak ve benzeri bir şey boğazına kaçarsa, orucu batıl olmaz.

1590- Kafanın tamamını suya daldırmak orucu bozmaz ama bu iş şiddetle mekruhtur.

6) Cünüp, Hayız ve Nıfas Hâllerinde Sabahlamak

1591- Cünüp olan kimse, [ramazan ayında] sabah ezanına kadar kasten gusül etmez veya vazifesi teyemmüm etmek olan kimse kasten teyemmüm etmezse, o günün orucunu tamamlamalı ve onun yerine başka bir oruçta tutmalıdır. O günün kaza mı yoksa ceza mı olduğu belli olmadığından, hem ramazan ayının o günkü orucunu hem de onun yerine tuttuğu orucu, boynunda olan vazife niyetiyle (ma fi zimme) yerine getirmeli, kaza niyeti de etmemelidir.

1592- Ramazan ayı orucunun kazasını tutmak isteyen kimse, bilerek sabah ezanına kadar cünüp kalırsa, o günün orucunu tutamaz. Bilerek olmazsa tutabilir, fakat ihtiyat tutulmamasındadır.

1593- Ramazan ayı orucu ve kazası dışında -farz ve müstehap oruçlarda- cünüp olan kimse, sabah ezanına kadar bilerek cünüp halinde kalırsa, o günün orucunu tutabilir.

1594- Ramazan ayı gecesinde cünüp olan kimse, bilerek gusletmez ve vakit daralırsa, teyemmüm alarak orucunu tutmalıdır, tuttuğu oruç da sahihtir.

1595- Eğer cünüp olan kimse, ramazan ayında gusletmeyi unuttur ve bir gün sonra hatırlarsa, o günün orucunu kaza eder. Ama eğer birkaç gün sonra hatırlarsa, cünüp hâlinde tuttuğunu kesin olarak bildiği günlerin orucunu kaza etmelidir. Meselâ cünüplü iken üç gün mü, yoksa dört gün mü oruç tuttuğunu bilmezse, üç günün orucunu kaza etmesi gerekir.

1596- Ramazan ayı gecesinde gusül veya teyemmümden hiçbirini için vakti olmayan kimse kendisini cünüp ederse, orucu batıl olduğu gibi üzerine kaza ve keffaret de farz olur.

1597- Gusül etmek için vaktin olmadığını bildiği halde kendini cünüp eder ve teyemmüm alırsa veya vakti olduğu halde bilerek guslü geciktirir ve vakit daralır bu yüzden de teyemmüm alırsa, günahkâr olmakla birlikte orucu sahihtir.

1598- Ramazan ayı gecesinde cünüp olan kimse, uyuduğu zaman sabah ezanına kadar uyanamayacağını bilirse, farz ihtiyat gereği uyumamalıdır. Ama eğer uyur ve sabaha kadar da uyanmazsa, o günün orucunu tamamlamalıdır. Ayrıca hem kaza, hem de keffaret farz olur.

1599- Cünüp olan bir kimse, ramazan ayı gecesinde uyuduktan sonra uyanır ve tekrar uyuduğunda sabah ezanından önce gusletmek için uyanacağına ihtimal verirse, tekrar uyuyabilir.

1600- Ramazan ayı gecesinde cünüp olan ve uyuduğu takdirde sabah ezanından önce uyanacağına emin olan bir kimse, uyandıktan sonra gusletmeyi kararlaştırıp bu kararla uyur ve sabah ezanına kadar da uyanmazsa, orucu sahihtir.

1601- Ramazan ayı gecesinde cünüp olur ve ezandan önce uyanacağına emin olmadan uyursa, uyandığında gusletmesinin gerektiğinin farkında olmazsa, uyur ve sabah ezanına kadar da uyanmazsa, ihtiyat gereği orucunu kaza etmesi farzdır.

1602- Ramazan ayı gecesinde cünüp olan ve uyuduğunda

sabah ezanından önce uyanacağını bilen veya ihtimal veren bir kimse, uyandıktan sonra gusletmek istemediği halde uyur ve [sabah ezanına kadar da] uyanmazsa, o günün orucunu tamamlamalıdır. Orucun kazası ve keffareti de farz olur. Ayrıca kalktıktan sonra gusül alıp almama konusunda tereddütte olan kimse için de, farz ihtiyat gereği hüküm aynıdır.

1603- Ramazan ayı gecesinde cünüplü iken uyuyup sonra uyanan kimse, ikinci kez uyuduğunda sabah ezanından önce uyanacağını bilir veya ihtimal verirse, eğer gusletmek kararıyla tekrar uyur ve sabah ezanına kadar uyanmazsa, o günün orucunu kaza etmelidir. İkinci kez uykudan uyanıp, üçüncü kez uyuyan kimsede de hüküm aynen geçerlidir ve ihtiyat gereği keffaret vermesi müstehaptır.

1604- İnsanın ihtilâm olduğu uyku birinci uyku sayılır. Şu halde uyandıktan sonra yeniden yatar ve sabah ezanına kadar uyanamazsa, bir önceki meselede denildiği gibi, o günün orucunu kaza etmelidir.

1605- Ramazan günü içinde ihtilâm olan kimsenin he-men gusletmesi farz değildir.

1606- Ramazan ayında sabah ezanından sonra uyanıp, ihtilâm olduğunu gören kimse, ezandan önce ihtilâm olduğunu bilse dahi orucu sahihtir.

1607- Ramazan ayının orucunu kaza etmek isteyen bir kimse, sabah ezanından sonra uyanır, cünüp olduğunu görür ve sabah ezanından önce cünüp olduğunu bilirse, o günü, ramazan ayı orucunun kazası niyetiyle oruç tutabilir.

1608- Sabah ezanından önce hayız veya nifas kanı kesilen ama bilerek gusletmeyen veya vazifesi teyemmüm ol-duğu

hâlde bilerek teyemmüm etmeyen kimse, o günün orucunu tamamlamalı, kazasını da tutmalıdır. Ramazan ayı orucunun kazasını tutarken bilerek gusül veya teyemmüm etmezse, farz ihtiyat gereği o gün oruç tutamaz.

1609- Sabah ezanından önce hayız veya nifas hâliinden çıkan bir kadının, bilerek gusletmez ve vakit dar olursa, teyemmüm etmelidir, o günün orucu da sahihtir.

1610- Sabah ezanından önce hayız veya nifas kanı kesilen bir kadın, gusül için vakit yoksa teyemmüm etmelidir. Fakat sabah ezanına kadar uyanık kalmasına gerek yoktur. Vazifesi teyemmüm olan cünüp kimse için de hükmü aynıdır.

1611- Ramazan ayında sabah ezanına yakın bir zamanda hayız veya nifas kanı kesilen kadının gusül ve teyemmümden hiçbirisi için vakti olmazsa, orucu sahihtir.

1612- Eğer kadın sabah ezanından sonra hayız veya nifas kanından temizlenir ya da günün ortasında hayız veya nifas kanı görürse, akşama yakın bir zamanda olsa bile orucu batıl olur.

1613- Hayız veya nifas guslünü unutup, bir veya birkaç gün sonra hatırlayan kadının tuttuğu oruçlar sahihtir.

1614- Ramazan ayında sabah ezanından önce hayız veya nifas kanı kesilen bir kadın, ihmalkârlık sonucu sabah ezanına kadar guslü terk eder ve vakit daraldıktan sonra da teyemmüm etmezse, o günün orucunu tamamlamalı ve kazasını da tutmalıdır. Fakat gusletmemesi ihmalkârlıktan kaynaklanmaz da örneğin, hamamın kadınlar için belirlenen saatini bekleme zorunda kaldığından kaynaklanırsa, böyle bir durumda üç defa uyuyup, ezana

kadar gusletmese bile, teyemmüm etmede ihmalkârlık etmezse orucu sahihtir.

1615- Çok istihaze gören bir kadın, ayrıntıları 394. meselede açıklanan hükümlere göre gusüllerini yapmasa da, orucu sahihtir. Aynı şekilde orta istihazede gusül etmese de orucu sahihtir.

1616- Kendi bedeninin herhangi bir yerini ölünün bedeninin herhangi bir yerine dokunduran kimsenin üzerine "Ölüye dokunma guslü" farz olsa dahi gusletmeden oruç tutabilir. Hatta oruçlu olduğu hâlde bile meyyite dokunmakla orucu batıl olmaz.

7) Tenkiye Yapmak

1617- Akıcı şeyle tenkiye yapmak, çaresizlikten ve tedavi için olsa dahi orucu batıl eder.

8) Kusmak

1618- Oruçlu kimsenin bilerek kusması -hastalık veya benzeri bir sebepten dolayı olsa dahi- orucu batıl eder. Fakat yanılarak veya elinde olmaksızın kusmanın oruç için herhangi bir sakıncası yoktur.

1619- Ramazan ayı gecesinde belirli bir şeyi yediği takdirde, gündüz elinde olmaksızın kusacağını bilen kimsenin orucu sahihtir.

1620- Kusmasını önleyebilen oruçlu kimsenin, durum kendi halinde ortaya çıkmışsa, önlemesine gerek yoktur.

1621- Oruçlu kimsenin boğazına sinek kaçarsa, bakılır: Eğer yutulmasına "onu yedi" denmeyecek kadar aşağıya inmişse, dışarı çıkarması gerekmez ve orucu da sahihtir. Fakat bu miktar kadar aşağıya inmemişse, kusarak orucunun bozulmasına sebep olsa bile onu dışarı çıkarmalıdır. Fakat kusmanın zararı veya çok fazla zahmeti olursa hüküm değişir. Kusmaz ve yutarsa orucu batıl olur. Aynı şekilde kusarak dışarı çıkarsa da orucu batıl olur.

1622- Bir kimse yanılarak bir şeyi yutar ve midesine ulaşmadan oruçlu olduğunu hatırlarsa, eğer mideye indirmesine "onu yedi" denilmeyecek kadar aşağı inmişse, dışarı çıkarması gerekmez ve orucu sahihtir.

1623- Geçirdiği zaman boğazından bir şey geleceğini kesin olarak bilen kimse, kustu denilecek şekilde olursa, kasten geçirmemelidir. Fakat bir şeyin geleceğini kesin olarak bilmezse, geçirmenin sakıncası yoktur.

1624- Geğirti sonucu oruçlu kimsenin kendiliğinden boğazına veya ağızına bir şey gelirse, onu dışarı atmalıdır. Ancak elinde olmaksızın mideye inerse, orucu sahihtir.

ORUCU BOZAN ŞEYLERİN HÜKMÜ

1625- Oruca aykırı olan işlerden birini bilerek ve isteyerek yapmak orucu bozar; ama bu iş bilerek yapılmazsa, oruç bozulmaz. Fakat cünüp olan bir kimse uyur ve 1602. hükümde açıklandığı üzere sabah ezanına kadar da gusletmezse, orucu batıldır. Ama eğer insan, orucu batıl eden şeylerden bazısının orucu batıl ettiğini bilmezse, öğrenme imkânı olmayan biri olur ve bu konuda şüphesi de olmaz veya şer'i bir delile dayanarak o işi yaparsa -yemek, içmek ve cima hariç- diğer şeylerde orucu batıl olmaz.

1626- Orucu batıl eden işlerden birini yanılarak yaptıktan sonra, orucun bozulduğunu zannederek o işlerden birini yeniden yaparsa, önceki meselenin hükmü uygulanır.

1627- Boğazına zorla bir şey dökülen oruçlunun orucu bozulmaz. Fakat "Yemek yemediğin takdirde malına veya canına zarar vereceğiz." diyerek oruçlu kimseyi yemeye, içmeye veya cimaya zorlarsa oruçlu, zararı önlemek için [kendi eliyle] bir şey yerse, orucu batıl olur. Üsteki üç şeyin dışında da, farz ihtiyat gereği orucu batıl olur.

1628- Oruçlu kimsenin, boğazına zorla bir şey dökceklerini veya orucunu bozmaya mecbur edeceklerini bildiği bir yere gitmesi caiz değildir. Fakat gider ve orucunu bozmaya mecbur ederler, o da kendi eliyle bir şey yiyerek orucunu bozarsa, orucu batıl olur. Aynı şekilde zorla boğazına bir şey dökerlerse, farz ihtiyat gereği orucu batıl olur.

ORUÇLU İÇİN MEKRUH OLAN ŞEYLER

1629- Oruçluya bazı şeyler mekruhtur. Onlardan bir kısmı şöyledir:

- 1) Göze ilâç damlatmak. Tesiri (tadı veya kokusu) boğaza gidecek şekilde sürme çekmek.
- 2) Kan aldirmek ve hamama girmek gibi oruçluyu zaafa uğratan (=güçsüz duruma düşüren) bir iş yapmak.
- 3) Enfiye çekmek. Eğer tesirinin boğaza ulaşacağı bilinmezse, [mekruhtur;] ama boğaza ulaşacağı bilirse, caiz değildir.
- 4) Güzel kokulu bitkileri koklamak.
- 5) Kadının suyun içinde oturması.
- 6) Fitol kullanmak.
- 7) Üzerindeki elbiseyi ıslatmak.
- 8) Diş çektirmek ve ağzın kanamasına sebep olan herhangi bir iş yapmak.
- 9) Islak olan bir misvakı kullanmak.
- 10) sebepsiz yere su veya akıcı bir şeyi ağza almak. Ayrıca insanın, meni getirme kastı olmaksızın kendi hanımını öpmesi veya şehvetini uyandıracak bir iş yapması.

KAZA VE KEFFARETİ GEREKTİREN DURUMLAR

1630- Ramazan ayı orucunu yemek, içmek, cima, istimna veya sabah ezanına kadar cünüp kalma yoluyla batıl ederse ve bunu bilerek, zorlama veya çaresizlikten değil de kendi isteğiyle yaparsa, kazayla birlikte keffaret de farz olur. Denilen şeylerin dışında bir şeyle orucunu bozan kimsenin, ihtiyat gereği, kazanın yanı sıra keffaret de vermesi müstehaptır.

1631- Biri, önceki meselede denilen şeyleri, kesin orucu bozmayacağına inanarak yapmışsa, keffaret farz olmaz. Aynı şekilde ergenlik çağının başlarında olan ve orucun kendisine farz olduğunu bilmeyen çocuklar için de hüküm aynıdır.

ORUCUN KEFFARETİ

1632- Ramazan orucunun keffareti üzerine farz olan kimse, bir köle azat etmeli veya bir sonraki hükümda açıklayacağımız şekilde iki ay oruç tutmalı veya altmış fakiri ya doyuracak kadar yedirmeli yahut her birine bir mud (yaklaşık 750 gr.) buğday, arpa, ekmek ya da benzeri yiyecek maddelerini vermelidir. Bunların hiçbirine gücü yetmeyen kimse, gücü yettiği kadarıyla sadaka vermelidir. Bu da mümkün olmazsa istiğfar etmelidir. ["Estağfirullah" diyerek, Allah-u Tealâ'dan bağışlanma dilemelidir.] Ancak farz ihtiyat gereği, sonra keffareti ödemeye güç kazanırsa, keffareti yerine getirmesi gerekir.

1633- Ramazan orucunun keffaretini iki ay oruç tutarak ödemek isteyen kimse, bir ayın tamamını ve öbür aydan bir günü peş peşe tutmalıdır; ama geride kalan diğer günlerin peş peşe olmamasında herhangi bir sakınca yoktur.

1634- Ramazan orucunun keffaretini iki ay oruç tutmakla yerine getirmek isteyen kimsenin peş peşe tutacağı bir ay ve bir günün içinde, Kurban Bayramı gibi oruç tutulması haram olan veya vacip olan bir günün bulunmaması gerekir [aksi takdirde keffaret orucuna başlayamaz].

1635- Eğer peş peşe tutacağı günler dolmadan özürsüz olarak bir gün oruç tutmazsa keffaret orucuna yeniden başlaması gerekir.

1636- Hayız, nifas, mecburi yolculuk gibi özürler sebebiyle peş peşe tuttuğu oruçları yarıda bırakan kişinin, keffaret orucuna yeniden başlaması gerekmez. Böyle bir kimse özrü bertaraf olunca, orucuna kaldığı günden devam eder.

1637- Oruçlu kimse orucunu haram bir şeyle batıl edecek olursa, ister o şey şarap ve zina gibi aslen haram olsun, ister genel bir zararı olan bir yemek yemek veya hayız hâlindeyken kendi hanımıyla cinsel ilişki kurmak gibi başka bir sebepten dolayı haram olsun, bir keffaret yeterlidir. Fakat ihtiyat gereği cem keffareti vermesi müstehaptır. Yani bir köle azat etmeli, iki ay oruç tutmalı ve altmış fâkiri ya doyurmalı veya onlardan her birine bir mud (=yaklaşık 750 gr.) buğday, arpa, ekmeğ veya benzeri bir şey vermelidir. Bunların üçünü birden yapması mümkün olmayan kimse, hangisine gücü yeterse onu yerine getirmelidir.

1638- Allah'a veya Peygamber'e (s.a.a) yalan isnatta bulunan oruçlu kimsenin üzerine, keffaret farz olmaz. İhtiyat gereği keffaret vermesi müstehaptır.

1639- Ramazan ayının aynı gününde birkaç defa yer, içer, cinsel ilişkide bulunur veya istimna ederse, hepsi için bir keffaret yeterlidir.

1640- Eğer aynı gün içinde cinsel ilişki ve istimna dışında orucu bozan başka bir şey yapar, sonra da kendi eşiyle cinsel ilişkide bulunursa, her ikisi için bir keffaret ödemesi yeterlidir.

1641- Su içmek gibi aslında helâl olan ve orucu bozan bir şeyle orucunu bozduktan sonra yenilmesi haram olan bir yiyecek gibi aslında haram olan ve orucu batıl eden başka bir iş yapan kimse için, tek bir keffaret ödemek yeterlidir.

1642- Oruçlu kimse geçirmek vasıtasıyla ağzına gelen bir şeyi kasten yutarsa, farz ihtiyat gereği orucu batıl olur ve üzerine hem kaza, hem de keffaret gerekir. Ancak

geçirdiğinde, eğer kan veya yenilebilir olmaktan çıkmış yiyecek maddesi ağızına gelir ve kasten onu yutarsa, cem keffareti vermesi daha iyidir.

1643- Belli bir günde oruç tutmayı nezreden kimse, eğer o günün orucunu kasten bozarsa, keffaret vermelidir. Bunun hükmü nezir bölümünde gelecektir.

1644- Başkasının akşam olduğunu haber vermesi üzerine, emin olmadığı halde iftar eden kimse, sonradan akşam olmadığını anlar veya akşam olup olmadığına şüphelenirse, hem kaza, hem de keffaret gerekir. Fakat haber verenin sözünün güvenilir olduğuna inanıyorduyorsa, sadece kaza gerekir.

1645- Orucunu bilerek bozan bir kimse, öğlenden sonra veya keffaretten kurtulmak amacıyla öğlenden önce yolculuğa çıkarsa, üzerine farz olan keffaret düşmez. Hatta böyle bir kimse için öğlenden önce tesadüfen bir yolculuk söz konusu olsa bile, keffaret ödemesi farzdır.

1646- Orucunu bilerek bozduktan sonra hayız, nifas veya hastalık gibi bir özürle karşılaşan kimsenin keffaret ödemesi ihtiyat gereği müstehaptır. Özellikle de ilaç kullanma gibi yollarla hastalığa veya hayız kanına yol açmışsa.

1647- Ramazan ayının ilk günü olduğunu kesin olarak bildiği hâlde orucunu bilerek bozan kimse, eğer daha sonra o günün şaban ayının son günü olduğunu anlarsa, üzerine keffaret gelmez.

1648- Ramazanın son günü mü yoksa şevval ayının ilk günü mü diye şüphelendiği bir günde orucunu bilerek

bozan kimse, daha sonra şevval ayının ilk günü olduğunu anlarsa, üzerine keffaret farz olmaz.

1649- Oruçlu kimse, ramazan ayında oruçlu olan hanımıyla cinsel ilişkide bulunursa; eğer hanımını bu işe mecbur etmişse, hem kendinin, farz ihtiyat gereği hem de hanımının keffaretini vermelidir. Fakat kadının kendisi de bu işe razı olmuş olursa, her birine birer keffaret farz olur.

1650- Eğer bir kadın oruçlu olan kocasını cinsel ilişkiye zorlarsa, üzerine kocasının keffareti farz olmaz.

1651- Oruçlu kimse, ramazan ayında oruçlu hanımını cinsel ilişkiye zorlar, fakat daha sonra kadın ilişki esnasında bu işe razı olursa, her birine birer keffaret farz olur. erkeğin iki keffaret vermesi, ihtiyat gereği müstehaptır.

1652- Oruçlu olan bir kadın ramazan ayında uyuduğu hâlde, oruçlu olan kocası onunla cinsel ilişki kurarsa, kocasının üzerine tek bir keffaret farz olur; ama kadının orucu sahihtir ve bundan dolayı da keffaret gerekmez.

1653- Eğer erkek hanımını veya kadın kocasını cinsel ilişki dışında orucu bozan başka bir işe zorlarsa, hiçbirinin üzerine keffaret farz olmaz.

1654- Yolculuk veya hastalık gibi bir sebepten ötürü oruç tutmayan kimse, oruçlu olan hanımını cinsel ilişkiye zorlayamaz; zorladığı takdirde erkeğe keffaret farz olmaz.

1655- İnsan, keffaretini yerine getirme hususunda ihmalkâr davranmamalıdır; ama hemen yerine getirmesi de gerekmez.

1656- Farz olan keffaret borcu birkaç yıl ödenmezse, üzerine bir şey eklenmez.

1657- Bir günlük keffaret borcunu altmış fakire yiyecek maddesi vererek ödemesi gereken kimse, altmış fakire ulaşma imkânı olduğu takdirde sayıyı azaltamaz. Ulaşma imkânı olmasa da keffaret sayısını azaltmamalıdır. Örneğin otuz kişiye ikişer mud yiyecek verebilir. Fakat fakirin aile fertlerinden her biri için, çocuk dahi olsa bir mud yiyecek verebilir. Çocuk olmaları halinde fakir şahıs ailesinin yerine vekâleten veya velayeten kabul edebilir. Altmış fakiri bulamaz, sadece örneğin otuz kişi bulursa, her birine iki mud yiyecek verebilir. Farz ihtiyat gereği mümkün olduğunda diğer otuz kişiye de bir mud yiyecek vermelidir.

1658- Ramazan orucunun kazasını tutmakta olan bir kimse, öğlenden sonra orucunu kasten bozarsa, on fakire birer mud (yaklaşık 750 gr.) yiyecek maddesi vermeli; bunu vermekten âciz olursa da, üç gün oruç tutmalıdır.

SADECE KAZAYI GEREKTİREN DURUMLAR

1659- Bazı durumlarda -önceden değinilen yerlerin dışında- sadece orucun kazasını tutmak insana farz olur, keffaret farz olmaz.

1) Ramazan ayının gecesinde cünüp olup, 1602. hükümde açıklandığı üzere sabah ezanına kadar ikinci uykudan uyanmamak.

2) Orucu bozacak bir iş yapmadığı hâlde oruca niyet etmemek veya riya için oruç tutmak veya oruçlu olmamaya niyet etmek. Ayrıca 1551. hükümde açıklandığı gibi, orucu bozan bir şeyi yapmak isterse.

3) Ramazan ayında cünüp olduktan sonra gusletmeyi unutarak bir veya birkaç gün cenabet hâlinde oruç tutmak.

4) Ramazan ayında fecrin doğup doğmadığını araştırmadan, orucu bozan bir iş yapılır, daha sonra sabah olduğu anlaşılırsa.

5) Fecir doğduğu hâlde, "Henüz doğmamıştır" diyen bir kimsenin sözüne dayanarak orucu bozan bir iş yapılır, daha sonra sabah olduğu anlaşılırsa.

6) "Fecir doğmuştur" diyen kimsenin sözüne yakın etmeyerek veya şaka yaptığını zannederek, fecir doğduğu hâlde orucu bozan bir iş yapılır, daha sonra sabah olduğu anlaşılırsa.

7) Sözü kendisine şer'i olarak hüccet olan veya yanlışlıkla

sözünün hüccet olduğunu inanarak iftar eder, sonra akşam olmadığı anlaşılırsa.

8) Güneşin battığına emin olarak iftar edilir, daha sonra akşam olmadığı anlaşılırsa. Fakat havanın bulutlu olması nedeniyle akşam olmadığı hâlde, oldu sanarak iftar edilirse, farz ihtiyat gereği kaza etmelidir.

9) Susuzluktan dolayı ağza su alıp çalkaladığı esnada, elde olmaksızın boğaza su kaçırmak.
Fakat oruçlu olduğunu unutarak suyu içerse veya susuzluk dışında bir şey için örneğin abdeste ağzı çalkalamak gibi müstehap bir iş için ağzına su alırken elinde olmaksızın aşağı su kaçarsa, kaza gerekmez.

10) Zorlamayla, zaruri olduğu için veya takiyyeden dolayı orucunu bozar; zorlama ve takiyye de yemek, içmek veya cima olursa, sadece kaza edilmelidir. Üçü dışındaki yerlerde de farz ihtiyat gereği kaza edilmelidir.

1660- Bir kimse, su dışında [sıvı] bir maddeyi ağzına aldığı anda veya burnuna su aldığı anda elinde olmaksızın boğazına bir şey kaçırsa, üzerine kaza gelmez.

1661- Oruçlu kimsenin, haddinden fazla ağzına su alıp çalkalaması mekruhtur. Suyu ağzında çalkaladıktan sonra tükürüğünü yutmak isteyen kimsenin üç defa dışarıya tükürmesi ise çok iyidir.

1662- Bir kimse, suyu ağzına alıp çalkalarken elinde olmayarak veya unutarak boğazına su kaçacağını bilse, ağzına su almamalıdır. Bunu yaparsa su boğazına kaçmasa da, farz ihtiyat gereği orucunu kaza etmesi gerekir.

1663- Ramazan ayında araştırdıktan sonra, fecrin doğmadığına yakin edip orucu bozacak işlerden birini yapar, daha sonra fecrin doğduğu anlaşılırsa, kaza gerekmez.

1664- Akşam olup olmadığından şüphe eden kimse, orucunu bozamaz. Ama fecrin doğup doğmadığından şüphe eden kimse, araştırmadan önce bile orucu batıl eden bir iş yapabilir.

KAZA ORUCU İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

1665- Deli olan bir adamın, kendine gelip iyileşince, delilik zamanında tutmadığı oruçları kaza etmesi farz değildir.

1666- Kâfir birisi Müslüman olursa, kâfirlik döneminin oruçlarını kaza etmesi gerekmez. Ancak Müslüman olan birisi kâfir olur ve sonra yeniden Müslüman olursa, kâfirlik döneminde tutmadığı oruçların kazasını yerine getirmelidir.

1667- Sarhoşluktan dolayı tutulmayan oruçların kazası tutulmalıdır. Hatta tedavi amacıyla yenilen bir şeyin etkisi sonucu sarhoş olursa bile, tutulmayan oruçların kaza edilmesi gerekir.

1668- Mazeretli olduğu için birkaç gün ramazan orucunu tutmayan kimse, sonradan özrünün ne zaman bertaraf olduğunda şüpheye düşerse, orucunu tutmadığı günler hususunda ihtimal verdiği fazla miktarı kaza etmesi farz değildir. Meselâ, ramazandan önce yolculuğa çıkan bir kimse, ramazanın beşinci mi yoksa altıncı günü mü yolculuktan döndüğünü bilmezse veya ramazanın son günlerinde yolculuğa çıkar, fakat yirmi beşinci mi, yoksa yirmi altıncı günü mü yola çıktığını bilmezse; az miktar olan beş günü kaza etmekle yetinebilir. Elbette ihtiyat gereği fazla olan miktarı, yani altı gün oruç tutması müstehaptır.

1669- Birkaç ramazandan orucu kazaya kalan kimse, bunlardan hangisini isterse önce tutabilir; sakıncası yoktur. Ancak, eğer son ramazanın kazası için vakit dar olursa, meselâ, son ramazandan beş gün orucu kazaya kalmış olur ve sonraki ramazana da beş gün kalmış olursa, önce son ramazanın kazasını tutması daha iyidir.

1670- Birkaç ramazandan orucu kazaya kalan kimse, niyet ederken tuttuğu orucun hangi ramazanın kazasına ait olduğunu belirtmezse, son ramazanın kazası sayılmayacağı gibi, gecikmeden dolayı gelecek keffareti de kaldırmaz.

1671- Ramazan orucunun kazasını tutmakta olan kimse, kaza etmek için vakti dar olmazsa, öğlenden önce orucunu bozabilir. Vakit dar olursa, bozmaması daha iyidir.

1672- Ölen birin ramazan orucunun kazasını tutan kimsenin orucu öğlenden sonra bozmaması daha iyidir.

1673- Hastalık, hayız veya nifas nedeniyle ramazan orucunu tutmayan ve kaza oruçlarını tutabileceği bir süre geçmeden ölen kimsenin oruçlarının, kaza edilmesi gerekmez.

1674- Ramazan ayında hastalanıp, oruç tutamayan kimsenin hastalığı sonraki ramazana kadar devam ederse, üzerine kaza gerekmez; ama her bir güne karşılık bir mud (yani yaklaşık 750 gr. olan) buğday, arpa, ekmeğ gibi yiyecek maddelerinden fakire vermesi gerekir. Fakat orucu tutmamasının sebebi, yolculuk gibi başka bir özürden ötürü olur ve bu özrü de gelecek ramazana kadar devam ederse, tutmadığı oruçları sonradan kaza etmeli ve farz ihtiyat gereği de her bir güne karşılık bir mud yiyecek maddesi fakire vermelidir.

1675- Hastalık nedeniyle ramazan orucunu tutmamış olan kimse, ramazandan sonra iyileşir fakat gelecek ramazana kadar devam eden başka bir özrün çıkmasıyla oruçları kaza edemezse, [ikinci ramazandan sonra] tutmadığı oruçları kaza etmelidir. Farz ihtiyat gereği tutamadığı her oruç için fakire bir mud yiyecek de vermelidir. Yine,

ramazan ayında hastalığın dışında başka bir özürden dolayı [ramazan orucunu tutmayan kimse,] eğer ramazandan sonra bu özrü ortadan kalkar; ama gelecek ramazana kadar süren bir hastalık nedeniyle oruçlarını kaza etmezse, hüküm aynıdır.

1676- Bir özür nedeniyle ramazan ayında oruç tutmayan kimsenin özrü ramazandan sonra bertaraf olduğu hâlde kasten sonraki ramazana kadar kaza oruçlarını tutmazsa, bu oruçları sonradan kaza etmeli ve her gün için de bir mud, yani yaklaşık 750 gr. ağırlığında buğday, arpa veya benzeri bir yiyecek fakire vermelidir.

1677- Orucun kazasında ihmal gösterip vakit daralıncaya kadar kaza orucunu tutmaz ve bu vakitte de bir özürle karşılaşır, sonradan bu oruçları kaza etmeli ve farz ihtiyat gereği her gün için bir mud yiyecek fakire vermelidir. Aynı şekilde özrü bertaraf olunca kaza orucunu tutmayı kararlaştırır; ama kaza etmeden vakit darlığında ikinci bir özürle karşılaşır, hüküm aynıdır.

1678- Hastalığı birkaç yıl devam eden kimse iyileştikten sonra son ramazanın kazasını yerine getirmeli ve önceki yıllardan kalma her orucu için de bir mud yiyecek fakire vermelidir.

1679- Her gün için bir mud (yaklaşık 750 gr.) yiyecek vermesi gereken kimse, birkaç günün kefareti tek bir fakire verebilir.

1680- Ramazan orucunun kazasını birkaç yıl geciktiren kimse, hem bu kaza oruçları tutmalı, hem de geciktirdiği birinci yıl için, her gününe bir fakire bir mud yiyecek vermelidir. İlk yılın dışındaki yıllar için bir şey farz olmaz.

1681- Bir kimse, ramazan orucunu bilerek tutmazsa, üzerine hem kaza, hem de keffaret yani bir köle azat etmek veya altmış fakiri doyurmak veya iki ay oruç tutmak gerekir. Eğer o orucun kazasını gelecek ramazana kadar tut-mazsa, ayrıca farz ihtiyat gereği, her gün için fakire yaklaşık 750 gr. yiyecek keffaret vermesi gerekir.

1682- Ramazan orucunu bilerek tutmayan bir kimse, aynı günde birkaç defa cinsel ilişki kurar veya istimna yapar veya orucu bozan başka bir şey yaparsa, keffaret tekrarlanmaz, tek bir keffaret ödemesi yeterlidir.

1683- Daha önce 1371. namaz hükmünde açıkladığımız üzere, babanın ölümünden sonra kazaya kalan oruçlarını büyük erkek evladının yerine getirmesi ihtiyat gereği farzdır. Her gün için 750 gr. Yiyecek fakirlere verebilir. Varisler razı olursa, ölünün malından ödeyebilir.

1684- Üzerinde adak orucu veya ecir orucu gibi ramazan orucundan başka farz bir orucu kalan baba, eğer bunu kaza etmeden ölürse, büyük erkek evlada onu kaza etmesi farz değildir.

YOLCULUKTA ORUÇ HÜKÜMLERİ

1685- Yolculukta dört rekâtlı namazlarını iki rekât olarak kılması gereken bir yolcu oruç tutamaz. Ama işi yolculuk olan veya yolculuğu günah olarak nitelenen kimse gibi namazlarını tam kılan bir kimse, yolculukta oruç tutmalıdır.

1686- Ramazan ayında yolculuğa çıkmanın sakıncası yoktur; fakat yolculuk oruçtan kaçmak için olursa mekruhtur. Hac, umre veya zaruri bir durum olmadıkça, ramazan ayında yolculuk etmek mekruhtur.

1687- Ramazan orucu dışında üzerine belli bir oruç farz olan kimse, örneğin kiralama ve benzeri yolla farz olursa veya itikâfın üçüncü günü olursa, yolculuk edemez. Hatta yolculukta olsa bile, mümkün olduğu takdirde, herhangi bir yerde on gün kalmayı kastederek o orucu tutmalıdır. Ama o günün orucu nezir vesilesiyle farz olmuşsa; anlaşılabilir o günde yolculuğun caiz olduğu ve ikamet kastının da farz olmadığıdır. Elbette mecbur kalmadıkça yolculuk etmemesi, yolculukta ise ikamet niyeti etmesi daha iyidir. Yemin veya ahit yoluyla vacip olmuşsa, farz ihtiyat gereği yolculuğa gitmemeli ve yolculukta ise ikamet niyeti etmelidir.

1688- Bir kimse, müstehap oruç tutmayı nezreder, fakat vaktini belirtmezse, yolculukta onu yerine getiremez. Ama yolculukta belirli bir gün oruç tutmayı nezrederse, yolculukta onu yerine getirmelidir. Aynı şekilde belirli bir gün, ister yolculukta olsun veya olmasın, oruç tutmayı nezreden kimse, yolculuk halinde dahi olsa o günü oruç tutmalıdır.

1689- Yolcu olan kimse, [Allah-u Tealâ'dan] bir hacet istemek için Medine şehrinde üç gün müstehap oruç

tutabilir. O üç günün Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri olması daha iyidir.

1690- Yolculukta orucun batıl olduğunu bilmediğinden dolayı oruç tutan bir kimse, oruçlu bulunduğu günün içerisinde bu hükmü öğrenmiş olursa, orucu batıl olur. Ama akşama kadar öğrenmeyen kimsenin orucu sahihtir.

1691- Yolcu olduğunu veya seferde orucun batıl olduğunu unutarak yolculukta oruç tutan kimsenin orucu, farz ihtiyat gereği batıldır.

1692- Oruçlu olan kimse öğlenden sonra yolculuğa çıkarsa, farz ihtiyat gereği orucunu tamamlamalıdır. Kazası da gerekli değildir. Öğlenden önce yolculuğa çıkan kimse, özellikle de akşamdan yolculuk niyeti etmişse, farz ihtiyat gereği oruç tutamaz. Ancak hadd-i terahhusa yani, şehrin duvarlarının görünmeyeceği ve ezan seslerinin duyulmayacağı yere vardığında orucunu bozabilir; eğer ondan önce orucunu bozarsa, üzerine keffaret farz olur.

1693- Ramazan ayında yolculuk eden kimse, ister fecirden önce yolculukta olsun veya oruçlu olup da yolculuk etmesin, öğlenden önce vatanına veya on gün kalmak istediği bir yere varırsa, orucu bozan bir iş yapmamışsa, farz ihtiyat gereği o günü oruç tutmalıdır. Kazası da yoktur. Ama eğer orucu bozan bir iş yapmışsa, o günün orucu üzerine farz değildir, sonradan kazasını etmelidir.

1694- Vatanına veya on gün ikamet edeceği yere öğlenden sonra varan yolcunun orucu, farz ihtiyat gereği batıldır ve sonradan kazasını tutmalıdır.

1695- Yolculuk veya herhangi bir özür nedeniyle oruç

tutmayan kimsenin, ramazan ayının gündüzünde cinsel ilişkide bulunması ve yemek-içmekle kendini tam olarak doyurması mekruhtur.

KENDİLERİNE ORUÇ FARZ OLMAYAN KİMSELER

1696- Yaşlılık nedeniyle asla oruç tutamayan veya oruç tutması meşakkatli olan kimseye oruç farz değildir. Fakat ikinci durumda (meşakkatli durumda) her bir güne karşılık yaklaşık 750 gr. buğday, arpa, ekmek veya benzeri gıda maddelerinden fakire vermesi gerekir.

1697- Yaşlılık nedeniyle oruç tutmayan kimse, ramazandan sonra oruç tutmaya güç kazanırsa, müstehap ihtiyat gereği tutmadığı oruçların kazasını yerine getirmelidir.

1698- Hatalığı olup bu yüzden tahammül edilmeyecek derecede kür susayan veya şiddetli susuzluktan dolayı büyük zorlukla karşılaşan kimseye oruç farz değildir. Ama ikinci durumda, böyle bir kimsenin her güne karşılık yaklaşık 750 gr. yiyecek fakire vermesi gerekir. Böyle bir kimse, sonradan iyileşerek oruç tutmaya güç kazanırsa, oruçları kaza etmesi farz değildir.

1699- Doğumu yaklaşmış hamile bir kadının oruç tutması, kendisine veya çocuğuna zarar verecek olursa, oruç ona farz olmaz. Ancak her güne karşılık her fakire 750 gr. yiyecek vermelidir. Her iki durumda da tutmadığı oruçları sonradan kaza etmelidir.

1700- Bebek emziren kadının sütü az olduğunda, eğer oruç tutması emzirdiği bebeğe zarar verecek olursa, oruç tutmak ona farz değil; ister bu kadın bebeğin öz annesi olsun, isterse dadısı olsun veya ücretli süt versin, fark etmez. Ancak oruç tutmadığı her bir güne karşılık fakire 750 gr yiyecek vermelidir. Her iki durumda da tutmadığı

oruçları sonradan kaza etmelidir. Elbette farz ihtiyat gereği bu hüküm, çocuğa süt vermek sadece bu yollara bağlı olduğu durumdadır. Ama çocuğa başka bir şekilde süt vermek mümkünse, örneğin birkaç kadın çocuğa süt verirse veya emzik ve biberonla da süt verebilirlerse bu hükmün geçerli olması şüphelidir.

AYIN İLK GÜNÜNÜN TESPİTİ

1701- Ayın ilk günü, dört yolla tespit edilir:

1) Bizzat insanın kendisinin hilâli görmesi ile.

2) Sözleri yakîn ve itminan sağlayacak bir gurubun ayı gördük demesiyle veya herhangi bir şeyle insana yakın hasıl olmasıyla veya aklan-i bir yolla güven hasıl olmasıyla.

3) İki adil erkeğin gece hilâli gördüklerini söylemeleri ile. Ancak hilâlin vasfı konusunda farklı haber verirlerse ayın ilk günü tespit edilmiş olmaz. Aynı şekilde insan onların yanlışlarına emin olursa veya onların şahadetinin aksine delil veya delil hükmünde bir şey olursa, örneğin şehrin halkının çoğunun hilali görmek için baktıkları halde iki adil şahısın dışında kimse ayı gördüğünü söylemezse veya kalabalık bir gurup ayı görmek için baktıkları halde, onların içerisinde iki adil kişi ayı gördüklerini iddia ederse, oysa ayın yerini bilmek, keskin görmek ve diğer özelliklerde birinci iki adil kişi gibi olan iki ayrı adil kişi onların arasında bulunmasına, hava saf ve o iki kişinin görmesini engelleyecek bir şey de olmamasına rağmen diğerleri görmezse, bu gibi yerlerde ayın ilk günü iki adil kişinin şahadetiyle sabit olmaz.

4) Şaban ayından otuz günün geçmesi ile. Şabandan otuz gün geçince, ramazan ayının ilk günü sabit olur. Yine, ramazan ayından otuz günün geçmesiyle de şevval ayının ilk günü sabit olur.

1702- Şer'î hâkim hükmetmesiyle ayın ilk günü sabit olmaz. Ama onun hükmünden veya onun için sabit olmasından ayın görüldüğüne güven hasıl olursa, sabit olur.

1703- Ayın ilk günü, münecimin sözü ile sabit olmaz. Ancak, insan onun sözü ile ayın ilk günü olduğuna yakın ederse, ona göre amel etmelidir.

1704- Hilâlin yüksekliği veya geç batışı ile, önceki gecenin, ayın ilk gecesi olduğuna hükmedilmez. Yine ayın kenarında aydınlığın olması, ikinci gece olduğuna delil değildir.

1705- Kendisine ramazan ayının ilk günü sabit olmadığından dolayı oruç tutmayan bir kimse, sonradan önceki gecenin ayın ilk gecesi olduğu sabit olursa, o günün orucunu sonradan kaza etmelidir.

1706- Bir şehirde ayın ilk günü sabit olursa, ufukları bir olan diğer şehirler için de ayın ilk günü sabit olur. Burada söz edilen ufukların bir olmasından kasıt, yani birinci şehirde görüldüğünde, bulut gibi bir engel olmaması halinde diğer şehirde de görülmesidir. Bu, ikinci şehrin birinci şehrin batısında ve enlemde birbirine yakın olması durumundadır. Ama doğusunda olursa, birinci şehrin ufkunda kalma miktarı, iki şehrin güneş batışı arasındaki ihtilafının miktarından fazla olsa dahi, ufuklarının aynı olması halindedir.

1707- Ramazan ayının son günü mü yoksa şevval ayının ilk günü mü olduğunu bilmediği gün, insanın oruç tutması gerekir. Fakat o gün içerisinde şevval ayının ilk günü olduğunu anlarsa, orucunu açmalıdır.

1708- Hapiste olan bir kimse, ramazan ayının girişine yakın edemezse, tahmin üzere amel etmelidir. Güçlü bir tahmin edebilme imkânı varsa, zayıf tahmine amel

edemez. Güçlü tahmin için elinden gelen çabayı sarf etmelidir. O da mümkün olmazsa ihtimalin güçlenmesine neden olacaksa son çare olarak kuraya başvurabilir. Eğer zanna amel etmek mümkün değil de, ramazan ayı olduğuna ihtimal verdiği bir ay oruç tutmalıdır. Elbette o ayı dikkate almalı, sonradan Ramazan ayı veya ondan sonra olduğu anlaşılırsa bir şey ona farz olmaz. Fakat Ramazan ayından önce olduğu anlaşılırsa, o zaman Ramazan ayının oruçlarını kaza etmelidir.

HARAM VE MEKRUH OLAN ORUÇLAR

1709- Ramazan ve Kurban Bayramı günlerinde oruç tutmak haramdır. Bunun gibi, Şaban ayının son günü mü yoksa Ramazan ayının ilk günü mü olduğu bilinmeyen günde ramazan ayının ilk günü niyet edilerek tutulan oruç da haramdır.

1710- Bir kadın, müstehap oruç tuttuğu takdirde kocasının cinsel haklarını zâyi edecek olursa oruç tutması haramdır. Farz olup da belirli bir vakti olmayan, vakit belirlenmeyen nezir orucu gibi oruçlarda, farz ihtiyat gereği batıldır ve nezir orucunun yerine geçmez. Aynı şekilde kadının, hakkı zayi olmasa da kocası men etmesi halinde sünnet veya vakti belirlenmemiş farz oruç tutması, farz ihtiyat gereği haramdır. Kocasının izni olmadan müstehap oruç tutmaması, ihtiyat gereği müstehaptır.

1711- Evladın tuttuğu müstehap oruç, şefkatlerinden dolayı anne-babaya eziyete sebep olacaksa, caiz değildir.

1712- Anne-babasının izni olmaksızın nafile oruç tutan çocuğun oruç tutmasını anne-babası günün ortasında yasaklarsa, şefkatlerinden dolayı eziyet olmalarına sebep olacaksa, orucunu bozmalıdır.

1713- Doktor oruç zararlıdır dese de, kendisine orucun önemli zararı olmadığını bilen kimse, orucunu tutmalıdır. Yine bir kimse, orucun kendisine zarar vereceğine yakîni veya zannı olursa, doktor, zararlı değildir dese bile oruç tutması farz değildir.

1714- Kendisine orucun önemli zararı olmadığını bilen

veya ihtimal veren ve bu ihtimalden dolayı korkuya kapılan kimsenin ihtimali akıl sahiplerinin onayladığı bir ihtimal olursa, oruç tutması farz değildir. Zarar ölüme veya bir uzvun kesilmesine yol açacak derecede olursa oruç tutmak haramdır. Bunun dışında Allah rızası için oruç tutar, sonradan da önemli zararı olmadığı belli olursa, orucu sahih olur.

1715- Orucun kendisine zararlı olmadığına inanarak oruç tutan bir kimse, akşam olduktan sonra orucun kendisine önemli zararı olduğunu anlarsa, farz ihtiyat gereği o günün kazasını sonradan yerine getirmelidir.

1716- Burada saydıklarımızın dışında başka haram oruçlar da vardır ki onlar, geniş fıkıh kitaplarında açıklanmıştır.

1717- Aşura gününde ve Arefe günü mü, yoksa Kurban Bayramı günü mü olduğu şüpheli olan günde oruç tutmak mekruhtur.

MÜSTEHAAP ORUÇLAR

1718- Önceki hükümlerde açıklanan haram ve mekruh oruçlar dışında, yılın bütün günlerinde oruç tutmak müstehaptır. Ama bazı günleri oruç tutmak için özellikle tavsiye edilmiştir ki, onların bazısı şunlardan ibarettir:

1) Her ayın ilk ve son Perşembe günleri, onuncu günden sonraki ilk Çarşamba günleri oruç tutmak. Eğer bir kimse, bu günlerde oruç tutmazsa, bunları kaza etmesi müstehaptır. Hatta asla oruç tutamayan kimsenin her güne karşılık yaklaşık 750 gr. yiyecek veya [bir dirhem, yani] 12/6 nohut ağırlığındaki gümüşü ⁵⁵fakire vermesi müstehaptır.

2) Her [kamerî] ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerini oruç tutmak.

3) Recep ve Şaban aylarının hepsini veya bir gün olsa bile bu iki aydan bir kısmını oruç tutmak.

4) Nevruz Bayramı gününü

5) Şevval ayının beşinden dokuzuna.

6) Zilkade ayının yirmi beşinci ve yirmi dokuzuncu günleri.

7) Zilhicce ayının birinci gününden dokuzuncu gününe (yani Arefe gününe) kadar oruç tutmak. Fakat oruç tutunca, zaafa uğrayarak Arafе gününün duaları okunamayacaksa, oruç tutmak mekruhtur.

---

55 [12/6 nohut gümüş (yani 12 nohut ve bir nohudun onda altısı), ölçü olarak bir dirhem ağırlığına eşittir. Her bir nohudun ağırlığı ise, 0.1953 gramdır. Dolayısıyla 12/6 nohudun yani bir dirhem ağırlığı, 2.4607.3 gramdır.]

8) Yine Mübarek Gadir-i Hum Bayramı (=18 zilhicce)

9) Mubahele günü (= 24 zilhicce)

10) Muharrem ayının birinci ve üçüncü ve yedinci günleri.

11) Resul-i Ekrem'in (s.a.a) mübarek doğum günü olan 17 rebiu'l evvel

12) Cemadiye'l Evvel ayının on beşinci günü

13) 27 recep günü olan Meb'as Bayramı yani Resulullah'ın (s.a.a) peygamberliğe seçildiği günü de oruç tutmak müstehaptır.

Müstehap oruca başlayan kimsenin bunu tamamlaması farz değildir. Hatta mümin bir kardeşi onu yemeğe davet ettiğinde onun davetini kabul ederek öğlenden sonra dahi olsa, orucunu bozması müstehaptır.

ORUCU BATIL EDEN İŞLERDEN SAKINMANIN MÜSTEHAAP OLDUĞU DURUMLAR

1719- Ramazan ayında oruçlu olmadıkları hâlde, orucu bozan işlerden sakınmak şu beş kişi için müstehaptır:

1) Yolculuk esnasında orucu bozan şeylerden birini yapıp, öğlenden önce kendi vatanına veya on gün kalacağı bir yere varan yolcu.

2) Öğlenden sonra, kendi vatanına veya on gün kalacağı yere varan yolcu.

3) Öğlenden sonra veya önce iyileşen ve orucu bozan işlerden birini yapmış olan hasta. Fakat orucu bozan şeylerden birini yapmamışsa, farz ihtiyat gereği oruç tutmalıdır.

4) Gündüz hayız ve nifas kanından temizlenen kadın.

5) Ramazan ayının gündüzünde Müslüman olan ve orucu bozan şeylerden birini yapan kâfir.

1720- Oruçlu kimsenin akşam ve yatsı namazlarını, orucunu açmadan önce kılması müstehaptır. Ama eğer biri onu beklemekte olur veya yemeğe meyli fazla olduğundan huşû içinde namaz kılacak durumda değilse, namazdan önce iftar etmesi daha iyidir. Ancak mümkün olduğu kadar namazı fazilet vaktinde eda etmelidir.

HUMUS HÜKÜMLERİ

1721- Yedi şeyde humus vermek farzdır:

1) Kazanç (=kâr).

2) Maden.

3) Define.

4) Haramla karışmış helâl mal.

5) Denize dalmakla elde edilen mücevherler.

6) Savaş ganimeti.

7) Meşhur görüşe göre, zimmî kâfirin Müslüman'dan satın aldığı yer.

Bunlarla ilgili ayrıntılı konular, ilerdeki hükümlerde açıklanacaktır:

1) Kazanç (Kâr)

1722- Ticaret, sanat veya örneğin bir ölünün kazaya kalan namaz ve oruçlarını yerine getirerek ecir olmak gibi diğer kazanç yolları ile bir mal elde eden kimsenin kazandığı bu mal, kendisinin ve ailesinin yıllık ihtiyacından fazla olursa, artan kısmın humusunu, yani beşte birini ilerde açıklayacağımız usûle göre vermesi gerekir.

1723- Kazanmak dışında başka bir yol ile elde edilen, bir sonraki hükümde istisna edilen yer hariç, örneğin kendisine bağışlanan mal yıllık ihtiyaçtan fazla olduğu

takdirde humusunu vermelidir.

1724- Kadının aldığı mihr, erkeğin talak karşılığı aldığı mala ve alınan diyeye humus lâzım gelmez. Aynı şekilde miras bölümünde muteber hükümlerle insana ulaşan mirasa humus yoktur. Fakat Şii olan bir Müslüman'a "tasib"[61] yoluyla miras kalırsa, o mal kazançtan sayılır ve humusunu vermelidir. Aynı şekilde baba ve oğul dışında beklemediği bir yerden kendisine miras ulaşan mal yıllık ihtiyaçtan fazla olursa, farz ihtiyat gereği humusunu vermelidir.

1725- Eğer bir kimse, kendisine ölüden kalan mirasın humusunun verilmediğini biliyorsa, onun humusunu vermelidir. Yine bu malın kendisinde humusun olmadığını, ama miras bırakan ölünün başka humus borcu olduğunu biliyorsa, ölünün verilmeyen diğer humus borcunu miras bırakılan maldan vermesi gerekir. Fakat miras bırakan adamın humusa inancı olmadığını veya humus vermediğini bilirse, varisin, ölünün üzerine farz olan humusu vermesi gerekmez.

1726- Aza kanaat ederek bir şeyler biriktiren kimsenin biriktirdiği şeyler, yıllık ihtiyacından fazla olursa, humusunu vermelidir.

1727- Masrafları başkası tarafından karşılanan bir kimse, elde ettiği bütün malların humusunu vermelidir.

1728- Bir kimse, bir mülkü belli fertlere örneğin, kendi çocuklarına vakfedince, eğer onlar o mülkte ağaçlandırma veya ziraat yaparak yıllık ihtiyaçlarından fazla bir mal elde etmiş olurlarsa, kazandıklarının humusunu vermeleri gerekir. Aynı şekilde başka yoldan o mülkten istifade ederlerse, örneğin kirasını alırlarsa, yıllık ihtiyaçlarından

fazla kalanın humusunu vermelidirler.

1729- Bir fakirin keffaret, reddi mezalim gibi farz sadaka veya müstehap sadaka olarak aldığı mal, yıllık masrafından fazla olursa veya verdikleri maldan kazanç elde ederse, örneğin verilen ağaçtan meyve elde ederse ve yıllık masraflarından fazla kalırsa, farz ihtiyat gereği humusunu vermelidir. Fakat hak ettiği için kendisine verilen humus ve zekâtın humusunu vermesi gerekmez. Ama onların kazancı yıllık masraflardan fazla kalırsa, humusu vardır.

1730- Bir kimse, humusu verilmemiş bir paranın aynıyla (=bizzat kendisiyle) bir şey satın alır, yani satıcıya, "Bu malı, bu parayla satın alıyorum." der ve satıcıda 12 imam Şii'si olursa, muamele bütün mal için sahihtir. Bu parayla aldığı mala humus gelir ve şer'î hâkimin izin ve imzasına gerek yoktur.

1731- Bir malı satın alan kimse, alış veriştikten sonra, aldığı şeyin ücretini humusu verilmemiş paradan verirse, muamele sahihtir. Satıcıya verdiği paranın humusunu, humus sahiplerine borçlanır.

1732- 12 İmam Şiisi humusu verilmemiş bir malı satın alırsa, malın humusu satıcıya aittir. Alıcıya bir şey gelmez.

1733- 12 İmam Şii'sine humusu verilmemiş bir şey bağışlanırsa, o şeyin humusu bağışlayanın üzerindedir. Alana bir şey gelmez.

1734- Humusu verilmemiş bir mal, kâfirden veya humusa inancı olmayan bir kimseden insanın eline geçerse, humusunu vermesi farz değildir.

1735- Tüccar, esnaf, sanatkâr ve benzeri kimseler, yıllık ihtiyaçlarının fazlasının humusunu, işe başladıkları tarihten bir yıl sonra vermeleri gerekir. Aynı şekilde yılın belli dönemlerinde geliri olan hatip ve benzeri şahısların kazançları yıllık giderlerini fazlasıyla görürse, fazlalığa humus gelir. Giderlerini karşılamak için belirli bir mesleği olmayıp, halkın veya devletin yardımını alan, ya da beklenmedik bir kazanç sağlayan kimse, kazanç sağladığı zamandan bir yıl geçtikten sonra, yıllık giderlerinden artan fazlalığın humusunu vermelidir. Her kazanç için ayrı bir yıl hesaplayabilir.

1736- İnsan, kazanç elde ettiği malın humusunu, yılın herhangi bir gününde verebildiği gibi yılın sonuna kadar bile humus verme işini erteleyebilir. Fakat yılın sonuna kadar ona ihtiyacı olmayacağını bilirse, farz ihtiyat gereği hemen humusunu vermelidir. Humus vermek için, [hicrî kamerî aylardan olduğu gibi] hicrî şemsî aylardan birini kendisine humus yılı olarak tayin edebilir.

1737- Bir kazanç elde eder ve humus yılı içinde ölürse, ölüm anına kadar yapılan masraflar kazancından düşülür, geriye kalan kısmın humusu hemen verilir.

1738- Ticaret amacıyla aldığı malın değeri yükselince, eğer onu satmaz ve sonradan aynı yıl içinde değeri düşerse, yükselen miktarın humusunu vermek ona farz değildir.

1739- Ticaret amacıyla aldığı bir malın değeri yükselince, eğer daha da yükseleceği ümidiyle üzerinden bir yıl geçene kadar onu satmaz ve sonradan da değeri düşerse, farz ihtiyat gereği yükselen değerın humusunu vermek o kimseye farzdır.

1740- Sermaye dışında humusu verilmiş olan bir malı satın alarak veya benzeri yoldan alır ve değeri yükseldikten sonra satarsa, yükselen değerin yıllık masrafından fazla kalan kısmının humusunu vermelidir. Aynı şekilde örneğin ağaç meyve verir, veya etinden faydalanmak için sakladığı koyunun eti fazlalaşırsa, fazlalık kısmının humusunu vermelidir.

1741- Humusunu verdiği veya üzerine humus gelmeyen parayla değer kazanınca satmak amacıyla bir bağ ihdas ederek meyve yetiştiren kimse, meyvelerin, ağaçların gelişmesinin, yeni yetişen fidanların veya kesilip istifade edilebilecek kurumuş dallarının ve bağın değerinin fazlalığının humusunu vermelidir. Fakat ihdas etmekten maksadı, o bağın meyvelerini satarak ücretinden yararlanmak olursa, değerinden fazla olan kısmın humusu yoktur, geri kalan kısmın humusunu vermelidir.

1742- Eğer bir kimse söğüt, çınar ve bunlara benzer diğer ağaçları dikerse, her yıl fazlalaşan miktarın humusunu vermelidir. Genellikle her yıl kesilen dalları, yıllık giderden fazla kalırsa humusu verilmelidir.

1743- Bir kimse, birden fazla gelir kaynağına sahip olur örneğin, sermayesiyle bir miktar şeker ve bir miktarda pirinç alırsa, bu ticaretlerin kaynağı gelir-giderleri, sermayesi, kâr ve zararı aynı olursa, yılsonunda yıllık giderinden fazla kalanın humusunu vermelidir. Bir bölümden kâr eder diğerinden de zarar ederse, zarar ettiği bölümün zararını kâr ettiği bölümden karşılayabilir. Ama kaynaklar farklı olursa, örneğin hem ticaretten hem de çiftçilikten geliri olursa veya kaynaklar bir fakat gelir-giderleri ve hesapları ayrı olursa; bu durumda farz ihtiyat gereği, birinin zararını diğerinden karşılayamaz.

1744- Kâr elde etmek için yapılan masraflar, örneğin arabulucu ve taşına giderlerini, alet ve araçlarının eksikliklerini karından alabilir, o miktarın humusu yoktur.

1745- Kazançlarından yemek, elbise, ev eşyası, ev alımı, evlilik, kız çocuğuna çeyiz hazırlamak, [örneğin, Hz. Peygamber ve Ehlîbeyt İmamlarının türbelerini] ziyarete gitmek ve benzeri işler gibi sene içinde yapılan masraflar, halkın nazarında toplumsal durumunun üzerinde bir harcama sayılmazsa, onlara humus lâzım gelmez.

1746- İnsanın adak ve keffaret için yaptığı masraflar, yıllık ihtiyaçlarından sayılır. Yine başka birine bağışladığı veya ödül olarak verdiği mal da, toplumsal durumuna uygun olduğu takdirde, yıllık giderlerinden sayılır.

1747- Kızın çeyizini birkaç yıl içerisinde yavaş yavaş hazırlamak yaygınsa ve zamanında hazırlamamakla da olsa, toplumdaki konumuna zarar verecekse, o yılki kazancından şanından fazla olmayacak şekilde, bir miktar çeyizini temin eder ve o miktar normal olarak bir yıllık giderinden sayılacak şekilde olursa, o miktarın humusunu vermesi gerekmez. Fakat şanından fazla olursa veya bu yılki kazancından gelecek yılın çeyizini alırsa, onun humusunu vermelidir.

1748- İnsanın hac ve diğer ziyaret yolculuklarında harcadığı mal, yıllık giderinden sayılır. Yolculuğu bir sonraki yılın bir miktarını da kapsayacak şekilde uzarsa, bir sonraki yıldaki harcamalarının humusunu vermelidir.

1749- Alış veriş veya ticaret yolu ile bir mal kazanan kimsenin, humusu farz olmayan başka bir malı olsa bile,

yıllık masraflarını sadece alış veriş veya ticaretle elde ettiği kazanç üzerinden hesap edebilir.

1750- Bir kimse, kazancından yıllık ihtiyacı için bir miktar gıda maddesi alır, o da sene sonunda fazla gelirse, onun humusunu vermesi gerekir. Değer olarak onun bedelini vermek istediğinde de, eğer satın aldığı zamana oranla değer kazanmış olursa, sene sonunun fiyatı üzerinden hesaplayarak humusunu vermelidir.

1751- Bir kimse, humusunu vermeden önce kazandığı mal ile ev eşyası alır ve gelir yılından sonra ona ihtiyacı kalmazsa, humusunu vermesi gerekmez. Aynı şekilde sene içinde ihtiyacı kalmazsa hüküm aynıdır. Fakat kışlık ve yazlık elbise gibi genellikle sonraki yıllarda kullanılan eşyalardan olursa, humusu yoktur. Bu şeylerin dışında olan eşyalarda sene içinde ihtiyaç duyulmazsa, farz ihtiyat gereği humusu verilmelidir. Kadınların onlarla süslenme zamanı geçmişse, kadın süs eşyalarının da humusu yoktur.

1752- Yıl boyunca hiç bir kazanç sağlamayan kimse, o yılın masraflarını gelecek yılın kazancından düşemez.

1753- Yılın ilk başında kazanç sağlamadığı için sermayeden bir şeyler harcamış olan kimse, yıl tamamlanmadan önce kazanç sağlamış olursa, sermayeden azalan miktarı bu kazançtan düşebilir.

1754- Sermayenin bir kısmı ticaret ve benzeri şeyde yok olursa, sermayeden azalan miktarı aynı yılın kazancından alabilir.

1755- Sermaye dışındaki mallardan bir şey yok olursa, aynı yıl içerisinde o mala ihtiyaç duyarsa, yıl içinde elde ettiği

kazançtan onu temin edebilir, humusu da yoktur.

1756- Yıl boyunca herhangi bir kazanç elde edemediğinden dolayı yıllık ihtiyaçları için borçlanan kimse, bu borçlarını gelecek yılların kazancından kesip humusunu ödememezlik edemez. Fakat yıl içerisinde giderleri için borçlanır ve yıl içerisinde kazanç elde ederse, borcunu kazancından ödeyebilir. Birinci kısımda da, borcunu yıl içerisindeki karından ödeyebilir. O kısmın humusu da yoktur.

1757- Eğer malını artırmak veya ihtiyacı olmayan bir mülkü almak için borç alırsa, [humusunu vermeden önce] elde ettiği kazancından bu borcunu öderse, yıl dolduktan sonra o malın humusunu vermelidir. Fakat borçlandığı veya borçla aldığı mal yıl içerisinde yok olursa humusu yoktur.

1758- İnsan üzerine humus gelen maldan o malın humusunu verebilir veya farz olan humusu, humusu verilmiş paradan ödeyebilir. Ama humus farz olmamış başka bir maldan ödemesi sakıncalıdır. Şer'i hakim'in izniyle caiz olur.

1759- Bir kimse, üzerine farz olan ve üzerinden bir yıl geçen malın humusunu vermediği müddetçe, o malda tasarruf edemez.

1760- Humus vermesi gereken bir kimse, o malın humusunu zimmetine alamaz, yani kendisini humus sahiplerine borçlu sayarak malın tamamında tasarruf edemez. Eğer o malda tasarruf eder ve o da telef olursa, onun humusunu vermesi gerekir.

1761- Humus borcu olan bir kimse, şer'i hâkimle anlaşıp [humusunu borca çevirerek] malın tümünde tasarruf

edebilir. Dolayısıyla böyle bir anlaşmadan sonra, o maldan elde edilen kazançlar o şahsın kendisine aittir. O şahıs da ihmal etmeden yavaş yavaş borcunu ödemelidir.

1762- Birisiyle ortak olan kimse, kazançlarının humusunu verdiği hâlde ortağı, üzerine düşen humusu vermemiş olursa, eğer ortağı gelecek yılın sermayesi için humusu verilmemiş maldan şirketin sermayesine katmış olursa, (humusunu veren) birinci şahıs -on iki İmam Şiâ'sı olursa- ortak sermayeden tasarruf edebilir.

1763- Bulûğa ermemiş olan bir çocuğun hediye yoluyla da olsa kazancı olursa, yıl içerisinde onun masrafları için kullanılmazsa, o mala humus gelir. Çocuğun velisi o malın humusunu vermelidir. Vermezse, kendisi ergenlik çağına ulaştıktan sonra ödemelidir.

1764- Başkasından bir mal insana ulaşırsa ve o malın humusunu verip vermediğini bilmezse, onda tasarruf edebilir. Hatta humusun vermediğini bilse bile, karşı taraf humus veren biri değilse ve alan da on iki İmam Şiâ'sı ise, onda tasarruf edebilir.

1765- Yıl içerisinde kazancından, yıllık gider ve ihtiyaçlarından sayılmayan bir şey alırsa, yıl dolduktan sonra onun humusunu vermelidir. Humusunu vermez değeri de yükselirse, o anki değerini göz önüne alarak humusunu vermelidir.

1766- İnsan bir şey alır ve üzerinden bir yıl geçen humuslu parayla da ödeme yaparsa, o şeyin değeri yükselirse, eğer o şeyi değeri yükseldikten sonra satmak için almamışsa, örneğin bir araziyi ziraat için satın almışsa, ödediği miktarın humusunu vermelidir. Humusu verilmemiş parayı

satana vermiş, kendisinde bu yeri şu parayla alıyorum demişse, o şeyin şu anki değerinin humusunu vermelidir.

1767- Mükellef olduğundan beri veya birkaç yıl hiç humus vermemiş olan kimse, elde etmiş olduğu kazançla ihtiyacı olmayan bir şeyi satın alırsa, satın aldığı şeyin üzerinden bir yıl geçince, onun humusunu vermelidir. Ama aldığı şey, ev eşyası ve ihtiyaç duyduğu diğer şeyler gibi toplumsal durumuna uygun bir şekilde olur, o eşyaları da kazanç elde ettiği yıl içinde aldığını ve aynı yıl içerisinde onları kullandığını kesin olarak bilirse, üzerine humus lazım gelmez. Ama bilmezse, farz ihtiyat gereği şer'î hâkimle anlaşması gerekir. Örneğin ondan humusun farz olduğuna %50 ihtimal verirse, o şeyin %50 humusunu vermelidir.

2) Maden

1768- Altın, gümüş, kurşun, bakır, demir, petrol, taşkömürü, firuze, akik, sülfat, tuz ve elde edilen diğer madenler enfaldir, yani İmam (a.s) malıdır. Fakat biri onları çıkarır ve şer'î olarak da bir engel olmazsa, ona sahip olabilir. Nisap miktarına ulaşıncaya humusunu vermelidir.

1769- Madenin nisâbı, sikkeli 15 miskal altın [70.3125 gr. yani yaklaşık yetmiş buçuk gram]dır.⁵⁶ Yani elde edilen madenin değeri, onun için yapılan (çıkarma ve halis yapma vs.) masrafları düştükten sonra sikkeli 15 miskal altın miktarında olursa, farz ihtiyat gereği humusu verilmelidir.

---

56 [Her bir miskal, 4.6875 gr. yani dört buçuk gramdan biraz fazla ağırlığa (4 kırata) eşittir. Dolayısıyla 105 miskal gümüş, 492.1875 gram, 15 miskal altın ise, 70.3125 gram ağırlığındadır. Dikkat edilmesi gereken bir başka husus şu ki, her bir miskal altının değeri, yedi miskal gümüşe denktir; bu nedenle de 15 miskal altın, değer olarak 105 miskal gümüşe eşittir.]

1770- Değeri sikkeli 15 miskal altına ulaşmayan madenin humusu, ancak ondan elde edilen kazancın tek başına veya diğer kazançlarla birlikte yıllık ihtiyaçtan fazla olduğu durumda lâzım gelir.

1771- Alçı ve kireç, farz ihtiyat gereği madendirler ve nisap haddine ulaştıktan sonra, yıllık giderler düşülmeden humuslarının verilmesi gerekir.

1772- Bir kimse, madenden elde ettiğinin humusunu vermelidir; ister maden toprağın altında olsun, ister üstünde; ister kendisinin malik olduğu yerde olsun, ister maliki olmayan bir yerde olsun.

1773- Elde ettiği madenin sikkeli 15 miskal altın [yaklaşık yetmiş buçuk gr.] miktarında olup almadığını bilmeyen kimse, farz ihtiyat gereği mümkünse tartarak veya başka herhangi bir yol ile onun değerini tespit etmelidir. Mümkün değilse, humus ona farz olmaz.

1774- Birkaç kişi tarafından çıkarılan maden, [onun için harcanan masrafları düştükten sonra] her birisinin payına düşen miktar sikkeli 15 miskal altın miktarına ulaşmazsa, humusu yoktur.

1775- Bir kimse başkasının mülkünde olan madeni çıkarırsa, meşhur görüşe göre, hepsi o mülkün sahibine aittir. Elbette bu görüş sakıncasız değildir. Beraber uzlaşmaları ihtiyata uygundur. Uzlaşamazlarsa, sorunu çözmek için şer'i hâkime müracaat etmelidirler.

3) Define

1776- Define; taşınabilen ve insanların ulaşamayacağı şekilde yerin altında, ağaçta, dağda veya duvarın içinde

saklanmış olan ve orda bulunması tabii olmayan mala denir.

1777- Herhangi birinin mülkü olmayan veya kendisinin işleyerek sahip olduğu ölü toprakta bulunan define, bulan kimsenin kendisindedir, ancak humusunu vermesi gerekir.

1778- Definenin nisabı sikkeli 105 miskal gümüş [yaklaşık yarım kilo] veya sikkeli 15 miskal altın [yaklaşık yetmiş buçuk gram]dır. Yani elde edilen definenin değeri bu iki miktardan birine ulaşırsa onun humusunu vermelidir.

1779- Bir kimse, başkasından satın aldığı veya kiralama ve benzeri yollarla tasarruf ettiği mülkte define bulunca, bakılır: Eğer şer'î olarak Müslüman'a veya zimmiye ait olmazsa veya olsa da varislerden hiçbiri bulunamayacak kadar eski zamanlara ait olursa, define kendi malı olur ve onun humusunu vermesi gerekir. Fakat eski sahiplerinden birine ait olduğuna mantıklı bir ihtimal verirse, kendisinden satın aldığı şâhısa bildirmesi gerekir; onun olduğu anlaşılırsa ona vermelidir. Fakat onun olmadığı anlaşılırsa, ondan önceki sahibine bildirmelidir. Böylece önceki bütün sahiplerine haber verdikten sonra, eğer onlardan hiç birinin olmadığı anlaşılırsa, çok önceden yaşamış Müslüman'a veya zimmiye ait olduğunu da bilmezlerse, define, bulan şahsın kendisinin olur ve humusunu vermesi gerekir.

1780- Bir zamanda birkaç yerde gömülen define bulunur ve toplam değerleri 105 miskal gümüş veya 15 miskal altın miktarında olursa, humusu verilmelidir. Farklı zamanlarda olur fakat aralarındaki zaman farkı çok olmazsa, hepsini birlikte hesaplamak gerekir. Aralarındaki zaman farkı çok olursa, her biri ayrı hesaplanır.

1781- Eğer defineyi iki kişi bulur ve her birinin de payı 105 miskal gümüş veya 15 miskal altın değerinde olmazsa, humusunu vermeleri gerekmez.

1782- Satın aldığı hayvanın karnında bir mal bulan kimse, onun satıcıya veya önceki sahibine ait olduğuna ihtimal verirse, haber vermelidir. Eğer onun olmadığı anlaşılırsa, nisap miktarına ulaşırsa humusunu vermelidir. Hatta nisap miktarına ulaşmasa da, farz ihtiyat gereği humusunu vermelidir, geri kalan kendi malıdır. Bu hüküm özel yerlerde yetiştirilen ve belirli şahıs tarafından yemi verilen balık ve benzerlerde de geçerlidir. Fakat denizden ve nehirden tutulanlar için birilerine haber vermeye gerek yoktur.

4) Haramla Karışmış Helâl Mal

1783- Helâl mal, haram malla birbirinden ayırt edilmeyecek şekilde karıştığında, haram malın sahibi ve miktarı belli olmaz, haram olan miktarın humustan az veya çok olduğu bilinmezse, humusu verildikten sonra helâl olur. Farz ihtiyat gereği humus almaya müstahak olan ve Boynunda şahsen tanımadığı veyahut sahibine ulaşamadığı malî hakkı olan kimselerin (mezalim) haklarını vermelidir.

1784- Helâl mal haram malla karıştığında, insan haram malın miktarını -humustan az veya çok olsun- bilir de onun sahibini bilmezse, o miktarı sahibi adına sadaka vermeli, farz ihtiyat gereği şer'î hâkimden de izin almalıdır.

1785- Helâl mal haram malla karıştığında, insan, haram malın miktarını bilmesee bile sahibini tanırsa, birbirlerini razı edemezlerse, onun olduğunu kesin bildiği miktarı ona

vermelidir. Eğer helal ve haramın karışmasında kendisi suçluysa, farz ihtiyat gereği onun olduğuna ihtimal verdiği fazla miktarı ona vermelidir.

1786- Haramla karışmış helâl malın humusunu verdikten sonra haram miktarının humustan fazla olduğunu anlarsa, farz ihtiyat gereği humustan fazla olan miktarı, sahibi adına sadaka vermelidir.

1787- Haramla karışmış helâl malın humusunu verdikten veya sahibini tanımadığı malı onun adına sadaka verdikten sonra sahibi bulunursa, sahibi razı olmazsa, farz ihtiyat gereği mal sahibine o malın bedelini vermelidir.

1788- Haramla karışmış helâl maldaki haram miktar belli olur ve insan da onun sahibinin belli bir kaç kişiden biri olduğunu bilir, ama bunlardan hangisinin olduğunu bilmezse, onlara haber vermelidir. Biri benimdir der diğerleri ise bizim değil veya onundur, derlerse malı o şâhısa vermelidir. Fakat iki kişi veya daha fazlası kendilerinin olduğunu iddia ederlerse ve uzlaşmaları mümkün olmazsa, şer'î hâkime müracaat etmelidirler. Hepsi haberleri olmadığını söylerlerse veya uzlaşmaya yanaşmazlarsa, zahiren sahibi kura ile belirlenir. Farz ihtiyat gereği, kura şer'î hâkimin veya vekilinin eliyle yapılmalıdır.

5) Denİze Dalarak Elde Edİlen Mücevherler

1789- Dalgıçlık vasıtasıyla, yani denize dalarak denizden çıkarılan inci, mercan veya diğer mücevherlerin değeri, ister nebati olsun veya madeni, 18 nohut [takriben 3.5154

gr.] altına ulaşırsa, humusu verilmelidir. Bir defada çıkarılsın veya aralarında uzun süre geçmemişse birkaç defada fark etmez. Fakat uzun süre geçerse ve her defa 18 nohut altından az olursa, humusunu vermek farz değildir. Mücevherler birkaç kişi tarafından dışarı çıkarılırsa, hissesinin değeri 18 nohut altına ulaşmayanın humus vermesi gerekmez.

1790- Denize dalmaksızın, araçlarla çıkartılan mücevherlerin [değeri 18 nohut altın miktarında olursa] ihtiyat gereği humusunun verilmesi farzdır. Ama insan, suyun yüzünden veya sahilden herhangi bir mücevher bulmuş olursa, bunun humusunu, tek başına veya diğer kazançlarıyla birlikte yıllık ihtiyacından fazla olduğu takdirde vermelidir.

1791- Denize dalmadan avlanan balık veya diğer hayvanların humusu, tek başına veya diğer kazançlarla birlikte yıllık ihtiyaçlardan fazla olduğunda farzdır.

1792- Mücevher çıkarma kastı olmaksızın denize dalıp, tesadüfen eline mücevher geçen bir kimse, eğer kendi malı olmasını kastederse, onun humusunu vermelidir. Hatta farz ihtiyat gereği her durumda humusunu vermelidir.

1793- İnsan, denize dalarak bir hayvan dışarı çıkarır ve karnından mücevher çıkarsa, bakılır: Eğer hayvan midye gibi içinden inci çıkan bir hayvan olursa, nisap haddine ulaşırsa humusunu vermelidir. Fakat mücevheri tesadüf eseri olarak yutan bir hayvan olursa, farz ihtiyat gereği nisap miktarına ulaşmasa da humusunu vermelidir.

1794- Bir kimse, Dicle ve Fırat gibi büyük ırmaklarda suya dalarak mücevher çıkarırsa humusunu vermesi gerekir.

1795- Suya dalıp, değeri 18 nohut [üç buçuk gramdan biraz fazla] altın veya daha fazla olan amber çıkarırsa, humusunu vermelidir. Hatta suyun yüzünden veya sahilden ele geçirse de hüküm aynıdır.

1796- Mesleği dalgıçlık veya maden çıkarmak olan bir kimse, bunların humusunu verdikten sonra yıllık ihtiyacından yine de bir şeyler artarsa, tekrar onların humusunu vermesi gerekmez.

1797- Eğer bir çocuk maden çıkarır, define bulur veya denize dalarak mücevher çıkarırsa, bunların humusunu çocuğun velisi vermelidir. Velisi vermezse çocuk ergenlik çağına ulaştıktan sonra kendisi vermelidir. Eğer helalle karışmış haram malı olursa, velisi helal mala karışmış haram mal kısmında söylenen hükümlere göre davranmalıdır.

6) Ganimet

1798- Ganimet; Müslümanların Masum İmam'ın (a.s) emriyle kâfirlerle savaşıp, savaşta ele geçirdikleri maldır. İmam'a (a.s) has olan şeyleri ganimetten ayırdıktan sonra geri kalan kısmın humusunu vermek farzdır. Humusun farz olmasında taşınan ganimet ile taşınmaz ganimet arasında fark yoktur. İmam'ın (a.s) izniyle olmasa da, enfal olmayan yerler Müslümanlara aittir.

1799- Eğer Müslümanlar İmam'ın (a.s) izni olmadan kâfirlerle savaşırlar ve onlardan ganimet alırlarsa, aldıkları ganimetin tamamı İmam'a (a.s) aittir. Savaşçıların onda hiçbir hakkı yoktur.

1800- Kâfirlerin elinde olan malların sahibi, malı korunması gereken Müslüman veya zimmi kâfir olursa ona ganimet hükmü uygulanmaz.

1801- İslam'ın zimminde olmayan kâfirin malını hırsızlık ve benzeri yolla almak, hıyanet ve emanı bozmak sayılırsa, haramdır. Bu yollarla onlardan alınan şeylerin de, ihtiyat gereği geri verilmesi gerekir.

1802- Meşhur görüşe göre, mümin nasibinin malını alıp humusunu ödeyebilir. Elbette bu hüküm sakıncasız değildir.

7) Zimmî KâfirİN Müslümandan Satın Aldığı Yer

1803- Zimmî kâfir⁵⁷, Müslüman'dan herhangi bir arsa satın almış olursa, meşhur görüşe göre humusunu bizzat o yerin kendisinden (=aynından) veya diğer malından vermelidir. Elbette meşhur anlamında humusun bu yerde farz olması şüphelidir.

---

57 [Zimmî kâfir; Müslüman himayesinde olup, cizye denilen vergiyi ödeyerek İslâm topraklarında yaşayan, malı, canı, ırzı vs. teminat altına alınan gayrimüslim kimsedir.]

HUMUSUN VERİLECEĞİ YERLER

1804- Humus iki kısma bölünmelidir: Yarısı seyitlerin hissesi olup, fakir, yetim ve yolda kalan seyitlere verilmelidir. Humusun diğer yarısı ise Masum İmam'ın (a.s) hissesidir, ki bu zamanda tüm şartlara haiz müctehide verilmeli ya da onun izin verdiği yerde kullanılmalıdır. Farz ihtiyat gereği a'lem ve genel yönlerde vakıf müctehid olmalıdır.

1805- Kendisine humus verilen yetim seyidin fakir olması şarttır. Ama yolculukta muhtaç durumda kalmış bir seyide, vatanında fakir olmasa bile humus verilebilir.

1806- Yolculukta muhtaç durumda kalan seyidin yapmış olduğu yolculuk, günah olarak nitelenirse, farz ihtiyat gereği ona humus verilmez.

1807- Adil olmayan seyide humus verilebilir; ama on iki Ehlibeyt İmamlarını kabul etmeyen seyide humus verilmez.

1808- Humusu günah yolda harcayan seyide, humus verilmez. Hatta verilen humus, onun günah işlemesine yardımcı olacaksa, günah işlerde kullanmasa da, farz ihtiyat gereği humus verilmemelidir. Yine farz ihtiyat gereği, şarap içen, namaz kılmayan ve açıkça günah işleyen seyide humus verilmemelidir.

1809- Birisinin sadece "Ben seyidim." demesi üzerine ona humus verilmez. Ancak, iki adil şahit onun seyit olduğunu tasdik eder yahut seyit olduğuna kesin bilgi veya güven hâsıl olursa, humus verilebilir.

1810- İnsan, kendi şehrinde seyit olarak tanınan birinin, seyit olmadığına kesin bilgi yoksa ona humus verebilir.

1811- İnsan, farz ihtiyat gereği kendi humusunu, ihtiyaçlarını karşılaması için seyit olan kendi hanımına veremez. Ancak kadının üzerine başkalarının giderleri farz olursa ve onları ödeyemiyorsa, onlara harcaması için humusunu kadına verebilir. Aynı şekilde vacip olmayan nafakalarda harcamak için ona humus verilebilir.

1812- Bir seyidin veya kendi karısı olmayan bir seyit kadının nafakasını vermekle yükümlü olan kimse, farz ihtiyat gereği onun yiyecek ve giyecek masraflarını humustan karşılayamaz. Ancak humus veren şahıs, seyit olan kadının başka harcamalarda bulunması için -humus verenin karşılamakla yükümlü olduğu şeyler hariç- humusunun bir miktarını ona verirse, sakıncası yoktur.

1813- Fakir bir seyidin nafakasını temin etmekle yükümlü olan kimse, eğer onun ihtiyaçlarını karşılamaktan âciz olursa veya kendisi vermiyorsa, başkaları o fakir seyide humus verebilir.

1814- Farz ihtiyat gereği fakir bir seyide humus olarak yıllık ihtiyacından fazlası verilmemelidir.

1815- Bir kimse, yaşamakta olduğu şehirde müstahak (humus alması caiz olan) seyit bulamazsa, humusu başka bir şehre götürebilir. Humusu ödemedede kayıtsızlık sayılmayacaksa, kendi şehrinde fakir olsa bile başka bir şehre götürebilir. Her durumda eğer telef olursa, onu korumada ihmalkâr davranmasa da, bedelini vermelidir. Götürme için yaptığı masrafı humustan alamaz.

1816- Şer'i hâkimden veya onun vekilinden izin alarak humusu alırsa, yükümlülük ondan kalkar. Onlardan birinin

emriyle başka bir şehre götürürse ve ihmalkârlık etmeden telef olursa, yükümlülüğü yoktur.

1817- Bir ürünü gerçek değerinden fazla hesap ederek humus yerine verilmesi caiz değildir. 1758. hükümde açıklandığı gibi, paranın dışında bir şey vermek mutlak olarak sakıncalıdır. Fakat şer'î hâkimin veya vekilinin izniyle verilirse sakıncası yoktur.

1818- Humus almaya müstahak olan birinden alacaklı olan kimse, alacağını humus olarak hesaplamak isterse, bu durumda; ya şer'î hâkimden izin almalı veya önce humusu müstahakka vermeli daha sonra müstahak, borcunu ona iade etmelidir. Ayrıca müstahaktan vekâlet alarak onun yerine alabilir ve alacağına sayabilir.

1819- Malik humusu müstehakka vererek, kendisine geri vermesini şart edemez, fakat eğer müstehakk humusu aldıktan sonra (malike) geriye vermeye razı olursa sakıncası yoktur. Örneğin; yüklü miktarda boynunda humus olan kimse fakir duruma düşerse ve humus sahiplerine karşı borçlu kalmak istemezse, bu durumda müstehak ondan humusu alıp sonra ona bağışlamaya razı olursa sakıncası yoktur.

ZEKÂT HÜKÜMLERİ

820- Birkaç şeyde zekât vermek farzdır:

1) Buğday

2) Arpa

3) Hurma

4) Kuru üzüm

5) Altın

6) Gümüş

7) Deve

8) Sığır

9) Koyun

10) Farz ihtiyat gereği, ticaret malında (sermayede)

Bu on şeyden birine sahip olan kimse, sonraki hükümlerde açıklayacağımız şartların gerçekleşmesiyle, bunların muayyen bir miktarını belirtilen yerlere vermelidir.

ZEKÂTIN FARZ OLMASINDA GEREKEN ŞARTLAR

1821- Bir kimseye zikredilen on yerde zekâtın farz olması için, malın daha sonra açıklayacağımız nisap⁵⁸ miktarına ulaşması, insanın şahsi malı olması ve zekât verenin hür olması gerekir.

1822- [Altın, gümüş, deve, koyun ve sığira zekât gerekmesi için bunların üzerinden tam bir yıl geçmiş olmalıdır. Dolayısıyla] bir kimse on bir ay sığır, koyun, deve, altın ve gümüşe sahip olursa, on ikinci ayın başında zekât farz olsa da, bir sonraki yılın başlangıcını on ikinci ay bittikten sonra hesaplamalıdır.

1823- Altın, gümüş ve ticaret malında, zekâtın farz olması sahibinin yıl boyunca akıllı ve ergen olması şartına bağlıdır. Fakat buğday, arpa, hurma, kuru üzüm ayrıca deve, sığır ve koyunda malik akıl ve ergen olması şart değildir.

1824- Buğdayla arpanın zekâtı, onlara buğday ve arpa denildiği vakittir. Kuru üzümün zekâtı, koruk olduğu zaman farz olur. Hurmanın zekâtı ise ona halkın "temr" diyeceği zamandır. Onların nisap zamanları kurdukları zaman göz önüne alınır. Fakat buğdayla arpanın zekâtının verilme zamanı, onların harmanlanıp samandan ayrıldığı vakittir, hurma ve kuru üzümünki ise toplandıkları zamandır. Eğer mazeret olmadan ve mükellef olduğu halde bu vakitten geciktirilir ve telef olursa sahibi

---

58 [Nisap; şeriatin bir şey için koymuş olduğu belli bir ölçü ve miktar demektir.]

sorumludur.

1825- Önceki hükümde açıkladığımız üzere buğday, arpa, kuru üzüm ve hurmanın zekâtı farz olması için sahibinin elinde olması gerekmez. Şu halde eğer mal kendi elinde veya vekilinin elinde olmasa da, örneğin biri onu gasp etmişse, eline ulaştığı zaman zekâtını vermelidir.

1826- Sığır, koyun, deve, altın ve gümüş sahibi yılın belli bir bölümünde sarhoş veya baygın olursa, zekât ondan kalkmaz. Aynı şekilde buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün farz olma zamanı sarhoş veya baygın olursa, hüküm aynıdır.

1827- Buğday, arpa, hurma ve kuru üzüm dışındaki mallarda, sahibinin hem şer'î hem de fiili halette malı kullanabilmesi gerekir. Dolayısıyla eğer yılın bir bölümünde onu gasp etmiş olur veya şer'î açıdan kullanamazsa, zekâtı yoktur.

1828- Bir kimse, altın, gümüş veya zekâtını vermek farz olan herhangi bir malı borç olarak alır ve bir yıl elinde olursa, zekâtını vermesi gerekir; borç veren kimsenin üzerine bir şey farz olmaz. Fakat borç veren zekâtını öderse, borç alandan zekâtı kalkar.

BUĞDAY, ARPA, HURMA VE KURU ÜZÜMÜN ZEKÂTI

1829- Buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün zekâtı, ancak nisap miktarına ulaştığı zaman farz olur. Onların nisabı ise, üç yüz sa'dır ki, takriben 847 kilogram olduğu söylenmektedir.

1830- Zekâtını vermek farz olan buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün zekâtını vermeden önce, insanın kendisi ve ailesi bunlardan biraz yer veya zekâtın dışında [örneğin sadaka olarak] fakire bir şey verirlerse, harcanan miktarın da zekâtını ödemeleri gerekir.

1831- Buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün zekâtı farz olduktan sonra zekât vermesi gereken kimse ölürse, zekât miktarı onun malından alınıp ödenmelidir. Fakat mal sahibi zekât farz olmadan önce ölürse, hissesi nisap miktarına ulaşan varisin zekât vermesi gerekir.

1832- Şer'î hâkim tarafından zekâtları toplamakla görevlendirilen kimse, arpa ve buğdayın samandan ayrıldığı harman zamanı ve hurma ile üzümün ise kurumasından sonra ancak onların zekâtını talep edebilir. Eğer mal sahibi üzerine düşen zekâtı vermez ve o da zayi olursa, bedelini vermesi gerekir.

1833- Hurma ile üzüm ağacına veya arpa ile buğday ziraatına sahip olduktan sonra onların zekâtı farz olursa, zekâtını ödemelidir.

1834- Buğday, arpa, hurma ve üzümün zekâtı farz olduktan sonra ziraatı veya ağaçları satan kimsenin onlardan zekât vermesi gerekir. Verirse alana bir şey vacip

olmaz.

1835- Buğday, arpa, hurma ve üzümü satın aldıktan sonra, satıcının onların zekâtını verdiğini bilen veya zekât verip vermediğinden şüphe eden kimsenin zekât vermesi gerekmez. Fakat zekâtın verilmediğini bilirse, bu durumda; eğer satıcı onu aldatmışsa, zekâtını verdikten sonra, satıcıdan verdiği zekâtı isteyebilir.

1836- Buğday, arpa, hurma ve üzümün ağırlığı yaşken nisap miktarına ulaştığı hâlde kuruduktan sonra bu miktardan az olursa, bunlardan zekât gerekmez.

1837- Buğday, arpa ve hurmayı kurumadan önce kullanacak olursa, onların kurusunun ölçüsü nisap miktarına ulaşırsa zekâtı farz olur.

1838- Hurma üç kısımdır:

1- Kurutulan hurma. Bunun hükmü açıklandı.

2- Rateb halinde kullanılabilen hurma.

3- Yetişmeden yenilen hurma.

İkinci kısımda, kurusu nisap miktarına ulaşırsa, ihtiyat gereği zekâtını vermeleri müstehaptır. Üçüncü kısmın ise, zahiren zekâtı yoktur.

1839- Zekâtlarını verdiği buğday, arpa, hurma ve üzüm, insanın yanında bir kaç yıl kalsa bile, başka zekât farz olmaz.

1840- Buğday, arpa, hurma ve üzüm yağmur veya ırmak suyundan sulanırsa veya Mısır'daki tarlalar gibi yerin rutubetinden faydalanırsa onların zekâtı onda birdir. Ama

kova ve benzeri şeylerle sulanırsa yirmide birdir.

1841- Buğday, arpa, hurma ve üzüm hem yağmur veya ırmak suyu hem de kova ve benzeri şeylerle sulanırsa, kova ve benzeri şeylerle sulandı, denilecek kadar olursa, onun zekâtı yirmide birdir. Fakat ırmak ve yağmur suyu ile sulanmış denilecek olursa, onun zekâtı onda birdir. Her ikisiyle de sulandığı söylenirse, kırkta üçtür.

1842- Eğer örf açısından ne söylendiğinde şüphe eder ve sulama işleminin her ikisiyle mi veya örneğin yağmur suyuyla mı yapıldığını söylediklerini bilmezse, kırkta üç verirse yeterlidir.

1843- Örfün Yağmur suyuyla mı, yoksa kova ve benzeri şeylerle mi sulandığını söylediklerini bilmezse, yirmide bir vermesi yeterlidir. Aynı şekilde halkın, yağmur suyuyla sulandığını dedikleri ihtimali verirse, hüküm aynıdır.

1844- Buğday, arpa, hurma ve üzüm yağmur ve ırmak suları ile sulanır, kova ve benzeri şeylerle sulanmaya ihtiyaç duyulmadığı hâlde onlarla da sulanırsa ve bu sulamak, ürünün artmasına yardımcı olmazsa, onun zekâtı onda birdir. Yine kova ve benzeri şeylerle sulanan bir ürün, yağmur ve ırmak suyuna ihtiyaç duyulmadığı hâlde yağmur ve ırmak suyuyla da sulanır ve bu sulamanın da mahsulün artmasına herhangi bir katkısı olmazsa, onun zekâtı yirmide birdir.

1845- Kova ve benzeri şeylerle sulanan ekinin yanında onun rutubetini emerek ayrıca sulamaya ihtiyaç duymayan başka bir ekin bulunursa, kova ve benzeri şeylerle sulanan ekinin zekâtı yirmide bir, onun yanında olup rutubetini emerek yetişen ürünün zekâtı ise, farz

ihtiyat gereği onda birdir.

1846- Buğday, arpa, hurma ve üzüm için yapılan masrafları, nisap hesaplanırken üründen düşemez. Şu halde harcamalar göz önüne alınmadan onlardan birisi nisab miktarına ulaşırsa zekâtını vermelidir.

1847- Tarlaya ekilen tohum, ister kendisinin olsun veya satın almış olsun, mahsulden düşüp nisabı hesaplayamaz. Nisabı, mahsulün tamamına oranla ölçmelidir.

1848- Devletin malın aslından aldığı şeye zekât farz olmaz. Örneğın ziraatın mahsulü 2000 kilogram olur ve devlet onun 100 kilogramını vergi olarak alırsa 1900 kilogramın zekâtı farz olur.

1849- İnsan, farz ihtiyat gereği, zekâtın farz olmasından önce veya sonra yaptığı masrafları, mahsulden düşerek yalnızca geri kalanın zekâtını veremez.

1850- Zekât farz olduktan sonra yaptığı masraflardan, zekât miktarı için yaptığı harcamaları, şer'î hâkim veya onun vekilinin iznini almış olsa bile, ihtiyat gereği mahsulden düşemez.

1851- Buğday ve arpanın harman haddine ulaşmasını, üzüm ve hurmanın da kurummasını bekleyip sonra zekât vermek farz değildir. Zekât farz olduktan sonra, zekâtı hesaplayarak fiyatını zekât olarak vermesi caizdir.

1852- Zekât farz olduktan sonra, ziraatı dermeden, hurma ve üzümü toplamadan, zekât müstahak olan kimseye veya şer'î hâkime ya da onların temsilcisine ortak olarak teslim edilebilir. Teslim ettikten sonra yapılan masraflarda ortaklırlar.

1853- Mal sahibi, ziraatın, hurmanın ve üzümün aynını şer'î hâkime veya zekât müstahak olan kimseye ya da onların temsilcisine teslim ettikten sonra, onları müşa (ortak) olarak ücretsiz yere tarlasında saklaması gerekli değildir. Onların toplama veya kuruma zamanı gelinceye kadar, tarlasında kalması için ücret talep edebilir.

1854- Eğer bir insanın, iklimleri değişik olan, ziraat ve meyveleri farklı zamanda ele geçen bir kaç şehirde buğday, arpa, hurma veya üzüm gibi mahsulleri olur ve onların hepsi bir yılın mahsulü olarak nitelenir ve ilkönce yetişen mahsulün miktarı da nisaba (yani takriben 847 kg.) ulaşırsa, onun zekâtını yetiştir yetiştirmez, diğerlerininkini ise ne zaman yetiştirse vermelidir. Ama elde ettiği ilk mahsulün miktarı nisaba ulaşmazsa, diğer ürünlerin de yetişmesini bekler. Yetiştikten sonra eğer hepsi birlikte nisap miktarına ulaşırsa, üzerine zekât farz olur, aksi takdirde zekât farz olmaz.

1855- Hurma ve üzüm ağacı yılda iki defa meyve verecek olursa, bu iki ürün üst üste nisap miktarına ulaşırsa ihtiyat gereği zekâtını vermek farzdır.

1856- Kuruduğu zaman nisaba ulaşacak miktarda taze hurması ve yaş üzümü olan kimse, zekât niyetiyle bunlardan kuruduğu zaman üzerine farz olan zekât miktarına denk olacak ölçüde müstahak birisine verirse, sakıncası yoktur.

1857- Kuru hurma veya kuru üzümün zekâtını vermekle yükümlü olan bir kimse, onların zekâtını taze hurma veya taze üzümünden veremez. Hatta onun değerini belirleyip, taze olan başka üzüm veya hurmayı zekâtın değeri olarak

vermesi de sakıncalıdır. Yine taze hurma veya taze üzümün zekâtını vermesi gereken bir kimse de zekât olarak kuru hurma veya kuru üzümünden veremez. Hatta taze olsa bile, zekâtın değeri olarak ayrı bir hurma ve üzümü vermesi de sakıncalıdır.

1858- Borçlu olduğu hâlde, zekât ödemesi gereken bir malı da olan kimse ölürse, zekâtı farz olan malın maldan, zekâtın tamamı ödendikten sonra borcunu ödemelidirler. Eğer zekât boynunda farz olursa, diğer borçlarla hükmü aynıdır.

1859- Borçlu olup, buğday arpa, hurma veya üzüme sahip olan bir kimse ölünce, bunlara zekât farz olmadan önce vârisleri onun borcunu diğer mallardan ödemiş olurlarsa, miras olarak kalan bu ürünler, vârisler arasında bölündükten sonra hangisinin hissesi nisap miktarına ulaşırsa, onun zekât vermesi gerekir. Fakat bunların zekâtı farz olmadan önce ölen kimsenin borcunu [diğer mallardan] ödemezlerse, eğer kalan bu mevcut mal ancak onun borçlarına yetecek miktarda olursa, bu mallardan zekât vermeleri farz olmaz. Ama ölen kimsenin malı borcundan fazla olursa, eğer borcun ödenmesi için zekâtı farz olan buğday, hurma ve üzümün de bir miktarını vermek gerekirse, alacaklıya verilen miktarın zekâtı yoktur; geri kalan miktar vârislerindir; hangisinin hissesi nisap miktarına ulaşırsa, zekât vermesi gerekir.

1860- Zekâtı farz olan buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün iyi ve kötü cinsi olursa, farz ihtiyat gereği iyi cinsin zekâtı kötü olan cinsten verilmemelidir.

ALTININ NİSABI

1861- Altının iki nisabı vardır:

1) Yirmi şer'î miskaldir.⁵⁹ Her bir şer'î miskal de 18 nohut [3.5154 gr.] ağırlığındadır. O hâlde bir insanın elinde bulunan altın yirmi şer'î miskale -ki 15 normal miskalden [borsa ölçüsü 70.3125 gr.] ibarettir- ulaşıp, açıklanan diğer şartlara da sahip olursa, onun dokuz nohut ağırlığı olan [1.7577 gr.] kırkta birini zekât olarak vermesi gerekir. Ama bu miktara ulaşmazsa, onun zekâtı farz değildir.

2) Dört şer'î miskal veya üç normal miskaldir. Yani (ticaret yoluyla elinde bulundurduğu) 15 normal miskal altın, 3 normal miskal [14.0625 gr.] artış yaparak 18 normal miskal (yani 24 şer'î miskal ağırlığında olan 84.375 gr.) altına ulaşırsa, 18 miskalin tümü için kırkta bir üzerinden zekât vermek gerekir. Ama üç miskalden az bir miktar artarsa, yalnızca on beş miskalin zekâtı verilir; o üç miskalden azın zekâtı yoktur. Yine her ne kadar çok artarsa, hüküm böyledir. Yani üç miskal artarsa, elindeki altınla artan miktarın hepsi için zekât verilir. Ama üç miskalden az bir miktar artarsa, onun zekâtı yoktur.

---

59 [Miskal'ın günümüz ölçüsüyle ilgili açıklaması, 1799. hükmün dipnotunda yer almıştır. Şu hususa da dikkat edilmesi gerekir ki her bir şer'î miskal, borsa ölçüsü olarak bilinen miskalin dörtte üçünden ibarettir. Bu gibi yerlerde, normal miskal denildiğinde, altın borsasında tanınan ve ağırlığı dört buçuk gramdan biraz fazla olan ölçü birimi kastedilir.]

GÜMÜŞÜN NİSABI

1862- Gümüşün iki nisabı vardır:

1) 105 normal miskaldir. Eğer gümüşün miktarı 105 normal miskale [492.1875 gr. yani yaklaşık 500 gr. ağırlığına] ulaşır ve diğer şartlara da sahip olursa, onun 2 miskal 15 nohuttan [12.3046.87 gr. yani yaklaşık on iki buçuk gr.] ibaret olan kırkta biri zekât olarak verilmelidir, bu miktara ulaşmazsa zekâtı farz olmaz.

2) Yirmi bir miskaldir [98.4375 gr.]; yani 105 miskal yirmi bir miskal artış yaparak 126 miskale [590.625 grama] ulaşırsa, 126 miskalin tümü için kırkta bir olarak [14.7656.25 gr. yani yaklaşık on beş gr.] zekât vermek gerekir. Fakat yirmi bir miskalden az bir miktar artmış olursa, yalnızca 105 miskalin zekâtı verilir; fazlası için zekât gerekmez. Yine her ne kadar fazlalaşırsa, hüküm böyledir, yani eğer 126 miskal gümüş yirmi bir miskal artarak fazlalaşırsa, tümünün zekâtını vermelidir, ama 21 miskalden az bir miktar artacak olursa, bu fazlalık için zekât gerekmez. Nisap haddine ulaşıp ulaşmadığında şüphe ederse, farz ihtiyat gereği araştırma yapmalıdır.

1863- Bir kimsenin nisap miktarına ulaşan altın ve gümüşü olursa, zekâtını vermiş olsa bile ilk nisabından aşağı düşmedikçe her yıl onun zekâtını vermesi gerekir.

1864- Altın ile gümüşün zekâtı, ancak basılmış ve genellikle alış-veriş yapılan geçerli para cinsinden olmak suretiyle, yani sikkeli oldukları surette farz olur. Hatta onların sikkesi silinmiş olsa bile, genellikle onunla alış-veriş yapılıyorsa zekâtı farzdır. Ama sikkeli olsa dahi, yaygın olarak alış-veriş edilmiyorsa zekâtı yoktur.

1865- Kadınların ss olarak kullandıkları sikkeli altın ve gümüş, geçerli para cinsinden olup, alış veri için kullanılsa, yani yine onunla para, altın ve gümüş alışverişi yapılırsa, ihtiyat gereği zekâtı farzdır. Ama yaygın olarak alış-veri yapılmıyorsa zekâtı farz değildir.

1866- Altın ile gm olan kimsenin, bunlardan her birisi kendi ilk nisap miktarından noksan olursa, örneğin 104 miskal gümüş ile 14 miskal altını bulunursa, bunun için üzerine zekâat farz olmaz.

1867- nceki hükümlerde açıkladığımız gibi altın ile gümüş, nisap miktarına ulaşıp da sahibinin elinde on bir ay kaldığı surette ancak zekâta tâbi olur. Bu on bir ay içinde ilk nisap miktarından aşağı den altın ve gme zekâat farz olmaz.

1868- Bu on bir ay içinde elinde bulunan altın veya gm, başka bir Şeyle değiştirir veya onları eritirse, üzerine zekâat farz olmaz. Ama eğer zekâttan kaçmak için onları altın ve gmle değitirirse, farz ihtiyat gereği zekâatını vermelidir.

1869- On ikinci ayın içinde sikkeli altın ile gm eritirse, onların zekâatını vermesi gerekir. Hatta eritilme sonucu onların değerı veya ağırlığı azalırsa, eritilmeden önce farz olan zekâat miktarını vermesi gerekir.

1870- Altın ve gm para, normalin üzerinde yabancı bir madenle karıştığı halde, ona altın ve gm para denilirse, saf olan kısmı nisap haddine ulamasa da, tamamı nisap miktarına ulaştığında zekâat farz olur. Fakat altın veya gm par denilmezse, saf olan kısmı nisap miktarına ulasa da, zekâat vacip olmaz.

1871- Elinde bulunan altın ile gümüş, normal miktarda yabancı madenlerle karışmış olursa, onun zekâtını normalin üzerinde yabancı madenle karışan altın ve gümüşten veya altın ve gümüşün dışında bir şeyle ödemek isterse, kendisine farz olan zekât miktarına eşit değere sahip olursa sakıncası yoktur.

DEVE, SIĞIR VE KOYUNUN ZEKÂTI

1872- Deve, sığır ve koyunun zekâtının açıklanan önceki şartların dışında bir şartı daha vardır:

Bütün yıl boyunca kırlarda ve meralarda otlayıp geçinmelidir. Yılın tamamını veya bir kısmını evde toplanmış ot bağlarından beslenen yahut sahibinin veya bir başkasının mülkü olan ekinden olatılan hayvanlar zekâta tâbi değildir. Fakat örfün kır ve merada otlamıştır diyeceği şekilde, sadece az bir miktar sahibinin topladığı otlardan yiyen hayvanın zekâtı farzdır. Deve, sığır ve koyuna zekâtın farz olması için bütün yıl boyunca çalışmaması şart değildir. Sulamada, tarla sürmede ve benzeri işlerde çalıştırılırsalar bile, örf nazarında çalışmamış sayılırlarsa zekâtı vardır. Hatta çalışmış sayılırsalar bile, farz ihtiyat gereği zekâtlarının verilmesi gerekir.

1873- Bir kimse, devesini, sığırını veya koyununu otlatmak için kimsenin ekmediği bir otlak yeri satın alır veya kiratarsa, zekâtın faz olması zordur. Elbette zekâtını vermesi daha iyidir. Fakat eğer orada otlatmak için haraç verme mecburiyetinde kalırsa, zekât vermelidir.

DEVENİN NİSABI

1874- Devenin on iki nisabı vardır:

- 1) Beş deve; zekâtı bir koyundur. Deve sayısı bu miktara ulaşmadıkça zekâtı yoktur.
- 2) On deve; zekâtı iki koyundur.
- 3) On beş deve; zekâtı üç koyundur.
- 4) Yirmi deve; zekâtı dört koyundur.
- 5) Yirmi beş deve; zekâtı beş koyundur.
- 6) Yirmi altı deve; zekâtı iki yaşına girmiş bir deve yavrusudur.
- 7) Otuz altı deve; zekâtı üç yaşına girmiş bir devedir.
- 8) Kırk altı deve; zekâtı dört yaşına girmiş bir devedir.
- 9) Altmış bir deve; zekâtı beş yaşına girmiş bir devedir.
- 10) Yetmiş altı deve; zekâtı üç yaşına girmiş iki devedir.
- 11) Doksan bir deve; zekâtı dört yaşına girmiş iki devedir.
- 12) Yüz yirmi bir deve ve yukarısidir. Bunların zekâtı ise üç şekilde verilebilir:
  - a- Kırkta bir olarak hesaplanıp, her kırk deve için üç yaşına girmiş bir deve zekât verilir.
  - b- Ellide bir olmak üzere hesaplanıp, her elli deve için dört yaşına girmiş bir deve verilir.
  - c- Her iki işlem yapıp, kırkta bir ile ellide bir olarak hesap

edilir.

Ancak, her ne şekilde hesap edilirse edilsin, hesap harici deve kalmamalıdır. Eğer hesaptan hariç bir hayvan kalacak olursa da dokuz taneden fazla olmamalıdır. Meselâ, 140 devesi olan kimse, ilkönce ellide bir hesaplayarak yüz deve için dört yaşına girmiş iki deve, daha sonra kırkta bir hesabını yaparak geri kalan kırk deve için de üç yaşına girmiş bir deve vermelidir. Develer dişi olmalıdır. Fakat eğer altıncı nisapta iki yaşında dişi devesi yoksa üç yaşında erkek deve vermesi yeterlidir. O da olmazsa hangisini isterse verebilir.

1875- İki nisap arasında kalan develerde zekât yoktur. Örneğin, develerin sayısı ilk nisap olan beşi geçer, ama ikinci nisaba yani ona ulaşmazsa, yalnız beş devenin zekâtı verilir, diğer develerden zekât verilmez. Sonraki nisaplarda da hüküm aynen böyledir.

SIĞIRIN NİSABI

1876- Sığırın iki nisabı vardır:

1) Otuz tane olmasıdır. Sığırın sayısı otuza ulaşır ve söylenen diğer şartlara da haiz olursa, zekât olarak iki yaşına girmiş bir buzağı verilir. Farz ihtiyat gereği erkek olması gerekir.

2) Kırk sığıra ulaşmasıdır. Bunun zekâtı ise üç yaşına girmiş dişi bir buzağıdır. Otuzla kırk arasında kalan sığırlar için zekât farz değildir. Meselâ, otuz dokuz tane sığırı olan kimse, bunlardan otuz tanesinin zekâtını verir. Yine kırktan fazla olup, altmışa ulaşmayan sığırlardan da yalnızca kırk tanesinin zekâtını verir; altmışa ulaşınca da, birinci nisabın iki katı olduğundan dolayı zekât olarak iki yaşına girmiş iki buzağı vermelidir. Böylece altmıştan sonra her ne kadar çoğalırça çoğalsın ya otuzda bir olarak hesap edilmeli veya kırkta bir üzerinden hesaplanır ya da her iki işlem yapılarak, otuzda bir ile kırkta birin her ikisiyle hesap edilmeli ve önceden açıkladığımız şekilde zekâtları verilmelidir. Ancak bu işlem, hiç bir sığırı sayı dışı bırakmayacak şekilde yapılmalıdır; eğer hesaptan bir şey artacak olursa da dokuz taneyi aşmamalıdır. Meselâ, yetmiş tane sığırı olan bir kimse, otuzda bir ile kırkta bir üzerinden hesaplayarak otuz sığır için iki yaşına girmiş bir buzağı ve kırk sığır için de üç yaşına girmiş dişi bir buzağı zekât vermelidir. Çünkü yalnız otuzda bir olarak hesap edecek olursa, zekâtı verilmeyen sığırın sayısı on tane olacaktır. Bazı yerlerde, yüz yirmi gibi, istediği gibi hesaplayabilir.

KOYUNUN NİSABI

877- Koyunun beş nisabı vardır:

1) Kırk koyun; zekâtı bir koyundur. Koyunların sayısı kırka ulaşmadıkça, zekât farz olmaz.

2) Yüz yirmi bir koyun; zekâtı iki koyundur.

3) İki yüz bir koyun; zekâtı üç koyundur.

4) Üç yüz bir koyun; zekâtı dört koyundur.

5) Dört yüz ve ondan yukarısidir; bu nisaba ulaştığında yüz tane yüz tane olarak hesap edilmeli ve her yüz koyun için bir koyun zekât verilmelidir. Zekât olarak verilecek koyunun bizzat aynı koyunların içinden olması gerekmez, başka bir koyun verileceği gibi koyunun kıymetince para da verilirse yeterlidir

1878- İki nisap arasında kalan koyunlar için zekât gerekmez. Buna göre koyunlarının sayısı birinci nisap olan kırktan fazla olup, ikinci nisaba yani yüz yirmi bir koyuna ulaşmayan kimse, yalnızca kırk koyun için zekât vermelidir, fazlası için zekât gerekmez. Sonraki nisaplar için de hüküm aynen geçerlidir.

1879- Nisap miktarına ulaşmış olan deve, sığır ve koyunlar için zekât vermek farzdır; ister hepsi erkek olsun, isterse dişi veyahut erkek ve dişi olarak karışık olsun hüküm aynıdır.

1880- Zekât verme bakımından sığır ile manda aynı cinsten sayılır. Yine zekâtı verilecek develerin Arap ve acem devesi olması arasında fark olmadığı gibi keçi, koyun ve şişek de

aynı cinsten olduklarından dolayı zekâtlarında fark yoktur.

1881- Zekât olarak verilen koyunun, farz ihtiyat gereği en az iki yaşına girmiş olması gerekir; ama koyun yerine keçi verilecek olursa, ihtiyat gereği üç yaşına girmiş olmalıdır.

1882- Zekât olarak verilecek koyunun fiyatı diğer koyunlardan biraz düşük olursa, sakıncası yoktur. Fakat diğer koyunlardan daha değerli olanını vermesi daha iyidir. Deve ile sığırdan da hüküm böyledir.

1883- Ortak olan birkaç kişiden hangisinin hissesi ilk nisap miktarına ulaşırsa zekâtını vermelidir. Hissesi ilk nisaba ulaşmayan kimseye ise zekât farz değildir.

1884- Eğer bir insanın değişik yerlerde devesi, sığırı ya da koyunu olur ve birlikte sayıları nisap miktarına ulaşırsa, onlardan zekât vermesi gerekir.

1885- Sahip olduğu deve, sığır veya koyun, hasta ve kusurlu olsa bile zekâtları verilir.

1886- Sahip olduğu deve, sığır ve koyunların hepsi hasta, kusurlu veya yaşlı olursa, zekât, onların arasından verilebilir. Fakat onların hepsi sağlam, kusursuz ve genç olurlarsa, zekât olarak hasta, kusurlu ve yaşlı bir hayvan verilemez. Hatta onlardan bazısı sağlam, bazısı hasta, bir grubu kusurlu başka bir grubu kusursuz, bir miktarı yaşlı bir miktarı genç olsa bile, farz ihtiyat gereği sağlam, kusursuz ve genç olan hayvan zekât olarak verilmelidir.

1887- Eğer on birinci ay dolmadan önce elinde bulunan sığır, koyun ve deveyi başka bir şeyle veyahut nisap miktarında olan bu hayvanları nisap miktarındaki aynı

cinsten olan bir başka hayvanla değiştirirse, üzerine zekât farz olmaz. Meselâ, kırk koyun verip, başka bir kırk koyun alınca, zekât gerekmez. Elbette bu iş zekâttan kaçmak için olmamalıdır. Eğer zekâttan kaçmak için olursa ve her ikisinin de menfaati aynı olursa, örneğin her ikisi de süt veren koyun olursa, farz ihtiyat gereği zekâtını vermelidir.

1888- Sığır, koyun ve deveyi zekât olarak vermesi gereken bir kimse, onların zekâtını başka bir cinsten verirse, sayıları nisap miktarından aşağıya düşmedikçe her yıl onlardan zekât vermesi gerekir. Eğer zekât olarak onların içinden bir hayvan verir ve nisaptan aşağıya düşerse, zekât, onun üzerine farz olmaktan çıkar. Meselâ, kırk koyunu olan bir kimse, onların zekâtını başka bir maldan verirse, koyunlarının sayısı kırktan aşağı düşmedikçe her yıl için bir koyun zekât vermelidir. Fakat onların içinden verirse, sayıları kırka ulaşmadıkça zekât farz olmaz.

TİCARET MALININ ZEKÂTI

Muamele yoluyla sahip olunan, ticaret ve kazanç sağlamak için saklanan malın, farz ihtiyat gereği, birkaç şartla zekâtı verilmelidir. Onun zekâtı ise kırkta birdir.

1- Sahibi baliğ ve akıllı olmalıdır.

2- Mal, (nisap miktarına erişmeli) en azından sikkeli 15 miskal altın veya 105 miskal gümüş değerinde olmalıdır.

3- Onunla ticaret yapmayı kastettiği zamandan bir yıl geçmelidir.

4- Bir yıl boyunca onunla ticaret etme niyetinde baki kalmalı; dolayısıyla yılın ortasında maksadından vazgeçer ve örneğin, onun masrafları için harcamak isterse, onun zekâtını vermesi gerekmez.

5- Malın sahibi yılın tamamında onu kullanma imkânına sahip olmalıdır.

6- Yıl boyunca, sermaye miktarı veya daha fazla bir fiyata alıcısı olmalıdır. Dolayısıyla eğer yılın bir bölümünde sermaye miktarına alıcı olmazsa, zekâtını vermek farz değildir

ZEKÂTIN VERİLECEĞİ YERLER

889- Zekât şu sekiz yerden birinde kullanılmalıdır:

1) Fakirler: Kendisinin ve ailesinin bir yıllık ihtiyacına sahip olmayan kimseye fakir denir. Sanatı, mülkü veya sermayesi olup, onlarla bir yıllık masrafını karşılayacak durumda olan kimse fakir değildir.

2) Miskinler: Fakirden daha güç bir durumda bulunup, zorlukla geçinen kimseye miskin denir.

3) Zekât İşlerinde Çalışan Görevliler: Bundan maksat, Masum İmam (a.s) ya da onun naibi (=vekili) tarafından zekâtları toplamak, korumak, toplananların hesabını yapmak ve onları İmam'a (a.s), naibine veya fakirlere ulaştırmakla görevlendirilmiş kimsedir.

4) Kâfirler ve Bazı Müslümanlar: Zekât verildiği takdirde kalpleri İslâm dinine ısındırılacak, savaşta veya başka yerlerde Müslümanlara yardım edecek olan kâfirler. Aynı şekilde Peygamber'in (s.a.a) getirdiklerinin bazılarında zayıf imanı olan Müslümanlara zekât verilebilir. Elbette zekat verilmesi halinde imanlarının güçlenmesine sebep olmalıdır. Emiru'l Müminin Hz. Ali'nin (a.s) velayetine imanı olmayan için de aynı hüküm geçerlidir.

5) Köleler: Köleleri satın alarak serbest bırakmak.

6) Borçlular: Bunlar, borçlanarak borcunu ödeyemeyen kimselerdir.

7) Allah yolunda harcamak: Yani cami ve dini eğitim yapılan medreseler yahut şehrin temizliği, yol yapımı geliştirilmesi ve diğer Müslümanların genelinin yararına

olan işlerde kullanmak.

8) Yolcular: Yolculukta muhtaç düşen kimselerdir. Bunlar zekâtın harcanabileceği yerlerdir. Mal sahibi İmam'ın (a.s) veya vekilinin izni olmadan 3. ve 4. yerlerde zekâtı kullanamaz. 7. yerde de farz ihtiyat gereği şer'i hâkimden izin almalıdır. Bu yerlerle ilgili hükümler ileride açıklanacaktır.

1890- Farz ihtiyat gereği fakir ve miskin kimsenin, kendisi ile ailesinin yıllık ihtiyacını giderecek ve bir yıl yetecek kadardan fazla zekât alması caiz değildir. Hatta bir miktar para ve eşyası olan kimse, ancak yıllık ihtiyacından eksik olan miktar için zekât alabilir.

1891- Yıllık ihtiyacını giderecek miktarda malı olan kimse, bunun bir kısmını harcadıktan sonra elinde kalan miktarın bir yıl yetecek kadar olup olmadığından şüphe ederse, zekât alamaz.

1892- Sanat, mülk veya ticaret sahibi kimsenin geliri yıllık giderinden az olursa, yıllık ihtiyacından eksik olan kısım için zekât alabilir; iş aletlerini, mülkünü veya kendi sermayesini ihtiyaçları için harcaması gerekmez.

1893- Kendisinin ve ailesinin yıllık ihtiyacını giderecek mala sahip olmayan fakir bir kimsenin, malik olduğu ve içinde oturduğu bir evi ile bir bineği olur ve bunlar olmadan yaşayamıyorsa, bunları haysiyetini korumak için bulundursa bile zekât alabilir. Yine ev eşyası, kaplar, yazlık-kışlık elbiseler ve ihtiyaç duyduğu diğer şeylerin de hükmü böyledir. Bunlara sahip olmayan bir fakir de bunlara ihtiyaç duyuyorsa, zekâttan bunları temin edebilir.

1894- Çalışarak kendisinin ve ailesinin geçimini

sağlayabilecek durumda olan kimse, tembellik ederek çalışmıyorsa, zekât alması caiz değildir. Çalışmak tahsiline engel olsa da fakir öğrencinin, fakirlerin hakkından zekât alması caiz değildir. Ama öğrenimi kendisine farz olursa, alabilir. Ayrıca öğrenimi halkın geneline faydalı olacaksa, şer'î hâkimin izniyle, zekâtın Allah yolunda harcanan bölümünden alması, farz ihtiyat gereği caizdir. Herhangi bir mesleği öğrenmesi zor olmayan bir fakir, farz ihtiyat gereği hayatını zekât olarak sürdürmemelidir. Ancak öğrenme süresi boyunca zekât almasının sakıncası yoktur.

1895- Önceden fakir olan bir kimse, "Yine fakirim." derse, insan, sözüne güvenmese bile ona zekât verebilir. Fakat önceden fakir olup olmadığı bilinmeyen kimseye, fakir olduğuna emin olunmadıkça, ihtiyat gereği zekât vermek caiz değildir.

1896- Önceden fakir olmayan bir kimse "Fakirim" derse, söylediklerine emin olunmadıkça ona zekât verilemez.

1897- Zekât vermesi gereken kimse, bir fakirden alacaklı olursa, fakirdeki alacağını zekât karşılığı olarak hesap edebilir.

1898- Bir kimsenin fakir olan borçlusu ölür ve bıraktığı miras da borcunu ödeyecek miktarda olmaz, olsa bile varisleri vermezse veya herhangi bir sebepten dolayı insan alacağını alamazsa, alacağını zekât karşılığı sayabilir.

1899- Fakire zekât olarak verilen şeyin zekât olduğunu bildirmeye gerek yoktur. Hatta fakir utanıyorsa, zekât niyetiyle verip, zekât olduğunu söylememek müstehaptır.

1900- Bir kimse, zekâtını fakir zannettiği birine verdikten

sonra fakir olmadığını anlar yahut şer'î hükmü bilmemesi yüzünden fakir olmayan birisine zekât verirse, eğer verdiği mal harcanmamışsa, geri alıp müstahak olan birine vermelidir. Ama harcanmışsa; zekâtı alan kişi zekât olduğunu biliyorduyorsa, ondan bedelini alıp müstahak olan birine vermesi gerekir. Ama zekât olduğunu bilmiyorduyorsa, ondan hiçbir şey alamaz. Kendi malından zekâtın karşılığını müstahak olan şâhısa vermelidir. Hatta fakir olup olmadığında araştırma yaparak veya şer'î bir delile dayanarak vermişse, farz ihtiyat gereği zekâtını vermelidir.

1901- Bir yıllık ihtiyacını giderecek malı olan kimse, borçlu olup borcunu ödeyemezse, borcunu ödemek için zekât alabilir; ama borç olarak aldığı şeyi günah yolda harcamış olmamalıdır.

1902- Borçlu olup borcunu ödeyemeyen bir kimseye zekât verildikten sonra, o kimsenin aldığı borcu günah işte kullandığı anlaşılırsa, eğer zekât verilen kimse fakir olursa, ona verilen mal fakir hakkından zekât olarak sayılabilir.

1903- Borçlu olup borcunu ödeyemeyen bir kimse, fakir olmasa bile, insan, ondaki borcunu zekât olarak hesaplayabilir.

1904- Harçlığı bitmiş veya bineği kullanılmaz hâle gelmiş bir yolcunun yolculuk gayesi, günah işlemek olmaz ve borçlanarak yahut bir şeyini satarak gideceği yere ulaşma imkânı olmazsa, kendi vatanında fakir olmasa bile zekât alabilir. Fakat başka bir yere vardığında borç alma veya bir şeyini satarak yol masrafını temin etme imkânına sahip olursa, ancak kendisini oraya ulaştıracak miktarda zekât alabilir. Bir şeyi satarak veya kiralayarak vatanında yol

masrafını karşılayabilecek ise, farz ihtiyat gereği zekat almaması gerekir.

1905- Yolculukta muhtaç düşüp zekât alan kimse, vatanına ulaşır ve zekât olarak aldığı malın bir miktarı artarsa, eğer artan kısmı kendisinden zekât aldığı mal sahibine ulaştıramazsa, şer'î hâkime vermesi ve onun zekât olduğunu bildirmesi gerekir.

ZEKÂTA MÜSTAHAK OLANLARIN ŞARTLARI

1906- Zekât alacak kimsenin On iki İmamı kabul eden Ehlibeyt Şia'sı olması gerekir. Bir kimseyi Şii bilerek zekât verilir ve sonra onun Şii olmadığı öğrenilirse, tekrar zekât vermelidir. Hatta araştırma yapmış olsa veya şer'i bir delile dayanarak vermiş olsa bile, farz ihtiyat gereği yeniden vermelidir.

1907- Çocuk veya deli olan fakir bir Şia'nın velilerine, verilenin çocuk ve delinin malı olması kastıyla zekât verilebilir. Kendisi veya güvenilir bir kişi vesilesiyle onların ihtiyaçlarını karşılamak için kullanabilir. Zekât onlar için harcandığında zekât niyeti etmelidir.

1908- Dilenen bir kişiye fakir olduğu kesin olursa zekât verilebilir; ama zekâtı günah uğrunda (ve haram işlerde) kullanan kimseye zekât verilmez. Hatta bizzat haram işte kullanmasa dahi, günah işlemeye teşvik edecekse, farz ihtiyat gereği zekât verilmemelidir.

1909- İçki içene, namaz kılmayana ve büyük günahları açıktan (alenî olarak) işleyen kimseye ihtiyat gereği zekât verilmemesi farzdır.

1910- Borçlu olup borcunu ödeyemeyen kimsenin nafakası zekât verenin üzerine farz olsa bile zekâtını ona verebilir.

1911- Kendi evladı gibi nafakalarını temin etmekle yükümlü olan kimse, masraflarını karşılamaları için onlara zekât veremez. Ancak başkaları onlara zekât verebilir. Fakat nafakalarını vermesi farz olan kimselerin nafakalarını veremiyorsa, kendisine zekât da farz olursa,

zekâttan onların nafakasını verebilir.

1912 Kendi karısı, çocukları ve hizmetçilerinin ihtiyaçlarını karşılaması veya borcunu ödemesi için, diğer şartlara sahip olursa, insanın kendi çocuğuna zekât vermesinin sakıncası yoktur.

1913- Bir baba, ilmî ve dinî kitaba ihtiyacı olan çocuğuna Allah yolunda harcanan bölümden, kitap alması için zekât veremez. Fakat genel maslahatı olur ve ihtiyat gereği şer'i hâkimden izin alırsa sakıncası yoktur.

1914- Bir baba, evlenmesi için oğluna zekât verebilir; bir oğul da evlenmesi için babasına zekât verebilir.

1915- Masrafları kocası tarafından karşılanan kadına zekât verilmez. Yine kocası masraflarını karşılamadığı takdirde, masraflarını karşılaması için, zalim hakime gitmekle de olsa, kocasını zorlayacak durumda olan bir kadına da zekât verilmez.

1916- Müt'a nikâhıyla evlilik yaptığı fakir kadına hem kendisi hem de başkaları zekât verebilir. Ama evlenirken evlilik akdi içinde ihtiyaçlarını karşılamayı şart koştuğu için veya başka bir sebepten dolayı kadının nafakası üzerine farz olan kişi, kadının masrafını karşılar, o kadına zekât verilmez.

1917- Zekâtı kendi hanımının masraflarında kullansa bile, bir kadın, fakir olan kocasına zekât verebilir.

1918- Seyitler, seyit olmayan birisinden zekât alamazlar. Fakat zor durumda olurlarsa ve farz ihtiyat gereği bu durum humusla ve diğer gelirlerle geçimlerini temin edemeyecekleri hadde olursa alabilirler. Ancak farz ihtiyat

gereği, mümkün olursa her gün, günlük ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda zekât almaladırlar.

1919- Seyit olup olmadığı belli olmayan birisine zekât verilebilir. Fakat kendisinin seyit olduğunu söyler ve mal sahibi de ona zekât verirse, boynundan zekât kalkmaz.

ZEKÂTIN NİYETİ

1920- [Zekât verirken niyet etmek gerekir. Şöyle ki] zekât kurbet yani âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek kastıyla verilmelidir. Niyet etmeden verirse yeterlidir, fakat günah işlemiş olur. Niyette, verilen şeyin mal zekâtı veya fitre zekâtı olarak belirtilmesi de gerekir. Hatta örneğin boynunda arpa ve buğday zekatı olursa, zekat yerine para vermek isterse, buğdayın mı yoksa arpanın mı yerine verdiği belirlemelidir.

1921- Birkaç malın zekâtını vermekle yükümlü olan kimse, bir miktar zekât verip, onların hiç birisini niyetinde belirtmezse, bakılır: Eğer zekât olarak verilen, zekâtı farz olan şeylerin birisinin cinsinden olursa, o cinsin zekâtı olarak sayılır. Buna göre kırk koyunla on beş miskal altının zekâtını vermesi gereken kimse, zekât olarak bir koyun verir ve niyetinde onlardan hiç birisini belirtmezse, koyunun zekâtı olarak hesap edilir. Ama zekât karşılığı bir miktar gümüş veya para vermiş olursa, bazı fakihler hepsine taksim olduğunu söylemişlerdir. Elbette bu görüş sakıncasız değildir. Hiçbirine hesap olmaması ve malikin mülkünde baki kalması mümkündür.

1922- Bir kimse, malının zekâtını ödemesi için birini vekil tayin ederse, vekil zekâtı fakire verirken müvekkili adına niyet etmelidir. İhtiyat gereği, fakire zekât ulaşıncaya kadar niyetinde baki olması müstehaptır.

ZEKÂTLA İLGİLİ Diğer HÜKÜMLER

1923- İnsan, arpa ile buğdayın zekâtını, tanelerini samandan ayırırken, hurma ve üzümün zekâtını ise kuruduklarında fakire vermesi ya da malından ayırması gerekir. Altın, gümüş, sığır, koyun ve devenin zekâtını da on birinci ay tamamlandıktan sonra fakire vermeli veya malından ayırmalıdır.

1924- Zekât olarak ayrılan malı müstahak olan birine hemen vermek farz değildir; mantıklı bir sebepten dolayı geciktirirse sakıncası yoktur.

1925- Bir kimse, zekât ödeme gücüne sahip olduğu hâl-de zekâtını geciktirir ve müstahak olan kişiye ulaştırmadan önce kendi kusuru yüzünden telef olursa, bedelini ödemesi gerekir.

1926- Zekât farz olduktan sonra ödeme gücüne sahip olduğu hâlde müstahak birine ulaştırmaz ve bir kusuru olmaksızın mal telef olursa, doğru bir sebebi olmadan geciktirmişse bedelini vermelidir. Hatta geçerli bir nedeni olsa dahi, örneğin belli bir fakire vermek için veya yavaş yavaş fakirlere ulaştırmak için geciktirmiş olsa bile, farz ihtiyat gereği sorumludur.

1927- Bir kimse, zekât miktarını bizzat zekât verilmesi gereken malın kendisinden ayırıp bir kenara koyarsa, malın geri kalan kısmında tasarruf edebilir. Fakat başka bir maldan ayırmışsa, zekâtı farz olan malın tamamını kullanabilir.

1928- İnsan, zekât olarak ayırdığı malı kendisine alıp, yerine başka bir şey koyamaz.

1929- Zekât için ayrılan maldan bir menfaat elde edilirse, örneğin zekât olarak ayrılmış koyun doğarsa, zekat hükmündedir.

1930- Zekâtı ayırdığı sırada müstahak olan birisi hazır bulunursa, zekâtı ona vermek daha iyidir; ama bir sebepten dolayı zekât almakta önceliği olan birisine vermeye niyet etmişse, o hariç.

1931- İnsan zekât olarak ayırdığı malın kendisiyle şer'i hâkimin izni olmadan, şahsı için ticaret yapar ve zarar ederse, zekattan bir şey eksilmez. Fakat kâr ederse, farz ihtiyat gereği müstahak olana vermelidir.

1932- İnsan, henüz üzerine zekât farz olmadan önce bir şeyi zekât karşılığı fakirlere verirse, zekâta sayamaz. Ancak zekât farz olduktan sonra fakirin fakirliği devam eder ve fakire zekât olarak verdiği şey de onun yanında mevcut bulunursa, zekât farz olmadan önce verdiği şeyi zekât olarak sayabilir.

1933- Bir fakir, üzerine zekâtın farz olmadığını bildiği bir kişiden zekât olarak bir şeyi alır ve o da yanında telef olursa, sorumludur; [bedelini ödemelidir.] Fakat o kişiye zekât farz olduktan sonra fakirin fakirliği devam ederse, ona verdiği şeyin bedelini zekât olarak sayabilir.

1934- Bir fakir, üzerine zekâtın farz olmadığını bilmediği bir insandan zekât karşılığı bir şey aldıktan sonra elinde telef olursa, zâmin değildir. İnsan verdiği bu malın bedelini zekât olarak sayamaz.

1935- Sığır, koyun ve devenin zekâtını haysiyetli fakirlere vermek müstehaptır. Yine zekâtı verirken de kendi

yakınlarını diğerlerine, ilim ve kemal sahibi kimseleri başkalarına ve dilenmeyen fakirleri dilenenlere tercih etmek müstehaptır. Ancak bir fakire zekât vermeyi başka bir sebepten dolayı daha iyi bulması mümkündür.

1936- Zekâtı aleni ve açıktan vermek, müstehap sadakayı ise gizli olarak vermek daha iyidir.

1937- Zekât vermesi gereken kimsenin bulunduğu şehirde müstahak biri bulunmaz ve zekâtın verileceği diğer yerlere de ulaştırılmazsa, başka bir şehre götürebilir. bu durumda eğer saklamada ihmalkarlık etmemişse sorumlu değildir. Şer'î hâkimden izin alarak başka bir şehre götürürse, telef olması halinde yine sorumlu değildir. O şehre götürülmesi için yapılan masrafları zekâttan hesaplayabilir.

1938- Kendi şehrinde zekât almaya ehil olan birisi bulunsa bile zekâtı başka bir şehre götürebilir; ama o şehre götürme masraflarını kendisi karşılamalıdır. Zekât olarak ayırdığı mal telef olursa, sorumludur. Fakat şer'î hâkimin izniyle götürmüş olursa sorumlu değildir.

1939- Zekât olarak vermek istediği buğday, arpa, kuru üzüm ve hurmanın ölçü ve tartı masrafları mal sahibinin kendisine aittir.

1940- Bir kimsenin, zekât verdiği kişiden zekâtı tekrar kendisine satma talebinde bulunması mekruhtur. Ancak zekât alan kimse, zekât olarak aldığı malı satmak isterse, fiyatını belirledikten sonra zekât veren, onu satın almada diğerlerine göre öncelik sahibidir.

1941- Bir kimse, -önceki yıllara ait olsa bile- üzerine farz olan zekâtı verip vermediğinden şüphe ederse, zekatlı

malda mevcut olursa, zekâtını vermesi gerekir. Aynı yıla ait olsa dahi, malın kendisi telef olursa, zekâtı yoktur.

1942- Zekât almaya müstahak olan kimse, zekât veren kimseyle farz olan miktardan aza anlaşılamaz ve değeri o miktardan fazla olan bir şeyi zekât karşılığı kabul edemez veya zekât sahibi, kendisine geri vermesi şatiyla müstahak olana zekât veremez. Fakat müstahak, zekâtı aldıktan sonra kendi isteğiyle geri verirse, sakıncası yoktur. Örneğin, çok zekât borcu olan bir kimse fakir düşer ve zekâtı ödeme gücüne sahip olmazsa, tövbe de etmişse, fakir zekâtı teslim aldıktan sonra tekrar ona bağışlamaya razı olursa sakıncası yoktur.

1943- İnsan, Allah yolunda harcanacak zekâttan, Kurân, dinî kitap ve dua kitabı satın alıp vakfedemez. Fakat genelin maslahatına olur ve farz ihtiyat gereği şer'î hâkimden de izin almış olursa, sakıncası yoktur.

1944- Bir kimse, zekâtla bir mülkü satın alıp, gelirini kendi masraflarında harcamaları için evladına veya geçimini sağlamakla yükümlü olduğu kimselere vakfedemez.

1945- İnsan hacca, ziyarete ve benzeri yerlere gitmek için, Allah yolunda harcanan zekâttan alabilir. Fakir olmasa veya yıllık ihtiyacını karşılayacak kadar zekât olmuş olsa bile hüküm aynıdır. Elbette onun hacca, ziyarete ve benzeri yerlere gitmesinin genelin faydasına olması gerekir. Farz ihtiyat gereği, zekâtı bu yerlerde harcamak için şer'î hâkimden izin de almalıdır.

1946- Bir kimse, fakir olan birini malının zekâtını vermesi için vekil ederse, bakılır: Eğer vekil olan fakir, kendisinin o maldan bir şey alma hakkına sahip olmadığı hususunda

müvekkilinin böyle bir niyeti olduğuna ihtimal verirse, ondan kendisine bir şey alamaz. Fakat vekil, müvekkilinin böyle bir niyete sahip olmadığını kesin olarak bilirse, ondan kendisi için de alabilir.

1947- Deve, sığır, koyun, altın ve gümüşü zekât olarak alan fakirin aldıkları, nisap miktarına ulaşır ve zekâtın farz olmasını gerektiren diğer şartlara da sahip olursa, onlardan zekât vermesi gerekir.

1948- Zekâtı verilmesi gereken bir malda iki kişi ortak olur ve onlardan birisi kendi hissesinin zekâtını verir ve da-ha sonra kazandıkları bu malı paylaşırlarsa, eğer zekât veren kimse, ortağının kendi hissesinin zekâtını vermediğini ve sonra da vermeyeceğini bilirse, kendi hissesinde tasarruf etmesinin sakıncası yoktur.

1949- Humus veya zekât borcu olup keffaret, nezir ve benzerini de vermesi gereken kimsenin bunların dışında aldığı bir başka borcu da olur ve bunların hepsini ödemeye de gücü yetmezse, eğer humus veya zekâtı farz olan mal henüz mevcut bulunuyorsa, humus veya zekât borcunu ödemelidir. Fakat o mal yok olmuşsa, humus, zekât ve borcunu ödemesinin, keffaret ve nezir borçlarına önceliği vardır.

1950- Humus veya zekât borcu ile üzerine hac farz olan ve borcu da olduğu hâlde ölen kimsenin bıraktığı mal, bütün bu borçları için kâfi gelmezse; bu durumda eğer humus veya zekâtını verilmeyen mal mevcutsa, önce humus veya zekât borcunu vermeli, malın geri kalan kısmıyla da diğer borçlarını ödemelidirler. Fakat humus veya zekâtı farz olan mal yok olursa, ölüden kalan malı borçlarına ödemeli, geriye malı kalırsa haccı için harcamalıdır. Yine fazla

kalırsa humus ve zekât borçlarına vermelidirler.

1951- İlim tahsili yapan bir kimse, ilim tahsili ile meşgul olmazsa kendi geçimini sağlamak için çalışmalıdır. Tahsili kendisine farz olursa, fakirlerin hakkından ona zekât verilebilir. Tahsili toplumun maslahatına olursa ve farz ihtiyat gereği şer'î hâkimden de izin almışsa, Allah yolunda harcanan bölümden ona zekât vermek caizdir. Aksi takdirde caiz olmaz.

FiTRe ZEKÂTI (fıtır sadakası)

1952- Fitre, Ramazan Bayramı gecesi güneşin batması ile vacip olur. Bir kimse baliğ, akıllı olur, şuursuz, fakir ve köle de olmazsa, kendisi ile geçimini sağlamakla yükümlü olduğu [ve o gece ekmeğini yiyenlerden sayılan] kimseler için fitre olarak kişi başına, kendi şehrinde genellikle kullanılan yiyeceklerden, örneğin buğday, arpa, hurma, kuru üzüm, pirinç veya mısır gibi yiyecek maddelerinden yaklaşık üç kilogram müstahak olan birine vermesi gerekir. Bunlardan birinin kıymetini para olarak ödemek de yeterlidir. Farz ihtiyat gereği, kendi şehrinde genellikle kullanılmayan yiyecekleri, buğday, arpa, hurma veya kuru üzüm dahi olsa vermemelidir.

1953- Kendisi ile aile fertlerinin yıllık masrafına yetecek miktarda ne malı ne de bir kazancı bulunmayan kimse, fakir sayılır ve onun fitre zekâtı vermesi farz değildir.

1954- Bayram gecesi güneş batarken, ekmeğini yiyenlerden sayılan kimselerin fitresini vermek ev sahibinin üzerine farz olur. İster bunlar küçük olsun ister büyük, Müslüman olsun kâfir olsun, nafakasını temin etmekle yükümlü olduğu kimselerden olsun veya olmasın, kendi oturduğu şehirden olsunlar veya başka bir şehirde, fark etmez.

1955- Başka bir şehirde olup, ekmeğini yiyenlerden sayılan kimseyi, malından kendi fitre zekâtını vermesi üzere vekil tayin eden kimse, vekilin kendi fitresini vereceğinden emin olursa, onun fitresini kendisinin vermesi gerekmez.

1956- Bayram gecesi güneş batmadan önce eve gelen misafir, gece orada kalsa, geçici de olsa onun ekmeğini yiyenlerden sayılırsa, fitre zekâtı ev sahibine farz olur.

1957- Ramazan Bayramı gecesi güneş battıktan sonra gelen misafir, ev sahibinin ekmeğini yiyenlerden sayılırsa, fitresini ödemek ihtiyat gereği farz olur. Aksi takdirde olmaz. Fakat bayram gecesi için iftara davet edilen misafir, ev sahibinin ekmeğini yiyenlerden sayılmaz, fitresi de ev sahibine farz değildir.

1958- Ramazan Bayramı gecesi güneş battığı sırada deliren ve bayram günü öğlen vaktine kadar bu durumu devam eden kimsenin fitre vermesi farz değildir. Aksi halde, ihtiyat gereği fitreyi vermesi farzdır.

1959- Güneş batmadan önce bulûğ çağına eren çocuk, iyileşen deli veya zengin olan fakirin, fitre zekâtının belirtilen diğer şartlarının bulunması durumunda, fitre vermesi vaciptir.

1960- Bayram gecesi güneş battığı sırada üzerine fitre vermek farz olmayan bir kimse, bayram günü öğlen namazı öncesine kadar fitrenin vacip olma şartlarına kavuşursa, fitre zekâtını vermesi ihtiyat gereği farzdır.

1961- Ramazan Bayramı gecesi güneş battıktan sonra Müslüman olan bir kâfirin fitre vermesi gerekmez. Ama Şia olmayan bir Müslüman, ay görüldükten sonra Şia olursa, fitre vermesi gerekir.

1962- Yalnızca üç kilogram buğday ve benzeri bir şeye sahip olan kimsenin fitre vermesi müstehaptır. Hatta geçimlerini sağlamakla yükümlü olduğu ailesinin de fitresini vermek istediği takdirde, elindeki o üç kiloluk yiyecek maddesini fitre zekâtı niyetiyle aile fertlerinden birine verir, o da aldığı fitre olarak niyet edip, bir diğerine

verir ve böylece el ele ailenin son ferdine kadar dolaştırırlar; ama son kişi bunu fitre niyetiyle kendilerinden olmayan başka bir fakire verirse, daha iyi olur. Fakat onlardan biri küçük çocuk veya deli olursa, velisi onun yerine alabilir. İhtiyat gereği, onun adına değil de kendi adına alması müstehaptır.

1963- Güneş battıktan sonra çocuk sahibi olursa, onun fitre zekâtını vermesi farz değildir. Ama güneş batmadan önce çocuğu olursa veya evlenirse ve onun ekmeğini yiyenlerden sayılırlarsa onların fitresini vermelidir. Başkasının ekmeğini yiyenlerden sayılırsa, ona farz değildir. Herhangi birinin ekmeğini yiyenden sayılmazsa, kadının fitresi kendisine farzdır ve çocuğa da bir şey yoktur.

1964- Birisinin ekmeğini yiyenlerden sayılan kimse, güneş batmadan önce başka birinin ekmeğini yiyenlerden olursa, onun fitresi ekmeğini yemekte olduğu ikinci kimse üzerine farzdır. Meselâ, babasının evinde olan bir kız, güneş batmadan önce evlenerek kocasının evine giderse, fitresi kocasının üzerine farz olur.

1965- Fitresi başkası tarafından verilmesi gereken kim-
senin, tekrar kendisinin fitre vermesi gerekmez. Eğer vermez veya verecek durumda olmazsa, farz ihtiyat gereği insanın kendisi vermelidir. 1952. hükümde açıklanan şartlara sahip olursa kendi fitresini vermelidir.

1966- Fitresini vermek başka birine farz olan kimse, kendi fitresini verse bile, bu fitre, onu vermekle yükümlü olan kişinin üzerinden düşmez.

1967- Seyit olmayan kimse, seyit olan birisine fitre

veremez. Hatta fitresini vermekle yükümlü olduğu seyidin fitresini de başka bir seyide veremez.

1968- Anne ya da sûtanneden sût emen çocuğun fitresi, anne veya sûtannenin ihtiyaçlarını karşılayan kimseye farzdır. Ancak anne veya sûtanne, kendi ihtiyaçlarını çocuğun malından karşılıyorsa, çocuğun fitresi kimsenin üzerine farz olmaz.

1969- Bir kimse, ailesinin ihtiyaçlarını haram maldan karşılasa bile, onların fitrelerini helâl maldan vermelidir.

1970- İnsan, bina ustası, marangoz ve hizmetçi gibi kimseleri ecir tutar ve onun ekmeğini yiyenlerden sayılırsa, fitresini de vermesi gerekir. Ancak yalnız onun ücretini verirse, fitresini vermek onun üzerine farz olmaz.

1971- Bayram gecesi güneş batmadan önce ölen kimsenin kendisinin ve ailesinin fitresinin, miras olarak bıraktığı maldan verilmesi farz değildir. Fakat güneş battıktan sonra ölürse, meşhur görüşe göre, kendisinin ve ailesinin fitresini bıraktığı maldan vermelidirler. Elbette bu görüş sakıncasız değildir. Yine de ihtiyatın terk edilmemelidir.

FİTRE ZEKÂTININ VERİLECEĞİ YERLER

1972- Farz ihtiyat gereği fitre zekâtını sadece fakirlere vermek gerekir. Fakirlerden kasıt, geçmiş konularda açıklanan müstahak şartlarına sahip olan fakir Şiîlerdir. Şehirde Şia fakirlerinden kimse olmazsa, diğer fakir Müslümanlara verilebilir. Fakat kesinlikle nasiblere verilmez.

1973- İnsan fitreyi fakir olan Şii bir çocuğun ihtiyaçlarına harcayabileceği gibi velisine teslim ederek çocuğun mülkiyetine de geçirebilir.

1974- Kendisine fitre verilen fakirin âdil olması gerekmez. Ancak farz ihtiyat gereği içki içen, namaz kılmayan ve açıktan (alenî olarak) büyük günahları işleyen kimseye fitre verilmemelidir.

1975- Fitreyi günah işlerde kullanacak olan kimseye, fitrenin verilmemesi gerekir.

1976- Bir fakire, müstehap ihtiyat gereği, yaklaşık üç kilo yiyecek maddesinden az miktar fitre verilmemelidir. Fakat toplanan fakirlere yetmeyecekse verebilir. Fazla vermenin ise sakıncası yoktur.

1977- Fitre olarak yaklaşık üç kilogram miktarında yiyecek maddelerinden verilmesi gereken bir cinsin değeri, normalinin iki kat üzerinde olur ve insan o iyi cinsin yarısını örneğin, üç kiloluk normal buğdayın yerine değeri onun iki katı olan iyi cins buğdayın yarısını fitre olarak verirse, yeterli olmaz. Hatta onu, fitre verilmesi gereken malın kıymeti niyetiyle verse bile, yeterli değildir.

1978- Fitrenin yarısını bir cinsten, meselâ buğdaydan ve diğler yarısını da başka bir cinsten, örneğın arpadan vermek caiz değıldir. Hatta onu, fitrenin kıymeti niyetiyle vermek de yeterli değıldir.

1979- Fitre zekâtını verirken, akrabadan olan fakirleri, sonra fakir komşuları, diğlerlerine mukaddem etmek müstehaptır. Aynı şekilde ilim, din ve fazilet ehli fakirleri diğler fakirlere tercih etmek daha uygundur.

1980- Bir kimse, fitresini fakir zannettiğı birisine verdikten sonra onun fakir olmadığını anlarsa, eğer ona verilen mal mevcut bulunuyorsa, geri alıp müstahak birisine vermelidir. Fakat malı ondan geri alamazsa, tekrar kendi malından fitre vermesi gerekir. Ancak fitre olarak verdiği mal yok olmuşsa, eğer fitreyi alan kişi onun fitre zekâtı olduğunu biliyorduyasa, karşılığını vermelidir. Fitre olduğunu bilmiyorduyasa, karşılığını vermek alana farz olmaz. Kendisi fitrenin karşılığını vermelidir.

1981- Bir kimseye, "Ben fakirim" demesi üzerine fitre verilmez. Ancak onun fakirliğine güven hâsıl olur, yahut önceden fakir olduğu bilinirse, ona fitre verilebilir.

FİTRE ZEKÂTIYLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

1982- İnsan, fitre zekâtını kurbet kastıyla, yani âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek için vermeli, onu verdiği zaman da fitre zekâtı vermeği niyet etmelidir.

1983- Fitreyi ramazan ayı girmeden önce vermek caiz değildir. Farz ihtiyat gereği ramazan ayı içinde de verilmemelidir. Fakat ramazandan önce fakire borç verir ve üzerine fitre farz olduktan sonra alacağını fitre karşılığı olarak sayarsa, sakıncası yoktur.

1984- Fitre olarak verilen buğday veya diğer malların, toprak veya başka bir cinsle karışmış olmaması gerekir. Karışacak olursa; halisi üç kilogram olursa, ayırmadan kullanması mümkünse veya ayırmak çok fazla zahmet istemiyorsa ve önemsiz derecede az olursa sakıncası yoktur.

1985- Bir kimse, kusurlu bir şeyi fitre olarak verirse, farz ihtiyat gereği yeterli olmaz.

1986- Birkaç kişinin fitresini vermekle yükümlü olan kimsenin, fitrelerin hepsini bir cinsten vermesi gerekmez; bazılarının fitresini buğday, diğer bazılarınıninkini ise arpa olarak verirse yeterlidir.

1987- Bayram namazı kılan kimse, farz ihtiyat gereği fitresini bayram namazından önce vermelidir. Ama bayram namazı kılmayan kimse, fitreyi öğlene kadar geciktirebilir.

1988- Fitre niyetiyle malından bir miktarını ayırır ve bayram günü öğlene kadar müstahak olan kimseye de

ulaştırmazsa, farz ihtiyat gereği onu fakire verdiğinde, [yeniden] fitre niyeti ederek vermelidir. Mantıklı bir geciktirme nedeni olursa sakıncası yoktur.

1989- Fitre zekâtını bayram günü öğlene kadar vermez ve sonradan vermek amacıyla da ayırıp bir kenara koymazsa, farz ihtiyat gereği verirken, eda ve kaza olduğuna niyet etmeksizin onu vermelidir.

1990- Bir kimse, fitre olarak ayırdığı malı kendisine alıp, yerine başka bir şeyi koyamaz.

1991- Değeri fitreden fazla bir mala sahip olan kimsenin fitre vermeyip, bu malın bir kısmının fitre olmasını niyet etmesi, farz ihtiyat gereği yetersizdir.

1992- Fitre zekâtı olarak ayrılan mal zâyi olursa, bu durumda; eğer müstahak olan bir fakire ulaşma imkânı olduğu hâlde fitreyi geciktirmişse veya saklamada ihmalkarlık etmişse, bedelini vermelidir. Fakat fakire ulaşma imkânı olmaz ve ihmalkârlık da etmezse sorumlu değildir, yeniden ödemesi gerekmez.

1993- Eğer yaşamakta olduğu bölgede müstahak kimse bulunuyorsa, farz ihtiyat gereği fitreyi başka bir yere götürmemelidir. Fakat götürür ve müstahakka verirse yeterlidir. Eğer başka bir yere götürür ve sonra zâyi olursa, onun bedelini vermesi gerekir.

HAC HÜKÜMLERİ

1994- Hac; orada yapılması emredilmiş belli amelleri [belli bir zaman içinde] yerine getirmek gayesiyle Allah'ın evi olan Kâbe'yi ziyarete gitmektir. Aşağıda belirtilen şartlar oluştuğunda, hac, ömründe bir kere insana farz olur:

1) Baliğ olmak.

2) Akıllı ve hür olmak.

3) Hacca gitmek vasıtasıyla önemi dinde hacdan daha büyük olan haram bir işi yapmak veya hacdan daha önemli olan farz bir ameli terk etmek zorunda kalmamak. Elbette bu durumda hacca giderse günah işlemiş olmakla beraber haccı sahihtir.

4) Hacca gitme imkânına kavuşmak (=Mustati olmak). Bu imkân ise birkaç şeyle olur:

a) [Malî yeterlilik:] Yol azığına, ihtiyaç duyulması halinde yol bineğine veya onun hazırlanması için gerekli mala sahip bulunmalıdır.

b) [Bedenî yeterlilik:] Çok zorluğa düşmeden Mekke'ye gidip haccı yerine getirebilecek güç ve sıhhate sahip olmalıdır. Bu şart bizzat kendisi hacca giden için geçerlidir. Mali gücü olup da bizzat kendisi hacca gidecek fiziki gücü yoksa veya kendisinin gitmesi zorluğa sebep olacaksa, iyileşme ümidi de yoksa naip tutması gerekir.

c) Haccın yerine getirilmesi için yolda arızî bir engel bulunmamalıdır. Eğer yol kapalı olur veya yol güvensizliği nedeniyle yolda canına yahut namusuna zarar geleceğinden veya malının çalınacağından korkarsa, hacca gitmesi farz olmaz. Ancak emniyeti olan başka bir yoldan gitme imkânı varsa, uzak olsa dahi o yoldan gitmelidir. Fakat o yol, hac yolu kapalıdır denilecek kadar uzak ve

anormal olursa hacca gitmesi farz olma.

d) [Vakit yeterliliği:] Hac amellerini yerine getirmeye yeterli vakit bulunmalıdır.

e) Karısı ile çocukları gibi ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olduğu veya nafakalarını vermemesi onun için zorluğa neden olacak kimselerin nafakalarını bulundurmalıdır.

f) Geri döndükten sonra sıkıntıya düşmeyecek şekilde kazanç, ziraat, mülk geliri ve diğer yollarla geçimini sağlayacak durumda olmalıdır. Yani hac masraflarından dolayı, hacdan döndükten sonra, zahmetli bir şekilde yaşamını sürdürmek zorunda kalmamalıdır.

1995- Kendine ait bir evi olmadan zorluğa düşecek kimseye hac, ancak ev parasına sahip olmakla birlikte farz olur.

1996- Mekke'ye gidebilecek durumda olan bir kadının, hac sonrası geçimini sağlayacak malı olmaz, kocası da örneğin, fakir olduğundan dolayı onun ihtiyaçlarını karşılamaz ve sonuçta sıkıntılı bir yaşama maruz kalacaksa, üzerine hac farz olmaz.

1997- Yol azığı ve bineği olmayan kimseye başka birisi hacca gitmesini söyler onun ve de hac yolculuğunda olduğu sürece geride bıraktığı ailesinin masraflarını karşılamayı üstlenirse, eğer insan onun bu masrafları ödemesine güven duyarsa, üzerine hac farz olur.

1998- Hacca götürüp getirecek ve bu müddet içerisinde ailesinin geçimini temin edecek düzeyde insana mal bağışlanır ve onunla hacca gitmesi şart koşulursa, her ne kadar borçlu da olsa ve hac sonrası geçimini sağlayacak mad-dî güce sahip olmasa bile, bununla üzerine hac farz

olur. Fakat hac dönemi çalışma zamanına denk gelirse, hacca gitmesi halinde borcunu zamanında ödeyemeyecekse veya yılın geri kalanında geçimini temin edemeyecekse, ona hac farz olmaz.

1999- Bir kimseye hacca götürüp getirecek ve bu müddet içerisinde ailesinin ihtiyacını karşılayacak miktarda para verilip; "Git haccını yap" denilir, fakat verilen para ona temlik edilmezse, eğer geri almayacaklarından emin olursa, üzerine hac farz olur.

2000- Bir kimseye hac masraflarını karşılayacak miktarda mal verilir, ancak buna karşılık mal alan kişinin Mekke yolunda mal veren kimseye hizmet etmesi şart koşulursa, böyle birisi hac ile mükellef olmaz.

2001- Bir kimseye, üzerine hac farz olacak şekilde bir miktar mal verilir ve o da verilen bu para ile hacca giderse, sonraki yıllar zenginleşse bile, artık üzerine hac farz olmaz.

2002- Ticaret amacıyla örneğin, Cidde'ye kadar gider ve orada çalışıp, istediğinde oradan Mekke'ye gidebilecek miktarda mal kazanırsa, oradan hacca gitmelidir. Bu şekilde haccettikten sonra kendi vatanından Mekke'ye götüreceği miktarda bir mala sahip olsa bile, artık ona hac farz olmaz.

2003- Başkası adına haccetmek üzere ecir olan kimse, kendi yerine bir başkasını ecir tutarak hacca göndermek isterse, kendisini ecir olarak tayin eden kişiden izin almalıdır.

2004- Müstati olan biri Mekke'ye gider, emredilen belirli vakitte Arafat'a ve Meş'eru'l Harem'e ulaşamazsa, daha sonraki yıllarda müstati olmazsa, hac ona farz olmaz. Ama

önceki yıllardan müstati olur ve gitmemiş olursa, bu durumda zahmetli de olsa hacca gitmelidir.

2005- Hacca götürecekt imkânlaraya sahip olan biri bu farzı yerine getirmez ve sonradan da yaşlılık, hastalık ve güçsüzlük nedeniyle hacca gidemezse veya daha sonra hac edebileceğine ümidi olmayacak şekilde zorluğa düşerse, başkasını kendi yerine hacca göndermelidir. Sonradan gücü olursa kendisi de haccetmelidir. Hatta hacca götürecekt miktardaki paraya sahip olduğu ilk yılda bile ihtiyarlık, hastalık veya güçsüzlük gibi sebeplerle hacca gidemezse, iyileşeceğine de ümidi olmazsa, hüküm aynıdır. Bütün bu durumlarda ihtiyat gereği, kendisinden naip olunan erkek olursa, naibin hacca ilk kez gidecek biri olması müstehaptır.

2006- Başkası adına hacca gitmek için ecir olan kimse, Nisâ (=Kadınlar) Tavafı'nı onun adına yerine getirmelidir. Eğer bu tavafı yerine getirmezse, ecir olan kimseye kadın haram olur.

2007- Nisâ tavafını doğru bir şekilde yerine getirmeyen veya unutan kimse, birkaç gün sonra hatırlar ve geri dönerek yerine getirirse yeterlidir. Geri dönmek kendisi için çok zahmetli olacaksa, naib tutabilir.

MARUFU EMRETMEK VE MÜNKERDEN NEHYETMEK HÜKÜMLERİ

Marufu emretmek ve münkerden nehyetmek, en büyük İslami farzlardandır. Yüce Allah Kuran'ı Kerim'de şöyle buyuruyor: " Sizden; hayra çağıran, iyiliği -marufu- emreden ve kötülükten -münkerden- sakındıran bir topluluk bulunsun, kurtuluşa eren işte bunlardır. "60

Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu rivayet olunur: "Benim ümmetim marufu emredip, münkerden sakındırır ve iyilik üzere birleşirlerse hayır üzere olurlar. Bunu yapmazlarsa, bereket onlardan kaldırılır, bazıları diğerlerine (zulümle) musallat olurlar, ne yerde ne de gökte onlara bir yardımcı olmaz."

Emiru'l Müminin Hz. Ali'den (a.s) ise şöyle rivayet edilir: "İyiliği -marufu- emredip kötülükten -münkerden- sakındırmayı terk etmeyin. Aksi halde en kötü insanlar size hakim olur ve dualarınız da kabul edilmez."

1- Marufu emretmek ve münkerden sakındırmak, marufu yapmamanın ve münkeri yapmanın haram olduğu durumda farz olur. Böylece marufu emretmek ve münkerden sakındırmak, farz-ı kifa'i olur. Yani bazıları bunu yerine getirirse diğerlerinin yükümlülüğü kalkar. elbette herkesin, haram bir iş veya bir farzın terk edildiğini gördüklerinde tarafsız kalmamaları, olaydan duydukları rahatsızlığı sözleriyle amelleriyle dile getirmeleri gerekir. Bu kadarı herkese bizzat farzdır.

Emiru'l Muminin Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor: "Resuli Erken bize, günahkârlarla karşılaştığımızda rahatsızlığımızı belirtmemizi istedi."

Marufu yapmanın farz değil müstehap olduğu veya münkeri yapmanın haram değil mekruh olduğu yerlerde marufu emretmek ve münkerden sakındırmak müstehaptır.

Marufu emredip münkerden sakındırılırken, yanlışı yapan kişinin şahsiyeti göz önüne alınmalı, ona eziyet ve ihanet olmamalıdır. Ayrıca onu dinden ve dini konulardan nefret ettirecek şekilde çok katı davranılmamalıdır.

2- Marufu emretmek ve münkerden sakındırmanın farz olması için aşağıdaki şartların olması gerekir:

1) Emir ve nehyde bulunan kimsenin, genel olarak da olsa marufu ve münkeri tanınması gerekir. Şu halde maruf ve münkeri tanımayan, onları ayırt edemeyen için marufu emretmek ve münkerden sakındırmak farz değildir. Bazen marufu emretmek ve münkerden sakındırmak için, marufu ve münkeri öğrenmek farz olur.

2) Yapılan emir ve nehyin etkili olacağına ihtimal verilmelidir. Eğer etki etmeyeceği bilirse, fakihlerin arasında meşhur olan, marufu emretmek ve münkerden sakındırmanın farz olmayacağıdır. Elbette farz ihtiyat gereği, etki etmeyeceğini bilse de insan, günah işleyen kimsenin yaptığı kötü işlerden duyduğu rahatsızlığını, mümkün olduğu şekilde açıklamalıdır.

3) Günah işleyen kimsenin yapmış olduğu günahı tekrarlayacağı bilinmelidir. Eğer tekrarlamayacağı bilirse, marufu emretmek ve münkerden sakındırmak farz olmaz.

4) Günah işleyenin yaptığı kötü ve çirkin işlerinde mazereti olmamalıdır. Örneğin yaptığı kötü işin haram olduğunu bilmiyorduyorsa, hatta sakıncasının olmadığını biliyorduyorsa

veya terk ettiği Şeyin farz olmadığını bilmiyorduyorsa, marufu emretmek ve münkerden sakındırmak farz olmaz.

5) Marufu emredip münkerden sakındıranın canına, Őahsiyetine ve önemli miktarda malına zarar gelmemeli, tahammül edilemeyecek bir zorluğa düŐmemelidir. Fakat maruf (iyi) ve münker (kötü), Yüce Allah'ın katında, onun yolunda zarar ve ziyanlara tahammül edilmesi gerekecek kadar önemli olursa hüküm değişir.

Marufu emredip münkerden sakındıranın kendisine değil de, diğer Müslümanların canına, Őahsiyetine ve malına önemli bir zarar gelecekte, marufu emretmek ve münkerden sakındırmak farz olmaz. Fakat bazen iyi ve kötü iş Yüce Allah katında o kadar önemli olur ki, bu durumda zararın önemi ile o iş mukayese edilir. Bazen zarara düŐülse de marufu emretmek ve münkerden sakındırmak insanın boynundan kalkmaz.

3- Marufu emretmek ve münkerden sakındırmanın aŐamaları vardır:

Birinci AŐama: İçten ve kalben rahatsız olduğunu izhar etmek. Örneğin, günah iŐleyenden yüz çevirmek ve konuŐmamak.

İkinci AŐama: Vaaz ve nasihat ederek engellemek.

Üçüncü AŐama: Vurmak ve hapsetmek gibi ameli davranış.

İlk önce birinci ve ikinci aŐamadan başlamak gerekir.

KarŐıdakini en az incitecek ve etkisi daha fazla olacak olanı seçmelidir. Eğer sonuç alamazsa, daha sert olan bir sonraki aŐamaya geçmelidir.

Kalben ve dilde rahatsızlığı izhar etmek -birinci ve ikinci aŐama- etkili olmazsa, üçüncü ve ameli aŐamaya sıra gelir. farz ihtiyat gereği ameli üçüncü aŐama için Şer'i hakimden izin alması gerekir. Rahatsızlığı ve zahmeti az olandan başlamalı, sonuç alamazsa daha sert olana geçmelidir.

Elbette bedenin bir yerinin kırılmasına veya yaralanmasına sebep olacak şekilde sert olmamalıdır.

4- Marufu emretmek ve münkerden sakındırmakla mükellef herkes için, kendi ailesinin ve akrabalarının önceliği vardır ve onlara karşı daha sert olunmalıdır. Şu halde kimin ailesinde namaz, oruç, humus vs. dini farzları yerine getirmeyip önemsemeyen veya dedikodu, yalan ve vs. günahları yapmada korkmayan ve çekinmeyen olursa, onlara daha fazla önem vermelidir. Daha önce açıklanan, marufu emredip münkerden sakındırma aşamalarına uyararak, onların kötü amellerini engellemeli güzel işlere teşvik etmelidir.

Fakat anne ve babaya karşı, farz ihtiyat gereği, yumuşak bir şekilde yol göstermeli, asla onlara karşı sert davranmamalıdır.

ALİŞ VERİŞ HÜKÜMLERİ

2008- Ticaretle uğraşan bir kimseye yakışan, alış veriş hükümlerini, ihtiyaç duyulan miktarda öğrenmesidir. Öğrenmemesi halinde harama düşecek veya farz bir ameli terk etmesi gerekecekse, öğrenmesi farzdır. İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Ticaretle uğraşmak isteyen, onun hükümlerini öğrenmelidir. Hükümlerini öğrenmeden ticaret yaparsa, batıl ve şüpheli muameleler yüzünden helakete düşer."

2009- Hükmü bilmediği için yaptığı alış verişin sahih veya batıl olduğunu bilmeyen kimse, ne aldığı malda ne de verdiği malda tasarruf edemez. Ya hükmü öğrenmeli veya uzlaşma ile de olsa ihtiyat etmelidir. Fakat tarafın onda tasarruf etmesine razı olduğunu bilirse, muamele batıl da olsa tasarruf etmesi caizdir.

2010- Fakir olup malı olmayan kimse, karısı ve çocuğu gibi nafakasını temin etmekle yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlamak için iş bulup, çalışması gerekir. Ailesine refah sağlamak ve fakirlere yardımda bulunmak gibi müstehap işler için çalışmak ise müstehaptır.

MÜSTEHAAP ALIŞ VERİŞLER

Bazı alış verişler müstehap sayılmıştır.; bunlar şunlardan ibarettir:

1) Fakirlik ve benzeri sebepler olmadıkça, müşteriler arasında fark bırakmamak.

2) Ticarete başlarken Şehadeteyn'i (Eşhedü en La İlähe İllellâh ve Eşhedu Enne Muhammeden Resulullah.) söylemek, muamele ederken de tekbir getirmek.

3) Sattığı şeyi fazla vermek ve aldığı az almak.

4) Muamele yapıldıktan sonra pişman olup muameleyi bozması için rica edenin isteğini kabul etmek.

MEKRUH ALIŞ VERİŞLER

2011- Bazı Şeyler aliş verişte mekruh sayılmıştır. Bunların bazıları Şunlardan ibarettir:

1) Hile sayılmadıkça, malın kusurlarını gizletmek. Hile sayılırsa haram olur.

2) Doğru yere yemin iÇmek. Yalan yere yemin iÇerse haramdır.

3) Kefen satmayı meslek edinmek.

4) MÜmin birinden veya kendisine iyi bir vade verenden, ihtiyaÇtan fazla almak.

5) Sabah ezanıyla güneşin doğuşu arasındaki vakitte aliş veriş yapmak.

6) Şehir halkından birinin, alım-satım işin yabancı tÜccarlara vekil olması. Hatta bunu terk etmek ihtiyat gereği müstehaptır.

7) Pazarlık esnasında mümin birinin almak istediği Şeyi, satın almak işin araya girmek. Hatta bunu terk etmek ihtiyat gereği müstehaptır.

HARAM OLAN ALIŞ VERİŞLER

2012- Haram alış veriş çoktur. Onlardan bazıları şunlardır:

1) Sarhoş edici içeceklerin, av köpeği dışındaki köpeklerin, domuzun ve farz ihtiyat gereği necis olan murdarın, alım satımı haramdır. Bunların dışında kalan necisin özünün - hayvan dışkısının gübre olarak kullanılması gibi- helal bir yarar elde etmek mümkün olursa, onun alış-verişi caizdir.

2) Eğer vermek ve almak gibi onda tasarruf edilmeye sebep olursa, gasp edilmiş bir malın alım satımı.

3) İtibarı kalmayan parayla alışveriş yapmak. Karşı taraf farkında değilse haramdır. Fakat biliyorsa, muamele caizdir.

4) Haram aletlerin alım satımı. Örneğin but, haç, kumar ve haram olan musiki aletleri gibi, genellikle haram yerlerde kullanılmak için yapılan ve değerini de haram yerde kullanılmasından alan aletlerin alım-satımı.

5) İçinde hile olan alışveriş. Değerli Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyuruyor: "Müslümanlarla yaptığı alış-verişte hile yapan bizden değildir. Yüce Allah rızkının bereketini kaldırır, geçim yollarını kapar ve onu kendi başına bırakır" Hilenin değişik şekilleri vardır:

a) İyi cinsi kötü olanla karıştırmak veya örneğin süte su katmak.

b) Gerçeğinin aksine, malın daha iyi görünmesini sağlamak, örneğin eski olan sebzeleri ıslatarak yeni göstermek.

c) Bir cinsi başka bir cinsmiş gibi göstermek. Örneğin müşterinin haberi olmadan, altın olmayan bir şeyi altın kaplayarak, altınmış gibi göstermek.

d) Malın kusurlarını gizletmek. Elbette bu müşterinin, satıcının kendisinden gizletmeyeceğine emin olduğu durumdadır.

2013- Halı ve kap gibi su ile temizlenmesi mümkün olan pak bir şey necis olursa, onu satmanın herhangi bir sakıncası yoktur. Aynı şekilde petrol gibi, suyla temizlemek mümkün değilse, helal ve doğal faydası onun temizlenmesine bağlı olmazsa, sakıncası yoktur. Hatta bağlı olsa dahi, önemli ve helal bir menfaati olursa, yine satılması helaldir.

2014- Necis olan şeyi satan kimse, onu alıcıya söylemelidir. Demediği takdirde, alıcı haram bir şeyi yapacak veya farz olan bir şeyi terk edecekse, örneğin necis suyla abdest veya gusül alarak onunla farz namazını kılacaksa, ya da o necis şeyi yeme ve içmede kullanacaksa o şeyin necis olduğunu demelidir. Eğer alıcı laubali bir insansa ve demenin ona faydası olmayacağını bilirse, demesine gerek yoktur.

2015- Yenilen veya yenilmeyen necis ilaçları alım-satımı caiz olmakla birlikte, önceki hükümde açıklandığı gibi müşteriye söylenmelidir.

2016- İslâmî olmayan ülkelerden getirilen ve necis oldukları belli olmayan yağların alım satımı sakıncasızdır. Ancak hayvan öldükten sonra alınan yağ ve diğer ürünlerin -jelatin- gibi, kâfirin elinden alınır veya gayri Müslim memleketlerden getirilirse, şer'î kurallara uygun olarak kesildiğine ihtimal verilirse, pak, temiz ve alım satımı caiz olmakla birlikte, yenilmesi haramdır. Satıcının durumu alıcıya bildirmesi gerekir. Demediği takdirde, alıcı harama mürtekip olacaksa veya bir farzı terk edecekse, 2012.

hükümde açıklandığı şekilde davranmalıdır.

2017- Tilki ve benzeri hayvanları, şer'i kanunlarda açıklandığından başka bir şekilde öldürülürse veya kendisi ölürse, farz ihtiyat gereği onun derisinin alım satımı caiz değildir. Fakat şüpheli olursa sakıncası yoktur.

2018- İslâmî olmayan ülkelerden getirilen veya kâfir olan kimseden alınan işlenmiş derinin alım satımı, hayvanın şer'i kurallara uygun olarak kesildiğine ihtimal verilirse caizdir ve onunla namaz kılmanın da sakıncası yoktur.

2019- Öldükten sonra hayvandan yağ veya başka ürünler elde edilirse veya Müslüman'ın elinden alınır ve Müslüman'ın da şer'i kurallara göre kesilip kesilmediğini araştırmadan onu kâfirden aldığı bilirse, temiz hükümünde ve alım satımı caiz olmakla birlikte, ondan elde edilen yağın ve diğer ürünlerin yenilmesi caiz değildir.

2020- Şarap ve benzeri sarhoş edici olan, akıcı şeyleri alıp satmak haram ve batıldır.

2021- Sahibi izin vermedikçe, gasp edilmiş malın satışı batıldır ve satıcının aldığı parayı ona vermesi gerekir.

2022- Alıcı gerçekten malı almak ister, fakat aldığı malın parasını ödememek niyetinde olursa, bu niyet muameleye zarar vermez, fakat malın parasını satıcıya vermelidir.

2023- Müşteri, aldığı şeyin parasını daha sonra haram maldan vermek isterse, muamele sahihtir. Fakat borçlu olduğu miktarı helal maldan verdiği takdirde yükümlülüğü kalkar.

2024- Meşru olmayan haram eğlence aletlerinin alım satımı caiz değildir. Müşterek olan (yani hem meşru yerlerde hem de meşru olmayan yerlerde kullanılabilir) radyo, teyp, video gibi aletlerin alım satımı caizdir.

2025- Helâl istifadesi olan bir şeyi, haram yolda kullanılması için örneğin, üzümü şarap yapılması için satmak, ister muamelede bu belirtilmiş olsun veya daha önce kararlaştırılıp bunun üzerine anlaşma yapılırsa, bu anlaşma haramdır. Fakat şarap yapılması için satmazsa, müşterinin bunu şarap yapımında kullanacağını bilse de anlaşma sahihtir.

2026- Canlı hayvanın heykelini yapmak, farz ihtiyat gereği haramdır. Fakat alım-satımını yapmanın sakıncası yoktur. Canlı hayvanın resmini yapmak caizdir.

2027- Kumar, hırsızlık veya batıl alış veriş yoluyla kazanılan bir şeyi almak, onda tasarruf etmeği gerektirirse haramdır. Eğer bir kimse onu satın alır ve satıcıdan da teslim alırsa, asıl sahibine geri vermesi gerekir.

2028- İç yağıyla karıştırılmış bir yağ satılır, satıcı "Bir kilo olan bu yağ sattım." der ve yağ denmeyecek kadar ondaki iç yağ oranı fazla olursa, alış-veriş batıldır. Ama iç yağ oranı, iç yağla karıştırılmış yağ, denecek kadar az olursa anlaşma sahihtir. Elbette müşterinin (maldaki eksiklikten dolayı) anlaşmayı bozma hakkı vardır, parasını da geri alabilir. Ama yağ ile içyağı birbirinden ayrı olursa, iç yağ oranında anlaşma batıldır. İç yağ satanın, onun için verilen para da müşterininindir. Hatta müşteri onda olan saf yağın anlaşmasını da bozabilir. Fakat sattığı yağı belirtmeksizin bir kilo olarak satar, daha sonra içyağı ile karıştırılmış yağdan verirse, müşteri o yağı iade edip, saf bir yağ talep

edebilir.

2029- Ölçü ve tartıyla satılan bir cinsten bir şeyi, aynı cinsten fazlasına satarsa -mesela, bir kilo buğdayı bir buçuk kilo buğday karşılığında satarsa- bu iş faiz olur ve haramdır. Hatta bu iki maldan biri sağlam diğeri kusurlu, biri iyi diğeri kötü olsa, kıymet yönünden aralarında fark bulunsa, verdiği miktardan fazla alması durumunda faiz ve haramdır. Şu halde düzgün bakırı verir yerine verdiğiinden fazla kırık bakır alırsa, pirincin iyisini verir daha fazla normal pirinç alırsa veya işlenmiş altını verir ondan fazla işlenmemiş altın alırsa, faiz ve haramdır.

2030- Eğer fazladan aldığı şeyin cinsi sattığı malın cinsinden farklı olursa, örneğin bir kilo buğday karşılığında bir kilo buğday ve bir kuruş para alırsa, yine faiz ve haramdır. Hatta fazla bir şey almayıp, alıcının kendisi için bir iş yapmasını şart koşarsa yine faiz ve haramdır.

2031- Az miktarı veren kimse ona bir şey ilave ederse, örneğin bir kilo buğday ve bir mendili, bir buçuk kilo buğdaya satarsa, mendili fazla alınan malın karşılığı olduğunu kastederse ve muamele de peşin olursa sakıncası yoktur. Yine her iki taraf bir şey eklerse, örneğin bir kilo buğday ve bir mendili, bir buçuk kilo buğday ve bir mendile satarsa, niyetleri de fazla olarak verilen yarım kilo buğday ve mendilin, diğer taraftaki mendilin karşılığı olursa, sakıncası yoktur.

2032- Kumaş gibi, metreyle ölçülüp satılan bir şeyi veya ceviz ve yumurta gibi tane ile satılan bir şeyi satıp, karşılığında daha fazla alırsa sakıncası yoktur. Fakat her ikisi de aynı cinsten anlaşma da vadeli olursa, anlaşmanın sahih olması şüphelidir. Örneğin, on adet ceviz verir ve bir

ay sonra on iki adet ceviz alırsa, sakıncalıdır. Aynı cinsten olan paranın da hükmü aynıdır. Dolayısıyla tümeni ayrı bir para birimine, örneğin, dinar veya dolara, peşin veya vadeli satarsa sakıncası yoktur. Ama altı ay sonra 110 lira almak üzere şimdi 100 lira vermesi gibi, kendi cinsinden olan bir paraya satıp fazla almak isterse, muamele süreli olmamalıdır; aksi halde anlaşmanın sahîh olması şüphelidir.

2033- Şehrin birinde veya birçoğunda tartı ve kilo ile satılıp, bazı şehirlerde ise sayı ile satılan bir cinsin, sayı ile satılan şehirde kendi cinsinden fazlasına satılması caizdir.

2034- Tartı ve ölçü ile satılan şeylerde, sattığı ve karşılığında aldığı şey aynı cinsten olmazsa ve muamele de peşin olursa, fazla almanın sakıncası yoktur. Ama eğer süreli olursa şüphelidir. Dolayısıyla bir kilo pirinci iki ay sonra almak üzere iki kilo buğdaya satarsa, muamelenin doğruluğu şüphelidir.

2035- Yetişmiş meyveyi yetişmemiş meyveyle daha fazlaya muamele etmek caiz değildir. Eşit olarak nakit surette olursa keraheti vardır. Vadeli olursa sakıncalıdır.

2036- Faizde buğday ve arpa bir cins sayılır. Dolayısıyla bir kilo buğday verir bir buçuk kilo arpa alırsa faiz olur ve haramdır. Aynı şekilde, on kilo arpa alır ve harman zamanı on kilo buğday vermek isterse, arpayı peşin alıp buğdayı sonradan vereceği için, fazla almış sayılır ve haramdır.

2037- Baba ve oğul, karı ve koca birbirlerinden faiz alabilirler. Müslüman, İslam'ın muhafazası altında bulunmayan bir kâfirden faiz alabilir. Ama İslam'ın muhafazası altında olan kâfirden faizli muamele yapmak

haramdır. Muamele tamam olduktan sonra, faiz vermek onun inancına göre helal ise, ondan faiz alınabilir.

2038- Sakal tıraşı yapmak ve karşılığında ücret almak, farz ihtiyat gereği caiz değil. Fakat zaruri olursa, ya yapmadığı takdirde genellikle tahammül edilmeyecek derecede zarar ve zorluğa sebep olursa, ayıplanmak ve hakarete maruz kalmaya dahi neden olsa, hüküm değişir.

2039- Gına haramdır. Ondan kasıt, günah ve gayri meşru işlerin yapıldığı meclislerine uygun olup, sesle okunan batıl sözdür. Bu ses şekliyle Kuran, dua ve benzeri şeyler okumak da caiz değildir. Farz ihtiyat gereği, açıkladığımız sözlerin dışındakileri de bu sesle okumamak gerekir. Gınayı dinlemek, karşılığında ücret almak haramdır. Bunun karşılığında alınan para, alanın malı sayılmaz. Aynı şekilde onu öğrenmek ve öğretmek de caiz değildir. Günah ve gayri meşru işlerin yapıldığı meclislere uygun olan musiki aletlerini çalmak da haramdır. Bunun dışındakiler haram değildir. Haram musiki çalmanın karşılığında para almak haramdır ve alanın malı sayılmaz. Onu öğrenmek ve öğretmek de haramdır.

SATICI İLE ALICIDA ARANAN ŞARTLAR

2040- Satıcı ile alıcıda şu altı şartın bulunması gerekir:

- 1) Bulûğ çağına ermiş olmalıdırlar.
- 2) Akıllı olmalıdırlar.
- 3) Sefih, yani malını boş yerlerde harcayan kimselerden olmamalıdırlar.
- 4) Alış verişi, niyet üzere yapmalıdırlar. Dolayısıyla şaka olarak; "Bu malımı sattım." demekle, muamele geçerli olmaz.
- 5) Birileri tarafından ikrah (=zorlama) altında bulunmayıp, alış verişi kendi istekleri üzerine yapmalıdırlar.
- 6) Her ikisi de verdiklerinin sahibi olmalıdırlar.

2041- Doğrudan baliğ olmayan bir çocukla muamele etmek batıldır. Fakat çocuk mümeyyiz olur ve değeri az olduğundan dolayı genelde çocukların yaptığı alış veriş türlerinden olursa, sakıncası olmaz. Muamele velisiyle olur, mümeyyiz çocuk da sadece muamele akdini derse, muamele sahihtir. Hatta cins veya para başkasının olur, çocuk onu sahibinden vekâleten satar veya parayla bir şey satın alırsa, çocuk müstakil olarak tasarruf hakkına sahip olsa da, zahiren muamele sahihtir. Eğer çocuk parayı satıcıya ulaştırırsa, mümeyyiz olmasa da muamele sahihtir. Zira gerçekte iki yetişkin insan birbiriyle muamele etmişlerdir.

2042- Kendisiyle alış veriş yapmanın sahih olmadığı, baliğ olmayan çocuğa bir şey satan yahut ondan bir şey satın alan kimsenin aldığı parayı veya malı, çocuğun kendi malı olursa, çocuğun velisine; başkasının malı olursa, onu asıl sahibine geri vermesi ya da sahibinden icazet alması gerekir. Eğer sahibini tanımaz ve tanıma imkânı da olmazsa, sahibi bilinmeyen malın hükmünü uygulayarak aldığı o şeyi sahibi adına sadaka niyetiyle fakire vermelidir. Farz ihtiyat gereği bu işte şer'i hâkimden izin almalıdır.

2043- Kendisiyle alış-veriş yapmanın sahih olmadığı mümeyyiz bir çocukla alış veriş yapan kimsenin, verdiği para veya mal çocuğun elinde telef olursa, buluğ çağına ulaştıktan sonra çocuktan veya velisinden ödeme talebinde bulunabilir. Fakat çocuk mümeyyiz olmaz veya mümeyyiz olsa da kendisi telef etmez, yanında telef olursa, onun ihmalkârlığından bile kaynaklansa sorumlu değildir.

2044- Alış verişe mecbur edilen alıcı veya satıcı, ikrah altındaki anlaşmadan sonra razı olduğunu söylerse, alım satım akdi sahih olur. Fakat ihtiyat gereği alış veriş akdini tekrar okumaları müstehaptır.

2045- Başka birinin malını izni olmaksızın satan kimsenin satışına, mal sahibi razı olmaz ve de onaylamazsa, alım satım akdi geçersiz olur.

2046- Küçük çocuğun velisi olan babası ile babanın babası ve onların vasisi, çocuğun malını onun için satabilirler. Adil müçtehit maslahat gereği delinin, çocuğun, yetimin veya kayıp olan kimsenin malını satabilir.

2047- Haksız yere bir malı gasp eder ve satarsa, daha sonra mal sahibi bu satışa izin verirse, muamele sahihtir.

Gasp edenin müşteriye verdiği mal ve onun menfaatleri alış anından müşteriye ait olur. Aynı şekilde karşılığında alınan mal ve menfaati malı gasp edilen kimsenindir.

2048- Parası kendisinin olsun diye başkasından gasp ettiği malı satan kimsenin satışını mal sahibi onaylarsa, muamele sahihtir. Fakat para gasp edenin değil sahibinindir.

SATILAN MAL İLE BEDELİNDE ARANAN ŞARTLAR

2049- Satılan mal ile karşılığında alınan bedelinin beş şartı vardır:

- 1) Ölçü, tartı, sayma ve benzeri şeyler üzere satılan malın miktarı [tarafarca] bilinmelidir.**
- 2) Teslim edilebilir olmalıdır. Aksi taktirde muamele sahih değildir. Ama onu teslim edebileceği bir şeyle satarsa sahih olur. Fakat satanın teslim etmesi mümkün olmasa bile, eğer satın alanın kendisi onu alabilirse muamele sahihtir. Örneğin kaçmış bir atı satan teslim edemez, fakat alıcını kendisi onu bulursa muamele sahihtir.**
- 3) Satılan mal ile alınan bedeldeki, halkın muameleye farklı ilgi göstermelerine neden olan özellikler, tamamıyla belli olmalıdır.**
- 4) Satılan mal ile alınan bedelde başkasının hakkı olmamalıdır. Sahibinin mülkiyetinden çıktıktan sonra o şahsın hakkı kalmamalıdır.**
- 5) Malın bizzat kendisi satılmalıdır, menfaati değil. O hâlde örneğin, bir evin mülkünü değil de yıllık menfaatinin satışı sahih değildir. Fakat satın alan para değil de karşılığında kendi mülkünün menfaatini verirse sakıncası yoktur. Örneğin birinden halı satın alır karşılığında evinin bir yıllık gelirini ona devrederse, sakıncası yoktur.**

2050- Bir şehirde, ölçü veya tartıyla satılan mallar, o şehirde ölçü veya tartıyla alınmalıdır. Fakat aynı mal başka bir şehirde görmekle satılırsa, o şehirde görmekle

alınabilir.

2051- Alım satımı tartıyla yapılan bir malın, ölçüyle de satılmasında sakınca yoktur. Örneğin, on kilo buğday satmak isteyen kimse, bir kilo buğday alan ölçekle on ölçek buğday verebilir.

2052- Alış verişte gerekli olan şartlardan birisi -dördüncü şart hariç- bulunmazsa, satış akdi batıl olur, fakat alıcı ve satıcı birbirlerinin malında tasarruf etmeye izin verirlerse, tasarruf etmelerinde sakınca yoktur.

2053- Vakfedilmiş bir şeyin alım-satımı batıldır. Ancak, herhangi bir amaç üzere vakfedilen mal örneğin, üzerinde namaz kılınması için camiye vakfedilen bir halı, kullanılmaz hâle gelir ve artık amacına uygun şekilde yararlanma imkânı kalmazsa, onun caminin işleriyle sorumlu olan veya onun hükmündeki kişi tarafından satılmasında sakınca yoktur. Ama ihtiyat gereği, mümkün surette vakfedenin amacına yakın olacak şekilde parası aynı camide kullanılması müstehaptır.

2054- Kendilerine mal vakfedilen kimseler arasında ihtilâf çıkar ve vakfedilen mal satılmadığı takdirde can veya mal kaybının doğacağına ihtimal verilirse, o mal satılması sakıncalıdır. Ama vakfeden, satımı için sulh etmeleri halinde satabileceklerini şart ederse, bu durumda satılmasının sakıncası yoktur.

2055- Başkasına kiraya verilmiş bir mülkü satmanın sakıncası yoktur. Ancak o mülkün menfaati, kirada olduğu sürece kiracıya aittir. Fakat alıcı, o mülkün kiraya verildiğini bilemez veya kira müddetinin az olduğunu zannederek orayı almış olursa, öğrendikten sonra muameleyi bozabilir.

ALIM SATIM AKDİ

2056- Alım satım akdinin Arapça okunması gerekmez. Satıcı herhangi bir dille örneğin Türkçe, "Bu malı, bu para karşılığında sattım." der ve alıcı da, "Kabul ettim." derse, muamele sahihtir. Fakat alış veriş yaparken, alıcı ve satıcı bu işi inşâ etmeyi kastetmelidirler. Yani bu kelimelerden amaçları, alım ve satım olmalıdır.

2057- Akit taraflarından hiçbirisi satış zamanı akdi okumazsa, eğer satıcı aldığı mal karşılığında kendi malını alıcıya temlik eder ve o da kabul ederse, muamele sahih ve her ikisi de aldığıının maliki olurlar.

MEYVELERİN ALIM SATIMI

2058- Çiçeğini döküp, normal olarak afet görme zamanını atlatan ve taze tanelenmiş meyveleri, mahsulün miktarını tahmin etmek mümkün olursa, toplamadan önce satmak caizdir. Hatta afet görme zamanını atlatmadığı bilirse dahi, iki yıl veya daha fazlanın meyveleri satılırsa ve ya şimdilik çıkmış olan miktarı -itina edilir mali değeri olması şartıyla- satılırsa, muamele sahihtir. Yine tarlanın mahsulünden veya ayrı bir şeyi onunla beraber satarsa, muamele sahihtir. Ama bu durumda farz ihtiyat gereği, çekirdekler meyve olmasalar dahi alıcının sermayesini korutacak şekilde olmalıdır.

2059- Çiçeğini dökmemiş ağaç üzerindeki meyve satılmak istenirse bu durumda; önceki meselede denildiği gibi, onunla birlikte başka bir şey veya bir yıldan fazla meyvesi satılırsa sakıncası yoktur.

2060- Ağaç üzerinde kızarmış veya sararmış hurmayı, satmanın sakıncası yoktur. Fakat onun karşılığını, ister o ağaçtan olsun veya başkasından, hurma tayin etmemeleri gerekir. Fakat onun yetişmiş veya yetişmemiş hurmayla satarlarsa sakıncası yoktur. Başka birinin bahçesinde bir hurma ağacı olan kimsenin, ona ulaşması mümkün olmazsa, onun miktarını tahmin ederek ev sahibine satmasının ve karşılığında hurma almasının sakıncası yoktur.

2061- Yılda bir kaç defa toplanan salatalık, patlıcan, yeşil sebze ve benzeri şeylerin satılması, ancak gözle görülecek şekilde toprağın üzerine çıkıp yeşermeleri ve alıcının yıl içinde kaç defa toplayacağı tayin edilmesi suretinde caizdir. Ama mahsulü gözle görülecek şekilde olmazsa, satmak caiz değildir.

2062- Buğday başağını, taneler oluştuktan sonra, kendisinden veya başka bir başaktan elde edilen buğday karşılığında satarsa, muamele sahih değildir.

PEŞİN VE VERESİYE ALIŞ VERİŞ

2063- Bir malı peşin olarak sattıktan sonra, alıcı ve satıcı birbirlerinden mal ve parayı isteyerek alabilirler. Halı ve elbise gibi menkul veya ev ve arsa gibi gayrimenkul şeylerin teslim edilmesi, mal sahibinin ondaki haklarını kaldırması ve karşı tarafın istediği zaman onda tasarruf edebileceği şekilde ihtiyarına bırakmasıyla gerçekleşir. Bu mana da yerlerine göre değişir.

2064- Veresiye satışında, sürenin tam olarak belirtilmesi gerekir. Örneğin, parası harmanlama zamanı ödenmek üzere satılan bir malın muamelesi, sürenin tam olarak belirtilmemesi yüzünden batıldır.

2065- Satıcı, veresiye olarak sattığı malın bedelini, kararlaştırılan vakitten önce müşteriden talep edemez. Ancak müşteri ölür ve kendisinden miras bırakırsa, satıcı kendi alacağını belirtilen süre dolmadan önce onun mirasçılarında talep edebilir.

2066- Satıcı, veresiye sattığı bir malın bedelini kararlaştırılan süre dolduktan hemen sonra müşteriden alabilir; ama alıcı ödeme imkânına sahip olmazsa, ona mühlet verebilir veya anlaşmayı bozarak malın mevcut olması halinde geri alabilir.

2067- Satıcı, malın kıymetini bilmeyen kimseye bir miktar veresiye verir ve fiyatını da söylemezse, muamele batıldır. Ancak, satıcı malın peşin fiyatını bilen bir müşteriye veresiye verip, tutarını fazla hesaplar örneğin, "Sana veresiye verdiğim malı, peşin fiyatından lira başına bir kuruş daha fazla hesaplıyorum." der ve o da kabul ederse, sakıncası olmaz.

2068- Bir malı veresiye satıp bedelini sonradan almak üzere bir müddet tayin eden kimse, müddetin yarısı geçtikten sonra alacağından bir miktar düşer ve kalan kısmı da peşin olarak alırsa, sakıncası olmaz.

SELEF SATIŞI

2069- [Selef; bedelin peşin 3denmesine rağmen malın daha sonra verilmesi esasına dayanan bir satış usul3d3r. Dolayısıyla] daha sonra teslim etmek 3zere nakit paraya k3lli bir malın satışına, selef satışı denir. O h3lde m3Őterisi, "Malı altı ay sonra teslim almak 3zere bu parayı veriyorum." der, satıcı da, "Kabul ettim." derse veyahut satıcı parayı alıp, "Bu malı altı ay sonra vermek 3zere sattım." derse, satış akdi sahihtir.

2070- Altın veya g3m3ŐŐ parayı selef olarak satar, bedelini de altın veya g3m3ŐŐ para olarak alırsa, muamele batıl olur. Fakat selem olarak sattığı bir malın karşılığında başka bir mal veya altın ve g3m3ŐŐ paradan alırsa -bir sonraki meselenin 7. Őartında aŐıklanacaĐı gibi- muamele sahihtir. Ancak, satılan mal karşılığında başka bir mal değil de para almak, m3stehap ihtiyattır.

2071- Selem muamelesinde Şu yedi Şartın olması gerekir:

1) Malın kıymetinin deĐiŐmesine yol aÇan nitelikler belirtilmelidir. Ancak, fazla dikkat etmek de gerekmez; halkın; "Malın 3zellikleri belli oldu." diyeceği Şekilde belirtmek yeterlidir.

2) Taraflar birbirinden ayrılmadan 3nce, alıcı bedelin tamamını satıcıya vermeli veya onun miktarınca satıcıdan nakit alacaklı olmalı, alacağını malın değerinin yerine saymalı, o da bunu kabul etmelidir. Ama eğer alıcı malın kıymetinin bir miktarını verirse, o miktarlık satış sahih olsa bile, satıcı satışı feshedebilir.

3) S3re tam olarak belirtilmelidir. EĞer satıcı, "Malı harmanlama zamanına kadar teslim ederim." derse, s3re

tam olarak belirtilmediğinden dolayı selem akdi batıldır.

4) Teslim etme zamanı mal piyasada az bulunsun veya çok, satıcının malı teslim edebileceği bir vakit belirlenmelidir.

5) Farz ihtiyat gereği, malın teslim edileceği yer belirtilmelidir. Ancak, onların konuşmalarından teslim edilme yeri belli olursa, ayrıca o yerin ismini zikretmeye gerek yoktur.

6) Ölçülerek, tartılarak veya sayılarak malın miktarı belirlenmelidir. Genelde görmekle satılan bir malda da selef yapmanın sakıncası yoktur; ama alınan bu malın taneleri arasındaki fark örneğin, birbirine yakın bazı ceviz ve yumurta taneleri gibi halkın önem vermeyeceği derecede az olmalıdır.

7) Sattıkları şey tartı veya ölçü ile satılan mallardan olursa, onun karşılığı aynı maldan olmamalı; hatta ihtiyaten farz olarak, ölçü ve tartıyla satılan o cinsten başka bir cinsten de olmamalıdır. Satılan şey sayılarak satılan şeylerden olursa, farz ihtiyat gereği onun karşılığını kendi cinsinden fazla olarak tayin etmek caiz değildir.

SELEF MUAMELESİNİN HÜKÜMLERİ

2072- Selef olarak satın alınan bir malın süresi dolmadan, o malın sahibinden başkasına satışı caiz değildir. Fakat süre dolduktan sonra mal teslim edilmese bile satışının sakıncası yoktur. Ama meyve hariç, tartı ve ölçüyle satılan malları teslim almadan satmak caiz değildir. Fakat onları mal oldukları sermayelerine veya daha azına satmak caizdir.

2073- Satıcı selef akdinde kararlaştırılan nitelikleri içeren malı verince, alıcının kabul etmesi gerekir. Yine nitelik olarak kararlaştırılan cinsten daha iyisini, yani kararlaştırılan özelliklere fazlasıyla sahip olan bir cinsi verirse, alıcı kabul etmelidir. Ama eğer anlaşmada daha iyi olmaması şart edilmişse hüküm değişir.

2074- Satıcının verdiği malın kalitesi kararlaştırılandan daha düşük olursa, alıcı kabul etmeyebilir.

2075- Eğer satıcı, kararlaştırılan mal yerine başka bir mal verirse, alıcı razı olduğu takdirde sakıncası yoktur.

2076- Selef olarak satışı yapılan malı satıcı kararlaştırılan zamanda teslim edemezse, alıcı dilerse satıcının belirtilen malı hazırlaması için sabredebilir veya muameleyi bozup, vermiş olduğu şeyi geri alabilir. Farz ihtiyat gereği, o malı satıcısına daha fazla bir değere satamaz.

2077- Eğer satıcı, kendi malını bir süre sonra teslim etmek üzere satar, müşteriden de parasını bir süre sonra almayı şart koşarsa, satış akdi batıl olur.

ALTIN VE GÜMÜŞÜ ALTIN VE GÜMÜŞE SATMAK

2078- Altın karşılığı altın ve gümüş karşılığı da gümüşün satışı, sikkeli olsun veya olmasın, herhangi birinin ağırlığı diğerinden fazla olursa bu satış batıl ve haramdır.

2079- Altının gümüş veya gümüşün altın karşılığı nakit satılmasının sakıncası olmadığı gibi ağırlıklarının da eşit olması gerekmez. Fakat vadeli olursa, anlaşma batıldır.

2080- Satıcı ve müşteri, altın karşılığı gümüş ile gümüş karşılığı altın satışını yaptıklarında, birbirlerinden ayrılmadan önce akit meclisinde onları birbirlerine teslim etmelidirler; kararlaştırdıklarından hiçbir miktarını teslim etmemeleri hâlinde ise anlaşma geçersizdir. Bir miktarını verirlerse, sadece o miktara oranla anlaşma sahihtir.

2081- Eğer taraflardan birisi, kararlaştırılan miktarın tamamını, diğeri ise bir miktarını teslim eder ve birbirlerinden ayrılırlarsa, her ne kadar o miktara oranla muamele sahihse de, malın tamamını teslim almayan kimse, anlaşmayı feshedebilir.

2082- Eğer gümüş madeninden çıkarılan bir miktar gümüş tozunu aynı miktardaki saf gümüş karşılığı veya altın madeninden çıkarılan altın tozunu aynı miktardaki saf altın karşılığı satarlarsa, muamele batıldır. Ama gümüş tozunu altın karşılığında ve altın tozunu ise gümüş karşılığında satmanın sakıncası yoktur.

AKDİ FESHEDEBİLME DURUMLARI

2083- Bir muameleyi bozma hakkına "Muhayyerlik ve feshetme hakkı" denir. Alıcı ve satıcı şu durumlarda anlaşmayı bozabilirler:

1) Meclis Feshetme Hakkı: Alış veriş meclisinden ayrılmış olsalar da, birbirinden ayrılmadan yapılan feshe denir.

2) Gabn Feshetme Hakkı: Alış-verişte ve diğer muamelelerde alıcı veya satıcıdan birinin zarara uğramasından doğan feshetme hakkına denir. Bu tür feshetme hakkının kaynağı, halkın zihninde var olan şarttır. Yani her muamelede, her iki tarafın zihninde de, aldığı malın verdiği malın değerinden çok aşağı olmama şartı vardır. Böyle olması halinde muameleyi bozma hakkı vardır. Ama bazı yerlerde has bir örfte bulunan şart ayrı bir şekilde olursa, örneğin şart, aldığı mal değer bakımından verdiği maldan az olursa, aradaki değer farkını taraftan isteme hakkına ve bu mümkün olmazsa muameleyi feshetme hakkına sahip olmak, olursa, bu yerlerde has örfün şartına uyulmalıdır.

3) Şart Feshetme Hakkı: Alış verişte belli bir süre içerisinde tarafların birinin veya ikisinin de akdi feshetme hakkına sahip olmasına denir.

4) Kusuru Gizlemeden Doğan Feshetme Hakkı: Satıcı veya müşteri, kendi mallarını olduğundan daha iyi gösterip, karşı tarafın ona rağbet etmesine veya rağbetinin fazlalaşmasına yol açması halinde doğan feshetme hakkına denir.

5) Şarta Uymamadan Doğan Feshetme Hakkı: Taraflardan biri karşı tarafın bir iş yapmasını veya vereceği malda belli

bir özelliğın olmasını şart koşar ve o da şarta uymazsa, bu durumda şart koşan kimse için feshetme hakkı doğar ki buna "Şarta uymamadan doğan feshetme hakkı" denir.

6) Kusurdan Doğan Feshetme Hakkı: Satılan malda veya karşılık olarak verilen bedelde kusurun bulunması sonucu doğan feshetme hakkına denir.

7) Şirket Feshetme Hakkı: Muamele edilen malın bir miktarının başkasına ait olduğu anlaşılırsa, sahibinin satışa razı olmaması hâlinde, alan için feshetme hakkı doğar. Dilerse alış verişi tamamen fesheder, dilerse de başkasına ait olan miktarın karşılığını verenden alır.

8) Görme Feshetme Hakkı: Satıcı, alıcının görmediği belli bir malın özelliklerini söyler ama daha sonra söylenen özelliğe sahip olmadığı anlaşılırsa, bu durumda alıcı için muameleyi feshetme hakkı doğar. Bunun gibi eğer taraf malı görür, yine önceden gördüğü özelliklere sahip olduğunu zanneder, fakat daha sonra o özelliklerin kalmadığı anlaşılırsa, bu surette taraf anlaşmayı bozabilir ki bu hakka, "görmeden doğan feshetme hakkı" denir.

9) Geciktirmeden Doğan Feshetme Hakkı: Alıcı, peşin aldığı malın bedelini üç güne kadar ödemez ve satıcı da sattığı malı teslim etmezse, eğer alım satım akdinde satıcı alıcıya mühlet verir ve mühleti belirlemezse, bedelin geciktirilmesi nedeniyle satıcı muameleyi [üç günden sonra] bozabilir. Fakat ona mühlet vermemiş olursa, ödemeyi biraz geciktirmesi durumunda, satıcı anlaşmayı bozabilir. Üç günden fazla mühlet verirse, bu süre dolmadan anlaşmayı bozamaz. Üç günden önce bozulan meyve veya sebze satmışsa, onun mühleti daha az olur, buna "gecikmeden doğan feshetme hakkı" denir.

10) Hayvandan Doğan Feshetme Hakkı: Hayvanı satın alanın üç gün içerisinde muameleyi bozma hakkı vardır. Sattığı bir şeyin karşılığında hayvan alırsa, satan üç gün içinde muameleyi bozabilir.

2084- Alıcı, malın kıymetini bilmez veya aldığı zaman gaflet ederek malı normal fiyatından daha pahalıya alırsa, bu da önemli bir miktar olursa, muameleyi bozabilir. Elbette muameleyi bozarken zarar aynı şekilde baki kalmış olmalıdır. Aksi halde feshetme hakkı şüphelidir. Yine satıcı malın fiyatını bilmez veya gaflet ederek değerinden daha aza satarsa ve bu fark da önemli bir miktar olursa, yukarıda açıklanan şartla muameleyi bozabilir.

2085- Şartlı alışverişte örneğin, bir milyonluk evi iki beş yüz bin liraya satıp, satıcının belli bir süre içerisinde, parayı geri verdiği takdirde muameleyi feshetme hakkına sahip olmasını şart koşarlarsa, eğer satıcı ve alıcının ilk baştan gerçekte satmak ve almak niyetleri olursa, böylesi bir anlaşma sahihtir.

2086- Şartlı satışta, satıcı parayı zamanında vermediği takdirde, alıcının mülkü geri vereceğinden emin olsa bile muamele sahihtir. Ancak, vaktinde parayı vermezse, mülkü alıcıdan geri isteme hakkı yoktur. Bunun gibi eğer alıcı ölürse, o mülkü alıcının vârislerinden talep edemez.

2087- İnsan, kaliteli çayı kalitesi düşük çayla karıştırır ve kaliteli çay adına satarsa, alıcı (aldığı çayı geri vererek) muameleyi bozabilir.

2088- Alıcı, aldığı malın kusurlu olduğunu örneğin, satın aldığı hayvanın bir gözünün kör olduğunu muameleden

sonra anlarsa, eğer bu kusur alış veriştten önce alınan malda olduğu hâlde müşteri onu bilmiyorduyorsa, muameleyi feshederek malı geri verebilir. Geri vermesi mümkün değilse, örneğin bir eksiklik oluşmuşsa, satmak ve kiraya vermek veya parçayı biçerek elbise dikmek gibi, geri vermeyi engelleyen bir tasarruf yapmışsa, bu durumda sağlam mal ile kusurlu mal arasındaki farkı hesaplamalı ve satıcıya verdiği paradan o miktar oranında geri almalıdır. Meselâ, dört liraya aldığı kusurlu malın sağlamının kıymeti sekiz lira, kusurlusunun kıymeti ise altı lira olursa, sağlam ile kusurlu arasındaki kıymet farkı dörtte bir olduğundan, satıcıya verdiği paranın dörtte biri olan bir lirayı geri alabilir.

2089- Satıcı, karşılık olarak aldığı bedelin kusurlu olduğunu anlarsa, eğer bu kusur muameleden önce bedelde olmasına rağmen satıcı habersiz olursa, alış verişi bozarak malı geri verebilme hakkına sahiptir. Fakat değişiklik yapıldığından veya tasarruf ettiği için geri veremezse, bu durumda sağlam ile kusurlu arasındaki farkı önceki meselede açıklandığı gibi alabilir.

2090- Alış veriş yaptıktan sonra, eğer satılan malı teslim almadan önce malda bir kusur ortaya çıkarsa, alıcı malı geri vererek akdi bozabilir. Yine alış veriştten sonra henüz bedeli teslim almadan önce onda bir kusur ortaya çıkarsa, satıcı muameleyi feshedebilir. Geri vermek mümkün olmazsa, fiyat farkını almak caizdir.

2091- Alış veriştten sonra malın kusurlu olduğunu anlayan kimse, muameleyi hemen bozmaz ve normalden fazla geciktirirse -durumlara göre oluşacak farklılıkları da göz önüne alırsak- sonradan feshetme hakkı yoktur.

2092- Bir kimse, malı satın aldıktan sonra kusurlu olduğunu anlarsa, satıcı hazır olmasa bile muameleyi bozabilir. Diğer akdi bozma haklarında da hüküm aynıdır.

2093- İki yerde, alıcı aldığı malda bulunan kusur nedeniyle muameleyi bozamaz veya onun fiyat farkını alamaz:

1) Malı alırken kusurlu olduğunu bilirse.

2) Alış veriş yaptıklarında satıcı, "Bu malı, bütün kusurlarıyla beraber satıyorum." derse. Ancak bir kusurunu belirterek, "Malı, bu kusuruyla satıyorum." der ve sonra onda başka bir kusurun da olduğu anlaşılırsa, alıcı, satıcının belirtmediği kusur nedeniyle malı geri verebilir; geri veremediği takdirde de satıcıdan fiyat farkını alabilir.

2094- Alıcı malda kusur olduğunu anlarsa, malı teslim aldıktan sonra o malda başka bir kusur meydana gelirse, muameleyi bozamaz, ama sağlam ile kusurlu mal arasındaki farkı alabilir. Fakat kusurlu bir hayvan alır, feshetme hakkı olan üç gün dolmadan başka bir kusur ortaya çıkarsa, onu almış olsa bile, geri verebilir. Eğer sadece alıcı bir müddet anlaşmayı bozma hakkına sahip olur, o zaman zarfında başka bir kusur ortaya çıkarsa, onu teslim almış olsa bile, anlaşmayı bozabilir.

2095- İnsan, görmediği bir mala sahip olur ve başkasının anlatması üzere malın özelliklerini alıcıya anlatarak o özelliklere göre satar ve sattıktan sonra onun daha iyi özelliklere sahip olduğunu anlarsa, muameleyi bozabilir.

ALİŞ VERİŞLE İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

2096- Satıcı, malın alış fiyatını alıcıya söylemek isterse, aynı fiyata veya daha aşağı fiyata satacak olsa bile, fiyatın azalmasına veya artmasına sebep olan diğer bütün özellikler, örneğin, peşin veya veresiye aldığını da alıcıya söylemelidir. O özelliklerin bazısını söylemez ve müşteri sonradan anlarsa, anlaşmayı bozabilir.

2097- Bir kimse, başka birine bir mal verip, fiyatını belirleyerek, "Bu malı, bu fiyattan sat; fazlası satış ücretin olsun!" derse, fazlalık, mal sahibinindir. Satıcı sadece zahmetinin ücretini mal sahibinden alabilir. Ama eğer cua'le şeklinde olur ve "Bu malı şu fiyattan fazlasında satarsan, fazlası senin olsun" derse, sakıncası yoktur.

2098- Erkek [hayvan] eti satıp yerine dişi [hayvan] eti müşteriye veren bir kasap, günah işlemiş olur. O hâlde eğer kasap etin cinsini belirterek, "Bu erkek hayvan etini satıyorum." demişse, alıcı muameleyi bozabilir. Ancak, onu belirtmez ve müşteri de aldığı ete razı olmazsa, kasabın ona erkek hayvan eti vermesi gerekir.

2099- Eğer alıcı, kumaş satıcısına rengi solmayan bir kumaş vermesini söyler ama satıcı rengi solan bir kumaş verirse, alıcı muameleyi bozabilir.

2100- Satıcı sattığı malı veremezse, örneğin sattığı at kaçarsa, bu surette muamele batıl olur ve alıcı parasını geri alabilir.

ŞİRKET (ORTAKLIK) HÜKÜMLERİ

2101- İki kişi ortak oldukları maldan, ticaret yapmak ve kazançlarını aralarında paylaşmak için, Arapça veya başka bir dilden ortaklık akdini okurlarsa veya ortak oldukları anlaşılan bir iş yaparlarsa, ortaklıkları sahihtir.

2102- Eğer birkaç kişi kendi işlerinden aldıkları paralarla ortak olmak isterlerse, mesela, hamamda çalışan birkaç keseci aldıkları paralarda ortak olurlar, daha sonra o parayı bölmek isterlerse, bu ortaklık sahih değildir. Ama eğer sulh yaparlarsa, mesela; birinin aldığı paranın yarısının, bir müddet için diğerinin alacağı karşılığında verilmesi üzerinde anlaşılırsa, bu sulh sahihtir. Bir birlerinin kazancında ortak olurlar.

2103- İki kişi ortak olurlar, ortaklardan her biri ayrı bir mal alır ve aldığı mal karşısında kendisi borçlanırsa, bu durumda elde edilen kara ortak olmak isterlerse, bu ortaklık sahih olmaz. Ancak her ortak diğerini veresiye mal almak için vekil ederse, o da malı kendisi ve ortağı için alır ve her iki ortak da borçlanırsa, bu ortaklık sahihtir.

2104- Şirket dolayısıyla ortak olan şahıslar, mükellef ve akil olmalıdır. Ortaklığı kendi istekleri doğrultusunda kabul etmelidirler. Kendi mallarında tasarruf hakkına sahip olmalıdırlar. Dolayısıyla sefih (malını boşa harcayan) bir şahsın başkasıyla ortaklık yapması sahih değildir.

2105- Ortaklık akdinde, çalışan veya daha çok çalışan veya birinin işi diğerinden daha önemli olanın kardan daha fazla alması şart edilmişse, şarta uyulmalıdır. Aynı şekilde çalışmayan veya az çalışan veya işi diğerinden daha önemli olmayan şahsın daha fazla kâr payı alması şart edilmişse, şart sahih ve o şarta uyulmalıdır.

2106- Kazancın hepsini ortaklardan birinin almasını veya zararın tamamını ortakların birinin ödemesini şartlaştırmışlarsa bu ortaklık sakıncalıdır.

2107- Ortaklardan biri fazla kâr alma şartı koymadıkları ve sermayelerinin de eşit olduğu takdirde, kâr ve zararı da eşit olarak alırlar. Sermayeleri eşit olmazsa, kâr ve zararı sermayeye göre bölmelidirler. Mesela; iki kişi ortak olur, birinin sermayesi diğerinin iki katı olursa, kâr ve zararda da ona düşen iki kat olur. İster her ikisi de aynı ölçüde iş yapsın veya biri diğerinden daha az veya hiç iş yapmasın hüküm değişmez.

2108- Ortaklık akdinde, her ikisinin alış veriş etmesini veya her birinin ayrı, ayrı alış veriş etmesini veya üçüncü bir şahısı alış veriş için çalıştırılmasını şart koşarlarsa, şarta uymaları gerekir.

2109- Ortaklık iki şekilde olur:

1) İzinli ortaklık. Yani muamele yapılmadan önce, ortaklar arasında sermaye eşit olmalıdır.

2) Karşılıklı ortaklık: yani ortaklardan her biri kendi malını şirkete koyar, malının yarısını diğer ortağın malının yarısı karşılığında. İzinli ortaklıkta kimin alış verişi yapacağı belirlenmezse, hiç biri diğerinin izni olmadan alış veriş yapamaz. Karşılıklı ortaklıkta ise, şirkete zarar vermeden her biri alış veriş yapabilir.

2110- Ortaklık sermayesi ihtiyarında olan ortak, ortaklık kurallarına uyması gerekir. Örneğin: veresiye almayı, peşin satmayı veya belirli bir yerden mal almayı, şart koşarlarsa,

o Şarta uyulmalıdır. Hiçbir Şart konulmamıŐsa, Şirketi zarara uŐratmadan normal alış verişi yapılmalıdır.

2111- Ortakların sermayesiyle alış veriş yapan bir ortak, yapılan anlaşmanın aksine veya hiçbir anlaşma olmadığı takdirde, normalin dışında alış veriş yaparsa, güçlü görüşe göre yapılan ortaklık sahih olsa da, Şirketi zarara sokar, veya eldeki malın bir kısmının telef olmasına sebep olursa, o sorumludur.

2112- Ortaklık sermayesiyle alış veriş yapan ortak, aşırı ileri gitmediŐi ve sermayenin korunmasında, kusur etmediŐi takdirde, sermayenin bir kısmı veya tamamı telef olursa, sorumlu deŐildir.

2113- Şirketin sermayesiyle alış veriş yapan ortak, sermayenin telef olduğunu söyler, diŐer ortaklar indinde güvenilir biri olursa, sözünü kabul etmeleri gerekir. Güvenilir olmazsa, ortaklar onu Şer'i hâkime Őikâyet edebilirler. Şer'i hâkim kurallara göre hükmeder.

2114- İzinli ortaklıkta, ortakların tamamı bir birine tasarruf etme izninden vazgeçerlerse, hiç biri Şirket malında tasarruf edemezler. Ortaklardan birisi vermiş olduğu tasarruf izninden vazgeçerse, ortakların hiç birisi ortaklık malında tasarruf edemez. Ama izni geri alan ortak, ortaklık malında tasarruf edebilir. Her durumda ortaklıkları devam eder.

2115- izinli ortaklıkta, eğer ortaklardan birisi sermayenin taksimini isterse, ortaklık süresi dolmasa bile diŐerlerinin kabul etmeleri gerekir. Ancak sermayenin bölünmesi, ortaklara önemli zararı dokunacaksa, taksim geciktirilir.

2116- İzinli ortaklıkta, ortaklardan biri ölür, delileşir veya bayılırsa, diğer ortaklar şirketin malında tasarruf edemezler. Aynı şekilde ortaklardan biri aptallaşırsa hüküm aynıdır.

2117- Ortaklardan birisi kendisi için veresiye bir şey alırsa kâr ve zararı kendine aittir. Ama eğer şirket için alır, veresiye almak ortaklık anlaşmasına uygun olursa, kâr ve zarar her ikisininindir.

2118- Ortaklık sermayesiyle, bir muamele yaptıktan sonra, ortaklığın batıl olduğu anlaşılırsa, eğer muamelede verilen izin ortaklığın sahih olmasına bağlı değilse, hatta ortaklıklarının doğru olmadığını bilseler de, birbirlerinin malında tasarruf etmeğe izin verecek olurlarsa, o muamele sahihtir. O muameleden elde edilen şeye de ortaklırlar. Ama eğer böyle değilse, diğerlerinin tasarrufuna razı olmayan ortak, arkadaşları bu muameleye razıyız dedikleri taktirde, muamele sahihtir. Aksi taktirde muamele batıl olur. Muamele yapmadaki ortaklık iznin doğruluğuna bağlı olunmadığı durumda, onlardan her hangi biri şirket için iş yapmışsa, eğer karşılıksız maksadıyla yapmamışsa, normal bir ölçüde zahmet ücretini ortaklarından alabilir.

SULH (ANLAŞMA) HÜKÜMLERİ

2119- İnsan bir başkasıyla anlaşma yapar, malından veya kazancından bir miktarını ona verir, karşılığında alacağını, veya herhangi bir hakkını ona bıraksın diye, karşı tarafta malının bir miktarını veya alacağını ona bırakmasına, veya onun tarafından olan hakından vazgeçmesine sulh denir. Hatta karşılık almaksızın, malının bir miktarını veya malının menfaatini bağışlaması veya hakkını ona bırakması halinde de sulh sahihtir.

2120- Bir şey için birbirleriyle anlaşma(sulh) yapmak isteyenlerin, ergenlik çağına ermiş, akıllı ve sulh yapmak maksadında olmaları, kimsenin onları mecbur etmemesi, aptal ve iflas etmiş olmamaları gerekir.

2121- Sulh akdini Arapça okumak gerekmez, davranışla da olsa sulh edildiği anlaşılırsa sahihtir.

2122- Bir kişi koyunlarını çobana verir, mesela; bir yıl koyunlara bakacak, sütlerinden faydalanacak, yağından bir miktarını da sahibine verecek, bu durumda, sütü çobanın zahmeti ve verdiği yağ karşılığında sulh ederse sahihtir. Hatta koyunları bir yıllığına çobana kiraya verir, kira bedelinde bir miktar yağ koyun sahibine verilmesi kararlaştırılırsa, kendi koyununun yağ ve sütünden olması şart koşulmazsa, yinede böyle bir kira sahihtir.

2123- Başka birisinde olan alacağı veya hakkına karşılık sulh etmek isterse, karşı tarafında kabul etmesi gerekir. Ama alacağı veya hakından vazgeçmek isterse, karşı tarafın kabul etmesi gerekmez.

2124- İnsan kendi borcunun miktarını bilir, alacaklı bilmezse, alacaklı alacağından az miktara sulh ederse,

mesela; alacağı elli lira olur, on liraya sulh ederse, kalan kısmı borçluya helal olmaz. Ama borcun kalan kısmını alacaklıya söylemiş oda razı olmuşsa veya alacaklı miktarı bilmiş olsa da yine aynı miktara sulh edecek olursa, kalan kısım borçluya helal olur.

2125- İki kişi birbirlerinden alacaklı olurlar, alacakları mal ellerinde veya üzerlerinde olur, birinin alacağı diğerinden fazla olduğunu da biliyorlarsa, iki malın bir birine satışı faize girdiğinden nasıl haram olursa, aynı şekilde iki malın sulhu da haram olur. Hatta o mallardan birinin diğerinden fazla olduğu belli olmaz, yalnız ihtimal verilirse, vacip ihtiyat gereği o iki malı bir biriyle sulh edilmemelidir.

2126- İki kişi bir kişiden alacaklı olursa veya iki kişi diğer iki kişiden alacaklı olursa, kendi alacaklarını birbirleriyle sulh yapmak isterlerse, önceki meselede açıklandığı gibi faiz konusu ortaya çıkmazsa, sulh etmenin sakıncası yoktur. Mesela; her ikisi de on kilo pirinç alsalar, (biri kaliteli diğeri de normal) alacakları gün de gelip varmış olsa, yaptıkları sulh sahih olur.

2127- Bir süre sonra alması gereken borcu peşin almak için daha az bir miktara sulh eder, maksadının alacağının bir kısmından vazgeçip geri kalanı peşin almak olursa, sakıncası yoktur. Bu hüküm, alacağının altın, gümüş veya ölçü ve tartıyla muamelesi olan cinsten olmasıdır. Bunların dışında, 2248. meselede anlatılacağı gibi, diğer cinslerden olan taleplerini borçlu olan veya başka birisiyle sulh etmeleri veya talebi olanın satması caizdir.

2128- İki kişi birbirleriyle sulh ederse, her ikisinin isteğiyle de sulh bozulabilir. Yine muamele esnasında birisinin veya her ikisinin de sulhu bozmalarına karar verilmişse, sulhu

bozma hakkına sahip olan sulhu bozabilir.

2129- Satıcı ve alıcı birbirlerinden ayrılmadan muameleyi bozabilirler. Aynı şekilde bir hayvan satın alan, üç gün içerisinde muameleyi bozabilir. Alınan cinsin parası üç gün ödenmez, alınan şey teslim alınmadıkça, 2083. meselede açıklandığı gibi satıcı muameleyi bozabilir. Ama bir mal üzerinde sulh edilirse, yukarıdaki üç durumda da muamele bozulmaz. Ama sulh eden taraf hakkını ödemeği normalden fazla geciktirirse veya sulh ederken şart koşular, mesela; sulh edilen malın ücretini nakit ödemeği şart koşarlar, karşı taraf şarta uymazsa, bu durumda sulh bozulabilir. Aynı şekilde alış veriş hükümlerinde açıklanan diğer durumlarda da sulh bozulabilir. Sulh eden taraflardan biri aldatılmış olursa, anlaşmasızlık için sulha gidilmişse, sulhu bozamaz. Bu durumun dışındaki hallerde de aldatılmış taraf vacip ihtiyat gereği muameleyi bozmamalıdır.

2130- Sulh yoluyla aldığı şey kusurlu olursa, sulhu bozabilir. Ama sakatla sağlaman farkını alırsa, sakıncalıdır.

2131- Malını birine sulh yoluyla veren, verirken şöyle şart bırakırsa: ben öldükten sonra sana bıraktığım şeyi vakfetmelisin. Karşı taraf kabul ederse o şarta uymalıdır.

KİRA HÜKÜMLERİ

2132- Kiraya veren ve kiralayan kişilerin mükellef, akıllı olmaları, kendi iradeleriyle kira anlaşmasını yapmaları ve kendi mallarında tasarruf hakkı olmaları gerekir. Aptal ve iflas eden kişinin kendi mallarında tasarruf hakları olmadığından, bir şeyi kiralayıp ve kiraya veremezler. Ama iflas eden kendini kiraya verebilir.

2133- İnsan başka birinden vekâleten kiralayıp ve onun malını kiraya verebilir.

2134- Çocuğun velisi veya yakını çocuğun malını kiraya verirse, veya çocuğun kendisini başkasına ecir olarak verirse sakıncası yoktur. Eğer çocuğun buluş çağından bir miktar sonrasını da ecir olarak kararlaştırmışsa, çocuk buluş sonrası bölümü bozabilir. Fakat eğer buluşundan sonraki zamanı kiraya katmasalardı, çocuğun zararına olacaktı, evet eğer şeriatın gerektirdiği maslahata ters olsa, yani mukaddes şeriatın terk edilmesini istemediği bir maslahat olursa, aynı zamanda kiralama şer'i hakim'in izniyle olmuşsa, çocuk ergenlikten sonra anlaşmayı bozamaz.

2135- Velisi olmayan öksüz çocuğu şer'i hakim'in izni olmadan kimse ecir tutamaz. Şer'i hakime ulaşamazsa, bir adil kişinin izniyle o çocuğu ecir tutabilirler.

2136- Kiraya verenin, kiralayanın, kira akdini Arapça okumaları gerekmez. Eğer kiraya veren kendi malımı sana kiraya veriyorum, der kiralayan da kabul ettim, derse kira akdi sahihtir. Hatta konuşmadan mal sahibi kiraya vermek kastıyla malını kiracıya bırakır, kiracı da kiralamak kastıyla alırsa, bu kira anlaşması sahihtir.

2137- İnsan hiçbir akit okumadan, bir işi yapmak için ecir olmak isterse, işe başladığı andan itibaren anlaşma sahihtir.

2138- Konuşa bilmeyen bir insan, işaretle bir malı kiralayıp, kiraya verdiğini anlatabilirse, o anlaşma sahihtir.

2139- Bir ev, dükkan veya başka bir şey kiralandığında, mülk sahibi yalnız kiracının kendisinin faydalanmasını şart koşarsa, kiracı o mülkü üçüncü bir şahısa kiraya veremez. Ancak bir şekilde olur ki, kendisi ondan faydalanırsa, mesela; bir bayan bir evi kiralar, sonra bir erkekle evlenir, kiraladığı evi yine kendisi kullanması için kocasına kiraya verir, veya mal sahibi hiçbir şart koşmazsa, onu kiraya verebilir.- elbette ikinci birine kiraya verirken mal sahibinden ihtiyaten izin almalıdır.- eğer kiraladığı meblağdan daha fazlasına bir başkasına kiraya vermek isterse,-başka bir cinsten olsa da- dükkan, daire veya ekili tarla olursa, onun üzerinde bazı çalışmalar yapmalıdır. Örneğin, boyamalı, tamiratını yapmalı veya onu korumak için bazı zahmetlere katlanmalıdır.

2140- İnsan kiraladığının yalnız kendisi için çalışmasını şart koşarsa, onu başkasına kiraya veremez. Bir önceki meselede anlatılanın dışında, başkasına kiraya verilemeyeceğini şart koşmazsa, onu başkasına kiraya verebilir. Ancak kira bedeli bırakılan meblağdan fazla olmamalıdır. Aynı şekilde kendisi bir iş için ecir olur, o işi yaptırmak için anlaşılan meblağdan daha az miktara bir başkasına yaptıramaz. Ama o işin bir kısmını kendisi yapmış, geri kalan kısmını yapmak için bir başkasını daha az bir meblağa ecir tutabilir.

2141- Dükkan, ev ve gemi dışında başka bir şeyi, örneğin,

tarla kiralalar, sahibi kendi kullanması için şart koşmazsa, kiraladığı meblağdan fazlaya bir başkasına kiraya vermesi durumunda, kira akdinin sahih oluşu sakıncalıdır.

2142- Ev veya dükkanı bir yıllığını yüz liraya kiralalar, yarısını kendisi kullanır diğer yarısını başkasına yüz liraya kiraya verebilir. Ama kalan kısmını yüz liradan fazlaya kiraya vermek isterse, tamir ve bakım gibi ona emek vermelidir.

KİRAYA VERİLEN MALIN ŞARTLARI

2143- Kiraya verilen malın birkaç şartı vardır:

1) Kiraya verilen mal belirlenmeli.evlerimden birini sana kiraya veriyorum, denirse, doğru değildir.

2) Kiralayan kiralık malı görmelidir. Eğer görmesi halı hazırda mümkün değilse, tüm özellikleri anlatılmalıdır.

3) Kiraya verilen şeyin teslim edilmesi mümkün olmalıdır. Firar eden veya yakalanması mümkün olmayan bir at kiraya verilirse, kira anlaşması batıldır. Firarda olur, ama yakalanması mümkün olursa, anlaşma sahihtir.

4) Kiralanan maldan yararlanıldığında telef ve yok olmamalıdır. Dolayısıyla ekmek, meyve ve benzeri yiyeceklerin kiraya verilmesi doğru değildir.

5) Kiralanan mal, kiralama amacıyla kullanılabilmelidir. Suyu olmayan, yağmur suyunun da yetersiz olduğu bir tarlanın ziraat için kiraya verilmesi doğru değildir.

6) Kiraya verilen şeyin, kiralama amacı olan menfaatinin sahibi olmalıdır. Sahibi, veli ve vekili olmayan bir şey kiraya verilirse, asıl sahibi razı olursa sahihtir, olmazsa sahih değildir.

2144- Kiraya verildiği anda meyvesi olmayan, meyvesi için kiraya verilen ağacın anlaşması sahihtir. Aynı şekilde hayvanı sütü için kiraya vermek, sahihtir.

2145- Bir bayan sütünden faydalanılması için ecir olabilir. Kocasından izin almasına da gerek yoktur. Ancak süt verirken, kocasının hakkı zayi olursa, kocasından izinsiz

ecir olamaz.

Kiralanan malın kirasından amaçlanan faydaların şartları

2146- Kiralanmasından amaçlanan faydaların dört şartı vardır:

1) Helal olmalıdır. Yalnız haram menfaati olan bir mal, veya haramda kullanılma şartı koşulan veya muameleden önce haramda faydalanılması belirlenir, muamele de onun üzerine kurulursa, yapılan muamele batıldır. Şarap satmak veya depolamak için dükkanın kiraya verilmesi, şarabın taşınması için bineğin kiraya verilmesi haram, kira anlaşması da batıldır.

2) Yapılan işin şer'i açıdan bedava yapılması vacip olmamalıdır. Aynı şekilde- vacip ihtiyat gereği- ihtiyaç olan helal ve haramı öğretmek, ölüye vacip olan işlemleri yapmak gibi- halk arasında o faydalanmaya bir meblağ ödenmesinin anlamsız olmaması da vacip ihtiyat gereği muteberdir.

3) Kiraya verilen şeyin birden fazla faydası olursa, kiracının ne tür faydalanacağı belirlenmelidir. Mesela; binilen ve yük taşıyan bir hayvan, kiraya verilecekse hangi işte kullanılması belirlenmelidir.

4) Kullanma müddeti belirlenmelidir. Ev dükkân ve benzerlerinde müddet olarak belirlenmeli veya yapılacak iş tayin edilmelidir. Mesela; terzinin belli bir elbiseyi belli özellikle dikmesi gibi.

2147- Kiranın başlangıcı belirlenmemişse, başlangıcı anlaşma yapıldıktan itibaren.

2148- Her ne kadar anlaşma yapıldığında daire başkasında olsa da, bir daire bir yılına kiraya verilir, kirası ise anlaşmadan bir ay sonra başlayacağı kararlaştırılırsa, anlaşma sahihtir.

2149- Kiranın müddeti belirlenmez, örneğin, oturulduğu müddetçe her ay on lira verilecek denilirse, kira anlaşması sahih olmaz.

2150- Kiracıya, daireyi aylık on liraya sana kiraya verdim, daha sonra her ne kadar oturursan aylık on lira kirasıdır. Der. Kiranın evveli belliyse, ilk ayın kira anlaşması doğrudur.

2151- Gariban ve ziyaretçilerin kullandığı bir ev, ne kadar kalacakları belli olmazsa, her gecesine mesela bir lira vereceklerini söyler, ev sahibi de razı olursa, o evin kullanılmasının sakıncası yoktur. Ancak kiranın müddeti belirlenmediği için, ilk gecenin dışında yapılan anlaşma sahih değildir. ev sahibi ilk gecenin dışında istediğinde onları evden çıkarabilir.

Kirayla ilgili çeşitli hükümler

2152- Kira karşılığında kiracının verdiği mal belirli olmalıdır. Buğday gibi tartıyla muamele ediliyorsa, ağırlığı belirlenmeli, tedavülde olan parayla olursa, miktarı belirlenmelidir. At, koyun gibi hayvanlardan olursa, onları görmeli veya tüm özellikleri söylenmelidir.

2153- Tarla ziraat için kiraya verilir, kira bedeli tarlanın mahsulü veya o an hazırda bulunmayan bir tarla gösterilirse veya tamamen kiracının zimmetine bırakılır; o tarlanın mahsulünden ödemesi şart koşulursa, yapılan kira anlaşması sahih değildir. Ancak tarlanın mahsulâtı hâlihazırda mevcutsa, sakıncası yoktur.

2154- Bir Şeyi kiraya veren, kiraya verileni kiracıya teslim etmedikçe, kira bedelini talep edemez. Hac gibi yapılması için önceden ücretinin ödenmesi gereken bazı durumlar dışında, Aynı şekilde bir işi yapmak için ecir olduğunda, o işi yapmadıkça ücret talep edemez.

2155- Kiraya verilen Şeyi teslim eder, her ne kadar kiracı teslim almaz veya teslim alır kira bitinceye kadar kiraladığından faydalanmazsa, kira bedelini ödemelidir.

2156- İnsan bir işi belli günde yapması için ecir olur, aynı günde iş mahallinde bulunur, işveren o işi başka birisine yaptırsa dahi ecir'in ücretini ödemelidir. Mesela; bir terziyi elbise dikmek için belirli bir gün ecir tutar, terzi işi yapmak için belirlene gün iş mahallinde hazır bulunur, her ne kadar kumaşı dikmesi için terziye teslim etmese bile, terzi işsiz olsun veya çalışsın, terzinin ücretini ödemelidir.

2157- Kira müddeti bittikten sonra kiranın batıl olduğu anlaşılırsa, kiracı kiralanan malın rayiç bedelini sahibine ödemelidir. Mesela; bir daireyi bir yıllığına yüz liraya kiralar, daha sonra kiranın batıl olduğu anlaşılır, dairenin rayiç kira bedeli elli lira olursa, elli lirayı ödemelidir. Eğer rayiç kirası iki yüz lira olursa, kiraya veren, malın sahibi olur veya kira ücretini belirleme yetkisi olur, dairenin rayiç kira bedelinden haberdar olursa, yüz liradan fazla ödenmesi gerekmez. Ama bunların dışında olursa iki yüz lirayı ödemelidir. Aynı şekilde kira müddetinden bir miktar geçtik ten sonra, kira anlaşmasının batıl olduğu anlaşılırsa, geçen müddet için de aynı hüküm geçerlidir.

2158- Kiralanan Şey telef olur, onu korumakta ihmellik yapılmamış, kullanmakta da aşırılık yapılmamışsa,

sorumluluk yoktur. Mesela; terziye bir miktar kumaş verilir, o kumaşı korumakta terzi ihmallik yapmamış, kullanımında dikkatsizlik etmemişse, sorumlu değildir.

2159- Terzi ve sanatkâr gibi, ecir işverenin malı üzerinde çalışmak ister, malı zayi ederse, sorumludur.

2160- Kasap bir hayvanı boğazlar, onu haram ederse, ister ücretli olsun isterse ücretsiz, o hayvanın bedelini sahibine vermelidir.

2161- Bir hayvan veya araba yük taşımak için kiralanır, yük miktarı belirlenir, belirlenen yükten fazla yüklenir, hayvan veya araba telef olur veya arızalanırsa, sorumludur. Yük miktarı belirlenmez, normalden fazla yüklenirse, yine sorumludur. Her iki durumda da normal ücretten daha fazla ödenmelidir.

2162- Bir hayvan kırılacak yük için kiralanır, yüklendikten sonra hayvan düşer veya ürküp yükünü kırarsa, hayvan sahibi sorumlu değildir. Ancak hayvan normalden fazla dövülür veya yıkılması için başka bir şey bilerek yapılır, hayvan düşerek yükünü kırarsa, sahibi sorumludur.

2163- Bir çocuğu sünnet eden, sünnet ederken dikkat etmez veya yanlışlık yaparak, mesela; normalden fazla keser, çocuk ölür veya zarar görürse, sünnetçi sorumludur. Ama dikkatsizlik ve yanlışlık yapmaz, çocuk sünnetten dolayı ölür veya bir zarar görürse, çocuğun zarar görüp görmeyeceği konusunda ona başvurulmamış, sünnetçi de çocuğun zarar görebileceğini bilmiyordu ise, sünnetçi sorumlu değildir.

2164- Doktor bir hasta için kendi eliyle ilaç verir veya ilaç yazar, o ilaçtan hasta ölür veya zarar görürse, tedavide her ne kadar ihmalkarlık yapmasa da, doktor sorumludur.

2165- Doktor hastaya, eğer bir zarar görürsen ben sorumlu değilim. Derse, dikkatli davranır, hastaya bir zarar dokunur veya ölürse, doktor sorumlu değildir.

2166- Kiracı ve kiraya veren, kendi rızalarıyla kira anlaşmasını bozabilirler. Aynı şekilde kira anlaşmasında her iki taraf veya bir taraf, istediğinde anlaşmayı bozabilir, şartı konursa, anlaşmaya göre kira kararını bozabilirler.

2167- Kiraya veren veya kiracı aldatıldığını anlarsa, kira anlaşmasını yaparken aldatıldığının farkında değildiyse, anlaşmayı bozabilir. 2083. meselede anlatıldığı gibi. Ancak kira anlaşmasında aldatıldıkları taktirde de anlaşmanın bozulmayacağı şart bırakılmışsa, kira anlaşmasını bozamazlar.

2168- Bir şey kiraya verilir, teslim etmeden başkası tarafından gasp edilirse, kiracı anlaşmayı bozabilir. Daha önce mal sahibine verdiği kabarıyı da geri alabilir. Gaspçının elinde olduğu müddetin keserek anlaşmayı bozmayabilir. Bir hayvanı bir aylığına on liraya kiralar, bir başkası o hayvanı on gün boyunca gasp ederse, on günün normalde ücreti on beş lira olursa, kiracı on beş lirayı gaspçıdan alabilir.

2169- Kiralanan şeyin teslim alınmasına bir başkası engel olursa veya teslim aldıktan sonra, onu başkası gasp eder, veya onu kullanmaya engel olursa, kira anlaşmasını bozamaz. Normal miktarda malın kirasını gaspçıdan alabilir.

2170- Kira müddeti bitmeden, mülk kiracıya veya bir başkasına satılırsa, kira anlaşması bozulmaz. Kiracı kira ücretini ödemelidir.

2171- Kira anlaşmasından önce, kiralanan şey kullanma amacından düşerse, anlaşma bozulur. Kiracının mal sahibine verdiği kabara da geri ödenir. Çok az kullanımı kalsa da, yine anlaşmayı bozabilir.

2172- Bir mülk kiralınır, kira müddetinden bir müddet geçtik ten sonra kiracının faydalanmak amacıyla kiraladığı mal kullanımdan düşerse, geri kalan anlaşma bozulur. Geçen müddetin anlaşmasını bozup normal ücretini ödeyebilir.

2173- İki odalı bir ev kiraya verilir, odalardan birisi yıkılır, yapılmaya kalkılırsa, önceki durumundan çok farklı bir şey ortaya çıkacaksa, bir önceki meselenin hükmüyle aynıdır. Ama o şekilde olmaz, ev sahibi anında evi eskisi gibi yaparsa, kira anlaşması bozulmaz. Kiracı da anlaşmayı bozamaz. Ancak yapılması bir müddet çeker kiracı o müddet içerisinde ondan faydalanamazsa, o müddetin anlaşması bozulur. Kiracı isterse, Kullandığı müddetin rayiç ücretini ödeyerek tüm anlaşmayı bozabilir.

2174- Kiraya veren veya kiracı ölürse, kira anlaşması bozulmaz. Ancak evin kullanımı yalnız onun hayatta olduğu müddet için olursa, mesela; birisi hayatta olduğu müddetçe evin menfaati ona ait olduğunu vasiyet eder, o da evi kiraya verir, kira anlaşması bitmeden ölürse, öldüğü andan itibaren anlaşma bozulur. O andaki sahibi sözleşmeyi imzalarsa, anlaşma sahih olur. Kiraya verenin ölümünden sonraki haklar, mülkün intikal ettiği yeni

sahibine aittir.

2175- İş sahibi işçi tutması için ustaya vekâlet verir, usta söylenen meblağın altında işçi tutarsa, geriye artan miktar usta için haramdır. İş sahibine geri vermelidir. Ama evi yapmak için ecir olur, kendisi veya bir başkasına yaptırmakta yetkili olursa, çalıştırdığı işçilere işverenin vermiş olduğu miktarın altında bir miktar öder, kendisi az da olsa emek vermiş olursa, geri kalan fazlalık kendine helal olur.

2176- Belli boyayla boyanması için boyacıya verilen kumaş başka bir boyayla boyanırsa, hiçbir ücret talep edilemez.

CUALE (ÖDÜL KOYMA) HÜKÜMLERİ

2177- Cuale; insan kendisi için yapılan işin karşılığında, belli bir meblağın ödemesini gerektiren anlaşmadır. Mesela; kim kayıp olan malımı bulursa ona on lira vereceğim. Der, bu kararı bırakana “cail” yapana ise “amil” denir.

Kirayla, cuale arasında çeşitli farklılıklar vardır. Örneğin; kirada anlaşmadan sonra ecir işi yapmak zorunda, iş sahibi de ücretini ödemek zorundadır. Cuale de ise, amil belli kişi olsa da, o işi yapmak zorunda değil, iş yapılmadıkça cail de borçlu değildir.

2178- Cail, mükellef, akıllı ve kendi ihtiyarı doğrultusunda anlaşma yapmalı, şer’i açıdan kendi malında tasarruf edebilmelidir. Buna göre, aptal- malını anlamsız yerlerde harcayan- bir insanın cuale anlaşması sahih değildir. Aynı şekilde malında tasarruf hakkı olmayan, iflas eden bir kişinin de, yaptığı cuale anlaşması sahih değildir.

2179- Cail için yapılmak istenen iş, haram, anlamsız veya şer’i açıdan yapılması vacip olan işlerden olmamalıdır. Mesela; kim şarap içer, veya gece karanlığında korkunç bir yere gider, veya sabah namazını kılarsa, ona on lira vereceğim derse, yapılan bu anlaşma sahih değildir.

2180- Kararlaştırılan malın tüm özellikleriyle belirlenmesi gerekmez. Amil o işin yapılmasının aptallık olmadığını anlarsa, yeterlidir. Mesela; bir insan, bu malı on liradan fazlaya satarsan, fazlalığı senin der veya kim kaybolan atımı bulursa, onun yarısı onundur, veya ona on kg buğday vereceğim derse, bu cuale anlaşması sahihtir.

2181- Yapılacak işin ücreti belli olmaz, mesela; cail, kim çocuğumu bulursa, ona bir miktar para vereceğim der,

miktarını belirtmez, çocuğu birisi bulursa, halk arasında karşılığı neyse onu ödemelidir.

2182- Amil anlaşmadan önce işi yapar veya anlaşmadan sonra ücret almamak kastıyla yaparsa, ücret alamaz.

2183- Amil işe başlamadan cail anlaşmayı bozabilir.

2184- Amil işe başladıktan sonra, cail anlaşmayı bozmaya kalkarsa, sakıncalıdır. Ancak amille anlaşarak anlaşmayı bozabilirler.

2185- Amil, işi bitirmeden bırakabilir. Ancak bitirmemesi cail veya iş sahibine zarar verecekse, o işi tamamlamalıdır. Mesela; bir insan, kim gözümü ameliyat ederse, ona belli bir miktar vereceğim der, doktor ameliyata başlar, yarıda bırakmasıyla göz sorunlu olacaksa, ameliyatı tamamlamalıdır.

2186- Amil işi bitirmeden bırakır, cail ücreti işin bitmesi için bırakmışsa, hiçbir ücret talep edemez. Mesela; kim elbisemi dikerse ona on lira vereceğim der, amacı yapılan işin miktarına göre ücret ödemek olursa, amilin yaptığı iş oranında ücretini ödemelidir.

MUZÂRAA (EKİM ÜZERİNE ANLAŞMA) HÜKÜMLERİ

2187- Muzara'a: mülk sahibinin tarlasını mahsulünün bir bölümü karşılığında ziraatçıya vermesidir.

2188- Muzaraa'nın birkaç şartı vardır:

1) İki tarafın arasında bir anlaşma olmalıdır. Mesela; tarla sahibi şöyle der, tarlamı ziraat için sana bırakıyorum. Ziraatçı da kabul ediyorum der veya hiçbir söz söylemeden yer sahibi tarlayı ziraat için ziraatçıya bırakır ziraatçı da kabul ederse, anlaşma sahih olur.

2) Yer sahibi ve ziraatçı mükellef, akıllı ve anlaşmayı kendi iradeleriyle yapmalıdırlar. Aptal olmamalı, yer sahibi iflas eden olmamalıdır. Ama ziraatçı müflis olur, yapılan anlaşma tasarruf hakkı olmayan malda tasarruf yapmasını gerektirmezse, sakıncası yoktur.

3) Mülk sahibi ve ziraatçı mülkün mahsulünden yarı veya üçte bir hisse almalıdır. Hiç birisi için hisse belirlenmez veya mülk sahibi ziraatçıya, bu tarlamı al üzerinde ziraat yap bana ne verirsene ver. Derse, yapılan anlaşma sahih değildir. Aynı şekilde bir miktar mahsul, mesela on kg., mülk sahibi veya ziraatçı için belirlenirse, sahih değildir.

4) Mahsulün alınması mümkün olan, ziraatçının ihtiyarında olan müddet tayin edilmelidir. Başlangıcını belli gün, bitişini de mahsulün alındığı zaman olarak tayin edilirse, yeterlidir.

5) Tarla ziraata müsait olmalıdır. Halı hazırda ziraat mümkün olmaz, bazı çalışmalar yaparak ziraata müsait hale getirilmesi mümkün olursa, yapılan anlaşma sahihtir.

6) Ziraatçının ekeceği cins belli olmalıdır. Mesela; ekeceği pirinç, buğday veya başka bir şey olacağı belirlenmelidir. Eğer pirinçse cinside belirlenmelidir. Ama belli bir ziraat

hedeflerinde yoksa cinsi belirlemek gerekmez. Ne ekileceği de belliyse, belirtilmesine gerek yoktur.

7) Mülk sahibinin farklı ziraatta kullanılan birden fazla tarlası olursa, ziraat için verdiği yeri tayin etmelidir. Ama yerler arasında fark yoksa tayin edilmesine gerek yoktur. Mülk sahibi ziraatçıya şöyle der; tarlalarımın birisinde ziraat yap. Ve tarlayı hangi tarla olduğunu belirtmezse, sakıncası yoktur. Anlaşmadan sonra onu tayin etmek mülk sahibine aittir.

8) Tohum, gübre gibi ziraata lazım olan şeylerin kime ait olduğu belirlenmelidir. Ama hangi harcamayı kimin yapacağı belliyse, tayin edilmesine gerek yoktur.

2189- Mülk sahibi ziraatçıyla, mahsulün bir bölümü yalnız birine ait, geri kalanı aralarında bölüşeceklerini kararlaştırırsa, her ne kadar belli miktarı aldıktan sonra geriye bir şey kalacağı bilinse de, yapılan anlaşma batıl olur. Evet, aralarında ekilen tohumu, devletin alacağı vergiyi mahsulden ayırdıktan sonra geriye kalanı aralarında paylaşacaklarını kararlaşıtırlarsa, yapılan anlaşma sahihtir.

2190- Ziraat için bir müddet tayin edilir, normalde o müddet içerisinde mahsul alınabilir, ancak müddet dolduğu halde mahsul henüz elde edilemez, müddet belirlenirken hâsılat elde edilmese dahi anlaşmanın bitmesi kararlaştırılmışsa, mülk sahibi kira alarak veya kirasız ziraatın mülkünde kalmasına razı olursa, sakıncası yoktur. Ama mülk sahibi razı olmazsa, ziraatçının mahsulünü kaldırtabilir. Ziraatı kaldırmak ziraata zarar verirse, mülk sahibi sorumlu değildir. Ziraatçı bir bedel ödeyerek ziraatın mülk üzerinde kalmasına mecbur edemez.

2191- Herhangi bir sebepten, mesela, suyun kesilmesinden dolayı tarlada ziraat yapmak mümkün olmazsa, anlaşma bozulur. Ama tarlanın tasarrufu ziraatçıda olduğu halde ve hiçbir mazereti yokken, tarla

sahibinin de hiçbir tasarrufu söz konusu değilken ziraat yapmazsa, o müddetin normal kirasını mülk sahibine ödemelidir.

2192- Mülk sahibi ve ziraatçı birbirinden habersiz anlaşmayı bozamazlar. Ama anlaşmada her iki tarafın veya bir tarafın anlaşmayı bozabileceği şartını bırakırlarsa, bırakılan şart gereği anlaşmayı bozabilirler. Aynı şekilde tarafların biri şartlara uymazsa, karşı taraf anlaşmayı bozabilir.

2193- Ziraat anlaşmasından sonra, mülk sahibi veya ziraatçı ölürse, anlaşma bozulmaz. Varisler sorumludur. Ama anlaşmada ziraatçının kendisinin tarlada ziraat etmesi şartı koşulur ve ziraatçı vefat ederse, anlaşma bozulur. Ama ziraat konusunda ziraatçıya düşen iş tamamen yapılırsa, anlaşma bozulmaz. Ziraatçının hakkı varislerine ödenmelidir. Diğer hakları da, varislere intikal eder. Varisler, ziraatın bitimine kadar mülk sahibinin tarlasında kalmasına, mülk sahibini mecbur edebilirler.

2194- Ziraattan sonra anlaşmanın batıl olduğu anlaşılır, ekilen tohum mülk sahibinden olursa, hâsılatı da mülk sahibine aittir. Ziraatçının vermiş olduğu emeğin bedeli kendisine ödenmelidir. Tohum ziraatçıdan olursa, hâsılatı da ziraatçıya aittir. Tarlanın kirası, mülk sahibinin harcamaları ve verdiği emeğin karşılığı mülk sahibine ödenmelidir. Her iki durumda da, normal istihkak, anlaşmadan fazla olur, farkında da olunursa, anlaşma fazlası ödemek vacip değildir.

2195- Ekilen tohum ziraatçının olur, ekildikten sonra anlaşmanın batıl olduğu anlaşılır, mülk sahibi ve ziraatçı ücretli veya ücretsiz ziraatın tarlada kalmasına razı olurlarsa, hiçbir sakıncası yoktur. Mülk sahibi razı olmazsa, vacip ihtiyat gereği mülk sahibi ziraatçıyı ziraatını kaldırmaya, ziraatçının kira ödeyerek ziraatının kalmasına da, veya kira ödemedi kalmasına mecbur edemez.

2196- Müddet dolup hasılat toplandıktan sonra, ziraatın

kökü tarlada kalır, ikinci yıl yeşerip yeniden mahsul verirse, kökte ortaklık şartı bırakılmamışsa, ikinci mahsul tohum sahibine aittir.

MUSAKAT (SULAMA ÜZERİNE) VE MUĞARESE HÜKÜMLERİ

2197- Meyvesi kendine ait veya ihtiyarında olan kişi, meyvesinin belli bir bölümü karşılığında, belli bir süre için sulayıp bakmak amacıyla meyve ağacını bir başkasına vermesine musakat denir.

1198- Meyve vermeyen, yaprak ve gülü gibi değerli mahsulü bulunan, kına ağacı gibi yaprağından kına yapılan, ağaçların musakat anlaşması sahihtir.

2199- Musakat anlaşmasında akit okunması gerekmez. Ağaç sahibi musakat amacıyla ağaçlarını bir şâhısa bırakır, şahıs aynı amaçla üzerinde çalışmaya başlarsa, yapılan anlaşma sahihtir.

2200- Mülk sahibi, ağaçların bakımını üstlenen kişi, mükellef, akıllı olmalı ve anlaşmayı kendi iradeleriyle yapmalıdırlar. Aynı zamanda malını yersiz harcayan aptal da olmamalıdırlar. Mülk sahibi müflis olmamalıdır. Bahçıvanın ise kendi malında tasarruf etmek durumunda kalmadığı takdirde müflis olmasının sakıncası yoktur.

2201- Musakatın müddeti, belli hâsılatın alınmasına yeterli olmalıdır. Anlaşmanın başlangıcı belirlenir, sonu mahsulün alınması olarak bırakılırsa, sahihtir.

2202- Anlaşan tarafların her birinin hakkı yarı, üçte bir ve benzeri miktarda olmalıdır. Meyvenin yüz kilosu mal sahibinin, geri kalan bahçıvan'ın olduğu kararlaştırılırsa, yapılan muamele batıldır.

2203- Musakat anlaşmasının, mahsulün çıkmasından önce yapılması şart değildir. Mahsul çıktıktan sonra, bakılması, sağlam kalması ve daha iyi mahsul elde edilmesi için yapılması gereken işlerin olduğu bir dönemde, yapılan anlaşma da, sahihtir. Ancak benzeri işler kalmaz, ağacın yetiştirilmesi, meyvenin toplanması veya korunması gibi

işler kalırsa, yapılan muamele sakıncalıdır.

2204- Kavun, karpuz ve badem gibi bostan meyvelerinin musakat anlaşması zahiren sahihtir.

2205- Yağmur suyu veya yerin rutubetinden sulanan başka sulamaya ihtiyacı olmayan ağaçların, 2203. meselede açıklanan diğer bakımlara ihtiyaç olursa, musakat anlaşması sahihtir.

2206- Musakat anlaşması yapan iki kişi, anlaşarak muameleyi bozabilirler. Musakat anlaşmasında her iki tarafın veya bir tarafın, anlaşmayı bozabileceği şartı konursa, anlaşma gereği muameleyi bozabilirler. Musakat anlaşmasında bazı şartlar bırakılır, şartlara uyulmadığı takdirde karşı taraf anlaşmayı bozabilir.

2207- Mülk sahibi ölürse, musakat anlaşması bozulmaz. Varislere intikal eder.

2208- Ağaçların bakımından sorumlu kişi ölür, anlaşmada kendisinin bakması şart koşulmazsa, varislere intikal eder, kendileri işi yapmaz veya yaptırmazlarsa, şer'î hâkim ölenin malından ecir tutar, mahsulü de, mülk sahibi ve varisler arasında taksim eder. Anlaşmada kendisinin ağaçlara bakması şart koşulursa, ölümüyle anlaşma bozulur.

2209- Tüm mahsulün mülk sahibine ait olduğu şartı konursa, musakat anlaşması batıl olur, mahsul ise mal sahibinindir. Çalışan hiçbir ücret talep edemez. Ama anlaşma başka sebepten batıl olursa, ağaçlara bakanın normal ücreti mal sahibi tarafından ödenmelidir. Normal ücret anlaşmadan fazla olur ve farkında olmuşsalar, fazla ödenmesi gerekmez.

2210- Muğarese: ağaç dikmek için bir yer başkasına verilir, dikilen ağaçların mahsulüne iki tarafın ortak olmasına muğarese denir. Her ne kadar ihtiyat terk edilmesi olsa da,

yapılan bu anlaşma sahihtir. Onu daha doğru hale getirmek için farklı bir muamele yapılabilir. Mesela; her iki taraf sulh eder veya fidanlarda ortak olurlar, bahçıvan mülk sahibine, tarlayı ekip ve beslenmesi için, belli bir müddet tarlanın yarı menfaatine ecir olursa, hiçbir sakıncası olmaz.

KENDİ MALINDA TASARRUF HAKKI OLMAYANLAR

2211- Mükellef olmayan bir çocuk, her ne kadar iyi ve kötüyü anlayan, ergenlik yaşına yaklaşan, olsa da, zimmetinde veya kendi malında şer'i açıdan tasarruf hakkına sahip değildir. Velinin daha önce vermiş olduğu iznin de hiçbir faydası yoktur. Aynı şekilde daha sonra verilecek iznin de sakıncalıdır. Bazı yerlerde çocuk tasarruf edebilir: 2041. meselede açıklandığı gibi, kıymeti düşük olan şeylerin alış ve verişinde, aynı şekilde 2655. meselede anlatılacağı gibi, çocuğun yakınlarına yapmış olduğu vasiyet. Kız çocuğunun ergen olması hicri kameri yılından, dokuz yaşını bitirip on yaşına girmesidir. Erkeklerde ise aşağıdaki üç şeydir;

- a) Avret mahallinin üzerinde kalın tüy bitmesi.
- b) Meni gelmesi.
- c) Hicri kameri yılından on beş yaşını bitirip on altı yaşına girilmesidir.

2212- Yüzde kalın sakalın ve bıyıkların çıkmasının ergenlik alametleri olabileceği uzak bir görüş değildir. Ancak sinede, koltuk altlarında tüy çıkması, sesin gürleşmesi ve benzeri şeyler, ergenlik alametlerinden değildir.

2213- Deli ve müflis kendi mallarında tasarruf edemezler. Aynı şekilde malını anlamsız yerlerde harcayan aptal, velisinden izinsiz malında tasarruf edemez.

2214- Bazen deli, bazen de akıllı olan kişi, delilik döneminde malında yapmış olduğu tasarruf sahih değildir.

2215- İnsan, ölümüne neden olacak bir hastalık nedeniyle, malından kendisi, ailesi ve misafirleri için, aşırı ve israf olmayacak bir şekilde, harcayabilir. Malını değerine satıp ve kiraya verebilir. Servetinin üçte biri ve aşağısını, değerinden daha ucuza bir başkasına satabilir veya bağışta bulunabilir. Üçte birden fazla olur, varisler de izin

verirlerse, sakıncası yoktur. İzin vermemeleri halinde, üçte birden fazla olan kısmında tasarruf edemez.

VEKÂLET HÜKÜMLERİ

Vekâlet, insanın müdahale hakkı olduğu bir işi, ondan taraf yapması için bir başkasına müdahale hakkı vermesidir. Mesela; evini satması için veya bir bayanı ona nikâh etmesi için, vekil edebilir. Aptal, kendi malında tasarruf hakkı olmadığı için, malını satmaya bir başkasını vekil edemez.

2216- Vekâlette akit okunması gerekmez. Bir kişiye vekâlet verdiği anlatır, karşı taraf kabul ettiğini anlatabilirse yeterlidir. Mesela, malını satması için birine verir, oda malı teslim alırsa, vekâlet sahihtir.

2217- İnsan başka şehirde bulunan birisini, vekâletname yazarak onu vekil eder, oda kabul ederse, vekâletname, her ne kadar bir müddet sonra ulaşsa da, vekâlet sahihtir.

2218- Müvekkil ve vekil, akıllı olup, kendi iradeleriyle vekâlet anlaşmasını yapmalıdırlar. İyile kötüyü ayırt eden mümeyyiz çocuklarda sahih olan anlaşmalar dışında, Müvekkil mükellef olmalıdır.

2219- İnsan yapamayacağı veya şer'i açıdan yapmaması gereken konularda, başkasından taraf vekil olamaz. Mesela, hac ihramında olan, nikâh akdi okumaması gerekirken, nikâh akdini okumak için başkası tarafından vekil olamaz.

2220- İnsan, tüm işleri için bir başkasını vekil edebilir. Ama işlerinden birisi için vekil eder ve o işi tayin etmezse, yapılan vekâlet sahih değildir. Ama birkaç iş içerisinde birini yapmak için onu vekil eder, mesela, evini satmak veya kiraya vermek için vekil ederse, vekâlet sahihtir.

2221- Eğer vekil azledilirse, azil haberini aldıktan sonra, vekâlet verilen işi yapamaz. Haber ulaşmadan vekâlet aldığı işi yaparsa, yapılan iş sahihtir.

2222- Müvekkil olmasa da, vekil kendini vekâletten

düşürebilir.

2223- Vekil, yapması gereken işten dolayı, bir başkasını vekil edemez. Ancak müvekkil vekilin bir başkasını vekil tutması için yetki vermişse, vermiş olduğu yetki doğrultusunda hareket edebilir. Buna göre, eğer benim için vekil tut demişse, ondan taraf vekil tutmalıdır, kendinden taraf değil.

2224- Vekil müvekkili için bir başkasını vekil tutarsa, o vekili azledemez. Birinci vekil ölür veya müvekkil onu azlederse, ikinci vekâlet batıl olmaz.

2225- Vekil müvekkilinin izniyle bir başkasını kendisine vekil tutarsa, müvekkil ve birinci vekil ikinci vekili azledebilirler. Birinci vekil ölür veya azledilirse, ikinci vekâlet batıl olur.

2226- Bir işi yapmak için birkaç kişi vekil edilir, her birine kendisinin yalnız o işi yapması için izin verilirse, onlardan her biri o işi yapabilir. Onlardan biri ölürse, diğerlerinin vekâleti bozulmaz. Ama hepsinin birlikte işi yapmaları söylenir veya mutlak olarak siz ikiniz benim vekilimsiniz derse, yalnız olarak o işi yapamazlar. Vekillerden biri ölürse, başka vekillerin vekâleti de, bozulur.

2227- Vekil veya müvekkil ölürse, vekâlet bozulur. Aynı şekilde bir şeyin üzerinde tasarruf edilmesi için vekâlet verilir ve o şey telef olursa, mesela, satmak için vekil olduğu koyun ölürse, yapılan vekâlet batıl olur. Aynı şekilde, vekil veya müvekkilden birisi devamlı baygın veya deli olursa, vekâlet bozulur. Ama bazen baygın veya deli olursa, baygın ve delilik anında ve onların dışında vekâletin batıl olması sakıncalıdır.

2228- İnsan birisini bir işi yapmak için belli bir meblağ karşılığında vekil eder, o iş yapıldıktan sonra belirlenen meblağı ona ödemelidir.

2229- Vekil, kendisine bırakılan malın korunmasında tembellik yapmaz, ona verilen tasarruf izninin haricinde onda tasarruf etmez, tesadüfen o mal telef olursa, ondan sorumlu değil.

2230- Vekil, ona bırakılan malı korumakta tembel davranır, veya verilen iznin dışında ondan faydalanırsa, o mal telef olursa, ondan sorumludur. Satılması için verilen elbiseyi giyer, oda telef olursa, bedelini müvekkile ödemelidir.

2231- Vekil, ona izin verdikleri tasarrufun haricinde başka bir tasarrufta bulunur, mesela, satılması için verilen elbiseyi giyer, daha sonra izin verdikleri tasarrufta bulunursa, yapılan tasarruf sahihtir.

BORÇ HÜKÜMLERİ

Müminlere borç vermek, özellikle muhtaç olanlara, hadislerde çok tavsiye edilen müstehap amellerdendir. Hz. Peygamber(s.a) şöyle buyurmuş: kim mümin kardeşine borç verir, genişliye çıkana kadar ona zaman tanır, malını geri alıncaya kadar, malı çoğalır ve melekler ona rahmet gönderir.

İmam Caferi sadık (a.s) şöyle buyurur: mümin diğer bir mümin için Allah'a yaklaşmak kastıyla borç verirse, malını geri alıncaya kadar, Allah ona sadaka sevabı verir.

2232- Borçta, akit okunmasına gerek yoktur. Borç kastıyla biri bir şey verir, karşı taraf da o maksatla alırsa, sahihtir.

2233- Borçlu borcunu verdiğiğinde, alacaklı kabul etmelidir. Ama borcun geri ödenmesi için, alacaklı veya her ikisinin isteğiyle belli bir tarih belirlenmişse, bu durumda, alacaklı müddet dolmadan alacağını almaya bilir.

2234- Borç anlaşmasında, geri ödenmesi için bir vakit belirlenirse, vakit belirlemek borçlunun veya her ikisinin isteğiyle olmuşsa, alacaklı müddet dolmadan alacağını isteyemez. Ama müddetin belirlenme isteği alacaklı tarafından olur veya hiç müddet belirtilmemişse, alacaklı istediği zaman alacağını talep edebilir.

2235- Belli bir vakti olmayan veya vakti ulaşan borcu alacaklı talep ederse, borçlu ödeme gücüne sahipse, anında ödemelidir. Geciktirirse, günahkârdır.

2236- Borçlu, oturduğu ev ve olmadığı taktirde zahmete düşeceği ev eşyaları dışında hiçbir şeye sahip değilse (sahip olduğu ev ve eşyalar da onun toplumsal kişiliğine münasip ise) alacaklı, alacağını ondan talep edemez. borcunu ödeyebilecek duruma gelmesini beklemelidir.

2237- Borçlu olup borcunu ödeyemeyen, alış veriş yapabilirse veya işi alış veriş olursa, çalışıp borcunu ödemesi vaciptir. Bunun dışında şanına layık bir iş yapıp

ihiyatı vacip gereği borcunu ödemelidir.

2238- Borçlu, borç verene ulaşamaz, ilerde de ona veya varislerine ulaşmaktan ümidini keserse, vacip ihtiyat gereği şer'i hâkimden izin alarak, sahibinden taraf fakire vermelidir. Ancak bulacağına ümitli olursa, bekletmeli ve araştırmalıdır. Onlara ulaşamazsa, ölümünden sonra bulunmaları durumunda malından onu vermelerini vasiyet etmelidir.

2239- Ölen birinin malı onun kefen, defin ve borçları gibi vacip harcamalarından fazla değilse, varlığının bu masraflara harcanması gerekir, varislere bir şey ulaşmaz.

2240- İnsan bir miktar para, buğday veya arpa borç olarak alır, değeri düşer veya artarsa, almış olduğu miktarı, cins ve tüm özelliklerine uygun olarak geri vermesi yeterlidir. Alacaklı ve borçlu başka bir şeye razı olurlarsa, sakıncası yoktur. Borç aldığı şey değerle biçilirse, koyun gibi, borç aldığı günün değerini ödemelidir.

2241- Borç alınmış malın kendisi duruyor, alacaklı onun kendisini talep ediyorsa, borçlunun onu vermesi vacip değildir. Aynı şekilde, borçlu aldığı şeyin aynısını alacaklıya vermek isterse, alacaklının onu kabul etmesi, vacip değildir.

2242- Borç veren geri aldığı anda daha fazla almayı şart koşarsa, mesela; on kg buğday verir, on beş kg buğday alacağını şart koşarsa veya on adet yumurta verir on bir adet yumurta almayı şart koşarsa, faiz ve haramdır. Borçlunun verilen borçla birlikte alacaklıya bir iş yapması, borcu geri verirken yanında başka bir şeyde vermesi, mesela, bir lira borcu geri verirken yanında birde kibrit vermesini şart koşarsa, faiz ve haramdır. Aynı şekilde almış olduğu borcu özel bir şekilde geri vermeyi şart koşulursa, mesela, işlenmemiş bir miktar altın borç verir işlenmiş halde geri almayı şart koşarsa, faiz ve haramdır. Hiçbir şart olmadan borçlunun kendisi borcundan fazla vermesinin

sakıncası olmadığı gibi müstehaptır.

2243- Faiz vermek faiz almak gibi haramdır. Borçlanma olayı ise sahihtir. Faizli borç alan aldığına malik olur, borç veren ise aldığı fazlalığın maliki olmaz, onda tasarruf etmesi de haramdır. Fazlalıkla aldığı bir şeyin maliki olamaz. Faiz kastı olmadan borçlu vermiş olduğu fazlalığın borç veren tarafından kullanılmasına razı olacak idiye, alacaklının tasarruf etmesi caizdir. Aynı şekilde meselenin hükmünü bilmediğinden faiz alır, öğrendikten sonra tövbe ederse, bilmediği dönemde aldığı faizler onun için helaldir.

2244- Buğday ve benzeri şeyleri faizli olarak borç alır, onunla ziraat yaparsa, elde etmiş olduğu mahsule maliktir.

2245- Bir elbise alınır, faiz veya faizli parayla karışan parayla elbisenin borcu ödenirse, elbiseye malik olur. Onu kullanmasının ve onunla namaz kılmasının sakıncası yoktur. Elbiseyi alırken satana, bu elbiseyi faizli parayla alıyorum derse, elbisenin maliki olmaz, onu kullanması da haramdır.

2246- İnsan, birisine bir miktar para verir, başka bir şehirde ondan taraf verdiği miktardan daha az alırsa, sakıncası yoktur. Buna serfi berat denir.

2247- İnsan birisine bir şey verir, başka şehirde fazlasını alırsa, verdiği şey kiloyla tartılan ölçüyle ölçülen altın, gümüş, buğday ve benzeri şeylerden olursa, faiz ve haramdır. Fazlalığı alan o fazlalık karşısında bir şey verir veya bir iş yaparsa, fazlalığı almanın sakıncası yoktur. Banknot olarak borç verilirse, fazla alınması caiz değildir. Banknotu peşin veya veresiye başka cinsten bir banknota satılır, mesela, bir lira verir karşılığında iki dinar alırsa, sakıncası yoktur. Ancak para aynı cinsten ve veresiye olursa, fazla alınması sakıncalıdır.

2248- Tartılan ve ölçülen dışında, insanın bir başkasından alacağı olursa, onu nakit olarak daha az bir miktara

borçluya veya bir başkasına satabilir. Buna göre günümüzde alacaklı borçludan almış olduğu çek veya senetleri daha az değerine banka veya bir başkasına satabilir. Buna günümüzde çek veya senet kırmak deniyor.

HAVALE HÜKÜMLERİ

2249- İnsan kendisinden alacaklı olan kişiyi, borcunu almak için bir başkasına havale eder, alacaklı da kabul ederse, ileride açıklanacağı gibi, havale şartlarıyla gerçekleşirse, havale edilen şahıs borçlu durumundadır. Talebini birinci borçludan isteyemez.

2250- Borçlu, alacaklı ve borcu ödemesi için havale edilen kişi, mükellef ve akıllı olmalı, onları kimse mecbur etmemeli, malını anlamsız yerlerde harcayan aptal biri olmamalı, borçlu ve alacaklı, müflis olmamalıdır. Havalede havale eden borçlu olmadığı için müflis olursa sakıncası yoktur.

2251- Havalenin tüm şekliyle, ister borçlu olsun ister olmasın, havale edilen kişi havaleyi kabul etmelidir.

2252- İnsan havale ettiğinde borçlu olmalıdır. Birisinden borç almak istiyorsa, borçlanmadan daha sonra borçlanacağı borcu ödemesi için bir başkasına havale edemez.

2253- Havale anlaşmasında, havalenin cins ve miktarı belli olmalıdır. İnsanın birisine on kg buğday ve on lira borcu olur, belirlemeden, havale ettiği kişiye, bunlardan birisini falan şahıstan al derse, yapılan havale anlaşması sahih değildir.

2254- Borç miktarı aslında belli olur, borçlu ve alacaklı havale ederken onun miktar ve cinsini bilmezlerse, yapılan havale sahihtir. Mesela, alacaklı alacağını deftere yazar, deftere bakmadan havale eder, daha sonra deftere bakıp miktarını alacaklıya söylerse, yapılan havale sahihtir.

2255- Her ne kadar havale olunan kimse varlıklı olur, borcu ödemekte kusur göstermese bile, alacaklı havaleyi kabul etmeyebilir.

2256- Havale edene borcu olmayan, havaleyi kabul

ederse, havalenin miktarını ödemededen havale edende talep edebilir. Havalenin belli bir müddeti olur, borcu olmayan havale edilen şahıs müddet dolmadıkça, havaleyi vaktinden önce ödese bile, havale edenden talep edemez. Alacaklı alacağını havale edildiği kişiden daha az bir miktarda anlaşılırsa, yalnız verdiği miktarı havale edenden alabilir.

2257- Havale anlaşması yapıldıktan sonra, havale anlaşmasını Yapan taraflar havaleyi bozamazlar. Havale olunan şahıs havale yapıldığında fakir değildi, daha sonra fakirleşse de, alacaklı da anlaşmayı bozamaz. Aynı şekilde havale yapılırken fakir olur, alacaklı da fakir olduğunu biliyorduyorsa, anlaşmayı bozamaz. Ama fakir olduğunu bilmez daha sonra anlarsa, o ana kadar ödemeye imkânı olmamışsa, alacaklı anlaşmayı bozup alacağını havale edenden talep edebilir. Ama o an vermeye gücü yeterse, anlaşmayı bozmak sakıncalıdır.

2258- Borçlu, alacaklı ve havale olunan şahıs veya bunlardan birisi havale anlaşmasını bozma hakkı anlaşmada bırakırsa, bırakılan anlaşma gereği havale anlaşmasını bozabilirler.

2259- Havale eden kendisi borcu öderse; havale edilen kişi havale edene borçludur. Ödemesini o istemişse, havale eden o miktarı havale edilen kişiden alabilir. Ama havale edilen borçlu değil ve havale edenin ödemesini o istememişse, ödenen şeyi havale edilen şahıstan talep edemez.

REHİN (İPOTEK) HÜKÜMLERİ

2260- Borçlunun, borcunu ödemediği takdirde alacağını karşılaması için alacaklının yanında bir miktar mal koymasına rehin denir.

2261- Rehinde akit okumak gerekmez. Borçlu olan malını alacaklıya rehin kastıyla verir, oda aynı maksatla alırsa, rehin sahihtir.

2262- Rehin verenin, alanın mükellef, akıllı olmaları, kimsenin onları mecbur etmemesi, rehin verenin aptal ve müflis olmaması gerekir.(müflis ve aptalın manaları 2213. meselede zikredildi) müflisin rehin bırakmış olduğu mal kendisinin olmaz veya tasarruf etmesi men edilmeyen maldan olursa, sakıncası yoktur.

2263- İnsan şer'i açıdan tasarruf edebileceği bir malı veya bir başkasının malını sahibinden izin alarak rehin olarak bırakabilir.

2264- Rehin bırakılan şeyin alım satımı sahih olmalıdır. Şarap ve benzeri şeyler rehin olarak bırakılamaz.

2265- Rehin bırakan mal sahibi veya bir başkası olsa da, rehin bırakılan malın tüm menfaati, sahibine aittir.

2266- Rehin alan kişi, rehin aldığı malı -ister sahibi tarafından, isterse sahibinden izinsiz başkası tarafından rehin bırakılsın- izinsiz bir başkasına satamaz ve bağışlayamaz. Daha sonra sahibi izin verirse, sakıncası yoktur.

2267- Rehin alan, rehin aldığı malı sahibinden izin alarak onu satarsa, ondan almış olduğu para malın kendisi gibi rehin değildir. Aynı şekilde, sahibinden izinsiz satılır, daha sonra sahibi razı olursa, sakıncası yoktur. Rehin bırakılan mal sahibinin izniyle satılır, parasının rehin kalması kararlaştırılırsa, karara uyulmalıdır. Uyulmadığı takdirde yapılan muamele batıldır. Rehin alan ona izin verirse batıl

olmaz.

2268- Borçlu, borcunu vermesi gerektiğinde, alacaklı ister, fakat borçlu vermezse; alacaklının rehin aldığı malı satma hususunda vekâleti varsa onu satıp hakkını alabilir. Vekâleti olmadığı taktirde sahibinden izin almalıdır. Sahibine ulaşamıyorsa, vacip ihtiyat gereği, şer'i hâkimden izin almalıdır. Her iki durumda da, fazlalık olursa sahibine geri vermelidir.

2269- Borçlu, oturduğu ev ve ihtiyacı olan ev eşyasının dışında başka bir şeyi olmazsa, alacaklı ondan alacağını talep edemez. Ama rehin bıraktığı mal ev veya ev eşyası gibi şeylerden olursa, bir önceki meselede zikredilen kurallara uyarak onu satıp alacağını ondan alabilir.

ZAMANET HÜKÜMLERİ

2270- İnsan bir başkasının borcunu ödemeğe zamin olursa, onun zamaneti Arapça olmasa dahi her hangi bir dille veyahut zamin olduğunu anlatan bir işle alacaklıya anlatır, alacaklı da kabul ederse, zamin olması sahihtir. Borçlunun razı olması şart değildir. Bu muamele iki şekilde olur:

1- Zamin borcu borçlunun üzerinden kaldırır kendi üzerine alırsa, ödemediği ölmüşü durumunda, mal vereseler arasında bölüşmeden ödenmesi gereken borçlardan biridir. Fakihlerin zaminden kastettikleri de budur.

2- Zamin borcu ödemeği üstlenir, ama üzerine gelmez. Vasiyet etmediği takdirde, öldükten sonra onun malından ödenmez.

2271- Zamin ve alacaklı, mükellef ve akıllı olmalıdır. Onları kimse mecbur etmemeli ve aptal olmamalıdır. Alacaklı müflis olmamalıdır. Borçluda bu şartların olması gerekmez. Mesela, bir insan, bir çocuk, aptal veya delinin borcuna zamin olursa, sahihtir.

2272- Zamin olması için bir şart bırakır, mesela şöyle der; borçlu borcunu ödemezse, ben ödeyeceğim yücem. 2270. meselede zikredilen birinci şıkka göre onun zamin olması sakıncalıdır. İkinci şıkka göre sakıncası yoktur.

2273- Borcunu ödemek için, zamin olunan kişinin borçlu olması gerekir. Bir insan birisinden borç almak ister, borç alınmadıkça ondan taraf zamin olunmaz. 2270. meselede ikinci şıkında bu şart geçerli değildir.

2274- Zamin olmak için, borçlu, alacaklı ve borcun cinsi belli olmalıdır. İki kişinin bir kişiden alacağı olur, ikisinden birisini ödemeye zaminim der, hangi borcu ödeyeceğini belli etmediği için, onun zamin olması batıldır. Aynı şekilde insanın birisine on lira para ve on kg buğday borcu olur, borçların hangisi olduğu belirtilmeden, birisine ben

zaminim derse, sahih değildir.

2275- İnsan borçludan izinsiz, onun borcunu ödemeye zamin olursa, ondan bir şey talep edemez.

2276- İnsan, borçlunun izniyle onun borcunu ödemek için zamin olursa,- borcu ödemededen de- ödenmesine zamin olduğu miktarı ondan talep edebilir. Alacaklıya alacağı cinsten başka bir cinsten borcunu öderse, ödediğı cinsi borçludan talep edemez. Mesela, on kg buğday borcu olur, alacaklıya zamin on kg pirinç verirse, borçludan pirinç talep edemez. Ama borçlu kendisi pirinç verilmesine razı olursa, zamin borçludan pirinç talep edebilir.

2277- Alacaklı, alacağını zamine bağışlarsa, zamin borçludan bir şey talep edemez. Ama o borcun hepsini veya bir bölümünü hibe eder veya humus, zekât ve sadaka gibi şeylere sayarsa, zamin borçludan onu talep edebilir.

2278- İnsan, birisinin borcunu ödemeye zamin olursa, zamin olmaktan vazgeçemez.

2279- Zamin ve alacaklı -vacip ihtiyat gereğı- istediklerinde zamanet anlaşmasını bozma şartı bırakamazlar.

2280- İnsan, zamin olduğunda alacaklının alacağını ödeyecek durumda olur, daha sonra fakirleşse bile, alacaklı zamanet anlaşmasını bozamaz, alacağını da borçludan talep edemez. Aynı şekilde, zamin olduğunda ödeme gücü olmadığı ve bunun alacaklı tarafından bilindiğı ve ona razı olması durumunda, alacaklı anlaşmayı bozamaz.

2281- İnsan zamin olduğunda, alacaklının alacağını ödeyecek durumda olmaz, alacaklı da durumun farkında değilse, o zamaneti bozması sakıncalıdır. Özellikle, alacaklı farkına varmadan ödeme gücüne ulaştığında, anlaşmayı hiç bozamaz.

KEFALET HÜKÜMLERİ

2282- Kefalet, alacaklı ne zaman borçluyu isterse borçluyu hazır bulunduracağına söz vermesidir. Söz verene de kefil denir.

2283- Arapça olmasa da, her hangi bir dille veya her hangi bir işle alacaklıya, borçluyu istediğinde hazır bulunduracağını anlatır, alacaklı da kabul ederse, kefalet sahih olur. Kefaletin sıhhatinde, vacip ihtiyat gereği borçlunun da rızası, anlaşma akdinde borçlunun bulunması, borçlu ve alacaklının her ikisinin de kefaleti kabul etmeleri gerekir.

2284- Kefil, mükellef ve akıllı olmalıdır. Kefalete mecbur edilmemelidir. Kefil olduğu kişiyi hazır etme gücüne sahip olmalıdır. Kefil olduğu kişiyi hazır etmek için malında tasarruf etmek zorunda kalırsa, aptal ve iflas etmiş olmamalıdır.

2285- Aşağıda zikredilen beş şey kefaleti bozabilir:

1- Kefil, borçluyu alacaklının yanında hazır bulundurması, ya da borçlunun kendisinin teslim olması.

2- Alacaklının borcu ödendiği durumunda.

3- Alacaklı alacağından vazgeçer veya bir başkasına intikal ederse.

4- Borçlu veya kefilden biri ölürse.

5- Alacaklı, kefili kefaletten serbest bırakırsa.

2286- Bir insan borçluyu alacaklının elinden zorla kurtarır, alacaklı ona ulaşamazsa, borçluyu serbest bırakan şahıs borçluyu alacaklının yanında hazır bulundurmalı veya alacaklının borcunu ödemelidir.

VEDİA (EMANET) HÜKÜMLERİ

2287- İnsan, malını başka birine verir, ona bu senin yanında emanet kalsın der, oda kabul ederse, veya mal sahibi hiçbir şey söylemeden malını koruması için ona bıraktığını anlatır, oda koruma kastıyla alırsa, ileride açıklanacak emanet hükümlerine göre amel etmelidir.

2288- Emaneti veren ve alanın her ikisi de, mükellef ve akıllı olmalı, onları kimse mecbur etmemelidir. İnsan bir malı çocuk veya deli birisine bırakır veya çocuk ve deli bir malı insana emanet olarak bırakırsa, sahih değildir. Ancak mümeyyiz bir çocuk başkasının malını sahibinin izniyle bir başkasına emanet olarak bırakması caizdir. Emaneti bırakan, aptal ve müflis olmamalıdır. Tasarrufundan men edildiği malın dışında bir malı müflisin bir başkasına emanet olarak bırakmasının sakıncası yoktur. Emanet bırakılan kişi de, aptal olmamalı, emanetin korunması kendi malında tasarruf etmeği veya kendi mülkiyetinden intikal etmesini veya telef olmasını gerektiriyorsa, müflis olmamalıdır.

2289- İnsan, sahibinden izinsiz bir çocuktan bir şeyi emanet olarak alırsa, sahibine geri vermelidir. Alınan mal çocuğun kendisine ait ise, velisine vermelidir. Mal sahibine ulaşmadan telef olursa, bedelini ödemelidir. Ama mal telef olma durumunda iken velisine ulaştırmak kastıyla çocuktan alır, çocuğun velisine ulaştırmakta ihmellik etmez, hakkı olmayan tasarrufta da bulunmazsa, ondan sorumlu değildir. Emaneti bırakan deli olsa da, hüküm aynıdır

2290- İnsan, emaneti koruya bilmiyorsa, emaneti bırakan bunun farkında değilse, o emaneti kabul etmemelidir. Kabul eder o mal da telef olursa, ondan sorumludur.

2291- İnsan, mal sahibine onun malını korumaya müsait olmadığını anlatır ve ondan emaneti almaz, buna rağmen mal sahibi malını ona emanet olarak bırakır gider, o mal telef olursa, emanet bırakılan kişi sorumlu değildir.

Müstehap ihtiyat gereği mümkün olduğunca o malı korumalıdır.

2292- Emaneti bırakan ve emaneti alan istediklerinde anlaşmayı bozabilirler.

2293- İnsan, emaneti korumaktan vazgeçer ve anlaşmayı bozarsa, emanet aldığı malı bir an önce sahibine, veli veya vekiline ulaştırmalı veya onlara haber vermelidir. Hiçbir mazereti olmadan emaneti onlara ulaştırmaz veya haber vermezse, mal telef olursa bedelini ödemelidir.

2294- Emaneti kabul eden bir kimsenin, onu korumak için münasip bir yeri yoksa, onu korumak için korunmasında ihmallik yapıldı denilmeyecek bir yer ayarlaması gerekir. Yer bulup korumakta tembellik yapıldı denecek şekilde olur ve mal da telef olursa, bedelini ödemelidir.

2295- Emaneti kabul eden bir kişi, onu korumakta ihmallik yapmaz, hakkı olmadığı şekilde kullanmaz, tesadüfen o mal telef olursa, ondan sorumlu değildir. Ama korunmasında ihmallik eder mesela, emniyetli olmayan başkasının ulaşabileceği bir yere bırakır da biri götürürse veya hakkı olmadan onu kullanır, mesela, elbiseyse onu giyer veya hayvan ise onu biner ve o mal telef olursa, sahibine bedelini ödemelidir.

2296- Malının korunması için mal sahibi belli bir yeri tayin eder, emaneti kabul edene şöyle der, ne olursa olsun benim malımı burada korumalısın. Emaneti alan onu başka bir yere götüremez, eğer başka yere götürür ve o mal telef olursa, ondan sorumludur. Ama emanet bırakanın söylediği yerde malın telef olacağına kanısı olursa, onu daha emniyetli bir yere intikal etmesi caizdir.

2297- Mal sahibi malının korunması için belli bir yeri tayin eder, ancak onun yanında o yerin hiçbir özelliği olmadığı anlaşılırsa, emanet alan kişi onu daha emniyetli veya birinci yer gibi bir başka yere intikal edebilir. Mal orda telef olursa, zamin değildir.

2298- Mal sahibi devamlı olarak baygın veya deli olursa, emanet anlaşması bozulur, emanet alan şahıs derhal onu mal sahibinin velisine ulaştırmalı veya ona haber vermelidir. Aksi halde mal telef olursa, bedelini ödemelidir. Ama mal sahibinin baygınlık veya deliliği arada bir olursa, yine ihtiyatı vacip gereği aynı hükme uymalıdır.

2299- Mal sahibi ölürse, emanet anlaşması bozulur. Mal başkasına ait değil, varislerine intikal etmesi gerekirse, emanetçi o malı varislere ulaştırmalı veya onlara haber vermelidir. Aksi halde mal telef olursa, emanetçi zamindir. Ama vereseleri araştırmak ve onları belirlemek için malı saklar ve o mal telef olursa, sorumlu değildir.

2300- Mal sahibi ölür ve mal varislere intikal ederse, emanetçi o malı tüm vereselere veya hepsinin vekiline vermelidir. Başkalarından izinsiz o malı vereselerden birisine verirse, başka vereselerin hakkından sorumludur.

2301- Emanetçi ölür veya devamlı olarak baygın veya deli olursa, yapılan emanet anlaşması batıl olur. Varis veya velisi mal sahibine bir an önce haber vermeli veya emaneti onlara ulaştırmalıdır. Eğer onun baygınlığı veya deliliği ara, ara olursa, vacip ihtiyat gereği aynı şekilde hareket etmelidir.

2302- Emanetçi, kendinde ölüm alametleri görür, mümkün olursa vacip ihtiyat gereği emaneti sahibine veya velisi ve vekiline ulaştırmalı veya haber vermelidir. Ve eğer onlara ulaşmak mümkün değilse, malın ölümünden sonra sahibine ulaşacağını kesin bildiği bir şekilde amel etmelidir. Mesela vasiyet eder ve şahit tutar ve onlara malın sahibini, cinsini ve tüm özelliklerini ve yerini söyler.

2303- Emanetçi, yolculuğa çıkması gerekirse, emaneti ailesine bırakabilir. Ama o malın korunması için bizzat kendisinin bulunması gerekirse, kendisi kalmalıdır veya malı sahibine, veli veya vekiline geri vermeli veya onlara haber vermelidir.

ARİYET (ÖDÜNÇ ALIP VERME) HÜKÜMLERİ

2304- Ariyet; insan kendi malını kullanmak için karşılıksız bir başkasına vermesidir.

2305- Ariyet de, akit okunması gerekmez. Mesela, bir elbiseyi ariyet olarak birisine verir, oda aynı maksatla alırsa, sahihtir.

2306- Gasp edilmiş bir şeyi veya kendi malı olup da kiraya verdiği bir şeyi ariyet verirse, gasp olan malın sahibi ve kiralayan şahısın razı oldukları taktirde, sahih olur.

2307- Menfaati kendisine ait olan bir şeyi, mesela, kiraladığı bir şeyi başkasına ariyet verebilir. Ama eğer kira sözleşmesinde kendisinin kullanması şartı koşulursa, vacip ihtiyat gereği sahibinden izinsiz onu başkasına ariyet olarak veremez.

2308- Deli, çocuk, müflis ve aptal malını ariyet olarak verirse sahih değildir. Ama veli maslahat görür velisi olduğu kişinin malını ariyet olarak verirse, sakıncası yoktur. Ariyet verilen malın ariyet alana ulaşmasında çocuk vasıta olursa, sakıncası yoktur.

2309- Ariyet aldığı malın korunmasında ihmallik etmez, ondan anlamsız yararlanmazsa, tesadüfen o mal telef olursa, ondan sorumlu değildir. Ariyet verirken, telef olursa alanın sorumlu olacağı şartı bırakılır veya ariyet verilen şey altın veya gümüş olursa, bedelini ödemelidir.

2310- Altın veya gümüşü ariyet olarak alır, telef olduğunda sorumlu olmayacağını şart koşarsa ve telef olursa, sorumlu değildir.

2311- Ariyet veren ölürse, ariyet alan, 2300. meselede zikredilen emanet hükmüne göre amel etmelidir.

2312- Ariyet veren şer'î açıdan malında tasarruf edemez hale gelir, mesela, baygın veya deli olursa, ariyet alan, emanetle ilgili açıklanan 2298. meselede ki hükme göre amel etmelidir.

2313- Ariyet veren ve alan, istedikleri zaman ariyet anlaşmasını bozabilirler.

2314- Helal kullanımı olmayan mesela, kumar aleti veya yemek içmek için veya mutlak olarak altın ve gümüş kabın ariyet verilmesi -vacip ihtiyat gereği- batıldır. Ancak ziyinet amacıyla verilmesinin sakıncası yoktur.

2315- Yün ve sütünden faydalanmak için koyunu, çiftleşmek için erkek hayvanı ariyet olarak vermek, sahihtir.

2316- Ariyet olarak aldığı şey, sahibine, sahibinin veli veya vekiline geri verilir, daha sonra telef olursa, ariyet alan sorumlu değildir. Ancak sahibi veya sahibinin vekil ve velisinden izinsiz alırsa, her ne kadar sahibinin devamlı götürüp bıraktığı mesela, sahibinin o at için yapmış olduğu tavlaya bırakır, daha sonra telef olur veya bir başkası onu telef ederse, ondan sorumludur.

2317- Necisi bir şey ariyet olarak verilirse, 2014. meselede anlatıldığı gibi onun necis olduğunu ariyet alana söylemelidir.

2318- Ariyet aldığı şeyi sahibinden izinsiz bir başkasına ariyet veya kiraya veremez.

2319- Ariyet olarak aldığı bir şeyi sahibinden izin alarak başkasına ariyet olarak verir, ariyet alan birinci kişi ölür veya deli olursa, ikinci ariyet batıl olmaz.

2320- Ariyet olarak aldığı malın gaspı olduğunu anlarsa, onu sahibine geri vermelidir. Ariyet verene veremez.

2321- Gasp edilmiş olduğunu bildiği bir malı ariyet olarak

alır ve onu kullanır ve elinde telef olursa, sahibi o malın bedelini veya kullandığı müddetin ücretini ondan veya gasp etenden alabilir. Ariyet alan mal sahibine verdiği meblağı ariyet aldığı gaspçıdan talep edemez.

2322- Ariyet olarak aldığı malın gasp edilmiş olduğunu bilmez ve elinde telef olur, mal sahibi telef olan malın bedelini ariyet alandan alırsa, sahibine vermiş olduğu miktarı oda ariyet verenden alabilir. Ama ariyet aldığı şey altın veya gümüş olursa veya ariyet veren verdiği malın telef olması durumunda bedelinin ödeneceğini şart koşmuşsa, sahibine vermiş olduğu bedeli ariyet verenden talep edemez. Ancak mal sahibi malın kullanıldığı müddetin ücretini ondan alırsa, ariyet verenden o miktarı talep edebilir.

NİKÂH (EVLİLİK) HÜKÜMLERİ

Evlilik akdinden sonra kadın erkeye ve erkekte kadına helal olur. Evlilik akdi iki şekildedir: sürekli evlilik ve geçici evlilik. Sürekli evlilik, müddeti olmayan daimi bir evliliğdir. Bu evlilikte akdi okunan kadına daime denir. Daimi olmayan geçici evlilik, evliliğin müddeti belirlenir. Mesela; bir kadını bir saat, bir gün, bir ay veya bir yıl ve daha fazla bir müddet için kendine nikâhlar. Ama müddet karı ve kocanın ömründen fazla olmamalıdır. Fazla olursa nikâh batıldır. Bu ikinci akde mut'a veya sığa denir.

AKİD HÜKÜMLERİ

2323- Daimi ve geçici evlilikte akit okunmalıdır. Kadın ve erkeğin razı olması veya yazmaları vacip ihtiyat gereği yeterli değildir. Evlilik akdini kadın ve erkek kendileri okuyabilir veya onlardan taraf okuması için bir başkasını vekil edebilirler.

2324- Vekilin erkek olması şart değildir. Kadın da evlilik akdini okumak için başkasından taraf vekil olabilir.

2325- Erkek ve kadın vekillerinin akdi okuduklarına emin olmadıkça bir birlerine mahremce bakamazlar. Vekilin akdi okuduğuna ihtimal vermek yeterli değildir. Vekil akdi okudum der, onun sözüne güvenilmezse, vacip ihtiyat gereği onun sözüne güvenip uymamalıdır.

2326- Kadın, bir kişiyi onu başka bir erkek için on günlüğüne akdetmesi için vekil eder, on günün başlangıcını tayin etmezse, vekil istediği zaman onu on günlüğüne o erkeğe akdedebilir. Ancak kadının belli gün ve saati kastettiği anlaşılırsa, akdi onun kastettiğine göre okumalıdır.

2327- Bir kişi, daimi ve geçici evlilik akdi için iki kişi tarafından vekil olabilir. Aynı şekilde, insan evleneceği kadının vekili olarak onun nikâh akdini kendisi için okuyabilir. Aksi iki kişinin okuması ihtiyaten müstehaptır.

AKDİN OKUNUŞU

2328- Daimi evliliğin akdini kadın ve erkek kendileri okumak isterlerse, mihrin miktarını belirledikten sonra önce kadın şöyle der: “Zevveçtuke nefsi alessedaki’l malum” yani tayin edilen mihir üzerine kendimi sana eş ettim. Fazla ara vermeden erkek de şöyle der: “Kebiltuttezviç” yani evlenmeyi kabul ettim veya yalnız “Kebiltu” derse okunan akit sahihtir.

Akdi okumak için başkasını vekil ederlerse; mesela, erkeğin ismi Ahmet kadının ismi de Fadime olursa, kadının vekili şöyle der: “Zevveçtu müvekkileke Ahmed müvekkileti Fadime alessedaki’l malum.” Fazla ara vermeden ardından erkeğin vekili şöyle derse: “Kebiltuttezvice li müvekkili Ahmede alessedaki’l malum” sahih olur. Müstehap ihtiyat gereği kadının söylediği lafızla erkeğin söylediği lafız aynı olmalıdır. Mesela kadın, “zevveçtu” derse erkekte, “kebiltuttezvice” demelidir. “Kebiltunnikâhe” dememelidir.

2329- Erkek ve kadın, geçici evliliğin akdini kendileri okumak isterlerse, müddet ve mihiri tayin ettikten sonra kadın şöyle der: “Zevvectuke nefsi fil müddeti’l malumeti alel mihri’l malum” fazla ara vermeden erkek, “kebiltu” derse, sahih olur.

Geçici evlilikte akdi okumak için başkasını vekil ederlerse, kadının vekili erkeğin vekiline şöyle der: “zevvectu müvekkileti müvekkileke fil müddeti’l malumeti ale’l mihri’l malum” fazla ara vermeden erkeğin vekili “kebiltuttezvice li müvekkili hakeza” derse, akit sahihtir.

AKDİN ŞARTLARI

2330- Evlilik akdinin birkaç şartı vardır:

1) Vacip ihtiyat gereği -sahih- Arapça okunmalıdır. Erkek ve kadının Arapça okuması mümkün değilse, vekil tutmalarına gerek yok, başka dille okuyabilirler. Ancak “zevvectu” ve “kebiltu” kelimelerinin anlamını ifade eden kelimeler kullanılmalıdır.

2) Akdi okuyan erkek ve kadın veya vekilin, akdi okurken inşa kastıyla okunmalıdır. Yani eğer kadın ve erkek kendileri akdi okuyorlarsa, kadın “zevvectuke nefsi” demesiyle maksadı kendisini ona eş etmek olmalıdır. Erkeğin “kebiltuttevice” demesiyle o kadının kendisine eş olduğunu kabul etme kastıyla söylemelidir. Akdi erkek ve kadının vekilleri okuyorsa, “zevvectu” ve “kebiltu” demekle onları vekil eden erkek ve kadının karı koca olduklarını, kastetmelidirler.

3) Akdi okuyanın akli dengesi yerinde olmalıdır. Akdi kendisi için okuyorsa, mükellef olmalıdır. Vacip ihtiyata göre mükellef olmayan mümeyyiz çocuğun başkası için okuduğu akit yeterli değildir. Eğer okursa, talâk verilmeli veya tekrar okunmalıdır.

4) Karı-kocanın vekil veya velileri, akdi okurlarsa, akdi okurken karı ve kocayı tayin etmelidirler. Mesela; onların ismini söyler veya onlara işaret edebilirler. Bir kişinin birkaç kızı olur, bir erkeğe şöyle der, “zevvectuke ihda benati” yani kızlarımdan birisini sana eş ettim. Oda, “kebiltu” yani kabul ettim derse, akit okunurken kız belli edilmediği için, okunan akit batıldır.

5) Evlenen kız ve erkek, evliliğe razı olmalıdırlar. Zahirde sıkıntılı kalpte evliliğe razı oldukları anlaşılırsa, okunan akit sahihtir.

2331- Evlilik akdinde bir harf veya daha fazla, yanlış okunur ama manayı değiştirmezse, okunan akit sahihtir.

2332- Evlilik akdini okuyan – her ne kadar azda olsa – anlamını bilir ve kelimeleri o anlamda kullanırsa, okunan akit sahihtir. Akdin tüm manasını teferruatlı bilmesine gerek yoktur. Mesela, Arap dilinde fiil failin ne olduğunu bilirse, yeterlidir.

2333- Bir kadın ve erkeyi kendilerinden izinsiz birbirlerine akdedilir daha sonra haberleri olduğunda o akde izin verirlerse, okunan akit sahihtir. İzin için razı olduklarına dair bir söz söylerler veya razılığı gösteren bir iş yaparlarsa, yeterlidir.

2334- Kadın veya erkeğin veya onlardan birisini evlenmeye mecbur ederlerse, bir önceki meselede zikredildiği gibi akit okunduktan sonra izin verirlerse, okunan akit sahihtir. Akdi yenilemek daha iyidir.

2335- Baba ve büyük baba, mükellef olmayan erkek veya kız çocuğu veya deli haliyle mükellef olan bir çocuğunu bir başkasıyla evlendirebilirler. Çocuk, ergenlik çağına ulaştığında ve deli iyileştiğinde onun için yapılan evliliği, ona zararı dokunmuşsa, o evliliği isterse kabul isterse reddedebilir. Ama zararı olmamışsa, ergen olmayan erkek veya kız çocuğu evliliği bozmak isterlerse, vacip ihtiyat gereği talâk verilmeli veya yeniden akit okunmalıdır.

2336- Ergenlik çağına ulaşmış ve maslahatını teşhis edebilecek duruma gelmiş bekâr bir kız, kendi hayatı kendi nezaretinde olmaz, evlenmek isterse babası veya büyük babasından izin almalıdır. Vacip ihtiyat gereği kendi hayatı kendi nezaretinde olsa da, izin almalıdır. Anne ve kardeşlerin izni şart değildir.

2337- Kız, bakire olmaz veya bakire olur şer'i ve örf açısından dengi olan birisiyle evlenmesine babası veya büyük babası izin vermez veya kızın evlilik konusuna asla girmek istemezler veya delilik gibi izin verme yetkisine sahip değillerse, şu durumlarda baba ve büyük babanın izinleri şart değildir. Aynı şekilde kayıp oldukları ve benzeri

sebeplerden dolayı onlardan izin alma mümkün olmaz, kızın da o an evlenmeye ihtiyacı olursa, baba ve büyük babanın izinleri şart değildir.

2338- Baba veya büyük baba, ergen olmayan erkek çocukları için kız alırsa, çocuk ergenlikten sonra o kızın nafakasını vermelidir. Ergenlikten önce, kadından zevklenme çağına ulaşmış, kadın da erkeğin zevk alamayacağı kadar küçük olmazsa, kadının nafakası çocuğun üzerine sabittir. Aksi halde, nafaka vacip değildir.

2339- Baba veya büyük baba, ergenlik çağına ulaşmamış çocuğunu evlendirirse, akit okunduğunda çocuğun mihri ödeyecek malı yoksa, baba ve büyük baba mihiri ödemelidir. Aynı şekilde çocuğun malı olur, mihri baba veya büyük baba üstlenirse, onlar ödemelidir. Bu iki durumun dışında mihir, mihrü'l-misil'den fazla olmaz veya maslahat gereği mehrü'l-misil'den fazla olursa, baba veya büyük baba mihiri çocuğun malından verebilirler. Ve eğer fazla olması maslahat olmazsa, çocuğun malından mihrü'l-misil'den fazlasını ödeyemezler. Ergenliğe ulaştığında fazlalığı kabul ederse, sakıncası yoktur.

AKDİ BOZMA HAKKI VEREN KUSURLAR

2340- Erkek, akitten sonra kadında, aşağıdaki altı kusurdan birisinin olduğunu anlarsa, akdi bozabilir.

1) Delilik. (devamlı olmasa bile)

2) Cüzam hastalığı.

3) Beres hastalığı (bir çeşit deri hastalığıdır)

4) Körlük.

5) Hissedilir şekilde felç olması.

6) Cima ve hamileliğe engel olmasa dahi, rahminde et veya kemik olması.

Erkek, nikâhtan sonra kadının ifza olduğunu, yani idrarla hayız yolunun veya haizle gaita yolunun veya her üçünün bir olduğunu anlarsa, akdi bozması sakıncalıdır. Eğer akdi bozmak isterse, vacip ihtiyat gereği talâk da vermelidir.

2341- Kadın, nikâhtan sonra kocasının erkeklik aleti olmadığını anlar veya nikâhtan sonra ilişkiden önce veya sonra kocasının aleti kesilir veya hastalıktan dolayı ilişkide bulunamıyorsa, bu hastalık nikâhtan sonra, ilişkiden önce veya sonra oluşursa, tüm bu durumlarda talâksız nikâhı bozabilir.

Kadın nikâhtan sonra kocasının nikâhtan önce deli olduğunu anlar veya nikâhtan sonra -ister ilişkiden önce ister sonra- kocası deli olursa, veya nikâh okunduğunda yumurtalarının çekildiği veya ezildiği anlaşılırsa, tüm bu durumlarda vacip ihtiyat gereği kadın nikâhı bozmamalıdır. Eğer bozar daha

Sonra evliliği sürdürmek isterlerse, vacip ihtiyat gereği yeniden nikâh okunmalıdır. Ayrılmak isterlerse, talâk verilmelidir.

Kocasını ilişkide bulunamadığı için, kadın nikâhı bozmak

isterse, önce Şer'i hâkime veya vekiline müracaat etmeli, Şer'i hâkim de kocaya bir yıl zaman tanımalı erkek, o kadın veya başka bir kadınla ilişkiye giremezse, ondan sonra kadın nikâhı bozabilir.

2342- Erkek, ilişkiye giremediği için kadın nikâhı bozmak isterse, erkek mihrin yarısını kadına ödemelidir. Bunun dışında diğer kusurlardan dolayı erkek veya kadın nikâhı bozarsa, erkek kadınla ilişkide bulunmamışsa, bir Şey vermesine gerek yoktur. İlişkiye girmişse, mihrin tamamını ödemelidir.

2343- Erkek veya kadın, onunla evlenmesi için olduğundan daha fazla abartılarak başkasına tanıtılır – akdin içinde olsun veya nikâhtan önce, o anlatmayı esas alarak nikâh okunursa- nikâhtan sonra abartıldığı anlaşılırsa, karşı taraf o nikâhı bozabilir. Daha geniş açıklama için Minhacussalihin ilmihaline müracaat edilebilir.

EVLENİLMESİ HARAM OLAN KADINLAR

2344- Anne, kız kardeş, kendi kızı, hala, teyze, kardeşin kızı, kız kardeşin kızı ve kayın velide gibi insana mahrem olan kadınlarla evlenmek haramdır.

2345- İnsan, bir kadını kendisine nikâhlar, onunla ilişkiye girmese dahi o kadının annesi, anneannesi, babaannesi her ne kadar yukarıya giderse o kişiye mahrem olurlar.

2346- İnsan, bir kadını kendisine nikâhlar ve onunla ilişkide bulunursa, o kadının kızları, kız torunları, erkek torunları her ne kadar aşağıya doğru giderse ister nikâh anında olur isterse nikâhtan sonra dünyaya gelirse, o kişiye mahrem olur.

2347- İnsan, kendisi için nikâh ettiği kadınla ilişkide bulunmazsa, o kadın onun nikâhında olduğu müddetçe – vacip ihtiyat gereği- onun kızıyla evlenmemelidir.

2348- İnsanın hala ve teyzesi, babasının hala ve teyzesi, büyük babasının hala ve teyzesi, babaannesinin hala ve teyzesi ne kadar yukarı giderse, insana mahremdirler.

2349- Kadının kayın babası ve büyük kayın babası her ne kadar yukarı giderse, oğlu, kız ve oğlundan olan torunları her ne kadar aşağıya doğru giderse, nikâh döneminde dünyaya gelmiş olsun veya ondan sonra, hepsi kadına mahremdir.

2350- İnsan, bir kadını daimi veya geçici olarak kendisine nikâh ederse, nikâhlısı olduğu müddetçe onun kız kardeşiyle evlenemez.

2351- Talâk bölümünde açıklanacağı gibi, bir insan eşine ric'i talâk verirse, idesi dolmadıkça onun kız kardeşini kendisine nikâh edemez. Ama bain talâkı iddetinde onun kız kardeşiyle evlenebilir. Mut'a nikâhı iddetinde vacip ihtiyat gereği onun kız kardeşiyle evlenmemelidir.

2352- İnsan, eşinden izinsiz eşinin kardeşinin kızı veya kız kardeşinin kızıyla evlenemez. Eşinden izinsiz onlardan birisini kendine nikâhlar daha sonra eşi izin verirse, sakıncası yoktur.

2353- Erkek, hanımının kardeşinin veya kız kardeşinin

kızını, hanımına söylemeden kendisine nikâhlar, daha sonra hanımının haberi olur ve kocasının bu evliliğine razı olursa, yapılan nikâh sahihtir. Razı olmazsa, yapılan nikâh batıldır.

2354- İnsan, kızını nikâh etmeden hala veya teyzesiyle zina ederse, vacip ihtiyata göre onların kızlarıyla evlenemez.

2355- İnsan, hala veya teyzesi kızıyla evlenir, onunla ilişkide bulunur veya ilişkide bulunmadan kayın validesiyle zina yaparsa, bu onların ayrılmalarını gerektirmez.

2356- Hala ve teyze dışında bir kadınla zina ederse, müstehap ihtiyat gereği zina ettiği kadının kızıyla evlenmemelidir.

2357- Müslüman bir kadın kâfir bir erkekle ister daimi isterse geçici evlenemez. Kâfir kitap ehli olsun veya olmasın fark etmez. Müslüman bir erkek de kitap ehli olmayan bir kadınla evlenemez. Yahudi ve Hıristiyan kadınlarına mut'a nikâhı yapmanın sakıncası yoktur. Vacip ihtiyat gereği ehli kitap kadınlarla daimi evlilik yapılmamalıdır. Mecusi bir kadınla vacip ihtiyat gereği mut'a nikâhı yapılmamalıdır. Nasibiler gibi bazı fırkalar, kendilerini Müslüman olarak bilseler de, kâfir hükmündedirler. Aynı şekilde mürtet biri ile, Müslüman kadın ve erkek daimi veya geçici evlilik yapamazlar.

2358- Rici talâk idesinde olan bir kadınla zina yapılırsa - vacip ihtiyata göre- kadın o erkeğe haram olur. Eğer mut'a veya bain talâkın idesinde veya vefat ve vetyi şüphe idesinde olursa, ideden sonra onu kendisine nikâhlayabilir. Ric'i talâk, bain talâk, mut'a, vefat ve vetyi şüphe idesinin anlam ve açıklamaları talâk hükümlerinde açıklanacaktır.

2359- Kocasız olmayan bir kadınla, idesi dışında zina yapılırsa, vacip ihtiyat gereği tövbe etmedikçe onunla evlenemez. Tövbe etmeden bir başka erkek onunla evlenebilir.

Bir kadın zinayla meşhur olursa tövbe etmedikçe, vacip ihtiyat gereği onunla evlenmek caiz değildir. Aynı şekilde zinayla meşhur olan erkek tövbe etmedikçe vacip ihtiyat gereği onunla evlenmek caiz değildir.

İnsan zina yapan bir bayanla evlenmek isterse, müstehap ihtiyat gereği o kadın adet görüp temizleninceye kadar

sabretmelidir. İster kendisi o kadınla zina yapmış olsun isterse bir başkası.

2360- Başkasının iddetinde olan bir kadını, insan kendisine nikâh eder, erkek ve kadın veya onlardan birisi iddenin bitmediğini ve kadının iddet halinde nikâh edilmesinin haram olduğunu bilirse, nikâhtan sonra ilişkide bulunulmasa bile, kadın o erkeğe ebedi haram olur. İddenin varlığını bilmez ve iddeliyken evlenmenin haram olduğunu bilmezlerse, yapılan nikâh batıldır. İlişkide bulunmuşlarsa ebedi haram olur ilişkide bulunulmamışsa ebedi haram olmaz iddet bittikten sonra yeniden nikâh yapabilirler.

2361- İnsan, kocası olduğunu bildiği bir kadınla evlenirse, ondan derhal ayrılmalıdır ve daha sonra onu kendine nikâh yapmamalıdır. Aynı şekilde insan kadının kocasının olduğunu bilmez onu nikâh eder ve nikâhtan sonra ilişkide bulunur ve daha sonra kocasının olduğu anlaşılırsa vacip ihtiyat gereği ondan ayrılmalı ve bir daha onunla evlenmemelidir.

2362- Kocasısı olan bir kadın bir başkasıyla zina yaparsa – vacip ihtiyata göre- zina ettiği erkeğe ebedi haram olur. Kocasısına haram olmaz. Tövbe etmez aynı işe devam ederse, kocası mihrini vererek onu boşaması daha iyidir.

2363- Talâk verilen, mut'a olup müddeti kocası tarafından bağışlanan veya müddeti dolan, bir kadın, bir müddet sonra evlenir, evlendiğinde birici kocasından idesi dolup dolmadığında şüphe ederse, şüphesine itina etmemelidir.

2364- Livata yaptıran erkeğin, her ne kadar çok az bir kısmı dâhil olsa da, -ergenlik çağında olursa- annesi, kız kardeşi ve kızı livat yapana haram olur. Aynı şekilde vacip ihtiyat gereği livata veren erkek olur veya livata eden mükellef olmazsa, yine anne, kız ve kız kardeşi ona haram olur. Ama girdiğini zanneder, veya girip girmediğinde şüphe ederse, bu durumda haram olmaz.

Livata edenin annesi, kızı ve kız kardeşi livata verene haram olmaz.

2365- İnsan, bir kadınla evlenir, evlendikten sonra o kadının babası, kardeşi veya oğluyla livata ederse, vacip ihtiyata göre evlendiği kadın ona haram olur.

2366- Haccın vaciplerinden biri olan ihram halinde, bir erkek evlenirse, her ne kadar kadın ihramda olmasa dahi, böyle bir nikâh batıldır. İhramlı iken evlenmenin haram olduğunu biliyorduyorsa, o kadını bir daha asla kendine nikâh edemez.

2367- Kadın, ihramlı iken bir erkekle evlenir, her ne kadar erkek ihramlı olmasa da, yapılan nikâh batıldır. Kadın, ihramlı iken evlenmenin haram olduğunu biliyorsa, vacip ihtiyat gereği o kadın bir daha asla o erkekle evlenmemelidir.

2368- Kadın veya erkek hac ve müfrede umrenin vacip bir ameli olan nisa tavafını yapmazsa, onu yapıncaya kadar cima yapmaları haramdır. Ancak halk veya taksir yapıp ihramdan çıktıktan sonra evlenirlerse, nisa tavafını yapmasalar da, evlilikleri sahihtir.

2369- İnsan, mükellef olmayan bir kız çocuğunu kendisine nikâhlarsa, dokuz yaşını tamamlamadan onunla ilişkide bulunması haramdır. Ama ilişkide bulunur, kız ifza olsa bile (ifzanın anlamı 2340. meselede açıklandı) mükellef olduktan sonra onunla ilişkide bulunabilir. İfza yapmışsa onun diyetini -bir adam öldürme diyetiyle aynıdır- vermelidir. Talâk verse bile, vacip ihtiyat gereği bir başkasıyla evlense bile hayatı boyunca onun nafakasını vermelidir.

2370- Üç defa talâk verilen kadın, -aralarda iki defa rücu veya nikâh okunursa- kocasına haram olur. Talâk hükümlerinde açıklanacağı gibi, başka birisiyle evlenir o kocası ölür veya talâk verirse, idesi dolduktan sonra ilk kocası onu kendisine yeniden nikâh yapabilir.

DAİMİ AKDİN HÜKÜMLERİ

2371- Daimi evli olan kadın, kocanın haklarına aykırı olmasa da, kocasından izinsiz dışarı çıkması haramdır. Ancak zaruret icap eder, evde kalması onun için sıkıntı doğurur veya meskende kalmak onun için müsait olmazsa, kocasından izinsiz dışarı çıkabilir.

Kocanın hakkı olan cinsi zevkler için kadın kendisini devamlı kocasına teslim etmelidir. Şer'i özürlü olmadıkça onun ilişkide bulunmasını engellememelidir.

Kadının, yiyecek, içecek, elbise, ev ve bütün ihtiyaçlarını karşılamak kocasına vaciptir. Gücü olsa veya olmasa da kadının ihtiyaçlarını gidermezse, kadına borçludur.

Kadının haklarından bir diğeri de, kocası ona zahmet ve sıkıntı vermemelidir. Şer'i açıdan izni olmadıkça ona kötü davranıp şiddet uygulamamalıdır.

2372- Kadın, kocasına karşı hiçbir görevini yapmazsa, birlikte kalsalar bile, ondan yemek, içmek, elbise ve ev gibi ihtiyaçlarını talep etme hakkı yoktur. Ama kocasının meşru cinsel isteklerinden bazen kaçarsa, vacip ihtiyat gereği nafakası kocasının sorumluluğundan düşmez. Cinsi istekleri karşılamadığı taktirde, mihri kocasının üzerinden asla düşmez.

2373- Erkek, hanımını ev işlerini yapmaya zorlayamaz.

2374- Kadının masrafı yolculukta iken evinden fazla olur, kocasının izniyle yolculuğa çıkmışsa, masrafları kocasına aittir. Yol parası ve benzeri harcamalar kendisine aittir. Erkek hanımını kendisiyle yolculuğa götürmek isterse, tüm masrafları kocasına aittir. Aynı şekilde tedavi gibi zaruri bir yolculuk olursa, masraflar kocaya aittir.

2375- Masrafları kocasına ait olan bir kadın, masraflarını kocası ödemediği taktirde, kocasından izinsiz onun malından alabilir. Alması mümkün olmaz, şer'i hâkime müracaat'ı da mümkün olmaz çaresiz harcamalarını kazanmak için çalışmak zorunda kalırsa, çalıştığı müddet

içerisinde kocasına itaat etmesi vacip değildir.

2376- Erkeğin, iki tane daimi nikâhlı eşi olur, birisinin yanında bir gece kalırsa, diğerinin yanında da dört gecede bir gece kalmalıdır. Aksi halde kadının yanında kalması vacip değildir. Ama onu tamamen terk etmemelidir. İhtiyat ve evla olan erkeğin dört gecede bir gece daimi nikâhlı eşinin yanında kalmasıdır.

2377- Erkek, genç hanımıyla dört aydan fazla, cima yapmaktan uzak kalmamalıdır. İlişkide bulunmak onun için zararlı veya çok zor olur veya kadın kendi isteğiyle terk edilmesine razı olursa veya terk etmeyi nikâhta şart bırakırsa, terk etmenin sakıncası yoktur. Bu hükümde – vacip ihtiyat gereği- kocanın hazır veya yolculukta bulunmasında bir fark yoktur. Buna göre, lüzumu olmayan yolculuğu mazeretsiz ve eşin rızası olmadan dört aydan fazla uzatması vacip ihtiyat gereği caiz değildir.

2378- Daimi nikâhta mihir tayin edilmezse, nikâh sahihtir. Erkek kadınla ilişkide bulunursa mihri (yani onun dengindeki kadınların mihri neyse onu) ödemelidir. Mut'a nikâhında, her ne kadar cahillik, gaflet ve unutkanlıktan olsa bile, mihir belirlenmezse nikâh batıl olur.

2379- Daimi nikâh okunurken mihrin ödenmesi için müddet tayin edilmezse, erkeğin mihri ödeme gücü olsa da olmasa da, kadın, mihri ödenmedikçe ilişkiden kaçınabilir. Mihri almadan ilişkiye razı olur, kocası onunla ilişkide bulunursa, şer'i mazereti olmadıkça kocasını ilişkide bulunmaktan engelleyemez.

MUT'A NİKÂHI

2380- Lezzet için olmasa da mut'a nikâhı sahihtir. Ancak kadın, erkeğin hiçbir zevkte bulunmamasını şart koşamaz.

2381- Vacip ihtiyat gereği erkek, mut'a nikâhlı genç eşiyle dört aydan fazla cima yapmayı terk etmemelidir.

2382- Mut'a nikâhlı olan bir kadın, nikâhta erkeğin ilişkide bulunmamasını şart koşarsa, şart ve nikâh sahihtir. Erkek, ilişki dışında diğer zevkler alabilir. Daha sonra kadın cima yapmaya razı olursa, erkek onunla cima yapabilir. Daimi nikâhta aynıdır.

2383- Mut'a olan kadın hamile kalsa bile nafaka hakkı yoktur.

2384- Mut'a olan kadının birlikte yatma hakkı yoktur. Kocasından oda kocasından irs alamazlar. Ancak irs almayı tek taraflı veya her iki taraf şart koşarsa, bu şartın doğruluğu sakıncalıdır. İhtiyat terk edilmemelidir.

2385- Mut'a olan kadın, kocasının üzerinde nafaka ve birlikte yatma hakkı olmadığını bilmezse, yapılan nikâh sahihtir. Bilmediği için kocasının üzerinde hiçbir hakkı yoktur.

2386- Mut'a olan kadın, eşinden izinsiz evden dışarı çıkabilir. Dışarı çıkması kocasının hakkının kaybolmasına sebep olursa, izinsiz dışarı çıkması haram olur. Müstehap ihtiyat gereği kocasının hakkı kaybolmasa da, kocasından izinsiz dışarı çıkmamalıdır.

2387- Kadın, belli bir mal karşılığında belli bir müddet için kendisine mut'a yapması için bir kişiyi vekil eder, oda o kadını kendisine daimi nikâh eder veya tayin edilen mal ve müddetin dışında kendisine mut'a nikâhı yapar, kadın duyduğunda ona izin verirse yapılan nikâh sahih ve eğer izin vermezse batıl olur.

2388- Mahrem olmak için, mesela baba veya büyük baba henüz mükellef olmayan kız veya erkek çocuğu kısa bir müddet için bir başkasına nikâhlar ve çocuk için hiçbir zararı olmazsa, yapılan nikâh sahihtir. Ancak evlilik boyunca erkek çocuğun zevk almaya kabiliyeti olmaz veya kız çocuğunun zevk vermeye kabiliyeti olmazsa, okunan nikâhın doğruluğu sakıncalıdır.

2389- Baba veya büyük baba, başka yerde olan yaşayıp yaşamadığını bilmediği bir çocuğu mahrem olmak için birisine nikâhlar, nikâhlanan kişiden zevk almak için müddet yeterli olursa, zahiren mahremlik oluşur. Daha sonra nikâh esnasında kız çocuğunun hayatta olmadığı anlaşılırsa, yapılan nikâh batıldır. Nikâhla birbirine zahiren mahrem gözükenler, namahrem olurlar.

2390- Erkek, evlilik müddetini kadına bağışlar, onunla ilişkide bulunmuşsa, kararlaştırılan mihrin tamamını o kadına ödemelidir. Eğer ilişkide bulunmamışsa mihrinin yarısını ödemelidir.

2391- Erkek, mut'a yaptığı kadını idesi dolmadan kendisine daimi veya tekrar mut'a yapabilir. Mutanın müddeti dolmadan ve müddet bağışlanmadan daimi nikâh yapılırsa, yapılan nikâh batıldır.

BAKMA HÜKÜMLERİ

2392- Erkeğin, namahrem kadınların vücuduna ve saçlarına şehvetli veya şehvetsiz, harama düşme korkusu olsa da olmasa da, bakması haramdır. Kadınların suratına ve bileklere kadar ellerine şehvet ve harama düşme korkusuyla bakmak haramdır. Müstehap ihtiyat gereği şehvetle olmaz, günaha düşme korkusu da olmadan kadınların surat ve bileklere kadar ellerine de bakılmamalıdır.

Kadının, namahrem erkeğin vücuduna şehvetle ve harama düşme korkusuyla bakması haramdır. Vacip ihtiyat gereği şehvet ve harama düşme korkusu olmasa da bakılmamalıdır. Ancak normalde erkeklerin bedeninden gözüken el, kol, baş ve ayak baldırları gibi kısımlara şehvetsiz ve günaha düşme korkusu olmadan kadınların bakmasının sakıncası yoktur.

2393- Açık saçık gezen kadınların – eğer onlara örtünmeleri söylense dinlemeyeceklerse-bedenlerine, şehvetsiz ve günaha düşme korkusu olmadan bakmanın sakıncası yoktur. Bu hükümde kâfir ve kâfir olmayan kadınlar arasında fark yoktur. Aynı şekilde el, yüz ve normalinde bedenlerinin kapatılmayan diğer bölümleri arasında fark yoktur.

2394- Kadın, -surat ve elleri dışında- saç ve bedenini namahrem erkeklere göstermemelidir. Vacip ihtiyat gereği henüz mükellef olmayan iyi ve kötüyü ayırt eden mümeyyiz çocuk, kadının bedenini görmesi şehvetinin tahrik olmasına sebep olacak ihtimali verilirse, ona da göstermemelidir. Kadın, harama düşmekten korkmaz ve erkeğin harama düşmesine sebep olmayacağı taktirde, surat ve ellerini bileklere kadar namahrem erkeklerden kapatmasına gerek yoktur. Harama düşme ve Erkeğin şehvetini tahrik ederek onu harama düşürme korkusu olursa, surat ve ellerini örtmesi vacip olur.

2395- Mükellef bir Müslüman'ın avret mahalline ayna, şişe,

saf su ve benzeri şeyden dahi olsa, bakmak haramdır. Aynı şekilde vacip ihtiyat gereği kâfir ve mümeyyiz çocuğun avret mahalline bakmak haramdır. Karı ve koca birbirlerinin tüm bedenlerine bakabilirler.

2369- Birbirlerine mahrem olan kadın ve erkek, şehvet ve harama düşme korkusu olmadıkça avret mahalli dışında birbirlerinin tüm bedenlerine bakabilirler.

2397- Erkek, zevk kastıyla bir başka erkeğin bedenine bakmamalıdır. Kadın da zevk amacıyla bir başka kadının bedenine bakması haramdır. Her iki durumda da harama düşme korkusu olursa, bakmak haramdır.

2398- Erkek, rezil ve kepaze olmayan tanıdığı namahrem bir kadının fotoğrafına bakmamalıdır. Şehvet ve harama düşme korkusu olmadıkça surat ve ellerine bakmanın sakıncası yoktur.

2399- Kadın, bir başka kadına veya kocasından başka bir erkeğe şırınga takmak veya avret mahallini yıkamak zorunda kalırsa, eli avret mahalline ulaşmaması için eldiven ve benzeri bir şey giymelidir. Erkek, başka bir erkeğin veya karısından başka bir kadının avret mahallini yıkamak zorunda kalırsa, eline eldiven giymelidir.

2400- Kadın, daha iyi tedavi olmak için bir erkeğe müracaat edebilir. Erkek, tedavi için kadının bedenine bakmak ve dokunmak zorunda kalırsa, bakıp ve dokunmasının sakıncası yoktur. Dokunmadan bakarak tedavi edebiliyorsa, dokunmadan tedavi yapmalıdır. Bakmadan dokunarak tedavi yapması mümkünse, bakmadan tedavi yapmalıdır.

2401- İnsan birisini tedavi etmek için onun avret mahalline bakmak zorunda kalırsa,- vacip ihtiyat gereği- aynayı önüne bırakıp aynayla bakmalıdır. Direk avrete bakmaktan başka bir çare yoksa, bakmasının sakıncası yoktur. Avrete direk bakmak aynadan bakmaktan daha kısa bir süre olacaksa, avrete direk bakmalıdır.

EVLİLİKLE İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

2402- Evli olmadığı için günaha düşen bir kişinin, evlenmesi vaciptir.

2403- Erkek, akitte kadının bakire olmasını şart koşar, akitten sonra bakire olmadığı anlaşılırsa, akdi bozabilir. Bozmaz ve akitte bakire olmasını da şart koşmaz, ancak bakire diye evlenirse, bakire çıkmadığı durumda mihir farkını kesebilir. Eğer vermişse o farkı geri alabilir. Mesela mihri yüz olarak bırakılır, onun gibi bakire birisinin mihri seksen, bakire olmayanın ise altmış olursa dört de bir farkı olur o farkı onun mihrinden kesebilir.

2404- Namahrem bir kadınla bir erkeğin başkasının bulunmadığı ve fesat ihtimali olan ıssız bir yerde bulunmaları, başkalarının girebileceği bir yer olsa dahi, haramdır. Fesat ihtimali olmazsa sakıncası yoktur.

2405- Erkek, akit de kadının mihrini tayin eder, ancak maksadı onu ödememek olursa, okunan akit sahihtir. Ancak mihri vermelidir.

2406- İslam dininden çıkıp kâfirliği seçen bir Müslüman'a mürtet denir, mürtet iki kısımdır: fitri mürtet ve milli mürtet. Fitri mürtet, o dünyaya geldiğinde anne ve babası veya onlardan birisi Müslüman olur, onun kendisi de iyi ve kötüyü anladığında Müslüman olur ve daha sonra kâfir olursa, ona fitri mürtet denir. Milli mürtet bunun tam aksi.

2407- Kadın, evlendikten sonra mürtet olursa, -ister milli isterse fitri- onun akdi batıl olur. Kocasının onunla ilişkide bulunmamışsa idesi yoktur. Aynı şekilde ilişkide bulunduktan sonra mürtet olur ve yeise veya çocuk olursa idesi yoktur. Ancak kadın hayız gören kadınlardan olursa, talâk hükümlerinde anlatılacağı gibi iddet beklemelidir. İdde esnasında tekrar Müslüman olursa onun akdi geçerlidir. Her ne kadar birlikte kalmak isterlerse yeniden

nikâh okumaları ve ayrılmak isterlerse talâk okumaları daha iyidir. Meselede zikredilen yeise kadın, elli yaşında olup hayız adeti görmekten kesilmiş ve bir daha görebileceğinden ümit kesen kadındır.

2408- Erkek, akit den sonra fitri mürtet olursa, eşi ona haram olur. Eğer ilişkide bulunan yeise ve çocuk değilse, talâk hükümlerinde açıklanacağı gibi vefat idesi beklemelidir. Eğer ilişkide bulunmamış veya yeise ve çocuk olursa yinede vacip ihtiyat gereği vefat iddeti beklemelidir. İdde esnasında erkek tövbe eder ve birlikte yaşamak isterlerse, yeniden nikâh okumalıdırlar, ayrılmak isterlerse talâk okumalıdırlar.

2409- Erkek, nikâhtan sonra milli mürtet olursa, karısıyla ilişkide bulunmamış veya kadın yeise veya çocuk olursa, onların akdi batıl olur. İddeti de yoktur. İlişkiden sonra mürtet olur ve kadın da hayız gören kadınlar hükmünde olursa, talâk hükmünde açıklanacağı gibi talâk iddeti beklemelidir. İdde esnasında kocası Müslüman olursa onun akdi bakidir.

2410- Kadın nikâhta, kendisini o şehirden çıkarmaması için kocasına şart bırakır ve o da kabul ederse, kadını razı etmeden o şehirden dışarı çıkarmamalıdır.

2411- Kadının bir önceki kocasından bir kız çocuğu olursa ikinci kocası o kızı başka karısından olan erkek çocuğuyla evlendirebilir. Aynı şekilde oğluna aldığı kızın annesini kendisine alabilir.

2412- Zinadan olsa bile ana rahmindeki çocuğu düşürmek caiz değildir. Ama çocuğun kalmasının anneye tahammül edilmeyecek zararı olur veya çok meşakkati olursa, çocuk canlanmadan onu düşürmek (aldırmak) caizdir. Ancak diyeti vardır, ama çocuk canlandıktan sonra alınması asla caiz değildir.

2413- Bir insan evli olmayan aynı zamanda iddetsiz bir

bayanla zina eder, daha sonra o kadını kendisine nikâhlar ve onlardan bir çocuk dünyaya gelirse, onun helal veya haramdan dünyaya geldiğini bilmezlerse, o çocuk helalzadedir.

2414- Erkek, kadının idde de olduğunu bilmez ve onunla evlenir, kadında bilmez, onlardan bir çocuk dünyaya gelirse, helalzadedir şer'î açıdan her ikisinin de çocuğudur. Eğer kadın idde de olduğunu bilir ve idde de evlenmenin şer'î açıdan caiz olmadığını biliyorduydu, çocuk babaya aittir. Her halükarda onların akdi batıldır, birbirlerine de ebedi haram olurlar.

2415- Kadın ben yeisiyim derse, sözünü kabul etmemek gerekir, ama kocam yok derse, sözüne güvenilirse, kabul edilmelidir, güvenilmezse vacip ihtiyat gereği araştırılmalıdır.

2416- Kocam yok diyen kadınla evlenilir, evlendikten sonra birisi o kadının kocası olduğunu iddia ederse, onun iddiası şer'î açıdan ispatlanmadıkça, onun sözünü dikkate almamak gerekir.

2417- Baba, iki yaşını doldurmamış kız veya erkek çocuğunu annesinden, ayıramaz. Zira çocuğu saklamakta anne ve baba müşterektirler. İhtiyat ve evla olan çocuğu yedi yaşına kadar anneden ayırmamak gerekir.

2418- Kız isteyen dindar ve ahlaklı olursa, reddedilmemelidir. Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurur: Ahlaklı ve dindar birisi sizin kızınızı istediğinde, kızınızı onunla evlendirin. Böyle yapmazsanız yeryüzünde büyük fitne ve fesat çıkar.

2419- Kadın, başka biriyle evlenmemesi için mihrini kocasıyla sulh ederse, erkeğin başka bir kadınla evlenmekten kaçınması vacip olur. Kadın da mihrini alamaz.

2420- Zina yoluyla dünyaya gelen evlenirse, ondan

dünyaya gelen çocuk helalzadedir.

2421- Erkek, ramazan ayının orucunda oruçlu iken veya hayızlı iken kadınla cima yaparsa, günah işlemiştir, onunla bir çocuk dünyaya gelirse helalzadedir.

2422- Kocasının yolculukta öldüğünü yakın eden kadın, talâk hükümlerinde miktarı açıklanacağı gibi vefat idesinden sonra bir başkasıyla evlenir daha sonra birinci kocası dönüp gelirse, ikinci kocasından ayrılmalı ve birinci kocasına helaldir. İkinci kocası onunla cimada bulunmuşsa, kadın talâk iddeti olan vetyi şüphe iddeti beklemelidir. İdde bitmedikçe birinci kocası onunla cima yapmamalıdır. Ancak diğer zevkler alabilir, onun nafakası da birinci kocaya aittir. İkinci kocası onun mihrü'l mislini ödemelidir.

SÜT VERME HÜKÜMLERİ

2423- Kadın, 2433. meselede açıklanacak şartlara uygun bir çocuğa süt verirse, o çocuk erkek veya kız olursa aşağıdaki kişilere mahrem olur:

- 1) Kadının kendisine. Ona süt anne denilir.
- 2) Sütün ondan olduğu, kadının kocası. Ona da süt babası denir.
- 3) O kadının baba ve annesi ne kadar yukarı giderse, hatta kadının sütanne ve babası.
- 4) O kadından dünyaya gelen ve daha sonra gelecek çocuklar.
- 5) O kadının nesebi evlatlarının evlatları ne kadar aşağıya doğru giderse, hatta süt çocuklarının çocukları.
- 6) Kadının kız ve erkek kardeşleri, hatta süt kardeşleri.
- 7) Kadının amca ve halası, her ne kadar süt amca ve dayısı olsalar da.
- 8) Kadının, dayı ve teyzesi, her ne kadar süt dayı ve teyzesi olsa da.
- 9) Kadının sütü ondan olan kocasının evlatları, her ne kadar aşağıya doğru inerse, hatta süt evlatları.
- 10) Kadının kocasının baba ve annesi her ne kadar yukarı giderse.
- 11) Erkeğin erkek ve kız kardeşleri, süt kardeşleri dahi.
- 12) Erkeğin amca, halası ve dayı ve teyzesi süttten dolayı olsalar da, her ne kadar yukarı gitse de.
Daha sonra açıklanacak diğer bir kısım insanlarda, süt vermekle mahrem olurlar.

2424- Kadın, 2433. meselede anlatılacak şartlar doğrultusunda bir çocuğa süt verirse, süt emen çocuğun babası o kadından dünyaya gelen kız çocuklarıyla evlenemez. Onun kızlarından birisi hali hazırda onun eşi ise, onun akdi batıl olur. Ancak o kadının kızlarının sütkardeşi olan kızlarla evlenebilir, her ne kadar evlenmemesi ihtiyaten müstehaptır. Aynı şekilde, vacip ihtiyat gereği sütün ona ait olduğu erkeğin kızlarından her ne kadar süt kızları olsa da, evlenmemelidir. O kızlardan birisi halı hazırda onun eşi ise, vacip ihtiyata göre onun akdi batıl olur.

2425- Kadın, 2433. meselede anlatılacağı şartlarla bir çocuğa süt verirse, sütün ona bağlı olduğu kişiye o çocuğun kız kardeşleri mahrem olmaz. Aynı şekilde erkeğin yakınları da o çocuğun erkek ve kız kardeşlerine mahrem olmazlar.

2426- Kadın, bir çocuğa süt verirse, o çocuğun kardeşlerine mahrem olmaz. Aynı şekilde kadının yakınları süt verdiği çocuğun kız ve erkek kardeşlerine mahrem olmazlar.

2427- İnsan, bir çocuğa tam süt veren bir bayanla evlenir ve onunla cima ederse, süt emen kızı kendisine nikâh edemez.

2428- İnsan, bir kızla evlenirse, o kıza tam süt veren kadınla evlenemez.

2429- İnsan, annesi veya büyük annesinin tam süt verdiği bir kızla evlenemez. Üvey anne babaya ait süttten süt verdiği kızla insan evlenemez. Süt emen kız çocuğunu insan kendisine akdeder ve daha sonra anne, büyük anne veya üvey annesi o kıza süt verirse, okunan akit batıl olur.

2430- İnsanın kız kardeşi veya kardeşinin hanımı, kardeşine ait sütle bir kıza tam süt verirse, onunla

evlenilmez. Aynı şekilde insanın kız kardeşinin kızı veya erkek kardeşinin kızı veya onların torunları, bir kız çocuğunu tam olarak emzirmişlerse, onunla evlenilmez.

2431- Kadın, kızının çocuğunu tam olarak emzirirse, o kızı kocasına haram olur. Aynı şekilde, kızının kocasının başka hanımından olan çocuğuna kayın validesi tam süt verirse, kızı kocasına haram olur. Ama kadın oğlunun çocuğuna tam süt verirse, oğlunun eşi ona haram olmaz.

2432- Bir kızın üvey annesi o kızın kocasının çocuğunu kızın babasına ait olan sütle tam olarak emzirirse, 2424. meselede olduğu gibi ihtiyata göre o kızı kocasına haram olur. Çocuk ister o kızıdan olsun isterse bir başkasından fark etmez.

MAHREM OLMAYA SEBEP OLAN SÜT VERMENİN ŞARTLARI

2433- Mahrem olmaya sebep olan süt vermenin sekiz şartı vardır:

- 1) Çocuk, canlı bir kadının sütünü emmelidir. Ölmüş bir kadının memesinden gereken miktarda süt emerse, onun faydası yoktur.
- 2) Kadının sütü helal doğumla -her ne kadar vetyi şüphyle de olsa- gelmelidir. Faraza süt, doğum yapmadan gelir veya zinadan dünyaya gelen bir çocuğun sütüyle başka bir çocuğa verilirse, o sütle çocuk kimseye mahrem olmaz.
- 3) Çocuk sütü memeden emmelidir. Sütü sağarak onun ağzına dökerlerse, hiçbir eseri olmaz.
- 4) Süt saf olmalıdır, bir şeyle karıştırılmamalıdır.
- 5) Mahrem olmayı gerektiren sütün hepsi bir kocaya ait olmalıdır. Süt veren kadın boşanır, daha sonra bir başkasıyla evlenir ve ondan hamile kalır, doğurana kadar bir önceki kocasından olan süt devam eder, mesela, çocuğu doğurmadan sekiz defa önceki sütüyle emzirir, daha sonra doğurur ve doğurduktan sonra yedi defa da ikinci sütüyle emzirirse, o çocuk kimseye mahrem olmaz.
- 6) Çocuk, emdiği sütü kusmamalıdır, eğer kusarsa hiçbir eseri olmaz.
- 7) Çocuğa verilen süt vasıtasıyla çocuğun kemikleri sertleşip bedeninde et oluşmalıdır. Bu hadde ulaşip ulaşmadığı bilinmezse, bir sonraki meselede açıklanacağı gibi bir gece gündüz (24 saat) veya on beş defa çocuk sütle doyurulursa, mahrem olmağa yeterlidir. Verilen sütün çocuğun kemiğinin gelişmesinde ve etinin artmasında eseri olmadığı anlaşılır, çocuk bir gece gündüz

veya on beş defa süt emmişse, burada vacip ihtiyat terk edilmemelidir. Zikredilen durumlarda evlenilmemeli, mahremce de bakılmamalıdır.

8) Süt emen çocuk iki yaşını doldurmamalıdır. İki yaşını doldurduktan sonra ona süt verilirse, kimseye mahrem olmaz. İki yaşını doldurmadan sekiz defa doldurduktan sonra yedi defa süt emerse, kimseye mahrem olmaz. Ancak süt veren kadının doğurmasından iki yıl geçer onun sütü kalır ve o sütle bir çocuğu emzirirse, o çocuk yukarıda adı geçenlere mahrem olur.

2434- Bir önceki meseleden anlaşıldığı gibi mahrem olmayı gerektiren süt vermenin üç ölçüsü vardır:

1) Görünürde kemiğin gelişmesi ve etin fazlaşmasına sebep olmalıdır. Onun şartı da kemiğin gelişmesi ve etin artması yalnız sütle olmalıdır sütle beraber diğer yiyecek olmamalıdır, ama eseri olmayan çok az yiyeceğin zararı yoktur. İki kadından süt emer, her ikisinin sütüyle kemikleri gelişir ve eti artarsa, her ikisi de onun sütanneleridir. Ama ayrı, ayrı değil ikisinin sütü birlikte çocuğun gelişmesine sebep olmuşsa, hiç birine mahremlik getirmez.

2) Süt verme müddeti: Müddetin şartı, çocuğun bir gece ve gündüz içerisinde başkasının sütünü veya başka yiyecek yememelidir. Ama su içmesi ilaç kullanması ve yemek yedi denilmeyecek kadar az yemek yemesinin sakıncası yoktur. Bir gece ve gündüz boyunca ihtiyacı olduğunda devamlı süt emmeli süt emmesine engel olunmamalıdır. Vacip ihtiyat gereği günün başlangıcını çocuğun acıktığı andan bitiş ise onun doyduğu an olmalıdır.

3) Süt verme sayısı: on beş defa bir kadından süt emmeli onun arasında başkasının sütünü emmemelidir. Her emmenin arasında yemek yemenin ve her emmenin arasında fazla aralık vermenin sakıncası yoktur. Her defasında doyana kadar süt emmelidir, yani acıktığında ara vermeden doyana kadar emmelidir. Emme esnasında

nefes almak için veya dinlenmek için bir defa emdi denilecek kadar ara vermesinin sakıncası yoktur.

2435- Kadın, kocasına ait sütle bir çocuğu emzirir, daha sonra başka biriyle evlenir ikinci kocasına ait sütle bir başka çocuğu emzirirse, o iki çocuk birbirlerine mahrem olmazlar.

2436- Kadın, bir kocaya ait sütle birkaç çocuğu emzirirse, onların hepsi birbirine, süt veren kadına ve onun kocasına mahrem olurlar.

2437- İnsanın birden fazla hanımı olur, onlardan her biri söylenen şartlarda bir çocuğu emzirirse, o çocukların hepsi birbirlerine, o erkeye ve o kadınların hepsine mahrem olurlar.

2438- İnsanın iki süt veren eşi olur, onlardan birisi bir çocuğu sekiz defa emzirir ve diğer eşi yedi defa emzirirse, o çocuk kimseye mahrem olmaz.

2439- Kadın, bir kocaya ait sütle bir kız çocuğunu ve birde erkek çocuğunu tam olarak emzirirse, o kız çocuğunun kardeş ve kız kardeşleri erkek çocuğun kardeş ve kız kardeşlerine mahrem olmazlar.

2440- İnsan, eşinden izinsiz, eşinin sütkardeşlerinin çocuklarıyla evlenemez. İnsan, mükellef olmayan erkek çocukla livata ederse, o çocuğun süt kız kardeşi, annesi ve büyük annesiyle evlenemez. Bu hüküm vacip ihtiyata göre livata eden baliğ olmaz, livata veren baliğ olursa da geçerlidir.

2441- İnsanın kardeşine süt veren kadın, ona mahrem olmaz.

2442- İnsan, sütkardeşi olsalar da, iki kardeşle evlenemez. İki kadınla evlenir daha sonra kardeş oldukları anlaşılırsa, onların akdi aynı anda olursa, her ikisi de batıldır. Aynı anda olmazsa, birincisi sahih diğeri batıldır.

2443- Kadın kendi kocasına ait sütle aşağıdaki kişileri emzirirse, kocası ona haram olmaz:

- 1) Kendi kardeş ve kız kardeşine.
- 2) Amca ve hala, dayı ve teyze ve onların çocuklarına.
- 3) Kendi torunlarına. Her ne kadar kız torununa verirse kızı kocasına haram olsa da.
- 4) Kendi kardeş veya kız kardeşi çocuklarına.
- 5) Kocasının kardeş veya kız kardeşine.
- 6) Kocasının kardeş veya kız kardeşinin çocuklarına.
- 7) Kocasının, amca ve halasına, dayı ve teyzesine.
- 8) Kocasının başka kadından olan torununa.

2444- İnsan, birisinin halasının veya teyzesinin kızını emzirirse, ona mahrem olmazlar.

2445- İki eşi olan bir erkek, eŐlerinden birisi diğer eşinin amcasının çocuğunu emzirirse, amcasının çocuğu emzirilen kadın, kocasına haram olmaz.

EMZİRME (SÜT VERME) ADABI

2446- Çocuğu emzirmek, öncelikle annesinin hakkıdır. Anne ücret ister, baba ücretsiz veya daha ucuz sütanesi bulursa çocuğu emzirmek için başkasına verebilir, şu durumda anne engel olmak isterse, emzirmek için ücret talep edemez.

2447- Çocuk için tutulan sütanesinin, Müslüman, akıllı, fiziksel ve ahlaki olarak güzel sıfatlara sahip olması müstehaptır. Kâfir, geri zekâlı, yaşlı ve çirkin bir sütanne tutulması uygun değildir. Zina zade veya zina zade bir çocuğun annesi olan birisini sütanesi olarak tutulması mekruhtur.

SÜT VERMEKLE İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

2448- Kadının önüne gelen her çocuğa süt vermemesi daha iyidir. Daha sonra unutulurak iki mahrem kişinin evlenmesine sebep olabilir.

2449- Çocuğa tam yirmi bir ay süt verilmesi müstehaptır. İki yıldan fazla çocuğa süt vermek doğru değildir.

2450- Kocanın hakkı zayi olursa, kocasından izinsiz kadının başkasının çocuğuna süt vermesi caiz değildir.

2451- Bir kadının kocası, süt emer bir kız çocuğunu kendisine akdeder, kadın da o çocuğu emzirirse, vacip ihtiyat gereği o kadın kocasına ebedi haram olur. İhtiyaten ona talâk vermeli ve onunla bir daha evlenmemelidir. Eğer kadının sütü o erkeye ait ise, o kız çocuğu da ona ebedi haram olur. Ama süt kadının başka kocasından olursa, ihtiyata göre yalnız akdi batıl olur.

2452- Kardeşinin hanımının kendisine mahrem olmasını isteyen hakkında, bazıları şöyle demişler: süt emen bir kız çocuğunu iki günlüğüne kendine mut'a eder o iki gün içerisinde 2433. meselede anlatılan şartlara göre, kardeşinin hanımı o çocuğu emzirirse, kaynının kayın validesi olur. Ancak bu hüküm, kardeşin hanımı kardeşe ait sütle o çocuğu emzirirse, sakıncalıdır.

2453- Erkek, evlenmeden önce evleneceği kadın süt emmeden dolayı ona haram olduğunu söylerse, mesela, annesinin sütünü emdiğini söylerse ve sözünün doğru olması mümkünse, o kadınla evlenemez. Nikâhtan sonra söyler ve kadında onu tasdik ederse, okunan nikâh batıldır. Erkek o kadınla cimada bulunmaz veya bulunur, cima ederken kadın o erkeye haram olduğunu bilirse, mihri yoktur. Ancak cimadan sonra o erkeğe haram olduğunu anlarsa, erkek, ona mehrü'l mislini (onun dengindeki kadınların mihri ne ise) ödemelidir.

2454- Kadın, nikâhtan önce süt emmekten dolayı bir erkeğe haram olduğunu söyler, onun sözünün doğru olması mümkün olabilecektse, o erkekle evlenemez. Nikâhtan sonra söylerse, erkeğin nikâhtan sonra kadının ona haram olduğunu söylediği gibidir. Hükümü bir önceki meselede zikredildi.

2455- Mahrem olunmasına sebep olan süt vermek iki yolla sabit olur:

1) Bir veya daha fazla sözüne güvenilen ve kanaat getirilen insanın haber vermesi.

2) İki adil kişinin şahitliği. Ancak süt vermenin şartlarını da söylemelidirler. Mesela şöyle derler, biz o çocuğun o kadından yirmi dört saat arada bir şey yemeden süt emdiğini 2433. meselede geçen tüm şartlarıyla, gördük. Süt verilmesini bir adil erkeğin ve iki adil kadının veya dört adil kadının şahitliğiyle ispat edilmesi sakıncalıdır, ihtiyat edilmelidir.

2456- Çocuğun mahrem olunacak kadar süt emip emmediğinde şüphe edilir veya emdiği zannedilirse, çocuk kimseye mahrem olmaz, ancak ihtiyat etmek daha iyidir.

TALÂK HÜKÜMLERİ

2457- Hanımından boşamak isteyen erkeğin, baliğ ve akıllı olması gerekir. On yaşında bir çocuk hanımını boşarsa, onunla ilgili ihtiyata uyulmalıdır. Aynı şekilde erkek, kendi isteğiyle hanımını boşamalıdır. Hanımını boşaması için onu mecbur ederlerse, verilen talâk batıldır. Aynı şekilde talâk verme kastı da olmalıdır. Buna göre talâk akdini şakayla veya sarhoşken okursa, sahih değildir.

2458- Kadın talâk esnasında hayız ve nifas (doğum) kanından pak olmalı, o paklıkta kocası onunla ilişkide bulunmamalıdır. Bu iki şartın daha geniş açıklaması ilerdeki meselelerde yapılacaktır.

2459- Kadına hayız ve nifaslı iken üç durumda talâk verilebilir.

1) Evlendikten sonra kocası onunla ilişkide bulunmazsa.

2) Hamile olduğu anlaşılırsa. Hamile olduğu anlaşılmaz kocası hayızlıyken talâk verir daha sonra hamile olduğu anlaşılırsa, verilen talâk batıldır. Talâkı yenileyerek ihtiyata uymak daha iyidir.

3) Erkek, kayıp olma veya herhangi bir sebepten her ne kadar kadının gizlenmesi olsa da, kadının hayız ve nifas kanından temiz olup olmadığını bilmezse talâk verebilir. Ancak bu durumda vacip ihtiyat gereği erkek kadından ayrıldığından en az bir ay geçmesi için sabretmeli daha sonra talâk vermelidir.

2460- Kadının pak olduğunu sanarak talâk verir, daha sonra pak olmadığı anlaşılırsa, yapılan talâk batıldır. Zikredilen durum bu hükmün dışındadır. Hayızlı olduğunu sanıp talâk verir daha sonra pak olduğu anlaşılırsa, yapılan talâk sahihtir.

2461- Hanımının hayız veya nifaslı olduğunu bilir ve ondan ayrılırsa mesela, yolculuğa çıkar ve ona talâk vermek isterse, eşinin hayız ve nifastan temizlendiğini kesin kanaat getirir veya itminan elde edene kadar sabretmelidir. Daha sonra onun temiz olduğunu anlarsa, talâk verebilir. Aynı şekilde şüphelenirse 2459. meselede açıklandığı gibi ihtiyata uymalıdır.

2462- Hanımından ayrılan erkek, hanımına talâk vermek isterse, onun hayız veya nifaslı olup olmadığını öğrenmelidir. Her ne kadar hanımının adet günlerinden veya şeriatta belirlenen diğer yollardan, (öğrenmeden) hanımına talâk verir, daha sonra temiz olmadığı anlaşılırsa, verilen talâk sahih değildir.

2463- İnsan, ister temiz olsun isterse hayızlı, hanımıyla ilişkide bulunur ve daha sonra talâk vermek isterse, bir daha hayız görüp temizleninceye kadar sabretmelidir. Ama kadın henüz dokuz yaşını doldurmamış veya hamile olduğu belliyse, ilişkiden sonra talâk verilebilir. Aynı şekilde kadın yeise olursa hüküm aynıdır.

2464- Hayız ve nifas kanından temiz olan bir kadınla ilişkide bulunulur ve talâk verilir, daha sonra talâk verilirken hamile olduğu anlaşılırsa, o talâk batıldır. Talâk tekrarlanmalı olsa da, ihtiyat terk edilmemelidir.

2465- Hayız ve nifas kanından pak olan hanımıyla ilişkide bulunur daha sonra ondan ayrılırsa, mesela, yolculuğa çıkar, yolculukta iken talâk vermek ister durumunu öğrenemezse, kadının kan görüp temizlenmesine kadar sabretmelidir. Vacip ihtiyat gereği o müddet bir aydan az olmamalıdır. Zikredilen kurallara uygun olarak talâk verir daha sonra talâkın ilk temizlikte olduğu anlaşılırsa, verilen talâk sahihtir.

2466- İnsan, herhangi bir sebepten dolayı hayız kanı görme yaşında olduğu halde hayız görmeyen karısını talâk vermek isterse, onunla ilişkide bulunduğu dönemden, onunla ilişkide bulunmamak şartıyla üç ay geciktikten sonra, talâk vermelidir.

2467- Talâk sahih Arapça ve talik kelimesiyle okunmalı ve iki erkek adil şahit onu duymalıdır.

Erkeğin kendisi talâkı okumak ister, eşinin ismi mesela, Fatma olursa, şöyle demelidir; (زَوْجَتِي فَاطِمَةُ هِيَ طَالِقٌ) “zevceti Fatime hiye talik” yani eşim Fatıma serbesttir. Başka birisini vekil ederse, vekil şöyle demelidir;

(زَوْجَةُ مُوَكَّلِي فَاطِمَةُ طَالِقٌ) “zevcetu müvekkili Fatime talik.” Kadın belli olursa isminin söylenmesi gerekmez. Hazırda bulunursa ona işaret ederek, “hazihi talik” veya ona hitap ederek “enti talik” diyebilir. Erkek kendisi talâk akdini Arapça okuyamaz, okumak için vekil de tutamazsa, talik kelimesinin karşılığı olan her dildeki bir kelimeyle okuyabilir.

2468- Geçici evliliğin talâkı olmaz. Kadının serbest olması, müddetin bitmesi veya erkek tarafından bağışlanmasıyla olur. Mesela şöyle der, müddeti sana bağışladım, yeterlidir. Şahit tutmasına ve kadının temiz olmasına da gerek yoktur.

TALÂK İDDETİ

2469- Dokuz yaşını doldurmamayan ve yeise kadının iddeti yoktur. Yani kocası onunla ilişkide bulunsa dahi, boşandığında hiç beklemeden bir başkasıyla evlenebilir.

2470- Dokuz yaşını doldurmuş ve yeise olmayan, kocasının onunla ilişkide bulunduğu bir kadın, talâk verildiğinde talâktan sonra iddet beklemelidir. İki adetinin arası üç aydan az olan bir kadının iddeti temizken kocası talâk verdikten sonra ikinci adeti görüp temizlenip üçüncü adeti gördüğünde iddeti dolar, ondan sonra bir başkasıyla evlenebilir. Onunla ilişkide bulunmadan talâk verirse, iddeti yoktur. Yani talâktan sonra beklemeden bir başkasıyla evlenebilir. Ancak kocasının menisi fercine dahil olan bir kadın, iddet beklemelidir.

2471- Hayız görmeyen, ama hayız gören kadınların yaşında olan, veya iki hayız görmesi arasında üç ay veya daha fazla müddet olan bir kadın, ilişkide bulunduktan sonra kocası tarafından talâk verilirse, kameri aylarından üç ay iddet beklemelidir.

2472- İddeti üç ay olan kadın, kameri ayının başında talâk verilirse tam üç ay iddet beklemelidir. Ayın ortasında talâk verilmişse, talâk verildiği ayı, ondan sonra iki tam ay ve dördüncü aydan üç ay tamamlanması için kalan küsuratı iddet beklemelidir. Mesela, ayın yirmisinin akşamında talâk verir, o ay otuzdan çıkarsa, onun iddetinin sonu dördüncü ayın yirmisinin akşamıdır. Ama ilk ay yirmi dokuzdan çıkarsa, vacip ihtiyat gereği dördüncü aydan 21 gün iddet beklemeli ve ilk aydan beklediği günlerden otuz günü doldurmalıdır.

2473- Hamile bir kadına talâk verilirse, iddeti çocuğu doğurana veya düşürene kadardır. Talâktan bir saat sonra doğurursa, iddeti dolmuş olur. Çocuk helalzade olduğu durumda hüküm budur. Kadın zinayla hamile kalır kocası ona talâk verir ve o çocuğu doğurursa, iddeti dolmaz.

2474- Dokuz yaşını dolduran ve yeise olmayan bir kadın, geçici evlilik yapar ve kocası onunla ilişkide bulunur, evlilik süresi biter veya kocası müddeti ona bağışlarsa, iddet beklemelidir. Adet görüyorsa, iki adet görene kadar iddet beklemelidir. Başkasıyla evlenmemelidir. Vacip ihtiyat gereği bir adet görmesi yeterli değildir. Ama adet görmüyorsa, 45 gün iddet beklemeli ve başkasıyla evlenmemelidir. Eğer hamile olursa, iddeti, çocuğu doğuruncaya veya düşürene kadardır. 45 gün veya çocuğu doğurmak hangisi fazla ise onu iddet olarak beklemesi ihtiyaten müstehaptır.

2475- Talâk iddetinin başlangıcı talâk akdi okunup bittiği andan itibaren dir. Kadın talâk verildiğini bilse de bilmese de, iddet bittikten sonra öğrenirse, yeniden iddet beklemesine gerek yoktur.

KOCASI ÖLEN KADININ İDDETİ

2476- Kocası ölen kadın, hamile değilse kameri aylarından dört ay on gün iddet beklemelidir. Yani başkasıyla evlenmemelidir. Her ne kadar kadın çocuk, yeise, mut'a nikâhli olsa da, kâfir veya ric'i talâk iddeti döneminde kocası onunla ilişkide bulunmasa da, kocası çocuk veya deli olsa da, dört ay on gün ölüm iddeti beklemelidir. Hamile olursa çocuğu doğurana kadar, çocuk dört ay on gündən önce dünyaya gelirse, dört ay on günü dolduruncaya kadar sabretmelidir. Buna vefat iddeti denir.

2477- Vefat iddetinde olan kadının, süslü elbise giyip sürme çekmesi haramdır. Aynı şekilde her türlü süslenmek ona haramdır. Evden dışarı çıkması haram değildir.

2478- Kocasının ölümüne kesin inanarak iddet bekleyip iddeti dolduktan sonra bir başkasıyla evlenen bir kadın, daha sonra birinci kocasının hayatta olduğunu veya iddeti içerisinde öldüğünü anlarsa, ikinci kocasından ayrılmalıdır. İhtiyat gereği iki iddet beklemelidir. İkinci kocasından hamile olursa, doğurana kadar ikinci kocasından vetyi şüphe iddeti beklemeli daha sonra birinci kocası için vefat iddeti beklemeli veya eski iddeti tamamlamalıdır. Hamile olmaz, ikinci kocası birinci kocasının ölümünden sonra kadınla ilişkide bulunmuşsa, önce vefat iddetini beklemeli daha sonra vetyi şüphe iddetini beklemelidir. Ama ilişki birinci kocanın ölümünden önce olmuşsa, vetyi şüphenin iddeti önceliklidir.

2479- Kadının kocasının kayıp veya kayıp hükmünde olması durumunda vefat iddeti, kadının kocasının ölümünü öğrendiği zamandan başlar, onun ölüm gününden değil. Bu hükmün buluş haddine ulaşmayan ve deli kadın için uygulanması sakıncalıdır. İhtiyata riayet etmek farzdır.

2480- Kadın, iddetinin dolduğunu söylerse, kabul edilmelidir. Ancak iftiraya uğrama olasılığı varsa, farz ihtiyat gereği onun sözü kabul edilmemelidir. Mesela, bir

ayda üç defa adet gördüğünü iddia eder, fakat yakınları sözünü doğrulamazlarsa, onun sözü kabul edilmemelidir.

RİC'İ VE BAIN TALÂK HÜKÜMLERİ

2481- Bain talâk, talâktan sonra erkeğin hanımına dönme hakkı olmayan talâktır. Yani yeniden nikâh okuyup evliliği başlatmadıkça, eski evliliğe dönemez. Talâkı bain altı kısımdır:

- 1) Dokuz yaşını doldurmamış kız çocuğunun talâkı.**
- 2) Yeise kadının talâkı.**
- 3) Nikâhtan sonra kocasının ilişkide bulunmadığı kadının talâkı.**
- 4) Üçüncü talâk. Açıklaması 2486. meselede zikredilecek.**
- 5) Hul'i ve mübarat talâkları. Hükümleri ileride açıklanacaktır.**
- 6) Nafakasını ödemeyen ve aynı zamanda talâk da vermeyen erkeğin, şer'i hâkim tarafından talâkı verilen karısı.**
Bunların dışındaki talâk ric'i talâktır. Yani kadının iddeti dolmadıkça erkek istediği zaman hanımına rücu edebilir.

2482- Hanımına ric'i talâk verenin, talâk verdiği evden kadının bulunduğu evden çıkarması haramdır. Bazı durumlarda, mesela, kadın zina yaptığı durumunda, onu o evden çıkarmanın sakıncası yoktur. İddette iken kadının kocasından izinsiz gereksiz yere o evden dışarı çıkması haramdır. İddet dolana kadar kadının ihtiyaçlarını erkeğin gidermesi vaciptir.

RÜCU ETME HÜKÜMLERİ

2483- Ric-i talâkta erkek iki şekilde hanımına geri dönebilir:

1) Tekrar onunla evli olduğunu ifade eden bir söz söylediğinde.

2) Rücu kastıyla bir iş yaparsa, her ne kadar rücu kastı olmasa da, ilişkide bulunmakla rücu gerçekleşir. Şehvetle dokunmak ve öpmenin rücu sayılması sakıncalıdır. Rücu etmezse öpüp ve şehvetle dokunduktan sonra vacip ihtiyat gereği yeniden talâk vermelidir.

2484- Rücu için erkeğin şahit tutup eşine haber vermesi gerekmez. Kimse bilmeden rücu ederse, sahihtir. İddet dolduktan sonra erkek, iddet döneminde rücu ettiğini söyler kadın da doğrulamazsa, erkek iddiasını ispat etmelidir.

2485- Hanımına ric'î talâk veren erkek, hanımından bir şey alır, karşılığında rücu etmemesi kararlaştırılırsa, anlaşma sahih olmakla birlikte, erkeğin rücu etmemesi gerekir, ancak rücu (geri dönme) hakkı ölmez. Rücu etmesi durumunda evlilikleri yeniden gerçekleşmiş olur.

2486- İnsan hanımına iki defa talâk verir ve rücu eder, veya iki defa talâk verir iddeti dolduktan sonra tekrar akdeder veya bir talâktan sonra rücu eder ikinci talâkta ise iddeti dolduktan sonra yeniden akdederse, üçüncü talâktan sonra bir başkasıyla evlenirse beş şartla ilk kocasına helal olur, yani onu yeniden kendine nikâh edebilir:

1) İkinci evliliği daimi olmalıdır. Geçici evlilik olursa müddet

bittikten sonra ilk kocası onu kendisine nikâh edemez.

2) İkinci kocası onunla ilişkide bulunmalıdır. Vacip ihtiyat gereği fercinden (önden) ilişkide bulunmalıdır arkadan değil.

3) İkinci kocası ölür veya talâk verirse, birinci kocası ile evlenebilir.

4) İkinci kocasından vefat veya talâk iddeti bitmiş olmalıdır.

5) Vacip ihtiyat gereği ilişkide bulunduğu ikinci kocası buluş haddinde olmalıdır.

HUL-İ TALÂK

2487- Kocasını istemeyen kadının mihri veya başka bir şey karşılığında kocasının onu boşamasına, hul'i talâk denir. Hul'i talâkta muteber olan, kadının kocasını istememesi, kocasının haklarını gözetmeyecek derecede soğuk olmasıdır.

2488- Erkek, kendisi hul'i talâkı okumak isterse, mesela hanımının ismi Fatma olursa, mihir veya bir malı bağışladıktan sonra şöyle demelidir:

زَوْجَتِي فَاطِمَةُ خَالَعْتُهَا عَلَى مَا بَدَّلْتُ

“zevcetu fatimetu haletuha ela ma bezelet.” (Karım Fatıma'yı bağışladığı şey karşılığında hul' talâkı ile boşadım.) Müstehap ihtiyat gereği, هِيَ طَالِقٌ “fehiye talik” (o boştur) da demelidir. Eğer kadın belli olursa ismini zikretmeye gerek yoktur. Mübarat talâkında da aynıdır.

2489- Kadın, mihrini kocasına bağışlaması için bir kişiyi vekil eder, kocası da talâk vermesi için aynı kişiyi vekil ederse, erkeğin ismi mesela Muhammed ve kadının ismi de Fatıma olursa, vekil talâkı şöyle okumalıdır: “En müvekkileti Fatimete bezeltu mihriha li müvekkili Muhammed li yehleeha aleyh” daha sonra şöyle der, “zevcetu müvekkili heletuha ela ma bezelet Fehiye talik” kadın, mihri dışında mesela, yüz lira parayı kocasına bağışlaması için vekil ederse, vekil mihriha yerine “bezelet miete lira” demelidir.

TALÂKLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

2495- Eşi olmadığı kadınla eşi sanarak ilişkide bulunulursa, kadın kocası olmadığını bilse veya kocası olduğunu zannetse, iddet beklemelidir.

2496- Eşi olmadığını bildiği bir kadınla zina eder, kadın da kocası olmadığını bilirse, iddet beklemesine gerek yoktur. Ancak kocası olduğunu zannederse, vacip ihtiyat gereği iddet beklemelidir.

2497- Erkek, bir kadını kocasının haklarını korumaması ve ona talâk vermesi için kandırır, kocası ona talâk verir ve kandıran erkekle evlenirse, yapılan talâk ve nikâh sahihtir. Ancak her ikisi de büyük günah işlemiştir.

2498- Kadın, nikâhta kocasına özel durumlarda mesela,- kocası uzun yolculuğa çıktığında veya ona altı ay harçlık vermediğinde veya uzun süre hapis yatmaya mahkûm olduğunda ve buna benzer durumlarda, talâk hakkı ona verilmesini, şart koşarsa, bu şart batıl bir şarttır. Ancak kadın, bazı durumlarda veya hiçbir kayıt olmaksızın kocasından taraf talâk için vekil olmayı şart koşarsa, bu şart sahihtir kocası daha sonra onu vekillikten azledemez. Kendisine talâk verirse, sahihtir.

2499- Kocası kaybolan kadın, başka birisiyle evlenmek isterse, adil bir müçtehidin yanına gitmeli, müçtehit, (Minhacü's Salihin) kitabında açıklanan durumlarda o kadının talâkını verebilir.

2500- Devamlı deli olan birisinin babası veya büyük babası onun hayrına olursa, hanımına talâk verebilir.

2501- Baba veya büyük baba, küçük çocuğu için bir kadını

mut'a nikâhı yaparsa, her ne kadar çocuğun ergenlik çağından bir bölümü mut'a nikâhının müddeti içerisinde olursa, mesela 14 yaşındaki erkek çocuğuna iki yıllığına bir kadını mut'a nikâhı yaparsa, çocuğun hayrına olursa o müddeti bağışlayabilir. Ancak o çocuğun daimi nikâhlı eşine talâk veremez.

2502- Şer'i hüccet gereği, insan iki kişiyi adil bilir, kendi eşini onların yanında talâk verirse, onların adaletinde şüphe eden biri talâk verenin yanında onların adaletinin sabit olduğuna ihtimal verirse, o kadının iddeti dolduktan sonra onu kendisine veya bir başkasına nikâh edebilir. Ancak onların adil olmadığına kanaat getirirse, o kadını kendisine veya bir başkasına nikâh yapamaz.

2503- Ric-i talâk verilen bir kadın, iddeti dolana kadar şer'i açıdan evli hükmündedir. Kocasının hakkı olan zevklere engel olmamalıdır. Onun için kendisini süslemesi caiz, belki de müstehaptır. Ondan izinsiz dışarı çıkması caiz değildir. Nafakası, naşize (kocasının cinsel isteklerini reddeden) olmazsa kefen ve fitre zekatı da kocasına aittir. Ölmeleri durumunda, bir birlerinden irs alırlar. İddeti dolmadan erkek onun kız kardeşiyle evlenemez.

GASP HÜKÜMLERİ

Gasp, bir insanın başkasının malına ve hakkına zorla el koymasıdır. Gaspçılık, akıl, kuran ve sünnete göre haramdır.

Hz. Peygamber s.a.v. şöyle buyurur: kim bir başkasından bir karış yer gasp ederse, kıyamet günü o yeri yedi tabakasıyla birlikte gerdanlık gibi o insanın boynuna geçirilecektir.

2504- İnsan, cami, okul, köprü ve umuma ait olan şeyleri kullanmayı başkalarına yasaklarsa, onların hakkını gasbetmiş olur. Bir insan camide bir yeri kendisine ayırır, bir başkası onu oradan çıkarmak veya onun faydalanmasını engellemek isterse, günah işlemiş olur.

2505- Rehin bırakıp ve rehin alan, rehin için bırakılan şeyin rehin alanın veya üçüncü bir şahısın elinde kalmasını kararlaştırırlarsa, rehin bırakan borcu ödemedikçe rehin bıraktığı şeyi geri alamaz. Alırsa anında geri vermelidir.

2506- Bir kişinin yanında rehin bırakılan mal, başkası tarafından gasp edilirse, mal sahibi ve rehin alan her biri gasp edileni gaspçıdan alabilirler. Aldıkları taktirde yinede rehindir.

2507- İnsan, bir şeyi gasp etmişse, sahibine geri vermelidir. Gasp edilen şeyin değeri olur ve telef olursa, 2516. ve 2520. meselelerde açıklanacağı gibi, bedelini sahibine ödemelidir.

2508- Gasp ettiği şeyden bir menfaat elde ederse, mesela, gasp ettiği koyun bir kuzu doğurursa, sahibine aittir. Veya bir ev gasp edilir, her ne kadar ondan faydalanılmasa da, kirasını sahibine ödemelidir.

2509- Çocuk veya deliden, sahibi olduğu bir Şey gasp edilirse, onu velisine geri vermelidir, eğer telef olursa, bedelini 6demelidir.

2510- İki kişi birlikte bir Şeyi gasp ederler, her ikisi de gasp edilen Şeye hakim olurlarsa, her ne kadar onu yalnız olarak gasp etme g6c6ne sahip olmasalar da, her ikisi de ondan sorumludur.

2511- Gasp edilen Şey başka bir Şeyle karıŐtırılır, mesela gasp edilen buğday, arpayla karıŐtırılır, onları bir birinden ayırtmak 6ok zahmetli olsa da, ayrılması m6mk6nse ayırtarak sahibine verilmelidir.

2512- İnsan, k6pe gibi işlenmiş bir par6a altını gasp eder ve onu eritirse, eritilmeden 6nceki değeriyle sahibine verilmelidir. Farkını 6demez eski haline getireceğini s6ylerse, sahibi onu kabul etmek zorunda değildir. Aynı Şekilde o altını eski haline getirmesi i6in sahibi gasp6ıyı mecbur edemez.

2513- Gasp ettiği malı değiştirir, 6nceki halinden daha iyi bir hale getirirse, mesela gasp ettiği altını işler ve k6pe haline getirir, sahibi o Şekilde geri isterse o Şekilde geri vermelidir. İŞ6ilik parası isteyemez. Aynı Şekilde sahibinden izinsiz onu eski haline getiremez. Ancak mal sahibinden izinsiz gasp ettiği Şeyi onun izni olmadan eski haline getirir veya başka bir hale sokarsa, iki durumun farkından dolayı sorumlu olabileceği belli değildir.

2514- Gasp ettiği Şeyi değiştirir ve 6nceki durumundan daha iyi bir duruma getirir, sahibi eski haline getirmesini ister, bu isteğinde belli bir hedefi olursa, gasp eden onu

eski haline getirmesi vacip olur. Onu değiştirmek değerini azaltıyorsa, farkını sahibine ödemelidir.

Gasp ettiği altını küpe yapar, sahibi onu eski haline getirmesini ister, erittikten sonra küpe yapmadan, olduğu değerden daha aşağı düşerse, onun farkını ödemelidir.

2515- Gasp ettiği tarlada ziraat eder veya ağaç dikerse, ziraat, ağaç ve meyvesi kendisine aittir. Tarla sahibi ziraat veya ağacın tarlasında kalmasına razı olmazsa, gasp eden zarara uğrasa dahi anında ziraat ve ağaçlarını tarladan çıkarmalı, ziraat ve ağaçların o tarlada kaldığı müddetin kirasını da tarla sahibine ödemeli, tarlada oluşan tahripleri de düzeltmelidir. Mesela, ağaçların yerini doldurup düzeltmelidir. Ondan dolayı tarlanın değeri düşerse, farkını sahibine ödemelidir. Tarla sahibini tarlayı ona satmaya veya kiraya vermeye mecbur edemez. Tarla sahibi de, ziraat ve ağaçları ona satılmasına gaspçıyı mecbur edemez.

2516- Tarla sahibi, ziraat ve ağacın tarlasında kalmasına razı olursa, gasp edenin ziraat veya ağacını o tarladan çıkarmasına gerek yoktur, ancak o tarlayı gasp ettiği dönemle sahibinin razı olduğu dönemin arasındaki kirasını ödemelidir.

2517- Gasp edilen şey telef olur, koyun ve sığır gibi değeri olan bir şey olursa, onun değerini ödemelidir. Onun değeri Pazar ve satışına göre farklı olursa, telef olduğu andaki değerini ödemelidir.

2518- Gasp edip telef ettiği şey buğday arpa gibi misli olursa, onun benzerini vermelidir. Verdiği şey gasp ettiği şeyin özelliklerine sahip olmalıdır. Mesela en kaliteli pirinci gasp etmişse, onun yerine kalitesiz ve daha ucuz pirinç

vermemelidir.

2519- Değeri olan bir Şeyi gasp eder ve telef olursa, yanında bulundurduğu müddet içerisinde değeri yükselmiŐse, mesela, etlenmiŐ daha sonra telef olmuşsa, etlenmesi gasp edenin beslemesiyle olmamiŐsa, etli dönemindeki değerini ödemelidir. Ama etlenmesi gasp edenin beslemesiyle olmuşsa, o farkı ödemesi gerekmez.

2520- Gasp ettiği Şeyi ondan bir başkası gasp eder ve telef olursa, mal sahibi onun bedelini istediğinden alabilir. Bedelini birinci gaspçıdan alırsa, oda verdiğini ikinci gaspçıdan alabilir. Ancak mal sahibi ikinci gaspçıdan alırsa, o birinci gaspçıdan bir Şey alamaz.

2521- Satılan Şeyde, muamele Şartlarından biri olmaz, mesela, tartıyla alınıp satılması gereken bir Şeyi tartmadan alım satımı yapılırsa, yapılan muamele batıl olur. Alıcı ve satıcı muameleden öteye bir birinin malında tasarruf etmelerine razı olurlarsa, sakıncası yoktur. Razı olmazlarsa, bir birlerinden almış oldukları Şey gasp edilmiş mal hükmüne girer ve onu sahibine geri vermeleri gerekir. Her birerinin malı diğerinin elinde telef olursa, muamelenin batıl olduğunu bilseler de bilmeseler de, onun bedelini ödemeleri gerekir.

2522- Bir malı, beğenmek için bir müddet alıp yanında saklar ve o mal telef olursa meşhur görüşe göre onun bedelini sahibine ödemelidir.

BULUNAN MALIN HÜKÜMLERİ

2523- İnsan, hayvan dışında bir şey bulur, sahibinin bulunması için hiçbir alameti olmaz onun değeri bir dirhemden az veya çok olsa da, onu kendisine alabilir. Ancak müstehap ihtiyat gereği onu sahibinden taraf fakirlere sadaka vermelidir. Alameti olmayan para da, aynı hükümdedir. Bulunan paranın miktarı, bulunduğu yer ve zaman onun için alamet sayılırsa,2524. meselede açıklanacağı üzere onu anons yapmalıdır.

2524- Bulunan şeyin sahibini bulabilmek için işareti bulunur, sahibi, malı muhterem olan kâfir olsa dahi, onun değeri bir dirhem kadar olursa, onu bulduğu günden itibaren bir yıl boyunca duyurmalıdır. Bulunan şeyin değeri bir dirhemden az olursa, vacip ihtiyat gereği onu sahibinden taraf sadaka vermelidir. Sahibi bulunduğu sadakaya razı olmazsa, bedelini sahibine ödemelidir.

2525- İnsan, bulduğu şeyin duyurusunu kendisi yapmazsa, güvendiği bir kişiye ondan taraf duyuru yapması için görev verebilir.

2526- Bir yıl boyunca duyurur, malın sahibi bulunmazsa, o malı Mekke'nin harem sınırları dışında bulmuşsa, sahibi bulunduğu ona vermek için onu kendi yanında saklayabilir. Bu müddet içerisinde malın kendisini korumak kaydıyla ondan yararlanabilir. Onu sahibinden taraf fakirlere sadaka verebilir. Vacip ihtiyat gereği onu kendisine almamalıdır. O malı harem içerisinde bulmuşsa, vacip ihtiyat gereği onu sahibinden taraf fakirlere sadaka vermelidir.

2527- Bir yıl ilan ettikten sonra malın sahibi bulunmaz, malı sahibi için saklar ve o mal telef olursa, o malı

korumakta tembellik yapmamış ve hor kullanmamışsa, ondan sorumlu değildir. Eğer sahibinden taraf sadaka vermişse, sahibi sadakaya razı olmak ya da bedelini alarak sadakanın sevabını bulana bırakmak konusunda muhayyerdir.

2528- İnsan, bir malı bulur ve zikredilen şekilde bilerek ilan etmezse, günah işlemekle beraber ilan etmenin faydası olacağına ihtimal verilirse, yeniden duyurması vaciptir.

2529- Deli veya ergenlik çağına ulaşmamış bir çocuk, alameti olan bir malı bulur, değeri bir dirheme ulaşırsa, velisi onu ilan edebilir.- o malı deli veya çocuktan almışsa, onu ilan yapması vacip olur- bir yıl ilan eder sahibi bulunmazsa, 2526. meseledeki hükme göre amel etmelidir.

2530- İnsan, ilan ettiği yıl içerisinde sahibinin bulunmasından ümidi keserse, vacip ihtiyata göre -şer'i hâkimin izniyle- sadaka vermelidir.

2531- İlan yapılan yıl içerisinde, bulunan mal telef olursa, onu korumakta ihmalkâr davranır veya hor kullanırsa, ilana devam etmelidir ve onun bedelini sahibine vermekle sorumludur. O malın korunmasında tembellik yapmaz, onda tasarruf etmezse, malın telef olması durumunda, ona bir şey vacip olmaz.

2532- Değeri bir dirheme ulaşan ve nişanesi bulunan bir mal bir yerde bulunur, ilan etmekle sahibinin bulunamayacağı anlaşılırsa, bulunduğu ilk günden -vacip ihtiyat gereği şer'i hâkimin izniyle- sahibinden taraf sadaka verilmelidir. Bir yıl bekletilmemelidir.

2533- İnsan, bir şeyi bulur, kendi malı olduğunu

zannederek alır, daha sonra kendi malı olmadığını anlarsa, yukarıda zikredilen hükümlere göre amel etmelidir.

2534- İnsan, bulduğu malı sahibinin duyduğunda malın ona ait olabileceğini ihtimal vereceği şekilde ilan etmelidir. Bu olay ve yerine göre değişir. Mesela, bazen ben bir şey buldum demek yeterli gelir. Bazı durumda bulunan şeyin cinsinin ne olduğu söylenilmesi gerekir, mesela altın buldum der. Bazı durumda onun bazı özelliklerinin de söylenmesi gerekir. Mesela, altın küpe buldum der. Ancak her halükarda bulunan şeyin tüm özellikleri söylenmemelidir. Sahibinin duyabileceği yerde ilan etmelidir.

2535- İnsan, bir şeyi bulur, başka birisi tüm özelliklerini sayarak onun kedisine ait olduğunu söyler ve onun olduğuna itminanı olursa, ona vermelidir. Bazen sahibinin bile farkında olmadığı özellikleri söylemesine gerek yoktur.

2536- Bulunan şeyin değeri bir dirheme ulaşır, ilan edilmez cami gibi halkın toplandığı bir yere bırakılır ve o mal telef olur veya bir başkası onu alırsa, o malı bulan ondan sorumludur.

2537- Bir yıl kalmayacak bir şey bulursa, değer kayıp etmeden bekleyebileceği en uzun sürenin sonuna kadar onu korumalıdır. Bu müddet içerisinde, vacip ihtiyat gereği onu ilan etmek gerekir. Sahibi bulunmazsa, değerini belirleyip o malı kendisine alabilir veya onu satıp parasını saklayabilir. Her iki durumda da, ilana devam etmelidir. Sahibi bulunursa parasını ona ödemelidir. Bir yıla kadar sahibi bulunmazsa, 2526. meseledeki hükme göre amel etmelidir.

2538- İnsanın bulduğu şeyi sahibine vermemek kastı olsa dahi, abdest alırken ve namaz kılarken onun üzerinde bulundurmanın sakıncası yoktur.

2539- İnsanın, ayakkabısı başkası tarafından götürülür yerine bir başka ayakkabı bırakılırsa, bırakılan ayakkabı götürülen ayakkabı yerine bırakıldığını ve onun yerine kullanılmasına razı olduğu anlaşılırsa, kalan ayakkabıyı kendi ayakkabısı yerine alabilir. Aynı şekilde kendi ayakkabısının haksızlıkla alındığını anlarsa, yerine bırakılan ayakkabı kendi ayakkabısından daha değerli olmamak kaydıyla alabilir. Ama kalan ayakkabı kendi ayakkabısından daha değerli olursa, fazla olan değeri meçhul'ül malik -sahibi belli olmayan mal- hükmündedir. Zikredilen iki durumun dışında kalan ayakkabı meçhul'ül malik hükmündedir.

2540- İnsanın elindeki mal meçhul'ül malik olur ve kaybolan mal hükmünde de olmazsa, sahibinin o malda tasarruf izninin olduğuna kanaat getirildiği durumda, sahibinin razı olabileceği her türlü tasarrufta bulunabilir. İzni olacağına kanaat olmazsa, sahibi bulununcaya kadar aranmalıdır. Sahibinin bulunacağından ümit kesilirse, o malı sahibinden taraf sadaka vermelidir. Vacip ihtiyat gereği şer'i hâkimin izniyle olmalıdır. Aynı şekilde, o malın bedelini şer'i hâkimin izniyle sadaka vermelidir. Daha sonra mal sahibi bulunur, sadakaya razı olmazsa, vacip ihtiyat gereği onun bedelini sahibine ödemelidir.

HAYVAN KESME VE AVLANMA HÜKÜMLERİ

2541- Eti helal olan evcil veya vahşi bir hayvan, daha sonra açıklanacağı şekilde başı kesilirse, can verdikten sonra eti helal ve bedeni pak olur.

Deve, balık ve çekirgenin helal olması için, daha sonraki meselelerde açıklanacağı gibi daha farklı hükümleri vardır.

2542- Eti helal olan geyik, dağ keçisi ve keklik gibi yabani hayvan veya evcil olup firar ederek yakalanması mümkün olmayan ve yabanileşen eti yenen hayvan, daha sonra açıklanacağı gibi avlanılırsa, pak ve helal olur. Ama eti yenen evcil hayvan veya eti yenen eğitilerek evcilleşen vahşi hayvan avlanmakla pak ve helal olmaz.

2543- Eti yenen yabani hayvan firar edip uçabilecek durumda ise, avlanmakla pak ve helal olur. Kaçamayan geyik yavrusu ve uçamayan keklik yavrusu, avlanmakla pak ve helal olmaz. Geyik ve kaçamayan yavrusu bir kurşunla avlanırsa, geyiğin eti helal, yavrusunun ise haramdır.

2544- Balık gibi sıçrayan kanı olmayan hayvanlar kendi kendine ölürse paktır, fakat eti yenilmez.

2545- Yılan ve kertenkele gibi eti yenmesi haram olan ve sıçrayan kanı olmayan bir hayvan ölürse paktır. Şu halde avlamanın ve başını kesmenin eseri yoktur.

2546- Köpek ve domuz gibi hayvanlar kesmekle pak olmadıklarından, kesmenin veya avlamanın hiçbir etkisi yoktur. Etlerinin yenmesi de haramdır.

2547- Yukarıda zikrettiklerimizin dışında eti haram olan hayvanlar yırtıcı olsa da olmasa da, silahla avlamak veya başları kesilmek suretiyle et ve derileri pak olur. Fıkıhta ihtilafı olan; fil, ayı ve maymun için de hüküm aynıdır. Eti haram olan hayvanlar köpekle avlanırsa, pak olması sakıncalıdır.

2548- Canlı bir hayvanın karnından çıkar veya çıkarılan yavrusunun etini yemek haramdır.

HAYVAN KESME USULÜ

2549- Hayvan kesme usûlü; onun boğazındaki dört damarın tam olarak kesilmesidir. Bu damarlar şunlardan ibarettir:

1-Nefes borusu.

2-Yemek borusu.

3, 4- Nefes ve gırtlak borularının sağ ve solunda ki iki kalın damar. Nefes ve yemek borularının ayrıldığı düğümün altından kesildiğinde bu dört damar kesilmiş olur. Gırtlak kesip diğer damarları yarmak vacip ihtiyata göre yeterli değildir. Dört damarı boruların ayrıldığı düğümün altından kesilmelidir.

2550- Dört damardan bazıları kesilir, hayvan can verdikten sonra diğer damarlar kesilirse, o hayvan helal olmaz. Ancak peş peşe sayılmasa da dört damar hayvan canlı iken kesilirse, pak ve helal olur.

2551- Kurt koyunun boğazını, dört damardan bir şey kalmayacak şekilde koparırsa, koyun haram olur. Aynı şekilde yemek borusundan bir şey kalmaz veya boğazı parçalar dört damar başta veya bedende sallanarak kalırsa vacip ihtiyat göre o koyun haram olur. Koyunu boğazından başka bir yerinden parçalar, koyun canlı olur ve usulüne göre kafası kesilirse, pak ve eti helal olur. Bu hüküm yalnız kurt ve koyuna mahsus değildir.

HAYVAN KESMENİN ŞARTLARI

2552- Hayvan kesmenin birkaç şartı vardır:

1-Hayvanı kesen erkek olsun veya kadın, Müslüman olmalıdır. Mümeyyiz, yani iyi ve kötüyü anlayan bir çocukta hayvan kesebilir. Ancak kitap ehli olmayan kâfirlerin veya nasibiler gibi kafir hükmünde olanların kestikleri hayvan helal olmaz. Hatta kitap ehli olan kâfir, her ne kadar hayvanı keserken besmele çekse de, kestiği hayvan vacip ihtiyata göre helal olmaz.

2- Mümkün olursa hayvanın başı demirden yapılmış bir şeyle kesilmelidir. Çelik bıçakla kesmek vacip ihtiyata göre yeterli değildir. Demirden yapılmış bir şey bulunmazsa, her ne kadar zaruret gereği kesilmesine gerek kalmasa da, şişe ve taş gibi keskin şeylerle hayvanın başı kesilebilir.

3- Keserken, hayvanın ön tarafı kibleye doğru yöneltilmelidir. Kesen şahıs, namazda oturduğu veya ayakta olduğu gibi kibleye doğru olur. Hayvan sağ veya sol tarafına yatırılmışsa, kesilen yeri ve karnı kibleye doğru olmalıdır. yüz, el ve ayaklarının kibleye doğru olmasına gerek yoktur. Hayvanın kibleye doğru kesilmesi gerektiğini bilen bir kişi, hayvanı keserken bilerek kibleye çevirmezse, hayvan haram olur. Ancak unuttur, meseleyi bilmez veya kibleyi şaşırırsa, sakıncası yoktur. Kiblenin hangi tarafa olduğunu bilmez, veyahut manda olur başkalarının yardımıyla da olsa hayvanı kibleye doğru yöneltemez veya kuyu ve çukura düşer, kesmek zorunda kalırsa, hangi yöne doğru kesilirse sakıncası yoktur. Aynı şekilde, kibleye yöneltene kadar telef olacağından korkulursa hüküm aynıdır. Kibleye doğru hayvanın kesilmesini şart bilmeyen bir Müslüman hayvanı kibleye doğru kesmezse sahihtir. Hayvanı kesenin kendisinin de kibleye doğru durması

ihtiyaten müstehaptır.

4- Hayvanı keserken veya kesmeye hazırlanırken, kesenin kendisi kesme niyetiyle Allah'ın ismini zikretmelidir. Kesenin dışında birisinin zikretmesi yeterli değildir. "Bismillâh" veya "Allâh'u ekber" demesi yeterlidir. Hatta ihtiyatın tersine olmakla beraber sadece, "Allâh" demesi de yeterlidir. Kesme kastı olmadan ve meseleyi bilmediği için Allah'ın ismini zikretmezse, kesilen hayvan helal olmaz. Ancak unutarak Allah'ın adını zikretmezse, sakıncası yoktur.

5- Hayvan kesildikten sonra hareket etmelidir. En az Gözünü, kuyruğunu hareket ettirmeli veya ayağını yere vurmalıdır. Bu şart, hayvanın kesildiğinde canlı olup olmadığına şüphe edilmesi durumundadır. Canlı olduğunda şüphe yoksa, bu şarta gerek yoktur.

6- Kesilen hayvandan normal kan gelmelidir. Kan damarlarda tıkanarak dışarı çıkmazsa veya benzeri hayvanların kanından çok az kan çıkarsa, kesilen hayvan helal olmaz. Kanının az olması kesilmeden kanama geçirdiğinden dolayı olursa, sakıncası yoktur.

7- Boğaz, kesmek kastıyla kesilmelidir. Bilmeden insanın elinden bıçak düşer hayvanın boğazı kesilir veya kesen uykuda, sarhoş, baygın, mümeyyiz olmayan çocuk veya deli olur veya bıçağı başka maksatla hayvanın boğazına çeker tesadüfen kesilirse o hayvan helal olmaz.

2553- Vacip ihtiyat gereği hayvan can vermedikçe kafası bedeninden ayrılmamalıdır. Elbette bu iş hayvanı haram olmasına sebep değildir. Ama gafletten veya bıçsğın keskinliğinden dolayı başı bedenden ayrılırsa, sakıncası

yoktur. Aynı şekilde vacip ihtiyat gereği hayvanın canı çıkmadan boynunun kırılmaması ve omuriliğinin vurulmaması gerekir. Omurilik; beyaz ip gibi omurga kemiklerinin içinde bulunan, kuyruk sokumuna kadar uzanan ve yenmesi haram olan iliktir.

DEVENİN KESİMİ

2554- Deve pak ve helal olması için kesmek yerine nehredilmelidir. Nehr; hayvan kesilmesi için söylenen şartlarla beraber, demirden yapılmış keskin bıçak veya başka bir şeyle, devenin boynu ile göğsü arasındaki çukur yere saplanmasıyla gerçekleşir. Deve nehredilirken ayakta olması müstehaptır.

2555- Deve nehretme yerine boğazlanır, koyun ve sığır da boğazlanmak yerine nehredilirse etleri haram, bedenleri de necis olur. Ancak deve boğazlanır canı varken nehredilirse eti helal bedeni pak olur. Aynı şekilde koyun ve sığır ve benzeri hayvanlar nehredilir canı varken boğazlanırsa helal ve pak olur.

2556- Bir hayvan delirdiği veya örneğin, kuyuya düştüğü için kesilmesi mümkün olmazsa, telef olma durumu varsa, bedeninin her hangi bir yeri bıçak gibi bir şeyle kesilir ve kesilen yaradan dolayı can verirse helal olur. Kibleye doğru olması gerekmez. Ancak hayvan kesimindeki diğer şartlara uyulmalıdır.

HAYVAN KESERKEN MÜSTEHAAP OLAN ŞEYLER

2557- Fakihler (Allah onlardan razı olsun) hayvan kesiminde birkaç şeyi müstehap olarak saymışlardır:

1- Koyun kesilirken iki kol ve bir bacağı bağlanarak diğer bir bacağı serbest bırakılmalıdır. Sığır kesilirken ayaklarının dördü de bağlanarak kuyruğu serbest bırakılmalı, deve nehredilirken oturmuş halde olursa iki kollarını tırnaklarından dizlerine veya koltuk altlarına kadar bir birine bağlanmalı arka ayaklar serbest bırakılmalıdır. Ayakta olursa sol ayağı bağlanmalıdır. Tavuğu boğazladıktan sonra, kol kanat vurması için serbest bırakılması müstehaptır.

2- Hayvan, kesilmeden önce önüne su bırakılması.

3- Hayvanı keserken en az acı çekecek bir şekilde kesilmelidir. Mesela, bıçak iyice bilenmeli ve hayvanın kafası çabuk kesilmelidir.

HAYVAN KESERKEN MEKRUH OLAN ŞEYLER

2558- Hadislerde birkaç şeyin hayvan kesiminde mekruh olduğu söylenmiştir:

- 1- Kesilen hayvan can vermeden derisinin soyulmaya başlanması.**
- 2- Kesilen hayvanı kendi cinsinden bir başka hayvanın gözü önünde kesilmesi.**
- 3- Geceleyin veya Cuma günü öğlenden önce hayvanın kesilmesi. Fakat ihtiyaçtan dolayı kesilirse, mekruh olmaz.**
- 4- İnsanın, kendi beslediği hayvanı kesmesi.**

AVLANMA HÜKÜMLERİ

2559- Eti yenen yabani bir hayvan silahla avlanır ve ölürse beş şartla bedeni pak ve eti helal olur:

1- Avlanma silahı, bıçak ve kılıç gibi keskin veya ok ve mermi gibi hayvanın bedenini parçalayan bir şey olmalıdır. İkinci durumda silahın mermisi sivri olmazsa, helal olması için hayvanı yaralayıp, parçalamalıdır. Ama ucu sivri olursa, her ne kadar yaralanmasa da onu öldürmesi yeterlidir. Eğer bir hayvan taş sopa gibi bir şeyle avlanır ve ölürse bedeni pak ve eti helal olmaz. Aynı şekilde ucu sivri olan ve silah sayılmayan kalın şiş, çengel ve benzeri şeylerden hayvan avlanırsa, helal olmaz. Bir hayvan tüfekte avlanır, mermi hayvanın bedenine girerek parçalarsa, pak ve helal olur. Kurşunun sivri olup olmamasının farkı yoktur. Kurşunun demirden olması şart değildir. Ancak kurşun hayvanın bedenine girmez, değmesinin şiddetiyle veya hararetiyle hayvanı öldürürse, pak ve helal olması sakıncalıdır.

2- Avlayan, Müslüman veya iyi ve kötüyü anlayan Müslüman çocuğu olmalıdır. Ehli kitap olmayan kâfir veya nasibiler gibi kâfir hükmünde olan bir kişi bir hayvanı avlarsa, o hayvan helal değildir. Hatta kitap ehli bir kâfir bir hayvanı avlarsa, her ne kadar Allah'ın ismini zikretse de, vacip ihtiyat gereği o hayvan helal olmaz.

3- Silah, hayvanı avlamak için kullanılmalıdır. Başka bir yer nişan alınır tesadüfen bir hayvan vurulursa, o hayvan pak olmaz eti de haramdır. Ama belli bir hayvanı nişan alır ateş eder başka bir hayvana değerse, o hayvan helal olur.

4- Silahı kullanırken Allah'ın ismini zikretmelidir. Ateş eder hedefe ulaşmadan Allah'ın ismini zikrederse yeterlidir.

Bilerek Allah'ın ismi zikredilmezse yapılan av haram olur. Ancak zikretmeyi unutursa sakıncası yoktur.

5- Avcı ava ulaştığında av ölür veya onu boğazlayacak kadar zaman olmazsa hayvan pak ve helaldir. Vakit olduğu halde hayvanı kesmez, hayvan bu şekilde ölürse haram olur.

2560- İki kişi birlikte bir hayvanı avlarlar, birisi şartlara uyar diğeri uymazsa, mesela onlardan birisi Allah'ın ismini zikreder diğeri bilerek zikretmezse, avlanan hayvan helal değildir.

2561- Bir hayvan silahla vurulduğunda, mesela suya düşer, hayvanın kurşun ve sunun etkisiyle öldüğü anlaşılırsa, o hayvan helal değildir. Sadece kurşunun etkisiyle öldüğü bilinmezse, yine helal olmaz.

2562- İnsan gaspı silah veya köpekle bir hayvanı avlarsa, o av helal ve avlayana aittir. Günah işlemekle beraber silah veya köpeğin ücretini sahibine ödemelidir.

2563- Kılıçla avlanma gibi bir yolla kol bacak gibi hayvanın bazı azaları ondan ayrılırsa, ayrılan aza haramdır, ancak 2559. meselede zikredilen şartlara uygun şekilde kesilirse geri kalan bölümü helal olur. Zikredilen şartlara uygun bir şekilde av silahı hayvanı ikiye böler baş ve boyun bir bölümünde kalırsa, insan ulaştığında hayvan can vermişse helaldir. Aynı şekilde hayvan canlı olur ancak kesmeye vakit kalmazsa, helal olur. Ama kesmek için vakit kalır, kestikten sonra az bir miktar canı olursa, kafa ve boyunun olmadığı bölüm haram, kafa ve boyunun bulunduğu bölüm, daha önce açıklandığı gibi kesilirse helal, kesilmezse o da haram olur.

2564- Avlanmanın sahih olmadığı taş ve sopa gibi şeylerle hayvan ikiye bölünürse, kafa ve boyun olmayan kısım haram, baş ve boyun olan kısım canlı olur, kesmek için de zaman bulunur ve kesilirse helal, kesilmezse haram olur.

2565- Bir hayvan avlanır veya boğazlanır, karnından canlı bir yavru çıkar, onu daha önce zikredildiği şekilde kesilirse helal kesilmezse haram olur.

2566- Bir hayvan avlanılır veya boğazlanır, karnından ölü yavru çıkar, yavrunun ölümü annesinin kesilmesinden veya avlanılmasından önce olmaz, annenin karnından geç çıkarıldığı için ölmez, tüm azaları tamamlanmış ve bedeni tüylenmişse, pak ve helaldir.

AV KÖPEĞİYLE AVLANMAK

2567- Eti yenen yabani bir hayvan, av köpeğiyle avlanırsa altı şartla bedeni pak ve eti helaldir:

1- Av köpeği, istendiği zaman avın peşine gideceği ve istenmediği zaman gitmeyeceği şekilde eğitilmelidir. Ancak av görüp ona yaklaştığında engellenemezse sakıncası yoktur. Sahibi ulaşmadan avının bir kısmını veya kanını yemeye alışmış olursa sakıncası yoktur. Vacip ihtiyat gereği sahibi avı istediğinde ona karşı direnmemelidir.

2- Av köpeğini sahibi avın peşine göndermelidir. Kendiliğinden gider ve bir hayvanı avlar getirirse, o hayvan haramdır. Hatta kendiliğinden avın peşine gider, sonra sahibi ava daha çabuk ulaşması için seslenirse, sahibinin seslenmesiyle bir az daha hızlanırsa, vacip ihtiyat gereği o avı yemekten sakınmalıdır.

3- Silahla avlanma hükmünde açıklandığı gibi köpeği avın peşine gönderen, Müslüman olmalıdır.

4- Avcı, köpeği avın peşine gönderdiğinde veya ava ulaşmadan Allah'ın ismini zikretmelidir. Bilerek zikretmezse, o av haramdır. Ancak unutursa sakıncası yoktur.

5- Av, köpeğin diş yarasıyla ölmelidir. Köpek avı boğarak öldürür veya korku ve çok kaçırmaktan dolayı ölürse, helal değildir.

6- Köpeği gönderen avcı kendisi ulaştığında av ölmüş olmalıdır. Canlı olursa boğazlayacak kadar zaman olmalıdır. Elbette mamul vakitten daha geç ulaşacak şekilde geciktirmemelidir. Kesecek kadar bir zaman varken

ulaşır, fakat hayvan ölecek kadar geciktirirse, helal değildir.

2568- Köpeği gönderen avcı, avı kesecek kadar vakit varken ava ulaşır, kesmeye hazırlanırken mesela bıçağı hazırlarken av ölürse, o av helal olur. Ancak onu boğazlamak için yanında bir Şey bulunmaz ve hayvan ölürse vacip ihtiyata göre helal değildir. Bu durumda köpeğin onu öldürmesi için serbest bırakırsa helal olur.

2569- Eğer birden fazla av köpeğini avı yakalamak için gönderilir, onlarda yakalar, hepsi 2567. meselede söylenen Şartlara sahip olurlarsa, yapılan av helaldir. Ancak köpeklerden birisinde Şartlardan biri eksik olursa, yapılan av haram olur.

2570- Köpek, bir av peşine gönderilir, gönderildiği hayvanın dışında başka bir hayvanı avlarsa, avlanan hayvan pak ve helaldir. O hayvanı başka bir hayvanla avlarsa, hem birinci hem de ikinci av pak ve helaldir.

2571- Birden fazla kişi bir köpeği avın peşine gönderir, onlardan birisi bilerek Allah'ın adını zikretmezse, o av haram olur. Aynı Şekilde avın peşine gönderilen köpeklerden birisi 2567. meselede açıklandığı gibi eğitilmemişse, o av haramdır.

2572- Şahin veya av köpeği dışında bir hayvanla başka bir hayvan avlanırsa, helal değildir. Ancak ulaştıklarında avlanan hayvan canlı olur daha önce açıklandığı Şekilde boğazlanırsa, helal olur.

BALIK VE ÇEKİRGE AVLAMAK

2573- Yaratılışında pullu olan balık -her ne kadar sonradan pulu dökülse de- sudan canlı olarak tutulur, suyun dışında can verirse, pak ve yenilmesi helaldir. Zehirlenme gibi sebeplerden dolayı balık suda ölürse, paktır, ama yenilmesi haramdır. Balık tora ilişerek suda ölürse, yenilmesi helaldir. Pulu olmayan balık canlı olarak sudan çıkarılsa ve suyun dışında can verse dahi yenilmesi haramdır.

2574- Balık sudan dışarı düşer, dalga onu dışarı atar veya biriken suyun kurumasıyla balık toprak üzerinde kalır, ölmeden önce el veya başka bir vesileyle tutulursa, can verdikten sonra helal olur. Tutmadan önce ölürse, haramdır.

2575- Balık tutanın, Müslüman olması ve tutarken Allah'ın ismini zikretmesine gerek yoktur. Onun canlı olarak sudan çıkarıldığını veya tora takılarak öldüğünü Müslüman görmeli veya başka bir yoldan kanaat getirmelidir.

2576- Sudan canlı mı yoksa ölü mü çıkarıldığı belli olmayan ölü bir balık, Müslüman bir kişinin elinde olur ve onun helal olduğunu gösteren tasarrufta bulunur, mesela onu satar veya yerse, helaldir. Kâfir birinin elinde olur, her ne kadar onu canlı tuttum dese de, haramdır. İnsan, kâfirin balığı canlı tuttuğuna veya onun torunda öldüğüne kanaat getirirse, helaldir.

2577- Balığı canlı yemek helaldir.

2578- Canlı balık, kebab edilir veya suyun dışında can vermeden öldürülürse, yenmesi caizdir.

2579- Canlı balık, suyun dışında ikiye ayrılır, bir kısmı canlı

olarak suya düşerse, suyun dışında kalan kısmını yemek caizdir.

2580- Çekirge, el veya başka bir vesileyle canlı olarak tutulursa, öldükten sonra helal olur. Onu tutanın Müslüman olmasına ve onu tutarken Allah'ın ismini anmasına gerek yoktur. Ölü çekirge kâfirin elinde olur, canlı olarak tutulup tutulmadığı belli olmazsa, her ne kadar canlı tuttum dese de, haramdır.

2581- Kanat'ı çıkmamış ve uçamayan çekirgeyi avlayıp yemek haramdır.

YENİLECEK VE İÇİLECEKLERİN HÜKÜMLERİ

2582- Şahin, kartal, doğan ve akbaba gibi yırtıcı ve pençeli kuşların eti haramdır. Aynı şekilde karganın her çeşidi, hatta vacip ihtiyat gereği kara ve uçtuğunda kanat çırpması süzülerek uçmasından az olan her türlü pençeli kuşlar, haramdır. Kanat çırpması süzülerek uçmasından daha fazla olan kuşların eti helaldir. Bu durumda kuşların helal ve haram oluşu, uçmalarından ayırt edilebilir. Bazı kuşların uçuş şekilleri belli olmazsa, o kuşun den çetesi veya taşıdığı veya ayaklarının arkası dikenli olursa, helaldir. Bunlardan hiç birisi olmazsa, haramdır. Adı geçenlerin dışında, diğer kuşlar: tavuk, güvercin, serçe, deve kuşu ve tavus kuşu gibi hayvanlar helaldir.

Hüdhüd ve kırlangıç gibi kuşları öldürmek mekruhtur. Yarasa gibi uçtukları halde kanatları olmayan hayvanların eti ise haramdır. Aynı şekilde vacip ihtiyata göre arı ve sinek gibi uçan böceklerin yenmesi haramdır.

2583- Hayvandan, canı olan kuyruk gibi bir parça ayrılır veya canlı koyundan bir parça et kesilerek ayrılırsa, necis ve yenmesi de haramdır.

2584- Eti yenen hayvanların bazı azaları haramdır:

1-Kan.

2-Dışkı.

3-Erkeklik organı.

4-Dişilik organı.

5-Yavruluk.

6-Ur denilen vücuttaki şişkinlik.

7-Erkeklik yumurtaları.

8- Beyinde bulunan nohut şeklindeki hipotez bezi.

9- Omurilik. ⁶¹

10-Safra kesesi

11- Bel kemiğinin iki tarafında bulunan sarı renkli iki sinir.

12-Dalak.

13-Mesane.

14-Göz bebeği.

Bunlar kuş, balık ve çekirge dışındaki tüm eti helal olan hayvanlar için geçerlidir. Kuşlarda ise kan ve dışkıları kesin haramdır. Bunların dışında eğer denilen şeylerden olursa vacip ihtiyat gereği haram olur. Vacip ihtiyat gereği balığın kan ve dışkısı çekirgenin de dışkısı haramdır. Bunların dışında haram değildir.

2585- Eti haram veya helal olan hayvanların idrarını içmek haramdır. Farz ihtiyat gereği devenin idrarını içmek haramdır. Tedavi için olursa deve, koyun ve sığırın idrarının içilmesinin sakıncası yoktur.

2586- Çamur yemek haramdır. Vacip ihtiyat gereği toprak ve kumun da yenmesi haramdır. Dağıstan çamuru ve

---

61 [Omurga kemiğinde bulunan beyaz ilik.]

ermeni çamuru gibi çamurları tedavi amacıyla mecbur kalınırsa yemenin sakıncası yoktur. Hz. Hüseyin'in (a.s) türbe tinden şifa amacıyla az bir miktar –normal bir nohut kadar- yemek caizdir. Onun mukaddes mezarın özünden veya etrafından alınmaz ancak, "Hz. Hüseyin'in türbetidir" denecek şekilde olursa, vacip ihtiyat gereği onu bir miktar su veya sıvı bir şeye tamamen suda kaybolacak şekilde karıştırdıktan sonra içilebilir. Elbette bu ihtiyat, kesin olarak o Hazretin kabrinin toprağı olduğu bilinmeyen veya olduğuna delil bulunmayan yerde de riayet edilmelidir.

2587- Ağız boşluğuna gelen burun suyu veya balgamı yutmak haram değildir. Dişleri yıkarken arasından çıkan yemek artıklarını yutmanın da bir sakıncası yoktur.

2588- İnsanın ölümüne veya önemli bir zarar görmesine sebep olacak şeyleri yemesi haramdır.

2589- At, katır ve eşeğin etini yemek mekruhtur. Onlarla cinsel ilişkide bulunulursa, etleri haram olur. Vacip ihtiyata göre onların sütü ve ilişkiden sonraki nesilleri de haram olur. İdrar ve dışkıları necistir. Onları şehirden çıkarıp başka bir yerde satmak gerekir. İlişkide bulunan sahibi değilse, onun değerini sahibine ödemelidir. Satılan bedeli ilişkide bulunana aittir. Sığır, koyun ve deve gibi eti yenen bir hayvanla ilişkide bulunulursa, onların idrar ve dışkıları necis, etlerinin yenmesi de haram olur. Farz ihtiyat gereği sütleri ve ilişkiden sonraki nesilleri haram olur. İlişkide bulunan hayvan, öldürülmeli ve yakılmalıdır. İlişkide bulunan sahibi değilse, onun bedelini sahibine ödemelidir.

2590- Keçi yavrusu, et ve kemiğinin gelişeceği kadar domuzdan süt emerse, kendisi, nesli ve sütü haram olur. Onların sütleri de haram olur. Söylenenden daha az süt

emerse, vacip ihtiyat gereği istibra (özel bir temizlenme yöntemi) edilmelidir. İstibradan sonra helal olur. Onun istibrası şöyledir: Yedi gün temiz süt içmeli, süte ihtiyacı yoksa yedi gün ota beslenmelidir. Farz ihtiyat gereği, süt emen kuzu, dana ve eti yenen diğer hayvanların yavruları da aynı hükme tabidir.

Necaset yiyen hayvanın eti haramdır, istibra edilirse helal olur. İstibra şekilleri 219. meselede açıklanmıştır.

2591- Şarap içmek haramdır. Bazı hadislerde en büyük günahlardan sayılmıştır. Hz. İmam Caferi sadık (as) şöyle buyurmuştur:

"Şarap, kötülüklerin kökü ve günahların kaynağıdır. Şarap içen kimse, aklını yitirir, şarabı içtiği o anda Allah'ı tanımaz, hiçbir günahtan kaçınmaz,, kimsenin hakkına say-gı göstermez, yakın akrabaların hakkını gözetmez ve açık kötülüklerden yüz çevirmez. Allah'ı tanıma ve iman ruhu şarap içen kimsenin vücudundan çıkar ve onda Allah'ın rahmetinden uzak olan habis ve eksik ruh kalır. Allah, melekler, Peygamberler, müminler ona lânet eder ve kırk güne kadar kıldığı namazlar kabul olmaz. (Böyle bir kimsenin) yüzü kıyamet gününde siyah olur, dili ağzından dışarı çıkar, ağzından göğsüne salyalar saçar ve böyle bir vaziyette susuzluktan feryat eder."

2592- Şarap içilen sofradan bir şey yiyip içmek haramdır. Vacip ihtiyat gereği o sofrada oturmak da haramdır.

2593- Kendi canı tehlikede değilse, açlık veya susuzluktan ölmek üzere olan Müslüman'ın canını kurtarmak için yiyecek ve içecek vermek her Müslüman'a vaciptir. Aynı şekilde Müslüman olmayıp katli vacip olmayan bir insan konusunda da hüküm aynıdır.

YEMEK YERKEN MÜSTEHAAP OLAN ŞEYLER

2594- Yemek yerken birkaç şeyin müstehap olduğu söylenmiştir:

- 1- Yemekten önce her iki elin yıkanması.
- 2- Yemekten sonra ellerin yıkanıp ve kurulanması.
- 3- Ev sahibinin herkesten önce yemeye başlaması, her ketsen sonra yemekten ayrılması, önce ev sahibinin, daha sonra sağında oturan ve ondan sonra da solunda oturanların ellerini yıkamaları. Yemekten sonra ise, önce ev sahibinin solunda oturanın, daha sonra aynı taraftan devam ederek en son ev sahibi elini yıkaması.
- 4- Yemeğe başlarken “besmele” çekmek, eğer sofrada çeşitli yemekler varsa, her birine başlanıldığında bir “besmele” çekilmesi.
- 5- Sağ elle yemek, yemek.
- 6- İki parmakla değil, üç parmakla yemek, yemek.
- 7- Bir sofrada kaç kişi oturmuşsa, herkes kendi önündeki yemeği yemesi.
- 8- Lokmayı küçük tutmak.
- 9- Sofra başında fazla oturmak, yemek yemeği uzatmak.
- 10- Yemeği iyi çiğnemek.

11- Yemekten sonra, Allah'a hamdetmek.

12- Parmakları yalamak.

13- Yemekten sonra ağız ve dişleri temizlemek. Reyhan çubuğu, nar dalı, kamyş ve hurma yaprağıyla temizlememelidir.

14- Sofraya dökülen kırıntıları yemek. Çölde yeniyorsa, dökülenleri hayvanlara bırakmak.

15- Gece ve gündüzün başlangıcında yemek, yemek. Öğlen ve gece yarısı yememek.

16- Yemekten sonra sırt üstü uzanmak. Sağ ayağı sol ayağın üzerine bırakmak.

17- Yemeğin başlangıç ve sonunda tuz yalamak.

18- Meyveyi yemeden yıkamak.

YEMEK YERKEN MEKRUH SAYILAN DURUMLAR

2595- Yemek yerken Şu birkaç Şey mekruh sayılmıştır:

- 1- Tok halde yemek, yemek.
- 2- Çok yemek. Hadiste Şöyle diyor: "Allah-u Tealâ her Şeyden çok tıka-basa dolu mideden hoŐlanmaz."
- 3- Yemek yerken başkalarına bakmak.
- 4- Yemeği sıcak yemek.
- 5- Yediği ve içtiği Şeyi üflemek.
- 6- Sofraya ekmek geldikten sonra, başka Şeyi beklemek.
- 7- Ekmeyi bıçakla kesmek.
- 8- Yemek tabağının altına ekmek bırakmak.
- 9- Kemiği hiçbir Şey kalmayacağı Şekilde temizlemek.
- 10- Kabuğuyla yenen meyveleri soyarak yemek.
- 11- İyice yemeden meyveyi atmak.

su İÇME ADABI

2596- Birkaç şey su içme adabından sayılmıştır:

1- Suyu emerek içmek.

2- Gündüz ayakta su içmek.

3- Su içmeden "besmele" çekmek, içtikten sonra da, hamdetmek.

4- Suyu üç nefeste içmek.

5- İsteği olduğunda su içmek.

6- Su içtikten sonra Hz. Hüseyin ve ehlibeytini (Allah'ın selamı onlara olsun) yâd etmek ve katillerine lanet okumak.

SU İÇERKEN MEKRUH OLAN ŞEYLER

2597- Çok su içmek, yağlı yemekten sonra su içmek, geceleyin ayakta su içmek, mekruhtur. Aynı şekilde suyu sol elle içmek, tasın kırık yerinden ve tutulacak yerinden su içmek mekruh sayılmıştır.

NEZİR (ADAK) VE AHD HÜKÜMLERİ

2598- Nezir; insanın Allah rızası için hayır bir işi yapmayı veya yapılmaması daha iyi olan bir işi Allah rızası için terk etmeyi kendisine vacip etmesidir.

2599- Nezirde, akit okunması gereklidir. Arapça okunması gerekli değildir. Mesela, “hastam iyileşirse, Allah rızası için fakire on lira vereceğim” derse, nezri sahih olur. Eğer “Allah için şöyle yapmayı nezir ettim” derse, vacip ihtiyat gereği ona amel etmelidir. Allah’ın ismini zikretmeden yalnızca, “nezir ettim” der veya Allah’ın evliyalarının birisinin ismini zikrederse, nezri sahih değildir. Sahih nezir edilir, fakat bilerek nezre amel edilmezse, günah işlemiştir. Keffaret de ödemelidir. Nezre amel etmemenin keffareti yemin keffareti gibidir, bu ise ileride açıklanacaktır.

2600- Nezir eden, baliğ ve akıllı olmalı, kendi irade ve kastıyla nezir etmelidir. Nezir etmeye mecbur edilenin ve sinirlenerek iradesiz nezredenin nezri sahih değildir.

2601- Aptal (yani, malını anlamsız yerlerde harcayan) bir şahıs, fakire bir şey vermesini nezrederse, nezri sahih değildir. Müflis, tasarruf etmekten men edildiği bir malı fakire vermeği nezrederse, bu nezir sahih değildir.

2602- Kocasının zevk alma hakkıyla çelişirse nezir etmeden önce veya daha sonra kocasından izin almadan kadının nezir etmesi sahih değildir. Evlenmeden önce dahi nezretmiş olsa hüküm aynıdır. Kocasından izinsiz kadının kendi malından nezir etmesi sakıncalıdır. Bu konuda ihtiyat edilmelidir. Hac, zekât, sadaka, baba-anneye ve yakınlarla ihsan etmede, kocanın izni gerekmez.

2603- Kadın, kocasının izniyle nezir ederse, daha sonra

kocası onun nezrini bozamaz ve nezrini yerine getirmesine engel olamaz.

2604- Evladın nezir etmesinde babanın izni şart değildir. Anne veya baba, şefkatten dolayı çocuklarını yapmış olduğu nezirden men ederler ve onlara uymamak incinmelerine sebep olursa, nezir batıl olur.

2605- insan yapabileceği bir şeyi nezretmelidir. Mesela yaya olarak Kerbela'ya gidemeyeceği halde yaya gitmeyi nezrederse, nezri sahih değildir. Nezrettiğinde yapmaya gücü olur daha sonra aciz olursa nezri batıl olur. Ona bir şey de gelmez. Fakat oruç tutmayı nezreder, daha sonra nezre amel etmekten aciz olursa, vacip ihtiyat gereği her gününe 750gr yiyecek fakire vermelidir veya orucu tutması için birisine 1.5 kg yiyecek vermelidir.

2606- Haram veya mekruh olan bir iş yapmak için veya vacip veya müstehap bir ameli terk etmek için yapılan nezir sahih değildir.

2607- Mubah olan bir işi yapmayı veya terk etmeği nezrederse ve bu işin yapılıp yapılması şer'i olarak her yönden eşit olursa, yapılan nezir sahih değildir. Yapılmasının şer'i açıdan faydalı tarafı olur, o faydalı olacak yönünü kastederek nezreder, mesela ibadet için güçlenmek amacıyla bir şeyi yemeği nezrederse, nezri sahihtir. Aynı şekilde terk edilmesi bir yönüyle şer'i açıdan iyi olur ve ondan dolayı terk etmeyi niyet ederse, mesela sigara dumanı rahatlıkla ibadet etmeği engelliyorsa, onu kullanmamak için nezrederse, yapmış olduğu nezir sahihtir. bunu terk etmek daha sonra ona zararlı olursa nezri bozulur.

2608- Farz namazını, sevabının kendiliğinden artmadığı bir yerde kılmayı nezrederse, mesela namazı odanın birinde kılmayı nezreder, orda namaz kılınmasının şer'i açıdan bir faydası olursa, mesela sessizliğinden dolayı huzurlu bir şekilde namaz kılınmasına sebep olursa, o amaçla ettiği nezir sahihtir.

2609- Bir işi yapmak için nezreden insan, o işi nezrettiği gibi yapmalıdır. Ayın birinde sadaka vermeği, oruç tutmayı veya aybaşı namazını kılmayı nezrederse, ondan önce veya sonra yapması yeterli değildir. Aynı şekilde hastam iyileşince sadaka vereceğim der, iyileşmeden sadakayı verirse yeterli değildir.

2610- Oruç tutmayı nezreder, miktar ve zamanını tayin etmezse, bir gün oruç tutması yeterlidir. Aynı şekilde namaz kılmayı nezreder kaç rekât olduğunu ve özelliklerini tayin etmezse iki rekâtlık bir namaz veya vitir namazını kılması yeterlidir.

Sadaka vermeği nezreder cins ve miktarını tayin etmezse, sadaka verdi denecek kadar bir şeyi sadaka olarak verirse yeterlidir. Allah için bir şeyi yapmayı nezreder, bir namaz kılar veya bir gün oruç tutar veya bir miktar sadaka verirse, nezrine amel etmiş olur.

2611- Belli bir günü oruç tutmak için nezrederse, tayin ettiği günün orucunu tutmalıdır. Bilerek o günün orucunu tutmazsa, o günün kazasını yapmakla birlikte kefaret de vermelidir. Ancak o gün yolculuğa çıkıp orucu tutmayabilir. Yolculukta olursa ikamet kasti yapıp orucu tutması gerekmez. Yolculuk, hastalık ve aylık adet görmek gibi sebeplerden dolayı nezrettiği orucu tutmazsa, kazasını yapmalıdır. Kefaret gerekmez.

2612- İnsan bilerek nezrine amel etmezse, kefarete
vermelidir.

2613- Bir işi belli bir müddet için terk etmeği nezrederse, o müddet geçtikten sonra o işi tekrar yapabilir. Müddet dolmadan, unutkanlık veya mecburluktan dolayı o işi yaparsa ona bir şey vacip olmaz. Ancak mecburluk giderilir veya hatırladığında, o işi müddeti bitene kadar terk etmelidir. Müddet dolmadan ve hiçbir mazereti yokken o işi yaparsa keffarete vermelidir.

2614- Bir işi terk etmek için nezredilir, fakat vakit tayin edilmez, unutkanlık, mecburluk, gaflet veya yanlışlıkla o işi yapar veya birisi onu yapmak için mecbur eder veya mazeretli cahil olursa, ona kefarete vacip olmaz. Nezri ise bakidir. Ondan sonra bilerek o işi yaparsa kefarete vermelidir.

2615- Her haftanın belli bir gününü, mesela Cuma günlerini oruç tutmak için nezreder ve cumanın birisi kurban veya ramazan bayramına denk gelir ya da başka bir mazeretten dolayı, örneğin yolculuğa çıkar veya adet görürse, o günü oruç tutmamalı o günü daha sonra kaza etmelidir.

2616- Belli bir meblağı sadaka vermeye nezreder, sadakayı vermeden vefat ederse, o miktarın onun malından sadaka verilmesine gerek yoktur. Buluğ çağına ermiş varislerin, o miktarı kendi hisselerinden vermeleri daha iyidir.

2617- Belli bir fakire sadaka vermeyi nezrederse, onu başka bir fakire veremez. O fakir ölürse onun mirasçılarında verilmesi gerekmez.

2618- Masum imamlardan birinin mesela imam Hüseyin'in

(a.s) ziyaretine gitmeği nezrederse, başka bir İmam'ın (s.a) ziyaretine gitmesi yeterli değildir. Herhangi bir mazeretten dolayı o imamın ziyaretine gidemezse, ona bir şey vacip olmaz.

2619- İnsan ziyarete gitmeyi nezreder fakat ziyaret goslü ve namazını nezretmezse, onları yapmasına gerek yoktur.

2620- Masum İmam'ın (a.s) veya imam zadelerden birisinin türbesi için bir şey nezredilir, masraf yeri tayin edilmezse nezrettiği şeyi o türbenin tamiri, aydınlatılması, halı ve benzeri ihtiyaçları için kullanılmalıdır. Mümkün olmaz veya o türbenin hiçbir ihtiyaçı olmazsa, o türbenin muhtaç ziyaretçileri için harcanmalıdır.

2621- Peygamber (s.a.a) için, imamlardan (a.s) veya imam zadelerden ve ulemadan birisi için belli bir masraf kastedilirse nezredilirse, kastedilen masraf harcanmalıdır. Belli bir masraf kastedilmemişse, ona bağlı olan her yere harcanmalıdır. Onun türbesine, muhtaç ziyaretçilerine veya onun ismini yükselten bir kurum ve kuruluşa harcanmalıdır.

2622- Sadaka veya 12 imam için nezredilmiş bir koyun, nezredilmiş yere harcanmadan yavrular ve süt verirse, nezrederken her şeyini kast etmedikçe, nezredene aittir. Yün ve daha sonra almış olduğu eti nezredilen yere aittir.

2623- Hastası iyileşince veya yolcusu döndüğünde, bir işin yapılması nezredilir, daha sonra nezretmeden hastanın iyileştiği ve yolcunun döndüğu anlaşılırsa, nezre amel etmek gerekmez.

2624- Baba veya anne, kızını bir seyitle evlendirmeği

**nezrederse, onların nezrinin kız üzerinde hiçbir etkisi
olmaz ve kıza hiçbir sorumluluk getirmez.**

AHDETMEKLE İLGİLİ HÜKÜMLER

2625- Şer'i dileğine ulaşması durumunda bir işi yapmayı Allah ile ahitleşirse, dileği hâsıl olduğunda ahdine amel etmelidir. Aynı şekilde hiçbir dileği olmadan bir işi yapmayı ahdederse, o işi yapması farz olur.

2626- Ahit'de de nezir gibi akit okunmalıdır. Mesela şöyle demelidir: "Bu işi yapmak için Allah'a ahit ettim." Ahit edilen işin yapılması, şer'i açıdan iyi olmalıdır. Hatta şer'i olarak o amelin yapılmasının men edilmemesi yeterlidir. Akıllı insanlar nezdinde yapılması iyi sayılmalı ve yapan için maslahatı olmalıdır. Ahitten sonra o amelin hiçbir maslahatı olmaz veya şer'i açıdan tercih edilmez bir duruma gelirse, mekruh dahi olsa, ona amel etmek gerekmez.

2627- İnsan ahdine amel etmezse günah işlemiştir ve keffaret vermelidir. Yani altmış fakiri doyurmalı veya iki ay peş peşe oruç tutmalı veya bir kul azat etmelidir.

YEMİN ETME HÜKÜMLERİ

2628- Bir işi yapmak veya terk etmek için yemin içilirse, mesela insan, oruç tutmak veya sigarayı terk etmek için yemin eder ve daha sonra bilerek yeminini bozarsa, keffaret vermelidir. Yani bir köle azat etmeli veya on fakiri doyurmalı veyahut on fakiri giydirmelidir. Bunları yapamazsa üç gün peş peşe oruç tutmalıdır.

2629- Yemin etmenin birkaç şartı vardır:

1- Yemin eden kişi, akıllı ve baliğ olmalı, kendi isteğiyle yemin etmelidir. Bu durumda çocuğun, delinin, sarhoşun ve yemin etmeğe mecbur edilen kişinin yemini sahih değildir. Aynı şekilde sınırlı halde yapılan yemin de geçersizdir.

2- Yapmak için yemin ettiği şeyin haram ve mekruh olmaması gerekir. Terk etmek için yemin ettiği şey de, vacip veya müstehap olmamalıdır. Mubah olan bir işi yapmaya veya tek etmeye yemin ederse, halk arasında bu işi yapmanın veya terk etmenin tercih edilen iyi tarafı olmalıdır. Kendisi için dünyevi hayrı olması durumunda yine yemini sahihtir.

3- Yemin edilirken, âlemlerin rabbinden başkası için kullanılmayan yalnız onun mukaddes zatı için kullanılan, "Allah" gibi isimler veya ona mahsus olan sıfatlar zikredilmelidir. Mesela "yerleri ve gökleri yaratana yemin olsun" derse yeterlidir. Veya Allah'tan başkası için de kullanılan ancak, söylenildiğinde yalnız Allah akla gelecek şekilde çok kullanılmış olan, mesela halik (yaratana), razik (rızk veren) gibi isimlere yemin edilirse, sahihtir. Hatta "Semi" ve "Besir" gibi yemin içildiğinde sadece Yüce Allah'ın akla geldiği isimlere de yemin etmek sahihtir.

4- Yemin dille söylenilmelidir. Dilsiz birisi işaretle yemin ederse sahihtir. Konuşma gücü olmayan yazıyla yazar ve kalbinden geçirirse, yeterlidir. Hatta konuşma gücü olan biri yemini yazarsa, vacip ihtiyat gereği ona amel etmelidir.

5- Yapılan yemine amel etme mümkün olmalıdır. Yemin ederken mümkün olmaz daha sonra mümkün olursa, yeterlidir. Yemin ettiğinde amel etmek mümkün olur daha sonra onu yapmaktan aciz olursa, aciz olduğu andan itibaren yemini geçersiz sayılır. Aynı şekilde yemine amel ederken, tahammül edilemeyecek kadar zorlukla karşılaşarsa hüküm aynıdır. Acizliğin onun elinde olması veya olmaması durumunda; yemine amel etme gücü olduğu halde mazeretsiz onu geciktirirse, günah işlemiştir ve kefarete de vacip olur.

2630- Baba evladın veya koca karısının yeminini engellerse, onların yapmış oldukları yeminleri sahih değildir.

2631- Evlat babadan, karı kocadan izinsiz yemin ederlerse, baba ve koca onların yeminini bozabilirler.

2632- İnsan, unutkanlık, çaresizlik veya gafletten dolayı yeminine amel etmezse, ona kefarete farz olmaz. Aynı şekilde yeminine amel etmemesi için onu mecbur ederlerse, ona keffarete vacip olmaz. Vesveseci bir insan yemin eder, mesela "vallahi şimdi namaza başlayacağım" der sonra vesveseye kapılarak başlayamazsa, başlayamaması elinde olmadığından dolayı olursa keffareti yoktur.

2633- Sözü'nün doğru olduğuna dair yemin eden kişinin,

gerçekten sözü doğru olursa, yemin etmesi mekruhtur, yalan olursa haramdır. Tartışma esnasında yapılan yalan yeminler büyük günahlardandır. Kendisini veya bir Müslüman'ı zalimin şerrinden kurtarmak için yalan yere yemin etmenin sakıncası yoktur hatta bu işi bazen farz olur. Tevriye etmek mümkünse, vacip ihtiyat gereği tevriye etmelidir. (Tevriye; kullanılan sözden başka bir mana kast edilmesi, kendi maksadını anlatan hiçbir işaret verilmemesidir.) Örneğin, bir kimseye eziyet etmek isteyen bir zalim, insandan onu görüp görmediğini sorarsa, o da onu bir saat önce görmüşse, beş dakika önce görmediğini kastederek "hayır görmedim" derse, buna tevriye denir.

VAKIF HÜKÜMLERİ

2634- İnsan, bir şeyi vakfederse, vakfettiği şey onun mülkiyetinden çıkar, vakfeden veya bir başkası vakfedilen o malı satamaz ve bağış yapamaz. O malda hiç kimsenin miras alma hakkı yoktur. 2054. meselede açıklandığı gibi bazı durumlarda onu satmanın sakıncası yoktur.

2635- Akdini Arapça okumak gerekmez. Mesela Türkçe “bu kitabı ilim öğrenen talebeler için vakfettim” derse, vakıf sahihtir. Vakıf işle de gerçekleşir. Örneğin, bir hasırı vakıf amacıyla camiye sererse veya bir binayı mescit olmsı niyetiyle mescit şeklinde yaparlarsa, vakıf olayı gerçekleşir. Yalnız kastetmekle vakıf oluşmaz. İster umum için isterse özel kişiler için yapılan vakıfta, kabul etmek ve kur bet katsıda, gerekli değildir.

2636- Bir mülkü vakfetmek için tayin eder, vakfetmeden önce pişman olur veya vefat ederse, vakıf gerçekleşmez. Aynı şekilde özel vakıfta teslim etmeden vakfedilen kişi ölürse, vakıf gerçekleşmez.

2637- Vakfeden kişi, vakfettiği şeyi ebedi olarak vakfetmelidir. Mesela “bu malım ben öldükten sonra vakıf olsun” derse, vakıf akdi okunduğu andan ölümüne kadarki zaman diliminde vakıf olmadığı için, sahih değildir. Aynı şekilde on yıla kadar vakıf olsun derse, sahih değildir. “On yıl vakıf olsun daha sonra beş yıl vakıf olmasın, daha sonra tekrar vakıf olsun” diye vakfetmesi de sahih değildir. Ancak bu müddette hapsetme kastı olursa sakıncası yoktur.

2638- Özel vakıf, vakfedilen malın, vakıf olunan kişilerin veya vekil ve velilerinin tasarrufuna sunulduğunda sahih olur. Yakınlarından birinci derecede olanların tasarruf

etmeleri yeterlidir. Onlardan bazıları o malda tasarruf ederlerse, vakıf onlar için sahih olur. Bir şeyi küçük çocuklarına vakfeder, vakfedilen şey kendi elinde olursa yeterli ve vakıf sahihtir.

2639- Okul, cami ve benzerleri gibi umuma yapılan vakıfta, vakfedilen şeyi teslim almak gereksizdir. Vakfetmekle vakıf gerçekleşir.

2640- Vakfeden, baliğ, akıllı ve kendi iradesiyle vakfetmelidir. Şer'i açıdan kendi malında tasarruf edebilmelidir. Aptal (=kendi malını anlamsız yerlerde harcayan) bir kişi kendi malında tasarruf hakkı olmadığı için bir şeyi vakfederse, sahih değildir.

2641- Henüz anne karnında olan ve dünyaya gelmeyen bir çocuk için bir mal vakfedilirse, sahih olması sakıncalıdır. Bu konuda ihtiyata riayet etmek gerekir. Ama hali hazırda bulunan bir şeyi, henüz ana rahminde bile bulunmayan çocuklar için vakfedilir, mesela bir şeyi çocuklarına vakfeder onlardan sonra da torunlarına ve daha sonraki nesillerin faydalanması için vakfederse, yapılan vakıf sahihtir.

2642- İnsan, bir şeyi kendisi için vakfederse, örneğin, dükkânını ölümünden sonra onun borçları, kazaya kalan ibadetlerini yaptırmaları için vakfederse, sahih değildir. Bir evi fakirlerin oturması için vakfeder, daha sonra kendisi fakirleşirse, o evi kullanabilir. Ancak o evi kiraya verip fakirler arasında bölüştürülmesi için vakfeder, daha sonra kendisi fakirleşirse, onun vakfedilen maldan alması sakıncalıdır.

2643- İnsan, vakfettiği şeye bir görevli (mütevelli) tayin

ederse, yapılan anlaşmaya göre vakfedilen maldan yararlanılmalıdır. Vakfeden görevli seçmez, mesela kendi evlatları için vakfederse, ondan faydalanmak onların elinde olur. Mükellef olmazlarsa, onların velilerinde olur. Vakfedilen maldan faydalanmak için şer'i hâkimden izin almaya gerek yoktur. Vakfedilen şeyin veya gelecek nesillerin faydasına ise, örneğin, sonraki nesillerin faydasına tamir etmek veya kiraya vermek için şer'i hâkimden izin alınması gerekir.

2644- Bir mülk, fakirlere ve seyitlere veya gelirini hayır işlerde kullanmak için vakfedilir, fakat mülke sorumlu tayin edilmezse, o mülkün kullanılması şer'i hâkime aittir.

2645- Bir mülkü, nesilden nesil'e faydalanmaları için evlatlarına vakfeder, sorumlusu ise o mülkü kiraya verir ve vefat ederse, kira anlaşması bozulmaz. Sorumlusu olmaz, fakat kendileri için vakfedilen kişiler o mülkü kiraya verirler, kira anlaşması bitmeden vefat ederlerse, onlardan sonra gelen ikinci nesil o anlaşmayı imzalamazlarsa, anlaşma bozulur. Kiralayan ücretin tamamını ödemişse, anlaşmanın bozulmasından sonra kalan kısmını geri alabilir.

2646- Vakfedilen şey bozulursa, vakıflıktan çıkmaz. Ancak vakfedilmesi özel bir amaçla olur ve o amaçtan çıkarsa, mesela bir meyve bağı, bahçe olduğu için vakfedilir, meyve veren bir bahçe özelliğini kaybederse, vakıf bozulur. O mülk vakfedenin mirasçılara intikal eder.

2647- Sadece bir kısmı vakfedilen mülk, bölünmemiş olursa, mütevellî ve vakfedilmeyen bölümün sahibi, vakfedilen bölümü ayırabilir.

2648- Vakfedilen şeyin mütevellisi ihanet eder ve gelirini belirlenen yerlerde harcamazsa, şer'i hakim yaptığı ihaneti engellemesi için onun yanına birini tayin edebilir. Eğer bu da mümkün olmazsa, onu azlederek yerine emin bir kişi atayabilir.

2649- Hüseyniye için vakfedilmiş bir halı, üzerinde namaz kılmak amacıyla, hüseyniyeye yakın olsa dahi, camiye götürülemez. Ama hüseyniyenin malı olursa, mütevellinin izniyle başka bir yere götürülebilir.

2650- Bir mülkü bir caminin tamiri için vakfederlerse; eğer kısa ve uzun vadede caminin tamir edilmesi gerekmiyorsa, öte taraftan daha sonra tamir için kullanılmak üzere aylık gelirin biriktirilmesi de mümkün değilse, bu durumda farz ihtiyat gereği, o mülkün gelirini, vakfedenin maksuduna yakın yerlerde örneğin, caminin diğer ihtiyaçlarını karşılamak için veya başka bir caminin tamiri için kullanılmalıdır.

2651- Bir mülk, geliri caminin tamirinde kullanılması ve camide namaz kıldıran imama ve ezan okuyan müezzine verilmesi için vakfedilirse, eğer her birine ne kadar belirlendiği bilinirse, bilinene göre hareket edilmelidir. Fakat her birine ne kadar verilmesi gerektiği kesin olarak bilinmezse, ilkönce caminin tamirine kullanılmalı, eğer bir şey artarsa, imam ve müezzin arasında uygun gördükleri şekilde paylaşmalı. Ancak bu iki kişinin, taksim hususunda birbirleriyle sulh ederek anlaşmaları daha iyidir.

VASİYET HÜKÜMLERİ

VASİYET HÜKÜMLERİ

2652- Vasiyet; insanın, ölümünden sonra kendisi için bazı işlerin yapılmasını istemesine veya ölümünden sonra malvarlığının bir kısmını başkasının mülkiyetine geçirmelerini veya hayırlı işlerde harcamalarını söylemesine ya da kendi evladı ile yetki sahibi olduğu kimseler hakkında belirli bir kimseyi yetkili tayin etmesine denir. Kendisine vasiyet edilen [ve vesâyeti yüklenen] kimseye "vasî" denir.

2653- Konuşamayan, işaretle maksadını anlatabilirse, işaretle her şeye vasiyet edebilir. Hatta konuşabilen bir kişi, işaretle maksadını anlatır ve vasiyet ederse, vasiyeti sahihtir.

2654- Ölen bir kişinin imza ve mührüyle yazılı bir vasiyet olursa, alametler vasiyetin ölen kişiye ait olduğunu gösterirse, o vasiyete amel edilmelidir.

2655- Vasiyet eden kişi, baliğ, akıllı olmalı ve aptal olmamalıdır. Vasiyeti kendi isteğiyle yapmalıdır. Şu halde, baliğ olmayan çocuğun vasiyeti sahih değildir. Ancak on yaşında olur yakınlarına veya umumun hayrına vasiyet etmiş olursa, bu iki durumda onun vasiyeti sahihtir. Yakınlarından başkası için vasiyet eder veya yedi yaşındaki çocuğun malından az bir miktarın başkasının malı olmasını vasiyet ederse, bu vasiyetin geçerli olması şüphelidir. İhtiyata uymak gerekir. Aptal bir kişinin malında yapmış olduğu vasiyeti geçerli değildir. Malı dışında, mesela ölüm merasimi için vasiyette bulunursa sahihtir.

2656- İnsan intihar etmek amacıyla, öldürücü bir şekilde kendini yaralar veya zehir içerse; malının bir kısmını belli bir masrafta harcanmasını vasiyet ederek ölürse, vasiyeti

sahih değildir. Ancak bunları Allah yolunda cihat amacıyla yaparsa, vasiyeti sahihtir. Malının dışında yapmış olduğu vasiyetler de sahihtir.

2657- İnsan, malının bir kısmının bir şâhısın olması için vasiyet ederse; vasiyet edilen kişi vasiyet edenin ölümünden önce veya sonra o vasiyeti kabul ederse, vasiyet edilen şey vasiyet edenin malının üçte birinden de fazla olmazsa, vasiyet eden öldükten sonra, vasiyet edilen kişi, o mala sahip olur.

2658- İnsan, kendisinde ölüm alametlerini gördüğünde, zaman kayıp etmeden halkın emanetlerini geri vermelidir. Veya 2302. meselede açıklandığı gibi onlara haber vermelidir. Bir insan halka borçlu olur, borcu ödeme vakti gelmez veya vakti gelmiş alacaklı istemiyor veya alacaklı ister o ödeyemiyorsa, ölümünden sonra borcun kesin ödeneceğine kanaat edebileceği bir şey yapmalıdır. Mesela borcu olduğunu kimse bilmiyorsa, vasiyet etmelidir. Vasiyetine de şahit tutmalıdır. Ama vermek gücü olur, borcun ödeme zamanı gelmiş, alacaklı da alacağını istiyorsa, ölüm alametlerini görmese de, onu zamanında ödemelidir.

2659- Ölüm alametlerini kendisinde gören, üzerinde humus, zekât ve başkalarının hakkı olan, o an ödeyemiyorsa; kendisinden malı varsa veya onu birisinin ödeyeceğine ihtimal verirse, ölümünden sonra kesin ödeneceğini kanaat edecek bir iş yapmalıdır. Mesela güvendiği birisine vasiyet etmelidir. Aynı şekilde ona hac vacip olursa, o an naip tutamazsa, vasiyet etmelidir. Ancak şer'i borcunu o an ödeyebiliyorsa, ölüm alametleri olmasa da, zaman kayıp etmeden ödemelidir.

2660- Kendisinde ölüm alametleri gören, üzerinde kaza oruç ve namazı olursa, ölümünden sonra yapacaklarına kanaat etmesi için bir şeyler yapmalıdır. Mesela kendi malından onları yapması için ecir tutmalarını vasiyet etmelidir. Malı olmaz, ama birisinin ücretsiz yapabileceğine ihtimal verirse, yine de vasiyet etmesi vaciptir. Ancak - büyük oğlan gibi- haber vermesi durumunda onun kaza orucunu tutup namazlarını kılacağını bilirse, haber vermesi yeterlidir. Vasiyet etmesine gerek yoktur.

2661- Kendisinde ölüm alametlerini gören, başkasının yanında veya bir yere gizlettiği ve mirasçılarının bilmediği bir malı olursa, farz ihtiyat gereği onlara haber vermelidir. Küçük çocukları için kayyım tayin etmesine gerek yoktur. Kayyımları olmaması durumunda malları veya kendileri telef olacak olurlarsa, onlar için güvenilir kayyım tayin edilmelidir.

2662- Vasi tayin edilen kişi, akıllı olmalıdır. Vasiyet edenin hem vasiyet edilen konularda hem de vacip ihtiyata gereği başkaları konusunda da güvenilir olmalıdır. Müslüman bir şahısın vasisi, vacip ihtiyat gereği Müslüman olmalıdır. Mükellef olmayan çocuğa yalnız vasiyet etmek, vasiyet edenin, velisinden izinsiz çocuğun tasarruf etmesi için olursa, vacip ihtiyat gereği sahih değildir. Onun tasarruf etmesi şer'i hâkimin izniyle olmalıdır. Ama vasiyet edenin amacı, çocuk buluşa erdiğinde veya velisinin izniyle tasarruf edebilmesi olursa, sakıncası yoktur.

2663- İnsan, kendisine birden fazla vasi tayin eder ve her birinin tek başına vasiyete amel etmelerine izin verilirse, vasiyete uymak için birbirlerinden izin almalarına gerek yoktur. İzin vermez, hepsinin birden vasiyete amel etmelerini söyler veya hiçbir şey söylemezse, birbirlerinden

görüş alarak vasiyete amel etmelidirler. Birlikte vasiyete amel etmeye razı olmazlarsa, birbirleriyle anlaşmaya her hangi bir engel olursa, şer'i hâkim onları birlikte vasiyete amel etmeleri için mecbur eder, itaat etmez veya şer'i engel her biri için olursa, şer'i hâkim onlardan birisinin yerine bir başkasını tayin edebilir.

2664- İnsan, vasiyetinden vazgeçer, mesela malının üçte birisini bir kişiye verilmesini söyler, daha sonra vermemelerini iterse, vasiyet bozular. Eğer vasiyetini değiştirir, mesela çocukları için bir kayyım tayin eder, daha sonra onun yerine bir başkasını kayyım olarak tayin ederse, birinci vasiyeti bozular, ikinci vasiyetine amel edilmelidir.

2665- Vasiyetinden vazgeçtiğini gösteren bir iş yaparsa, mesela birisine verilmesi için vasiyet ettiği evi satarsa, veya geçmiş vasiyeti anımsayarak o evi satması için birisini vekil ederse, yapmış olduğu vasiyet bozular.

2666- Belli bir şeyi, birisine verilmesi için vasiyet eder, daha sonra onun yarısını bir başkasına verilmesini vasiyet ederse, her birine o malın yarısı verilmelidir.

2667- Ölümüne sebep olacak hastalıkta, malının bir bölümünü bir kişiye bağışlar, ölümünden sonra malından bir miktarını da başka birisine verilmesini vasiyet ederse; malının üçte biri her ikisine yeterli gelmez, mirasçılar da malın üçte birinden fazlasının verilmesine razı olmazlarsa, önce bağış yaptığı malı kendi malından çıkarılmalıdır, daha sonra geriye kalan malı vasiyet ettiği yerlere harcanmalıdır.

2668- Malının, üçte birisini satıp, gelirini belli bir masrafa

harcamalarını vasiyet ederse, vasiyete göre amel edilmelidir.

2669- Ölümüne sebep olacak hastalıkta iken, birisine bir miktar borçlu olduğunu söyler, mirasçılara zarar vermek için söylenebileceği tahmin edilirse, tayin ettiği miktarı malının üçte bir bölümünden ödenmelidir. Mirasçılara zarar verme kastıyla olmadığı anlaşılırsa, vasiyeti geçerlidir ve asıl malından verilmelidir.

2670- Bir şeyin, birine verilmesi vasiyet edilirse, vasiyet edilen kişinin vasiyet edildiği esnada bulunması şart değildir. Vasiyetten edenin ölümünden sonra dünyaya gelirse, vasiyet edilen şey ona verilmelidir. Ama vasiyet edenin ölümünden sonra vasiyet ettiği kişi mevcut olmazsa, vasiyetten çeşitli yerlerde harcanabileceği anlaşılırsa, vasiyet edenin isteğine en yakın yerlere harcanılmalıdır. Aksi taktirde, varisler o malı kendi aralarında bölebilirler. Kendi malından, bir şeyi ölümünden sonra bir şahısa verilmesini vasiyet eder, vasiyet eden öldüğünde vasisi mevcutta olursa, her ne kadar henüz canlanmayan ana rahminde bir çocuk dahi olsa, vasiyet sahihtir. Ama mevcut olmazsa, vasiyet batıldır. Vasiyet edilen şey varisler arasında taksim edilir.

2671- İnsan, birisi tarafından vasi tayin edildiğini anlarsa, o ölmeden vasi olmaya hazır olmadığını ona haber verirse, ölümünden sonra vasiyete amel etmesi gerekmez. Ancak vasiyet eden ölmeden, onu vasi kıldığını bilmez veya bilir fakat vasiyete amel edemeyeceğini ona haber veremezse, vasiyete amel etmenin zorluğu yoksa vasiyete amel etmelidir. Yine vasi, vasiyet edenin ölümünden önce vasi olduğunu anlar, fakat vasiyet eden hastalığın şiddetinden veya başka bir engelden dolayı başka birisine vasiyet

edemezse, vacip ihtiyat gereği vasiyeti kabul etmelidir.

2672- Vasiyet eden ölürse, vasi tayin edilen kişi, bir başkasını vasi tayin ederek kendisini kenara çekemez. Ölenin, bizzat vasinin kendisinin o işi yapmasını kast etmediği, sadece o işin yapılmasını istediği anlaşılırsa, vasi, o işi yapması için bir başkasını vekil tayin edebilir.

2673- İnsan, iki kişiyi kendisine vasi tayin eder ve onlardan birisi ölür, delirir veya kâfir olursa, vasiyetten, bu durumlarda diğerinin tek başına vasi olabileceği anlaşılırsa, ona göre amel edilmelidir. Bu şekilde anlaşılmazsa, şer'i hâkim onun yerine bir başkasını tayin eder. Eğer her ikisi de ölür, delirir veya kâfir olursa, şer'i hâkim her ikisinin yerine başka iki kişiyi tayin eder. Bir kişiyi vasiyeti yerine getirecek olursa, iki kişiye belirlemeye gerek kalmaz.

2674- Vasi, ölen bir şahısın vasiyetine tek başına amel edemezse, vekil veya ücretli işçi tutmakla da olsa, şer'i hâkim ona yardım için bir başka kişiyi tayin edebilir.

2675- Ölen kişinin bir miktar malı, vasisinin elinde telef olursa, onu korumada ihmallik eder veya aşırılığa giderse, mesela ölen şahıs, "malımdan belli bir kısmını falan şehrin fakirlerine ver" der, o da malı başka bir şehir'e götürür ve yolda telef olursa, ondan sorumludur. Ama ihmallik yapmaz ve aşırılığa gitmezse, sorumlu değildir.

2676- İnsan, bir kişiyi vasi tayin eder, o öldüğünde bir başkasının vasi olmasını söylerse, birinci vasi öldükten sonra ikinci vasi, vasiyete amel etmelidir.

2677- Ölen bir kişiye, istitaet yoluyla hac vacip olursa;

humus, zekât ve başkalarının hakkı gibi ödenmesi vacip olan borçları varsa, bunlar, ölenin vasiyeti olmasa da malının aslından verilmelidir. Ama keffaretler, nezirler ve adak haccını vasiyet ederse, malının üçte bir bölümünden ödenmelidir.

2678- Ölenin malı borcundan, vacip haccından, ona farz olan humus ve zekâttan ve boynunda bulunan başkalarının hakkından fazla gelirse, malının üçte birini veya üçte birinin bir kısmını bir yere harcamayı vasiyet etmişse, vasiyetine amel edilmelidir. Vasiyet etmemişse, geriye artan kısmı varisler arasında taksim edilmelidir.

2679- Ölenin tayin ettiği masraf, malının üçte birinden fazla olursa, artan kısmına varislerin sözlü veya fiili izinleri olması halinde vasiyet sahihtir. Kalp razılığı yeterli değildir. Ölümünden bir müddet geciktikten sonra da izin verilerse, yine vasiyet sahihtir. Varislerden bazıları izin verir bazıları vermezse, izin verenlerin hissesinde, vasiyet geçerli ve sahih olur.

2680- Ölenin tayin ettiği masraf malının üçte birinden fazla olur ve varisler ona izin verilerse, daha sonra izinlerinden geri dönemezler. Vasiyet eden hayatta iken izin vermemişlerse, ölümünden sonra izin verebilirler. Ölümünden sonra ret ederlerse, daha sonra verilen iznin hiçbir etkisi yoktur.

2681- Malının üçte birinden humus, zekât ve başka borçlarını ödemelerini, kazaya kalan namaz ve oruçları için ecir tutmalarını ve fakirleri doyurmak gibi müstehap bir iş yapmalarını vasiyet ederse, öncelikle onun borçları ödenmelidir. Artarsa, oruç ve namazı için ecir tutulması gerekir, yine artarsa söylediği müstehap ameller için harcanmalıdır. Malının üçte biri yalnız borcunu ödemeğe

yeter, varisleri üçte birden fazlasını ödenmesi için izin vermezlerse, namaz ve oruç için ve müstehap ameller için yapılan vasiyet batıl olur.

2682- Ölen kişi, borcunun ödenmesini, oruç ve namazı için ecir tutulmasını ve müstehap ameller yapılmasını vasiyet eder, fakat üçte birlik bölümden vasiyet etmemişse, borçlarını malının aslından ödenmelidir. Eğer artarsa, artanın üçte birini namaz, oruç ve müstehap ameller için harcanmalıdır. Malın üçte biri yetersiz gelir ve varisler izin verirse, vasiyete amel edilmelidir. İzin verilmezse, namaz ve oruç için malın üçte birinden ecir tutulmalı, eğer artarsa fazlalık vasiyet ettiği müstehap ameller için harcanmalıdır.

2683- bir kişi, ölenin belli bir meblağı ona ödenmesini vasiyet ettiğini söyler, onu iki adil kişi de onaylarsa veya yemin eder ve bir adil kişide onu tasdik ederse, veya bir adil erkek ve iki adil kadın ya da dört adil kadın, ona şahitlik yaparsa, istediği miktar verilmelidir. Biri dil kadın şahitlik yaparsa istediğinin dörtte biri verilmelidir. İki adil kadın şahitlik yaparsa, istediğinin yarısı, üç adil kadın şahitlik yaparsa istediğinin dörtte üçün verilmelidir. Yine, şahitlik yapacak Müslüman olmazsa, kitap ehli zimmî ve kendi dininde adil olan iki kâfir dediklerini onaylarsa, istediği ona verilmelidir.

2684- Bir kişi, ölenin malını bir yere harcamak için vasi tayin edildiğini söylerse, sözünün doğru olması için iki adil şahit onu tasdik etmelidir. Şahitlik yapacak Müslüman olmazsa, kendi dininde adil olan iki zimmî kâfir onu tasdik etmelidir. Aynı şekilde varislerin ikrarıyla da, tespit olunur.

2685- İnsan, malından bir şeyin bir kişiye ait olduğunu vasiyet eder, o şahıs kabul veya ret etmeden önce vefat

ederse, varisler onu ret etmedikçe onu kabul edebilir. Bu hüküm vasiyet edenin vasiyetten vazgeçmemesi durumundadır, vazgeçerse o şeyde hiçbir hakkı olmaz.

MİRAS HÜKÜMLERİ

2686- Soy akrabalığı sebebiyle⁶² miras alanlar [yani nesebî vârisler] üç kısımdır:

1) Ölenin babası, annesi ve çocukları; çocuklarının olmaması hâlinde ise, ne kadar aşağıya doğru inilirse inilsin çocuklarının çocuklarından ölüye daha yakın olanı. Bu tabakadan bir tek kişi var olduğu sürece [aşağıda zikredeceğimiz] ikinci tabakadan kimse miras almaz.

2- İkinci dereceden yakın olanlar, büyük baba ve büyük anne, kız kardeş ve kardeştir. Kız kardeş ve erkek kardeşin olmaması durumunda, onların evlatlarıdır. Onlardan hangisi ölen kişiye daha yakınsa, o miras alır. Bu derecede bir kişi dahi olsa üçüncü dereceden olanlar miras alamazlar.

3- Üçüncü dereceden yakın olanlar, amca, hala, dayı ve teyze. Bunlardan bir kişi olsa dahi, çocukları miras alamazlar. Ölen kişinin baba tarafından, amcası olur, bir tane de hem baba ve hem de anne tarafından amcası oğlu olur, (yani amcasının babasıyla hem anneleri hem de babaları bir olursa) dayı ve teyzesi olmazsa, miras amcası oğluna yetişir. Yalnız baba tarafından olan amcası miras alamaz. Amca ve amcaoğlu birden fazla olur veya ölenin eşi hayatta olursa, bu durumda zikredilen hüküm sakıncalıdır.

2687- Ölenin, öz amca, hala, dayı ve teyzesi ve onların evlatları, evlatlarının evlatları olmazsa, ölenin baba ve annesinin amca, hala, dayı ve teyzeleri miras alırlar. Bunlarda olmazsa, onların evlatları miras alır. Evlatları da

---

62 [Doğum sebebiyle olan her türlü nesebî bağıdır.]

olmazsa, büyük baba ve büyük annenin amca ve halası, dayı ve teyzesi miras alırlar. Bunlarda olmazsa, evlatları miras alır.

2688- Karı ve koca, daha sonra açıklanacağı gibi birbirlerinden miras alırlar.

BİRİNCİ DERECEDEN MİRAS

ALANLAR

2689- Ölen kişinin, mirasçısı birinci dereceden bir kişi olursa, mesela baba veya anne veya bir kız çocuğu veya bir erkek çocuğu olursa, ölen kişinin tüm mal varlığı ona ulaşır. Eğer bir kız ve bir erkek olursa, erkek kızın iki katını alır.

2690- Ölen kişinin mirasçısı fakat baba ve anne olursa, miras üçe bölünür, iki bölümü babaya bir bölümü de anneye ulaşır. Ölenin iki erkek kardeşi veya dört kız kardeşi veya bir erkek kardeşi ve iki kız kardeşi bulunur, hepsi Müslüman, hür ve ölenin babasıyla kendi babaları bir olursa, anneleri bir olsa da olmasa da, dünyada olmaları şartıyla, her ne kadar ölenin baba ve annesi varken bunlar miras almasalar da, bunların oluşuyla anne mirasın altıda birini alır, geriye kalan kısmı babaya ulaşır.

2691- Ölenin mirasçısı yalnız babası, annesi ve bir kızı olursa, yukarıda zikredilen şartlara uygun erkek ve kız kardeşi yoksa, miras beş kısma ayrılır. Baba ve anneden her biri bir bölümünü alır. Kız ise onun üç bölümünü alır. Eğer yukarıdaki şartlar doğrultusunda erkek ve kız kardeşi bulunursa; baba beşte birini, anne altıda birini, kızı beşte üçünü alır. Geriye kalan üçte biri ise anneye ait olma ihtimali vardır. Aynı şekilde dörtte üçü kıza, dörtte birinin de babaya ait olabilir. Farz ihtiyat gereği birbirleriyle sulh etmelidirler.

2692- Ölenin mirasçısı baba, anne ve bir erkek çocuğu olursa, miras altıya bölünmelidir. Anne ve baba her biri birer pay, erkek evlat ise altıda dördünü almalıdır. Eğer birden fazla kızı veya erkek çocuğu olursa; altıda dört olan

bölümü eşit olarak kendi aralarında taksim etmelidirler. Hem kız çocuğu hem de erkek çocuğu olursa, altıda dört olan bölümü erkeklere kızlara düşenin iki katı ulaşacak şekilde aralarında taksim etmelidirler.

2693- Ölenin mirasçısı yalnız baba veya anne ile bir ya birkaç erkek çocuğu olursa, miras altıya bölünür. altıda biri baba veya anneye ulaşır, beş kısmı ise erkek evlada ulaşır. Erkek evlat birden fazla olursa, geriye kalan altıda beş kısmını eşit olarak kendi aralarında taksim edilmelidir.

2694- Ölenin mirasçısı yalnız baba veya anne ve birden fazla erkek ve kız evlat olursa, miras altıya bölünür. Onun bir bölümü anne veya babaya ulaşır, geriye kalan kısmı erkeklerin kızların iki katını alacağı şekilde, taksim edilir.

2695- Ölenin mirasçısı, fakat baba veya anne ve bir kız evladı olursa, miras dörde bölünür. Bir bölümü anne veya babaya ulaşır, geriye kalan kısmı kız evladına ulaşır.

2696- Ölenin mirasçısı, fakat baba veya anne ve birden fazla kız evladı olursa, miras beş kısma ayrılır; bir kısmı baba veya anneye ulaşır, kalan dört kısmı ise eşit şekilde kızlar arasında taksim edilir.

2697- Ölenin evladı olmaz, onun oğlunun çocuğu, kız dahi olsa, ölenin oğlunun hakkını alır. Kız torunu olursa, erkek dahi olsa, kızına ulaşacak mirası alır. Mesela ölenin kızından bir erkek torunu ve oğlundan bir kız torunu olursa, miras üçe bölünür, bir kısmı kız torununa, iki kısmı ise erkek torununa ulaşır. Torunların miras alması için, anne ve babanın hayatta olmaması şart değildir.

İKİNCİ DERECE DEN MİRAS ALANLAR

2698- Yakınlıktan dolayı ikinci derece de miras alanlar; ölenin büyük babası, büyük annesi, kız ve erkek kardeşleridir. Erkek ve kız kardeşi olmazsa, onların çocuklarıdır.

2699- Eğer ölenin vârisi, yalnızca bir erkek kardeş veya bir kız kardeş olursa malın hepsini alır. Vârisler, anne ve baba tarafından birkaç erkek kardeş veyahut anne ve baba tarafından birkaç kız kardeş olursa, tereke onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir. Fakat anne ve babadan olan kız ve erkek kardeşler beraberce ölen kimsenin vârisleri olurlarsa, her erkek kardeşe bir kız kardeşin iki misli verilir. Meselâ vâris, anne ve babadan olan iki erkek kardeşle bir kız kardeş olursa, tereke beş kısma ayrılır; erkek kardeşlerden her biri iki hisse ve kız kardeş de bir hisse alır.

2700- Ölenin aynı anne ve babadan erkek ve kız kardeşi olunca, aynı babadan ve ölenle farklı analardan olan erkek ve kız kardeşler artık miras almazlar. Eğer ölenin anne ve babası bir olan erkek ve kız kardeşleri olmaz, yalnızca aynı babadan olan bir kız kardeşi veya erkek kardeşi olursa, terekenin tamamı ona düşer. Şayet aynı babadan birkaç erkek kardeşi veya birkaç kız kardeşi olursa, miras onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir. Eğer aynı babadan hem erkek kardeşi, hem de kız kardeşi olursa, erkek kardeşlerin her biri kız kardeşin payının iki mislini alır.

2701- Eğer ölen kimsenin vârisi, anne tarafından bir kız kardeş veya bir erkek kardeş olur ve ölenle babaları farklı olursa, terekenin tamamı ona verilir. Şayet anne

tarafından birkaç kız kardeş veya birkaç erkek kardeş veya birkaç erkek ve kız kardeş olursa, tereke onların arasında eşit bir şekilde paylaşılır.

2702- Ölen kimsenin aynı anne ve babadan erkek ve kız kardeşi ile aynı babadan erkek ve kız kardeşi ve aynı anneden bir erkek veya bir kız kardeşi olursa, aynı babadan olan erkek ve kız kardeşi miras almazlar; tereke altı kısma ayrılır ve onun bir payı aynı anneden olan erkek veya kız kardeşe, geri kalanı ise erkek kardeşin kız kardeşten iki kat fazla alması şartıyla anne ve babası aynı olan erkek ve kız kardeşlere verilir.

2703- Eğer ölen kimsenin vârisi anne ve babası bir olan erkek ve kız kardeşleri, baba tarafından olan erkek ve kız kardeşleri ile annesi tarafından olan birkaç erkek ve kız kardeşleri olursa; ölen kimseyle bir babadan olan erkek ve kız kardeşler miras almazlar. Bu durumda tereke üç kısma ayrılır; bir kısmı anne tarafından olan erkek ve kız kardeşler arasında eşit olarak taksim edilir, geri kalan kısım ise, ölenle anne ve babası bir olan erkek kardeş ile kız kardeşe verilir ki, her erkek kardeş kız kardeşin iki mislini alır.

2704- Ölen kimsenin vârisi, baba tarafından kız ve erkek kardeş ile anne tarafından bir kız kardeş veya bir erkek kardeş olursa, tereke altı kısma ayrılır; onun bir payı anne tarafından olan erkek veya kız kardeşe düşer, geriye kalanı ise baba tarafından olan erkek ve kız kardeşe verilir, ki her erkek kardeş kız kardeşin iki katı pay alır.

2705- Ölen kimsenin vârisi yalnızca baba tarafından olan erkek ve kız kardeşle anne tarafından olan birkaç erkek ve kız kardeş olursa, tereke üç kısma bölünür; onun bir kısmı

anne tarafından olan erkek ve kız kardeşe verilerek eşit bir şekilde aralarında pay edilir; geri kalan kısım ise, baba tarafından olan erkek ve kız kardeşe verilir ve her erkek kardeş kız kardeşin iki mislini alır.

2706- Eğer ölen kimsenin vârisi, erkek kardeşi, kız kardeşi ve bir de karısı olursa, karısı kendi mirasını daha sonra açıklanacağı gibi alır. Erkek ve kız kardeş de kendi miraslarını, geçen hükümlerde izah edildiği şekilde alırlar. Yine, miras bırakan kimse kadın olur ve mirasçısı da erkek ve kız kardeşiyle kocası olursa, koca malın yarısını alır; erkek ve kız kardeş ise, önceki hükümlerde belirtildiği gibi kendilerine düşen mirası alırlar. Karının veya kocanın miras alması nedeniyle ölenin anne tarafından olan erkek kardeşiyle kız kardeşinin hissesinden bir şey eksilmez; ama anne ve baba tarafından olan erkek ve kız kardeşle sadece baba tarafından olan erkek ve kız kardeşin hissesi azalır. Meselâ, ölen kimsenin vârisi kocası, aynı anneden olan erkek ve kız kardeşi ile aynı anne ve babadan olan erkek ve kız kardeşi olursa, malın yarısı kocaya düşer; asıl malın üçte biri anneden olan erkek kardeşle kız kardeşe verilir, geri kalan kısım ise, aynı anne ve babadan olan erkek ve kız kardeşlere ait olur. Örneğin, ölen kadının bütün malvarlığı altı lira olursa, onun üç lirası kocasına, iki lirası aynı anneden olan erkek ve kız kardeşlere, bir lirası da aynı anne ve babadan olan erkek ve kız kardeşlere verilir.

2707- Eğer ölenin erkek ve kız kardeşi olmazsa, miras payları onların çocuklarına verilir. Ancak, anne tarafından olan erkek ve kız kardeşin çocukları, verilen mirası aralarında eşit olarak paylaşırlar. Baba tarafından veya baba ve anne tarafından olan erkek ve kız kardeşinin çocuklarına düşen miktardan, meşhur görüşe göre erkeklere kızların iki misli verilir. Elbette bunların arasında

da eşit olarak dağıtılması uzak bir ihtimal değildir. Farz ihtiyat gereği aralarında sulh etmelidirler.

2708- Ölen kimsenin vârisi yalnızca büyükbaba veya büyükanne olursa, -ister baba tarafından olsun, ister anne tarafından- mirasın hepsi ona kalır. Ölen kimsenin büyükbabası varken de büyükbabanın babasına miras düşmez. Ölen kimsenin vârisi yalnızca babasının babası ve babaannesi olursa, tereke üçe ayrılır; iki parçası dedeye, bir parçası da babaanneye verilir. Ancak, ölenin vârisi annesinin babası ile anneannesi olursa, malı aralarında eşit olarak taksim ederler.

2709- Eğer ölen kimsenin vârisi yalnızca babasının ba-bası veya babaannesi ile annesinin babası veya anneannesi olursa, tereke üç kısma ayrılır; iki hissesi ölenin babasının babasına veya babaannesine, bir hissesi ise annesinin babasına veya anneannesine verilir.

2710- Ölen kimsenin vârisi babasının babası ile babaannesi ve bir de annesinin babasıyla anneannesi olursa, tereke üç kısma ayrılır. Onun bir hissesini annesinin babası ile anneanne kendi aralarında eşit bir şekilde taksim ederler. Kalan iki hisse ise babanın babasıyla babaanneye verilir ama babanın babası, babaannenin aldığı iki katını alır.

2711- Ölen kimsenin vârisi karısı, babasının babası ile babaannesi ve annesinin babasıyla anneannesi olursa, karısı daha sonra açıklanacağı şekilde kendisine düşen mirası alır. Asıl malın üçte biri de annenin babasıyla anneanneye verilir ve onlar bunu kendi aralarında eşit bir şekilde paylaşırlar. Mirasın geri kalan kısmı ise babanın babası ile babaanneye verilir ve büyükbaba babaannenin aldığı iki mislini alır. Şayet ölenin vârisi kocası ile

büyükbaba ve büyükannesi olursa, kocasına mirasın yarısı verilir, büyükbaba ve büyükanne de önceki hükümlerde belirtildiği şekilde kendilerine düşen mirası alırlar.

2712- Erkek ve kız kardeşin veya birkaç erkek ve kız kardeşin, büyükbaba ve büyükanneyle veya büyükbabalar ve büyükannelerle bir araya geldiklerinde birkaç şekil olur:

1- Büyükbaba ve büyükanne, erkek ve kız kardeşin hepsi anneden taraf olursa, bazıları erkek bazıları kadın olsalar bile, miras onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir.

2- Mirasçılarının tamamı baba tarafından olurlarsa, bu durumda da, hepsinin erkek veya hepsinin kadın olmaları durumunda, miras aralarında eşit bir şekilde taksim edilir. Ancak bazıları erkek ve bazıları kadın olursa, erkekler kadınların iki katını alırlar.

3- Büyük baba ve büyük anne, baba tarafından olur, erkek ve kız kardeş aynı baba ve anneden olursa, bunun hükmü bir öndeki meselenin hükmündedir. Ölenin baba tarafından olan erkek ve kız kardeşi, aynı anne ve babadan olan erkek ve kız kardeşiyle birlikte olursa, yalnız babadan olanlar miras alamazlar.

4- Büyükbaba veya büyükanneler veya her ikisi de anne ve baba tarafından olurlarsa; erkek ve kız kardeşler veya her ikisi aynı şekilde aynı anne ve babadan olurlarsa, bu durumda anneden taraf olan yakınları, erkek ve kız kardeşleri, büyükbaba ve büyükanneleri mirasın üçte birini alırlar. Erkek ve kadın farkı olmadan hepsinin arasında eşit olarak taksim edilir. Babadan taraf olan yakınlarına, mirasın üçte ikisi ulaşır. Erkekler kadınların iki katı düşecek şekilde taksim edilir. Tamamı erkek veya tamamı

kadın olurlarsa, eşit bir şekilde aralarında taksim edilir.

5- Büyükbaba ve büyükanne baba tarafından olur, erkek ve kız kardeş anneden taraf olursa, bu durumda erkek ve kız kardeş tek kişi olursa, mirasın altıda birini alır. Birden fazla olurlarsa, mirasın üçte birisini eşit bir şekilde kendi aralarında taksim ederler. Geriye kalan miras büyük baba ve büyük anneye aittir, her ikisi de dünyada olurlarsa, büyük baba büyük annenin iki katını alır.

6- Dede veya büyük anne veya her ikisi anne tarafından olur, kardeş veya kardeşler baba tarafından olursa, bu durumda dede veya büyük anneye mirasın üçte biri ulaşır. Her ikisi de hayatta ise, mirasın üçte birini eşit bir şekilde kendi aralarında taksim ederler. Mirasın üçte ikisi kardeş veya kardeşlere aittir. Dede veya büyük anneyle birlikte babadan tek bir kız kardeşi olursa, mirasın yarısını alır. Birden fazla olursa, mirasın üçte ikisini alırlar. Tüm hallerde dede ve büyük anne mirasın üçte birini alırlar. Eğer kız kardeş tek kişi olursa, mirasın altıda bir fazlalığı kız kardeşin midir? Yoksa kız kardeş ile dede veya büyükanne arasında taksim mi edilmelidir, ihtilaf vardır. Farz ihtiyat gereği kendi aralarında sulh etmelidirler.

7- Dedeler veya büyükannele veya her ikisi hem babadan hem de anne tarafından olurlar ve onlarla birlikte baba tarafından bir veya daha fazla kız ve erkek kardeşi olursa; bu durumda anne tarafından olan dede veya büyük anneye mirasın üçte biri, birden fazla olurlarsa bazıları erkek bazıları kadın olsa da, aralarında eşit bir şekilde taksim edilir. Babanın babası, babaanne, baba tarafından erkek ve kız kardeşe mirasın üçte ikisi ulaşır. Erkek kadının iki katını alır. Dedeler veya büyükannelele birlikte anne tarafından erkek veya kız kardeşi olursa, mirasın üçte birini

alirlar. Bazilarl erkek ve bazilarl kadin olsa da, aralarinda efit olarak taksim edilir. Babanin babasina veya babaanneye mirasin uğte ikisi ulaşir ve erkek kadının iki katını alır.

8- Erkek ve kız kardeşlerin bazilarl baba, bazilarl ise anne tarafından olur ve onlarla birlikte baba tarafından dede veya babaanne olursa; bu durumda anne tarafından olan erkek ve kız kardeşe, tek kişi olursa mirasin altıda birini alır. Çok olursa, mirasin uğte birini aralarında efit bir şekilde taksim olunur. Babadan taraf olan erkek veya kız kardeş, dede veya babaanne mirasin geriye kalan kısmı alır. Erkeğin payı kadının iki katıdır. Erkek ve kız kardeşlerle birlikte, anneden taraf olan dede veya anneanne olursa, tamamına mirasin uğte biri ulaşır ve Kendi aralarında efit bir şekilde taksim edilir. Babadan taraf olan erkek ve kız kardeşe mirasin uğte ikisi yetişir, erkek, kadının iki katını alır.

2713- Ölenin, erkek ve kız kardeşi varken onların çocukları miras alamazlar. Bu hüküm erkek ve kız kardeş çocuklarıyla, erkek ve kız kardeşin kendileri birbirlerine engel olmadıkları durumda geçerli değildir. Mesela ölenin, babadan taraf kardeşi ve anneden taraf dedesi olursa, baba tarafından olan kardeş, mirasin uğte ikisini, anneden taraf olan dedesi ise mirasin uğte birini alır. Bu durumda ölenin anne tarafından kardeşinin çocuğu olursa, kardeşin çocuğu veya anne tarafından olan dede mirasa şerik olurlar.

ÜÇÜNCÜ DERECEDEDEN MİRAS

ALANLAR

2714- Üçüncü dereceden miras alanlar; amca, hala, dayı ve teyze ve onların evlatlarıdır. Birinci ve ikinci dereceden miras alanlar olmazsa, bu saydıklarımız miras alırlar.

2715- Eğer ölen kimsenin vârisi yalnızca bir amca veya bir hala olursa, ister baba ve anne tarafından yani ölenin babasıyla aynı anne ve babadan olsun, ister baba veyahut anne tarafından olsun, bütün mal ona kalır. Eğer birkaç amca veya birkaç hala olur ve hepsi de anne ve baba tarafından ve ya hepsi sadece baba tarafından olursa, tereke onların arasında eşit bir şekilde taksim edilir. Eğer amca ile hala olursa, amcaya halanın aldığı kadar iki misli verilir.

2716- Ölen kişinin mirasçısı amca ve halası olur, bazısı babadan taraf, bazısı anneden taraf ve bazısı da hem anne hem de babadan taraf olursa, babadan taraf olan amca ve hala miras alamazlar. Ölenin anneden bir amcası veya bir halası olursa, miras altıya bölünür, altıda birini anne tarafından olan amca veya hala alır, geriye kalan kısmı aynı anne ve babadan olan amca ve halaya verilir. Onlar olmazlarsa, baba tarafından olan amca ve halaya verilir. Eğer anneden taraf hem amca ve hem de halası olursa, miras üçe bölünür, iki bölümü aynı anne ve babadan olan amca ve halaya verilir. Bunların olmamaları durumunda babadan olanlara verilir. Geriye kalan bir bölümü de, anneden taraf olan amca ve halaya verilir. Her durumda amca halanın iki katını alır.

2717- Ölen kişinin, mirasçısı yalnız bir dayı veya bir teyzesi olursa, mirasın tamamı ona ulaşır. Dayı ve teyzenin her

ikisi de bulunur, aynı baba ve anneden olurlarsa, veya yalnız anneden taraf veya yalnız babadan taraf olurlarsa, dayının teyzenin iki kat miras alması uzak bir görüş değildir. Ancak eşit alabilecekleri de muhtemeldir. Bu durumda fazla gelen kısmında sulh edilmelidir.

2718- Ölen kimsenin vârisi, hem anne tarafından bir dayı veya bir teyze hem anne ve baba tarafından dayı ve teyze hem de baba tarafından dayı ve teyze olursa, baba tarafından olan dayı ve teyze miras almaları sakıncalıdır. Anne tarafından olan dayı ve hala tek kişi olursa mirasın altıda birini, birden fazla olursa mirasın üçte birini alırlar. Geriye kalan kısmı babadan taraf olan veya hem baba hem de anneden taraf olan dayı ve halaya aittir. Tüm hallerde dayının, halanın iki katı alması muhtemeldir. Ancak vacip ihtiyat gereği aralarında sulh etmelidirler.

2719- Ölen kişinin mirasçısı bir veya birden fazla dayısı veya bir veya birden fazla teyzesi, veya bir dayı ve bir teyzesi ve bir veya birden fazla amcası veya bir ve birden fazla halası veya amca ve halası olursa, miras üçe bölünür. Üçte birini dayı, teyze veya her ikisi alır. Geri kalan kısmını ise amca, hala veya her ikisi alır. Bunun taksim etme şekilleri daha önce zikredildi.

2720- Ölen kişinin, amca, halası, dayı ve teyzesi olmazsa, onlara yetişen miras onların çocuklarına yetişir. Buna göre bir halakızı, birkaç tane dayıoğulları olursa, halakızı mirasın üçte ikisini alır, dayı çocukları ise mirasın üçte birini kendi aralarında taksim ederler. Bu grupta bulunan mirasçılar (amca, hala, dayı ve teyze çocukları) babanın veya annenin amca, hâla, dayı ve teyzelerinden önceliklidirler.

2721- Ölen kişinin mirasçısı, baba tarafından amcası, hâlsı,

dayısı ve teyzesi olursa, miras üçe bölünür üçte biri anne tarafından olan amca, hala, dayı ve teyzeye ulaşır. Aralarında taksim etme şekilleri ise, ihtilaflıdır, vacip ihtiyat gereği aralarında sulh etmelidirler. Geri kalan üçte iki bölümü üçe bölünür, üçte biri baba tarafından olan dayı ve teyzeye yetişir, kalan iki kısmı da, babadan taraf olan amca ve halaya aynı şekilde verilir.

KARI VE KOCANIN MİRASI

2722- Çocuğu olmayan [evli] bir kadın ölürse, miras olarak bıraktığı bütün malvarlığının yarısı kocasına, geri kalan bölümü ise diğer vârislere verilir. Ancak kadının, bu kocasından veya başka bir kocasından çocuğu olursa, malın dörtte birini koca, geri kalanı da diğer vârisleri alır.

2723- Ölen bir [evli] erkeğin evladı olmadığı taktirde, terekesinin dörtte birini karısı, geriye kalanı da diğer vârisleri alır. Eğer o kadından veya başka bir kadından evladı olursa, terekenin sekizde biri karısına, geriye kalanı da diğer vârislere verilir. Kadın, erkeye ait arsa, ev, tarla, bahçe, ziraat ve benzeri gayrimenkullerinden miras alamaz. Yerin kendisinden ve değerinden, ağaçların mahsulünden ve benzeri şeylerden miras alamaz. Ama ev ve ağacın değerlerinden miras alabilir. Aynı şekilde bahçe ve tarlada olan ağaç, ziraat ve binadan miras alamaz. Ancak kocası öldüğünde ağaçların üzerinde bulunan meyvelerden miras alabilir.

2724- Kadın, miras almadığı bir şeyi kullanmak isterse, diğer mirasçılardan izin almalıdır. Aynı şekilde kadının payını vermedikçe, kıymetinden miras aldığı bina ve benzeri şeylerde kadının izni olmaksızın diğer mirasçıların tasarruf etmeleri caiz değildir.

2725- Bina, ağaç ve benzeri şeylere değer koymak istediklerinde, işin uzmanlarının ne şekilde değerlendirdikleri göz önüne alınarak, yerin özelliklerine göz önüne almadan değer konulmalı veya onların değeri o yerde kirasız kalması değerinden hesap edilmelidir.

2726- Su kanalları ve benzerleri, arazi hükmündedir. [Dolayısıyla kadın onlardan miras almaz.] Orada

kullanılmış tuğla ve benzeri şeyler ise, bina hükmündedir [ve kadın ancak onun kıymetinden miras alır]. Yerden kaynaklanan suyun (kuyu gibi) kendisi mirasa dâhildir.

2727- Birden fazla karısı olan kimse ölürse, çocuğu olmadığı takdirde malın dörtte biri, çocuğu olduğu takdirde ise, -ölen koca onların hiçbirisiyle veya bazısıyla cinsel temasta bulunmasa bile- malın sekizde biri, önceki hükümlerde açıklanan şekliyle nikâhladığı eşleri arasında eşit oranla taksim edilir. Ama ölümü ile sonuçlanan hastalığında nikâhladığı ve cinsel ilişki kurmadığı bir kadın olursa, o kadının miras hakkı olmadığı gibi mihr alma hakkı da yoktur.

2728- Bir kadın hastayken evlenir ve aynı hastalıktan vefat ederse, kocası onunla cinsel ilişkide bulunmasa dahi, ondan miras alır.

2729- Talak hükümlerinde açıklandığı gibi, bir kadına ric-i talak verilir ve iddeti dolmadan vefat ederse, kocası ondan miras alır. Aynı şekilde iddet dolmadan talak veren erkek ölürse, kadın ondan miras alır. Ancak iddet dolduktan sonra veya bain talak iddetinde onlardan birisi vefat ederse, diğeri ondan miras alamaz.

2730- Erkek hasta iken karısına talak verir, kameri aylarından on iki ay geçmeden vefat ederse, ister ric-i talak olsun isterse bain talak, kadın üç şartla boşandığı kocasından miras alır:

1- Bu müddet içerisinde başkasıyla evlenmemelidir. Evlenmişse miras alamaz. İhtiyat gereği sulh etmeleri müstehaptır.

2- Boşanma kadının isteğiyle olmamalıdır. Kadının isteğiyle

olursa, miras alamaz. İster onu boşaması için kocasını bir şey versin isterse vermesin, hüküm aynıdır.

3- Hastalık hâlindeyken karısını boşayan koca, o hastalıktan veya başka bir sebepten dolayı ölürse. Ama eğer o hastalığı iyi olur da başka bir sebepten dolayı ölürse, kadın ondan miras almaz. Fakat ric'i iddetde olursa alır.

2731- Erkek, eşinin giymesi için aldığı elbiseyi kadın giymiş olsa da, kocası öldükten sonra kocasının malı sayılır. Kocası alırken karısına mülk ederse, kadın kocasının nafakası olarak elbisenin mülkünü isteyebilir.

MİRASLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

2732- Vefat eden kimsenin Kurân'ı, yüzüğü, kılıcı ve elbiseleri sadece büyük oğluna verilir. Ölen kişinin yukarıda zikredilen ilk üç şeyin birinden birden fazla olursa, mesela iki adet Kurân veya iki adet yüzüğü olursa, vacip ihtiyat gereği büyük oğlu diğer varislerle sulh etmelidir. Aynı şekilde Kurân rahlesi, silah, hançer ve bunlara benzer silahlar, kılıç kılıfı ve Kurân kabı aynı hükümdedir.

2733- Ölen kişinin birden fazla büyük oğlu olur, mesela iki kadından aynı yaşta iki erkek çocuğu olursa, zikredilen şeyleri eşit olarak kendi aralarında taksim etmelidirler. Bu hüküm en büyük erkek çocuğu için geçerlidir. Büyük oğlandan daha büyük kızları olsa dahi hüküm aynıdır.

2734- Ölen kişinin borcu olur, borcu onun malı kadar veya malından daha fazla olursa, büyük oğluna yetişen şeyleri de babasının borcunu ödemek için vermeli veya onların değerini kendi malından ödemelidir. Ölen kişinin borcu malından az olursa, büyük oğluna yetişenlerin dışındaki mallar borcun tamamını ödeyemezse, büyük oğlu, eksik olan bölümünü ona yetişen mallardan veya kendi malından ödemelidir. Ölenin diğer malları borcu ödemeye yetiyorsa, farz ihtiyat gereği büyük oğlan o borcu ödemeye ortak olmalıdır. Mesela ölenin varlığının tamamı altmış lira olur, onun yirmi lirası büyük oğluna kalırsa, öte taraftan ölenin otuz lira borcu olursa, büyük oğluna düşen kısımdan borcun on lirasını ödemelidir.

2735- Müslüman kâfirden miras alabilir, ancak kâfir ölenin babası veya çocuğu olsa dahi, Müslüman'dan miras alamaz.

2736- İnsan kendi yakınlarından birisini bilerek ve haksız yere öldürürse, ondan miras alamaz. Kısas, had vurma ve müdafaa için olursa, miras alır. Aynı şekilde hatayla yakınlarından birisini öldürür, mesela havaya taş atar, tesadüfen gider yakınlarından birisine değer ve öldürürse, ondan miras alabilir. Ancak akıllı adamın ödediği diyetten miras alamaz. Aynı şekilde, bilerek öldürmeye benzer bir ölüme sebebiyet verirse (yani, genellikle ölüme sebep olmayan bir işi, öldürme niyeti de olmadığı halde, ölene karşı o hareketi bilerek yaparsa) miras almasına mani değildir.

3737- Mirası bölmek istediklerinde, ana rahminde olan çocuk, canlı dünyaya gelirse, miras alır. Ana rahminde bir veya birden fazla, erkek veya kız çocuğu olduğu tıbben belirlenirse, onun veya onların hakları mirastan ayrılmalı ve korunmalıdır. Belli olmaz fakat birden fazla olduğuna muteber bir ihtimal verilirse, ihtimal verdikleri sayıda erkek çocuk hakkı ayırılmalıdır. Daha sonra bir kız, bir de erkek çocuk dünyaya gelirse, iki erkek çocuk için ayırdıkları malın geri kalanını mirasçılar kendi aralarında taksim ederler.

KREDİLER

Krediler iki çeşittir:

1) İthalat için alınan krediler: İthalat mallarını getirmek isteyen kişi bankaya müracaat eder ve kendisi için kredi açılmasını ister. Sonuçta banka ithal edilmiş malların senetlerini kredi sahibine teslim ederek istenilen meblağı malı ihraç edenin hesabına geçirir.

Yapılan muamele tamamlandıktan sonra ihracatçı ile yazışarak veya ülke içindeki vekili ile görüşerek malların miktar ve kalitesi ile ilgili bilgileri içeren dokümanı alır, onların bir kısmının karşılığı olan meblağı bankaya yatırır, banka da sonuçta senetleri alarak, ithal edilen malların ücretini satıcıya gönderir.

2- İhracat için alınan krediler: Bu kredinin yukarıdaki kredi türü ile sadece isim farkı vardır. O da şu ki: Krediyi alan kişi yurt dışına mal ihraç etmek istemektedir. Yurt dışındaki yabancı alıcı, onunla irtibat kurmak için bankada kredi hesabı açar. Buna göre banka da ihraç edilecek malların senetlerini alıcıya, yukarıda zikredilen aşamalardan sonra gerekli meblağı da ihracatçıya verir.

Sonuçta bu iki kredi türünün aslında birbirinden farkı yoktur. Kredi, -ister ithalat için olsun ister ihracat için- bankanın, müşterisine taahhüt ettiği bir borçtur. Yani satın alınmış malın değerini satıcıya, malın senetlerini de müşteriye teslim etmektir.

Bir başka kredi türü daha vardır. O da şu ki: İhracatçı çıkaracağı malların miktar ve kalitesini belirten bir listeyi, ithalatçı ile herhangi bir muameleye girmeden, bankaya veya onun ülkedeki şubesine gönderir. O kişi, listede sözü edilen malı almak istediği takdirde bankada kredi hesabı açmasını ister. Banka da malların senetlerini verip karşılığındaki meblağı alır.

9- Zahiren bankalarda zikredilen kredileri açtırmak caizdir.

10- Banka kredi sahibinden iki şekilde kâr elde eder:

1) Bankacılık hizmetlerinden ettiği kâr: Mesela, belli meblağı vermeyi taahhüt etmek, ihracatçı ile irtibat kurmak, malların senetlerini almak, onları alıcıya vermek ve vs. işler.

Bu tür kâr alımı caizdir. Zira cüâle akdine girer. Yani kredi sahibi, bu hizmetlerine karşılık bankaya belirli bir meblağı tahsis eder. Aynı zamanda -sahih olma şartlarını taşıdığı takdirde- bunu kira akdine de dahil etmek mümkündür.

2) Banka malın değerini müşterinin hesabından değil de kendi malından öderse, onu belirli bir müddete kadar müşteriden istememek karşılığında, ödediği meblağın tümünün belirli yüzdesinden, belirli bir kâr elde eder.

Bu tür kâr elde etmenin, şu şekilde sahih olabileceği söylenmiştir: Banka, kredi sahibine verdiği parayı borç olarak vermezse, borç akdi okunmadığından verilen para onun mülküne girmez ve böylece faiz söz konusu olmaz. Banka müşterinin isteği üzerine onu başka birine öder. Buna göre kredi sahibinin zamaneti (telef etme kaidesine göre) zarara uğratma sonucu doğan bir zamanettir. Dolayısıyla borç zamaneti olmadığından kâr almak da faiz olmaz.

Fakat kredi sahibinin, sadece bankaya olan borcunun aslına zamin olduğu açıktır. Dolayısıyla, bankanın ödeme konusunda ona verdiği müddet karşılığında, kâr alması faiz ve haramdır.

Elbette kredi sahibi borcunu ödeme karşılığında, bankadan taraf asıl borcu ve süre karşısındaki kârını - mesela iki aylık- cüâle yapabilirse, bu cüâle akdine

gireceğinden muamelenin sahih olması kuvvetle muhtemeldir.

Yine bu muamelenin faizli olmasında kurtulmak ve kâr almayı sahih kılmak için onu alış-veriş akdine çevirmek de mümkündür. Çünkü banka malın fiyatını ihracatçıya yabancı parayla ödediğinden, o miktar yabancı parayı müşterinin zimmetine geçirip, ülkedeki yaygın olan paraya satmak mümkündür. Bu durumda, ödenen ve alınan cinsler farklı olduğu için, elde edilen kâr faiz olmaz.

Yukarıda açıklanan meselelerin tümü, özel bankanın, açılan hesapların muhatabı olması halindedir. Hâlbuki devlet bankası veya müşterek bankalarda, borç talipleri sahibi bilinmeyen maldan kredililerini ödedikleri için şer'î açıdan şahıs, bankaya borçlanmaz. Dolayısıyla asıl borcunu kârı ile birlikte ödemeyi taahhüt etmesi faiz kabilinden olmaz ve haram değildir.

YED'İ EMİN

Bazen banka ihracatçının malını ithalatçıya ulaştırmada aracılık yapar ve onu ithalatçının hesabında saklar. Şöyle ki; ihracatçı ile ithalatçı arasında mukavele imzalandıktan ve malın ücreti ödendikten sonra, malın ulaşması durumunda banka onun senetlerini ithalatçıya gönderir. Böylece malın ulaştığını ona bildiri. İthalatçının malı geç alması halinde, banka o malı, onun hesabında saklayarak buna karşılık belirli bir ücret tayin eder. Aynı şekilde eğer ihracatçı, ithalatçı ile herhangi bir anlaşma yapmadan bankaya mal gönderirse, banka gelen malın listesini muhtemel alıcılara gönderir. Eğer o malı hiç kimse almazsa banka onu saklaması karşılığında ihracatçıdan belirli bir ücret alabilir.

11- Bankanın herhangi bir malı saklaması, ihracatçı veya ithalatçının isteği ile olursa veya yapılan anlaşmanın zımında olursa -her ne kadar söz konusu şart söylenmeden yerleşik olursa- o malı saklama karşılığında bankanın ücret alması caizdir. Aksi halde hiçbir şey hak etmez.

VAZGEÇİLMİŞ MALLARIN SATIŞI

Mal sahipleri, banka tarafından kendilerine tebliğ geldikten sonra, mallarını teslim almaz ve banka ücretini ödemezlerse, banka o malları satarak kendi hakkını alabilir.

12- Zikredilen durumda, banka için o malı satmak, diğerleri için de satın almak caiz olur. Çünkü bu tür hallerde, bankanın, mal sahipleri mallarını almaktan imtina ettiklerinde, onlardan taraf vekil olarak, söz konusu malları satıp kendi hakkını alması konusunda, açık veya yerleşik şart vardır.

BANKA KEFALETİ

Bazen kişi veya kişiler, ortak olarak bir devlet kurumu veya başka bir kurum karşısında okul, sağlık ocağı, ve köprü yapmak gibi belirli bir projeyi gerçekleştirmeyi taahhüt etmektedirler. Bu tür durumlarda kendisine proje sunulan taraf, projeyi sunan ve yapmayı taahhüt eden kişi veya kişilerden, belirlenmiş süre zarfında proje gerçekleşmezse zararlarının ödenmesi için, garanti isterler. Onların taahhütlerinden emin olmak için de, o proje hususunda kendilerinden kefil isterler. İşte burada taahhütte bulunan kişi, bankaya müracaat eder. Kefalet senetleri düzenleyerek belirlenmiş süre zarfında, müteahhit projesini gerçekleştirmediği ve zararı ödemediği taktirde banka zararı ödemeye kefil olur.

13- Bankanın müteahhit tarafından sunulan projenin arkasında durması ve kararlaştırılmış zaman zarfında gerçekleşmemesi durumunda, zarara kefil olması mali bir kefalettir.

Mali kefaletin zamanetle şu farkı vardır: Zamanette, kişinin zimmeti, zamin olduğu malın aynını üstlenir. Ona vefa etmeden ölürse mirası taksim edilmeden önce terekesinden alınır. Hal bu ki mali kefilin zimmeti kefil olduğu malın aynını stelenmez, sadece onu ödemeyi stelenir. Eğer onu ödemededen ölürse vasiyeti dışında terekesinden hiçbir şey alınmaz.

Kefalet akdi, kefilin taahhüt ve sorumluluk üstlenmesini gösteren her türlü hareket, söz ve yazıdan oluşan icabı ile lehine kefil olunanın rızasını belirten kabul ile gerçekleşir.

14- Banka, müteahhidin projesini gerçekleştireceğine dair kefil olması karşılığında, ondan belirli bir ücret alabilir. Buna cle kabilinden saymak mümkündür. şöyle ki müteahhit kendisine kefil olması halinde banka için gelirdi

bir ücret tayin etmektedir. Bu durmada bankanın o meblağı alması da helal olur.

15- Eğer müteahhit kararlaştırılmış süre zarfında projesini gerçekleştiremezse öte yandan; iş verene belirlenmiş zararı ödemekten de imtina ederse, onun kefil olan banka iş verenin zararını ödedikten sonra, müteahhide başvurabilir. Zira bankanın kefaleti, müteahhidin şahsen talebi ile gerçekleşmiştir. Şu halde müteahhit taahhüdünün sonucu olarak bankanın uğrayacağı zararlara zamin olmuştur. Dolayısıyla, banka ona müracaat ederek uğradığı zararı talep edebilir.

BANKA KEFALETİ

Bazen kişi veya kişiler, ortak olarak bir devlet kurumu veya başka bir kurum karşısında okul, sağlık ocağı, ve köprü yapmak gibi belirli bir projeyi gerçekleştirmeyi taahhüt etmektedirler. Bu tür durumlarda kendisine proje sunulan taraf, projeyi sunan ve yapmayı taahhüt eden kişi veya kişilerden, belirlenmiş süre zarfında proje gerçekleşmezse zararlarının ödenmesi için, garanti isterler. Onların taahhütlerinden emin olmak için de, o proje hususunda kendilerinden kefil isterler. İşte burada taahhütte bulunan kişi, bankaya müracaat eder. Kefalet senetleri düzenleyerek belirlenmiş süre zarfında, müteahhit projesini gerçekleştirmediği ve zararı ödemediği taktirde banka zararı ödemeye kefil olur.

13- Bankanın müteahhit tarafından sunulan projenin arkasında durması ve kararlaştırılmış zaman zarfında gerçekleşmemesi durumunda, zarara kefil olması mali bir kefalettir.

Mali kefaletin zamanetle şu farkı vardır: Zamanette, kişinin zimmeti, zamin olduğu malın aynını üstlenir. Ona vefa etmeden ölürse mirası taksim edilmeden önce terekesinden alınır. Hal bu ki mali kefilin zimmeti kefil olduğu malın aynını stelenmez, sadece onu ödemeyi stelenir. Eğer onu ödemededen ölürse vasiyeti dışında terekesinden hiçbir şey alınmaz.

Kefalet akdi, kefilin taahhüt ve sorumluluk üstlenmesini gösteren her türlü hareket, söz ve yazıdan oluşan icabı ile lehine kefil olunanın rızasını belirten kabul ile gerçekleşir.

14- Banka, müteahhidin projesini gerçekleştireceğine dair kefil olması karşılığında, ondan belirli bir ücret alabilir. Buna cle kabilinden saymak mümkündür. şöyle ki müteahhit kendisine kefil olması halinde banka için gelirdi

bir ücret tayin etmektedir. Bu durmada bankanın o meblağı alması da helal olur.

15- Eğer müteahhit kararlaştırılmış süre zarfında projesini gerçekleştiremezse öte yandan; iş verene belirlenmiş zararı ödemekten de imtina ederse, onun kefil olan banka iş verenin zararını ödedikten sonra, müteahhide başvurabilir. Zira bankanın kefaleti, müteahhidin şahsen talebi ile gerçekleşmiştir. Şu halde müteahhit taahhüdünün sonucu olarak bankanın uğrayacağı zararlara zamin olmuştur. Dolayısıyla, banka ona müracaat ederek uğradığı zararı talep edebilir.

HİSSE SATIŞLARI

Bazen hisse sahibi şirketler hisselerini satması için bankaları aracı etmekte, bankalar da belirli bir ücret karşılığında söz konusu şirketleri temsilen o hisseleri satışa çıkarmaktadır.

16- Banka ile böyle bir muameleye girmek caizdir. Çünkü bu ya kira veya cüâle sayılır. Şöyle ki; şirket bu işi yapması için belirli ücretle bankayı ecir tutmuştur. Ya da bankaya bu işi yapması halinde belirli bir ücret vereceğini taahhüt etmiştir. Her iki durumda da muamele sahih ve banka yaptığı işin karşılığında ücreti hak etmiştir.

17- Şirketlerin muameleleri haram olmazsa, bu tür hisselerin alım ve satımı sahihtir. Şarap alış verişinde veya faize dayalı diğer alışverişlerde olduğu gibi. Eğer böyle olursa bu tür şirketlerin hisselerini almak ve onlara şerik olmak caiz değildir.

TAHVİL SENETLERİ SATIŞI

Tahvil senetler; ilgili yasal kurumlar tarafından çıkarılmış belirli bir değeri, ismi, süresi olan ve isim değerinden daha ucuza satılan senetlerdir. İsim değeri 1000 lira olan bir senedi, nakit 950 liraya satmak örnek olarak gösterilebilir. Ancak gelecek yıl o senedi 1000 liraya alması şati vardır. Bazen banka belirli bir ücret karşılığında bu senetleri satma sorumluluğunu üstlenir.

18- Bu muamele iki şekilde gerçekleşebilir:

1) Senedi çıkaran, gerçekte onu satın alandan 950 lira (yukarıdaki örneği göz önünde bulundurursak) borç alır ve belirlenmiş süre dolduğunda senedi satın alana 1000 lira iade ederse; 950 lira asıl borç, 50 lira da fazlalık olduğundan bu faiz olur ve haramdır.

2) Senedi çıkaran, belli bir süre sonra ödenecek olan 1000 lira değerindeki senedi, nakit olarak 950 liraya satması halinde; bu işlem gerçi faize dayalı bir borç değil ancak, - daha önce de belirtildiği gibi böyle bir muamele sakıncalıdır. Sonuçta resmi kurumlar tarafından düzenlenmiş olan söz konusu senetlerle yapılan muameleyi sahih saymak mümkün değildir.

19- Bankaların bu tür senetlerin alım satımıyla ilgilenmesi caiz olmadığı gibi, bu iş karşısında ücret almaları da caiz değildir.

İÇ VE DIŞ HAVALELER

20- Fıkıh ıstılahında havale, havale verenin zimmetindeki borcun havale edilenin zimmetine intikali demektir. Lakin burada daha genel bir anlamda kullanılmıştır. Banka havalelerinden bir takım örnekler aşağıda açıklanmıştır.

1) Banka, müşterisi için havale çıkarmak karşılığında, bir meblağı kendisinin içerideki veya dışarıdaki şubesinden müşterinin hesabına (eğer bankada hesabı varsa) aktararak bu işlem karşılığında belirli bir ücret alması zahiren caizdir. Zira bankanın başka bir bankada müşteriye olan borcunu ödememe hakkı vardır. şu halde bankanın kendi hakkından vazgeçerek, başka bir yerde müşteriye borcunu ödemesi karşılığında ücret alması caizdir.

2) Banka bir şahıs için havale çıkartır, buna karşılık o şahıs belirli meblağı (müşterinin hesabının olmadığı) içerideki veya dışarıdaki bir bankadan borç olarak alırsa; banka, bu işin karşılığında ücret alabilir. Bankanın böyle bir havale çıkarma karşısında ücret alması, zahiren caizdir. Çünkü gerçekte birinci banka ikinci bankayı söz konusu şahsa, o bankada bulunan birinci bankaya ait mallardan borç vermesi için vekil etmiştir. Buna karşılık zahmet hakkı almaktadır. Bu yapılan, iş karşılığında zahmet hakkı almaktır. Sadece borç vermek olmadığı için de haram olmaz. Borç verme konusunda, birini vekil etme karşılığında, alınan meblağ kabilindedir. Dolayısıyla ücret ödemek verilen borç ile alakalı değildir. Ücret borç vermesi için vekil tutma karşılığında alındığından sakıncasızdır. Eğer söz konusu meblağ döviz cinsinden olursa banka için başka bir hak oluşur. O da şu ki; borçlunun zimmeti havalede söz konusu olan dövizi ödemek durumunda ve zorundadır. Dolayısıyla banka bu hakkından vazgeçer ve

borçlunun o parayı ülkedeki yaygın para cinsinden ödemeği kabul ederse; haktan vazgeçmesi karşılığı belli bir meblağ alması caiz olur. Aynı şekilde onu fazlası ile birlikte ülkedeki yaygın olan paraya çevirebilir.

3) Şahıs belirli bir meblağı mesela Ankara'daki bir bankaya bırakır ve aldığı bir havale ile aynı meblağı (ya da onun karşılığını) İstanbul'daki bir bankadan veyahut dışındaki bir bankadan almak isterse, banka bu hizmeti karşısında ücret alabilir. Bu iki şekilde olabilir:

a) Şahıs ülkede mütedavil olan para cinsinden bir meblağı bankaya döviz cinsinden bir meblağa karşılık kendi parasının değerine satar. Havale alması karşılığında ve diğer banka hizmetlerine karşılık da belli bir ücret öder. Bunun herhangi bir sakıncası yoktur. Benzeri hüküm daha önce zikredildi.

b) Şahıs belli bir meblağı bankaya borç olarak bırakır, buna karşılık içerde veya dışarıda ki başka bir bankaya havale etme durumunda havale ücreti ödememeyi şart koşarsa sakıncalıdır. Burada ki sakınca şundan ibarettir: Havale çıkarmak mali değeri olan saygın bir iştir. Borç verenin borç alana bu işi yapmayı şart koşması, mali değeri olan bir şeyi şart koşması kabilindedir. Bu da şer'i açıdan haramdır. Ancak özel naslardan anlaşıldığı kadarı ile borcu veren alacağını istediği bir yerde almayı borcu alana şart koşabilir. Dolayısıyla, havaleyi de şart koşabilir. Eğer bu şart bedava ve karşılıksız caiz ise, belirli bir ücreti olan iş karşılığında daha da uygun olur.

4) Bir şahıs, mesela Ankara'daki bir bankadan belirli bir meblağı alır ve karşılığında, ödediği paranın karşılığı içerideki veya dışarıdaki bir bankadan alsın diye bankaya havale verirse; banka, bu havaleyi kabul ettiği taktirde ücret alır. Bunun iki şekli vardır:

a) Banka, şâhısa ülkedeki yaygın para cinsinden belirli bir meblağı döviz değerinden ve zahmet hakkı karşılığında satar, müşteri de bankayı, ücreti alması için başka bir bankaya havale ederse, bu caizdir.

b) Banka şâhısa belirli bir meblağı borç olarak verir, onun borcunu başkasının zimmetine intikal ettirerek farklı bir yerde o meblağı almasını sağlarsa, bunun karşılığında da belirli bir el emeği ücreti şart koşarsa, bu faiz olur. Zira bu, her ne kadar havale verme karşılığında olsa bile, borcun üzerine fazlalığı almayı şart koşma, kabilindedir.

Elbette eğer bu ön koşulsuz olursa, şöyle ki; önce şahıs bankadan belirli bir meblağı borç alır, ardından kendi borcunu ödemek için alacaklı olan bankayı, başka bir bankaya havale derse, banka da bu havale karşılığında zahmet hakkı isterse, bu durumda onu ödemek caizdir. Çünkü banka kendisinden alınan borcun başka bir bankaya intikal edilmesini kabul etmeme ve borcu alan şahısın şartına uymama hakkına sahiptir. Dolayısıyla bu hakkından vazgeçtiği için belirli bir ücret alması caizdir. Bu, alacaklının alacağı meblağın süresini uzatması karşılığında, aldığı ücret kabilinden olmadığı için, faiz değildir. Banka bu ücreti, söz konusu meblağı başkasının zimmetine geçirip, başka bir yerden alması karşılığında istediğinden, bunun sakıncası yoktur.

21- Bazen bir havale iki havaleyi içerebilir. Mesela, borçlu kendisinden alacaklı olanın ismine bir çek çıkarır ve onu bankaya havale eder, banka da, alacaklı söz konusu meblağı alabilsin diye, çekte yazılı olan meblağı alacaklının şehrindeki şubesine veya başka bir bankaya gönderir.

Burada gerçekte iki havale ile karşı karşıyayız:

a) Bu havalede, borçlu alacaklısını bankaya havale eder. Böylece banka o şâhısa borçlanmış olur ve banka alacaklıyı kendi şubelerinden birine veya başka bir

bankaya söz konusu meblağı alması için gönderir. Birinci havalede bankanın rolü, havaleyi kabul etmek ikincisinde ise, havale çıkarmaktır. Her iki havale de şer'i açıdan sahihtir. Lakin bankanın kendi şubesine havale etmesi, havale veren bankanın zimmeti ile aynı olursa, fıkhi deyimle ona havale denilmez. Çünkü onda borcun intikali gerçekleşmemiştir. Gerçekte banka kendi vekilinden belirli bir şahsın alacağını belirli bir yerde ödemesini istemiştir. Her ne şekilde olursa olsun, yukarıda belirtilmiş olan işler karşılığında, hatta bankada hesabı olan kişiden bile, bankanın el emeği ücreti alması caizdir. Zira bu havale borçlu birine havale temek kabilindedir. Kabul etmeme hakkına sahiptir. Fakat bu haktan vazgeçmesi ve kabul etmesi halinde ücret alması caiz olur.

22- Havalenin kısımları ve hükümleri hakkında belirtilenler, şahıslara havale etmek durumunda da aynı şekilde geçerli olur. Şöyle ki; şahıs belirli bir meblağı birine ödeyerek ondan başka bir şehir için havale alabilir. Buna karşılık da ücret alabilir. Yahut birinden belirli bir meblağı alır ve onu başka bir şahısa havale ederse, bunun karşılığında ücret alabilir.

23- Geçen meselelerde, borçlunun şahsına veya başka birine havale yapılması arasında hiç fark yoktur. Birinciye örnek olarak havale edildiği şahsın yanında mali bir hesabı vardır; ikinciye örnek mali hesabı yoktur.

BANKA ÖDÜLLERİ

Bazen bankalar kendi mevduat sahipleri arasında, onları daha fazla mevduat bırakmaya teşvik etmek için kura çeker. Kurada ismi çıkanlara ödüller verir.

24- Acaba bankanın yaptığı bu iş caiz midir? Bu konuyu biraz açmak gerekmektedir.

Mevduat sahipler mevduat bırakmayı kura çekilişi şartına bağlamazlarsa; bankalar sadece onları ve diğerlerini daha fazla mevduat bırakmaları için teşvik amacıyla bu işi organize ederse, caizdir ve kazananların ödüllerini almaları da caizdir. Fakat bankalar devlete ait veya müşterek ise ihtiyat gereği alınan ödüllerini sahibi bilinmeyen mal olarak saymalı, dolayısıyla onları alıp tasarruf etme hususunda müçtehitten izin almalıdır. Banka özel banka olursa, ondan ödül almak ve onu kullanmak caizdir. Müçtehitten izin almaya da gerek yoktur.

Lakin eğer mevduat sahipleri mevduat bırakmalarını banka ile aralarında geçen akdin zımında veya başka bir şekilde kura çekilmesi şartına bağlayacak olurlarsa, banka da bu şartı gerçekleştirmek amacıyla kura çekecek olursa, bu caiz olmaz. Aynı şekilde kurada ismi çıkan şahsın verilen ödülü alması söz konusu şarta ulaşmak için olursa, caiz değildir. Şartı mülahaza etmezse, ödülü alması caiz olur.

SENET ULAŖTIRMA

Banka hizmetlerinden biri de kendi mŖŖterisini temsilen senet ulaŖtırma iŖlemidir. Ŗöyle ki; senedin tarihi gelmeden banka, karŖılıđını ödemek için kendisini hazırlasın diye, onu imzalayana tarih ve meblağını bildirir. Senedin karŖılıđı bankaya ulaŖınca da onu mŖŖterisinin hesabına geçirir. Veya nakit olarak ona öder. Banka bu hizmet karŖılıđında ücret alır. Aynı Ŗekilde banka kendi mŖŖterisini temsilen onun bulunduğu Ŗehirden veya baŖka bir Ŗehirden çek alır. Çekin hamilinin bizzat kendisinin çeki almak istemediği durumlarda da onu temsilen çeki alır. Bu hizmet karŖılıđında da ücret alır.

25- Senet almak ve karŖılıđında ücret almak birkaç Ŗekilde olur:

1) Senet kullanan Ŗahıs onu havale edilen banka dıŖında bir bankaya verir, ödediği belirli ücret karŖılıđında senetteki meblağı almayı ister.

Zahiren bankanın sadece senedi alması Ŗatıyla, bu hizmet karŖılıđında aldığı ücret caizdir. Lakin onun faize dayalı kârını almak caiz değildir. Fıkıh açısından burada alınan ücreti cŖâle saymak mümkündür. Zira bununla birlikte, alacaklı banka yoluyla alacağına ulaŖmak ister.

2) Senetten faydalanan Ŗahıs onu havale edilen bankaya gösterir. Lakin banka onu imzalayana borçlu değildir. Yahut kendisine havale edilen paranın haricinde baŖka bir para birimi ödemeye borçlu değildir. Bu durumda banka söz konusu havaleyi kabul etme karŖılıđında -birinci meseledeki Ŗartla- ücret alabilir. Zira bankanın, borçlu olmadığı birinin havalesini kabul etmesi veya borcunu havale ile kendisine ulaŖan paranın dıŖında baŖka bir para cinsine çevirmesi vacip değildir. Dolayısıyla bankanın bu

hakkından vazgeçmesi ve hizmet karşılığında ücret alması sakıncasızdır.

3) Senedi imzalamış olan şahıs, bankada bulunan hesabı ile bunun ödeneceğinden hareketle, süresi geldiğinde hesabından kesilerek, senet sahibinin hesabına aktarılın veya nakit olarak ona ödensin diye, onu bankaya havale eder. Burada senedi imzalayan şahıs, kendisinden alacaklı olan kişiyi, kendisine borçlu olan bankaya havale etmiştir. Dolayısıyla bu borçluya havale etmek kabilindedir. Kendisine havale edilen banka bu durumda havaleyi kabul etmek zorundadır. Eğer banka bunu kabul etmezse geçerli olmaz. Dolayısıyla bankanın bu havale karşılığında ve havale edenin borcunu ödemesine karşılık, ücret alması caizdir.

DÖVİZ ALIM SATIMI

Bankaların yaptığı işlerden biri de döviz alım satımıdır. Bankalar müşterilerinin özellikle de dışarıdan mal ithal edenlerin, dövize olan ihtiyaçlarını temin etmek için, yeterli ölçüde döviz bulundurmak amacı ile, onun alış verişini yapar ve bu arada alış ve satış arasındaki fiyat farkından kâr elde eder.

26- Döviz alım satımı ister piyasa fiyatına olsun ister daha ucuz veya pahalı sahihtir.

HESABINDAN FAZLA ALMAK

Bankada cari hesabı olan herkes -mevduatından fazla olmayacak şekilde- istediği miktarı alabilir.

Bazen banka bazı hesap sahiplerine olan güveninden dolayı hesaplarındaki miktardan daha fazlasını almalarına izin verir. Buna, hesabından fazla almak denir. Bunun karşılığında banka kendisi için belirli bir kâr öngörür.

27- Fazla almak, aslında kâr ödeme şartıyla bankadan alınan borçtur. Neticede, faize dayalı bir borç olduğundan haramdır. Bankanın fazlalık çekmek karşılığında istediği meblağ faiz olan kârlar türündendir ve haramdır.

Elbette eğer banka devlete ait veya müşterek olursa, ondan borç olarak değil de -ikinci meselede geçtiği gibi- sahibi bilinmeyen mal olarak çekmenin sakıncası yoktur.

ÇEK-SENET KIRDIRMA

Alışverişin borç ile birtakım farklılıkları vardır.

1) Alışveriş bir şeyi herhangi bir şeye karşılık tarafın mülküne geçirmektir. Hâlbuki borç; ödeme taahhüdü karşılığında belirli bir malı birinin mülküne geçirmektir. O mal misli ise misli olarak verilmesi, kiymi ise kıymetinin ödenmesi şarttır.

2) Faizli alışveriş temelde batıldır. Oysa faizli borç böyle değildir. Borcun aslı sahihtir, sadece şart koşulan fazlalık batıldır.

3) Borçta şart koşulan her türlü fazlalık faizdir ve haramdır. Tam aksine alışveriş ölçü ve ağırlık birimiyle yapıldığı zaman fazlalık aynı cinsten olursa, mutlak olarak haramdır. Ancak cinsler farklı olursa veya ölçü ve ağırlık birimiyle satılan türden olmaz ve yapılan muamele nakit olarak gerçekleşirse, alınan fazlalık faiz olmaz ve muamele sahih olur. Lakin eğer muamele süreli olursa mesela, 100 yumurtayı daha sonra alacağı 110 yumurtaya satarsa veya 20 kg pirinci bir ay sonra alacağı 40 kilo buğday karşılığında satacak olursa, böyle bir muamelenin faizli olmaması müşküldür. Farz ihtiyat gereği böyle bir muameleden sakınılmalıdır.

Banknotlar sayılı nitelikte olduğundan onların farklı cinsten olmaları durumunda satışı ve değiştirilmesi -her ne kadar fazlasına ve eksikliğine olsa bile- ister nakit olsun, ister veresiye caizdir. Lakin eğer aynı cinsten olurlarsa onları fazlasına satmak ancak muamele nakit olduğunda caizdir. Fakat daha önce geçtiği gibi, onları veresiye satmak sakıncasız değildir.

Bu durumda mesela, on Irak dinarı alacağı olan birisi, alacağını daha az bir fiyata mesela 9 Irak dinarına nakit

olarak satabilir. Aynı şekilde onu başka cinsten bir paraya daha az bir fiyata nakit ve veresiye satması (mesela 9 Ürdün dinarına) caizdir.

Çarşı esnafı arasında yaygın olan senetlerin, banknot gibi mali bir itibarı yoktur. Bu senetler sadece borç ispat etmeğe yarar. Üzerinde kayıtlı olan meblağın, imza edenin zimmetinde olduğunu ve ismine senedin düzenlendiği şahsa vermekle yükümlü olduğunu belirtir. Dolayısıyla bu muamelelerin onlar üzerinde bir cereyanı yoktur. Aksine bu senetlerin belirttiği mallar üzerinde cereyanı söz konusudur. Aynı şekilde eğer müşteri satıcıya bir berat veya senet verirse cinsin kıymetini ödememiştir.

Dolayısıyla eğer o senet kayıp olur veya satıcının yanında telef olursa, onun malından telef olmuş ve müşterinin zimmeti kurtulmuş sayılmaz. Fakat cinsin değerinden bir kısmını banknotla ödemişse ve o banknot satıcının yanında telef olursa, satıcının malından telef olmuş sayılır.

28- Senetler iki kısımdır.

1) Gerçek borcu yansıtır nitelikte olan senetlerdir. Şöyle ki onu imzalayan, adına senet düzenlenmiş olan kişiye borçludur.

2) Gerçek borcu yansıtmayan suri senetler.

Birinci kısımda alacağı olan şahıs borçlunun zimmetindeki süreli alacağını nakit olarak daha düşük bir fiyata satabilir. Mesela, 100 lira alacağını nakit olarak 90 liraya satabilir. Elbette süresi olan bir şeye karşılık satamaz. Çünkü bu borcu borca satmak olur. Daha sonra banka veya başka biri borçludan (senedi imzalayandan) vakti geldiğinde senedin karşılığını alır.

Ama ikinci kısma gelince surî alacaklının senedi satması caiz değildir. Çünkü gerçekte bir borç olmadığından senedi

imzalayanın zimmetinde bir şey yoktur. Sırf indirim için düzenlenmiştir. Halk arasında hatır çeki olarak tanınmaktadır.

Bununla birlikte ondaki indirim başka bir şekilde meşru bilinebilir. Şöyle ki; senedin değerini imzalayanın zimmetinde başka bir para ve değerinden daha düşük bir kıymete satsın diye, senedi imzalayan şahıs ondan faydalananı vekil eder. Mesela, eğer senet 50 Irak dinarı, gerçek değeri ise 1500 lira olursa, senedi kullanan şahıs 50 dinarı imzalayanın zimmetindeki vekâleten 1000 liraya satabilir. Muameleden sonra senedi imzalayanın zimmeti 50 dinar borçlanır. İmza edenin mülkü olan 1000 lirayı, senetten faydalanan kişi alır. Daha sonra senetten faydalanan şahıs, 1000 lirayı imza sahibinden vekâleten, kendisine zimmetindeki 50 dinarın karşılığında satar. Sonuçta imza edene karşı onun zimmeti, imzalanmış senedin değeri olan 50 dinar ölçüsünde, bankaya borçlu olur.

Lakin bu yolun yararı oldukça azdır. Çünkü sadece indirim yabancı para ile gerçekleştiği yerde faydası vardır. Fakat ülkede kullanılan para hususunda hiçbir etkisi yoktur. Zira alışveriş olarak bunu sahih saymak - sayılabilir şeylerin fazlalık şartı ile alışverişi konusunda geçen sakıncayı göz önünde bulundurunca- mümkün değildir.

Ama surî senedin kıymetinin bankada borç unvanı ile kırdırmak caiz değildir. Şöyle ki; borcu alan ve senedi kullanan kişi senedin isim değerinden daha az bir meblağı bankadan borç olarak alırsa, sonra da bankayı senedi imzalayana -borçlu olmadığı halde- onun tam değerini almak üzere havale ederse, bu faiz olur ve haramdır. Zira bankanın senedin değerini kırmakla ilgili şartı, aslında fazla almayı şart koşmasıdır. Bu ise haramdır. Her ne kadar fazlalık süre tanıma karşılığında olmayıp, bankacılıkla ilgili

yapılan bir takım işlemler (mesela, alacağını kaydetmek ve almak gibi) olsa da hüküm aynıdır. Çünkü borcu verenin kendi lehine mali bir çıkar sağlayacak bir şartı, borcu alanın karşısına sürmesi caiz değildir.

Yukarıdaki hüküm özel bankalar hakkındadır. Devlete ait ya da müşterek bankalara gelince: Faizden kurtulmak için şu şekilde hareket edilebilir: Senetten yararlanan şahıs senedi kırdırırken onu satmayı veya borç vermeği niyet etmemeli, niyeti, sahibi bilinmeyen malı eline geçirmek olmalıdır. Bu durumda ihtiyat gereği müçtehitten izin alınmalıdır. Onu kullanmanın sahih olabilmesi için, daha sonra müctehide müracaat etmelidir. Süre sona erdiğinde, banka senedi imzalayanı, onun değerini ödemeye mecbur ettiği zaman, imza eden şahıs ödediğinin bedelini, eğer onun isteği ile senedi imzalamışsa, senetten faydalanan şahıstan talep edebilir.

BANKADA ÇALIŞMA

Banka işlemleri iki çeşittir:

1) Haram olan işlemler: Örneğin, faizli muamelelerde icra edici rolü üstlenmek, onları kayıt altına almak, resmi olarak tanıklık yapmak, alıcıların lehine faizli kârı almak vs. işlemlerdir. Aynı şekilde faizli muamele yapan şirketlerin işlemleri ile ilgili çalışmaları veya şarap yapan fabrikaların finans işleri buna örnek verilebilir. Bankanın, onların hissesini satması ve onlara kredi açması haram işlemlerdir. Bu işlemlerin tümü haramdır. Bu bölümde çalışmak da caiz değildir. Bu bölümde çalışmakla herhangi bir ücret hak etmez.

2) Caiz banka işlemleri: Yukarıda belirtilenlerin dışındaki bankacılık hizmetleri caizdir. Bu bölümde çalışan kişinin çalışması karşısında aldığı ücret de caizdir.

29- Faizli bir muamelede fazlalığı ödeyen kâfir ise, onun malı muhterem değildir. İster banka yabancı olsun ister başka biri, bu durumda daha önce de belirtildiği gibi, bu fazlalığı almak Müslüman biri için caizdir. Dolayısıyla banka da böyle bir faizle ilgili işlemleri yürüten bölümde çalışmak caizdir.

30- İslam ülkelerindeki devlete ait veya müşterek bankalarda bulunan mallar, sahibi bilinmeyen mal hükmünde olduğundan, müctehide müracaat etmeden onların üzerinde tasarrufta bulunmak caiz değildir. Şu halde bu tür bankalarda çalışmak ve şer'î hâkime müracaat etmeksizin, orada mallarını kullandıran müşterilerin mallarını almak ve ödemekle ilgili işlemlerin yağılmasını gerektiren tasarruflar sakıncalıdır.

31- Cüâle, kira, havale ve İslam ülkesindeki devlet bankasında yaygın olan diğere işlemlerin müctehidin iznine ihtiyacı yoktur. Müctehidin izni olmadan da bu tür muameleler sahihtir.

SİGORTA ANLAŞMASI

Sigorta, sigorta yapan ile sigorta olan arasında yapılan bir anlaşmadır. Bu anlaşmaya göre sigorta olan kişi aylık veya yıllık veyahut bir defaya mahsus belirli bir meblağı sigorta yapana ödemeyi taahhüt eder. Bunun mukabilinde sigortayı yapan kişi (sigortacı) sigortaya veya anlaşmada belirtilmiş olan üçüncü bir kişiye karşı, başına herhangi bir hadise geldiğinde veya sigorta anlaşmasında açıkça belirtilmiş bir zarara uğradığında, belirli bir meblağı, sabit bir ödemeyi veya başka bir mal vermeyi taahhüt eder.

32- Değişik sigorta çeşitleri vardır:

1) Ölüm, hastalık veya başka hadiselerle karşı kişileri sigortalama.

2) Yangın, boğulma, hırsızlık vs. hadiselerle karşı malları sigortalama. Örneğin, otomobil, uçak ve gemi sigortası gibi.

Sigortanın başka kısımları da vardır. Onların hükümleri zikredilen kısımlardan farklı olmadığı için, hepsini burada zikretmeye gerek yoktur.

33- Sigorta anlaşmasının birkaç rüknü vardır:

1 ve 2) İcap ve kabul: sigortalı ve sigortacı tarafından icap ve kabulü belirten her söz, yazı ve benzeri şey.

3) İster şahıs olsun ister mal, sigortalanan şeyin belirlenmesi.

4) Sigorta süresinin başlangıç ve sonunun belirlenmesi

34- Sigorta anlaşmasında tehlike ve zarar faktörünü,

örneğin yangın, hırsızlık, boğulma, hastalık, ölüm vs. aynı şekilde aylık veya yıllık sigorta taksitlerini -eğer taksitle ödemiorsa- belirlemek gerekir.

35- Sigorta anlaşmasında taraflarda ergenlik akıl, kasıt, irade ve mahcur olmamak (akli dengesizliği veya iflas etmiş olması yüzünden malında tasarruf hakkı bulunmamak) şarttır. Eğer taraflardan biri ergenlik çağına ulaşmamışsa, deli ise, mecbur bırakılmışsa veya meçhul ise veyahut ciddi bir kasıt olmamışsa, anlaşma sahih değildir.

36- Sigorta anlaşması, uyulması gerekli anlaşmalardan olduğu için, ancak her iki tarafın rızası ile bozulabilir. Elbette eğer anlaşma anında sigortalının, sigortacının veya her ikisinin feshetme hakkını şart koşarlarsa, o şart uyarınca anlaşmayı bozmak caiz değildir.

37- Eğer sigortacı taahhütlerine amel etmezse, sigortalı -müctehide veya başka birine müracaat ederek- onu, taahhütlerini yerine getirmeye zorlayabilir. Aynı şekilde anlaşmayı da bozarak, sigorta ücreti olarak ödediği meblağın iade edilmesini isteyebilir.

38- Sigorta anlaşmasında sigortalının belirli bir meblağı taksitle ödemesi belirtilmişse, bununla birlikte taahhüdünü gerek belirlenen miktar, gerekse zaman konusunda yerine getirmezse, sigortacıya sigortalının herhangi bir hadise ve belirli bir zarara uğraması durumunda taahhüdünü yerine getirmesi vacip olmaz. Bu durumda sigortalı da yatırdığı sigorta ücretinin kendisine iade edilmesini isteyemez.

39- Sigortada özel bir sürenin olması şart değildir. Süre konusu tarafların, yani sigortalı ile sigortalı arasında

yapılan anlaşmada belirlenir.

40- Eğer bir gurup insan kendilerine ait ortak bir maldan sağladıkları sermaye ile bir şirket oluştururlar ve onların her biri şirket anlaşmasının zımında kendisi veya malının başına her hangi bir hadise geldiğinde -tabi ki bu hadisenin ne olduğu da belirtilmelidir- diğer ortakların ortaya çıkan hasarı telafi etmelerini şart koşarsa, bu anlaşma devam ettiği sürece şirketin, meydana gelebilecek zararları kendi sermayesinden veya elde ettiği kârdan telafi etmesi ve bu şarta uyması vacip olur.

HAVA PARASI

Esnaf arasında yaygın olan muamelelerden biri de, hava parası veya öncelik hakkıdır. Kiracının kiralayıp tasarrufta bulunduğu bir mekân, iki tarafın anlaşması ile belirli bir meblağ karşılığında diğerine bırakması veya mülkün sahibinin belirli bir meblağı alma karşılığında kira müddeti dolduktan sonra kiracıyı, kiraladığı mekândan çıkarması veya kira ücretini artırmaktan sakınması bu türdendir.

41- Dükkân ve mağaza gibi herhangi bir yeri kiralamak, kiracı için ekstradan bir hak meydana getirmez. Dolayısıyla kira müddeti dolduktan sonra mülk sahibinin mülkünden tasarruf etmesine, orayı boşaltmasına veya kira fiyatını arttırmasına engel olamaz. Aynı şekilde kiracının çok uzun bir süre bir mekânda kalması, bu vesileyle o mekânın önem ve değer kazanması, ona orada kalma hakkı doğurmaz. Kira süresi bittikten sonra orayı boşaltıp sahibine teslim etmesi gerekir.

Eğer kiracı, mülk sahibinin oradan kendisini çıkarmasına ya da ücreti arttırmasına engel olan devlet kanunu arkasına alarak, söz konusu mekânı boşaltmaz veya kirayı arttırmazsa, yaptığı iş haramdır. Oradaki tasarrufu ise, mülk sahibinin rızası dışında gerçekleştiği için gasp sayılır. Mekânı boşaltmak karşılığında alacağı ücret ise haramdır.

42- Eğer mülk sahibi bir yeri bir yıllığına, mesela, on bin lira karşılığında kiraya verirse, buna ek olarak elli bin lira daha alır ve anlaşmanın zımında kira fiyatını artırmadan her yıl bu para ile uzatacağını veya aynı ölçüde kiracının mekânı devredeceği kişiye (kinci kiracıya) kiraya vereceğini şart koşmuşsa, bu durumda kiracı malike nakit olarak ödediğinin aynı fiyatına ya da daha fazlasına veyahut daha az bir meblağ karşılığında önceden aralarında geçen şarta uygun olarak hakkını başka birine devredebilir.

43- Eğer malik yerini herhangi bir şahsa belirli bir sũre için kiraya verirse, anlaşmanın içeriğinde -zikrettiği bir meblağ karşılığında veya hiçbir şey almadan- kira mũddeti dolduktan sonra onun kira sũresini her yıl birinci yıldan olduğu gibi veya her yılın normal piyasasına uygun bir şekilde uzatacağını kendisine şart koşarsa, bununla birlikte başka biri kiracıya sadece o mekânı boşaltması için belirli bir meblağ verirse -orada kalma hakkı ortadan kalkacağı için mekân boşaltıldıktan sonra malik istediği şekilde kiraya versin diye bu işi yaparsa- bu durumda kiracı anlaşılan meblağı alabilir. Bu hava parası sadece mekânı boşaltması karşılığındadır. Kiracının tasarruf hakkını ikinci bir şâhısa intikal karşılığında değil.

44- Melikin anlaşma zimminde kendisi için koştuğu şartı yerine getirmesi vaciptir. Dolayısıyla 42. meseleyi dikkate aldığımızda, malik kiracıya veya lehine kiracının çekildiği şâhısa, kira ũcretini artırmadan kiraya vermelidir. Aynı şekilde 43. meseleyi gũz ũnũnde bulundurduğumuzda, malikin kiracının istediği zamana kadar, aynı kira ũcreti veya piyasada normal olan ũcretle (belirttiği şartla) mekânda kalması için kira sũresini uzatması vaciptir. Eğer malik şartını yerine getirmez, kira sũresini uzatmazsa, şer'i hâkime veya başka bir mercie mũracaat ederek, onu, şartını yerine getirmek zorunda bırakabilir. Lakin her ne sebeple olursa olsun, onu, şartını yerine getirme zorunda bırakmazsa, malikin izni olmadan mekanda tasarrufta bulunması caiz değildir.

45- Kira anlaşmasındaki şart 42. ve 43. meselelerde farz edildiği gibi, fiil şartı şeklinde değil de netice şartı tarzında, yani kirayı uzatma şartı şeklinde olursa, şoyle ki; kiracı kendisinin doğrudan veya birinin aracılığı ile yıllık belirli bir

meblağı veya piyasada normal olan ücreti ödeme karşılığında mekândan yararlanma hakkını şart koşarsa bu durumda kiracı -yahut kiracının belirlediği başka biri- mekanı kullanma hakkına sahip olur. Hatta bu hususta malikin iznine gerek kalmaz. Malik sadece üzerinde anlaşılmiş olan ücreti talep edebilir.

OTOPSİ HÜKÜMLERİ

46- Ölen bir Müslüman'ın bedenini parçalamak caiz değildir. Eğer biri bunu yapacak olursa, diyat kitabında açıklandığı gibi, diyet ödemesi vacip olur.

47- Ölen bir kâfirin hangi sınıftan olursa olsun -hayatında kanı muhterem değildiyse- bedenine otopsi yapmak caizdir. Eğer kâfir zimmi olursa, bu durumda farz ihtiyat gereği otopsi yapılmamalıdır. Elbette eğer onun dininde bu caiz ise -gerek mutlak bir şekilde olsun, gerek hayatında izin vermiş olsun, gerekse ölümden sonrası için izin vermiş olsun veyahut onun velisi izin vermiş olsun- bu durumda, ona otopsi yapılmasının caiz olması uzak bir ihtimal değildir. Yaşadığı zaman kanının saygın olup olmadığı şüpheli olan ve bu hususta kesin bir belirtisi bulunmayan kâfirin bedenine otopsi yapmak caizdir.

48- Eğer bir Müslüman'ın canını kurtarmak başka birine otopsi uygulamasına bağlı ise, mümkünse kanı saygın olmayan bir kâfirin ya da kanının saygınlığı konusu şüpheli olan bir kâfirin bedenine otopsi yapılmalıdır. Eğer bunlar olmazsa başka bir kâfire otopsi uygulanmalıdır. Eğer bu da mümkün olmazsa Müslüman birine otopsi yapılabilir. Müslüman'ın bedenine, inceleme ve araştırma yapmak maksadıyla otopsi yapmak caiz değildir. Ancak bir Müslüman'ın canını kurtarmak -gelecekte olsa bile- buna bağlı olursa, otopsi yapmak caiz olur.

ORGAN NAKLİ HÜKÜMLERİ

49- Canlı birinin bedenine nakil yapmak için ölen bir Müslüman'ın organlarından birini, mesela gözünü, elini ve benzeri organlarını kesmek caiz değildir. Eğer biri bunu yaparsa diyet ödemesi gerekir. Kesilmiş organı da defnetmek vaciptir. Fakat nakil yaptıktan sonra bu organ bedeninin canlı bir uzvuna dönüşürse, onu kesmek vacip değildir.

50- Eğer bir Müslüman'ın kurtarılması, ölen bir Müslüman'ın uzuvlarından birinin kesilmesine bağlı ise, onu kesmek caiz olur. Lakin onu kesen diyet ödemelidir. Canlının bedenine nakil edilmiş olan bu uzuv, onun bir parçası olarak sayılır ve canlı bedeninin hükümleri onu için geçerli olur.

51- Hayatta olan bir Müslüman'ın uzuvlarından birinin kesilmemesi, ölen kişinin bedeninden bir parçanın kesilmesine bağlı olursa, onu kesmek caiz değildir.

52- Eğer biri ölümden sonra uzuvlarından birinin kesilip canlı birinin bedenine nakledilmesini -o şahısın hayatı uzva bağlı olmazsa dahi- vasiyet ederse bu vasiyetin geçerliliği ve neticede uzvun kesilmesini caiz olması zordur. Lakin bu durumda uzvun kesene diyet ödemesi vacip olmaz.

53- Acaba hayatta olan birinin bedeninden bir kısmını, kendi rızası ile başka birine nakil yapmak caiz midir?
Bu meselenin iki şekli vardır:

1) Eğer onun kesilmesi şahısı üzerinde önemli bir zarar meydana getirirse, mesela göz, el ve ayak gibi uzuvların ortadan kalkmasına yol açarsa, bu caiz değildir.

2) Vücutta fazla zarara yol açmazsa mesela, bir miktar et veya derinin kaldırılmasına neden olursa, bu caizdir. Bunun karşılığında para almak da caizdir.

54- Canı muhterem olmayan veya muhterem oluşu şüpheli olan ölmüş bir kâfirin bedeninden bir uzvu keserek Müslüman'ın bedenine nakil yapmak caizdir. Nakilden sonra o uzuv için Müslüman bedeninin hükümleri geçerli olur. Çünkü onun bedeninin bir parçası sayılır. Aynı şekilde necis olan bir hayvanın, örneğin, bir köpeğin uzuvlarından birini Müslüman'ın bedenine nakil yapmak caizdir. Nakilden sonra Müslüman'ın bedeni hükümlerini taşır. Çünkü yaşayan şahsın vücudunun bir parçası halini almıştır ve onda hayat vardır. Bu yüzden temizdir ve onunla namaz kılmak caizdir.

SUNİ DÖLLENME

55- Kadına, evli olsa da olmasa da, kendisi ve kocası razı olsun veya olmasın, Sünni dölleme işlemini ister kocası yapsın ister başkası, başka birinin menisi (spermi) ile dölleme yapmak caiz değildir.

56- Eğer bir kadın kendi kocasına ait olmayan sperm ile döllendir ve hamile kalarak bir çocuk dünyaya getirirse; eğer bu yanlışlıkla meydana gelmişse şöyle ki: onu kendi kocasının spermi ile dölleyecekleri yerde hata ile başka bir şahsın spermini kullanarak döllemişlerse, bu durumda tereddütsüz çocuk sperm sahibine aittir. Bu meselenin hükmü vetyi şüphe (şüpheli ilişki) konusu ile aynıdır. Bu dölleme bilinçli ve kasıtlı olarak yapılmış olsa bile, yine de çocuğun sperm sahibine ait olması uzak bir ihtimal değildir. Nesep ile ilgili bütün hükümlerle hatta miras konusu onlar arasında geçerlidir. Oysa miras konusunda zina yolu ile dünyaya getirilmiş çocuk istisna edilmiştir. Her ne kadar yapılan bu iş haram olsa da, bu zina hükmünü taşımaz.

Her iki durumda çocuk annesine aittir. Onunla diğer evlatları arasında hiçbir fark yoktur.

Bir kadın kendi kocasının spermini musahaka (lezbiyenlik) sonucu ve benzeri bir yolla başka bir kadının rahmine taşır, o kadın da hamile kalarak bir çocuk dünyaya getirirse, bu amel haram olmakla beraber, çocuk spermin sahibi olan erkeğe ve onu doğuran kadına aittir.

57- Eğer kadının yumurtalığı ve erkeğin spermi alınarak suni bir rahimde döllendir ve bir çocuk dünyaya getirilirse, zahiren o çocuk sperm ve yumurtalık sahibine ait olur. Onunla o ikisi arasında nesep ile ilgili bütün hükümler hatta miras hükümleri sabit olur. Elbette dölleme işlemi yapılmadan önce ikisinden biri ölürse, çocuk ondan miras alamaz.

58- Eğer döllenmiş bir yumurtalık bir kadının rahminden alınarak başka bir kadının rahmine bırakılır ve orada geliştikten sonra bir ocuk olarak dünyaya gelirse, o kadınlardan hangisi ile evlat-anne ilişkisi olması gerektiği konusunda ihtiyata riayet edilmelidir. Gerçi onun, rahim sahibine mahremiyeti sabittir.

59- Kadının kendi kocasının spermi ile döllenmesi caizdir. Elbette bu iş bakılmanın haram olduğu bir yere bakmayı veya beden dokunulması haram olan bir yere dokunmayı gerektirirse, kocası dışında birinin bunu yapması caiz olmaz. Ancak zaruret halinde mesela çocuğunun olmaması onun için büyük bir sıkıntıya sebep olursa -hatta diğerlerinin kınaması vesilesi ile olsa bile- ve hamile kalması için bunu dışında bir yol olmazsa caizdir. Bu yolla dünyaya gelen çocuğun onların diğer evlatları ile hiçbir farkı yoktur. Fakat kadını, kocası öldükten sonra onun menisi (spermi) ile dllemek farz ihtiyat gereği caiz değildir. Eğer bu yapılırsa, ocuk ona ait olsa da ondan miras almaz.

NÜFUS PLANLAMASI HÜKÜMLERİ

60- Kendisine önemli bir zarar vermemesi şartıyla, kadının hamileliğe engel olan ilaçları kullanması caizdir. Kocasına buna razı olsa da olmasa da hüküm aynıdır.

61- Kadın, kendisine önemli bir zarar vermediği takdirde hamileliğe engel olan araç (spiral) kullanabilir. Lakin rahim içi araç bırakmak haram bakışa veya haram dokunuşa neden olursa, kocasının dışında birinin bunu yapması caiz olmaz. Ancak, çocuk sahibi olmanın ona zararı olması gibi zaruret hali müstesnadır. Bu, rahimde oluşmuş nutfenin telef olmasına sebebiyet vereceği belli olmayan durumda caizdir. Aksi takdirde bu işlemi ihtiyat gereği terk etmelidir.

62- Yumurtalık gibi bir uzvun kesilmesi sonucu kendisine ciddi bir zarar vermediği durumda kadının, ameliyat yoluyla bir daha asla çocuk sahibi olmaması caizdir. Elbette eğer ameliyat haram bakışı veya haram dokunuşu gerektirirse, kocası dışında biri tarafından yapılması caiz değildir. Ancak çocuk sahibi olmanın ona zararı olması gibi zaruret hali, bundan müstesnadır. Bu hüküm tamamen erkek için de geçerlidir.

63- Nüfye oluştuktan sonra kadının onu düşürmesi veya aldırması caiz değildir. Fakat onu taşıması halinde annenin canına zarar gelecektirse ve henüz nutfeye ruh gelmemişse bu caizdir. Lakin ruh verildikten sonra onu düşürmek, mutlak olarak caiz değildir. Eğer anne onu aldırarak olursa diyetini -miktarı diyat kitabına belirtilmiştir- babasına veya diğer varislerine ödemelidir. Eğer baba onun düşürülmesine veya aldırılmasına neden olursa, diyetini annesine ödemelidir. Çocuğun düşmesine doktor neden olursa, diyetini doktorun kendisi ödemelidir. Varislerinin bağışlaması durumunda bir şey ödemesine gerek kalmaz.

64- Kadının bazı vacipleri yerine getirmek için -oruç ve hac amelleri gibi- aylık adetini normalden daha geç bir zamana erteleyecek ilaçları kullanması caizdir. Elbette bunun ona önemli bir zararı olmamalıdır. Bu ilaçları kullandığında arka arkaya ve birbirine bağılı bir şekilde olmayan bir kan görürse; bu onun adet günlerine rastlasa bile hayız kanının hükümlerini taşımaz.

DEVLETİN YAPTIĞI CADDELERİN HÜKÜMLERİ

65- İnsanların, devlet tarafından el konularak yola dönüştürülmüş şahsi emlak ve evlerinden geçen cadde ve kaldırımları kullanmak caizdir. Elbette biri bu yollardan herhangi birinin devlet tarafından zorla alındığını, sahibine ise herhangi bir zarar veya benzeri bir karşılık ödenmediğini, dolayısıyla onun rızası alınmadan mülkünün yola çevrildiğini bilirse, bu yol gasp edilmiş mal hükmündedir. Dolayısıyla orada her türlü tasarruf hatta oradan geçmez caiz olmaz. Ancak sahibi veya sahibinin velisi –baba, cet veya onun tarafında atanmış kayyum- razı edilirse kullanılabilir. Oranın sahibini tanınmazsa, sahibi bilinmeyen mal hükmünü taşır. Dolayısıyla onun hakkında müctehidin izni alınmalıdır. Bu konudan bu tür arsaların geriye kalan bölümlerinin hükmü de anlaşılmaktadır. Sahibinin izni olmaksızın onları kullanmak caiz değildir.

66- Camiler, hüseyniyeler, mezarlıklar ve diğer genel vakıf alanlarına ait yerlerde dolaşmak, oturmak ve benzeri tasarruflar caizdir. Lakin medreseler ve benzeri özel vakıf alanlarında, ancak kendileri için vakıf yapılmış olan kimdeler, bu tür tasarruflarda bulunabilir. Diğerlerinin tasarrufları sakıncalıdır.

67- Cadde ve yol üstündeki mescitlerin yeri vakıf olmaktan çıkmaz. Fakat cami ile ilgili hükümler onlar için geçerli değildir. Örneğin, onu necis etmek haram değildir; oradaki necaseti temizlemek vacip değildir; cünüplü kimse hayız ve nifas kanı gören kadın orada durabilir.

Fakat bu tür mescitlerin geri kalan bölümleri eğer cami unvanını kaybetmemişse, cami ile ilgili bütün hükümler onlar için de geçerli olur. Ama cami unvanından çıkmışsa -

örneğin, zalim biri orasını dükkâna veya eve dönüştürmüşse- cami hükümleri onun için geçerli olmaz. Helal olması şartıyla ondan her şekilde faydalanılabilir. Ancak bu tür faydalanmalar, oranın gasp edilmesini onaylamak sayılırsa, bu caiz olmaz.

68- Cami yıkıldıktan sonra yerde kalan taş, ağaç demir aydınlatıcı, ısıtıcı, soğutucu vb. camiye vakfedilmişse başka bir camide kullanılmalıdır. Bu mümkün olmazsa, umumun yararına olan işlerde kullanılmalıdır. Onları ancak satarak yararlanmak mümkün olursa, oranın sorumlusu onları satar ve parasını başka bir caminin ihtiyaçlarında kullanır. Caminin yerde kalan kalıntıları onun mülkü olursa, mesela camiye vakfedilmiş bir şeyin gelirlerinden satın alınmışsa, bu kalıntıların başka bir camiye masraf edilmesi vacip olmaz. Oranın sorumlusu -veya tasarruf hakkı olan kimseler- uygun gördüğünde onları satarak ücretini başka bir camiye kullanabilir. Zikredilen bu hüküm diğer umumi vakıflar, mesela yol üstündeki medrese ve kervansaraylar gibi yerler için de geçerlidir.

69- Yol üstünde buluna şahsi emlakten veya umumi vakıflardan olan Müslüman mezarlıklarının hükmü geçen meselelerden anlaşılmaktadır. Bu mesele, mezarlıktan gidip gelmenin Müslüman ölülerine saygısızlık olması durumundadır. Aksi durumda oradan gidip gelmek caizdir. Fakat mezarlık şahsın mülkü veya vakıf değilse, ölülere saygısızlık olmaması şartıyla orada her türlü tasarruf sakıncasızdır.

Bu meseleden mezarlıktan geri kalan ve yolun bir parçası olmayan bölümlerin hükmü de anlaşılmaktadır. Birinci faraziyeğe göre (şahsın mülkü ise) onlarda sahibinin izni olmadan tasarrufta bulunmak ve satmak caiz olmaz. İkinci faraziyeğe göre (umumi vakıf ise) ancak sorumlusunun

veya tasarruf yetkisi bulunan kimsenin izni ile satılabilir. Onun ücreti ise başka Müslüman mezarlıklarında kullanılmalıdır. Farz ihtiyat gereği bu hususta en yakın mezarlığın önceliği vardır. Üçüncü faraziyeğe göre, onda tasarrufta bulunmak için kimseden izin almaya gerek yoktur. Ancak bu, başkalarının mülkünde mesela, yıkılmış mezarların kalıntılarında tasarruf etmeye sebep olmamalıdır.

NAMAZ VE ORUÇ HAKKINDA BAZI HÜKÜMLER

70- Oruçlu biri gün batımından sonra kendi şehrinde iftar etmeden uçakla batıya yolculuk yapar ve henüz güneşin batmadığı bir yere varırsa, gün batımına kadar imsak etmesi farz değildir. Elbette ihtiyat gereği, orucunu bozmaması müstehaptır.

71- Eğer mükellef kendi şehrinde sabah namazını kıldıktan sonra batıya doğru yolculuk yapar, henüz sabah namazının vaktinin girmediği bir yere ulaşır ve vakit girinceye kadar orada kalırsa; ya da öğlen namazını kendi şehrinde kıldıktan sonra batıya doğru yolculuk yaparak henüz öğlen namazının vaktinin girmediği bir yere varır ve vakit girinceye kadar orada kalırsa; veyahut akşam namazını kendi şehrinde kıldıktan sonra yolculuk yaparak henüz akşam namazının vaktinin girmediği şehre ulaşır ve vakit girinceye kadar orada kalırsa -bütün bu faraziyelerde- namazını iade etmesi vacip olmamakla birlikte, ihtiyat gereği iade etmesi müstehaptır.

72- Eğer biri namazını kılmaz ve vakti geçtikten sonra uçakla yolculuk ederek, henüz namaz için vaktin baki olduğu bir yere varırsa, namazını eda ve kaza niyeti etmeksizin kılmalıdır.

73- Eğer mükellef uçakla yolculuk ettiği esnada namazın kılmak isterse, namaz anında gerekli olan şartlar mevcut olursa -kibleye doğru kılmak, namaza durduğu yerin sabit olması ve benzeri şartlar- namazı sahihtir. Aksi halde vakit varsa uçaktan çıktığında şartlarına uygun bir şekilde namaz kılabilirse, ihtiyat gereği uçaktaki namazı sahih olmaz. Lakin vakit dar olursa, namazı uçağın içinde

kılmalıdır. Bu durumda kible yönünü biliyorsa, kibleye doğru namaz kılmalıdır. Zaruret hali dışında, kibleyi riayet etmeden kılacağı namaz sahih olmaz. Bu durumda uçak ne zaman kible yönünden saparsa, hemen kibleye dönmeli ve kibleden saptığı anda kıraat ve zikri bırakmalıdır. Eğer tam bir şekilde kibleye yönelemezse, sağ tarafı ile sol tarafının arasında kalan kible yönüne dönmelidir. Eğer kiblenin yönünü bilmezse onu bulmak için çaba sarf etmeli ve kendi zannına göre amel etmelidir. Bu hususta hiçbir zanni olmazsa, kible yönü olarak ihtimal verdiği herhangi bir yöne doğru namazını kılabilir. Elbette bu durumda ihtiyat, dört tarafa namaz kılmaktır. Bu, kibleyi tespit ederek, kibleye yönelme imkânı olan yerde geçerlidir. Sadece tekbiretu'l İhram'da bunu yapabilirse, bununla yetinir. Kesinlikle yapamıyorsa bu durumda kibleye yönelme şartı kalkar. Her ne kadar uçakta kible şartından yoksun bir namaz kılacağını bilse bile, insanını namaz vaktinden önce uçakla yolculuğa çıkması caizdir.

74- Eğer biri uçağa biner ve onun hızı yer küresinin hareketiyle aynı olursa, doğudan batıya doğru hareket edip bir süre dünyanın etrafında dönecek olursa, farz ihtiyat gereği her 24 saatte bir beş vakit namazı mutlak kurbet kastıyla kılmalıdır. Fakat orucunu kaza etmelidir. Eğer uçağın hızı dünyanın hızının iki katı ise, doğal olarak 12 saatte bir defa dünyanın etrafını dönmüş olacaktır. 24 saat içinde iki defa sabah, öğlen ve akşam olacaktır. Bu durumda farz ihtiyat gereği her fecirden sonra sabah namazı, her öğlenden sonra öğlen ve ikindi namazı ve her gün batımından sonra akşam ve yatsı namazı kılmalıdır. Çok yüksek bir hızla yer küresinin etrafında dönerse, örneğin her üç saatte bir -veya daha az bir müddette- bir defa dünyanın etrafında dönerse her sabah öğlen ve akşam vakitlerinde namaz farz olmaz. Bu durumda sabah

namazı fecir ile güneşin doğuşu arasında olacak şekilde, öğlen ile ikindi namazı gün ortası ile gün batımı arasında kılınacak şekilde ve akşam ile yatsı namazı gün batımı ile gece yarısı arasında kılınacak şekilde ayarlamak suretiyle 24 saatte bir defa bu namazları mutlak kurbet kastı ile kılmalıdır.

Bu meseleden anlaşılacağı üzere, uçağın hızı yer küresinin hızı ile eş değer olursa ve batıdan doğuya doğru yolculuk yapıyorsa, namazları kendi vakitlerinde yerine getirmelidir. Aynı şekilde uçağın hızı yer küresinin hızından daha az olursa hüküm aynıdır. Fakat uçağın hızı dünyanın hızının çok üstünde olursa, öyle ki mesela, üç saatte veya daha az bir sürede dünyanın etrafına bir kez dönüyorsa, bu meselenin hükmü anlattıklarımızdan anlaşılmaktadır.

75- Yolculukta oruç tutması gereken biri, fecirden sonra oruçlu olduğu halde uçakla yolculuk ederek henüz sabah ezanının vaktinin girmediği bir şehre ulaşırsa yiyip içebilir.

76- Eğer biri ramazan ayında öğlenden sonra kendi şehriden çıkar, yolculuk yaparak henüz öğlen vaktinin girmediği bir yere ulaşırsa, farz ihtiyat gereği, imsak etmeli ve orucunu tamamlamalıdır.

77- Yolculukta da oruç tutması gereken biri, ramazan hilalinin görüldüğü kendi şehriden başka bir yere yolculuk yapar, ufuk farkından dolayı henüz ramazan hilalinin görülmediği bir bölgeye ulaşırsa, o günün orucunu tutması vacip olmaz. Şevval ayının hilalinin görüldüğü bir şehirde bayram eder, daha sonra yolculuk ederek ufuk farkından dolayı henüz hilalin görülmediği bir yere ulaşırsa, farz ihtiyat gereği günün geri kalan kısmını imsak etmeli ve o günün orucunu daha sonra kaza etmelidir.

78- Mükellef, altı ay gündüz ve altı ay gecenin yaşandığı bir yerde ikamet ediyorsa, namaz konusunda farz ihtiyat gereği 24 saatte bir gece ve gündüzün olduğu en yakın mekânı ölçü alıp, oranın vakitlerine göre namaz saatlerini tanzim ederek, mutlak kurbet kastı ile namazlarını yerine getirmelidir. Oruç konusunda ise, ramazan ayında oruç tutabileceği veya ramazandan sonra oruçlarını kaza edeceği bir şehre gitmelidir. Eğer bunu da yapamazsa, oruç yerine fidyeye vermelidir.

Lakin 24 saatte, bir gece ve gündüzün olduğu bir şehirde - gündüz 23 saat ve gece bir saat veya tam tersi olsa birleşimin hükmü özel vakitlerine tabidir.

Ama oruç konusuna gelince: Ramazan ayının orucunu tutmaya gücü yeterse tutması vaciptir. Oruç tutma gücü olmazsa oruç ondan kalkar. Kazasını yerine getirebilirse, kazasını ona farz olur. Aksi halde fidyeye vermelidir.

ŞANS BİLETLERİ

Şans biletleri, bazı şirketlerin belirli meblağ karşılığında sattıkları ve satın alanlar arasında kura çekerek kazananlara belirli bir meblağı vermeyi taahhüt ettikleri kâğıtlardır. Bu iş birkaç şekilde gerçekleşebilir:

1) Kurada isminin çıkması ve ödülü kazanmak ihtimali karşılığında, parayı o kâğıtlara verirse; bu durumda muamele hiç tereddütsüz haram ve batıldır. Biri bu haram işi yapara ve kurada ismi çıkarsa, bu işi organize eden şirket de devlete aitse, ödül olarak aldığı meblağ sahibi bilinmeyen mal hükmündedir. Müctehide müracaat etmesi şartıyla ancak o malda tasarrufta bulunabilir. Bu iş organize eden şirket özel şirket olursa; kazandığı ödülü kullanmasına sahiplerinin rızası olduğunu (hatta onun malik olmadığını bildikleri halde) bilirse, caizdir.

2) Para vermekteki amaç kâr ve ödül elde etmek için değil de, okul ve köprü yaptırmak gibi hayırlı bir programa mali destek ve katılım amaçlı olursa, bunun herhangi bir sakıncası yoktur. Bu durumda eğer çekilen kura onun ismine çıkarsa, şirketin devlet şirketi olması halinde, farz ihtiyat gereği müctehide müracaat ettikten sonra, o ödülü almanın ve onun kullanmanın sakıncası yoktur. Şirket devlete ait değilse o ödülü alıp kullanma konusunda müctehide müracaat etmesine gerek yoktur.

3) Şirkete verilen para, borç unvanında verilirse şöyle ki; alıcı belirli bir meblağı mesela, altı aylığına şirkete borç olarak verir ve o şirket söz konusu meblağı vakti geldiğinde ödemekle birlikte, kura çekerek ismi çıkan şahısa belirli bir meblağı da ödül olarak verirse, bu haramdır. Çünkü faizli borç türünden sayılır.

Velhemdulillâh evvelen ve âhiren

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

Abdest: Belli organları usûlüne göre yıkamak ve meshetmekten ibaret olan bir temizliktir, bir ibadet ve itaattir. Bir takım dinî görevleri yerine getirmek için abdest almak gerekir.

Adalet: İnsanı, Allah'ın haram kıldığı şeyleri terk edip farz kıldığı şeyleri yapmaya sevk eden yerleşik içsel nitelik.

Adil: Adalet niteliğine sahip olan kimse, adaletle davranan kimse.

Ahd: Bir işi üstlenip, söz vermek; iyi bir işi yapmak veya kötü bir işi terk etmek için belli kelimelerle yüce Allah ile ahitleşmek, yüce Allah'a söz vermek.

Akit: Düğüm, bağlama; iki kişi veya taraf arasında bir iş konusunda icap ve kabulü okuyarak anlaşmaya varılıp taahhütte bulunulması; örneğin alım satım akdi, evlilik akdi.

A'lem (en bilgili müçtehit): Allah'ın hükümlerini belirli kaynaklardan anlayıp çıkarmada kendi zamanında yaşayan müçtehitlerin hepsinden daha üstün olan kimse.

Âmil: Cüâle, müsakat vb. akitlerde işi yapmayı üstlenen kimse.

Ariyet: Geçici olarak vadesiz verilen ödünç; bir malı başıslamadan, faydalanması için başkasına vermek ve buna karşılık da ondan bir şey almamak.

Avret: Gizlenilmesi gerekli olan ayıp şey; kadın ve erkeğin cinsel organı.

Âyat Namazı: Deprem olduğu, ay ve güneşin tutulduğu vb. durumlarda kılınması gereken iki rekât namaz. (Bu namazın nasıl kılınacağı ve hangi durumlarda gerekli olduğuna dair 1490-1515 nolu hükümlere bakınız.)

Aybaşı Hâli: Kadının her ay belirli günlerde özel nitelikli kan görme durumu.

Az Su: Yerden kaynamayan ve kür sudan az miktarda olan

su.

B

Bâin Talâk: Kocanın [iddet süresi dolmadan önce bile, ancak yeni bir nikâh ve mihr tayini ile boşadığı hanımına dönebileceği ve] hanımını boşadıktan sonra bir daha ona dönme hakkının olmadığı talâk. (Talâk hükümlerine bakınız.)

Baliğ: Belli bir çağa ulaşmak veya belli bir takım vasıflara sahip olmak sonucu dinî hükümlerden sorumlu tutulan erkek ve kız.

Batıl: Rükünlerini veya şartlarını büsbütün veya kısmen kendisinde toplamayan herhangi geçersiz bir ibadet ve muameledir. Bir özür bulunmaksızın abdestsiz kılınan namaz veya faiz üzere yapılan anlaşma gibi.

Bayram Namazı: Ramazan ve Kurban Bayramı günü özel bir şekilde kılınan iki rekât namaz. (1516. hükme bakınız.)

Birinci Fecir: Sabah ezanına yakın ufkun doğusunda dikey şekilde görünen ağarmadır ki buna "focr-i kâzib" de denir.

Bulûğ: Belli bir çağa yetişmek ve belli bir takım vasıflara sahip olmak demektir. Belli bir yaşta bulunan ve belli vasıflara sahip olan kimseye "bâliğ" denir. Bâliğ olan kimse, artık dinî hükümlerden yükümlü tutulur. (Konuyla ilgili olarak 2252. hükme bakınız)

Büyük Hades: Guslü gerektiren ihtilam, cinsel ilişki, hayız ve nifas hâlleri gibi şeyler.

C

Cahil-i Kasır (=Suçsuz Cahil): Bilmemesi mazerete dayalı olan cahil; yani Allah'ın hükümlerini öğrenme imkânı bulamayan veyahut kendisini bilir sanan ancak gerçekte bilmeyen kimse.

Cahil-i Mukassır (=Suçlu Cahil): Geçerli mazereti olmadan öğrenmeyen ve cahil kalan kimse; yani öğrenme imkânı olduğu hâlde ihmal edip hükümleri öğrenmeyen kimse.

Câil: Cüâle anlaşmasında ödül vaadinde bulunan kimse.

Cebire: Yara ve benzerinin üzerine sürülen ilaç veya yara ve kırığın üzerine bağlanan bez, sargı. (324-344. hükümlere bakınız.)

Cebire Guslü: Bedende cebire olduğu hâlde alınan gusül.
Cebire Teyemmümü: Teyemmüm organlarında cebire bulunduğu hâlde alınan teyemmüm.

Cebire Abdesti: Abdest organlarında cebire olduğu hâlde alınan abdest.

Cem Keffareti: Üç tane olan keffaret çeşitlerinin hepsi yani, 60 gün oruç tutmak, 60 fakiri doyurmak ve bir köleyi azat etmek.

Cenabet: Cünüp olma hâli, insandan meni çıktıktan veya cinsel ilişkide bulunduktan sonraki hâl.

Cüâle: Ödül koymak, örneğin; "Kim bana falan işi yaparsa, ona belli bir ücret vereceğim." diyerek kararını bildirmek. Yani kendisi için yapılan bir iş karşılığı, işi yapan kimseye belli bir malı vermeyi kararlaştırmak. Bu kararı bildirip, mükâfat ve ödül vaadinde bulunana "câil", işi yap-mayı üstlenen kimseye de "âmil" denir.

Cuma Namazı: Cuma günü öğlen vakti, öğlen namazı yerine, en az 5 kişiden oluşan ve sadece cemaatle kılınan iki rekât özel namaz.

Cünüp: Kendisinden meni çıkan veya cinsel ilişkide bulunan kimse.

Cüz: Bir şeyin aslı ile ilgili olan ve olmaması onun aslına zarar veren şey, o şeyin cüz'ü ve bir parçası sayılır.

Dolayısıyla, rükû ve secde namazın aslıyla ilintili olduğundan namazın bir cüz'ü sayılırlar.

Ç

Kür su: Uzunluğu, genişliği ve derinliğinden her biri üç buçuk karış ölçüğünde olan bir alanı dolduracak miktardaki su; 377 kilo 419 gram ağırlığındaki su.

D

Diyet: Öldürmede ölen kimsenin kanı için, yaralanmada

yaralanan uzva veya uzuv noksanlığına karşılık ödenmesi gereken şer'î bedel; kan pahası.

Dirhem: Gümüş para; ağırlık ölçüsü, bir dirhem; 12/6 nohut yani, 12 nohut, bir nohudun onda altısı ağırlığındadır. Her bir nohudun ağırlığı 0.1953 gram olduğundan dolayı, bir dirhem ağırlığı 2.4607.3 gram sikkeli gümüşe eşittir.

E

Ecir: Belli bir anlaşma üzere, yaptığı işin karşılığında ücret alan kimse.

Ehlikitap: Kitaplı dinlerin mensupları; Yahudi ve Hıristiyanlar gibi kendilerini kitabı olan peygamberlerden birine tâbi kılan gayrimüslimler.

F

Fakir: Muhtaç, ihtiyacı olan; kendisinin ve ailesinin yıllık ihtiyacına sahip olmayan kimse.

Hz. Fatıma'nın (s.a) Tesbihi: 34 defa "Allahu Ekber", 33 defa "Elhamdulillah" ve 33 defa "Subhanellah" söylemek.

Farz: Yapılması din yönünden kesin şekilde gerekli olan herhangi bir görev. Farzların yapılmasında büyük sevaplar vardır. Özürsüz olarak yapılmamaları, Allah'ın azabını gerektirir.

Farz Gusül: Yapılması gerekli olan gusül. Farz gusüller şunlardır: 1) Cenabet guslü. 2) Hayız guslü. 3) Nifas guslü. 4) İstihaze guslü. 5) Ölüye dokunma guslü. 6) Cenaze guslü. 7) Nezretme, yemin etme vb. sebeple farz olan gusül.

Farz İhtiyat: Uyulması gerekli olan ihtiyat. Müçtehitlerce kesin sayılan delile yakın bir derece kuvvetli görülen delille sabit olan bir görev. Amelî açıdan kesin farzla hiçbir farkı yoktur. Farz ihtiyata dayalı hükümlerde başka bir müçtehit taklit edilebilir.

Fetva: Şer'î hükümlerde müçtehidin belirttiği görüş.

Fecir: Sabaha karşı güneş doğmadan önce, ufkun doğusunda görülen aydınlık, tan yerinin ağarması.

Fecr-i Kâzib: Birinci fecir, sabah ezanına yakın doğuda dikey şekilde görülen ağarma.

Fecr-i Sadık: İkinci fecir, birinci fecirden sonra ufukta yatay şekilde görülen ağarma. Bununla sabah namazının vakti girmiş olur.

Fidye: Dinî bir mükellefiyeti yerine getirmeme hâlinde bir fakire verilen bedel. Bir özür nedeniyle ramazan ayının veya kazasının orucu tutulmadığı takdirde, tutulmayan her bir güne karşılık yaklaşık 750 gram buğday ve arpa gibi yiyecek maddelerinden fakirlere verilmesi gereken keffaret gibi.

Fitre: Fıtır sadakası; Ramazan Bayramı dolayısıyla fakirlere verilmesi veya zekâtın masraf edilecek yerlerinde harcanması gereken yaklaşık 3 kilogram buğday, arpa, pirinç veya mısır gibi yiyecek maddesi ya da onlardan birinin tutarı miktarındaki nakit para.

G

Gece Namazı: Gece yarısından sonra ikişer rekât olarak kılınan sekiz rekât namaz.

Gufeyle Namazı: Akşam ve yatsı namazları arasında özel şekilde kılınan iki rekât müstehap namazdır. Onun vakti akşam namazından sonra başlar ve batı tarafındaki kızartı kaybolunca biter.

Gusale: Genelde yıkama anında ve yıkadıktan sonra, yıkanan şeyden kendiliğinden veya sıkmak suretiyle akan su.

Gusül: Bedenin bütününün özel bir şekilde kurbet (=Allah'a yaklaşma) kastı ile yıkanması. Buna boy abdesti ve "taharet-i kübra" (=büyük temizlik) da denir. Böyle bir temizliği gerektiren hâl, cünüplüktür. Ayrıca kadınların hayız ve nifas kanlarının sona ermesi ve diğer bir takım durumlardır. (360. ve sonraki hükümlere bakınız.)

Günlük Nafileler: Günlük müstehap namazlar. Cuma gününün dışında 34 rekâttır. Cuma gününde ise, 38

rekâttir. (764. hükme bakınız.)

Günlük Namazlar (=Yevmiye Namazlar): Her gece-gündüz kılınması farz olan toplam 17 rekât namaz.

H

Hediye (Veya Defin Gecesi) Namazı: Ölen kimse için, gömüldüğü günün ilk gecesi kılınan iki rekât namaz. (638. hükme bakınız.)

Hac: Emredilmiş birtakım özel amelleri belli bir zaman içinde yerine getirmek gayesiyle Beytullah'il-Haram'ı (=Allah'ın evi olan Kâbe'yi) ziyarete gitmek.

Haram: İslâm açısından yapılması, kullanılması, yiyilip içilmesi yasak olan şey. Haramın yapılmamasından sevap kazanılır. Yapılması ise, azabı gerektirir.

Hanut: Ölen kimsenin alnına, ellerinin içine, dizlerinin kapağına ve ayak baş parmaklarının ucuna kâfur sürmek.

Havale: Bir işi veya bir şeyi başka birine bırakmak, ısmarlamak. Borcun bir zimmetten başka bir zimmete intikal etmesi. Borçlu kimsenin alacaklıyı, alacağını almak üzere bir başkasına göndermesi.

Hayız: Kadının rahminden bir hastalık veya çocuk doğurma sebebi olmaksızın belirli günler içinde gelen kandır. Buna âdet hâli de denir. Görülen bu kana da hayız kanı denir. Hayız kanının belirtileri 435. hükümde açıklanmıştır.

Hayız Kadın: Âdet gören kadın.

Hul' Talâkı: Kocasına meyli olmayan ve kendi mihri-ni veya başka bir malını ona bağışlayarak boşanmak isteyen kadının talâkı. (Talâk hükümlerine bakınız.)

Humus: Beşte bir; özel yerlerde masraf edilmesi gereken yedi şeyin (kazanç, maden, define...) beşte biri. (1751. hükümden sonraki hükümlere bakınız.)

Humus Yılı: İnsanın her yıl kazandığı malları hesaplayıp, humusunu çıkarması için belirlediği gün. Bir insan bulûğ çağına erdikten sonra namaz kılmalı, ilk ramazan ayını

oruç tutmalı, zekâtı farz olan mallara sahip ise zekâtlarını ödemeli ve kazanç yoluyla eline geçen gelirin bir yıl sonra ihtiyaçlarından arta kalan miktarının beşte birini humus olarak vermelidir. Dolayısıyla humus yılının başlangıcında, insanın eline geçen ilk gelirin tarihi ölçü alınır. Bu nedenle çiftçinin humus yılı, ele geçirdiği ilk üründen; me-mur birinin yılı, ilk aldığı maaştan; işçinin humus yılı, ilk kazandığı paradan; esnaf birinin yılı, ilk yaptığı muameleden vb. başlar.

İ

İddet: Boşanma veya kocasının ölmesinden ötürü yeniden evlencek kadının beklemesi gereken süre. Kocasından boşanan kadının üç ay, kocası ölen kadının ise dört ay on gün iddet beklemesi gerekir.

İfrat: Bir konuda ölçüyü aşmak, çok aşırı gitmek, normali aşmak, aşırılık.

İftar: Orucu bozmak.

İftitah Tekbiri: Namaza girmek kastıyla söylenen "Al-lah-u Ekber". Bu tekbire "Tekbiret'ül-İhram" da denir.

İfzâ: Açmak; kadındaki idrar mecrasıyla hayız mecrasını veya hayız mecrasıyla dışkı mecrasını birbirinden ayıran parçanın (=perdenin) kalkmasıyla onların ikisinin ya da her üçünün bir mecraya dönüşmesi.

İhtikan: Tenkiye yapmak; gaita mahalli yoluyla sıvı ilaç kullanmak. (1645. hükme bakınız)

İhtilâm: İnsandan uykuda meni çıkması.

İhtiyat: Gerçeğe yettiğine güvenebilecek şekilde hareket etmek; Allah'ın hükmü net olarak bilinmeyen bir yerde, görevini yerine getirdiğinden emin olacak şekilde davranmak. İhtiyat etmek bazen farz ve bazen de müstehaptır.

İhtiyat Namazı: Günlük namazların rekâtlarında şüpheye düşüldüğü zaman şüphelye ilgili hükümlere göre namaz tamamlandıktan sonra, şüpheye düşülen rekâtları telafi

etmek için bazen bir bazen de iki rekât olarak suresiz kılınan namazdır. (1215. hükme bakınız.)

İkamet Kastı: Yolcunun, on gün bir yerde kalmaya karar vermesi.

İkinci Fecir: Birinci fecirden sonra ufukta yatay olarak görünen ağarma ve aydınlık; ki sabah namazının vakti o zamandan itibaren başlar.

İnşâ Kastı: Akit okumakla yani, birtakım özel kelimeleri dile getirmekle, evlilik ve alım satım gibi itibarî işleri icat etmeyi kastetmek.

İrtimasî Gusül: Gusül niyetiyle bir defa suya dalarak yerine getirilen gusül.

İrtimasî Abdest: Yüzü ve elleri suya daldırıp çıkarırken abdest niyeti edilerek alınan abdest.

İstibrâ: Pisliği temizleme usûlüne denir. İstibrâ kelimesi üç yerde kullanılır:

1) İdrar istibrâsı (=temizliği usûlü); ki bu, idrar yapıldıktan sonra idrar sızıntısının kesilmesini önlemek amacıyla yapılır. Bunun niteliği 72. hükümde açıklanmıştır.

2) Meni istibrâsı; şöyle ki, meni çıktıktan sonra, mecrada meni zerrelere kalmasından emin olmak için idrar yapmak.

3) Necaset yiyen hayvanın istibrâsı; necaset yiyen hayvanı, kendi tabîi yiyeceğine alışincaya kadar necaset yemekten alıkoymak.

İstihale: Başkalaşım; bir şeyin, başka bir şeye dönüş-mesi; ağacın yanıp kül olması veya köpeğin tuzlada tuza dönüşmesi gibi.

İstihaze: Kadınların gördüğü üç çeşit kandan birinin ismidir. Bu rahimden değil de bir damardan gelip tenasül organı yolu ile akan kokusuz bir kandır. Bu durumda olan

bir kadına müstehaze denir. İstihaze kanının belirtileri ve kısımları 392. ve 393. hükümlerde açıklanmıştır.

İstimnâ: Mastürbasyon; kendi kendine cinsî tatmin; meni çıkmasına sebep olacak bir işi yapmak, elle meni çıkmasına sebep olmak gibi.

İstiska Namazı: Özel bir şekilde yağmur yağması için kılınan namaz.

İstitaat (=Müstati Olmak): Hacca gitme imkânına kavuşmak; hac farizasını yerine getirmek için bedenî, malî yeterliliğin olması ve yolda arızî bir engelin bulunmaması. (Fazla bilgi için 2036. hükme bakınız.)

K

Kâfir: 1) Allah'ın varlığını inkar eden kimse.

2) Allah'a ortak koşan kimse.

3) Hz. Muhammed'in (s.a.a) peygamberliğini kabul etmeyen kimse.

4) Bunların birinde şüphesi olan kimse.

5) Müslümanların zarurî yani, dinin bir parçası saydığı apaçık hükümleri inkâr eden kimse; elbette şu şartla ki, onu inkâr etmesi, Allah'ın varlığını, birliğini veya nübüvveti inkâr etmeyi gerektirmelidir.

Kaza Etmek: Namaz ve oruç gibi vaktinde yerine getirilmeyen bir ameli vakti dışında yerine getirmek.

Kefil: Birinin borcunu ödememesi, taahhüdünü yerine getirmemesi hâlinde, onun yerine borcunu ödemeyi, taahhüdünü yerine getirmeyi veya borçlunun kendisini alacaklıya teslim etmeyi üzerine alan kimse; zâmin.

Kıraat: Sözlükte okumak anlamına gelir. Fıkıh ilminde ise, günlük namazlarda Fatiha ve bir kâmil sureyi okumaya denir.

Kıyam: Ayakta durmak; namazda ayakta durmak

Korku Namazı: Savaş ve benzeri hâllerde özel bir şekilde kılınan günlük namaz.

Kurbet Kastı: Bir işi Allah-u Tealâ'nın emrettiği için yapmak ve böylece O'na yakın olmayı niyet etmek, yani bir işi sadece Allah için yapmak.

Kunut: Namazın ikinci rekâtında kıraattan sonra ellerin iç kısmını yüzün karşısında tutarak zikir ve dua okumak.

Kurban Bayramı: İki büyük İslâmî bayramdan biri olan Zilhicce ayının onuncu günü.

Küçük Hades: Abdesti bozan şeyler; idrar, gaita, yellenmek, uyumak, akli gideren şeyler, istihaze ve gusül gerektirmeyen şeyler.

L

Lâşe: Kendiliğinden ölen ya da İslâmî usûllere göre kesilmeyen hayvan.

M

Mahrem: Evlenilmesi şer'î bakımdan kesinlikle caiz olmayan, bu yüzden kendisinden kaçınılması gerek bulunmayan.

Marufu Emretmek: İyiliği emretmek, Allah'ın hükümlerini yerine getirmeyi başkalarından istemek, onları bu işe zorlamak.

Mechul'ül-Malik: Sahibi bilinmeyen mal.

Mekruh: Yapılmaması daha iyi ve sevabı olan, ancak yapılması azabı gerektirmeyen iş. İbadetlerle ilgili olarak mekruh söz konusu olunca, sevabın az olması kastedilir; o işin yapılmaması iyidir anlamına gelmez.

Mesh: Bir şey üzerine el sürmek, abdestte yüzü ve elleri yıkadıktan sonra ıslak ellerle başın ön kısmına ve ayakların üzerine meshetmek, elleri çekmek.

Mezâlim: Boynunda şahsen tanımadığı veyahut sahibine ulaşamadığı malî hakkı olan kimselerin hakları.

Mezi: Kadınla oynaşırken erkekten gelen, meniden başka bir su.

Miras: Tereke, ölen bir kimsenin bıraktığı mal.

Miskal: Ağırlık ölçüsü; her bir miskal, 4.6875 gram yani dört buçuk gramdan biraz fazla ağırlığa (4 kırata) eşittir.

Miskin: Fakir, yoksul; fakirden daha güç bir durumda bulunup zorlukla geçinen kimse.

Muamele: Alış veriş, herhangi bir anlaşma.

Mubah: Şer'i açıdan iyi veya kötü sayılmayan bir iş; farz, haram, müstehap ve mekruh işlerin dışında bir iş; helâl olan bir yemeyi veya meyveyi yiyip yememek gibi. Bazen de gasp edilmemiş yer anlamında kullanılır.

Muhayyerlik: Bir akdi veya muameleyi bozma hakkına sahip olma. (2124. hükme bakınız.)

Muhtazar: Can verme hâlindeki kimse.

Mukallit: Müçtehidî taklit eden, onun sözlerine göre hareket eden.

Mutlak Su: Meyve ve benzeri şeylerden elde edilmeyen ve başka bir şeyle su denmeyecek şekilde karışmamış olan su.

Muvâlât: Peş peşe, ard arda yapmak; namazın bölümlerini ara vermeden peş peşe yerine getirmek.

Muzâf Su: Bir şeyden elde edilen su -karpuz suyu gibi- veya başka bir şeyle, su denmeyecek şekilde karışmamış olan su.

Mübarat Talâkı: Karı-koca birbirlerini istemedikleri takdirde, kadın kendisini boşaması için kocasına malından bir miktarını [veya mihirini] vermesi sonucu gerçekleşen talâk.

Müçtehit: Allah'ın hükümlerini anlamakta içtihat derecesine yetişen yani, Kitap (=Kurân) ve sünnetten İslâmî hükümleri çıkarmaya gücü olan kimse.

Müdd: Yaklaşık 750 gram ağırlığında olan bir ölçü birimi.

Mükellef: Bulûğ çağına ermiş akıllı insan.

Mümeyyiz: İyi ve kötüyü anlayıp birbirinden ayırt edebilen çocuk.

Münferid: Namazı cemaatle değil tek başına kılmak.

Münkerden Sakındırmak: Kötülükten alıkoymak; şer'î açıdan kötü sayılan işlerden başkalarını sakındırmak.
Mürtet: İslâm dininden ayrılıp başka bir dine geçen; İslâm dinini terk eden; önce Müslüman olup Müslümanlıktan çıkarak Allah'ı ya da Peygamberi (s.a.a) veya Allah'ı ve Peygamberi inkar etmek manasına gelen dinin zarurî (tartışma götürmez apaçık) hükümlerinden birini inkâr eden kimse. Mürtet ise şartlarına göre iki kısma ayrılır:

1) Millî Mürtet: Gayrimüslim anne-babadan doğan ve kâfir olduğunu bildirdikten sonra Müslüman olup, tekrar kâfir olan kimse.

2) Fitrî Mürtet: Müslüman babadan veya Müslüman anneden veyahut Müslüman baba ve anneden doğan ve daha sonra kâfir olan kimse.

Müsakat: Sulamak üzerine anlaşmak; bağ sahibi ile bahçıvan arasında yapılan anlaşma. Bu anlaşmaya göre, bahçıvan ağaçları sulayıp bakması karşılığında bağın belli bir miktarda meyvesinden yararlanabilir.

Müstehap: Yapılması iyi ve sevabı olan, ama yapılmaması azabı gerektirmeyen iş.

Müstehap Gusül: Bazı günler ve geceler veya bazı ibadetler ve ziyaretler münasebetiyle yapılmasında sevap o-lan gusüller, cuma guslü, ziyaret guslü gibi.

Müstehap İhtiyat: Uyulması uygun ve iyi görülen ihtiyat.

Müçtehitlerce müstehap olmasına kesin değil de ona yakın derece kuvvetli bir delille sabit olan görev.

Müstehâze: İstihaze kanını görmekte olan kadın.

Müt'a: Sözlükte zevk anlamında olan bu kelime din deyiminde geçici akit manasında kullanılır. Belirli bir bedel ödeyerek belirli bir süre için belirli şartlar dahilinde akit okumakla yapılan geçici nikâhtır.

Müvekkil: Kendisine vekil tutan; vekil tayin eden; vekâlet veren.

Müzâraa: Ekim üzerine anlaşmak; yer sahibi ile ekincinin arasında yapılan anlaşma. Bu anlaşmayla mahsulden bir miktarı yer sahibinin, bir miktarı da ekincinin olur.

N

Nafaka: Yiyecek parası, geçinmelik; yiyecek, giyecek, mesken gibi zarurî ihtiyaçları temine yetecek miktardaki para veya eşya. Bazı kimselerin örneğin, eş ve çocukların geçimini sağlamak insanın üzerine farzdır ve insan bunların nafakasını temin etmek zorundadır.

Nafile: Müstehap namaz.

Namahrem: Şer'î bakımdan mahrem olmayan; evlenmeleri şer'an mümkün olan; bir erkeğin veya kadının şer'an bakması yasak ve haram olan kimse.

Necaset: İdrar, dışkı, meni, lâşe, kan vb. gibi pislik sayılan şeyler.

Necis: Temiz olmayan şey, pislığe bulaşan şey.

Nezir: Adak, özel bir akit ile iyi bir işi yapmayı veya kötü bir işi yapmamayı kendine farz etmek.

Nifas: Çocuğun doğumu arkasından kadınlardan gelen kan.

Nikâh: Evlenmek.

Nisâ (=Kadınlar) Tavafı: Haccın ve müfrede umrenin son ameli, son tavafı. Bu tavafın terki, ihrama giren kimsenin eşiyle cinsel ilişkide bulunmasının haram olmasına sebep olur.

Nisap: Şeriatın belli bir şey için belirlediği ölçü ve miktar.

Nohut: Ağırılık ölçüsü; her bir nohut, 0,1953 gram ağırlığındadır.

R

Recâ Kastı: Sevaba ulaşma kastıyla bir işi yapmak.

Rehin: Vesika, güvence olarak bırakılan mal; alacaklının yanında, borçlu kimsenin bir mal bırakması. Alacaklı kimse, tayin edilmiş vakitte alacağını alamazsa, alacağını o maldan tahsil edebilir.

Rekât: Namazın bölüklerinden her birine denir. Şöyle ki, bir namazda kıyam, rükû ve iki secdenin toplamı bir rekâttir. Bir namazda iki kıyam, iki rükû ve dört secde bulunursa, o namaz iki rekâtlı olur.

Ric'î Talâk: Kocanın boşadığı hanımına, iddeti içinde, yeni bir nikâh akdi yapmaksızın dönme hakkı olan talâk. (Talâk hükümlerine bakınız.)

Ruhsat Haddi: İkamet yerinden, oranın ezanı duyulmayacak ve duvarı görülmeyecek uzaklıktaki mesafe ve ötesi.

Rükün: Bir şeyin temel direği, ibadetlerin temel ve aslını teşkil eden şeyler; yapılmadığı takdirde ibadetin batıl olmasını gerektiren şeyler.

Rükû: Sözlükte eğilme demektir. Din deyiminde namazdaki okuyuştan sonra eğilerek baş ve sırtı düz bir şekle getirmektir.

Rükûya Bitişik Kıyâm: Rükûya eğilmeden önce en son lahzada ayakta durma; ki namazın rüknüdür.

S

Sakıncalıdır: Net bir hükmü olmayan konu. (Mukallit bu konuda başka bir müçtehidî taklit edebilir.)

Secde: Allah-u Tealâ'nın azameti karşısında alını, elin iç kısmını, diz kapaklarını ve ayak başparmaklarının ucunu yere koymak.

Seferî: Dört rekâtlı namazları yolculukta kısaltarak iki rekât kılması gereken kimse.

Seferî Namaz: Yolculukta iki rekât olarak kılınan günlük dört rekâtlı namazlar.

Sefih: Malını saçıp savuran, harcaması doğru olmayan yerlere sarf eden, hikmete ve şeriata uygun olmayacak şekilde tüketen, kendi mallarını boş yere harcayan ve şer'î hâ-kim tarafından kendi malları üzerinde mali tasarrufları yasaklanan kimse.

Sehiv Secdesi: Namazda yanılarak yapılan yanlışlıklar için namazdan sonra yerine getirilen secde. (1236. hükme

bakınız.)

Selem (=Selef): Bedelin peşin ödenmesine rağmen malın daha sonra verilmesi esasına dayanan bir satış usûlüdür.

(2110. hükme bakınız.)

Seyyit: Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın (Allah'ın selâmı onlara olsun) soyundan olan kimse.

Sulh: İnsanın başkasıyla uzlaşmak için kendi mal veya hakkını ona bırakması. (2160. hükme bakınız.)

Ş

Şâhis: Öğlen vaktini tayin etmek için yere dikilen ağaç ve benzeri şey.

Şart: Olup olmaması, bir şeyin aslıyla değil de niteliğiyle ilgili olan şey, onun şartı sayılır. Örneğin taharet ve kalbin Allah'a yönelmesi, namazın aslı değil de "sıhhat" ve "kemal" gibi nitelikleriyle ilintili olduğundan namazın şartı sayılırlar.

Şartlı Satış: Örneğin, bir milyonluk evi iki yüz bin liraya satıp, satıcının belli bir süre içerisinde, parayı geri ver-diği takdirde muameleyi feshetme hakkına sahip olmasını şart koşmak. (2126 ve 2127. hükümlere bakınız.)

Şef' Namazı: Sekiz rekât gece namazından sonra kılınan iki rekât müstehap namaz.

Şer'i Hâkim: İslâm hükümlerini icra makamında olan müçtehit veya onun naibi; başka bir deyişle, İslâmî ölçülere göre hükmü geçerli olan müçtehit veya naibi.

Şer'i Öğlen: Bazı yerlerde şâhisin gölgesinin yok olduğu, bazı yerlerde de şâhisin gölgesinin en az miktarına ulaştığı zaman şer'i öğlen ve öğlen ezanının vaktidir.

Şükür Secdesi: Allah-u Teala'ya verdiği nimetler karşısında teşekkür etmek amacıyla alını yere koymak.

T

Taklit: Müçtehidin fetvalarına göre amel etmek.

Talâk: Boşama; evlilik bağına özel kaideler üzerine çözmek.

Taharet: Sözlükte temizlik anlamına gelir; din deyiminde

ise, abdest, gusül veya teyemmüm vesilesiyle insanda hasıl olan manevî durum. Bir kısım ibadetlerin şartı, başlangıcı ve anahtarıdır. Temizlik bulunmadıkça bu ibadetler yerine getirilmez.

Tefrit: İhmâl etmek, kusurlu ve ihmâlkâr davranmak; ifratın zıddı.

Tertibî gusül: Gusül niyetiyle önce baş ve boyunu, sonra sağ tarafı, daha sonra sol tarafı yıkamak.

Tertibî Abdest: Abdest niyetiyle suyu yüze ve ellere dökerek alınan abdest.

Tilavet Secdesi: Belirli ayetler okunduğunda veya duyulduğunda, Allah'ın büyüklüğü ve azameti karşısında yerine getirilen secdeye denir. Tilavet secdesi dört ayetle ilgili olarak farzdır; geri kalan yerlerde yapılması müstehaptır. Kurân-ı Kerim'de on beş tilavet secdesi yapılabilecek ayet vardır.

-Tilavet secdesini gerektiren ayetler:

1) Secde Suresi, 15. ayet 2) Fussilet Suresi, 37. ayet

3) Necm Suresi, son ayet 4) Alak Suresi, son ayet

-Tilavet secdesinin müstehap olduğu ayetler:

1) A'râf Suresi, son ayet

2) Ra'd Suresi, 15. ayet

3) Nahl Suresi, 49. ayet

4) İsrâ Suresi, 107. ayet

5) Meryem Suresi, 88. ayet

6) Hacc suresi, 18. ayet

7) Hacc Suresi, 77. ayet

8) Furkan Suresi, 60. ayet

9) Neml Suresi, 25. ayet

10) Sâd Suresi, 24. ayet

11) İnşikak Suresi, 21. ayet

U

Umre: Allah'ın evini ziyaret etme. Kâbe'de yapılması gereken bazı özel ameller. Umre, şartları tahakkuk bulunduğu zaman her mükellefe ömründe bir defa farz olur. Umre iki kısımdır:

1) Temettü Umresi: Temettü haccından sonra veya hacsız yerine getirilir.

2) Müfrede Umresi: Kıran ve ifrat haccından sonra veya hacsız yerine getirilir.

Bu iki kısmın ayrıntıları için hac amelleriyle ilgili kitaplara bakınız.

V

Vedia: Emanet.

Vakıf: Malın aslını kendi mülkiyetinden çıkarıp onun menfaatini bazı fertlere veya hayır işlere tahsis etmek.

Vâris: Ölen kimsenin malına şer'an sahip olan kimse.

Vasî: Yetkili; ölünün kendisinden sonra vasiyetini yerine getirmesini için tayin ettiği kimse; vesâyeti yüklenen şahıs; ölünün yetki sahibi olduğu kimseler hakkında, ölü tarafından onların işlerine bakmak üzere yetkili kılınan kim-se; bir peygamberin tayin etmesi üzere ölümünden sonra onun yerine geçen kimse.

Vasiyet: İnsanın, ölümünden sonraki işler hakkında bulunduğu tavsiyeler. Örneğin, bazı işlerin kendisi için

yapılmasını istemesi, malının bir kısmının birilerine verilmesini söylemesi ve evladı gibi yetki sahibi olduğu kimseler hakkında, birini vasi tayin etmesi.

Vatan: İnsanın, kendine ikamet ve yaşamak yeri olarak seçtiği yer.

Vedi: İdrardan sonra insandan çıkan su.

Vekâlet: Vekil olma; bir kimseyi, kendisi için bir işi yapmakla vazifelendirmek.

Vekil: Başkası için bir işi yapmakla görevli olan kimse.

Veli: Çocuğun bakımı ve idaresi üzerinde olan, hâl ve hareketlerinden sorumlu bulunan kimse; şer'an çocuğun, delinin ve sefih insanın yetkilisi ve yöneticisi olan kimse; baba, büyük baba ve şer'î hâkim gibi.

Vezi: Bazı zamanlar insandan meni geldikten sonra çıkan su.

Vitir Namazı: 8 rekât gece namazı ve 2 rekât şef' namazından sonra kılınan bir rekâtlık namaz.

Y

Yâise: Yeis yaşına ulaşan kadın; aybaşı hâli görmeyen ve artık karnında çocuk görme ümidi kesilen kadın.

Yeis Yaşı: Kureyş Kabilesine mensup olan yani seyit kadınların altmış, seyit olmayan kadınların ise elli yaşına ulaşması.

Z

Zâmin: Meydana getirilen zararı (tazmini) telafi etmeye mecbur olan veya tazminat ödemeyi kabul eden kimse; kefil.

Zarurî Konular: Müslümanların dinin bir parçası olarak kabul ettikleri tartışma götürmeyen hükümler, namaz ve orucun farz olması gibi.

Zekât: İnsanın senede bir belirtilen malların belirtilen miktarını, nisap haddine ulaşınca verilmesi caiz olan yerlerde masraf etmesi şeklinde gerçekleştirilen mali ibadet. (1853. hükümden sonraki hükümlere bakınız.)

Zimmet: Uhde, üstlenilen.

Zimmî: İslâm topraklarında, İslâm'ın sosyal kanunlarına bağlı kalmaları karşılığında İslâm devletinin himayesi altında yaşayan; malı, canı, ırzı vs. teminat altına alınan, Hıristiyanlar ve Yahudiler gibi Ehlikitap olarak bilinen kâfirler.

Bâzı Arapça Harflerin Okunuşu

Her harfi çıkış yerlerine uygun, sıfatlarına ve hükümlerine dikkat ederek eda etmek gerekir. Kurân-ı Kerim'i doğru bir şekilde okuyabilmek için 3 önemli noktaya dikkat etmek gerekir:

1- Arapça harflerin doğru okunması.

2- Harekelerin doğru bir şekilde telaffuz edilmesi.

3- Harflerin kalın ve ince okunuşuna dikkat edilmesi.

Arapçadaki bâzı harflerin Türkçede tam karşılığı yoktur. Bu yüzden bâzı Arapça harflerin okunuşunu Türkçeye tercüme ederken tam karşılığını vermek mümkün değildir. Bundan dolayı okunuşları yazılırken Türkçede olan en yakın harfler seçilmektedir. Ayrıca buldukları kelime içerisindeki okunuşları da önlerinde gelen harflere göre çoğu zaman değişmektedir.

Bu önemli konuyu göz önüne alarak bâzı Arapça harflerin okunuşlarını açıklayacağız. Elbette değerli okuyucularımızdan ricamız bu konuda uzman kişilere müracaat ederek doğru okunuş şekillerini öğrenmeleridir. Arapçada olup da Türkçede tam karşılığı olmayan harfler şunlardır:

1- ث: Sa

Dil ucunu, yukarı yüzüyle üst dişlerin başından biraz dışarı çıkarmak suretiyle söylenir. Çok yumuşak ve peltek söylenen "se" sesi gibi okunur.

2- ح : Ha

Gırtlığın ortasından boğuk çıkan harftir. Boğaz hafif sıkılarak ve kalın "ha"yı andırır bir şekilde okunmalıdır.

3- ح : Hâ

Boğazın ağza en yakın kısmından, boğazı hırıldatarak çıkarılır ve daima kalın okunur.

4- ذ : Zal

Yumuşak okunan bir harftir. Dil ucu ile üst ön dişlerin uçlarından çıkarılır ve peltek "za" şeklinde okunur.

5- ص : Sad

Kalın ve dolgun okunur. Dilin ucuyla ön dişlerin yarısından çıkarılır.

6- ض : Zâd

Dilin, sağ veya soldaki üst azı dişlerine dokunmasıyla çıkarılır. Ağız çok açılmamalıdır. Bu harf de daima kalın okunur.

7- ط : Ta

Kalın "t" harfini andırır. Dilin ucuyla üst ön dişlerin arkasından şiddetli bir sesle çıkarılır.

8- ظ : Za

Kalın "z" harfinin andırır. Daima kalın okunur. Dilin ucunun ön dişlerin arkasından biraz dışarıya doğru çıkarılması ve dişlerin dil ucuna hafifçe dokundurulmasıyla çıkarılır. Peltek "z" nin biraz daha kalın okunuşudur.

9- ع : Ayın

Boğaz ortasından boğazı hafif sıkarak çıkarılır. "A" harfinin biraz kalın okunuşudur.

10- غ : Ğayın

Türkçedeki "ğ" harfine benzemekle beraber daima kalın okunur. Boğaz önünden çıkarılır.

11- ق : Qaf

Dil kökünün damağa dokundurulmasıyla çıkar. Daima kalın okunan bir harftir.

12- و : Vav

Türkçedeki "u" sesini çıkarır gibi, dudaklar birbirine değmeden büzülerek çıkarılan bir harftir.

TAKLİT HÜKÜMLERİ	3
"TAHARET" TEMİZLİK HÜKÜMLERİ.....	7
Mutlak ve Muzaf Su.....	7
1- Kür su.....	8
2- Az Su	9
3- Akarsu.....	10
4- Yağmur Suyu.....	11
5- Kuyu Suyu.....	12
SULARIN HÜKÜMLERİ	13
İDRAR VE BÜYÜK ABDESTLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....	15
İDRAR TEMİZLİĞİ USULÜ (İSTİBRA)	18
İDRAR VE BÜYÜK ABDESTLE İLGİLİ MÜSTEHAAP VE MEKRUHLAR	20
NECASETLER	21
1-2- İdrar ve Dışkı	21
3- Meni	22
4- Lâşe	22
5- Kan	23
6 -7- Köpek ve Domuz	24
8- Kâfir	24
9- Şarap	25
10- Pislik Yiyen Hayvanın Teri.....	26
NECASETİ TESPİT ETME YOLU	27
PAK ŞEYLER NASIL NECİS OLUR?.....	28
MÜTEHHİRAT (TEMİZLEYİCİLER).....	30
MÜTEHHİRAT (TEMİZLEYİCİLER).....	32
1- Su	32
2- Yer	38
3- Güneş	39
4- İstihale (Öz niteliğini kaybetme)	41
6- İntikal.....	42
7- İslâm	43
8- Tabeiyet	43
9- Necasetin Özünün Giderilmesi	44
10- Necaset Yiyen Hayvanı Temizleme Usûlü	45
11- Müslüman'ın Kayıp Olması.....	45
12- Normal Kanın Akması	46
KAPLARLA İLGİLİ HÜKÜMLER	47
ABDEST	49
İRTİMASÎ ABDEST	53
Abdestin Duaları	54
Abdestin Şartları	56
Abdest Hükümleri	62

Abdesti Gerektiren Şeyler.....	65
Abdesti Bozan Şeyler	67
Cebire Abdestinin Hükümleri	68
FARZ GUSÜLLER	71
Cenabet Hükümleri	72
Cünüplü Kimseye Haram Olan Şeyler	74
Cünüplü Kimseye Mekruh Olan Şeyler	75
Cenabet Guslü	76
Tertibî Gusül	77
İrtimasî Gusül	78
Gusletmenin Hükümleri	79
İSTİHAZE	82
İSTİHAZE HÜKÜMLERİ	83
HAYIZ.....	91
Hayız Hükümleri.....	94
HAYIZ GÖREN KADINLARIN KISIMLARI	98
1- Belli Zaman Ve Sayıda Âdet Gören Kadın	99
2- Belli Zamanda Âdet Gören Kadın	103
3- Belli Sayıda Âdet Gören Kadın	106
4- Kendisine Âdet Edinememiş Kadın (Muztaribe)	107
5- İlk Kez Âdet Gören Kadın	107
6- Âdetini Unutan Kadın	108
Hayızla İlgili Diğer Hükümler	110
Nifas (=Lohusalık).....	112
ÖLÜYE DOKUNMA GUSLÜ	115
MUHTAZAR HÜKÜMLERİ	117
ÖLÜM SONRASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER	119
CENAZELERLE İLGİLİ HÜKÜMLER	120
CENAZEYİ YIKAMA HÜKÜMLERİ.....	122
CENAZENİN KEFENLENME HÜKÜMLERİ.....	125
HANUT HÜKÜMLERİ	128
CENAZE NAMAZI HÜKÜMLERİ.....	130
Cenaze Namazı	132
Cenaze Namazının Müstehapları	135
CENAZEYİ DEFNETME HÜKÜMLERİ	137
Cenaze Defniyle İlgili Müstehaplar	139
KABRİ AÇMAK	145
MÜSTEHAPE GUSÜLLER	147
TEYEMMÜM	150
Teyemmümü Mubah Kılan Birinci Durum:.....	150
Teyemmümü Mubah Kılan İkinci Durum	153
Teyemmümü Mubah Kılan Üçüncü Durum	154

Teyemmümü Mubah Kılan Dördüncü Durum.....	155
Teyemmümü Mubah Kılan Beşinci Durum.....	156
Teyemmümü Mubah Kılan Altıncı Durum.....	157
Teyemmümü Mubah Kılan Yedinci Durum	158
ÜZERİNE TEYEMMÜM EDİLEN ŞEYLER.....	159
TEYEMMÜMÜN NİTELİĞİ.....	162
TEYEMMÜM HÜKÜMLERİ.....	163
NAMAZ HÜKÜMLERİ.....	168
FARZ NAMAHLAR.....	169
GÜNLÜK FARZ NAMAHLAR.....	170
Öğlen ve İkinci Namazlarının Vakti	171
Cuma Namazı ve Hükümleri.....	172
Cuma Namazı Hakkında Birkaç Hüküm.....	173
Cuma Namazı Hakkında Birkaç Hüküm.....	175
Akşam ve Yatsı Namazlarının Vakti	176
Sabah Namazının Vakti	177
NAMAZ VAKİTLERİYLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....	178
TERTİP ÜZERE KILINAN NAMAHLAR.....	182
MÜSTEHLAP NAMAHLAR	184
GÜNLÜK NAFİLE NAMAHLARIN VAKTİ	185
Ğufeyle Namazı.....	187
KİBLE HÜKÜMLERİ	189
NAMAZDA BEDENİ ÖRTMEK	191
NAMAZ KILANIN ELBİSESİYLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....	193
1. Şart:	193
2. Şart:	196
3. Şart:	197
4. Şart:	198
5. Şart:	199
6. Şart:	199
NAMAZDA BEDEN VE ELBİSENİN TEMİZ OLMASI GEREKMEYEN DURUMLAR	202
Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Müstehaplar.....	206
Namaz Kılanın Elbisesiyle İlgili Mekruhlar	207
NAMAZ KILANIN MEKÂNI	208
Namaz Kılınması Müstehap Olan Yerler	213
Namaz Kılınması Mekruh Olan Yerler	214
MESCİTLERE AİT HÜKÜMLER.....	215
EZAN VE İKAMET	218
EZAN VE İKAMETİN ANLAMİ	219
NAMAZIN FARZLARI.....	224
NİYET	226
İFTİTAH TEKBİRİ	227

KIYAM (=Ayakta Durmak)	229
KIRAAT	233
RÜKÛ	240
SECDE	244
Üzerine Secde Etmenin Sahih Olduğu Şeyler	251
Secdeyle İlgili Müstehap ve Mekruhlar	254
Tilâvet Secdesiyle İlgili Hükümler	256
TEŞEHHÛT	258
NAMAZIN SELÂMI	260
TERTİB	261
MUVALAT	262
KUNUT	263
NAMAZIN TERCÜMESİ	265
1- Fâtiha Suresi:	265
2- İhlâs Suresi:	265
3- Rükû, Secde ve Onlardan Sonra Okunan Müstehap Zikirlerin Anlamı	266
4- Kunutta Okunan Duanın Anlamı	266
5- Tesbihat-u Erbaa'nın Anlamı	267
6- Teşehhüt ve Selâmın Anlamı	267
NAMAZDAN SONRA OKUNAN ZİKİRLER	269
RESULULLAH'A (S.A.A) SALÂVAT	270
NAMAZI BOZAN ŞEYLER	271
NAMAZDA MEKRUH OLAN ŞEYLER	278
FARZ NAMAZI BOZMANIN CAİZ OLDUĞU HÂLLER	279
NAMAZLA İLGİLİ ŞÜPHELER	281
NAMAZI BOZAN ŞÜPHELER	281
İTİNA EDİLMEMESİ GEREKEN ŞÜPHELER	282
1- Yeri Geçen Şeylerde Şüphe Etmek	282
2- Selâmdan Sonra Şüphe Etmek	284
3- Vakit Geçtikten Sonra Şüphe Etmek	285
4- Çok Şüpheye Düşen Kimsenin Şüphesi	285
5- İmam ve Cemaatin Şüphesi	287
6- Müstehap Namazda Şüphe Etmek	288
SAHİH OLAN ŞÜPHELER	290
İHTİYAT NAMAZI HÜKÜMLERİ	295
SEHİV (=YANILMA) SECDESİ	299
Sehiv Secdesinin Şekli	302
UNUTULAN SECDENİN KAZASI	303
TEŞEHHÛDÜN KAZASI	305
NAMAZIN ŞART VE CÜZLERİNİ FAZLA VE EKSİK YAPMAK	307
YOLCU NAMAZI	309

YOLCUYLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER	324
KAZA NAMAZI	327
BÜYÜK OĞLUN ÜZERİNE FARZ OLAN BABASININ KAZA NAMAZLARI	330
CEMAAT NAMAZI	332
CEMAAT İMAMINDA ARANAN ŞARTLAR.....	341
MUKTEDİ İLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....	342
CEMAAT NAMAZINDA İMAMIN VE ONA UYANIN VAZİFELERİ.....	346
CEMAAT NAMAZIYLA İLGİLİ MEKRUHLAR	348
ÂYAT NAMAZIYLA İLGİLİ HÜKÜMLER.....	349
Âyat Namazının Kılınış Şekli	352
RAMAZAN VE KURBAN BAYRAMI NAMAZLARI	354
NAMAZ İÇİN NAİP TUTMAK	358
ORUÇ HÜKÜMLERİ	361
NİYET	362
ORUCU BOZAN ŞEYLER.....	367
1) Yemek ve İçmek	367
2) Cinsel İlişkide Bulunmak	369
3) İstimnâ (=Mastürbasyon).....	370
4) Allah'a ve Peygamber'e (s.a.a) Yalan İsnatta Bulunmak	371
6) Cünüp, Hayız ve Nifas Hâllerinde Sabahlamak.....	374
7) Tenkiye Yapmak	378
8) Kusmak	378
ORUCU BOZAN ŞEYLERİN HÜKMÜ	380
ORUÇLU İÇİN MEKRUH OLAN ŞEYLER.....	381
KAZA VE KEFFARETİ GEREKTİREN DURUMLAR.....	382
ORUCUN KEFFARETİ	383
SADECE KAZAYI GEREKTİREN DURUMLAR	388
KAZA ORUCU İLE İLGİLİ HÜKÜMLER	391
YOLCULUKTA ORUÇ HÜKÜMLERİ.....	395
KENDİLERİNE ORUÇ FARZ OLMAYAN KİMSELER	398
AYIN İLK GÜNÜNÜN TESPİTİ	400
HARAM VE MEKRUH OLAN ORUÇLAR	403
MÜSTEHAPE ORUÇLAR	405
ORUCU BATIL EDEN İŞLERDEN SAKINMANIN MÜSTEHAPE OLDUĞU DURUMLAR	407
HUMUS HÜKÜMLERİ	408
1) Kazanç (Kâr).....	408
2) Maden	417
3) Define	418
4) Haramla Karışmış Helâl Mal	420
5) Denize Dalarak Elde Edilen Mücevherler	421

6) Ganimet	423
7) Zimmî Kâfirin Müslümandan Satın Aldığı Yer.....	424
HUMUSUN VERİLECEĞİ YERLER.....	425
ZEKÂT HÜKÜMLERİ.....	428
ZEKÂTIN FARZ OLMASINDA GEREKEN ŞARTLAR	429
BUĞDAY, ARPA, HURMA VE KURU ÜZÜMÜN ZEKÂTI	431
ALTININ NİSABI	437
GÜMÜŞÜN NİSABI.....	438
DEVE, SIĞIR VE KOYUNUN ZEKÂTI	441
DEVENİN NİSABI.....	442
SIĞIRIN NİSABI	444
KOYUNUN NİSABI.....	445
TİCARET MALININ ZEKÂTI	448
ZEKÂTIN VERİLECEĞİ YERLER	449
ZEKÂTA MÜSTAHAK OLANLARIN ŞARTLARI.....	454
ZEKÂTIN NİYETİ	457
ZEKÂTLA İLGİLİ DiğER HÜKÜMLER	458
FİTRE ZEKÂTI (fıtır sadakası).....	464
FİTRE ZEKÂTININ VERİLECEĞİ YERLER.....	468
FİTRE ZEKÂTIYLA İLGİLİ DiğER HÜKÜMLER	470
HAC HÜKÜMLERİ.....	472
MARUFU EMRETMEK VE MÜNKERDEN NEHYETMEK HÜKÜMLERİ .	476
ALİŞ VERİŞ HÜKÜMLERİ	480
MÜSTEHAAP ALİŞ VERİŞLER.....	481
MEKRUH ALİŞ VERİŞLER	482
HARAM OLAN ALİŞ VERİŞLER	483
SATICI İLE ALICIDA ARANAN ŞARTLAR	490
SATILAN MAL İLE BEDELİNDE ARANAN ŞARTLAR	493
ALIM SATIM AKDİ	495
MEYVELERİN ALIM SATIMI	496
PEŞİN VE VERESİYE ALİŞ VERİŞ	498
SELEF SATIŞI	500
SELEF MUAMELESİNİN HÜKÜMLERİ.....	502
ALTIN VE GÜMÜŞÜ ALTIN VE GÜMÜŞE SATMAK	503
AKDİ FESHEDEBİLME DURUMLARI	504
ALİŞ VERİŞLE İLGİLİ DiğER HÜKÜMLER	509
ŞİRKET (ORTAKLIK) HÜKÜMLERİ	510
SULH (ANLAŞMA) HÜKÜMLERİ.....	514
KİRA HÜKÜMLERİ	517
KİRAYA VERİLEN MALIN ŞARTLARI	520
CUALE (ÖDÜL KOYMA) HÜKÜMLERİ	528
MUZÂRAA (EKİM ÜZERİNE ANLAŞMA) HÜKÜMLERİ	530

MUSAKAT (SULAMA ÜZERİNE) VE MUĞARESE HÜKÜMLERİ.....	534
KENDİ MALINDA TASARRUF HAKKI OLMAYANLAR.....	537
VEKÂLET HÜKÜMLERİ	539
BORÇ HÜKÜMLERİ.....	542
HAVALE HÜKÜMLERİ	546
REHİN (İPOTEK) HÜKÜMLERİ.....	548
ZAMANET HÜKÜMLERİ	550
KEFALET HÜKÜMLERİ.....	552
VEDİA (EMANET) HÜKÜMLERİ.....	553
ARİYET (ÖDÜNÇ ALIP VERME) HÜKÜMLERİ.....	556
NİKÂH (EVLİLİK) HÜKÜMLERİ	559
AKİD HÜKÜMLERİ.....	560
AKDİN OKUNUŞU	561
AKDİN ŞARTLARI.....	562
AKDİ BOZMA HAKKI VEREN KUSURLAR	565
EVLENİLMESİ HARAM OLAN KADINLAR	567
DAİMİ AKDİN HÜKÜMLERİ.....	571
MUT'A NİKÂHI	573
BAKMA HÜKÜMLERİ.....	575
EVLİLİKLE İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER.....	577
SÜT VERME HÜKÜMLERİ	581
MAHREM OLMAYA SEBEP OLAN SÜT VERMENİN ŞARTLARI.....	584
EMZİRME (SÜT VERME) ADABI.....	588
SÜT VERMEKLE İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER	589
TALÂK HÜKÜMLERİ.....	591
TALÂK İDDETİ.....	593
KOCASI ÖLEN KADININ İDDETİ	595
RİC'İ VE BAİN TALÂK HÜKÜMLERİ	597
RÜCU ETME HÜKÜMLERİ	598
HUL-İ TALÂK	600
TALÂKLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER.....	601
GASP HÜKÜMLERİ	603
BULUNAN MALIN HÜKÜMLERİ.....	607
HAYVAN KESME VE AVLANMA HÜKÜMLERİ.....	611
HAYVAN KESME USULÜ	613
HAYVAN KESMENİN ŞARTLARI	614
DEVENİN KESİMİ	617
HAYVAN KESERKEN MÜSTEHAŞ OLAN ŞEYLER	618
HAYVAN KESERKEN MEKRUH OLAN ŞEYLER.....	619
AVLANMA HÜKÜMLERİ.....	620
AV KÖPEĞİYLE AVLANMAK	623
BALIK VE ÇEKİRGE AVLAMAK	625

YENİLECEK VE İÇİLECEKLERİN HÜKÜMLERİ.....	627
YEMEK YERKEN MÜSTEHAAP OLAN ŞEYLER	631
YEMEK YERKEN MEKRUH SAYILAN DURUMLAR.....	633
su İÇME ADABI.....	634
SU İÇERKEN MEKRUH OLAN ŞEYLER.....	635
NEZİR (ADAK) VE AHD HÜKÜMLERİ.....	636
AHDETMEKLE İLGİLİ HÜKÜMLER	642
YEMİN ETME HÜKÜMLERİ	643
VAKIF HÜKÜMLERİ	646
VASIYET HÜKÜMLERİ	650
MİRAS HÜKÜMLERİ	659
BİRİNCİ DERECEDEDEN MİRAS ALANLAR	661
İKİNCİ DERECEDEDEN MİRAS ALANLAR	663
ÜÇÜNCÜ DERECEDEDEN MİRAS ALANLAR.....	670
KARI VE KOCANIN MİRASI	673
MİRASLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER	676
KREDİLER.....	678
YED'İ EMİN	681
VAZGEÇİLMİŞ MALLARIN SATIŞI	682
BANKA KEFALETİ	683
BANKA KEFALETİ	685
HİSSE SATIŞLARI	687
TAHVİL SENETLERİ SATIŞI	688
İÇ VE DIŞ HAVALELER.....	689
BANKA ÖDÜLLERİ	693
SENET ULAŞTIRMA	694
DÖVİZ ALIM SATIMI	696
HESABINDAN FAZLA ALMAK	697
ÇEK-SENET KIRDIRMA	698
BANKADA ÇALIŞMA	702
SİGORTA ANLAŞMASI.....	704
HAVA PARASI.....	707
OTOPSİ HÜKÜMLERİ	710
ORGAN NAKLİ HÜKÜMLERİ.....	711
SUNİ DÖLLENME	713
NÜFUS PLANLAMASI HÜKÜMLERİ	715
DEVLETİN YAPTIĞI CADDELERİN HÜKÜMLERİ.....	717
NAMAZ VE ORUÇ HAKKINDA BAZI HÜKÜMLER	720
ŞANS BİLETLERİ	724
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	725
Bâzı Arapça Harflerin Okunuşu.....	744